NOTICES

OF

SANSKRIT MSS.

SECOND SERIES

BY

MAHĀMAHOPĀDHYĀYA HARAPRASĀD ÇĀSTRĪ, M.A.
Honorary Joint Philological Secretary, Asiatic Society of Bengal

PUBLISHED

UNDER ORDERS OF THE GOVERNMENT OF

BENGAL.

VOLUME I, PART I.

CALCUTTA:
BAPTIST MISSION PRESS.
1898.

NOTICES OF SANSKRIT MSS. 1892.

No. 1. अगस्त्यसंहिता। Substance, country-made paper, 8×4 inches, Folia, 232. Lines, 3 on a page. Extent, 7,958 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, Mayamansing, Babu Harendra Candra Caudhurī. Appearance, not very old. Verse. Correct.

Beginning. श्रीरामो जयति ।

अगस्त्यो नाम देवर्षिः सत्तमो गोतमीतटे ।
कदाचिद्दण्डकारण्ये सुतीक्ष्णस्याश्रमं ययौ ॥
प्रत्युज्जगाम तं भक्त्या गन्धपुष्पाक्षतोदकैः ।
पाद्यार्घ्याद्यर्हणाश्चक्रे तस्मै ब्रह्मविदे मुनिः ॥
सुतीक्ष्णस्तं प्रणम्याह सुखासीनं तपोनिधिम् । इत्यादि ॥

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः। तामसप्रकृतीनां मुक्त्युपायः । ईश्वरस्य साकारत्वे प्रमाणप्रदर्शनम् । तपसां माहात्म्यकथनम् । श्रीरामाराधनादिनिरूपणम् । तुलसीमाहात्म्यवर्णनम् । नारदोक्तपूजाविधान-निरूपणम् । न्यासादिनिरूपणम् । तपस्तुष्ट्यास्तिक्येश्वराराधनालज्जादानमतितपोव्रतादीनां प्रत्येकं लक्षणनिरूपणम् । श्रीरामप्रतिमाविधानादिनिरूपणम् । श्रीरामगोपालादिप्रतिष्ठावारतिथि-समयादिनिरूपणम् । श्रीराममन्त्रपूजापुरश्चरणादिनिरूपणम् । श्रीरामस्तोत्रकवचादिकथनम् ।

No. 2. अङ्कनिर्णयः। By विद्याचन्द्रात्मजः। Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 2. Lines, 5 on a page. Extent, 35 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Áçujiyá, Mayamansing, Babu Ánanda Kiçora Ráya. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning. ॐ तत्सत् ।

प्रणम्य श्रीरामचन्द्रं शङ्खचक्रगदाधरम् ।
विद्याचन्द्रात्मजेनैष क्रियतेऽङ्काख्यनिर्णयः ॥
खमभ्रं व्योममाकाशं वियद्गगनशून्यकम् । इत्यादि ॥

End. पञ्चाश्विबाणाग्निमरुत्पञ्चविंशतयस्तथा ।

Colophon. इति श्रीविद्याचन्द्रात्मजविरचितः अङ्कनिर्णयः समाप्तः ॥०॥

विषयः। संख्याबोधकसाङ्केतिकशब्दानां पर्य्यायबन्धः ।

No. 3. अद्भुतदर्पणः। By माधवशर्म्मा। Substance, palm-leaf 18 × 1½ inches. Folia, 189. Lines, 4 on a page. Extent, 4,252 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1683. Place of deposit, Viṣṇupur, District Bā̃kuḍá, Paṇḍita Ráma-ballabha Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ कृष्णाय नमः।

संव्याने हरिणाहृते कुतुकिना नीवीं करेण श्लथां
धृत्वा गुम्फितवामबाहुलतया चावेष्ट्य वक्षःस्थलीं।
किञ्चित्कुञ्चितमध्यवञ्जुलतरं पश्चाद् व्रजन्त्याः शनै-
रान्दोलायितचक्षुषोऽम्बुधिभुवः काकूक्तयः पान्तु वः॥
कन्यादानरि संप्रयोक्तरि तयोरन्योन्यवीचाविधे-
र्नघ्ने देवपुरोधसा सुखविधौ देव्याः समुद्वीक्षिते।
अन्तः कन्दलितस्पृहं दिविषदामभ्यर्णमित्याकुलं
प्रेम्णा पल्लविताः पुनन्तु शिवयोर्व्रीड़ावलीढ़ा दृशः॥
दैतेयेष्वसिवल्लयः स्मररिपोः शृङ्गारपुष्पस्रजो
भक्तानां सुरधेनवो दिविषदामुत्तंसरत्नत्विषः।
यज्ञप्राज्यधियां फलप्रतिभुवोऽनङ्गस्य जीवातवो
विघ्नान् घ्नन्त्वघमर्षणा क्षच दवादेयाः(?) कटाक्षोर्म्मयः॥
सूनुना रघुनाथस्य बुधबाणकुलोद्गतेः।
श्रीकृष्णाराधनव्यग्रमतिनाथानुजन्मना॥
महामहोपाध्यायस्य गोविन्दस्याग्रजन्मना।
क्रियते माधवेनासौ संक्षिप्याद्भुतदर्पणः॥
अप्रामाण्यस्य शङ्कापि नेह कार्य्या सुधीजनैः।
यथा सागरमालोक्य बहून् ग्रन्थान् विलिख्यते॥
दिव्यानां लिखनं पूर्व्वमिह सम्यक् वितन्यते।
नाभसानां ततः पश्चात् भौमानान्तु ततःपरं॥
किञ्चित् पौष्टिकमप्यत्र समासेनाभिधास्यते।
शान्तिके ग्रहपूजादिपद्धतिः प्रथमं कृता॥
मयूरचित्रलिखितं नवग्रहसमाश्रितं।
किञ्चिदद्भुतमालिख्य सूर्य्यादीनां ततः क्रमात्॥
अथाद्भुतनिरूपणम्॥ इहगर्गः॥

अभूतपूर्व्वं प्रत्यग्रं जायते वा ततोऽन्यथा ।
तदद्भुतमिति प्रोक्तं नैमित्तं स्यान्निमित्तकं ॥
बार्हस्पत्ये॥ अभूतपूर्व्वं यल्लोकस्य पूर्व्वं भवति पूर्व्वञ्च यदन्यथा भवति तदद्भुतमिति नैमित्तिकमनिमित्तिकञ्च । केतूत्पातादिना निमित्तेन यज्जवत्यद्भुतं तन्नैमित्तिकं । तच्च शुभाशुभसूचकं । इत्यादि ॥

End.

पच्चाद्विपाकः सूर्य्यस्य पाकः सोमस्य मासिकः ।
मासद्वये स्मृतो राहोर्विपाको नात्र संशयः ॥
अथ चेदयनं कुर्य्यात् षट्सु मासेषु पच्यते ।
त्रिभिर्मासै र्विपाकस्तु नियतं धूमकेतवे ॥
संवत्सरविपाकौ तु ज्ञेयौ सूर्य्यबृहस्पती ।
षाण्मासिकस्त्वौशनसः सौरीयस्त्वथ पञ्चभिः ॥
त्रिभिर्मासैस्तु भौमस्य उल्कापाकस्त्रिमासिकः ।
अष्टभिर्भूमिकम्पस्तु निर्गतः पच्यते त्रिभिः ॥
घृततैलवसावर्षैः सद्यः फलमुदाहृतम् ॥
इतःपरं बहु च तत्तत् प्रकरण एव लिखितमस्ति । अतः पुनः संक्षिप्यते ।
यदाल्पेते न पच्यन्ते यथाकालं प्रचोदिताः ।
तदा द्विगुणकालेन फलं विद्याच्छुभाशुभम् ॥
मयूरचित्रे यदि स्यात् संशयो दैवात् षट्सु मासेषु पच्यते ।
इति सूर्य्यादिविषयम् । तत्रैव
यदा ह्येते न पच्यन्ते यथा शास्त्रमुदाहृताः ।
तदा द्विगुणिते काले द्विगुणं स्याच्छुभाशुभम् ॥
श्रवणादीनां पाको
भूतार्णवाग्निरुद्राश्विवसुदहनाः ।
भूतशतपञ्चवसवो
द्वात्रिंशद्वेति तारकामाणम् ॥
यथासङ्ख्यं माससङ्ख्यया पाकसमया बोध्याः । इति पाकसमयः ॥
दिव्यान्तरीक्षभौमाद्भुतविम्बः
सागरादतिसङ्क्षिप्तः वस्तुतस्त्वतिविस्तरः ।
आतनोतु सतां मोदं सम्पूर्णोऽद्भुतदर्पणः ।
अन्यथा यदि कुत्रापि संशोध्यं तत् सुधीजनैः ॥

Colophon. इति बुधवाणकुलोद्भूतमहामहुपाध्यायश्रीरघुनन्दनात्मजश्रीमाधवशर्म्मविरचितोऽद्भुतदर्पणः सम्पूर्णः । शकाब्दा १६८३ ॥

विषयः । अद्भुतनिरूपणम् । अद्भुतविचारादिनिरूपणम् । सामान्यशान्तिनिरूपणम् । अद्भुतपाकस्थाल्यादिनिरूपणम् । आदित्याद्यद्भुतनिरूपणम् । आत्ममरणचिह्नादिनिरूपणम् । वर्णफलादिनिरूपणम् । द्विसूर्य्यादिफलपाककालादिनिरूपणम् । संक्रान्त्यद्भुतादिनिरूपणम् । चन्द्राद्भुतचन्द्रप्रदक्षिणलक्षणादिनिरूपणम् । कुजाद्भुतबुधाद्भुतादिनिरूपणम् । ग्रहणचिह्नादिनिरूपणम् । मासविशेषे ग्रहणफलादिनिरूपणम् । आग्नेयादिमण्डलग्रहणफलादिनिरूपणम् । उदयास्तग्रहणफलादिनिरूपणम् । राशिवर्णफलादिनिरूपणम् ॥ ग्रहणकालकर्त्तव्यम् । केतूदयपूर्व्वनिमित्तादिफलम् । धूमकेतुलक्षणादिनिरूपणम् । अगस्त्याद्भुतादिनिरूपणम् । ग्रहयुद्धादिनिरूपणम् । रव्यादीनाम्पराजयफलादिनिरूपणम् । ग्रहाणां नक्षत्रचारमार्गचारफलादिनिरूपणम् । कृत्तिकादीनां फलपाककालादिनिरूपणम् । देशानां कूर्म्मचक्रविभागादिनिरूपणम् । दिनरात्रौस्तारकादर्शनादर्शनफलम् । तारानक्षत्रपरिवेशफलादिनिरूपणम् । रश्मिदण्डाद्भुतादिनिरूपणम् । विद्युदादिलक्षणम् । उल्कावज्राद्भुतादिनिरूपणम् । देशविशेषे शुभाशुभफलादिनिरूपणम् । वारुणाग्नेयसंयोगफलादिनिरूपणम् । नानाविधोत्पातादिनिरूपणम् । भूकम्पफलादिनिरूपणम् । सकलाद्भुतशान्तिः । गृहदाहादिशान्तिः । देवताद्यद्भुतादिनिरूपणम् । मानुषाद्भुतादिनिरूपणम् । अद्भुतशान्तितिथ्यादिनिरूपणम् । हस्ताद्भुतादिनिरूपणम् । अविज्ञाताद्भुतशान्तिनिरूपणम् । पाकसमयादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 4. अनुमितिमानसत्वविचारः । Substance, country-made paper, $17\frac{1}{2} \times 3$ inches. Folia, 9. Lines, 7 on a page. Extent, 378 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhánuká, Post Office Pálang, District Faridpur, Paṇḍita Rajanikánta Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । लिङ्गपरामर्शानन्तरं विलक्षणानुमित्यात्मकप्रमित्युदयात् तत्कारणतया तस्य विलक्षणप्रमितेरेवासिद्धत्वात् कुतो लिङ्गज्ञानस्य प्रमाणान्तरता न च ... ... सन्निकर्षं विना तद्गोचरप्रत्यक्षासम्भवात् अनुमित्यात्मकप्रमित्यन्तरस्वीकार आवश्यक इति वाच्यं परामर्शघटितानुमितिसामग्रीकाले साध्यादिभासकज्ञानसन्निकर्षस्यावश्यकत्वात् । न चेतरव्यापकीभूताभावप्रतियोगिपृथिवीत्ववती पृथिवीत्याकारकाप्रसिद्धसाध्यकपरामर्शदशायां इतरभेदादिरूप ... ... तादृशपरामर्शात् प्रमित्यन्तरस्वीकार आवश्यक इति वाच्यं तादृशपरामर्शदशायां

इतरभेदादिविषयकज्ञाना ... ... तत्राभावत्वादिसामर्थ्यधर्म्म-ज्ञानावश्यम्भावात् सामान्यलक्षणासन्निकर्षादेव इतरभेदादिगोचर ... ... सम्भवादिति चेत् न। इत्यादि।

End. अथैवं साध्यविशेष्यकानुमितिर्विलीनेति चेत् विलीयतां कियानपचयः। एवञ्च लाघवविरहात् अनुमितित्वस्य प्रत्यक्षत्वव्याप्यत्वे साधकविरहः बाधाभावादिति कार्य्यतावच्छेदकतया सिद्धे ऽनुमितिसाधारणपरोक्षत्वाख्यजातिविशेषेण प्रत्यक्षत्वस्य सङ्कररूपबाधकञ्च। साङ्कर्य्यञ्च परस्परव्यभिचारिणोः प्रत्यक्षत्वपरोक्षत्वयोरनुमितौ समावेशात् अनुमितिपरिशिष्टानुमितिसामग्रीप्रतिबध्यतावच्छेदकतया सिद्धेनानुमित्यन्यज्ञानवृत्तिजातिविशेषेण सङ्करप्रसङ्गात् परोक्षत्वजातिरेवाप्रामाणिकीति चेत् तर्हि अनुमित्यन्यज्ञानवृत्तिजात्या सङ्करप्रसङ्गेनैवानुमितित्वस्यैव प्रत्यक्षत्वव्याप्यत्वानुपपत्तिस्तथाहि तादृशजातिः शाब्दबोधस्मरणादौ तत्र न प्रत्यक्षत्वं तत्रानुमितौ। भवन्मते न तत्र तादृशजातिश्चाक्षुषादौ च द्वयोः समावेश इति। तस्मादनुमितित्वस्य प्रत्यक्षत्वविरुद्धत्वं निष्प्रत्यूहमेवेति सिद्धमनुमानस्य पृथक् प्रमाणत्वमिति॥

Colophon. समाप्तोऽयमनुमितिमानसत्वविचारः।

विषयः। प्रत्यक्षादि चतुर्विधमेव प्रमाणं न्यायसम्मतं तत्रानुमानं न प्रमाणं मानसप्रत्यक्षे तदन्तर्भावः सम्भवतीत्यादिविचारः।

No. 5. अन्यथाख्यातिरहस्यम्। Substance, country-made paper, 17 × 3 inches. Folia, 21. Lines, 6 on a page. Extent, 693 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhánuká, Post Office Pálang, District Faridpur, Paṇḍdita Kâlí-kiṇkara Vidyábhúṣaṇa. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. प्रमालक्षणोपोद्घातसङ्गत्या अन्यथाख्यात्यादिविचारमवतारयति नन्विति। सर्व्वज्ञानानां तत्प्रकारकसर्व्वज्ञानानां याथार्थ्यात् तत्त्वविशेष्यकत्वावच्छिन्न तत्प्रकारत्वात् विशेषणव्यावृत्त्येति तत्त्वविशेष्यकत्वावच्छिन्नत्वविशेषणव्यावर्त्तनीयेत्यर्थः विशेषणवैयर्थ्यमिति तत्तद्विशेष्यकत्वावच्छिन्नत्वविशेषणवैयर्थ्यमित्यर्थः ननु तदभाववन्मात्रे तत्प्रकारकज्ञानस्यैव तत्तद्विशेष्यकत्वावच्छिन्नप्रकारकत्वविरहाद् व्यावर्त्तनीयत्वमित्यत आह अन्यथाख्यातावितिं। ख्यातौ ज्ञाने अन्यथाऽसाधकप्रमाणाभावादित्यर्थः अन्यथात्वं तदभाववद्विशेष्यसाध्यतया सिद्धसाधनासम्भवाच्च॥ इत्यादि॥

End. नन्वेवं विसम्वादिप्रवृत्तिस्थलीयेदं रजतमित्यादिज्ञाने कथमयथार्थत्वव्यपदेशतेत्यत आह व्यवहारमात्रस्येति । भेदाग्रहजन्यत्वेऽपि स्वरूपतोऽगृहीतभेदकप्रमाजन्यत्वेऽपि स्वरूपतोऽगृहीतभेदेति भ्रमत्वेनाज्ञातत्वलाभार्थं स्वरूप कथनं। तस्य व्यवहारस्यातएव विसम्वादिप्रवृत्तिजनकत्वस्यायथार्थत्वव्यपदेशनियामकत्वादेव उष्णं जलमित्यत्र जले परम्परासम्बन्धेन उष्णत्वप्रकारकज्ञानमित्यर्थः तस्य विसम्वादिप्रवृत्त्यजनकत्वादिति भावः तद्‌योग्यत्वात् विसम्वादिस्वरूपयोग्यत्वात् ॥

Colophon. इत्यन्यथाख्यातिपूर्व्वपक्षरहस्यम् ॥

विषयः। "स्वप्रसङ्ग उपोद्‌घातः हेतुतावसरस्तथा ।
निर्व्वाहकैककार्य्यार्थे षोढ़ा सङ्गतिरिष्यते" इति नैयायिकसम्मता सङ्गतिस्तत्रोपोद्‌घातरूपायाः सङ्गत्याः प्रमालक्षणे हृत्तिस्वरूपैवान्यथाख्यातिरत्र हि तस्या एव विचारः ।

No. 6. अमरकोषटीका, अभिधानप्रकाशिका। By रघुनन्दनन्यायप्रगल्भः. Substance, country-made paper, 12×2½ inches. Folia, 218. Lines, 5 on a page. Extent, 4,360 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, Mayamansing Paṇḍita Candra-kánta Tarkálaŋkára. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥
प्रणम्य शङ्करं रामं पदविद्याविशारदम् ।
प्रगल्भस्तनुते सम्यगभिधानप्रकाशिकां ॥
हे धीरा भवद्‌भिः सेव्यतामित्यर्थः । इत्यादि ॥

End. परलिङ्गलक्षणं प्रवर्त्तते तथा च मनुष्यादयः
इतिलिङ्गादिसंग्रहः ।

Colophon. इति रघुनन्दनन्यायप्रगल्भविरचिताभिधानप्रकाशिका समाप्ता ।

विषयः। अमरकोषस्य व्याख्या अत्र च शब्दानां व्युत्पत्तिरपि ग्रन्थकृता दर्शिता ।

No 7. अमरकोषटीका। by रत्नेश्वरचक्रवर्त्ती. Substance, palm-leaf, 8×1½ inches. Folia, 240. Lines, 5 on a page. Extent, 7,375 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Pañcasár Vikrampur, Dháká, Paṇḍita Mahendra-náth Kávyatírtha. Appearance, old. Prose Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय नमः ।
भवानीचरणाम्भोजं नत्वा गुरुपदं ततः ।
टीकाममरकोषस्य वक्ति रत्नेश्वरः सुधीः ॥
पण्डितैर्ज्ञायते सर्व्वं तदर्थं न च मे श्रमः ।
नानातन्त्रं समालोक्य बालकार्थं ममोद्यमः ॥
तत्र ग्रन्थारम्भे शिष्टाचारपरिप्राप्ततयाशेषविघ्नविनाशायाभिमतदेवतानमस्कारकीर्त्तनेन परोपदेशेन च पुण्यमर्ज्जयन् ग्रन्थकृदाह यस्येति । अगं पर्व्वतं आधत्ते इति अगाधो विष्णुः हे धीराः स विष्णुः सेव्यतां । अन्येस्तु धीरा इत्यत्र अ इति प्रश्लिष्य व्याख्यायते । यस्य अगाधस्य विष्णोर्लोकपालनादयो गुणा अनघा निष्पापा निर्म्मला इति यावत् । ज्ञानं ददातीति ज्ञानदा सरस्वती तया विशिष्टस्य । यद्वा ज्ञानदा सरस्वती तया सहिता ईर्लक्ष्मीर्ज्ञानदे तया विशिष्टस्य वा । सिन्धुरपि तथा विष्णोः सागरशायित्वात् तत्पत्नोस्तत्रावस्थितिः । किम्भूतस्य सिन्धोः सदृशस्य अनवगाह्यत्वात् । इत्यादि ।

End. वरस्य जामातुर्ये स्निग्धास्तत्पक्षा वयस्यास्ते जन्या उच्यन्ते । जनीं वधूं वहन्तीति यत् । ईकारलोपो जनस्य । नित्यं बहुवचनान्तमिति वर्द्धमानः ।
जन्यो नववधूज्ञातिप्रियभृत्यहितेषु च । इति विश्वदर्शनात् ।
नवोढ़ाज्ञातिभृत्येषु वत्सलेषु वरस्य च ।
जनके जननीये च जन्यं निर्व्वादयुद्धयोरिति सुभूतम् ॥

Colophon. इत्यमरसिंहटीकायां ब्रह्मवर्गस्य विवरणं समाप्तं ।

विषयः । अमरकृतनामलिङ्गानुशासनस्य ब्रह्मवर्गान्तं व्याख्यानम् ।

No. 8. अमरकोषटीका, ज्ञानदीपिका। By **श्रीपतिचक्रवर्त्ती.** Substance, country-made paper, 17 × 6⅔ inches. Folia, 80. Lines, 10 on a page. Extent, 6,000 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Gábtalī, Post Office Vaidyer bázár, Parganá Sonárgã̃, Dháká, Çri Mahánanda Cakravartí. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो दुर्गायै ।
उमेशमेशविघ्नेशान् प्रणम्य श्रीपतिर्द्विजः ।
तनोत्यमरकोषस्य टीकां ज्ञानप्रदीपिकां ॥
सद्भिर्यद्यपि भूयांस उपायाः परिकल्पिताः ।
तथापि सारमाहृत्य बालकार्थे परिश्रमः ॥

ग्रन्थारम्भे निखिलविघ्नविघातार्थमिष्टदेवतागुणसङ्कीर्त्तनव्याजेन परहितोपदेशेन च ग्रन्थकारः पुण्यमुत्पादयन्नाह यस्येत्यादि हे अनघाः धीराः स गुरुः सेव्यतां भवद्भिरिति शेषः। आशिषि कर्म्मणि पञ्चमी। न विद्यतेऽघं पापं येषां तेऽनघाः निष्पापाः धर्म्मेण पापमपनुदतीति श्रुतेः सुकृतिन इति यावत् सुकृतिन एव गुरुं सेवितुं प्रभवन्ति त एव सम्बोध्यन्ते। धियं प्रज्ञां राति ददाति "अतो मन् क्वनिप् वनिप विचः" इति विच्। धीराः धीरोज्ञानप्रदो गुरुरित्यागमः। प्रयोजनमनुद्दिश्य न मन्दोऽपि प्रवर्त्तते इति गुरुसेवायाः फलमाह श्रियै चामृताय चेति अमृताय मोक्षाय तादर्थ्ये चतुर्थी भुक्तिमुक्तिप्राप्तिर्गुरुसेवातो भवति। ननु गुरुसेवातः श्रीः कथं प्राप्यते इत्याशङ्क्याह यस्येति अस्य गुरोरी लक्ष्मीरस्ति गुणाश्च सन्ति लक्ष्मीवाचकस्य ईशब्दस्य अस्येत्यकारपरे यत्वे यस्येति रूपं। गुणा यथा सत्यं शौचं दया क्षान्तिस्त्यागः सन्तोष आर्ज्जवं। शमो दमस्तपः साम्यं तितिक्षोपरतिः श्रुतं। ज्ञानं विरक्तिरैश्वर्य्यं तेजो × × वलं स्मृतिः। स्वातन्त्र्यं कौशलं कान्तिर्धैर्य्यं मार्द्दवमेव च। इत्यादयो गुणाः। अस्य किम्भूतस्य ज्ञानदयासिन्धोः ज्ञायतेऽनेन करणे ल्युट् ज्ञानं शास्त्रं। निष्कारणपरदुःखप्रहाणेच्छा दया शास्त्रसम्पन्नत्वात् दयापूर्णत्वाच्च तयोः सिन्धोरिव तस्य स ज्ञानवानपि किमर्थं दास्यति अतो दयालुत्वमुक्तं दयालोरसमर्थस्य दुःखायैव दयालुतेत्यतो ज्ञानवत्त्वमुक्तं। पुनः कीदृशस्य अगाधस्य न विद्यते गाधस्तलस्पर्शोऽस्य परैरनधिगतान्तस्तत्त्वस्येति यावत्। इत्यादि

End. पट्टिका आख्याऽस्य पट्टिकाख्यः रक्तलोध्रे तु पट्टिका इति वाचस्पतिः। पटति अर्त्ततातपल्लितसुरतालायेति ककारात् क्तः पट्टोऽस्यास्तीतीन् पट्टीनान्तः पुमानिति स्वामिजातरू...ईदन्तोयमिति केपीति सर्वस्वं पट्टीति स्त्रियामीदन्ता चेति साम्राः पट्टी ललाटभूषणं पट्टी लाक्षाप्रसादन इति चान्ते विश्वः। पट्टिर्लाक्षाप्रसादन इति दर्शनादिदन्तोऽपि। लाक्षां प्रसादयति नन्द्यादेर्युः लाक्षा प्रसाद्यतेऽनेन करणे युड़िति चतुर्भुजः। लाक्षाप्रसादनः। चत्वारि पाटियाने इति ख्यातस्य रक्तलोध्रस्य। नुदस्त्विति नुदतिनाप्युपधलक्षणत्वात् कः नुद्यते यङर्थे कः इति स्वामी बाहुल्याद्दीर्घः धातुरेव दीर्घवानित्यन्ये णूदः। पूष इद्धौ पूषति नाम्न्युपधात् कः पूषो दीर्घादिमूर्धण्यवान् यूपोपयुक्तकाष्ठत्वाद्यूपश्च पाठ इति स्वामी। क्रमुक उक्तः। ब्रह्मणि वैदिके कर्म्मणि साधुः ब्रह्मण्यः ब्रह्मण्यो णूदे साधौ स्याद्ब्रह्मण्यश्च शनैश्चरः इति विश्वः। ब्रह्मजातीयत्वाद्ब्रह्मदारु। तूलनिष्कर्षे नाम्न्युपधात्

कः तूलं पुंलिङ्गन्तु पिठौ तूलः क्लीवञ्च ब्रह्मदारुणीति रुद्रः । षट् अश्वत्था-
कारस्य ब्रह्मदारुवृक्षस्य । नीपेति नीयतेऽसौ न इत्यादि ।

Colophon. खण्डितशेषत्वादन्यत् समाप्तिसूचकवाक्यं नास्ति ।

विषय: । अमरकोषाभिधानव्याख्यानम् । एतच्चात्र विश्वरूपप्रभृतिकोषमतं वाचस्पतिस्वामि-
प्रमुखग्रन्थकृन्मतञ्च । अस्ति च वनौषधिवर्गीयकतिपयश्लोकावधिव्याख्यानम् ।

No. 9. अमरकोषटीका (त्रिकाण्डचिन्तामणिनाम्नी) By रघुनाथचक्रवर्त्ती.
Substance, country-made paper, $17\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 176. Lines, 9 on a page. Extent, 9,118 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1625. Place of deposit, Purápárá Soṇáraṇga Post office District Dháká, Paṇḍita Jagadbandhu Tarkavágíça. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय। ग्रन्थारम्भे निखिलविघ्नविघातायाभिमतदेवतासङ्कीर्त्तनेन धर्ममुत्पादयन् शैववैष्णवबौद्धान् प्रवर्त्तयितुं शिष्यशिक्षायै चादौ निबध्नाति यस्येति । हे धीर । सः अः विष्णुः सेव्यतां । अकारो वासुदेवः स्यादाकारस्तु पितामह इत्येकाक्षरकोषः । यद्वा हे धीराः स सिन्धुर्विष्णुः सेव्यतां । सिन्धुः समुद्रेऽनन्ते च सिन्धुर्नद्यां महानसे इति धरणिः । यस्य सिन्धोर्गुणा जगदवनदुष्टनिवारणाद्योऽनघा अपापाः । अनघोऽपापहृद्य-योरिति धरणिः । कीदृशस्य ज्ञानदयासिन्धोः ज्ञानं वस्तुतत्त्वावबोधः निरु-पधिपरदुःखप्रहरणेच्छा दया ताभ्यां तयोर्वा सिन्धुरिव सिन्धुः । अतस्तस्य सेवैवोचितेति भावः । यद्वा ज्ञानं ददातीति ज्ञानदा सरस्वती तया सहिता ईर्लक्ष्मीर्ज्ञानदेः मध्यपदलोपी समासः तया विशिष्टस्य लक्ष्मीसरस्व-तीयुतस्येत्यर्थः । "लक्ष्मीरीकार उच्यते" इत्येकाक्षरकोषः । अगाधस्य अन-वगाह्यमहिम्नः । कीदृशोऽक्षयः न विद्यते क्षयो विनाशो यस्य नित्यत्वात् । सेवाफलमाह "श्रिये" इति । श्रिये त्रिवर्गसम्पत्त्यै तथा च व्याड़िः, लक्ष्मी-सरस्वतीत्रिवर्गसम्पत्तिविभूतिशोभासूपकरणवेशरचनागुणेष्वपि श्रीः प्रथि-तेति । अमृताय मोक्षायेत्यर्थः । अमृतं यज्ञशेषे स्यात् पीयूषे सलिले घृते अयाचिते च मोक्षे च ना धन्वन्तरिदेवयोरिति विश्वः । अतस्तस्य सेवया सकलपुरुषार्थसिद्धिरिति । यद्वा हे धीराः स बुद्धः सेव्यतां । इहानुक्तोऽपि बुद्धो विशेषणेन स्पष्टं प्रतीयते इति प्रसादनामायमलङ्कारः । तदुक्तं कण्ठाभरणेन "यत्र प्रावार्य्यमर्थस्य प्रसादः सोऽभिधीयते" इति यथा अय-मुदयति ... ... बौद्धविद्वेषिणां प्रष्टव्ये कविता

बुद्धोपादानमदत्त्वेव संक्षेपेण श्लोक उक्तः । दानं दा ज्ञानस्य दा ज्ञानदा तस्या ईर्लक्ष्मीः सम्पत् तया ज्ञानदानसम्पत्तिहेतुभूतया सिन्धुरिव सिन्धुः हेतुरूपकनामायमलङ्कारः यथा गाम्भीर्य्येण समुद्रोऽसीत्यादि ॥

End. षड़ित्यादि । सङ्ख्यावाचकानां षकारनकारान्तानां कतिशब्दस्य च संज्ञा । तथाच षड़न्ताः षट् कति चेति परसूत्रं । ते त्रिषु समानलिङ्गकृतविशेष-रहिता इत्यर्थः । तथा युष्मदस्मदव्ययञ्च त्रिषु सममित्यर्थः । तथा षट् पञ्च कति वा स्त्रियः पुरुषाः कुलानि च । त्वमहं वा स्त्री पुमान् कुलञ्च इत्यादि । ... ...
एवमन्यदप्यूह्यं । नूतनतां परिहरति शेषमिति । इह ग्रन्थगौरवभयाद्वा लिङ्गं नाम च नोक्तं । तच्छिष्टानां पूर्व्वाचार्य्याणां प्रयोगादवगन्तव्यं । लिङ्गस्य लोकाश्रयत्वादिति । यथा लज्जापर्य्यायत्वेन व्रीड़ाशब्दस्य स्त्रीत्व एव प्राप्ते तु ... ... व्रीड़ादमुं देवमुदीक्ष्य मन्ये विन्यस्तदेहः स्वयमेव काम इत्यादि प्रयोगाच्च पुंस्त्वमित्यादिकमूह्यं ॥
मतं गुरूणां प्रविचार्य्य यत्नादालोक्य तन्त्राणि च कोविदानां ।
सतां मुदे श्रीरघुनाथशर्म्मा त्रिकाण्डचिन्तामणिमाततान ॥

Colophon. इति सामन्तसारग्रामनिवासिश्रीरघुनाथचक्रवर्त्तिकृतत्रिकाण्डचिन्तामणावमरकोषटिप्पन्यां नामलिङ्गादिसंग्रहवर्गविवरणं समाप्तम् ॥
नत्वा शिवं सुमतिविदन्तुलागते बाणद्वयारिखशमिते शकेऽरुणे ।
पुस्तिं गुरोः स्म लिखतिचात्मनः कृते श्रीमानिमामहनि हि नीलकण्ठकः ॥

विषय: । अमरसिंहकृतामरकोषस्य व्याख्यानम् । काण्डत्रयेण व्यवच्छिद्य व्याख्यानाच्चास्य त्रिकाण्डचिन्तामणिरिति नाम । लिखितश्च कविनानेन प्रत्येककाण्डशेषे एकैकः श्लोकस्तत्र स्वर्गपातालवर्गान्तके प्रथमकाण्डशेषे ।

सामन्तसारनिलयो रघुनाथशर्म्मा स्वर्गादिकाण्डविवृतिं रचयाम्बभूव ।
नालोक्य सम्यगिह ये प्रथयन्त्यवज्ञां तेभ्यो नमोऽस्तु मम तान् प्रति नैष रोषः॥

भूमि-पुर-वनौषधि-सिंहादि-न्‌-ब्रह्म-क्षत्रिय-वैश्य शूद्रवर्गान्तके द्वितीयकाण्डशेषे

सामन्तसारवासेन रघुनाथेन शर्म्मणा ।
भूकाण्डविवृतिः सम्यगुपदिष्टा सतां मुदे ॥

प्राणि-विशेष्यनिघ्न सङ्कीर्ण-लिङ्गादिसंग्रहवर्गान्तके तृतीयकाण्डशेषे

मतं गुरूणामित्यादि ।

केचिदस्य ग्रन्थकारस्यैवं परिचयं ददति यथा अस्ति दक्षिणविक्रमपुरासन्ने इदिलपुरा-

भ्यन्तरे सामन्तसाराख्यो ग्रामस्तत्र (ममाजद्दार)समद्दाराख्याः श्यामलवर्म्मणानीताः वैदिकश्रेणीय-कुलीनब्राह्मणा निवसन्ति। तद्वंश एव समजनि रघुनाथनामायममरकोषटीकाकृदिति ॥

No. 10. अमरकोषटीका (पदमञ्जरीनाम्नी). By लोकनाथः। Substance, country-made paper, 20 × 2½ inches. Folia, 127. Lines, 10–11 on a page. Extent, 8,557 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dháká, Vikrampura, Vajrayoginí, Paṇḍita Dvárakánáth Tarkabhúṣaṇa. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।
यशोदागुरुवक्षोजकनकाचलचारिणम्।
अपूर्व्वजलदं वन्दे नन्देनाङ्के निवेशितम् ॥
ग्रन्थकृद्विघ्नविनाशाय कृतमिष्टदेवतास्तवमादौ निबध्नाति। यस्येति। हे धीराः स भगवान् सेव्यतां आराध्यतां। धैर्य्यशालिन एव तमुपासितु मीशते। अत्र चित्रपदं धीरा इति। यस्य निर्गुणत्वेन विश्वनिर्म्माणस्थिति निधनलीलारसिकतया स्वीकृता गुणाः सत्त्वरजस्तमांसि अदोषाः। तस्य नैरलिप्तत्वात् मैत्रीमर्य्यादादयोऽणिमादयो वा गुणाः। इत्यादि ॥

End. इह विस्तरभयार्थं लिङ्गं नाम च नोक्तं। तच्छिष्टानां पूर्व्वाचार्य्यादीनां प्रयोगादवधेयमिति शिवम्।
लिङ्गादिसङ्ग्रहवर्गः।
विरुद्धनानाविधनक्रषड्ं फणीन्द्रविस्तारितगूढ़भावं।
निधाय कर्णे पदमञ्जरीमिमान्तरन्तु शब्दाम्बुधिमप्रमादम् ॥

Colophon. इति श्रीलोकनाथशर्म्मनिर्म्मितत्रिकाण्डविवरणं समाप्तम् ॥

विषयः। अमरकृतनामलिङ्गानुशासनस्य व्याख्यानम् ॥

No. 11. अमरुशतकटीका (कामदाख्या) By रविचन्द्रः। Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 25. Lines, 9 on a page. Extent, 1,125 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1746. Place of deposit, Viṣṇupura, Kádákuli, District Bā̃kurá, Paṇḍita Rámaprasanna Bhaṭṭácá-ryya. Appearance, fresh. Prose. Incorrect.

Beginning. नमः श्रीकृष्णाय ॥ विद्या वितरति मुक्तिं भुक्तिमविद्याया भुजिष्यामः।
या च रमाचरशक्तिः सा नः शिवं सदा दिशतु॥
तदुभयरसपरिपाटीपरिहरणवाटीमिमां रम्यां।

कुरुते ऽमरुशतकटीकां ज्ञानाञ्जनः कलाधारः ॥
योऽसौ भाग्यवता विभक्तवनिताज्ञानास्ततानन्दथु-
र्यो वात्स्यायनकामतन्त्रविलसत्केलिक्रियाकौशलः ।
व्याचष्टेऽत्र रसद्वयं कविकुलालङ्कारचूड़ामणिः
श्रीलश्रीरविचन्द्र एष पिशुना मातृसर्व्वमुत्सृज्यतां ॥
यदि स्यात् परमानन्दे कामानन्दे च वासना ।
तदा संसेव्यतां धीराष्टीकेयं कामदा सदा ॥
क्व चातिकर्कशः शान्तः क्व चातिललितः शुचिः ।
एकत्र वाक्ये व्याख्यातुस्तावद्धो कौशलं कवेः ॥
निर्व्विघ्नं प्रारिप्सितशतककामो ग्रन्थकृदिष्टदेवतां कीर्त्तयन्नाह । ज्येति । अम्बिकायाः पार्व्वत्याः कटाक्षोऽपाङ्गदर्शनं त्वां पातु रक्षतु अत्र सम्बोधनपदेऽप्यनुक्ते युष्मच्छब्देनापेक्ष्यते ॥ इत्यादि ।

End. हे मुग्धे मायि मानिनि अङ्गारिणि मुखाग्रं मिथ्याज्ञानं मुञ्च । कथमित्याह रामो जगदीश्वरः सुखं चुम्बति सर्व्वथा रामरामेति स्मरामि एकेनाद्वितीयेन अतएव दशनैरिति (?) मिथ्याज्ञानं मुञ्च इति समेराधन (?) पदानि सुगमानि एतेनैतदुक्तं भवति । नानाविधानाभावात् धर्म्मान् निरूप्य रामस्य स्मरणमेव सर्व्वगरिष्ठमिति सूचितम् ॥

Colophon. इत्यमरुशतकटीका समाप्ता ॥ रामचन्द्रदेवशर्म्मणा लिखितमिदं । शकाब्दा १७४६ ॥

विषयः । अमरुशतकस्य व्याख्यानम् ॥

No. 12. अलङ्कारवादार्थः । Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 40. Lines, 6 on a page. Extent, 1,290 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Bā̃kurá Viṣṇupur, Rúparám Bhaṭṭácáryya. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ रामचन्द्राय नमः । दर्पणकारस्य । ग्रन्थारम्भे इत्यस्य छद्विचित इति न्यायात् आरभ्यग्रन्थ इत्यर्थः । निरूपकत्वमेव आधारत्वं तथाच आरभ्यग्रन्थनिरूपकनिर्विघ्नेन प्रारिप्सितपरिसमाप्तिकामो वाङ्मयाधिष्ठाततया वाग्देवतायाः साम्मुख्यं आराधनेन स्वार्थसाधनानुकूलत्वमाधत्ते करोति । तथाच आरभ्यग्रन्थनिरूपकसरस्वत्याराधनेन स्वार्थसाधनानुकूलकृतिमान् ग्रन्थकृदित्यन्वयधीः ॥ इत्यादि ।

End. पूर्व्वार्द्धे दीर्घसमासेनैव बोधनान्नदोषः। सुकर्णैरिन्द्राजित(?)कुन्तलोल्लसत्कपोलल्लीनालकमण्डिताननामित्यष्टमे। नन्वत्र पदान्तराधीन आरूढ़बोधे किमर्थं कर्णपदप्रयोगः कथमन्यथा मार्कण्डेयपुराणे चीरोदश्चामलं हारमजरे च तथाम्बरे चुड़ामणिं तथा दिव्यं कुण्डले कटकानि च इत्यत्र आरूढ़बोधः॥ उ॥ सुधीभिर्भाव्यं। केचित्तु दानादावारूढ़बोधप्रयोजनाभावात् मार्कण्डेयपुराणे न दोष इति वाच्यम्। न च समस्ताखिलेषु चेत्यादिदर्शनात् आरूढ़प्रकरणत्वान्न समीचीनम्॥ *॥

Colophon. इत्यलङ्कारवादार्थः समाप्तः॥ *॥ श्रीरामचन्द्राय नमः॥

विषय:। साहित्यदर्पणाख्यालङ्कारग्रन्थस्यालङ्काराध्यायस्य विचारः॥

No. 13. अवधूतानुभवः। Substance, country-made paper, 14×4 inches. Folia, 14. Lines, 7 on a page. Extent, 343 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hálisahar Khásváṭí, Mahádeva Bhaṭṭácáryya. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परमात्मने। जनक उवाच।

कथं ज्ञानमवाप्नोति कथं मुक्ति र्भविष्यति।
वैराग्यञ्च कथं प्राप्तं तत्त्वं ब्रूहि मे प्रभो॥
अष्टावक्र उवाच।
मुक्तिमिच्छसि चेत् तात विषयान् विषवत् त्यज।
चमार्जवदयातोषसत्यं पीयूषवद्भज॥ इत्यादि।

End. अष्टकं चात्मविश्रान्तौ जीवन्मुक्तश्चतुर्द्दश।
षट्संख्याक्रमविज्ञाने ग्रन्थैकात्म्यमतः परम्॥
विंशत्येकमितैः खण्डैः श्लोकैरात्माग्निमध्यस्थं अवधुतानुभूतैस्तु श्लोकसंख्याः क्रमा अमी।(?) संग्रहश्लोकमादाय संख्येयं मतिमन् सदा॥
इति श्रीमदष्टावक्रप्रकरणं संग्रहषट्कं एकविंशतिप्रकरणं समाप्तम्॥

Colophon. इत्यवधूतानुभवः समाप्तः॥॥

विषय:। ज्ञानमुक्तिवैराग्यादिनिरूपणम्॥

No. 14. अवयवटिप्पनी। By कणादतर्कवागीशः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 21. Lines, 8 on a page. Extent, 735 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Bãkurá Viṣṇupura, Paṇḍita Raghuráma Tarkaratna. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीहरिः शरणम्। परार्थानुमानप्रयोजकत्वेन स्मृतस्य न्यायादेरुपेक्षानर्हतया प्रसङ्गसङ्गत्या तन्निरूपयितुमाह तत्रेति। परार्थं परप्रतिपिपादयिषाप्रयोज्यं परो ऽत्र विप्रतिपन्नः न तु मीमांसकमात्रं। तेनाग्नेन परप्रतिपिपादयिषयोद्दीरितेऽपि न्यायत्वमित्यवधेयं। न्यायसाध्यमिति न्यायजन्यज्ञानप्रयोज्यमित्यर्थः। अवयवान् विभजते प्रतिज्ञेति यद्यप्यवयवसामान्यं निरूप्यैव तद्विभागो युक्तस्तथापि इत्यादि प्रतिज्ञादिपञ्चावयवोपेतस्यैवाच लक्ष्यत्वं।

End. ननु कण्टकोद्धारवाक्ये वाक्यत्वसत्त्वात्तस्य न्यायत्वं स्यादतः कण्टकेति तथाच तेनापि न्यायत्वपर्य्याप्त्यधिकरणत्वस्य तद्व्यतिरेकेण सत्वान्न तस्य न्यायघटकत्वमिति भावः। अत्र प्रतिज्ञापक्षे हेतूदाहरणमात्रको न्याय इति मीमांसकाः। उदाहरणोपनयमात्रमिति बौद्धाः। प्रतिज्ञामात्रमिति नैयायिकैकदेशिनः। असाधकतानुमाने प्रतिज्ञाहेतुमात्रमिति केचित्। तदेवोपनयसहितमित्याचार्य्याः॥०

Colophon. इति कणादतर्कवागीशभट्टाचार्य्यकृतावयवटिप्पनी सम्पूर्णा॥ * ॥

विषयः। अनुमानखण्डान्तर्गतावयवव्याख्या।

No. 15. अशौचदीपिका। By श्यामसुन्दरः. Substance, country-made paper, 10×2½ inches. Folia, 17. Lines, 5 on a page. Extent, 300 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, Mayamansing Paṇḍita Candra kánta Tarkálaŋkára. Appearance, old Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय। अथ श्रीश्यामसुन्दरभट्टाचार्य्यकृताशौचदीपिका लिख्यते।

अथ गर्भस्रावाशौचसंक्षेपः।—

যে স্ত্রীর গর্ভস্রাব হয় তাহার প্রথম মাসেতে এক দিন দ্বিতীয় মাসে ২ দুই দিন তৃতীয় মাসে ৩ তিন দিন। ইত্যাদি।

End. ভিন্ন গোত্রপোষ্যপুত্রের জনক জননী এবং জনক সপিণ্ড মরণে অশৌচ নাই সপিণ্ড পোষ্যপুত্র হইলে পরস্পর সপিণ্ডের সহিত জনক মরণে সম্পূর্ণাশৌচ হয় ইতি।*।

বিষয়ः। गर्भस्रावजननमरणाद्यशौचनिरूपणम्।

No. 16. अशौचप्रकाशः By चतुर्भुजः. Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 17. Lines, 6 on a page. Extent, 325 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̃ṭhálpárá, Rámatáraṇa Ṭhákur. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय। यत्नाद्भाववनादिकं परिचितौ कृत्येषु कृती
भट्टाचार्य्य चतुर्भुजोऽच्युतपदद्वन्द्वारविन्दं मुदम्।
वन्दित्वा सत्सुमानसस्य सुहृदोऽशौचप्रकाशं करो-
त्युन्नग्रामकुलोद्भवो भवजनोद्धतोद्भवाद्यद्धितं॥ (?)
अग्निहोत्रादिविहितब्राह्मणादिचतुर्वर्णेषु जननमरणे चैव यथाक्रमं ज्ञातीनां
दशाहं पञ्चदशाहं मासमेकमशौचम्॥ इत्यादि।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति॥

विषयः। जननमरणाद्यशौचनिरूपणं। दाहादिनिरूपणम्। सद्यमरणादिनिरूपणञ्च॥

No. 17. अष्टमङ्गला। By रामकिशोरचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 18. Lines, 10 on a page. Extent, 540 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Çáktá, District Dháká Paṇḍita Trilocana Tarkálaṇkár. Appearance, new. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।
शिवं रामकिशोरेण प्रणम्यार्थः प्रकाश्यते।
आख्यातास्टमपादीयदौर्गवृत्तेर्यथामति॥
पदान्ते। पदान्ते वर्त्तमानानामिति। नन्वन्तशब्दोऽवयववचनः। तथाच
पदान्तानामवयवा एव धुटः। तत्कथं ते पदान्ते वर्त्तन्ते इति। सत्यमन्त-
शब्दोऽयं धर्म्मवृत्तिस्तेन पदान्तत्वे वर्त्तमानानां धुटामित्यर्थः। तथाच
आदिमध्यान्तशब्दा धर्म्मिणि धर्म्मे च वर्त्तन्ते इति मतमिति गोपीनाथः।
इत्यादि।

End. प्रतिषेधस्तु स्थानिवद्भावादेव न पदान्त इत्यादिना परिभाषायास्थानित्यत्वं
मन्तव्यमिति तेनाभ्यासे प्रतिषेधार्थं न वक्तव्यमिति॥

Colophon. इति श्रीरामकिशोरचक्रवर्त्तिकृतायामष्टमङ्गलाटीकायामियत्तावच्छिन्नलेना-
ष्टमः पादः समाप्तः।

विषयः। कातन्त्राख्यातास्टमपादीयदौर्गसिंहवृत्ते गूढ़ार्थप्रकटनम्।

No. 18. आकाङ्क्षापूर्व्वपक्षरहस्यम् । By मथुरानाथः. Substance, country-made paper, $17 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 7. Lines, 8 on a page. Extent, 294 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhánuká, Pálang Post office, District Faridpur, Paṇḍita Rajaní kánta Tarkaratna. Appearance old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । प्रसङ्गादाकाङ्क्षां निरूपयितुं पृच्छति अथ केयमिति आकाङ्क्षादिकं सहकारीति यदुक्तं तत्राकाङ्क्षा केत्यर्थः अविनाभाव इति । भावः सत्त्वं तदभाव इत्यर्थः तथाच तत्पदार्थे तत्पदार्थाभाववद्वृत्तित्वाभावस्तत्पदार्थे तत्पदार्थाकाङ्क्षेति भावः । अस्ति चायं घट इत्यादौ इदम्पदार्थे घटपदार्थाभाववद्वृत्तित्वाभावः इति इदम्पदार्थे घटपदार्थाकाङ्क्षा । वृत्तित्वं तादात्म्यसम्बन्धेन बोध्यं अन्यथा चैत्रः पचति रथो गच्छति इत्यादौ चैत्रपदार्थस्य पचति पदार्थसाकाङ्क्षता न स्यात् चैत्रादौ ... ... पदार्थाभाववद्वृत्तित्वाभावाभावात् । इत्यादि ।

End. अजनितेत्यादेरुक्तप्रयोजनं दूषयति त्रयाणामिति राजपुत्रपुरुषाणामित्यर्थः । तुल्यवत् एकदा प्रथमं अजनितान्वयबोधदशायां यतः तात्पर्य्यधीविरहितः अग्रेऽपि जनितान्वयबोधदशायामपि पुरुषेण ... ... व्यर्थमिति नोक्तप्रयोजकमित्यर्थः यथाश्रुतन्तु सङ्गच्छते घटमानयेत्यादौ धारावाहिकशाब्दबोधवारणायाजनितान्वयबोधकत्व ... ... स्यावश्यकतया वैयर्थ्याभावात् । ... ... नव्यास्तु धारावाहिकप्रत्यक्षस्येव धारावाहिकशाब्दबोधस्याभ्युपगमात् वैयर्थ्यमिति भावः अत एव सिद्धान्तलक्षणे जनितान्वयबोधेऽतिव्याप्तिवारणाय विशेषणं कण्ठतो ग्रन्थकृता नोक्तमित्याहुः ।

Colophon. इत्याकाङ्क्षापूर्व्वपक्षरहस्यम् ॥

विषयः । शाब्दबोधे शब्दज्ञानं यदि निरपेक्षकारणं भवति तदा घटः कर्म्मत्वमानयनं कृतिरिति शब्दात् घटकर्म्मताकबोधं कथं न जायते अतः आकाङ्क्षाज्ञानस्य शब्दज्ञानसहकारित्वमवश्यमेव वाच्यमित्यादिविचारः ॥

No. 19. आख्यातटीका । Substance, country-made paper, $12 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 72. Lines, 7 on a page. Extent, 2,520 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, Mayamansing Paṇḍita Candra kánta Tarkálaŋkára. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. श्रीमत्परमात्मने नमः ॥ अथ परस्मै । इह यद्यपि प्रश्नानन्तर्य्यमङ्गला-
धिकारेष्वथ शब्दो वर्त्तते तथापि आनन्तर्य्यार्थे एव गृह्यते ।
ननु भीमपूर्व्वज इति माघस्य स्खलितमिति । केचित्तु (अर्चयमाना)
भीमादि ( ) संप्रयुक्ता इत्येवार्थौ विवक्षित इत्याहुः ॥ * ॥ इत्यादि ।

Colophon. इति तृतीयपादः समाप्तः ॥

विषयः । कलापोक्तधातुरूपादिनिरूपणम् ।

No. 20. आख्यातपञ्जिकाव्याख्या । By नरहरिः । Substance, country-made paper, 17 × 4 inches. Folia, 83. Lines, 7 on a page. Extent, 1,162 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vidyákúṭa. District Tippera, Paṇḍita Çaraccandra Vidyálaṇkár. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नत्वा गौरीपदद्वन्द्वं श्रीमन्नरहरिः सुधीः ।
आख्यातपञ्जिकाव्याख्यां तनोति भ्रान्तिशान्तये ॥
टी अथ । ननु अथेत्यादि वृत्तिग्रन्थः कथं संगच्छते तथाहि । इत्यादि ।

End. पुरादेशेत्यत्र प्रपञ्चितमिति ।
खण्डितशेषत्वात् समाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति ।

विषयः । कातन्त्रव्याकरणस्य त्रिलोचनदासकृतपञ्जिकाया व्याख्यानम् ।

No. 21. आख्यातवादटिप्पनी By मथुरानाथतर्कवागीशः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 32. Lines, 8 on a page. Extent, 2,304 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vajrayoginí, District Dháká, Paṇḍita Çaçibhúṣaṇa Smṛitiratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ शिवो जयति ।
कुञ्चिताधरपुटेन पूरयन् वंशिकां प्रचलदङ्गुलिपंक्तिः ।
मोहयन्नखिलवामलोचनाः पातु कोऽपि नवनीरदच्छविः ॥
श्रीमता मथुरानाथतर्कवागीशधीमता ।
आख्यातशक्तिवादस्य क्रियते विवृतिः शुभा ॥
आख्यातशक्तिं निरूपयति आख्यातस्येति । आख्यातं यत्त्वावच्छिन्नशक्त-
ताकमित्यर्थः । तेन वक्ष्यमाणहेतोर्न वैयधिकरण्यं । आख्यातत्व

सङ्केतविशेषसम्बन्धेनाख्यातपदवत्त्वं न तु जातिः। डित्यादिना साङ्कर्य्यात् मानाभावाच्च। शक्यतावच्छेदकन्तु न तत् किन्तु प्रत्येकं डित्यादिकमेव। अन्यथा आख्यातत्वप्रकारेणाज्ञानदशायां कलापव्याकरणानभिज्ञानां डित्यादिनाज्ञानात् शाब्दबोधमात्रस्य शक्तिभ्रमजन्यत्वप्रसङ्गात्। इत्यादि।

End. कर्म्माख्यातस्य फलमेवार्थः। तादृशेति। वर्त्तमानत्वादिविशिष्टस्येत्यर्थः। अनुभवस्वारसिकत्वेन विशेषणीयः। तेन लक्षणया तत्रानुभव इति निरस्तं। इदमुपलक्षणं। यत्नत्वमपेच्छाश्रयत्वादेर्गुरुत्वादित्यपि द्रष्टव्यमिति संक्षेपः॥

Colophon. इति श्रीमथुरानाथतर्कवागीशविरचिताख्यातवादटिप्पनी समाप्ता।

विषयः। आख्यातशक्तिवादाख्यग्रन्थस्य विवृतिः।

No. 22. आगमतत्त्वविलासः By रघुनाथतर्कवागीशः Substance, country-made paper, 19 x 4 inches. Folia, 427 (the first page is wanting). Lines, 8 on a page. Extent, 13,237 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit Májpárá, District Dháká, Babu Rásavihári Ráya. Appearance, fresh. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ गुरुभ्यो नमः।

ॐ नमः श्रीमते तस्मै गुरुदेवाय योगिने।
अशेषासारसंसारसाराय शिवरूपिणे॥
स्वगुरोश्चरणसरोजं
शिरसि सरसिजे स्मरन्मुहुः श्रीमान्।
आगमतत्त्वविलासं
रचयति रघुनाथतर्कवागीशः॥
तत्र यतिक्रमनिबन्धभुवोऽपराधा
ये तान् क्षमध्वमखिलान् मम देवतानि।
यद्यद्विरुद्धमिह संविहितं समासो
तत्तद्विशोधयत धीरतमा नमो वः॥
स्वतन्त्रतन्त्रं फेत्कारीतन्त्रमुत्तरतन्त्रकम्।
नीलतन्त्रं वीरतन्त्रं कुमारीतन्त्रमुत्तमम्॥
कालीनारायणीतन्त्रे तारिणीतन्त्रमुत्तमम्।
कलातन्त्रञ्च समयातन्त्रं भैरवतन्त्रकम्॥
भैरवीत्रिपुरातन्त्रे वामकेश्वरतन्त्रकम्।

कुक्कुटेश्वरतन्त्रञ्च मातृकातन्त्रमेव च ॥
सनत्कुमारतन्त्रञ्च विशुद्धेश्वरतन्त्रकम् ।
सम्मोहनाख्यतन्त्रञ्च गौतमीयञ्च तन्त्रकम् ॥
बृहद्गौतमीयतन्त्रं भूतभैरवतन्त्रकम् ।
चामुण्डापिङ्गले तन्त्रे वाराहीतन्त्रकं तथा ॥
मुण्डमालाख्यतन्त्रञ्च योगिनीतन्त्रमुत्तमम् ।
मालिनीविजयं तन्त्रं तन्त्रं स्वच्छन्दभैरवम् ॥
महातन्त्रं शक्तितन्त्रं तन्त्रं चिन्तामणिं परम् ।
उन्मत्तभैरवं तन्त्रं त्रैलोक्यसारतन्त्रकम् ॥
विश्वसाराक्षयं तन्त्रं तथा तन्त्रामृताभिधम् ।
महाफेत्कारीतन्त्रञ्च वायवीयञ्च तोड़लम् ॥
मालिनीललितातन्त्रे त्रिशक्तितन्त्रकं तथा ।
राजराजेश्वरीतन्त्रं महामोहस्वरोत्तरम् ॥
गवाक्षतन्त्रं गान्धर्व्वं तन्त्रं त्रैलोक्यमोहनम् ।
हंसमाहेश्वरं हंसपरमेश्वरतन्त्रकम् ॥
कामधेन्वाख्यतन्त्रञ्च तन्त्रं वर्णविलासकम् ।
मायातन्त्रं तन्त्रराजं कुब्जिकातन्त्रमुत्तमम् ॥
विज्ञानलतिकां लिङ्गागमं कालोत्तरं तथा ।
ईशानसंहितां तद्वत् श्रीविनायकसंहिताम् ॥
अगस्त्यसंहितां पुण्यां नन्दिकेश्वरसंहिताम् ।
वशिष्ठसंहितां दक्षसंहितां मनुसंहिताम् ॥
ब्रह्मणः संहितां दिव्यां सनत्कुमारसंहिताम् ।
कुलानन्दसंहिताञ्च वैशम्पायनसंहिताम् ॥
नृसिंहतापनीयञ्च दक्षिणामूर्त्तिसंहिताम् ।
ब्रह्मयामलकञ्चादियामलं रुद्रयामलम् ॥
बृहद्यामलकं सिद्धयामलं कल्पसूत्रकम् ।
मत्स्यसूक्तं कल्पसूक्तं कामराजं शिवागमम ॥
उड्डीशञ्च कुलोड्डीशमुड्डीशवीरभद्रकम् ।
भूतडामरकं तद्वत् डामरं यक्षडामरम् ॥
कालिकाकुलसर्व्वस्वं कुलसर्व्वस्वमेव च ।
कुलचूड़ामणिं दिव्यं कुलसारं कुलार्णवम् ॥

कुलप्रकाशं वाशिष्ठं सिद्धसारस्वतं तथा ।
योगिनीहृदयं कालीहृदयं मातृकार्णवम् ॥
योगिनीजालकुलकं तथा लक्ष्मीकुलार्णवम् ।
तारार्णवं चन्द्रपीठं मेरुचन्द्रं चतुःशतीम् ॥
तत्त्वबोधं महोग्रञ्च स्वच्छन्दसारसङ्ग्रहम् ।
ताराप्रदीपं सङ्केतचन्द्रोदयमतिस्फुटम् ॥
षट्त्रिंशत्तत्त्वकं लक्षनिर्णयं त्रिपुरार्णवम् ।
विष्णुधर्म्मोत्तरं मन्त्रदर्पणं वैष्णवामृतम् ॥
मानसोल्लासकं पूजाप्रदीपं भक्तिमञ्जरीम् ।
भुवनेश्वरीपारिजातं प्रयोगसारमुत्तमम् ॥
कामरत्नं क्रियासारं तथैवागमदीपिकाम् ।
बृहच्छ्रीक्रमसंज्ञञ्च तथा श्रीक्रमसंज्ञकम् ॥
नवरत्नेश्वरं सोमभुजगावलिसंज्ञकम् ।
सिद्धान्तशेखरं ग्रन्थं तां गणेशविमर्षिणीम् ॥
मन्त्रमुक्तावलीं तत्त्वकौमुदीं तन्त्रकौमुदीम् ।
मन्त्रतन्त्रप्रकाशाख्यं श्रीरामार्चनचन्द्रिकाम् ॥
शारदातिलकं ज्ञानार्णवं सारसमुच्चयम् ।
कल्पद्रुमं ज्ञानमालां पुरश्चरणचन्द्रिकाम् ॥
आगमोत्तरकं तत्त्वसागरं सारसङ्ग्रहम् ।
देवप्रकाशिनीं तन्त्रार्णवञ्च क्रमदीपिकाम् ॥
तारारहस्यं श्यामाया रहस्यं तन्त्ररत्नकम् ।
तन्त्रप्रदीपं तारायां विलासं विश्वमातृकाम् ॥
प्रपञ्चसारं तं तन्त्रसारं रत्नावलीं तथा ।
एवं षण्णुत्तरशतं ग्रन्थानां स्फुटमागमे ॥
कल्पान् कुमारीकल्पादीन् श्रुतीश्चोपनिषद्गणम् ।
ज्योतिःस्मृतिपुराणानि पाणिनीयादिकौशलम् ॥
गुरूपदेशयुक्तिभ्यां विनिष्कृष्यावलक्ष्य च ।
गुरूणाञ्च मतं ज्ञात्वा साधकानां मतं तथा ॥
गुरुं नत्वा गुरुं नत्वा गुरुं नत्वा यथाविधि ।
संक्षिप्तः सर्व्वतन्त्राणां सारमाहृत्य निर्म्मितः ॥
श्रीमांस्तत्त्वविलासोऽयं वरीवर्त्तु गृहे गृहे ।

सृष्टिक्रमोऽत्र दीक्षाया लक्षणं दक्षिणाविधिः ॥
दीक्षाया नित्यकाम्यत्वे दीक्षार्थो योगरूढ़ितः । इत्यादि ।

End. एतेन शिवप्रणीततया आगमशास्त्रस्य निःसन्देहफलकत्वेन सर्व्वदर्शनापेक्षया समुत्कर्षः ॥

— — — — — — — ।

शिवप्रणीतेऽत्र दुरूहशास्त्रे गुरूपदेशान्निजबुद्धितोऽपि ।
मया समाकृष्य यदत्र बद्धं तस्मिन् सुधीरा मुदमावहन्तु ॥
अस्मिन्नस्मन्निर्म्मिते ग्रन्थरत्ने यत्नेना + नैपुणं सम्प्रणीयम् । (?)
भूयस्तत्र भ्रान्तिसन्तानशान्तेरन्तः सन्तः सन्तु सन्तोषवन्तः ॥

Colophon. इति नपाड़ीयश्रीरघुनाथतर्कवागीशभट्टाचार्य्यविरचिते आगमतत्त्वविलासे पञ्चमः परिच्छेदः । ॐ तत् सत् ।

विषयः । अत्र प्रमाणतया उल्लिखितानां तन्त्रादीनां नामकथनम् । अथ गुरूपदेशादिविधिः । मन्त्रविचारविधिः । दीक्षाविधिः । तत्र कालाशुद्ध्यादिनिरूपणम् । चक्रभेदकथनम् । शुद्धमन्त्रविचारः । मन्त्रस्य दशसंस्कारविधिः । अक्षरनिर्णयः । मन्त्राभिधानकथनम् । लक्ष्मीबीजाभिधानकथनम् । स्त्रीबीजाभिधानकथनम् । वर्णाभिधानकथनम् । वर्गाभिधानकथनम् । बीजनिर्णयव्यवस्था । सृष्टिप्रकरणम् । प्रलयवर्णनम् । बीजार्थाभिधानम् । नाड़ीनिरूपणम् । शरीरस्थवायुनिरूपणम् । दीक्षापदार्थनिरूपणम् । अथ गुरुलक्षणकथनम् । स्वप्नलब्धमन्त्रनिरूपणम् । दिव्यलक्षणादिकथनम् । स्त्रीशूद्रयोर्दीक्षायां मन्त्रव्यवस्था । पञ्चाङ्गशुद्धदीक्षानिरूपणम् । देवपर्व्वकथनम् । राशिचक्रनक्षत्रचक्रादिव्यवस्था । अरिमन्त्रत्यागव्यवस्था । महाविद्यानिर्णयः । मन्त्रोपासनाविवेकः । उपासनाफलकथनम् । मन्त्रदशसंस्कारप्रकरणम् । मातृकामन्त्रक्रमकथनम् । दीक्षाप्रयोगकथनम् । मन्त्रचैतन्यप्रकरणम् । दीक्षान्तरप्रयोगकथनम् । संक्षेपदीक्षाप्रकरणम् । सर्व्वतोभद्रमण्डलविधिः । गुरुशिष्ययोः कृत्यनिरूपणम् । अथ करमालानिरूपणम् । मालाभेदक्रमः । मालासूत्रनियमादिकथनम् । मालाधारणे अङ्गुलिनियमकथनम् । मालासंस्कारादिकथनम् । विशेषतोरुद्राक्षमालाविधिः । महाशङ्खमालासंस्कारादिकथनम् । कपालपात्रशुद्धिनिरूपणम् । अथ यन्त्रसंस्कारविधिः । त्रिलोहीमुद्राक्रमकथनम् । बलिदानक्रमकथनम् । तत्र स्वगात्ररुधिरदानव्यवस्थादिः । पूजास्थाननिरूपणम् । अशौचादौ वर्ज्यावर्ज्यव्यवस्था । सूतकाशौचव्यवस्थादिः । क्षौरादिकर्म्मविशेषव्यवस्था । देवताभेदेन वामदक्षिणाचारव्यवस्थादिः । अथ प्रातःकृत्यनिर्णयः । तत्र कालनिर्णयः । स्नानविधिः । सन्ध्याविधिः । तत्र सन्ध्याविधिविवेचनम् । विष्ण्वादिदेवतागायत्रीकथनम् । शक्त्यादिदेवतागायत्रीकथनम् । गायत्रीध्यानप्रकरणम् । अथ वस्त्रादिपरिधानविधिकथनम् । त्रिपुण्ड्रव्यवस्था । पादप्रक्षालनविधिः । कुशविधिः । आचमनविधिः । पुनराचमनविधिः । अथ आसनादि-

बालगोपालपूजाविधिः । वासुदेवपूजाविधिः । दधिवामनपूजाविधिः । वराहपूजाविधिः । शिवपूजाविधिः । हरगौरीपूजाविधिः । मृत्युञ्जयपूजाविधिः । अर्द्धनारीश्वरपूजाविधिः । नीलकण्ठपूजाविधिः । चण्डेश्वरपूजाविधिः । चण्डाग्रशूलपाणिपूजाविधिः । मञ्जुघोषपूजाविधिः । अथ आचारनिरूपणम् । आचारस्तवकथनम् । त्र्यम्बकपूजाविधिः । मृतसञ्जीवनीविद्याकथनम् । क्षेत्रपालपूजाविधिः । वटुकपूजाविधिः । लक्ष्मीपूजाविधिः । महालक्ष्मीपूजाविधिः । धनदापूजाविधिः । वागीश्वरीपूजाविधिः । भुवनेश्वरीपूजाविधिः । अन्नपूर्णापूजाविधिः । त्रिपुटापूजाविधिः । त्वरितापूजाविधिः । नित्यापूजाविधिः । वज्रप्रस्तारिणीपूजाविधिः । शूलिनीपूजाविधिः । दुर्गापूजाविधिः । जयदुर्गापूजाविधिः । महिषमर्द्दिनीपूजाविधिः । कालीपूजाविधिः । तत्र नाममन्त्रभेदकथनम् । गुह्यकालीपूजाक्रमकथनम् । भद्रकालीपूजाक्रमकथनम् । महाकालीपूजाक्रमकथनम् । श्मशानकालीपूजाक्रमकथनम् । तारापूजाक्रमकथनम् । अष्टतारामन्त्रभेदकथनम् । अथ प्रचण्डचण्डिकापूजाक्रमकथनम् । छिन्नमस्तापूजाविधिः । भैरवीपूजाक्रमकथनम् । त्रिपुरसुन्दरीपूजाक्रमकथनम् । श्रीविद्यापूजाक्रमकथनम् । शङ्कटादिपूजाक्रमकथनम् । वगलापूजाक्रमकथनम् । मातङ्गीपूजाक्रमकथनम् । उच्छिष्टचाण्डालिनीपूजाक्रमकथनम् । धूमावतीपूजाक्रमकथनम् । कर्णपिशाचीपूजाक्रमकथनम् । अथ कात्यायनीपूजाक्रमकथनम् । अथ गरुड़मन्त्रादिकथनम् । गरुड़स्तवकथनम् । विषहराग्निमन्त्रकथनम् । अथ हनूमत्कल्पः । अथ आर्द्रपटीविधिः । गणेशस्तवः । हरिद्रागणेशस्तवः । सूर्य्यकवचम् । सूर्य्यस्तवः । श्रीरामस्तवः । रामकवचम् । श्रीकृष्णस्तोत्रम् । गोपालस्तवः । श्रीकृष्णकवचम् । नृसिंहकवचम् । विष्णुनामाष्टकस्तोत्रम् । नारायणोपनिषत् । अपामार्ज्जनस्तोत्रम् । विष्णुस्तवः । सरस्वतीस्तोत्रम् । प्रचण्डचण्डिकास्तोत्रम् । वगलामुखीस्तोत्रम् । अन्नपूर्णास्तोत्रम् । भुवनेश्वरीस्तवः । त्रिपुटास्तवः । दुर्गाशतनामस्तोत्रम् । श्रीविद्यास्तोत्रम् । किङ्किमादिस्तोत्रम् । लक्ष्मीस्तोत्रम् । तारास्तोत्रम् । षोढ़ाकवचम् । महिषमर्द्दिनीस्तोत्रम् । भैरवीस्तवः । शिवस्तोत्रम् । वटुकस्तोत्रम् । मुद्रानिरूपणम् । विशेषतो योगलक्षणादिकथनम् । षट्चक्रनिरूपणञ्च । इति शम् ।

No. 23. आचारसारतन्त्रम्, वा समयाचारतन्त्रम् । Substance, country-made paper, 19×5 inches. Folia, 6. Lines, 10 on a page. Extent, 202 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Májpárá Vikrampur, District Dháká, Babu Rásavihári Ráya. Appearance, fresh. Mostly verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो जगन्मात्रे ।

नमामि कालिकां देवीं भक्तानां भक्तवत्सलाम् ।
बालल + + + + + शोधनश्च कृतं मुदा ॥

अथ सम्वित्स्वीकारविधिः । श्रीदेव्युवाच ।
देवदेव महादेव रुद्र कारुणिक प्रभो ।
कुलाचारस्य माहात्म्यं वद मे करुणानिधे ॥
कुलाचारान्महादेव महामोक्षः प्रजायते ।
तत्कथं गोपितं देव मम प्राणेश्वर प्रभो ॥
योगिनां किं सदा सेव्यं किमाचारो महेश्वर ।
मनसाप्यव्यहरणं किं समाधिफलप्रदम् ॥
श्रीशिव उवाच ।
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि रहस्यमतिगोपनम् ।
अकथ्यं ते तु चार्व्वङ्गि देवासुरनरेष्वपि ॥
कथयामि तव प्रीत्या गुह्याद् गुह्यतरं महत् ।
श्रुत्वा त्वयापि गोप्तव्यं यत्नेन पशुसङ्कटे ॥
सम्विदा चासवश्चैव कालकूटश्च धूस्तुरम् ।
निम्बपत्रमहिफेनं तरिता तारिता तथा ॥
सम्विदा ह्यष्टसिद्धीनां कारणं परमं पदम् ।
त्रैलोक्यविजयाजज्ञानमेतत् त्रैलोक्यदुर्ल्लभम् ॥ इत्यादि ।

End. इत्यन्तर्यजनं कृत्वा साक्षात्ब्रह्ममयो भवेत् ।
सप्तजन्मार्ज्जितं पापं तत्क्षणादेव नश्यति ॥

योनिस्थभगलिङ्गामृतं गृहीत्वा पात्रे संस्थाप्य मूलमन्त्रमष्टोत्तरशतं जप्त्वा मूलेनेदं भगलिङ्गामृतममुष्मै नमः । ततः क्रोडे शक्तिं कृत्वा जपेत् ।

Colophon. इति यजनविधिः ॥

विषयः । कौलिकानामाचारनिरूपणम् । तत्रादौ सम्विदास्वीकारविधिकथनम् । तच्छोधनमन्त्रादिकथनम् । दुग्धादिसंयुक्तसम्विदापाने फलविशेषकथनम् । त्रिकट्वादिचूर्णमिश्रितघृतभर्ज्जितविजयापानफलमाहात्म्यकथनम् । पञ्चतत्त्वविधिकथनम् । मद्यादिशोधनविधिकथनम् । सुराध्यानादिकथनम् । स्वयम्भूकुसुमशोधनविधिः । पूजाविधिकथनपूर्व्वकं गुरुस्तोत्रकथनम् । पात्रसंख्यानिरूपणम् । पूजाकालं विना पाननिषेधकथनम् । पात्रवन्दनादिविधिः । चक्रे वर्ज्जनीयकथनम् । शक्तिं विना पाननिषेधकथनम् । पात्रपरिमाणादिकथनम् । कौलिकलक्षणकथनम् । शक्तिशोधनविधिः । रहस्यपुरश्चरणविधिश्च । इति ।

No. 24. **आत्मप्रकाशव्याख्या।** By **काशीरामवाचस्पतिः.** Substance, country-made paper, 14×3 inches. . Folia, 25. Lines, 9 on a page. Extent, 900 çlokas. Character, Bengali. Date, S'aka 1770. Place of deposit, Viṣṇupur, District Bā̃kura, Paṇḍita Raghuráma Tarkaratna. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीहरिः शरणम् ॥

नीलोत्पलदलश्यामं राधिकाकेलिलालसम्।
नमामि शिरसा श्रीमन्नन्दनन्दनमद्वयम् ॥
भट्टाचार्य्यशिरोधार्य्यन्यायालङ्कारसूनुना।
आत्मप्रकाशकव्याख्या काशीरामेण तन्यते ॥

सत्यज्ञानानन्दात्मकमद्वितीयं ब्रह्मैव शुद्धसत्त्वप्रधानमायोपाधिकं ईश्वरभावं मलिनसत्त्वप्रधानाविद्योपाधिकं जीवभावञ्च जगाम। तथाहि मायाभासेन जीवेशौ करोति माया चाविद्या च स्वयमेव भवतीति श्रुतिः।

End. पितेत्यादि तथाचोक्तम्। पिताहमस्य जगतो माता धाता पितामहः त्वमस्य पूज्यश्च गुरु र्गरीयान्। ब्रह्मेति परमात्मेति भगवानिति शब्द्यते। सनातनस्त्वं पुरुषो मतो मे इत्यादि। हृद्यमिति। एतत् हृद्यं प्रियं प्रकथितं यत एतज्ज्ञात्वा सङ्कटात् संसारात् दुःखाद्वा मुच्येत इत्यर्थः। तथाचोक्तं य आत्मानं विजानीयादयमस्मीति पूरुषः। किमिच्छन् कस्य कामाय संसारमनुसंसरेदित्यादि दुःखेनात्यन्तं विमुक्तश्चरतीत्यादि च। किमिच्छन्नित्यनेन स्वेच्छया कस्य कामाय इत्यनेन च परकीयेच्छया संसारानुसरणं परिहृतमिति भावः॥ इत्यास्तां विस्तरः॥

ताम्बूलानां चतुष्कं मृदुशिशिरतरं चन्दनञ्च द्विजानां
धीराणामग्रतो यो नरपतितिलकात् श्रीलगोपालसिंहात्।
लेभे मल्लावनीशात् बुधवररचितग्रन्थटीकां महार्थां
भट्टाचार्य्यार्य्यमूर्द्धामलमणिमुकुटस्यात्मजः स व्यतानीत्।
श्रीश्रीजाने दयाधाने चरणाब्जतले तव।
श्रीकाशीरामकृतिना कृतिरेषा समर्पिता ॥

Colophon. इत्यात्मप्रकाशकव्याख्या समाप्ता ॥०
लिखिता श्रीरामरामेण शकाब्दा १७७०।

विषयः। आत्मप्रकाशकनामकवेदान्तग्रन्थस्य व्याख्यानम्।

No. 25. आत्ममनोयोगविचारः By मथुरानाथः. Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 2. Lines, 9 on a page. Extent, 82 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Brámhaṇa-maṇḍalí, Paṇḍita Ráma-náráyáṇa Bhaṭṭácárrya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो हिमगिरिकन्यायै। आत्मात्ममनोयोगशरीरत्वङ्मनोयोगाः ज्ञानसामान्यहेतवः। तत्रात्मा समवायिकारणम्। आत्ममनोयोगश्चासमवायिकारणम्। इत्यादि।

End. मयापि संयोगसम्बन्धेनैवात्मत्वेन प्रतिबन्धकत्वकल्पनया उक्तगौरवानवकाशादित्यलं पल्लवितेन॥

Colophon. इत्यात्ममनोयोगविचारः॥

विषयः। आत्मना सह मनसो योग एव ज्ञानमुत्पद्यते नान्यथेत्यादीनां विचारः।

No. 26. आनन्दलहरीटीका By गोपीरमणतर्कपञ्चाननः। Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 29. Lines, 6 on a page. Extent, 661 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Çubháḍhyá, Dháká, Paṇḍita Káli-candra Vidyálaŋkára. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।

यत् पादपद्मयुगलं विधिविष्णुभर्गैः
सेव्यं सदा पुटितपाणिभिरक्षमाङ्गैः।
सृष्टिस्थितिप्रलयकारण + + प्रयत्ने-
स्तस्मिन् मनः प्रविश चाखिलकार्य्यहीनम्॥
श्रीमदानन्दलहरीटीका सा प्रवितन्यते।
मन्त्रादिपद्यो यत्रास्ते गोपीरमणशर्म्मणा॥

शिव इत्यादि। हे शिवे त्वां स्तोतुं प्रणन्तुं वा कथमकृतपुण्यः प्रभवति। वर्य्यादिभिरप्याराध्यां कथमित्याह शिव ईश्वरः शक्त्या युक्तो यदि भवति तदा प्रभवितुं शक्तो नैवं देवदेवोऽपि शिवः स्पन्दितुमपि न कुशलः॥ इत्यादि।

End. तेन दीप्तं प्रकाशितं मञ्जीरेण शोभितं चरणं यस्यास्तया। इति।

यत्पुण्यं ग्रन्थनिर्म्माणकौशलेनार्ज्जितं मया।
तेनार्पितेन पदयोः प्रीयतां परमेश्वरी॥

Colophon. इति महामहोपाध्यायश्रीगोपीरमणतर्कपञ्चाननभट्टाचार्य्यकृतानन्दलहरी-टीका समाप्ता ।

विषयः । शङ्कराचार्य्यकृतानन्दलहरीनामकदेवीस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 27. आनन्दलहरीटीका, समूला । By **जगन्नाथचक्रवर्त्ती.** Substance, country-made paper, 14½×3 inches. Folia, 51. Lines, 5 on a page. Extent, 1,131 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Práṇimaṇḍal, Post office Májpárá, Thána Çrínagar, District Dháká, Bábu Kṛiṣṇa-kumár Caṭṭopádhyáya. Appearance, new. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. शिवः परमात्मस्वरूपः शक्त्या प्रकृत्या युक्तो भवति यदि तदा प्रभवितुं जगदुत्पादने प्रभुर्भवितुं शक्तो भवति । तदुक्तं वामकेश्वरतन्त्रे ।

परोऽहं शक्तिरहितः शक्तः कर्त्तुं न किञ्चन ।

शक्तस्तु परमेशानि शक्त्या युक्तो भवे यदि ॥

न चेदिति । शक्त्या युक्तो न चेद्देवः शिवः स्पन्दितुं किञ्चिच्चालयितुमपि न कुशलः न समर्थः। जगदुत्पादने वा का कथा। अतः कारणात् हरिहरविरिञ्चादिभिरप्याराध्यां त्वां स्तोतुं प्रणन्तुं वा कथमकृतपुण्यो जनः प्रभवति । अकृतपुण्यानामदीक्षितानामधिकारिता नास्तीति भावः । तदुक्तं यामले । अन्नं विष्ठासमं तेषां जलं मूत्रसमं यतः । इदानीमनेन मन्त्रोऽपि केनचिद्व्याख्यायते । यथा शिवः हकारः शक्तिः सकारो विसर्गविन्दुरप्यत्र बोध्यः तेन युक्तो यदि भवति तदा प्रभवितुं सर्व्वमन्त्राणामाद्यो भवितुं शक्तः एवं न चेत् अनुस्वारविसर्गयोर्मिलनं न चेत् तदा स्पन्दितुमपि न कुशलः तदुक्तं गोरक्षसंहितायां ।

सङ्कोचपरमा शक्तिर्विकाशपरमः शिवः ।

सङ्कोचस्य विकाशस्य इदमेवाक्षरद्वयम् ॥

यद्वा शिवः ककारादिक्षकारान्तवर्णः शक्तिः षोड़शस्वराः तया युक्तो यदि भवति तदा प्रभवितुं वेदादिविद्यादिरूपेण शब्दार्थसृष्टिं स्पष्टीकर्त्तुं शक्तो भवति एवं न चेत् स्पन्दितुमपि उच्चारणविषयीभवितुमपि न कुशलः । इत्यादि ।

End. हिममहीधरस्य हिमालयस्य कन्यकालेनाख्या संज्ञा यस्य तादृशं पार्व्वती-संज्ञकं इदं ज्योतिर्भजामीत्यर्थात् कीदृशं मञ्जीरेण शोभमानं चरणं यत्र

वलिभिः शोभमानं मध्यं यत्र हारेणाभिरामौ मनोज्ञौ कुचौ यत्र अम्बुरुहानि पद्मानीवायतानि दीर्घाण्यक्षीणि यत्र लीलाविलासविशिष्टा अलकाचूर्णकुन्तला यत्र ज्ञानस्य प्रदीपं प्रकाशकं ईश्वरः शिव एव दीपस्तेन दीप्तं प्रकाशितं कल्पितमिति यावत्। या मनसोऽगम्यस्य ज्योतीरूपस्य परब्रह्मणः पार्व्वतीसंज्ञात्वेन साकारतया प्रकाशः शिवेन ध्यानार्थं कल्पितः। तथाच निर्गुणस्याशरीरिणः साधकानां हितार्थाय ब्रह्मणो रूपकल्पनेति॥

Colophon. इति श्रीसामन्तसारनिलयजगन्नाथचक्रवर्त्तिकृतानन्दलहरीटीका समाप्ता॥

विषयः। शङ्कराचार्य्यकृतानन्दलहर्य्या व्याख्यानम्। अत्र च ग्रन्थकारेण प्रसङ्गात् वामकेश्वर-वीर-सिद्धेश्वरतन्त्र-वशिष्ठसंहिता-गोरक्षसंहिता-कालिकापुराण गन्धर्व्वमालिका यामल-शारदादिभ्यः प्रामाणिकग्रन्थेभ्यः समुद्धृतानि कतिचित् प्रमाणवचनानि।

No. 28. आनन्दलहरीटीका, तत्त्वदीपिका। By गङ्गाहरिशर्म्मा. Substance, country-made paper, 14 × 2 inches. Folia, 38. Lines, 8 on a page. Extent, 1,216 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dháká, Vikramapura, Vajrayogini, Paṇḍita Dváraká-nátha Tarkabhúṣhaṇa. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।

नत्वा गुरुं गणपतिं देवीं त्रिपुरसुन्दरीम्।
तन्त्राण्यथ समालोक्य ज्ञात्वा गुरुमतं ततः॥
युक्त्या च स्वयमारोप्य श्रीगङ्गाहरिधीमता।
आनन्दलहरी-तत्त्वदीपिका क्रियते मुदा॥

इह खलु शक्तिखण्डनं विकुर्व्वतः श्रीशङ्कराचार्य्यस्य सर्व्वाणीन्द्रियाणि विकुण्ठितान्यासन् पुनरपि कारुण्यवारांनिधेर्जगदम्बिकायाः कृपया दत्ततद्रूपानेकलब्धस्वभावः सर्व्वं शक्त्यधीनमेवेति निश्चित्य तां स्तौति शिव इति। अत्र युग्मच्छन्दीयद्वितीयान्तषष्ठ्यन्तपदयोरादौ सम्बोधनान्तपदं विना स्थितेरभावात् सम्बोधनान्तपदमाक्षिप्यते। हे शिवे इति। इत्यादि।

End. ईश्वरदीपदीप्तं ईश्वर एव दीपः प्रकाशकः तेन दीप्तं प्रकाशितं शिवं विना त्वन्माहात्म्यं न कोऽपि जानातीत्यर्थः॥

एवं कृता मया धीर दीपिकेव प्रकाशिका।
दृष्ट्वा सम्यग् यथान्यायमध्यापय यथासुखम्॥

Colophon. इति श्रीगङ्गाहरिविरचिता तत्त्वदीपिका समाप्ता ।

विषयः । शङ्कराचार्य्यकृतानन्दलहरीनामकदेवीस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 29. **आनन्दलहरीरहस्यप्रकाशः** By **जगदीशपञ्चाननः ।** Substance, country-made paper, 20 × 4 inches. Folia, 41. Lines, 6 on a page. Extent, 1,845 çlokas. Character, Bengali. Date, S'aka 1570. Place of deposit, Naiháṭi, Paṇḍita Haraprasáda Çástrí. Appearance, old. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । शङ्करचरणसरोजं श्रीजगदीशद्विजो नत्वा ।
शङ्करकविवरसूक्तौ सरसरहस्यं प्रकाशयति ॥
श्रीशङ्कराचार्य्यः शक्तिप्राधान्यं व्यवस्थापयन् श्रीत्रिपुरसुन्दरीस्तवमारभते
शिवः शक्त्येत्यादिना ।

End. चरणमारभ्यैव देवशरीरं वर्णनीयमित्यालङ्कारिकाः लीलारूपा अलङ्कारस्य
तन्त्रीनामकं ईश्वरदीपदीप्तं ईश्वररूपो यो दीपः स एव दीपः प्रकाशो
यस्याः ईश्वरोऽपि तया प्रकाश्यते इति वाक्यार्थ इति शिवम् ॥

Colophon. इति श्रीजगदीशपञ्चाननभट्टाचार्य्यविरचित आनन्दलहरीरहस्यप्रकाशः
सम्पूर्णः ॥
शुभमस्तु शकाब्दा १५७० तारिख २१ चैत्र ॥ ॥ श्रीगोपालशर्म्मणः स्वाक्षर-
मिदं । हरये नमः ।

विषयः । शङ्कराचार्य्यकृतानन्दलहरीनामकदेवीस्तोत्रस्य टीका ।

No. 30. **आनन्दवृन्दावनचम्पूः** By **कविकर्णपूरः ।** Substance, country-made paper, $10\frac{1}{2} \times 7\frac{1}{2}$ inches. Folia, 371. Lines, 10 on a page. Extent, 10,202 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tippera, Maháràja's Library. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. वन्दे कृष्णपदारविन्दयुगलं यस्मिन् कुरङ्गीदृशां
वक्षोजप्रणयीकृते विलसति स्निग्धोऽङ्गरागः स्वतः ।
काश्मीरं तलशोणिमोपरितनं कस्तूरिकानीलिमा
श्रीखण्डं नखचन्द्रकान्तिलहरी निर्व्याजमातन्वते ॥ इत्यादि ।

End. स्थितो वृन्दारण्ये सततमपि ताभिर्मधुपुरीं
गतस्तासां तद्विरहरुजमप्यारचितवान् ।
अतोऽतर्क्यैश्वर्य्ये गुरुमहिमनि श्रीभगवति
व्रजेश्वर्य्याः सूनौ न किमपि विचित्रं विलसति ॥

चैतन्यकृष्णकरुणोदितवाग्विभूति
स्तन्मात्रजीवनधनस्य जनस्य पुत्रः ।
श्रीनाथपादकमलस्मृतिशुद्धबुद्धि
स्चम्पूमिमां रचितवान् कविकर्णपूरः ॥

Colophon. इत्यानन्दवृन्दावने कैशोरलीलालताविस्तारे दोलोत्सवो नाम द्वाविंशतिः स्तवकः । समाप्तश्चायमानन्दवृन्दावनाभिधो ग्रन्थः ।

विषयः। वृन्दावनादिवर्णनं श्रीकृष्णस्य बाल्यलीलावर्णनं, श्रीकृष्णस्य कैशोरलीलादिवर्णनञ्च ।

No. 31. आयुर्व्वेदसारावली By धन्वन्तरिकरः। Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 619. Lines, 4 on a page. Extent, 8,975 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kelomál Tamluk, Babu Sáradá-prasanna Ghoṣa. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः शिवाय। गुरोश्चरणपङ्कजं हृदि निधाय बद्धाञ्जलि-
र्नमामि गणनायकं तदनु देवषण्डद्विषं ।
मुरारिचरणाम्बुजं वरदमष्टमूर्त्तिं शिवं
शिवापदसरोरुहं दुरितहारि भक्त्या नतः ॥
आयुर्व्वेदविलासिभिर्विरचितानादाय वैशेषिके-
र्व्वर्थान् बहुशास्त्रतो वरधिया शास्त्राणि सद्भिः पुरा ।
तान्यालोक्य निबध्यते परहितोपादानकौतूहलैः
श्रीधन्वन्तरिणा करेण भिषजायुर्व्वेदसारावली ॥
स्नेहौषधादिपरिणामविनिर्णयाख्या
पौष्यादिकालकृतलक्षणलक्षणेयं ।
शारीरपथ्यमनिदाननिदानबन्ध-
सारावली स्फुटमशुलवाद्यभिद्धा ॥
नाड़ीज्ञानं समावेद्य रोगसाधनकारणं ।
ततोऽन्यलक्षणं दृष्ट्वा चिकित्सामाचरेत् भिषक् ॥

End. देवदारुकषायन्त्र पिबेन्मूत्रेण मानवः ।
विश्वायनादृते चापि श्लेष्मपन्थिक्रमो हितः ॥

कुलत्थोषणपिन्याकपिष्टैरुष्णोपनाहनम् ।
भोजनं कटु तीक्ष्णोष्णं श्लेष्मवृद्धिमुपाचरेत् ॥

Colophon. अतःपरं खण्डितत्वात् समाप्तिवाक्यं नोपलभ्यते ।

विषयः । शरीरोत्पत्तिनिरूपणम् । नाड़ीव्यवस्थादिनिरूपणम् । सप्तधातुक्रमनिरूपणम् । ज्वरगजकेशरिनिरूपणम् । कफज्वरादिलक्षणम् । पाटोलादिपाचननिरूपणम् । महाज्वराङ्कुशादिनिरूपणम् । वातश्लेष्मलक्षणादिनिरूपणम् । मेघनादरसादिनिरूपणम् । द्वादशाङ्ग-पाचनादिनिरूपणम् । राजचण्डेश्वररसादिनिरूपणम् । सन्निपातचिकित्सादिः । जीर्णज्वरलक्षणादिः । विषमज्वरान्तकलौहादिनिरूपणम् । असाध्यलक्षणादिकथनम् । पथ्यापथ्यादिनिरूपणम् । मुष्टियोगादिनिरूपणम् । मुनिकण्टकचाङ्गेरीघृतादिनिरूपणम् । विष्टम्भलक्षणादिनिरूपणम् । विसूचिद्‌र्पहाररसादिनिरूपणम् । लौहामृतादिनिरूपणम् । पुनर्नवादितैलनिरूपणम् । वासावृहद्‌द्राक्षाघृतादिनिरूपणम् । चन्द्रामृतरसादिनिरूपणम् । कनकसुन्दररसादिनिरूपणम् । चन्द्रशेखररसादिनिरूपणम् । त्रिदोषच्छर्दिलक्षणादिकथनम् । तृष्णारोगचिकित्सादिः । अजीर्णपानविभ्रमादिमदात्ययचिकित्सादिनिरूपणम् । दशमूलकल्याणघृतादिनिरूपणम् । महोपशाचिकघृतादिनिरूपणम् । कुष्माण्डघृतादिनिरूपणम् । बृहच्छागलाद्यघृतादिनिरूपणम् । त्रयोदशाङ्गगुग्गुलादिनिरूपणम् । बृहद्विष्णुतैलादिनिरूपणम् । महासुगन्धिलक्ष्मीविलासतैलादिनिरूपणम् । वातामयचिकित्सादिनिरूपणम् । वातरक्तचिकित्सादिनिरूपणम् । अमृतार्णवतैलादिनिरूपणम् । नागबलातैलादिनिरूपणम् । महद्‌गुडुचीतैलादिनिरूपणम् । उरुस्तम्भचिकित्सानिरूपणम् । आमवातचिकित्सादिनिरूपणम् । शूलरोगचिकित्सादिनिरूपणम् । उदावर्त्तनचिकित्सादिनिर्णयः । रक्तोद्भवगुल्मचिकित्सादिनिरूपणम् । अश्वगन्धाघृतादिनिरूपणम् । श्लेष्मोदरसलक्षणचिकित्साविधिः । बृहच्छीतकघृतादिनिरूपणम् । वातिकशोथलक्षणादिः । शुष्कमूलाद्यतैलादिनिरूपणम् । वृद्धान्त्रवृद्धिव्रध्नचिकित्सादिश्चेति ।

No. 32. उज्ज्वलनीलमणिः, सटीका । By जीवगोस्वामी. Substance, country-made paper, 16 × 8 inches. Folia, 152. Lines, 20 on a page. Extent, 6,080 çlokas. Character, Nágara. Date, ? Place of deposit, Benares city, Khálispurá Paṇḍita Priyanátha Tattvaratna. Appearance, new. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णाय नमः ॥ नाम्नाकृष्टरसज्ञः शीलेनोद्दीपयन् सदानन्दं ।
निजरूपोत्सवदायी सनातनात्मा प्रभुर्जयति ॥
मुख्यरसेषु सुपुण्यः संक्षेपेणोदितो रहस्यत्वात् ।
पृथगेव भक्तिरसराट् सविस्तरेणोच्यते मधुरः ॥

टीकाया। श्रीराधागोविन्ददेवौ जयतां । खिद्यन् दृगन्तचपलाञ्चलवीजितोऽपि
क्षुभ्यन् सकान्तिनगरान्तरवासितोऽपि ।
हृष्यन् मुहुः स्मितसुधापरिपायितोऽपि
श्रीराधया प्रणमयन् प्रमदं हरिर्नः ॥

End. अयं उज्ज्वलनीलमणिगहनमहाघोषसागरप्रभव भजत नवमकरकुण्डल-
परिसरमेवौचितिं देव ।

Colophon. इति श्रीसम्भोगभेदः सम्पूर्णोऽयं उज्ज्वलनीलमणिर्ग्रन्थः ।

विषयः। अलङ्कारग्रन्थोऽयं । अत्र च भगवद्भक्तिविषयकमेवोदाहरणं प्रदर्शितं ।

No. 33. उज्ज्वलनीलमणिविवृतिः, By वल्लभः. Substance, country-made paper, 12×4½ inches. Folia, 24. Lines, 8 on a page. Extent, 432 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̃ṭhálpárá, *via* Naiháṭi, Rámatáraṇa Thákur. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीराधाकृष्णौ जयेतां । सनातनसमो यस्य ज्यायान् श्रीमान् सनातनः ।
श्रीवल्लभोऽनुजः सोऽयं श्रीरूपो जीवसद्गतिः ॥
श्रीभक्तिरसामृतसिन्धौ जाते प्रवाह इव लोके ।
उज्ज्वलनीलमणौ मम लोचनरोचन्यसौ विवृतिः ॥
तथापि स एव रसामृतसिन्धुप्रकाशकः । पूर्व्वं पूर्व्वस्मादप्यपूर्व्वमुज्ज्वलाख्यं रसं किञ्चिदेव विवृत्य कृतकृत्यतां मन्यमानः सम्प्रति पिवत भागवतं रसमिति न्यायेन व्यङ्ग्यव्यञ्जकयोरभेदं व्यञ्जयन्नुज्ज्वलनीलमणिनामानं ग्रन्थं विधाय तं रसमतीव विवृण्वन् श्रीमन्निजदैवतमपि श्रीमन्तं निजगुरुमपि तन्त्रेण स्तुवन् प्रार्थयते । नाम्नाकृष्टेति । तत्र निजदैवतपक्षे नाम्ना नाममात्रेणाकृष्टास्तत्तद्वतारावतारिभक्तिरसिका येन सः । तथा शीलेन सुस्वभावेन सदा नित्यमेव श्रीमन्नन्दनामानं स्वपितरमुद्दीपयन् उद्दीप्तभावं कुर्व्वन् तथा निजेन रूपेण सौन्दर्य्येण सर्व्वेभ्य एव उत्सवदायी तथा सनातनो नित्यः आत्मा श्रीविग्रहो यस्य सः । प्रादुर्भावमात्रेण लब्धजन्मादिव्यवहार इति भावः । इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः। उज्ज्वलनीलमणिनामकालङ्कारग्रन्थस्य टीका ।

No. 34. उणादिवृत्तिः By दुर्गसिंहः Substance, country-made paper, 15 × 2 inches. Folia, 31. Lines, 5 on a page. Extent, 562 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dháká, Váḍḍánagar, Post Office Pilkháná, Paṇḍita Kailása-candra Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

नमस्कृत्य शिवं भूरिशब्दसन्तानकारणम् ।
उणादयो विधास्यन्ते बालव्युत्पत्तिहेतवे ॥
कृ-वा-पा-जि-मि स्वदि-साध्य-शू-दू-सनि जनि-चरिभ्य उण् ॥
एभ्य उण् परो भवति । डु कृञ्करणे करोतीति कारुः शिल्पी । वा गति-गन्धयोः वायुः समीरणः । इत्यादि ।

End. अमोभोऽन्तश्च । अस्मादसुन् परो भवति । भश्चान्तमम्भः सलिलं । आभुरः । अस्मादसुन् परो भवति । उरादेशश्च । उरो वक्षः ॥

Colophon. इति दौर्गसिंह्यां वृत्तौ उणादौ चतुर्थः पादः समाप्तः ।

विषयः। कातन्त्रानुक्तानामुणादिप्रत्ययानां विधानकथनं । प्रयोगादिश्च ।

No. 35. उत्तरतन्त्रम् । Substance, country-made paper, 18 × 4½ inches. Folia, 22. Lines, 7 on a page. Extent, 500 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Váḍari Mayamansiñha, Ráma-kamala Bhaṭṭ-ácáryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमः परमदेवतायै ॥ देव्युवाच ।

वक्षःस्थलसमासीना देवी पप्रच्छ शङ्करम् ।
भगवन् साधकानाञ्च कथयस्व क्रियाविधिम् ॥
श्रुतानि सर्व्वतन्त्राणि यामलादीनि वै प्रभो ।
कुत्रापि न श्रुता नाथ क्रियाया विधिमुत्तमम् ॥

End. यज्ञीयकाष्ठसम्भूते मृन्मये वापि सुन्दरि ।
पातयेच्छोणितं देवि बीजमन्त्रैर्निवेदयेत् ॥
बलिप्रकार उद्दिष्टो वाराहीसंहिताक्रमात् ।
एतत्ते कथितं देवि बलिदानं सुशोभनम् ।
तव स्नेहान्महादेवि किमन्यत् कथयामि ते ॥

Colophon. इत्युत्तरतन्त्रे देवीश्वरसम्वादे बलिदानप्रसङ्गे षोड़शः पटलः ।

विषयः । प्रयोगविध्यादिनिरूपणम् । शाक्तनिन्दादिदोषकथनम् । महाविद्यादीनां पूजनादिनिरूपणम् । भगलिङ्गमाहात्म्यकथनम् । स्नानादिकर्म्मनिरूपणम् । गृहस्थाचारादिनिरूपणम् कर्म्मकालादिनिरूपणम् । प्रश्नोत्तरपदनिरूपणम् । भावनिरूपणम् । पुरश्चरणादिनिरूपणम् । बलिदानादिनिरूपणञ्च ।

No. 36. उद्धवसन्देशकाव्यम्, By रूपगोस्वामी । Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 12. Lines, 11 on a page. Extent, 395 çlokas, Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Visṇupura, District Bā̃kurá, Paṇḍita Candranáráyaṇa Bhaṭṭácāryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीराधाकृष्णः ॥

सान्द्रीभूतैर्नवविटपिनां पुष्पितानां वितानै

स्संवीतान्तां दधति मथुरापत्तने द्त्तनेत्रः ।

कृष्णः क्रीड़ाभवनवड़भीमूर्ध्नि विद्योतमानो

दध्यौ मदसरलहृदयो गोकुलारण्यमैत्रीम् ॥

End. गोपेन्द्रस्य व्रजभुवि सखे केवलं याचया ते

नाद्यः सिध्येन्मम बहुमतः किन्तु वाढ़ं तवैव ।

प्रेमोल्लासं परिकलयता गोपसीमन्तिनीनां

कर्त्तव्या मे सपदि भवता भारतीभारतेयं ॥

गोष्ठक्रीड़ोच्छ्रितमनसो न व्रजलोकानुरागात्

कुर्व्वाणस्य प्रथितमथुरामण्डले ताण्डवानि ।

भूयो रूपाश्रयपदसरोजन्मनः स्वामिनोऽयं

सन्देशोद्गारं वहतु हृदयानन्दपूरं पुरस्थः ॥

Colophon. इति श्रीमद्रूपगोस्वामिना विरचितं उद्धवसन्देशं नाम काव्यं समाप्तं ॥

विषयः । गोकुलविरहविधुरेण कृष्णेन दौत्यकर्म्मकरणाय गोकुले प्रेरितस्योद्धवस्य गोपिकानां समीपे कृष्णोक्तसन्देशकथनम् ।

No. 37. एकादशीविवेकः, By शूलपाणिः । Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 3. Lines, 6 on a page. Extent, 76 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk., 1763. Place of deposit, Brámhaṇa Maṇḍali *via* Báráсat, Paṇḍita Rámanáráyaṇa Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ कृष्णाय नमः। अथैकादशीविवेकः।
नोपोष्या द्वादशीविद्धा सदैवैकादशी नरैः।
तामुपोष्य नरो जह्यात् पुण्यं वर्षसमुद्भवम् ॥

End. क्षये पूर्व्वा तु कर्त्तव्या वृद्धौ कार्य्या तिथिः परा।
षण्मुहूर्त्तापि सन्त्यज्या या तिथिः क्षयगामिनी ॥
त्रिमुहूर्त्तापि कर्त्तव्या या तिथि र्वृद्धिगामिनी ॥ ० ॥

Colophon. इति शूलपाणिविरचित एकादशीविवेकः समाप्तः ॥ शाके अग्निरसाम्बुधि शून्यमाने। १७६३ ॥

विषयः। एकादशीव्यवस्थादिकथनम्।

No. 38. कपिलादानम्। Substance, country-made paper, $13\times 1\frac{1}{2}$, inches. Folia, 2. Lines, 3 on a page. Extent, 14 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vidyákúṭa, District Tripurá, Bábu Kedáranátha Bhaṭṭácáryya. Appearance, fresh. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय। अथ कपिलादानम्। कपिलां धेनुं प्राङ्मुखीमवस्थाप्य पठेत् ॐ या लक्ष्मीः सर्व्वभूतानामित्यादि।

End. इमां साच्छादनां कपिलां धेनुं विष्णुदेवताकां अमुकगोत्रायामुकदेवशर्म्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं सम्प्रददे। परार्थश्चेत् ददानीति विशेषः।

Colophon. इति धेनूत्सर्गः समाप्तः।

विषयः। धेनूत्सर्गविधानकथनम्।

No. 39. कर्पूरादिस्तवटीका, By नन्दरामः। Substance, country-made paper, $13\frac{1}{2}\times 3$ inches. Folia, 7. Lines, 7 on a page, Extent, 201 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk., 1766. Place of deposit, Háḍiyá, Post Vaidyerbázár, District Dháká, Paṇḍita Rámanáráyaṇa Bhaṭṭácáryya. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परमदेवतायै।
ख्याता कर्पूरादिभूता विषमा कालिकास्तुतिः।
श्रीनन्दरामसुकृती तस्या नि ... ... इतीः॥
तत्र प्रथमं कालीबीजोद्धारमाह कर्पूरमिति अनुस्वारान्तं नाम तत् कीदृशं

मध्यमान्तस्वरपररहितं मध्यमौ च अकारोकारौ अन्त्यश्च अकारः ते च ते स्वराश्चेति पश्च रश्च परौ ततः ते च परौ च ताभ्यां रहितं तेन क्रं पुनः सेन्दु इन्दुना नादेन सहितं वामाक्षियुक्तं ईकारसहितं एतेन कालीबीजमात्रोद्धारः सर्व्वसम्मतः एतद्बीजस्य ...... अन्यत् सुगमं। ननु स्वरापेक्षया स्वरस्यादिमध्यान्तता न व्यञ्जनापेक्षया तथात्वे मध्यमः स्वरः उकारः अन्त्यस्वरस्तु रेफाद्बहिरकारः अनयो राहित्ये कथमकारान्तस्य ककारस्य परवर्णेन युक्तता सम्भवति व्यञ्जनवर्णस्यैव परयुक्तत्वात् इत्याह मध्यमान्त्येति एतन्मध्ये च तद्रहितं तेन मध्यपदेनाद्यवर्णद्वयं हित्वा यावत् स्वरपरित्यागः। मान्त्य इति विन्दुरूपी मकारः। तदन्ते इति तेषां मुखकुहराद्वाच एव गद्यपद्यानि च उल्लसन्ति वाङ्मात्राण्येव गद्यपद्यमयानि भूत्वा निःसरन्ति ननु देवी वाग् देवतानामेव इत्याह सर्व्वसिद्धिं गतानां सर्व्वा अणिमाद्या अष्टौ सिद्धयो यस्य स सर्व्वसिद्धिर्महेशस्तं प्राप्तानां। इत्यादि॥

End. हे मातर्वशी जितेन्द्रियः सन् हविष्यभोजनरतः लक्षं मन्त्रं दिवा प्रजपति कीदृशः युष्मच्चरणयुगलध्याननिपुणः भवच्चरणार्पितमानसः क्षितितले सुरहरसमानः स्यात्। पुनः प्रकारमाह परं नक्तमिति नक्तं अष्टमीचतुर्दश्यादिशुभरात्रौ नग्नो दिगम्बरः निधुवनविनोदेन शृङ्गारावेशेन मनुं लक्षं जपन् ... ... हरसमानः॥ हे मातरिदं तव स्तोत्रं मनुसमुद्धारणजनु मनूनां समुद्धारणस्य जनुर्जन्म यत्र तत् पुनः स्वरूपाख्यं स्वरूपाख्यानसिद्धं न तु त्वद्गुणोत्कर्षेण माहात्म्यं गुणोत्कर्षाभावादेव स्वरूपाख्यत्वं स्वरूपा ... ... घटयन्नाह पदाम्बुजयुगलपूजाविधिगतं नान्यदधिकमिदं स्तोत्रं निशार्द्धे वा पूजासमयमथवा यस्तु पठति तस्य प्रलापि मिथ्या ... ... काव्यामृतधारा प्रभवति प्रकर्षेण निःसरति॥ सम्प्रति स्तवपाठस्य फलमाह कुरङ्गाक्षीवृन्दमिति। दिव्याङ्गनावृन्दं तत्साधकं अनुगच्छति प्रेमतरलं तव प्रेम्णा तरलं चञ्चलं उत्कण्ठायमानं वा ... ... तस्य क्षौणीपतेः कुबेरप्रतिनिधि ... ...। यद्वा स कुबेरप्रतिनिधिर्भवति। नतृकेलिकलया केलीनां षोडशभागैकभागेन रिपुः कारागारं कलयति ज्ञापयति स भक्त इह चिरं जीवन् आप्रलयं विहरन् तदन्ते जनुं प्रति पुनर्जन्मप्रबं प्रति मुक्तः वर्जितः प्रभवति प्रभुर्भवति॥

Colophon. इति श्रीमहाकालविरचित कर्पूरादिस्तोत्रस्य टीका समाप्ता॥ श्रीगुरुः। श्रीहरिः। श्रीनाथः।

चयङ्गते प्रभाकरे चपाकराचिमे परा-
भिघातिवारवाङ्किते शकादिपार्थिवे गते ।
गुरोर्द्दिने शिवेऽलिखद्भवत्पदाम्बुजे श्रिया-
भिलाषदे मुकुन्दद्विजो विनत्य कृष्णचन्द्रकः ॥ १७६६ । १ । ११ ॥

विषयः । कर्पूरादि-कालिकास्तवस्य व्याख्यानम् ॥

No. 40. कर्म्मोपदेशः, By शिवरामतर्कपञ्चाननः । Substance, country-made paper, 11×2 inches. Folia, 37. Lines, 6–8 on a page. Extent, 874 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk., 1728. Place of deposit, Vivandigráma, District Dháká, Bhaṭṭácáryya's House. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।
प्रणम्य सूर्य्यं जगदेकनाथम्
ज्योतिर्व्विदामिष्टफलं ददानम् ।
संक्षेपतः श्रीशिवरामशर्म्मा
कर्म्मोपदेशं तनुते निबन्धम् ॥
सद्विद्या विगतोद्यमा भगवती क्षीणप्रभा भारती
भूपालाः खलु नीचकर्म्मरसिकाः कालो बलीयान् कलिः ।
इत्याशङ्क्य गुणार्ज्जने विमनसः पाण्डित्यविद्वेषिणो
ये बाला अपि ते भवन्तु कृतिनस्तेषां कृते मत्कृतिः ॥
नास्ति व्याकरणादरो न च पुनः सत्काव्यबन्धे रसो
नालङ्कारकुतूहलं श्रुतिकथा प्रक्षीणभावं गता ।
तर्कादावपि नैव सा रसिकता पौराणिकी सत्कथा
नो कीर्त्त्यै कलौ समादरकरी विद्या भवेज्ज्यौतिषी ॥
विफलान्यन्यशास्त्राणि विवादस्तेषु केवलम् ।
सफलं ज्योतिषं शास्त्रं चन्द्रार्कौ यत्र साक्षिणौ ॥
शास्त्रप्रशंसा ।
मुहूर्त्ततिथिनक्षत्रस्तवस्वायनानि च । इत्यादि ।

End. तृतीयवेलायाम् ।
चौराद्भयं बहुधनं कलहं सुघोरम्
शत्रोः कथां प्रबलवारणबन्ध ++ ।

नानाप्रकारपिशितं गुरुदर्शनञ्च
काको भयं कथयतीह किमत्र चित्रम् ॥
चतुर्थवेलायाम् ।
शत्रोर्भयं किमपि कार्य्यमतीव कष्टम्
निर्धार्य्यमाणगमनं विविधाश्च वार्त्ताम् ।
यानं स्वगेहगमनं द्रविणं तथैव
भाग्यं वरं दिशति वायस + + + + ॥

Colophon. इति शिवरामतर्कपञ्चाननभट्टाचार्य्यविरचिते कर्म्मोपदेशे चतुर्थोऽध्यायः ॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः । शकाब्दाः १७२८ ।

विषयः । ज्योतिषशास्त्रप्रशंसाकथनम् । दैवज्ञप्रशंसाकथनम् । राशिस्वरूपनियमादिकथनम् । राशिवाचकनामकथनम् । मेषादीनां वर्णकथनम् । राशीनां द्विपदादिकथनम् । राशीनां ग्राम्यारण्यादिविभागकथनम् । तेषां विप्रादिसंज्ञाकथनम् । अभिजिन्निरूपणम् । नक्षत्रनिरूपणम् । नक्षत्रदैवतानिरूपणम् । नक्षत्रचक्रस्य ध्रुवादिगणकथनम् । नक्षत्राणां देवनरराक्षसादिगणकथनम् । नित्ययोगकथनम् । विष्कम्भादियोगसंज्ञाकथनम् । करणविवरणम् । तिथिनिरूपणम् । कालवेलाकथनम् । वारवेलाकथनम् । यामार्द्धाधिपकथनम् । दण्डाधिपकथनम् । योगिन्युदयकथनम् । नवग्रहाणां नामान्तरकथनम् । ग्रहाणां वर्णकथनम् । वेदाधिपकथनम् । दिक्पतिग्रहकथनम् । दिग्बलिग्रहकथनम् । ग्रहाणां स्थानबलकथनम् । ग्रहाणां नैसर्गिकभोगकथनम् । ग्रहाणां नैसर्गिकमित्रामित्रकथनम् । समग्रहकथनम् । पापग्रहकथनम् । शुभग्रहकथनम् । ग्रहाणां दृष्टिकथनम् । ग्रहाणां केन्द्रकथनम् । त्रिकोणसंज्ञाकथनम् । उपचयादिहोराकथनम् । लग्नादिद्वादशस्थानकथनम् । नाडीनक्षत्रनिरूपणम् । नक्षत्रामृतयोगकथनम् । सिद्धियोगकथनम् । दिनदग्धाकथनम् । मासदग्धाकथनम् । पापयोगकथनम् । अमृताख्ययोगकथनम् । अमृताख्ययोगकथनम् । उत्पातादियोगकथनम् । करकचादियोगकथनम् । चन्द्रशुद्धिनिरूपणम् । अधमदिननिरूपणम् । त्र्यहस्पर्शकथनम् । संक्रान्तिनिरूपणम् । रविसंक्रमणगणनविधिकथनम् । अयनांशसंक्रान्तिनिरूपणम् । समरात्रिन्दिवकालकथनम् । दिवसमानकथनम् । रात्रिमानकथनम् । अङ्गुलिमानेन दिवारात्रिदण्डज्ञानोपायकथनम् । पुष्पनामादिना दण्डज्ञानोपायकथनम् । लग्नमानकथनम् । क्षेत्रकथनम् । होराकथनम् । नवांशद्वादशांशत्रिंशांशकथनम् । रविशुद्धिकथनम् । चन्द्रशुद्धिकथनम् । चन्द्रस्य वर्णादिकथनम् । चन्द्रशुद्धिविवेचनम् । ताराशुद्धिकथनम् । षणां ग्रहाणां शुद्धिकथनम् । अष्टवर्गप्रशंसाकथनम् । ग्रहाणां वैगुण्ये औषधादिधारणविधिकथनम् । तारावैगुण्यदोषोपशमनविधिकथनम् । नाडीनक्षत्रशान्तिकथनम् । ग्रहणदर्शनफलकथनम् । योगकरणदोषोपशमनविधिकथनम् । संक्रान्तिसंज्ञादिनिरूपणम् । महाविषुवादिफलकथनम् । उत्त

रायणचक्रकथनम् । दक्षिणायनचक्रकथनम् । अनिष्टसंक्रान्तिफलकथनम् । नाड़ीनक्षत्रे पापग्रहसंक्रमणफलकथनम् । भौमचक्रकथनम् । गुरुचक्रकथनम् । शनिचक्रकथनम् । राहुचक्रकथनम् । जन्मतिथिविधिकथनम् । नक्षत्रविशेषे रोगोत्पत्तिफलकथनम् । मरणयोगकथनम् । विवाहकथनम् । द्विरागमनकथनम् । गर्भाधानकथनम् । पुंसवनकथनम् । पञ्चामृतकथनम् । सीमन्तोन्नयनकथनम् । नामकरणकथनम् । निष्क्रामणकथनम् । अन्नप्राशनकथनम् । चूड़ाकरणकथनम् । सामान्यतः क्षौरविधिकथनम् । कर्णवेधकथनम् । विद्यारम्भकथनम् । उपनयनकथनम् । समावर्त्तनकथनम् । अग्निस्थापनकथनम् । सन्न्यासग्रहणकथनम् । धनुर्विद्यारम्भकथनम् । राज्याभिषेककथनम् । रत्नादिधारणकथनम् । खड्गादिधारणकथनम् । नवशस्त्राद्युपयोगकथनम् । नवयानाद्यारोहणकथनम् । राजदर्शनकथनम् । सेवाचक्रकथनम् । देवताघटनकथनम् । देवविग्रहनिर्म्माणकथनम् । सामान्यतः देवप्रतिष्ठाकथनम् । नौकागठनकथनम् । नौकाचालनकथनम् । परीक्षाकथनम् । औषधकरणादिकथनम् । आरोग्यस्नानकथनम् । वास्तुभूमिनिरूपणम् । नागशयनकथनम् । गृहारम्भकथनम् । गृहप्रवेशकथनम् । जलाशयविधिकथनम् । हलप्रवाहकथनम् । बीजवपनकथनम् । गोचारणकथनम् । धान्यादिच्छेदनकथनम् । नवान्नकथनम् । धान्यादिवृद्धिदानकथनम् । क्रयविक्रयादिषु नक्षत्रादिकथनम् । यात्राविधिकथनम् । कलियुगादिसंख्याकथनम् । राजादिफलकथनम् । मेघाधिपादिकथनम् । आढ़कपरिमाणादिकथनम् । भूमिकम्पज्ञानकथनम् । तत्र समयविशेषे फलभेदकथनम् । काकचरित्रकथनञ्च । इति ।

No. 41. कलापतत्त्वबोधिनी (प्रथमखण्डः), By रामचन्द्रः । Substance, country-made paper, $18 \times 1\frac{1}{2}$ inches. Folia, 79. Lines, 4 on a page. Extent, 1,382 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Púḍápáḍá, District Dháká, Paṇḍita Jagadbandhu Tarkavágíça. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

श्रीनाथचरणाम्भोजं नत्वा भूयो दिनन्दिनम् ।
क्रियते रामचन्द्रेण कलापतत्त्वबोधिनी ॥

तत्रादौ समाप्तिकामो मङ्गलमाचरेदिति प्राचीनमतं । समाप्तिप्रतिबन्धकीभूतविघ्नध्वंसकामो मङ्गलमाचरेदिति नवीनमतं । समाप्तिस्तु शास्त्रस्य चरमवर्णोत्पत्तिरूपा कण्ठताल्वादिकरणैरेव जायते ! तत्र त्रिलोचनः प्राचीनानुयायी यद्वक्ष्यति धर्म्माभावपक्षस्य शास्त्रान्तरप्रसिद्धेरिति तत्र शिष्यशिक्षार्थं नमस्कारो धर्म्मजनकोऽपि शिष्टक्रियमाणत्वादित्यनुमानमूलशिष्टाचारपरिप्राप्तेष्टदेवतानमस्कारप्रवृत्तेः सम्बन्धप्रयोजनज्ञानाधीनत्वात् सम्बन्धप्रयोजन-

स्यादौ निबध्नाति प्रणम्येति । सर्व्वं महादेवं ग्रन्थादौ प्रणम्य दुर्गसिंहोक्त-
कातन्त्रवृत्तिदुर्गपदानि अहं विवृणोमि इति भविष्यत्सामीप्ये वर्त्तमानता
विवरिष्यामीत्यर्थः ॥ इत्यादि ।

End. तस्मादग्रह्णनग्रहणमसवर्णस्वरे निषेधापत्तिवारणार्थमिति कविराजतात्पर्य्यम् ।
पूर्व्वसूरिकृतं दृष्ट्वा यदत्र लिखितं मया ।
कविराजविरुद्धं तद्विचार्य्यं सुमनीषिभिः ॥

Colophon. इति शिवपुरतपाकीय उत्तरचाड़वग्रामनिवासिकाञ्जीकुलसमुद्भवहरिहरात्म-
जश्रीरामचन्द्रशर्म्मकृतायां कलापतत्त्वबोधिन्यां सन्धौ द्वितीयः पादः समाप्तः ।

विषयः । कातन्त्रसन्धिवृत्तेस्त्रिलोचनकृतपञ्जिकाया व्याख्यानम् ।

No. 42. **कलापतत्त्वबोधिनी, (द्वितीयखण्डः)** By **रामचन्द्रः** । Substance, country-made paper, 18 × 1½ inches. Folia, 81. Lines, 5 on a page. Extent, 3,000 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Puḍápáḍá, Dháká, Paṇḍita Jagadbandhu Tarkavágíça. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नत्वा गुरुपदाम्भोजं श्रीरामचन्द्रशर्म्मणा ।
कलापतत्त्वबोधिन्यां कारकार्थो निबध्यते ॥
तत्र क्रियानिमित्तं कारकमिति लोकोपचारादेव कारकव्यवहारः । परि-
शेषसूत्रे कृतेऽपि सम्बन्धे परम्परया क्रियानिमित्ततासत्त्वे अतिव्याप्तिवार-
णाय लोकोपचाराश्रयणस्यावश्यकत्वात् । तत्र पञ्चविधं जातिद्रव्यगुणक्रिया-
स्वरूपभेदात् । तद्यथा, वृक्षः, कुण्डं, शुक्लः, पाकः, देवदत्तः । पुनश्च षोढ़ा
अपादानादिभेदात् । इत्यादि ।

End. न प्राकाम्ये । धातुयोगे उपसर्गप्राप्तौ निषेधः स्यात् । कथमित्याह इहेति
अनुमतिविषयो धात्वर्थस्तद्द्योतकोऽपि पुनरिहेति । अपिना क्रियायाम-
नुक्तमपि ।

Colophon. इति शिवपुरतपाकीय उत्तरचाड़वग्रामनिवासि काञ्जीकुलसमुद्भवहरिहरा-
त्मजश्रीरामचन्द्रशर्म्मकृतौ कलापतत्त्वबोधिन्यां कारकव्याख्या सम्पूर्णा ।

विषयः । कातन्त्रकारकप्रकरणीयपरिशिष्टस्य गोपीनाथतर्काचार्य्यकृताया व्याख्याया व्या-
ख्यानम् ।

No. 43. कलापतत्त्वबोधिनी (तृतीयखण्डः) By रामचन्द्रः । Substance, country-made paper, $18 \times 1\frac{1}{4}$ inches. Folia, 125. Lines, 6 on a page. Extent, 4,125 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Purápáḍá, Dháká, Paṇḍita Jagadbandhu Tarkavágíça. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य श्रीनाथपादारविन्द-

मज्ञानसम्मोहतमोभिदापहम् ।

कलापशेषस्य च तत्त्वबोधिनीं

कुर्व्वे कृती श्रीद्विजरामचन्द्रः ॥

उपायाः सन्ति यद्यत्र गोपीनाथादिनिर्म्मिताः ।

विबुद्धिबोधनार्थाय तथाप्येष ममोद्यमः ॥

तत्रादौ शिष्टाचारतयानुमानतः समाप्तिकामो मङ्गलमाचरेदिति प्राचीनाः । तन्नेति नवीनाः । तथाहि समाप्तिर्ग्रन्थस्य चरमवर्णोत्पत्तिः । सा च स्थाने वायुसंयोगादेव उत्पद्यते । तत्कथं समाप्तौ मङ्गलस्य कारणता । अतः समाप्तिप्रतिबन्धकीभूतविघ्नध्वंसकामो मङ्गलमाचरेदिति नवीनमतं । विघ्ननाशे समाप्तिस्तु वायुसंयोगादेव जायते इति मतमवलम्ब्य उच्यते । इह खलु सकलविद्वज्जनगणकुञ्जरसम्मतिपरिप्राप्तनिखिलविघ्नहन्दोत्पारणकारणप्रारब्ध-कर्म्मोपकारकहरिनमस्कारपुरःसरं प्रवृत्तः सम्बन्धप्रयोजनाकृतया च सम्बन्धप्रयोजनाभिधानपुरःसरं ग्रन्थमारभमाणः शिष्टप्रतिपादनीयश्लोकमादौ निबध्नाति संसारेति ॥

End. तस्मादेवमकृत्वा संयोगस्य लोप इति विदधाति । तदधिकारार्थोऽयमित्याह अधिकर्त्तव्यमिति । अतएवावयवसम्बन्धे षष्ठी वक्ष्यमाणैरन्वयार्थं । अन्ये तु संयोगो लोप्य इत्यभेदाकरणादधिकारोऽयं वक्ष्यमाणैरन्वयार्थमवयवसम्बन्धे षष्ठीत्याहुः ॥

Colophon. इति शिवपुरतपाकीय-उत्तरचाद्वग्रामनिवासि-काञ्जीरकुलसमुद्भव-हरिहरात्मज श्रीरामचन्द्रशर्म्मकृतायां कलापतत्त्वबोधिन्यां परिशिष्टं समाप्तं ॥

विषयः । गोपीनाथतर्काचार्य्यकृतकातन्त्रपरिशिष्टव्याख्याया व्याख्यानम् ॥

No. 44. कलापसारः By रामकुमारन्यायभूषणः । Substance, Foolscap paper, $6\frac{1}{2} \times 8$ inches. Folia, 101. Lines, 12 on a page. Extent,

1,212 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Çrínagara, Dháká, Babu Kálínátha Basu. Appearance, new. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
बुद्धिं धत्ते विधुं यो हि वलयाकार......... ।
नमस्तस्मै ममाभीष्टदायिनेऽभीष्टसिद्धये ॥
शिवं प्रणम्य धन्याय बालकज्ञानहेतवे ।
वक्ष्ये कलापसाराख्यं न्यायभूषणसंज्ञकः ॥
अकारादि क्षकारान्ता वर्णमाला प्रकीर्त्तिता ।
तत्रादौ चतुर्द्दश स्वराः । अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ ए ऐ ओ औ ।
दश ... ... । अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ सजातीयौ... ...
सवर्णौ । अ आ इ ई इत्यादि । अ इ उ ऋ ऌ ... ... ।
इदादिस्वरः ... ... ॥ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ ए ऐ ओ औ । ए ऐ
ओ औ सन्ध्यक्षरं । कादिक्षान्तं व्यञ्जनं । पञ्चशः पञ्चवर्गाः । कादिमान्तं ।
वर्गप्रथमद्वितीयशषसा अघोषाः । क ख च छ इत्यादि । अघोषान्ये घोषाः ।
ग घ ङ इत्यादि । ङ ञ ण न मा अनुनासिकाः । य र ल वा अन्तस्थाः ।
श ष स हाः शिट् । विभक्त्यन्तं पदं । ते यजन्ते । इति संज्ञापादः । समानः
सवर्णो दीर्घः । दण्डाग्रं सागता दधीदं मधूपमं पितॄषं । अवर्ण इवर्णेन
ए । तवेहा सेयं । अवर्ण उवर्णेन ओ । तवोदनं गङ्गोदकं । अवर्ण ऋ
वर्णेन अर् । तवर्कार । ऋण-प्र-वसन-वत्सतर-कम्बल दश-पर्वतानामत्र
...... ॥ ऋणार्णं इत्यादि । ऋते तृतीयासमासेऽरो दीर्घः । शीतेन ऋतः
शीतार्त्तः । इत्यादि ॥

End. अभ्यर्णः सामीप्ये समर्णः न्यर्णः अर्णश्च घष्टः घषितः हृष्टः हृषितः पूर्णः
पूरितश्च तूर्णः त्वरितश्च आस्वान्तं आस्वनितं दान्तः दमितः शान्तः शमितः
पूर्णः पूरितः दस्तः दासितः स्पष्टः स्पाशितः छन्नः छादितः ज्ञप्तः ज्ञपितः ।
एते निपाताश्च । उक्ता कृत्प्रत्यया अन्यतोऽन्यत्रापि भवन्ति । वारि चरतीति
वार्चो चंसः गिरौ शेते इति गिरिशः एतौ निपातौ ॥ इति कृत्प्रकरणम् ॥

Colophon. ध्यात्वेष्टदेवतां स श्रीरामपूर्व्वः कुमारकः
व्याकरणं मुग्धबोध-सारस्वत-कलापकं ॥
दृष्ट्वा कलापसाराख्यं कुरुते बालबोधकम् ।
श्रीमियां ... ... श्रीलमोपीमोहनभूपतेः ॥
आदेशात् पाचरपामनिवासी वन्द्यवंशजः ।

सुधीर-श्रीरामशर्म्म-वाचस्पति-सुतो मतः ॥
ग्रन्थेऽस्मिन् नाधिकारोऽस्ति न गुर्व्वादिविचारणं ।
सूत्रसन्देहभङ्गस्य प्रयोगेष्वेव जायते ॥
सर्व्वेविंकल्पना सूत्रे विभक्तेश्चैव लुक् क्वचित् ।
अनेकत्वेकवचनं सूत्रस्यानित्यता क्वचित् ॥
प्रयोगैरनुमातव्या अमी दोषनिवृत्तये ।
निपातनादन्यसिद्धिरिति शास्त्रस्य निर्णयः ॥
कृताञ्जलिरहं याचे विबुधा वः कृपामयाः ।
मत्कृतं ग्रन्थसन्दर्भं शोधितव्यं महद्गुणैः ॥

विषयः । मुग्धबोधसारस्वतकलापादिव्याकरणेभ्यः सारमाकृष्य सङ्कलितं कलापसाराख्यं संक्षिप्तं व्याकरणम् । सन्ति चात्र संज्ञा-सन्धि-सुबन्त-कारक-समास-तद्धित-गणसूत्र-धातु-कृदन्त-प्रकरणानि यथाक्रमं सन्निवेशितानि ॥

No. 45. **कविरत्नाकरः** । Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 5. Lines, 12 on a page. Extent, 135 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Brámhaṇamaṇḍalígrám, Rámanáráyaṇa Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । माधवोमाधवौ वाचि माधवोमाधवौ हृदि ।
स्मरन्ति साधवः सर्व्वे सर्व्वकार्य्येषु माधवम् ।

End. य एव तातः स एव पुत्त्रो य एव योगः स एव बोधः ।
यदेव चेत स्तदेव कर्म्म य एव लोकः स एव धर्म्मः ॥ ० ॥

Colophon. इति समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः । नीत्युपदेशमूलककतिपयश्लोकाः ।

No. 46. **काण्वशाखिश्राद्धप्रयोगः** । Substance, country-made paper. 13×2½ inches. Folia, 21. Lines, 5 on a page. Extent, 252 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Rájpur, Post Office Sonárpur, Rájendranáráyaṇa Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथान्त्येष्टिपद्धतिः । गतप्राणं ज्ञात्वा पुत्रादिः स्नात्वा ... कृत्वा स्नापयेत् । ततो गतप्राणं स्नापयित्वा वाससा सर्व्वशरीरमाच्छाद्य-चोत्तरकुशायां भूमौ दक्षिणशिरसं स्थापयेत् ।

End ततः पिण्डं गोऽजविप्रेभ्यो दद्यात् । जले वा क्षिपेत् । तत अद्येत्यादि अमुकगोत्रस्य अमुकदेवशर्म्मणः कृतैतदाद्यैकोद्दिष्टश्राद्धकर्म्माच्छिद्रमस्तु अस्त्विति-प्रतिवचनं । ततो वैश्वदेवबलिकर्म्मणो कुर्य्यात् ॥

Colophon. इति यजुर्वेदिकाण्वशाखिनामाद्यैकोद्दिष्टश्राद्धप्रयोगः समाप्तः ॥

विषय: । काण्वशाखिनामन्त्येष्टिपद्धतिः । तथा काण्वशाखिनामाद्यैकोद्दिष्टश्राद्धादिप्रयोगः ।

No. 47. कातन्त्रकौमुदी, By गङ्गेशशर्म्मा । Substance, country-made paper, 13½×3 inches. Folia, 7. Lines, 4 on a page. Extent, 85 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kṛṣṇapura, Post Office Vaidyerbázár, District Dháká, Paṇḍita Kálikṛṣṇa Vidyávinoda. Appearance, new. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
शिवं प्रणम्य सर्व्वेशं सर्व्वज्ञानप्रदायकम् ।
कातन्त्रकौमुदी ह्येषा कृता गङ्गेशशर्म्मणा ॥
जयति पुनरचक्षुः सूत्रतन्त्रस्य कर्त्ता
श्रुतिपरिगतकीर्त्तिः कश्चन श्रीद्विजन्मा ।
प्रथितसुचतुरास्यो ... ...
यथाकृतिः सर्व्वशर्म्मणा ... ... ॥
न चन्द्रगोमी न च दुर्गसिंहः कात्यायन ... ... न वेद ।
यथार्थमालोकितसर्व्वशास्त्रः कातन्त्रतन्त्रार्थविनिश्चयार्थः ॥
शर्व्ववर्म्मकृतसूत्रानुसन्देहे विपरीतपदस्य सिद्धिर्ज्ञातव्या । सिद्धो वर्णसमाम्नाय इत्यत्र सिद्धपदग्रहणात् षड्भ्यामिति संख्यावाचकशब्दस्य षाडस्यार्थेऽपि द्विवचनं ।
कृत्वा च सङ्कुलं युद्धं प्रविश्य शिविरं पुनः ।
कुरवोऽमन्त्रितं मन्त्रं सभायाञ्चक्रिरे मिथः ॥
अस्यार्थः कुरवो सङ्कुलं युद्धं कृत्वा पुनः शिविरं प्रविश्य मिथो निर्ज्जने सभायां चामन्त्रितं मन्त्रं चक्रिरे । "उभकारयोर्मध्ये" इत्यत्र मध्यग्रहणात् आकारयोरपि मध्ये विसर्गस्योकारः । ... ...
पुनोऽत्र महत्त्वं मन्ये पुमर्भागीरथीतटे ।
न पुनर्महत्त्वं मन्ये रामचन्द्रतटे क्वचित् ॥

रप्रकृतिरनामिपरोपीत्यत्र अपि ग्रहणात् पुनोऽवेति पदे रेफं बाधित्वा विसर्गस्योकारः । इत्यादि ॥

End. वारिमध्ये स्थितं पद्मं कम्पयेत् केन हेतुना ।

हेतुनेत्यत्र "षष्ठी हेतुप्रयोगे" इति षष्ठ्येव प्राप्नोति । सत्यमुत्तरत्र नित्य-ग्रहणादनित्यमपि प्रकरणेऽस्मिन्निति तृतीया ।

अष्टम्याश्च गुरोर्हन्ति शिष्यं हन्ति चतुर्दशी । इत्यत्रापि ।

सत्यानुरक्ता नरकस्य जिष्णवः गुणैर्नृपाः शार्ङ्गिणमन्वयायिषुः ॥

नृपाः ... गुणैः शार्ङ्गिणं कृष्णं अनुगतवन्तः, नृपाः किम्भूताः नरकस्य जिष्णवः "न निष्ठादिषु" इत्यत्र नञोऽनित्यत्वात् नरकस्येति षष्ठी ॥

Colophon. इति गङ्गेशशर्म्मकृता कातन्त्रकौमुदी समाप्ता ॥

विषयः । ग्रन्थेऽस्मिन् तत्रभवता गङ्गेशशर्म्मणा "सैष दाशरथी रामः सैष राजा युधिष्ठिर" इत्याद्यसंस्कृतपदानां कातन्त्रसूत्राण्युद्धृत्य उद्धृतपदविशेषव्यतिक्रमनिर्द्देशादिभिः समाधानानि कृतानि ॥

No. 48. कातन्त्रचन्द्रिका, वा कातन्त्रपरिशिष्टचन्द्रिका By **रामदास-चक्रवर्त्ती** । Substance, country-made paper, 18 × 1½ inches. Folia, 97 Lines, 11 on a page. Extent, 5,643 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Pañcasáragráma, District Dháká, Paṇḍita Mahendranatha Kávyatírtha. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नानाटीकां समालोक्य गोपीनाथवचस्तथा ।

निर्म्मिता यत्नतः पुस्ती मन्दधीभिः सुखबुध्यताम् ॥

अपादानं । अथ वक्ष्यमाणं सम्प्रदानमपादानसंज्ञं भवति इति कथं न शक्यते वक्तुं । इत्याह संज्ञान्तरमिति । युक्तिः पुनरियम् ॥ अपादानस्या-नन्तरं सम्प्रदानमित्यकरण + + संज्ञान्तरमिति मर्य्यादायामव्ययीभावः ॥ इत्यादि ।

End. सुखदुःखं सुखदुःखे अद्रव्यानां विरोधिनाश्च इति समाहारः । इतरेतरश्च टीकाकृता दर्शितः । अन्यत्र विनियमा एषामभिधानव्यवस्था । भाष्येऽप्या-कृतिगणोऽयमित्युक्तं ।

दुर्गटीकां समालोक्य कुलचन्द्रादिसंग्रहान् ।

रचितन्यासकाराणां जयादित्यस्य संगतिम् ॥

जिनेन्द्रचन्द्रदासानां सागरस्य च संपदान् ।
आदाय धीमता सम्यक् श्रीरामदासशर्म्मणा ।
कातन्त्रपरिशिष्टस्य निबन्धोऽयं कृतो मया ॥
ज्ञातुं सुखेन ये धीराः कातन्त्रार्थविनिश्चयम् ।
तेषां पार्श्वं मत्प्रणीतटिप्पणीयाचरस्थिता(?) ॥

Colophon. इति श्रीरामदासचक्रवर्त्तिकृतौ कातन्त्रपरिशिष्टचन्द्रिकायां समासप्रकरणं समाप्तम् ॥

विषयः । कातन्त्रपरिशिष्टीयकारकसमासप्रकरणयोर्व्याख्यानम् ॥

No. 49. कातन्त्रपरिशिष्टप्रबोधप्रकाशिका, By शङ्करशर्म्मा Substance, country-made paper, 20×5 inches. Folia, 24. Lines, 10 on a page. Extent, 1,395 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Sáhávázpur, District Tripurá, Paṇḍita Kálinátha Tarkaratna. Appearance, new. Prose. Generally Correct.

Beginning. ॐ नमो गणपतये ।
प्रणम्य मातापितरौ श्रिया शङ्करशर्म्मणा ।
गोपीनाथस्य कियती वाक्प्रणाली: प्रकाश्यते ॥
अस्तं गतवति गुरुतरणौ ग्रन्थार्थोपदेशभानुना रहिते ।
अकलङ्कप्रबोधचन्द्रिकेयं शमयतु तमः कालापचाराणाम् ॥
केचिदिक्षुसमं ज्ञातं शास्त्रं व्याकरणादिकम् ।
तर्कं यन्त्रसमं ज्ञेयं तैरवश्यं रसार्थिभिः ॥
यथा यन्त्रं विनेक्षूणां न रसः प्रच्युतो भवेत् ।
तथा तर्कं विनाप्येषां नार्थः स्वधिगतो भवेत् ॥
ग्रन्थारम्भे विघ्नविनाशाय कृतमिष्टदेवतानामोच्चारणरूपमङ्गलमादौ शिष्य-
शिक्षार्थमाचचाणः शिष्यावबोधाय प्रतिजानीते यो जात इति । इत्यादि ।

End. (खण्डितम्) ।

विषयः । गोपीनाथकृतकातन्त्रपरिशिष्टटीकायाः शङ्करकृतव्याख्यानम् ।

No. 50. कातन्त्रप्रदीपः By विद्यासागरः । Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 115. Lines, 6 on a page. Extent, 2,253 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayamansiñha Serpur, Paṇḍita Candrakánta Tarkálaṇkár. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो नारायणाय ।
विकसतु नवकुसुमाली
मम हृदि हरिपादपारिजातस्य ।
राहुभयादिव विधुना
कायच्युतो विनिर्म्मितो वियति ॥
गमयति दितिसुततिमिरं
तिमिरकिशरोद्भवः कोऽपि ।
कलयति यत्र कलशो
मधुकरमिथुनाङ्किते कमले ॥
धातुः स्वं रूपमिति न्यायादात्र भूप्रभ्रत्य इति ॥ इत्यादि ।

End. सामान्यातिदेशे विशेषस्यानतिदेश इति श्रीपतिनोक्तं । स्वात्तस्य च विशेषाभावात् । स्यादावित्युक्तत्वादित्याहुः ॥

Colophon. इति महामहोपाध्यायश्रीकान्तपण्डितात्मजविद्यासागरभट्टाचार्य्यपुण्डरीकाक्षकृते कातन्त्रप्रदीपे चतुष्टयस्य तृतीयपादः समाप्तः ॥

विषयः । कातन्त्रव्याकरणस्य व्याख्यानम् ।

No. 51. कातन्त्रवृत्तिः By वररुचिः । Substance, Palm leaf, 13×3 inches. Folia, 85. Lines, 9 on a page. Extent, 2,151 çlokas. Character, Bengali. Date, S. K. 1553 ? Place of deposit, District Faridpura, Post Office Pálang, Village Dhánuká, Paṇḍita Jagadbandhu Vidyábhúṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
देवदेवं प्रणम्यादौ सर्व्वज्ञं सर्व्वदर्शिनम् ।
कातन्त्रस्य प्रवक्ष्यामि व्याख्यानं सार्व्ववर्म्मिकम् ॥
कुमारमाराध्य महेश्वरात्मजम्
कलापतन्त्राख्यमिदञ्चकार यः ।

अनेकशास्त्रप्रतिबद्धबुद्धये
नमोऽस्तु तस्मै भुवि सर्व्ववर्म्मणे ॥
येन व्याकरणार्णवं ... ... लोपागमोर्म्म्याकुलं
धातुग्राह-समास नक्रकुटिलं सर्व्वत्र ... ... महत् ।
आलोच्य जगतो हिताय लघुतः श्रीसर्व्ववर्म्मा कविः
सिद्धो वर्ण इतीव सूत्रमकरोत् ज्ञानाय तस्मै नमः ॥
अल्पाक्षरमसन्दिग्धं सारवद्गूढ़निर्णयम् ।
निर्दोषं हेतुमत्......सूत्रमित्युच्यते बुधैः ॥
संज्ञा च परिभाषा च विधिर्निर्णय एव च ।
प्रतिषेधोऽधिकारश्च षड्विधं सूत्रलक्षणम् ॥
संज्ञानिमित्तं कर्त्तारं परिमाणं प्रयोजनम् ।
प्रागुक्त्वा सर्व्वतन्त्राणां पश्चादुक्तानुवर्णयेत् ॥
इदं पुनर्विधिसूत्रं । सिद्धो वर्णसमाम्नायः सिद्धः खलु वर्णानां समाम्नायो वेदितव्यः के पुनस्ते वर्णा अक्षराणि तेषां समाम्नायः ... ... सूत्र-सिद्धवचनमन्यथानुपदेशार्थं अक्षरसमाम्नायस्य सर्व्वविशिष्टविदिता ... ... अक्षरानुष्टतेरचिरकाल ...... । सिद्धो वर्णसमाम्नायवचनं सुवादिसंज्ञावि-धानार्थं कः पुनरसौ वर्णसमाम्नाय ... ... सिद्धकल्पादकारादि क्षकारपर्य्यन्तं इत्यादि ॥

End. न य्वोः पदाद्योर्वृद्धिरागमः । यकार वकारयोः पदाद्योः समीपस्वरस्य वृद्धिर्न भवति तयोश्चादौ वृद्धिरागमो भवति स न तद्धिते परतः । व्याकरणं वेत्ति अधीते वा वैयाकरणः ... ... द्वारादीनाञ्चेति वक्तव्यं द्वारे नियुक्तः दौवारिकः द्वारपालस्येदं दौवारपालं ... ... स्वर्द्दगमनमाह सौवर्द्दगमनिकः श्वन इदं शौवनं ... ... स्वागतेन चरति स्वागतिकः सुद्वारेण चरति सुद्वारिकः व्यङ्गस्यापत्यं व्याङ्गिः व्यवहारेण चरति व्यावहारिकः एवमाद्योऽन्ये च द्रष्टव्याः ॥

Colophon. इति वररुचिकृतायां ... मन ... कायां यशोमानशोधितायां कृतौ चतु-ष्टयप्रकरणं समाप्तम् ॥ नाम्नि चतुष्टये षष्ठः पादः समाप्तः । यथादृष्टत्यादि नमो भगवते वासुदेवाय ॐ नमो गोपालाय ।

भवसाधनविधिः। योगिनां नित्यकृत्यकथनम्। अथ षट्कर्म्मकथनम्। तत्र उच्चाटनविधिः। विद्वेषणविधिः। स्तम्भनविधिः। अदर्शनक्रमकथनम्। आकर्षणविधिः। वशीकरणविधिः। गुरुचरणचिन्तनप्रकारकथनञ्च॥

No. 61. **कालीसहस्रनामस्तुतिरत्नटीका,** By **पूर्णानन्दः।** Substance, country-made paper, 18×4½ inches. Folia, 40. Lines, 6 on a page. Extent, 990 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur Mayamansiñha, Mahámahopádhyáya Candrakánta Tarkálaŋkára. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः काल्यै॥

प्रणम्य कालीचरणारविन्दं ब्रह्मादिभिर्ध्येयमनन्तपुण्यं।
सहस्रनामस्तुतिरत्नटीकां तनोति तत्पादतलैकचित्तः॥
कैलासशिखरे देवी शङ्करं पप्रच्छ कैलासे किम्भूते रम्ये नानारत्नविभूषिते नानावृक्षलताकीर्णे व्याप्ते नानापक्षिरवैर्युते चतुर्म्मण्डपसंयुक्ते चतुर्म्मण्डलेति क्वचित् पाठः।

End. यद्वा पाठयेत् पठेच्चेति दिवसं बन्ध्यं न चरेत् अबन्ध्यं दिवसं कुर्यात् इत्यर्थः।

इति गदितमशेषं कालिकावर्णरूपं
प्रपठति यदि भक्त्या सर्व्वसिद्धीश्वरः स्यात्।
अभिनवसुखकामः सर्व्वविद्याभिरामो
भवति सकलसिद्धिः सर्व्ववीरा समृद्धिः॥
सर्व्ववीरा सर्व्वश्रेष्ठा सर्व्वाधिका वा समृद्धिर्भवेदिति॥ ०॥
इति संक्षेपतः प्रोक्तं किमन्यत् श्रोतुमिच्छति।

Colophon. इति पूर्णानन्दपरमहंसविरचिता सुन्दरीवरदानाख्यमेधासाम्राज्यनामकालीसहस्रनामस्तुतिरत्नटीका समाप्ता।

विषयः। कालीसहस्रनामस्तुतिरत्नाख्यस्य कालीस्तोत्रस्य व्याख्यानम्।

No. 62. **कालीसहस्रनामस्तोत्रटीका।** Substance, country-made paper, 10×5 inches. Folia, 48. Lines, 8 on a page. Extent, 608 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1744. Place of deposit, Kánṭhálpárá, post office Naiháṭi, Paṇḍita Rámatáraṇa Thákura. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः परमदेवतायै । अथ कालीसहस्रनामटीका ।
कालीं कल्याणकर्त्रीं करकलितकरां कृष्णमूर्त्तिं कृशाङ्गीं ।
(.......) अथ परमकारुणिकः परमशिवो गुह्यातिगुह्यतरां परविद्यां कलिकलुषहरां श्रीमद्दक्षिणकालिकां श्रीविद्याप्रस्तावतः सहस्रनाम्नां टीकां प्रकाशयति कैलास इत्यादिना ॥

End. महाकालसंहिता कालीकालसम्वादे सुन्दरीक्रियाविशेषणमिति व्याख्याय तथा पठन्ति तद्धि भाव्यमिति ।

Colophon. इति श्रीमदादिनाथमहाकालोक्तमहाकालसंहितायां कालीकालसम्वादे सुन्दरीशक्तिदानाख्यकालिकारूपककारात्मकसहस्रनामस्तोत्रटीका समाप्ता ॥ शकाब्दा १७४४ ॥

विषयः। महाकालसंहितान्तर्गतकालीसहस्रनामस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 63. कालोत्तरम् । Substance, country-made paper, 11 × 2 inches. Folia, 9. Lines, 4 on a page. Extent, 81 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Usṭhi Mayamansiñha Kálícandra Nyáyálaŋkára. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
कालोत्तरं प्रवक्ष्यामि राशिमाश्रित्य केवलम् ।
येन विज्ञानमात्रेण सर्व्वज्ञत्वमवाप्नुयात् ॥
स्वभावो लक्षणञ्चैव अपमृत्युस्तथैव च ।
कालमृत्युश्च सर्व्वेषां कालोत्तरः प्रकाशकः ॥
भावचिह्नापमृत्युश्च महामृत्युस्तथैव च ।
राशिक्रमेण विज्ञेया यत्र कालोत्तरो हि यः ॥

End. परे चायायणे मासि नवम्यां सितपक्षके ।
गुरोऽङ्गिरा वेददण्डे शूलरोगेण नश्यति ॥

Colophon. इति कालोत्तरं समाप्तम् ॥

विषयः। राशिनक्षत्रादियोगक्रमेण अकालमरणादिनिरूपणम् ॥

No. 64. काव्यप्रकाशविस्तारिका, By परमानन्दचक्रवर्त्ती। Substance, country-made paper, 12 × 3 inches. Folia, 43. Lines, 7 on a page. Extent, 1429 çlokás. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naiháṭí, Paṇḍita Haraprasáda Çástrí. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. (अस्य ग्रन्थस्याद्यपत्रचयं नास्ति तेन प्रारम्भवाक्याभावात् अष्टादशपत्रस्थित द्वितीयोल्लासस्य प्रारम्भवाक्यं लिख्यते)

व्यञ्जनावृत्तिनिरूपणोद्देश्यत्वशब्दात्मकविभागपरं द्वितीयोल्लासं यावत् तत्-क्रमेणेत्यादि प्रथमं शब्दस्य ततोऽन्यस्येत्याद्यर्थः क्रमश्च।

End. (अस्य शेषांशखण्डितत्वात् ऊनचत्वारिंशत्पत्रस्थद्वितीयोल्लासस्य समाप्तिवाक्यं लिख्यते)

इति सहकारिणोद्भटशक्तिमत्त्वेन तादृशशब्दस्यैवान्वयव्यतिरेकान्वयविधानात् अतएव शब्दमूलत्वव्यपदेश इति भावः॥

Colophon. इति श्रीपरमानन्दचक्रवर्त्तिकृतौ काव्यप्रकाशविस्तारिकायां द्वितीयोल्लासः॥*

विषयः। काव्यप्रकाशनामकालङ्कारग्रन्थस्य व्याख्या।

No. 65. काशीतत्वप्रकाशिका, By रघुनाथेन्द्रशिवयोगी। Substance, country-made paper, 14 × 4 inches. Folia, 41. Lines, 6 on a page. Extent, 645 çlokás. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Çrínagara, District Dháká, Babu Rajaníkánta Guha. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणपतये। मत्स्यपुराणे।

यथा नारायणः श्रेष्ठो देवानां पुरुषोत्तमः।

यथेश्वराणां गिरिशः स्थानानामेतदुत्तमम्॥

वायुपुराणे।

मत्समः पुरुषो नास्ति त्वत्समा नास्ति चाङ्गना।

अविमुक्तसमं क्षेत्रं न भूतं न भविष्यति॥

ब्रह्मपुराणे। मार्कण्डेय उवाच।

एकमेव जगन्नाथ इच्छेयं त्वत्प्रसादतः।

लोकानाञ्च हितार्थाय नानाभारप्रशान्तये॥

शैवभागवतानाञ्च वेदार्थप्रतिषेधकम् ।
अस्मिन् क्षेत्रवरे पुण्ये निर्मले पुरुषोत्तमे ॥
शिवस्यायतनं देव करोमीति परं महत् ।
प्रतिष्ठेयं यथा तत्र तव स्थाने च शङ्करम् ॥
ततो ज्ञास्यन्ति लोकेऽस्मिन् एकमूर्त्ती हरीश्वरौ ।
प्रत्युवाच जगन्नाथः स पुनस्तं महामुनिम् ॥
यदेतत् परमं देवं कारणं भुवनेश्वरम् ।
लिङ्गमाराधनार्थाय यस्य ते मतिरीदृशी ॥
मम दृष्टेन विप्रेन्द्र कुरु शीघ्रं शिवालयम् ।
तत्प्रसादात् शिवलोके तिष्ठसे त्वं तथाक्षयम् ॥
शिवे संस्थापिते विप्र समस्तस्थापनं भवेत् ।
नावयोरन्तरं किञ्चिदेकभावौ द्विधाकृतौ ॥
यो रुद्रः स स्वयं विष्णुर्यो विष्णुः स महेश्वरः ।
उभयोरन्तरं नास्ति पवनाकाशयोरिव ॥
मोहितो नाभिजानाति स एव गरुड़ध्वजः ।
वृषध्वजः स एवेति त्रिपुरघ्नस्त्रिविक्रमः ॥

End. पराशरोपपुराणे ।
अत्रैवोत्क्रममाणस्य जन्तुमात्रस्य केवलम् ।
वेदवेदान्तसारस्य प्रणवाख्यस्य पार्व्वति ॥
ब्रह्मणस्त्वर्थभूतोऽहं संसारद्रावकश्चिरात् ।
कृपया मामकं रूपं परिपूर्णं परामृतम् ॥
आनन्दं सत्यचिद्रूपं तावकं तमसः परम् ।
स्वयं भूतं निराधारं दास्यामि ...... ॥
अत्रैव मरणं सम्यक् यस्य सिध्यति देहिनः ।
विज्ञानसाधनं तेन सर्व्वं पूर्व्वमनुष्ठितम् ॥
सेवया ... विनश्यन्ति पापानि सकलानि तु .
सेवयास्य समं नास्ति प्रायश्चित्तं न संशयः ॥
तस्मात् सर्व्वं परित्यज्य क्षेत्रमेतत् समाश्रयेत् ।
त्वया मया च देवेशि सेवितञ्च महर्षिभिः ॥
क्षेत्रस्यैवास्य माहात्म्यं मया वक्तुं न शक्यते ।

जावालोपनिषत् साचात् स्वयं जानाति वा न वा ॥
ग्रन्थसंख्या पुराणानि सादरं तस्य पार्व्वति ।
वदन्ति लोकरचार्थं महाख्यानस्य भैरवम् ॥

Colophon. इति शिवयोगिरघुनाथेन्द्रविरचिता काशीतत्त्वप्रकाशिका समाप्ता ॥

विषयः। मत्स्यपुराण-वायुपुराण-ब्रह्मपुराण-पराशरोपपुराण-कूर्म्मपुराण-कालीपुराण-पद्म-पुराण-स्कन्दपुराण-महाभारतीयवनपर्व्व- हरिवंश-वृहज्जावालश्रुति-लघुजावाल-श्वेताश्वतरोपनि-षन्मेरुतन्त्र-काशीखण्डप्रभृतिभ्यः प्रामाणिकग्रन्थेभ्यः काशीचेत्रस्य माहात्म्यसूचकानां वचनानां संग्रहः प्रसङ्गतश्चात्र कपर्द्दीश्वर-धर्म्मेश्वर-केदारेश्वर-कृत्तिवासेश्वर-चीरेश्वर-वीरेश्वर-दुर्गा-मणिक-र्णिकादीनां माहात्म्यकीर्त्तनञ्च ॥

No. 66. **काशीभाष्यामृतं,** By **रामरत्नवन्द्योपाध्यायः।** Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 355. Lines, 8 on a page. Extent, 8520 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodala Mayamansiñha, Paṇḍita Harinátha Tarkabhúṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमः काश्यै ।
काशीविश्वेशनारायणगणपमुखान् सर्व्वदेवान् प्रणम्य
नत्वा गोस्वामिनं श्रीगुरुमतिविनयैः श्रीधरानन्दसंज्ञं ।
काशी ब्रह्मैव साचादिति हृदयसुखं तत्सदाज्ञानुसारात्
काशीभाष्यामृतं संविरचयति मुदा रामरत्नाख्यवन्द्यः ॥
चातराग्रामवास्यादौ काशीवासी ततः परम् ।
श्रीरामरत्नवन्द्यः स कालचन्द्रद्विजार्थदः ॥
श्रीश्यामाचरणाख्यवन्द्यन्टपतेः काश्यां सभा सत्प्रभा
तस्यां काशीकथा सदा समुचिता तत् काशीभाष्यामृतं ।
व्यक्तीकृत्य तदाज्ञया प्रमुदितः श्रीरामरत्नो द्विजो
वाक्यानां रचनाकृदत्र च मुदा श्रीकालचन्द्रो द्विजः ॥
विश्वेशं माधवं ढुण्ढिं दण्डपाणिञ्च भैरवं ।
वन्दे काशीं गुहं गङ्गां भवानीं मणिकर्णिकाम् ॥
इति उक्तवन्दना । श्रुतिस्मृतिपुराणेतिहासप्रसिद्धा काशीमुक्तिरनुत्तमा-
इति ।

End. मुक्तिक्षेत्राणि सर्व्वाणि यत् संसेव्योदितं फलम्
पञ्चरात्रात्तदत्रास्तु निषेव्य मणिकर्णिकाम् ॥
प्रयागस्नानपुण्येन यत् पुण्यं स्याच्छिवप्रदम् ।
काशीदर्शनमात्रेण तत् पुण्यं श्रद्धयास्त्विह ॥
यत् पुण्यमश्वमेधेन यत् पुण्यं राजसूयतः ।
काश्यां तत् पुण्यमाप्नोति त्रिरात्रशयनाद्यमी ॥
तुलापुरुषदानेन यत् पुण्यं सम्यगाप्यते ।
काशीदर्शनमात्रेण तत् पुण्यं श्रद्धयास्त्विह ॥
इति विष्णोर्वचः श्रुत्वा देवदेवो जगत्पतिः ।
उवाच च प्रसन्नात्मा तथास्तु मधुसूदन ॥

Colophon. इति काशीभाष्यामृतेऽष्टाशीतितमः परिच्छेदः ::

विषयः। काशीभाष्यकरणप्रयोजनकथनम् । ज्ञानाद्यभिमानभञ्जनावश्यकत्वकथनम् । भवज्वरादिनिरूपणम् । दिवोदासोच्चाटनवर्णनम् । वारणावतमाहात्म्यादिकथनम् । हिमालयपार्श्वस्थितसौम्यकाशीमाहात्म्यम् । पार्व्वत्या एकाम्रवनगमनादिवर्णनम् । हरिहराभेदनिरूपणम् । पद्मपुराणोक्तकाशीमाहात्म्यादिकथनम् । सर्व्वसम्मतकाशीमुक्तिनिरूपणम् । युगधर्म्मनिरूपणम् । व्यासभिक्षावारणादिकथनम् । काशीसर्व्वोत्तमत्वादिनिरूपणम् । काशीप्रादुर्भावादिकथनम् । कपालमोचनतीर्थमाहात्म्यादिकथनम् । ब्रह्महत्यादिपापनिष्कृतिनिरूपणम् । ज्ञानोपदेशादिनिरूपणम् । काश्याश्रयणनिरूपणम् । निर्व्वाणपरोक्षादिनिरूपणम् । काशीकृतपापप्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । त्रिपुण्ड्रोर्द्ध्वपुण्ड्रधारणादिनिरूपणम् । शिवापराधभञ्जनादिप्रकारकथनम् । गङ्गामाहात्म्यादिनिरूपणम् । ब्राह्मणमाहात्म्यादिकथनम् । शिवप्रसादमाहात्म्यादिकथनम् । शिवपूजाविध्यादिः । काश्याश्रितसर्व्वतीर्थनिरूपणम् । तारकोपदेशकथनम् । काशीकृतपापयातनादिवारणप्रकारनिरूपणम् । शिवविष्णुवैषम्यभावभञ्जनादिकथनञ्चेति विस्तरः ॥

No. 67. कीरदूतं, By रामगोपालः। Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 238 çlokas. Character, Bengali. Date, S. K. 1778 Place of deposit, Dhánuká, Post office Pálanga, District Faridpura Paṇḍita Jagadbandhu Vidyábhúṣaṇa. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीकृष्णाय ।
विद्युद्गौरोज्ज्वलनिवसनं शोणपादारविन्दं
वर्हीत्तंसं नवजलधरश्याममम्भोरुहाक्षं ।

कूजद्वंशीविलसदधरं सुन्दरं स्मेरवक्त्रं
पूर्णानन्दं किमपि ललितं ज्योतिरालोकयामि ॥
वृन्दारण्ये खगमृगकुलाक्रान्दशून्ये तटान्ते
भास्वत्पुत्र्या दयितविरहोत्तापसन्तापितानां ।
गोपस्त्रीणां ...... इमां मण्डले दुःखिनीनां
ह्याहेत्युच्चैः .... नर्म्मभित् सर्व्वदासीत् ॥
मध्ये तासामपि च शुशुभे तप्तकार्त्तस्वराङ्गी
सुश्रोणीनां कमलजदलस्यालसत् कर्णिकेव ।
दीना क्षीणा सजलनयना नीरसा......कण्ठी
मृत्युं नैच्छद्विरहदहनोत्तापतप्ता तदा किं ॥
काचिद्गोपी विनयवचनैः सान्त्वयित्वा मृगाक्षीं
भर्त्तुर्वार्त्तागमनसुलभं जीवनं सानुमेने ।
इत्यं चिन्ताकुलितहृदया पक्षिणं कीरमारात्
प्रीत्यापश्यत् सुरसिकमनोहारिणं विम्बचञ्चुं ॥
प्रत्यूचे तं सुमधुरगिरा प्रीणयित्वा वराङ्गी
कीरास्माकं त्वमतिकुशलो दौत्यकर्म्मण्युतास्मिन् ।
वन्यस्त्रीणां विविधवचनं त्वन्मुखोद्गीतहृद्यं
श्रोष्यत्येव प्रमुदितमना माधवो यादवाग्र्यः ॥ इत्यादि ॥

End

काहं कोवा मम तु दयितो नैव किञ्चित् स्मरामि
श्लोकः कोऽपि स्फुरति हृदये श्यामलाङ्गोऽग्निरूपः ।
कस्माद्धेतोर्दहति स च मां निर्दयः किं करोमी-
त्युक्त्वा भूमौ न्यपतदिव सा संस्रुतास्यन्दनाक्षी ॥
कृष्णायावेदयितुमपि तां दुर्दशां तत् प्रियाया
अत्यौत्कण्ठ्यात् झटिति मथुरां नागराय प्रियाय ।
वृन्दारण्याद्व्यथितहृदयो व्यस्तरूपः प्रतस्थे
कीरो धीरः सुसदुपकृतौ दौत्यकर्म्मैकदक्षः ॥
राधादेवीविरहसहितोपेन्द्रलीलारहस्यं
... नेदं कृतमपि मया कीरदूताख्यकाव्यम् ।
...... प्रभवकविना रामगोपालकेन
प्रेमात्मानोऽमृतमिव सदा सन्त आस्वादयन्तु ॥

दोर्द्दर्पेण वशीकृताः क्षितिभुजो यस्येह वङ्गावनौ
यस्याशेषगुणप्रदीप्तयशसा प्रच्छादितं क्ष्मातलम् ।
वर्ण्णन्ते परिषत्सु यस्य कवयः श्रीकालिदासोपमाः
काव्यं कोरवचोहरं वितनुते तस्यैकसभ्यो बुधः ॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

Colophon. शाके वस्वब्धिशैलक्षितिपरिगणिते मार्गशीर्षे कुजाह्वे
तारिण्याः पादपद्मं स्मरहरहृदि ध्यायमानं मुनीन्द्रैः ।
नत्वा कीराख्यदूतं सुमधुरवचः स्वीयपाठार्थमेतत्
व्यालेखीद्रामनाथो वटुरिह च गुरोः संस्मरन् श्रीयुताङ्घ्रिं ॥
श्रीदुर्गाचरणे सदा भवतु मे भक्तिः पदाब्जं गता ॥

विषय । कीरमुखेन मथुरागतं श्रीकृष्णं प्रति श्रीराधायाः सन्देशप्रेरणम् ॥

No. 68. कीर्त्तनचिन्तामणिः, By रघुनाथभट्टः । Substance, country-made paper, 8 × 5 inches. Folia, 8. Lines, 11 on a page. Extent, 176 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ágartalá Vṛddhanagara Paṇḍita Mínеçvara Sárbabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीगौरविधुर्जयति ।
अथ कीर्त्तनचिन्तामणिलक्षणम् ।
श्रीवाल्मीकपुराणे यथा ।
श्रीमद्रूपगोस्वामिपदारविन्दचिन्तया ।
गीतचिन्तामणि ग्रन्थः श्रीरघुनाथेन निर्म्मितः ॥
चरितं यथा ।
निमन्त्रणाधिवासादिभावकानाञ्च गायकाः ।
मान्दपरिधिरागाणां यत् यत् कीर्त्तनलक्षणम् ॥ इत्यादि ।

End. सर्व्वत्र स्मरणमेव(?) गौराङ्गः सदयो भवेत् ।
पार्श्वदं तथारूपेण प्रतिजन्मस्तु सङ्गमम्(?) ॥

Colophon. इति श्रीरामाद्भुतिपुराणे भरद्वाजं प्रति श्रीवाल्मीकमुन्युक्तं तदुद्धृतः संग्रहः श्रीरघुनाथभट्टगोस्वामिरचितः कीर्त्तनचिन्तामणिग्रन्थमिति एकशाखपल्लवोक्तः सम्पूर्णम् ॥ (?)

विषयः । कीर्त्तनस्य लक्षणादिकथनम् ॥

No. 69. **कुमारिकाखण्डः स्कन्दपुराणीयः ।** Substance, country-made paper, 12×4½ inches. Folia, 182. Lines, 10 on a page. Extent, 7,025 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1724. Place of deposit, Calcutta. Çyámapukur Visvakoṣa Office. Bábu Nagendra Nátha Basu. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः । मुनय ऊचुः ।
दक्षिणार्णवतीरेषु यानि तीर्थानि पश्य च ।
तानि ब्रूहि विशालाक्ष वर्णयन्त्यति तानि च ॥
सर्व्वतीर्थफलं येषु नारदाद्या वदन्ति च ।
तेषां चरितमाहात्म्यं श्रोतुमिच्छामहे वयम् ॥
उग्रश्रवा उवाच ।
शृणुध्वमद्भुतं पुण्यं तत्कथां कुमारनाथस्य महाप्रभावम् ।
द्वैपायनो यन्मम चाह पूर्व्वं हर्षाम्बुरोमोद्गमचर्च्चिताङ्गं ।
कुमारगीता गाथाश्च श्रूयतां मुनिसत्तमाः ।
या सर्व्वदेवैर्मुनिभिश्च पूजिता ॥
साध्वाचारस्तम्भतीर्थं यो निषेवेत मानवः ।
नियतं तस्य वासः स्यान्मम लोके यथा मम ॥

End. इति वो वर्णितः पुण्यो महीसागरसम्भवः ।
शृण्वन् संकीर्त्तयंश्चैनं सर्व्वपापैः प्रमुच्यते ॥
य इदं श्रावयेद्विद्वान् महीमहात्म्यसम्भवम् ।
सर्व्वपापविनिर्म्मुक्तो रुद्रलोकमवाप्नुयात् ॥
गुप्तक्षेत्रस्य सकलं माहात्म्यं श्रावयेद्यदि ।
सर्व्वैश्वर्य्यमवाप्नोति ब्रह्महत्यां व्यपोहति ॥
श्रुत्वैवमखिलं खण्डं ब्राह्मणाय निवेदयेत् ।
यथाशक्त्या सुवर्णञ्च गां भूमिं प्रयतः शुचिः ॥
सन्तुष्टे ब्राह्मणे तुष्टो महेशो जायते ध्रुवम् ।

Colophon. इति श्रीस्कन्दपुराणे कुमारिकाखण्डे गुप्तक्षेत्रमाहात्म्यं । अत ऊर्द्धं कपिला-
ख्यानोपाख्यानं यस्यायमाद्यश्लोकः । शौनक उवाच ।
सूत माहात्म्यमतुलं गुप्तक्षेत्रस्य सूचितं ।
स्थानस्य कापिलस्यापि माहात्म्यं वक्तुमर्हसि ॥
शुभमस्तु ॥ श्रीसंवत् १८५९ ॥ शकाब्दा १७२४ ॥

विषयः । पञ्चतीर्थादिनिरूपणम् । दानप्रसंगादिकथनम् । युगाद्यादिनिरूपणम् । नारद-प्रस्थानप्रतिष्ठादिः । महीप्रादुर्भावादिकथनम् । कुमारेशमाहात्म्यादिवर्णनम् । तारकविजयादि-वर्णनम् । पञ्चलिङ्गोपाख्यानादिः । भूसंस्थित्यादिनिरूपणम् । वर्करेश्वरमाहात्म्यादिकथनम् । महाकालप्रादुर्भावकथनम् । युगव्यवस्थादिकथनम् । महाकालमाहात्म्यादिकथनम् । भवादित्य-माहात्म्यादिकथनम् । दिव्यवर्णनादिकथनम् । जयादित्यमाहात्म्यादिकथनम् । महाविद्या-साधनादिकथनम् । वर्करीकोपाख्यानादिश्च ।

No. 70. कुलचूड़ामणिः । Substance, country-made paper, 12 × 2⅓ inches. Folia, 28. Lines, 6 on a page. Extent, 504 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Hálisahar Khásváṭi Mahádeva Bhattáchárjya. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । भैरव उवाच ।
सर्वज्ञा त्रिपुरा देवि सर्वज्ञाता च कालिका ।
वागीश्वरी महासंज्ञा तथा तद्वत् कुल्लकुल्ला ॥
मातङ्गिनी तथा पूर्णा विमला च सुनायिका ।
त्रिपुरैकजटा दुर्गा याचान्या कुलसुन्दरी ॥
डिम्भं माधपत्यञ्च महामोहमतं तथा ।
शिवं तद्वयजालञ्च तन्निर्वित् भूतसम्भवम् ॥
चतुःषष्टिश्च तन्त्राणि मातृका गुप्तमानि च ।
महामाया (मायावत्) योगिनीयामलसम्भवम् (?) ॥
(तद्भवपरकम्बान) भैरवाष्टकमेव च ।
(वरेकपादकं ज्ञानं) ज्ञानमष्टकमेव च ॥ (?)
मन्त्रज्ञानं वासुकिञ्च महासम्मोहनं तथा ।
महाशङ्खं महादेवं वातुलं वातुलोत्तरं ।
हृद्भेदं मातृभेदं गुह्यखेश्वरमेव च ।
एवमेतानि तन्त्राणि तथान्यदपि कोटिशः ॥
श्रुतं देवि न कुत्रापि यातनिन्दापि भैरवि ।
तत् कथं वद शुभोचि मयि सम्यादवर्णिनि ॥
देव्युवाच ।
शृणु देव परानन्द परमार्थविशारद ।
योगिनीमुखकाव्यस्य यथार्थं कथ्यते मया ॥

End. भूतशुद्धिं प्राणायामञ्च बीजं षड़ङ्गं विधाय विल्वपत्रे एतन्मन्त्रं विलिख्य स्वदलोद्भवां युवतीं समानीय तस्या योनौ भगमालां सम्पूज्य तत्र यन्त्रं संस्थाप्य ध्यायेत् ।
चलज्ज्वलेन्दुसंकाशां तरुणारुणविग्रहाम् ।
चिन्तयेत् योषितां योनौ चोभयेत् परमेश्वरीम् ॥
इति ध्यात्वा गन्धादिभिरभ्यर्च्य पुनः शक्त्यै दद्यात् ।
किं पुनर्मानसं देवि त्रैलोक्यमपि मोहयेत् ।
प्रकारान्तरमाह । भूतशुद्धिं प्राणायामञ्च विधाय युवतीमस्तके यन्त्रं संस्थाप्य ध्यायेत् ।
रक्तवस्त्रां स्त्रियं ध्यात्वा त्वदीयमहसा ततः ।
तस्या मूर्द्धि स्मरेद्दिव्यां स्रवत्पीयूषवर्षिणीम् ॥

विषयः । गुरुनिरूपणम् । स्नानादिनिरूपणम् । कुलदेवतापूजादिनिरूपणम् । कुलाङ्गनादिनिरूपणम् । यन्त्रादिलेखनोपायकथनम् । कुलाचारादिनिरूपणम् । समयाचाररहस्यादिनिरूपणम् । मद्यपानादिविधिः । वेतालादिसिद्धिप्रकारः । कुलाचारसङ्केतनिरूपणम् । प्रयोगादिश्चेति ।

No. 71. कुलदीपिका । Substance, country-made paper, 15 × 7 inches. Folia, 47. Lines, 10 on a page. Extent, 940 çlokas. Character, Nágara. Date ? Place of deposit, Káçídháma Vindhyeçvarí-prasáda Dube. Appearance, new. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ कुलप्रदीपिका लिख्यते । ॐ परापरायै नमः ।
नमामि प्रथमां देवीं आदिमूर्त्तिं सनातनीम् ।
चिन्मयीं परमानन्दां विज्ञानज्ञानरूपिणींम् ॥
विलोक्य कुलशास्त्रञ्च सम्प्रदायत्रयं मम ।
कौलिकानां हितार्थाय क्रियते कुलदीपिका ॥
अथ सृष्टिक्रमे शक्तिसङ्गमे शिव उवाच ।
रहस्यातिरहस्यञ्च कथ्यते शृणु साम्प्रतम् ॥
आदिनारायणः साक्षात् परं शम्भुः स एव हि ।

End. आधारविद्याषट्कञ्च पुनरंघ्रिद्वयं क्रमात् ।
मूलविद्या परा चैव रहस्ययोगिनी तथा ॥

शाक्तवीतु हरलेखा समयापरबोधिनी ।
कुलपञ्चाचरी पञ्चदशाभ्यर्णा मुक्तरात्मिका (?) ॥
कौलविद्या तथा प्रोक्ता गुरुक्रमविमर्षिणी ।
समानाख्यादिसङ्केता विद्यानुरागपूर्व्विका ॥
वाग्वादिनी ततः पश्चात् प्रोक्तानुत्तरशाङ्करी।
षोडशी मूर्त्तिविद्या च विमूर्त्तिः पुरसुन्दरी ॥
सप्तविंशतितत्त्वान्तं मीनकेतुकलात्मिका ।
षध्वरमिदं दिव्यं षड्यमन्वितं क्रमात् ॥
जर्हं श्रीपादुका पूर्व्वं चरणान्तं क्रमादुत ।

Colophon. इति श्रीकुलदीपिका समाप्ता ।

विषयः । दशमहाविद्यामन्त्रानुष्ठानादिनिर्णयः ।

No. 72. कुलपञ्जिका, By महेशः । Substance, country-made paper, 19 × 5 inches. Folia, 533. Lines, 11 on a page. Extent, 27,797 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Kolágrám, District Dháká, Çri Hariçcandra Ghaṭaka. Appearance, new. Generally Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ कुलपञ्जिका लिख्यते ।
बालकानां हितार्थाय निर्द्दोषकुलपञ्जिका ।
क्रियते श्रीमहेशेन कुलीनस्योपकारिका ॥
षट्त्रिंशद्वन्दमालोक्य निर्द्दोषस्तत्र वक्ष्यते ।
निर्द्दोष इति पदमिति इन्दभग्नविषयकः ॥
इन्दशब्देनात्र मुनिरुच्यते ।
फुलिया खड़दहयैव बल्लवोऽथ रवीकरः ।
आचारकमला ख्यातः सुराइवड़मेव च ॥
वाचोऽथ शेखरश्चन्द्रः श्रीविद्याधरकमला ।
राढे वङ्गे समाख्याता निर्द्दोषकुलयूथकाः ॥

इत्यादि । यूथं इन्दं मेल इति पर्य्यायः । तन्मेलत्वावच्छिन्नस्य यूथं निर्द्दोषरूपम् । तत्तद् यूथादि प्रकरणभेदेन कथ्यते । इत्यादि ।

End. राजवल्लभस्य कन्या वं कौर्त्तिनारायण प्रं तत्सुतरामसमोहनकुलभूषणः षस्य

कन्या विं मुं रामसन्तोष प्रं वं धर्म्मनारायण प्रं तत्सुत रामगतिविद्याभूषणः
अस्य चें मुं रामसन्तोषः प्रं तत्सुताः निमचाँद गोकुल वंशिवदनाः ।

Colophon. (अतःपरं न लिखितं ।)

विषयः । वङ्गीयराढ़ीयकुलीनानां वंशावलीकीर्त्तनम् । तेषामार्त्तिचेश्यादिकीर्त्तनञ्च ।

No. 73. कुलसंहिता वा नवरात्रादि कुलसंहिता । Substance, country-made paper, 12 × 3 inches. Folia, 30. Lines, 8 on a page. Extent, 768 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, District Dháká, Vikramapura Májpáḍá Bábu Rásavihárī Ráya. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।
कालीतन्त्रं समालोक्य यामलं भूतडामरम् ।
कुब्जिकातन्त्रराजञ्च खेचरीसाधनं तथा ॥
कालीतन्त्रं वीजतन्त्रं विविच्य परया मुदा ।
कथ्यतेऽतिप्रयत्नेन साधकानां हिताय च ॥
मन्दरस्थं महादेवं भगवन्तं महेश्वरम् ।
पप्रच्छ भक्तिसंयुक्ता प्रेमविक्लवमानसा ॥
वक्षःस्थलसमासीना विपरीतरतातुरा ।
श्री पार्व्वत्युवाच ।
केनोपायेन देवेश द्रुतं सिद्धिर्भवेन्नृणाम् ।
तन्मे वद दयासिन्धो भक्तानुग्रहकारक ॥
कौलाचारं विशेषेण शवादिसाधनं तथा ।
वदस्व गिरिजानाथ यदि स्नेहोऽस्ति मत्प्रति ॥
इति देव्या वचः श्रुत्वा भगवान् शङ्करोऽब्रवीत् ।
स्त्रीस्वभावोऽतिदुर्व्वार्य्यो योगिनामपि सुव्रते ॥
लक्षवारसहस्राणि वारितासि मया प्रिये ।
तथापि तव चापल्यं वारितुं नैवमीश्वरः ।
तवस्नेहेन भक्त्या च प्रेम्णा च गिरिसम्भवे ।
दासोऽहमिति ते ज्ञात्वावश्यञ्चातिसुनिर्म्मलम् ॥
वदामि जगतां मातः शृणु सावहिता प्रिये । इत्यादि ।

End. सुखदं मोक्षदञ्चैव महैश्वर्य्यप्रदायकम् ।
नवरात्र मिदं देवि गोपनीयं त्वया प्रिये ॥
यथा जारो जनन्याश्च यथान्यस्य च सङ्गमः ।
यथा जारो गोपनीयो भर्त्तरि प्राणवल्लभे ॥
तथेदं गोपनीयञ्च न प्रकाश्यं त्वया पुनः ॥

Colophon. इति मत्तारहस्ये शिवपार्व्वतीसंवादे नवरात्रादिकुलसंहिता समाप्ता ॥

विषयः । तत्र कौलधर्म्मनिरूपणम् । अथ साधकलक्षणादिकथनम् । साधिकालक्षणादि-कथनम् । कौलानां पूजाक्रमविधानम् । तत्फलादिकथनम् । पञ्चतत्त्वनिरूपणम् । मत्स्यादि-शोधनविधिः । बलिदानविधिः । पात्रपदवादिविधिः । जपविधिः । तर्पणविधिः । कलौ वीरभावस्य प्राशस्त्यकथनम् । साधनविधिः । तत्तद्देशादिनिरूपणम् । कौलानां कर्त्तव्याकर्त्तव्य-विधानम् । कौलगुरुलक्षणादिकथनम् । कौलाचाराधिकारनिरूपणम् । गुरुप्रशंसादिकथनम् । कौलरहस्यकथनञ्च ।

No. 74. कुलसाम्भवी । Substance, country-made paper, 18×4½ inches. Folia, 6 Lines, 7 on a page. Extent, 283 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Hálisahar Khásváṭí Mahádeva Bhaṭṭá-cháryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीगुरवे नमः ।
नमामि सत्पुरुषं परं ब्रह्म च सर्व्वदा ।
शब्दस्पर्शरूपरसगन्धाकारविवर्जितम् ॥
साधकानाञ्च चित्तानां एतद्भेदञ्च मद्दर ।
सृष्टिपालनसंहार तत्कृते ब्तीयात्मकम् ॥ (?)
प्रथमं सर्व्वलोकानां सर्व्वराज्यसुखप्रदं ।
प्राचीनापश्चमयात्मं शिवाकारन्वनामयम् ॥
कैलासशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् ।
प्रच्छत्यस्मिन् उमा देवी ब्रूहि ज्ञानं महेश्वर ॥

End. अनुपमं निराकारं निःशब्दः शब्द उच्यते ।
अचलं निर्म्मलञ्चैव शून्यञ्चापि निरञ्जनम् ॥
वेदान्तसारसर्व्वस्वं उमाये शिवभाषितम् ।
सिद्धिदं सर्व्वयोगानां नात्र कार्य्या विचारणा ॥

Colophon. इति योगशास्त्रे उमामहेश्वरसम्वादे कुलसाम्भवी समाप्ता ।

विषयः । आध्यात्मिकज्ञानमुद्रातीर्थादिनिरूपणम् ।

No. 75. कृष्णकर्णामृतटीका (सारङ्गरङ्गदा) By कृष्णदासः । Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 36. Lines, 11 on a page. Extent, 1,188 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit. Váñkurá Kuncekol Bábu Yogíndranátha Siñha Deva. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीकृष्णाय नमः ।
यद्भावभावितधियोऽथ वाचां मुद्रामि दुर्गमतमामुनिपुङ्गवानां । (?)
रासोत्सुकं मदनमोहनमच्युतं तं राधासमेधितरसोल्लसितं नतोऽस्मि ॥
कृपासुधासरिद् यस्य विश्वमाप्लावयन्त्यपि ।
निचलैव सदा भाति तं श्रीचैतन्यमाश्रये ॥
वमन्ती कृष्णमाधुर्य्यकेलिसौन्दर्य्यसम्पदम् ।
केचिन्न भावजा सम्यग् ज्ञेया लीलाशुकस्य गौः ॥
मन्दोऽपि कश्चित् श्रीरूपपदाम्भोजमधून्मदः ।
कृष्णकर्णामृतव्याख्यां विवृणोति यथामति ॥

End. चक्षुसे पथि मेऽन्धस्य स्खलत्पदगतेर्मुहुः ।
स्वकृपायष्टिदानेन सन्तः सन्त्ववलम्बनम् ॥

Colophon. श्रीरूपचरणाज्ञानि कृष्णदासेन निर्म्मिता ।
कृष्णकर्णामृतस्यैषा टीका सारङ्गरङ्गदा ॥

विषयः । कृष्णकर्णामृतनामकस्य भक्तिग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 76. कृष्णनामार्थप्रकाशः । Substance, country-made paper, $12 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 16. Lines, 9 on a page. Extent, 468 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura Kriṣṇaganja Çaçibhúṣaṇa Gosvámí. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः श्रीकृष्णनाम्ने ।
श्रीचैतन्यमुखोद्गीर्णा हरेकृष्णेति वर्णकाः ।
मज्जयन्तो जगत् प्रेम्नि विजयन्तां तदाह्वयाः ॥
कृष्णचैतन्यमद्वैतं नित्यानन्दं सभक्तकम् ।

नत्वा तनोमि तत्प्रीत्यै तन्नामार्थप्रकाशकम् ॥
युगेषु धर्म्मपादानां नियमस्तेषु साधनम् ।
कलौ तु हरिनामैव केवलं गतिरित्यपि ॥
नामिनाम्नोरभिन्नत्वं तस्मादाधिक्यमित्यपि ।
नाम्नां साधनरूपत्वं सर्व्वसाधनगौरवम् ॥
देशकालादिपात्राणां नियमाभाव इत्यपि ।
बहुजन्मसु गोविन्दसेवालभ्यत्वमेव च ॥
सर्व्वार्थसाधनविधिर्निन्दकानाञ्च दूषणम् ।
कृतार्थत्वं तत्पराणां व्यतिरेकेण गर्हणम् ॥

End सहस्रनाम्नां पुण्यानां त्रिरावृत्त्या तु यत् फलम् ।
एकावृत्त्या तु कृष्णस्य नामैकं तत् प्रयच्छति ॥
पद्मपुराणे ॥
तारकं रामनाम स्यात् कृष्णनाम च पावकम् ।
तारकाज्जायते मुक्तिः प्रेम भक्तिश्च पावकात् ॥
युगलनाममाहात्म्यम् । भविष्योत्तरे नारदं प्रति भगवद्वचनम् ॥
मन्नामस्तवजापेन यत्फलं लभते नरः ।
तत्फलं समवाप्नोति राधाकृष्णेति कीर्त्तनात् ॥
कृष्णेति द्व्यक्षरं नाम राधया सह यो वदेत् ।
वाञ्छत इव तस्याहं वसामि हृदि नारद ॥ * ॥

Colophon इति कृष्णनामार्थप्रकाशः समाप्तः ॥ * ॥ श्रीराधाकृष्णाय नमः ॥

विषयः । युगेषु धर्म्मपादनियमयुगसाधनादिनिरूपणमुखेन हरिनाममाहात्म्यादिनिरूपणम् ॥

No. 77. कृष्णभक्तिप्रकाशः । Substance, country-made paper, 17 × 3½ inches. Folia, 33. Lines, 9 on a page. Extent, 1,225 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1696. Place of deposit, Viṣṇupura District Báñkurá. Babu Rámavallabha Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णाय नमः ।
श्रीकृष्णचरणाम्भोजं प्रणम्य परया मुदा ।
नानापुराणवाक्येन तस्य भक्तिः प्रकाश्यते ॥

अज्ञानतिमिरध्वंसी परमार्थप्रकाशकः ।
कृष्णभक्तिप्रकाशोऽस्तु प्रमोदाय सतां सदा ॥

अथ प्रारिप्सितग्रन्थपरिसमाप्तिकारणं श्रीकृष्णनमस्कारं मङ्गलमाचरति श्रीभागवतपद्येन ।

नौमीड्यतेऽभ्र वपुषे तडिदम्बराय
गुञ्जावतंसपरिपिच्छलसन्मुखाय ।
वन्यस्रजे कवलवेत्रविषाणवेणु-
लक्ष्मश्रिये मृदुपदे पशुपाङ्गजाय ॥

तथैव ग्रन्थप्रतिपाद्यं श्रीकृष्णभजनरूपं मङ्गलमाचरति । श्रीविष्णुयामल-संहितावचनेन द्वाभ्यां ।

इह खलु सकलपुरुषार्थमर्थयमानानान्तदुपायमनुसरतां श्रीभगवद्भक्तिमेव परमोपायत्वेन स्वतः पुरुषार्थत्वेन श्रीभागवते परमरहस्यं श्रीवेदव्यास उप-निबबन्ध । ग्रन्थनिरूपणन्तु भक्तिनिरूपणोपकरणमेवेत्याशयेन तत्परश्लोकानां तदर्थप्रतिपादकानाञ्च नानापुराणोक्तश्लोकानां संग्रहेणास्मिन् श्रीकृष्णभक्ति-प्रकाशके ग्रन्थे प्रथममुद्देशक्रमः । तत्र प्रथमकाण्डे श्रीकृष्णभक्तिप्रशंसा । तदभक्तनिन्दा । श्रीकृष्णभजनम् । सर्व्वकालिकनैयत्यं । अधिकारिनियमा-भावः । भक्तिकारणम् । एतानि प्रकरणानि । द्वितीयकाण्डे निष्काम-भक्तेर्गरीयस्त्वम् । भक्तेर्लक्षणं फलञ्च । गुरुपादाश्रयाद्यङ्गनिरूपणम् । कर्म्माद्यङ्गनिरूपणम् । साधनभक्तिनिरूपणं तत्राधिकारिनिरूपणञ्च । नाना-विधभक्त्याद्यादिषु प्राधान्यकथनम् । श्रवणनिरूपणम् । कीर्त्तननिरू-पणम् । नामापराधाः । तदन्ते तत्क्षमापणम् । स्मरणनिरूपणम् । पादसेवानिरूपणम् । तत्रैवार्च्चननिरूपणम् । तत्रैव सेवापराधाः । तदन्ते तत्क्षमापणम् । वन्दननिरूपणम् । दास्यनिरूपणम् । तत्रैव दासभेदाः । सख्यनिरूपणम् । तत्रैव सखिभेदाः । आत्मनिवेदननिरूपणमित्यादि । अथो-द्देशक्रमे एकैकशः प्रकरणमारभमाणो भक्तिप्रवृत्त्यर्थं श्रीभगवद्भक्तप्रशंसामाह । श्रीभागवते भगवद्दासा एव सर्व्वतः कृतार्था इत्याह ।

यन्नामश्रुतिमात्रेण पुमान् भवति निर्म्मलः ।
तस्य तीर्थपदः किम्वा दासानामवशिष्यते ॥

पुमानिति सामान्यपदेन सर्व्वोपकारणम् ॥ इत्यादि ।

End.

अर्थो हि द्विधा शब्दस्य पण्डितैरुपपद्यते ।
देह्यदं तत्पदं कैश्चिदेवः कश्चिन्ममत्वभाक् ॥

तत्र दैन्ये। यथा यामुनाचार्य्यस्तोत्रे।

वपुरादयोऽपि कोऽपि गुणदोषान् यथाविधि।

तदयं तव पादपद्मयोरस्माद्यैव(?) मया समर्पितः॥

दैन्ये यथा जातिविवेके।

चिन्तां कुर्य्यात् नरगणैर्विक्रीतस्य यथा पशोः।

तथार्पणं हरौ देहं विरचेदङ्गरक्षणात्(?)॥

भक्तिरसामृतसिन्धौ।

दुष्करत्वेन विरले द्वे सख्यात्मनिवेदने।

केषाञ्चिदेव धीराणां लभेत साधनार्हताम्।

इति भक्तिरसामृतसिन्धौ।

शास्त्रो...प्रवलया भक्तमर्य्यादयान्विता।

वैधी भक्तिरियं कैश्चित् मर्य्यादामार्ग उच्यते॥

Colophon. इति श्रीकृष्णभक्तिप्रकाशे द्वितीयकाण्डे साधनभक्तिर्नाम पञ्चमप्रकरणं सम्पूर्णम्। हरेकृष्ण॥

रसाङ्कपक्षेन्दुमितशाके व्यालेखि कृतिना श्रीहरिरामेण॥

विषयः। प्रथमकाण्डे—

कृष्णभक्तिप्रशंसा। कृष्णभजनं तदभक्तानां निन्दा च। सार्व्वकालिकनैयत्यकथनं अधि-कारिनियमाभावः। भक्तिकारणनिरूपणम्।

द्वितीयकाण्डे—

निष्कामभक्तेर्गौरवकथनम्। भक्तिलक्षणफलादिः। गुरुपादाश्रयावश्यकनिरूपणम्। कर्म्मा-र्पणनिरूपणम्। साधनभक्तिनिरूपणम्। साधनभक्त्यधिकारिनिरूपणम्। नानाविधभक्त्यादिषु तस्याः प्राधान्यकथनम्। श्रवणकीर्त्तनादिः। नामापराधादिनिरूपणम्। स्मरणपादसेवा-र्च्चनादिनिरूपणम्। सेवापराधवन्दनदास्यादिनिरूपणम्। दासभेदादिकथनम्। सख्यसखि-भेदादिनिरूपणम्। आत्मनिवेदनादिश्चेति विस्तरः।

No 78 कृष्णयामलतन्त्रम्। Substance, palm-leaf, $18 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 73. Lines, 5 on a page. Extent, 1,460 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ustbi, Mayamansiñha. Paṇḍita Navakiçora Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः श्रीकृष्णाय।

सदाशिव-महाविष्णु-जिष्णु-ब्रह्म-शिवादयः।

यस्यैवांशकलास्तस्मै नमः कृष्णाय हेतवे ॥

इत्येवं द्वादश नमस्काराः । ॐ नमो देव्यै सरस्वत्यै दश नमस्काराः ।

एकदा मुनिभिः सार्द्धं व्यासः सत्यवतीसुतः ।

पित्रासने वसन् श्रीमान् श्रीमद्बदरिकाश्रमे ॥ इत्यादि ।

End. नवकमलदलाक्षं नम ....

निजचरणसरोजानन्दमत्तं प्रशान्तं ।

सरसमधुरभावा क्लेशनाशाय दीना

निजपतिमतिदीनं प्राह दीनानुरक्ता ॥

Colophon. इति कृष्णयामलमहातन्त्रे मुचुकुन्ददर्शने नारदसम्भाषणम् ॥ * ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । व्यासनारदप्रश्नः । शम्भुब्रह्मप्रश्नः । कृष्णरहस्ये शिवब्रह्मप्रश्नः। भाराध्येश्वरनिर्णये ब्रह्मविष्णुप्रश्नः । भाराध्येश्वरनिर्णये विष्णुमहाविष्णुप्रश्नः । वृन्दावनारोहणनिरूपणम् । विद्याधरादिप्रत्यागमनम् । विद्याधरीं प्रति कृष्णस्य शापः । विद्याधरेण सह नारदनिर्याणम् । कृष्णकिङ्करोत्पत्तिः । मदालसोपाख्यानादिः । ऋतध्वजपितृपुरप्रवेशः । कालयवनभस्मादिकथनम् ।

No. 79. केदारखण्डः (स्कान्दपुराणीयः) । Substance, country-made paper, $16 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 118. Lines, 9 on a page. Extent, 4,115 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta, Çyámapukur, Viçvakoṣa Office. Bábu Nagendranátha Vasu. Appearance, fresh. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

यस्याज्ञया जगत्स्रष्टा विरिञ्चिः पालको हरिः ।

संहर्त्ता कालरुद्राख्यो नमस्तस्मै पिनाकिने ॥

तीर्थानामुत्तमं तीर्थं क्षेत्राणां क्षेत्रमुत्तमम् ।

तत्रैव नैमिषारण्ये शौनकाद्यास्तपोधनाः ॥

दीर्घसत्रं प्रकुर्व्वन्ति सत्रिणां स्वमतेन ह ।

तेषां सन्दर्शनोत्सुक्यादागतो हि महातपाः ॥

व्यासशिष्यो महाप्राज्ञो लोमशो नाम नामतः ।

तत्रागतं ते ददृशुर्मुनयो दीर्घसत्रिणः ॥

तमागत्य युगपत् सर्व्वे सार्घ्यहस्ताः समुत्सुकाः ।
दत्त्वार्घ्यपाद्यमसकृत् मुनयो वीतकल्मषाः ।
तं पप्रच्छुर्महाभागाः शिवधर्म्मं सुविस्तरम् ॥

मुनय ऊचुः ।

कथयस्व महाप्राज्ञ देवदेवस्य शूलिनः ।
महिमानं महाभाग ध्यानार्चनसमन्वितम् ॥ इत्यादि ।

End.
ऋषयोऽपि वरिष्ठाः स्युः प्रसादात् पुष्करस्य च ।
तस्मात् सर्व्वप्रयत्नेन पूजनीयो हि शङ्करः ॥
बहूनां जन्मनामन्ते शिवे भक्तिः प्रजायते ।
ज्ञानिनां हतबुद्धीनां जन्मजन्मनि शङ्करः ॥
किं मया बहुनोक्तेन स सेव्यो हि सदा बुधैः ।
पूजनीयः सदा देवो वन्दनीयः सदा शिवः ॥
सर्व्वोदाहरणीयमितिहासं पुरातनम् ।
किरातेन कृतं यच्च व्रतं परममद्भुतम् ॥
येनैव भावितं विश्वं जगदेतच्चराचरम् ॥

Colophon.
इति स्कन्दपुराणे केदारखण्डे शैवशास्त्रे श्वेतोपाख्यानं द्वाविंशत्तमोऽध्यायः ।
समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

विषयः । प्रथमाध्याये शिवनाममाहात्म्यादिकथनम् । २ । ३ । ४ । ५ अध्याये दक्षयज्ञादिवर्णनम् । ६ । ७ अध्याये लिङ्गमाहात्म्यादिकथनम् । ८ अध्याये शिवार्चनमाहात्म्यादिकथनम् । शिवस्य लिङ्गरूपत्वे कारणनिरूपणञ्च । ९ अध्याये हलाहलप्रसङ्गकथनम् । १० अध्याये शिवस्य जगत्कर्तृत्वादिकथनम् । ११ अध्याये गणाधिपपूजादिनिरूपणम् । १२ अध्याये धन्वन्तर्य्युत्पत्त्यादिकथनम् । १३ अध्याये देवासुरयुद्धादिवर्णनम् । १४ अध्याये शक्रविजयादिवर्णनम् । १५ अध्याये कर्म्मधर्म्मादिः । कर्म्मफलादिनिरूपणञ्च । १६ अध्याये दधीचेरुपाख्यानम् । १७ अध्याये वृत्रासुरवधादिकथनम् । १८ । १९ अध्याये बल्युपाख्यानादिः । २० अध्याये पार्व्वत्युत्पत्त्यादिवर्णनम् । २१ अध्याये पार्व्वत्यास्तपस उद्योगादिवर्णनम् । २२ अध्याये पार्व्वत्याः शिवार्च्चनादिवर्णनम् । २३ । २४ । २५ अध्याये शम्भोर्विवाहादिवर्णनम् । २६ । २७ । २८ । २९ अध्याये तारकयुद्धादिवर्णनम् । ३० अध्याये तारकासुरवधादिवर्णनञ्चेति ॥

No. 80. केरलशास्त्रोक्तसूत्रम्, (सटीकम्) । Substance, country-made paper, 6×4 inches. Folia, 40. Lines, 7 on a page. Extent, 245 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naiháṭi, Paṇḍita Candrakánta Tarkaratna. Appearance, tolerable. Prose and Verse. Incorrect.

Beginning. श्रीदुर्गा ॥

सिद्धान्तमौपनिषदं शुद्धान्तं परमेष्ठिनः ।
शोणाधरं महः किञ्चित् वीणाधरमुपास्महे ॥
फलानि नक्षत्रदशाप्रकरणे विद्रुमहे ।
वयं पाराशरीं होरामनुसृत्य यथामति ॥

अस्य टीका,—

सिद्धान्तेति किञ्चित् महःस्वरूपं तेजः सरस्वतीति यावत् तस्यापि विशिष्टत्वात् उपास्महे भजामः । इत्यादि ॥

End. धर्म्मकर्म्माधिनेतारावन्योन्याश्रयसंस्थितौ ।
राजयोगाविति प्रोक्तं विख्यातो विजयी भवेत् ॥ (?)
प्रतिलग्नान् समावीक्ष्य पूर्व्वादिष्टान् विशेषतः ।
तत्तद्भवस्वरूपाणि क्रमेणैव विद्रुमहे ॥

Colophon. इति निकषाराजसौक्ततकेरलशास्त्रोक्तसूत्रं समाप्तम् ॥
श्रीदुर्गा । अस्य टीका,—
यथासमाप्तिक्रमेण मेषादीनां फलानि मन्वादिश्लोकैरुच्यन्ते प्रतिलग्नान् समावीक्ष्य इत्यादि । इति केरलशास्त्रोक्तसूत्रव्याख्या समाप्ता ॥

विषयः । पाराशरीमतानुसारेण नक्षत्रदशाफलनिरूपणमुखेन राजयोगादिनिरूपणम् ॥

No. 81. केरलिः । Substance, country-made paper, 16×1 inches. Folia, 40. Lines, 4 on a page. Extent, 526 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1732. Place of deposit, Pañcasár, District Dháká, Paṇḍita Mahendracandra Kávyatírtha. Appearance, tolerable. Prose and Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्य्याय ।
ज्ञानदीपकमादाय वर्णीकृत्य कलाचरैः ।

स्वरभेदेन संयुक्तिं वक्ष्यामीत्तराधरैः ॥

अ इ उ ए क च ट त प य शा वर्गाः । उक्ताः शुभाशुभाक्षराः । एभिश्च जगत् सर्वं ज्ञातुमक्षरैश्चेति । अ इ क च ट त प य शाः प्रथमवर्गाः । आ ऐ ख छ ठ थ फ र षा द्वितीयवर्गाः । इ ओ ग ज ड द ब ल साः तृतीयवर्गाः । ई औ घ झ ढ ध भ व हाश्चतुर्थवर्गाः । एभि रेवं ++ वरैर्वंसंख्यापनं । इदानीं स्वरभेदा भाष्यन्ते । इत्यादि ।

End. प्रथमेन द्वितीयन्तु द्वितीयेन तृतीयकम् ।
उभये पञ्च सङ्ग्राह्यमथवा तृतीयमक्षरम् ॥
एते केरलिना बुद्धा ज्ञातिविशारदैः (?) ॥

Colophon. इति श्रीचारादिज्ञानागमकेरलिः समाप्ता । शकाब्दाः १७३२ ।

विषय: । प्रश्नकर्त्तुः प्रश्नाक्षरविशेषपर्य्यालोचनेन तत्तत्प्रश्नोत्तरकथनप्रकारः ॥

No. 82. कोष्ठीनिर्णयः, By गोपालन्यायपञ्चाननः । Substance, country-made paper, 16 × 3½ inches. Folia, 113. Lines, 5 on a page. Extent, 1,712 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1792. Place of deposit, Ä́çujiyá, Mayamansiñha, Bábu Ä́nandakiçora Ráya. Appearance, fresh. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्य्याय नमः ।
श्रीकृष्णचरणाम्भोजमकरन्दमधुव्रतः ।
न्यायपञ्चाननो विद्वान् कुरुते कोष्ठीनिर्णयम् ॥
आदित्यादिग्रहाः सर्व्वे नक्षत्राणि च राशयः ।
दीर्घमायुः प्रकुर्व्वन्तु यस्येयं जन्मपत्रिका ॥ इत्यादि ।

End. ग्र रा इ मासः ४ । १० दिन चपप्रमादमतुलं स्त्रीलाभं रौप्यभूषणम् ।

Colophon. इति श्रीगोपालन्यायपञ्चाननविरचितायां(?) कोष्ठीनिर्णयो नाम षष्ठो-ऽध्यायः । शाक १७९२ ॥

विषय: । कोष्ठीकरणदर्शनाद्युपायनिरूपणम् ।

No. 83. **कोष्ठीसारावली,** By **रामगोविन्दः .** Substance, country-made paper, 14×2 inches. Folia, 65. Lines, 8 on a page. Extent, 1,744 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Çáktá, via-Keráṇígañja, District Dháká, Paṇḍita Trilocana Tarkálañkára. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।
गुरुञ्च ज्ञानदातारं देवीं खेष्टां तथैव च ।
नवग्रहानुगां वाणीं नमामि शिरसा भुवि ॥
सुरान् नमस्कृत्य विलोक्य शास्त्रं
ज्योतिः सदा कोविदरञ्जनीया ।
श्रीरामगोविन्दद्विजेन कोष्ठी-
सारावली चाद्य वितन्यते वै ॥
न लब्धं वर्णबोधाय पाठार्थं बालकस्य च ।
ज्योतिःशास्त्रोद्धृतः सारः संक्षेपेण मयोच्यते ॥
आदौ लग्ननिर्णयः ।
रामोऽगवेदै(२ । ४७ ।)र्जलधिस्तु मित्रै-(४ । १७)
र्बाणो रसैः (५ । ६) पञ्चखसागरैश्च (५ । ४०) ।
बाणः कुवेदै(५ । ४१)र्विषयोऽङ्कयुग्मैः
(५ । २९ ।) क्रमोत्क्रमान्मेषतुलादिमानम् ॥
लग्नं दण्डपलं द्विघ्नं तत्संख्यं क्रमतः पलम् ।
विपलञ्च रवेर्भोग्यमेवं कल्पनमस्तभे ॥
चतुस्त्रिंशदशीतिश्च शतञ्चैव पुनः शतम् ।
अशीतिश्च चतुस्त्रिंशत् त्रुटिं वृद्धिं समादिशेत् ॥
श्रावणादौ दिवाह्रानिर्माघादौ वर्द्धते दिवा ।
इति गृहादिनिर्णयः ॥ इत्यादि ।

End.

हानिर्दुःखं महत्क्लेशो धननाशश्च जायते ।
मरणं घातपादादि तद्दिने जायते ध्रुवम् ॥
तस्मिन् दिने च यो रोगो जायते पुरुषस्य च ।
असाध्यः स भवेद्रोगो मृत्युक्लेशादिदायकः ॥

Colophon. इति कोष्ठीसारावल्यामुदितादिदशानयनं समाप्तम् ॥

विषयः। अथ प्रथमं लग्ननिर्णयः। ग्टहादिनिरूपणम्। योजनसंख्याकथनम्। दीप-स्थितिनिरूपणम्। मेषादीनां वर्णकथनम्। यामार्द्धकथनम्। दण्डाधिपकथनम्। राशि-देवतास्वरूपकथनम्। राशीनां क्रूरसौम्यादिविवेकः। मेषादीनां विशेषसंज्ञाः। ग्रहाणामुच्च-नीचत्वकथनम्। मूलत्रिकोणकथनम्। जलदहनमित्रद्रेक्काणकथनम्। सौम्यद्रेक्काणकथनम्। क्षेत्राधिपतिकथनम्। होराकथनम्। नवांशादिनिरूपणम्। पताक्याद्यरिष्टकथनम्। जात-कारिष्टकथनम्। जातपुरुषपक्षकथनम्। तुङ्गादिफलकथनम्। नपुंसकस्थानकथनम्। वन्ध्या-स्थानकथनम्। जारजस्थानकथनम्। सहमरणयोगकथनम्। वैधव्यलक्षणकथनम्। अथ रव्यादिग्रहाणां दृष्टिकथनम्। ग्रहाणां षड्भावविवेचनम्। ग्रहाणां द्वादशभावविवेचनम्। अथ केन्द्रकथनम्। ग्रहाणां नैसर्गिकमित्रत्वकथनम्। ग्रहाणां नैसर्गिकशत्रुत्वकथनम्। तत्काल-मित्रताकथनम्। ग्रहाणां दिग्बलकथनम्। ग्रहाणां बलाबलनिरूपणम्। षड्वर्गकथनम्। क्षेत्रफलकथनम्। होराफलकथनम्। द्रेक्काणकथनम्। नवांशफलकथनम्। द्वादशांशादि-फलकथनम्। नक्षत्राणां देवादिगणकथनम्। अथ राशिफलकथनम्। जन्ममासफलकथनम्। वारफलकथनम्। तिथिनक्षत्रकरणफलकथनम्। तनुधनादिद्वादशस्थानगतग्रहावस्थानफल-कथनम्। ग्रहाणामष्टवर्गफलकथनम्। अथ अपत्यविवेककथनम्। मात्रविकदशानिरूपणम्। अन्तर्दशाफलकथनम्। वसुदशानिरूपणम्। मास-दिन-क्षणदशानिरूपणम्। योगिनीदशा-कथनम्। अष्टमस्थाने ग्रहस्थित्या मरणं ज्ञातव्यमितिकथनम्। अथ आयुर्दायकथनम्। पञ्च-स्वरकथनम्। वर्षदशादिफलकथनम्। दशान्तर्दशादिनिरूपणञ्च।

No. 84. कौतुकरत्नाकरः। Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 20. Lines, 6 on a page. Extent, 502 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Tripurá, Mahárája's Library. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो महादेवाय।

भूतेरालक्ष्यमासुरसि करहतिं कुर्व्वतीमानताङ्गीं
दन्तैर्दृष्ट्वा रसज्ञां जघनगुरुतया प्रस्खलन्तीं पदन्तीम्।
पश्यैतां दशपद्मीमिति सुरसरिता जल्पिते सोपहासं
तां वीक्ष्य स्मेरवक्त्रः सपदि नतशिराः पातु वः पञ्चवक्त्रः।
इत्यादि।

End. अथ एव तल्लग्नं जानाति इति सरोषं सहसोत्थाय तथाविधावस्थ एव राजसन्निधौ प्रस्थितः।

Colophon. इत्येतावदस्ति कौतुकरत्नाकरस्य। श्रीहरिः। श्रीरामशङ्करशर्म्मणः स्वाक्षरमिदं पुस्तकञ्च ॥

विषयः। भूलुया-इतिप्रसिद्धराजधानीवास्तव्यस्य गन्धर्व्वमाणिक्यपुत्रस्य लक्ष्मणमाणिक्य-नाम्नः क्ष्मापतेः कवितार्किकापरनामधेयेन पुरोधसा विरचितः प्रहसनविशेषः ॥

No. 85. कौलावलीनिर्णयः, By ज्ञानानन्दपरमहंसः। Substance, country made paper, 19×5 inches. Folia, 37. Lines, 10 on a page. Extent, 1,277 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Májpáḍá, District Dhaká, Babu Rásavihári Ráya. Appearance, new. Verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगुरवे नमः।

नत्वा श्रीगुरुपादपद्मयुगलं सिद्धैः सदा सेवितं
शाक्तानां परिभावमोक्षजनकं कौलावलीनिर्णयम्।
वक्ष्येऽहं कुलवर्द्धनं सुकृतिभिः सेव्यं सदा कौलिकै
र्भावैरेव मनोहरै + + + + + प्रसादालयम्॥
प्रातरुत्थाय शिरसि सहस्रदलपङ्कजे।
तरुणादित्यकिञ्जल्के विधोर्मण्डलसंयुते॥
ध्यायन्निजगुरुं धीरो रजताचलसन्निभम्।
वीरासनसमासीनं शुक्लाभरणभूषितम्॥
शुक्लमाल्याम्बरधरं वरदाभयपाणिकम्।
वामोरुशक्तिसहितं कारुण्येनावलोकितम्॥
प्रियायाः सव्यहस्तेन धृतचारुकलेवरम्।
वामेनोत्पलधारिण्या रक्ताभरणभूषितम्॥
ज्ञानानन्दसमायुक्तं स्मरेत् तन्नामपूर्व्वकम्।
मानसैरुपचारैश्च सम्पूज्य कल्पयेत् सुधीः॥
गन्धं भूम्यात्मकं दद्याद्भावपुष्पं ततः परम्।
धूपं वाय्वात्मकं दद्यात् तेजसा दीपमेव च॥
नैवेद्यममृतं दद्यात् दद्याच्च मुकुटं तथा।
चामरं पादुके छत्रं तथालङ्कारभूषणम्॥
तत्त्वमुद्राविधानेन सम्पूज्य वाग्भवं तथा।

यथाशक्ति जपं कृत्वा समर्प्याथ स्तुतिं पठेत् ॥
इत्यादि ।

End. अथ कामकला शक्तिः साधको रत्नमन्दिरे ।
रक्तालङ्कारसंयुक्तो रक्तगन्धानुलेपनः ॥
रक्तवस्त्रो रक्तनेत्रो रक्तकामकलात्मकः ।
रक्तपुष्पैश्च विविधै र्नैवेद्यै रक्तसन्निभैः ॥
नानोपचारबलिभिः कुङ्कुमादिविलेपनैः ।
मूलादिब्रह्मरन्ध्रान्तु स्फुर + पमरूपिणीम् ॥
बन्धूककुसुमाकारकाञ्चीभूषितभूषणाम् ।
इक्षुकोदण्डपुष्पेषु वरदाभययुक्कराम् ।
उद्दीप्तकान्तिसिन्दूरभूषितां नयनोज्वलाम् ॥

Colophon इति ज्ञानानन्दपरमहंसविरचिते कौलावलीनिर्णये दशमोल्लासः ॥

विषयः । अत्र कौलिकानां प्रातःकृत्यनिरूपणम् । कुलगुरुसंख्यादिकथनम् । कुलवृक्षसंख्यादिकथनम् । प्रातःकृत्याकरणे दोषकथनम् । स्नानविधिः । सन्ध्याविधिः । तर्पणविधिः । षट्कर्म्मनिरूपणम् । तत्र कर्म्मभेदे वस्त्रभेदकथनम् । पूजास्थाननिरूपणम् । द्वारादिप्रवेशपूजाविधिः । कूर्म्मचक्रनिरूपणम् । अर्घ्यस्थापनविधिः । आसनादिविधिः । पूजाद्रव्यादिनिरूपणम् । द्रव्यस्थापनस्थानादिकथनम् । फलपुष्पपत्रदानविधिः । पुष्पविवेचनम् । शक्तियुक्तेन पूजा कार्य्येति कथनम् । चक्रमध्ये स्त्रीपुरुषयोरुपवेशनादिव्यवस्था । पूजादौ विजयादिस्वीकारविधिः । विजयादिशोधनविधिः । तत्र अनुपानविधिः । भूतशुद्ध्यादिक्रमकथनम् । अन्तर्यजनविधिः । तत्र दशपुष्पकथनम् । अथ बाह्यपूजाविधिः । तत्र यन्त्रद्रव्यनिरूपणम् । यन्त्रपुष्पनिर्णयः । पञ्चमकारविधिः । पञ्चद्रव्यशुद्धिकथनम् । अर्घ्यपात्रादिविधिः । षोड़शोपचारविधिः । शक्तिविषये धूपनिरूपणम् । दशाङ्गषोड़शाङ्गधूपादिविधिः । कुण्डस्थण्डिलादिविधिः । होमद्रव्यनिरूपणम् । अथ विविधपानलक्षणकथनम् । अन्नपूर्णाध्यानादिकथनम् । अन्नपूर्णामन्त्रादिकथनम् । कौलिकलक्षणादिकथनम् । पानविधिः । सुरादेवीध्यानादिकथनम् । चक्रमध्ये वर्ज्यावर्ज्यकथनम् । ततः शान्तिस्तोत्रम् । तिलकादिविधिः । आत्मसमर्पणविधिः । पर्व्वकृत्यनिरूपणम् । तत्र शक्तिशोधनादिविधिः । स्थानविशेषे पूजायां फलाधिक्यकथनम् । वामाचारभावेन पूजनीयदेवताकथनम् । पूजास्तवकथनम् । शिवाबलिप्रकारकथनम् । कुलवारादिनिरूपणम् । नवकन्यानिरूपणम् । कुलाष्टककथनम् । मङ्गलाष्टककथनम् । शक्तिपूजाप्रकारः । अथ योगिलक्षणादिकथनम् । गुरोरग्रतो निषिद्धकर्म्मकथनम् । गुरुशिष्ययोर्निषिद्धकर्म्मकथनम् । शक्तिप्रशंसाकथनम् । अथ भावनिरूपणम् । अथ कामकलाध्यानादिकथनम् । वीरभाव-

कथनम् । तत्र चितासाधनादिविधिः । बलिदानविधिः । वीरसाधनविधिः । शवसाधनविधिः । शवलक्षणादिकथनम् । पञ्चमुण्डीसाधनविधिः । अथ शरणपुरश्चरणविधिः । अथ शरत्कालीनपूजायाः कर्त्तव्यताकथनम् । तत्र कुमारीपूजनादिविधिः । समयाचारविधिः । शृगालादिदर्शने नमस्कारविधिः । तन्मन्त्रादिकथनञ्च । वज्रपुष्पादिग्रहणविधिः । काम्यपूजाविधिः । रत्नपूजाविधिः । त्रिपुरावीरसाधनविधिश्चेति ॥

No. 86. क्रमदीपिकावृत्तिः । Substance, country-made paper, Folia, 45. Lines, 6 on a page. Extent, 1,215 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1691. Place of deposit, Kánṭhálpáḍá, Post office, Naiháṭí, Paṇḍita Rámatáraṇa Ṭhákura. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नमोऽस्तु गुरवे तस्मै केशवाय महात्मने ।
यस्यावतारः सर्व्वेषामपवर्गाप्तिसाधनम् ॥
तत्र तावत् प्रथमतः प्रारिप्सितस्याविघ्नेन परिसमाप्त्यर्थमिष्टलाभाय ग्रन्थकारः अभीष्टदेवतास्मरणात्मकमाशीर्व्वादलक्षणं मङ्गलमारब्धुं सम्बन्धादिकं सूचयति प्रथमश्लोकेन तस्य प्रयोजनं निःशेषदुःखनिवृत्तिः । इत्यादि ।

End. जगत्सृष्ट्यादिशक्तिमत् निरतिशयप्रकाशानन्दचिद्रूपं परं ज्योतिः यत् प्रकृतिं विधत्ते स्वेच्छास्वीकृतविराट्रूपाधिष्ठानतया तिष्ठति । कृष्णं नौमि प्रह्वीतत्त्वं (?) करोमि स्वदेहादिसङ्कोचद्वारेण तन्मय एव भवामि ॥

Colophon. इति क्रमदीपिकावृत्तावष्टमः पटलः ॥ * ॥ शकाब्दा १६९१ ॥

विषयः । क्रमदीपिकाख्यवैष्णवतन्त्रस्य व्याख्यानम् ॥

No. 87. क्षेत्रतीर्थवर्णनम्, (स्कन्दपुराणकाशीखण्डीयम्) । Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 19. Lines, 6 on a page. Extent, 342 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodal, District Mayamansiñha, Paṇḍita Kálícandra Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ विश्वेश्वराय नमः । अगस्त्य उवाच ।
एतत् भविष्यं श्रुत्वाहं व्यासस्य शिवनन्दन ।
आश्चर्य्यभाजनं जातस्तीर्थानि कथयाधुना ।

आनन्दकानने यानि यत्र सन्ति षडानन ।
तानि लिङ्गस्वरूपाणि समाचक्ष्व ममाग्रतः ॥ इत्यादि ।

End. इति नन्दिवचः श्रुत्वा देवो देवीसमायुतः ।
दिव्यं रथं समारुह्य निर्जगाम त्रिपिष्टपात् ॥

Colophon. इति स्कन्दपुराणे काशीखण्डे क्षेत्रतीर्थवर्णनं नाम सप्तनवतितमोऽध्यायः ॥

विषयः । काशीस्थिततीर्थनिषयनिरूपणमुखेन तत्तत्तीर्थानां माहात्म्यादिकथनम् ॥

No. 88. गयापद्धतिः, By रघुनाथभट्टः । Substance, country-made paper. Folia, 19. Lines, 11 on a page. Extent, 440 çlokas. Character, Nágara. Date, Sam. 1886. Place of deposit, Gobardhansarái, Benares, Paṇḍita Vindhyeçvariprasáda Dube. Appearance, fresh. Prose and verse. Correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।
अथ गयापद्धतिर्लिख्यते ।
गदाधरं प्रणम्याथ विष्ण्वाद्याः परदेवताः ।
रघुनाथो गयाकृत्यं यात्रारम्भादि भाषते ॥
अथ यात्राप्रभृतिसकलगयाकृत्यप्रयोगः । इत्यादि ।

End. शास्त्रोपन्यासमासारो(?) रघुनाथेन निर्म्मितः ।
परानुष्ठेयसन्दोहप्रयोगक्रमसंग्रहः ॥
प्रीयतां पितरस्तेन देवाद्यादिगदाधरः ।
यन्नाध्यत्र प्रमाद स्थैर्यः कश्चिदिह मे भवेत् ॥

Colophon. इति श्रीमन्-माधवात्मजभट्टरघुनाथकृता गयानुष्ठानपद्धतिः सम्पूर्णा । गदाधरार्पणमस्तु संवत् १८८६ मार्गशीर्षक दशादरवौ ग्रन्थसमाप्तिः ॥ शुभं भट्ट आचार्य्येण लिखितं स्वार्थं परार्थम् ।

विषयः । गयातीर्थे यात्रारम्भमारभ्य तत्र कर्त्तव्यस्य पिण्डदानादिकस्य प्रयोगकथनम् ।

No. 89. गयाप्रकाशः । Substance, country-made paper, 10 × 5 inches. Folia, 21. Lines, 12 on a page. Extent, 315 çlokas. Character,

Bengali. Date, ? Place of deposit, Káṇṭhálpáḍá, Post office, Naiháṭí, Paṇḍita Rámatáraṇa Ṭhákura. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. अस्य प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ॥
गयायां पिण्डप्रदानेन वनाद्विमौचे ?
मोचायितौ तीर्थबलप्रभावाद्वीचिसंज्ञं नरकं गतौ तौ ॥
पितॄन् पितामहांश्चैव तथैव प्रपितामहान् ।
प्रीणयामीति यत्तोयं त्वया दत्तमरिन्दम ।
तेनास्मद्युगपद्योगो जातो वाक्येन सत्तम ॥ इत्यादि ।

End. श्राद्धं ईश्वरीकुण्डे चकाराद्रुक्मिणीकुण्डे च श्राद्धकर्त्तुः सिद्धो भवतीत्यर्थः । गौरी चेति तत्र महेश्वरकुण्डे मतङ्गलाभः पूजनात् सर्व्वसौभाग्यं प्रापितो भवतीत्यर्थः ॥

Colophon. इति गयाप्रकाशः समाप्तः ॥

विषयः । गयामाहात्म्यादिनिरूपणमुखेन तत्तीर्थकर्त्तव्यकर्म्मविषयनिरूपणम् ।

No. 90. गीतगोविन्दटीका, (सर्व्वाङ्गसुन्दरी) । Substance, country-made paper, $15 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 65. Lines, 6 on a page. Extent, 1,500 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk., 1650. Place of deposit, Káṇṭhálpáḍá *viá* Naiháṭi, Paṇḍita Rámatáraṇa Ṭhákura. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
प्रणम्य जगतामीशं कृष्णरूपं सनातनम् ।
क्रियते गीतगोविन्दटीका सर्व्वाङ्गसुन्दरी ॥
मेघैर्मेदुरमम्बरं वनभुवः श्यामास्तमालद्रुमैर्नक्तं भीरुरयमित्यादि । इत्यादि ।

End. किम्भूताः सानन्दा आनन्देन सह वर्त्तमानाः । किं तदित्याह गान्धर्व्वकलासु यत् कौशलं अस्ति यद्वैष्णवमनुध्यानं यत् शृङ्गारे विवेकतत्वम् । यत् काव्येषु लीलायितम् । किम्भूतस्य कृष्णैकतानात्मनः । कृष्णश्चासौ एकतानश्चेति कृष्णैकतानं । तदेव आत्मा यस्य एकातानोऽनन्यवृत्तिः ॥

Colophon. इति गीतगोविन्दे महाकाव्ये स्वाधीनभर्तृकावर्णने सुप्रीतपीताम्बरो नाम द्वादशः सर्गः समाप्तोऽयं ग्रन्थः । शकाब्दा १६५० ।

ख-बाण-ऋतु चन्द्रे च शाके परिमिते मया।
लिखिता जयदेवस्य टीप्पनीयं प्रयत्नतः ॥
प्रणम्य भारतीं देवीं श्रीनारायणशर्म्मणा।
लिखिता शब्दशास्त्रस्य सम्मता शोधिता सुरैः ॥
श्रीमाधवाय नमः।

विषयः। गीतगोविन्दनामकस्य कृष्णलीलाविषयकस्य काव्यस्य व्याख्या।

No. 91. गीतगोविन्दप्रबोधः, By रमाकान्तः। Substance, country-made paper, 15×3 inches. Folia, 57. Lines, 6 on a page. Extent, 1,617 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhákâ, Paṇḍita Candrakánta Nyáyálaṅkára. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।
गोपिकास्तकविधासु राधिका-
भ्रूविभङ्गपरिकम्पितान्तरः।
नव्यनीरधरजिष्णरोचरः
श्यामलो जयति नन्दनन्दनः ॥
प्रणम्य मान्यान् बहुमानपूर्व्वं
मन्यानुपस्थाय कृताञ्जलीकम्।
श्रीगीतगोविन्दप्रबोधमूर्व्वीं-
देवो रमाकान्त इमश्चकार ॥
अनेकशः पूर्व्वविचक्षणानां
विस्तारिताः सन्ति यदस्य टीकाः।
तथापि संक्षेपविशेषहेतो-
र्मम श्रमः सद्भिरयं न बाध्यः ॥

इह खलु नानाविधबुधजनगणसम्मत-निखिलविघ्नशमनकृष्णनमस्कारकाम-स्तत्क्रीड़ाकथनच्छलेन तमेव प्रथमं प्रतिपादयन्नाह मेघैरिति। यमुनायास्तीरे राधामाधवयोः रहःकेलयो जयन्ति। रहसि निर्ज्जने सुरते रतिविषये वा केलयो रहःकेलयः। तथाच रहः सुरतगुह्ययोरिति रभसः। रहो गुप्तं यथा स्यात् इति क्रियाविशेषणं वा। इत्यादि।

End. श्रीभोजदेवप्रभवस्य श्रीभोजदेवनामास्य पिता तस्मात् प्रभवस्य जातस्य ।

Colophon. इति श्रीगीतगोविन्दप्रबोधे द्वादशसर्गव्याख्या समाप्ता ।
यदत्र पूर्व्वपूर्व्वासां टिप्पनीनां विरोधिता ।
कृपया मयि तत्सर्व्वं चम्यतां सदसद्विदः ॥
ममोक्तिरन्यटीकानां संचेप एव केवलम् ।
विशेषो यदि चान्योऽस्ति तदा चिन्त्यो मनीषिभिः ॥
कृतिनः सदसद्विवेचका
भवतास्यां कृपया कृतौ मम ।
स्थितये पथि पिच्छिले मुहुः
स्खलतो दण्ड इवावलम्बनम् ॥
यो जातो वसुधासनगुरोर्गोविन्दपादाम्बुज (?)
द्वन्द्वध्यानकराजिराजितहृदः श्रीरामभद्रात् सुतः ।
तेनैवाद्यसुदे सुदेयमुदिता टीका तरीव श्रियः
प्रायः केलिकलाकलानिधिलसत्काव्याब्धिपारप्रणीः ॥
न तोल + + + द्विजराज शाके
देवीप्रबोधीयतिथौ नवम्यां ।
श्रीगीतगोविन्दकविलटीका-
मिमां रमाकान्तकृतौ लिलेख ॥
समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः । जयदेवकृतस्य गीतगोविन्दनामकस्य कृष्णलीलावर्णनात्मकस्य काव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 92. गीतासारः । Substance, country-made paper, $13\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 110 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kálikaccha, Parganá Saráil, District Tripurá, Paṇḍita Kálícandra Nyáyapañcánana. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः कृष्णाय । अथ गीतासारः । अर्ज्जुन उवाच ।
ॐकारस्य च माहात्म्यं रूपं स्थानं स्वरं तथा ।
तत्सर्व्वं श्रोतुमिच्छामि ब्रूहि मे परमेश्वर ॥
श्रीभगवानुवाच ।
साधु पार्थ महाबाहो यन्मे त्वं परिपृच्छसि ॥ इत्यादि ।

End. नश्यन्ति दर्शनात् सर्व्वे गीता यस्य हृदि स्थिता ।
यत्र तत्र प्रीतो भक्त्या स गच्छेत् परमं पदम् ॥ (?)

Colophon. इति श्रीकृष्णार्ज्जुनसम्वादे गीतासारः समाप्तः ॥

विषयः । श्रीकृष्णार्ज्जुनसम्वादच्छलेन ॐकारस्य माहात्म्यरूपस्यानादिनिरूपणम् ॥

No. 93. गुणप्रकाशः By वर्द्धमानोपाध्यायः । Substance, country-made paper, $15\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 79. Lines, 5 on a page. Extent, 2,123 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhánuká, Post Office, Pálañ, District Pharidpur, Paṇḍita Haramohana Tarkacúḍámaṇí. Appearance, tolerable. Prose. Generally Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।
एकत्र सन्निपतितासितकण्ठविम्ब-
मन्यत्र चन्द्रकिरणाहितशुभ्रभावं ।
सन्ध्याजलाञ्जलिमनङ्गरिपोर्नमामि
रक्तप्रविष्टमिव पुण्यतमं प्रयागम् ॥
नतिवन्नुतेरपि प्रारिप्सितविघ्नविघातकत्वात् नामादौ कर्त्ता निबध्नाति तुष्टे-
रिति । तुष्टिरनुरक्तिरतुष्टिर्द्वेषः तदुभयमपि बन्धनीयमोचनीययोरीश्वर-
विषयकमेव ।
परात्परतरं यान्ति नारायणपरायणाः ।
न ते तत्र गमिष्यन्ति यद्विशन्ति महेश्वरम् ॥ इति स्मृतेः ।
यद्वा मोचनेच्छाबन्धनेच्छे तुष्ट्यतुष्टी ते ईश्वरस्यैव तदिच्छाया एकत्वेऽपि
तत्तत्फलोपधानात् सिसृक्षासंजिहीर्षावदौपाधिको भेदः सहकारिभेद-
समवधानाच्च तस्याः कार्य्यभेदजनकत्वात् तत्र बध्नतः पुनरित्यनेन बन्धस्या-
वृत्त्या मोचानन्तरं बन्ध इत्यर्थे विरोधादतुष्टेः पुनरिति योजना । तथाच
व्यवच्छेदार्थः पुनःशब्दो नावृत्त्यर्थ इति नोक्तदोषः । यद्वा बध्नतः पुन-
रित्यनेन बन्धस्य निरन्तराहत्तिरुच्यते न मोचानन्तरतेति नोक्तदोषः ।
मुक्तिबन्धौ दुःखसन्तत्यत्यन्तोच्छेदनहत्ती तयोश्च शरीरावच्छेद्यत्वाद्विश्वपदेन
भोगायतनं शरीरमेव .... ।
.... कारौ बधे निश्चये च ...... यत्ने पशावपि ।
तुषारशैलेऽपि पुमान् स्त्रियां भृतिप्रसेवके ॥ इत्यादि ॥

End. न च भट्टैरपेक्षाबुद्धेर्द्वित्वाभिव्यञ्जकत्वाकारा इष्टास्माभिर्विः अस्माभिरपेक्षा बुद्धेर्द्वित्वादिजनकत्वेन नैव प्राक् .... एवं घटविषयकबुद्धेः प्राक् च जनकत्वे सिद्धे तद्दृष्टान्तेनापेक्षाबुद्धेरपि विषयकबुद्धेश्च प्राक् घटजनकत्वमनुमेयं। न चाद्यानुमानेऽपेक्षाबुद्धित्वस्योपाधित्वात् ननु जातो घट इति विशिष्टप्रतीतेः ...... सम्बन्धः सिद्ध्येत वर्त्तमाने विषये बाधकाभावात् न अतीतानागतादेः तदभावे ...... व्यवहारानापत्तिः तस्य...... जन्यत्वात्। न च ज्ञानविधावेव तद्धीविषयो वर्त्तमानेऽपि तथापत्तेः प्रतीत्योर्विषयवैलक्षण्यानुभावात् वस्तुतो जानामीति मानसानुव्यवसायगम्यं ज्ञानं प्रत्यक्षं अन्यथा .... समाश्वासः क्षणिकार्थविशेषगुणत्वाच्च युगपन्मानसप्रत्यक्षत्वमनुमेयं अन्यथा परमाण्वादि ...... ननु परमाणुवृत्तिः सत्तादिः घटादौ प्रतीयते तत्र ...... परमाणुवृत्तितया च तद्ग्रहः परमाणोरतीन्द्रियत्वेन तदप्रतीत्यैव न स्यात् न परमाणुघटितसन्निकर्षेण स्वयोग्यताभावात् सत्तादिः। (अतःपरं खण्डितम्)

विषयः। रूपादिचतुर्विंशतिसंख्यकानां नैयायिकसम्मतगुणानां यथायथविचारपूर्व्वकं समाधानम्। "तुष्टेर्मोचयतो बन्धादतुष्टेर्बध्नतः पुनः कारागारमिदं विश्वं यस्य नौमि तमीश्वर"-मिति किरणावलीनिर्म्मातुस्तत्रभवत उदयनार्य्यस्य गुणग्रन्थस्य मङ्गलाचरणं अस्मिन्नपि तुष्टेरिति माङ्गलिकश्लोकमारभ्य व्याख्यानात् किरणावल्या उपरि किलेयं टीका।

No. 94. गुणविवृतिविवेकः, by विद्यावागीशः. Substance, country-made paper, $16 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 157. Lines, 7 on a page. Extent, 5,600 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Barsikurá, Mayamansiñha, Paṇḍita Jayanátha Tarkálañkára. Appearance, very old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय नमः।

कुञ्चिताधरपुटेन पूरयन् वंशिकां प्रचलदङ्गुलिपङ्क्तिः।
मोचयन्नखिलवामलोचनाः पातु कोऽपि नवनीरदच्छविः॥
श्रीमता मथुरानाथतर्कवागीशधीमता।
गुणप्रकाश ... ...॥

प्रारिप्सितग्रन्थसमाप्तिकामनया कृतं भगवन्नमस्काररूपं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै आदौ निबध्नाति ॐ नम इति। व्याख्यातमेतदनुमानदीधितिरहस्ये

... ... प्रकाशफक्किकामवतारयति । विनापीति मिरूपणस्य शब्दप्रयोग बत्पादादिति भावः । इत्यादि ।

End. अत आह किञ्चेति असमवायिकारणहत्तेस्तन्नतिहत्तेः ॥

Colophon. इति महामहोपाध्यायश्रीविद्यावागीशभट्टाचार्य्यविरचितो गुणविहति-विवेकः समाप्तः ।

विषयः । मथुरानाथकृतस्य गुणप्रकाशविहतिनामकस्य गुणप्रकाशव्याख्यानग्रन्थस्य व्याख्या ।

No. 95. गुप्तहन्दावनरहस्यम्, by हरिचरणः. Substance, country-made paper, 10 x 4 inches. Folia, 27. Lines, 10 on a page. Extent, 643 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1602. Place of deposit, Viṣṇupur. Kriṣṇaganja, Paṇḍita Çaçibhúṣaṇa Gosvámí. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीश्रीकिशोरीकिशोरौ जयतः ॥

प्रपद्य हन्दावनमध्यमेकतः क्रीशन्नशावुत्कलिकाकुलात्मा ।
उद्घाटयामि ज्वलतः कठोरां बाष्पस्य मुद्रां हृदि सुस्थितस्य ॥
अये हन्दारण्य त्वरितमिह नौयोत्सवपराः
परामापुः के वा न किल परमानन्दलहरीं ।
अतो नीचैर्याचे स्वयमपि च यो वीक्षणविधे
यंरेण्यां मे चेतस्युपदिश दिशं वा कुरु कृपां ॥
... ... विहरते
सदा प्रेयास्यति श्रुतिरपि विरौति स्मृतिरपि ।(?)
इति ज्ञात्वा हन्दे चरणमभिवन्दे तव कृपां
कुरुष्व चिप्रं मे फलतु नितरां तर्षविटपी ॥ इत्यादि ।

End. अन्योन्यं रसकेलिकौतुकविधौ सख्यां रसे मग्नतां
प्राप्तायां रसकोकिलादिविरुतैः कस्मिन् स्थले नोत्सवः ।
पान्थो पाण्डवनस्तनेन विहसत्तामां परीक्षासहत् (?)
नानारङ्गविहारकौतुकरणे क्रीड़द्विशेषमन्दिरम् ॥
... ... ।
सखि सहचरीहन्दैरनुचर्य्यादिभिर्नवम् ।
सख्यानस्थितयोः सर्व्वं कुर्म्मस्तत् यथामति ॥

इत्येवं कथितं साधो नैत्यिकं चरितं तयोः ।
यथामति तथा कुर्य्याद्यथा तत्र गतिर्भवेत् ॥
इति नत्वा गुरुं तत्र पपात दण्डवद्भुवि ।
तथा भवतु मे नित्यमिति विश्वासयाम्यहम् ॥
श्रीमत्श्रीरसिकश्यामनामा श्रीश्रीगुरुर्मम ।
यत्पादाम्भोजमाधुर्य्यं नवं भावयतु तत्सुखम् ॥ (?)
नाम्ना......हरिचरणः श्रीगुरोः सत्कृपातो
नानातन्त्रप्रकटसुरसैः पुस्तकं चारु चक्रे ।
यद्यप्यास्तेऽप्रकटभजने चित्तवृत्तिर्निगूढ़े
चित्ताद्धर्यां सपदि रसिका नित्यमालोकयन्तु ॥
... ... ।
येषां सखीवृन्दनिषेव्यमाणौ श्यामौ सदा राजत एव चित्ते ॥
हरिचरणकवेऽत्र वृन्दावनसद्रहस्ये च परिच्छेदस्तृतीयः ।
सेवाप्रकाशः प्रथयतु तान् ॥

Colophon. इति श्रीगुप्तवृन्दावनरहस्ये नित्यसेवाप्रकाशस्तृतीयः परिच्छेदः । शुभमस्तु शकाब्दा १६०२ ॥

विषयः । वैष्णवशास्त्रं । प्रथमपरिच्छेदे-उत्कलिकावल्लरीनिरूपणं तथा स्थलप्रकाशादि-निरूपणम् । द्वितीयपरिच्छेदे-स्वभावप्रकाशादिनिरूपणम् । तृतीयपरिच्छेदे-नित्यसेवाप्रकाशादि-निरूपणम् ॥

No. 96. गुरुपादुकास्तोत्रटीका, by **अनन्तरामः.** Substance, country-made paper, $18 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 5. Lines, 8 on a page. Extent, 215 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hálisahar, Khásváṭí, Paṇḍita Mahádeva Bhaṭṭácárya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ गुरवे नमः । अथ गुरुपादुकास्तोत्रटीका लिख्यते ।
गुरूपदेशाच्च पण्डितैः सा प्रगृह्यताम् ।
नत्वा श्रीगुरुमच्योभ्यं प्रत्यक्षं शिवरूपिणम् ।
श्रीमतानन्तरामेण ज्ञात्वा चैव गुरोर्मतम् ॥ इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । तन्त्रोक्तस्य गुरुपादुकास्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 97. गुरुपादुकास्तोत्रटीका, by रघुनन्दनन्यायालङ्कारः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 4. Lines, 7 on a page. Extent, 101 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodala, Mayamansiñha, Paṇḍita Kálícandra Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीशिवाय नमः ।
नमस्तस्मै भगवते परमात्मस्वरूपिणे ।
गुरवे श्रीमते ज्ञानदात्रे सर्व्वार्थदर्शिने ॥
सदाशिवपदं ध्यात्वा मत्तमा वत्तवे मुदा । (?)
करोमि पादुकास्तोत्रव्याख्यानं शिवसेवकः ॥

End. एतत् वचनानुसारेण षडाम्नायागमोक्तमन्त्रोपादानवाधां ये कुर्व्वन्ति तेऽप्यतिशयमन्दबुद्धयः ॥

Colophon. इति रघुनन्दनन्यायालङ्कारविरचिता गुरुपादुकास्तोत्रटीका समाप्ता ।

विषयः । तन्त्रोक्तस्य गुरुपादुकास्तोत्रस्य व्याख्या ।

No. 98. गोत्रप्रवरविवेकः । Substance, country-made paper, 15 × $2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 2. Lines, 8 on a page. Extent, 44 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kuṇḍi, Thána Ráṇínagar, District Dháká, Paṇḍita Káliçañkara Vidyálañkára. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
अथ गोत्रप्रवरविवेको लिख्यते । तत्र—
जमदग्निर्भरद्वाजो विश्वामित्रात्रिगोतमाः ।
वशिष्ठकाश्यपागस्त्या मुनयो गोत्रकारिणः ॥
एतेषां यान्यपत्यानि तानि गोत्राणि मन्वते (?) ।
एतदुपलक्षणम् । अन्येषामपि दर्शनात् । प्रवरस्तु गोत्रप्रवर्त्तको मुनिः
तत्र जमदग्निगोत्रस्य जमदग्न्यौर्व्ववशिष्ठाः । इत्यादि ।

End दत्तात्रेयगोत्रस्य दत्तात्रेय-आङ्गिरस-बार्हस्पत्यप्रवराः ॥

Colophon. इति गोत्रप्रवरविवेकः समाप्तः ।

विषयः । जमदग्न्यादिगोत्राणां प्रवराणाञ्च सङ्ग्रहः ।

No. 99. गोरक्षसंहिता, by गोरक्षनाथः. Substance, country-made paper, 19 × 4 inches. Folia, 13. Lines, 7 on a page. Extent, 398 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Káṭibálí, *viá* Mayamansiñha, Paṇḍita Viçvanátha Tarkabhúṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

ऋषिंरूपिणे चिदात्मने सुखस्वरूपिणे ।
यदेस्त्रिभिस्तदादिभिर्निरूपिताय ते नमः ॥
साङ्कृतिर्मुनिवर्य्योऽसौ भूतले योगलिप्सया ।
सनकञ्च परिभ्रम्य नैमिषारण्यमाप्तवान् ॥
सुगन्धिनानाकुसुमैः स्वादुसत्फलसंगतैः ।
शाखिभिः शोभितं पुण्यं जनकासनमण्डितम् ॥
स मुनि विंचरंस्तत्र ददर्शास्य तरोरधः ।
वेदिकायां समासीनं दत्तात्रेयं महामुनिम् ॥ इत्यादि ।

End. तस्माद्दो श्रोष्यते शीघ्रं मुद्दायेमेतरे जनाः । (?)
भवतीति वरं नृणां मुक्तिसोपानसंज्ञकम् ।
गुह्याद्गुह्यतरन्ते तद्गोरक्षेण प्रकाशितम् ॥
नित्यं तेन सुतर्पिताश्च पितरः स्वर्गञ्च नीताः पुन-
र्यस्य ब्रह्मविचारणे क्षणमपि प्राप्नोति धैर्य्यं मनः ।
× × × × × × ×
× × × × × × × ॥

Colophon. इति गोरक्षसंहितायां मुक्तिसोपानं समाप्तम् ।

विषयः । योगकैवल्योपायादिनिरूपणम् ।

No. 100. गोविन्दकल्पलता, by मीराचार्य्यः. Substance, country-made paper, 12 × 5 inches. Folia, 58. Lines, 12 on a page. Extent, 2,349 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupur, *viá* Báñkurá, Paṇḍita Rúparáma Bhaṭṭácáryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीकृष्णाय ।
कलयति कलवेणुं मायया मोहयन्तं
स्रवति मधुरविन्दुं कृष्णगोविन्दगीतम् ।
पटुतरवटुनीपैराहृतं गोषु गोपी-
जन इति च समाख्यावल्लभं तञ्च नत्वा ॥ (?)
समुदितमिदमेतत् पूजनं श्रीमुरारे
र्विधिवदिति पुरा यन्नारदाद्यैर्मुनीन्द्रैः ।
सकलविभवसाध्यैर्धर्म्मकामार्थमोक्षैः
फलति यदि कदाचिन्न्यागतो वा कथञ्चित् ॥
जनेषु मर्त्येषु विशुद्धकर्म्मसु
श्रीकृष्णमन्त्रं भवसिन्धुपोतम् ।
नत्वा पुनर्व्वच्मि दयाम्बुधेः श्री-
गुरोः पदं कञ्जजपांशुनिर्म्मलम् ॥
गाणपत्यस्तथा शाक्तः शैवः सौरादिकस्तथा ।
विभिन्नफलदाः प्रोक्ताः मनु(?) श्रामीन वान्धवाः ॥
यतीनां ब्रह्मचारिणां वनस्थानाञ्च योषिताम् ।
सर्व्वेषां गृहमेधिनां विष्णुमन्त्राश्च बान्धवाः ॥
असारे घोरसंसारे सारं कृष्णपदार्च्चनम् ।
तत्पदं नार्च्चितं येन पापिना पापकर्म्मणा ॥
तदर्च्चनं प्रवक्ष्यामि यथा शास्त्रविधानतः ।
गुरुतः शास्त्रतः सम्यक् कुर्य्याद्दीक्षां प्रयत्नतः ॥
आदौ दीक्षां प्रकुर्व्वीत सर्व्वार्थसिद्धिहेतवे ॥ इत्यादि ।

End. ततश्च कृष्णभूतोऽसौ जायते नान्यथा मुने ।
अन्नं दद्यात् सात्वतेभ्यो बहुमानपुरःसरम् ॥
षड्भाद्यभोज्यैश्च ततो वस्त्रालङ्करणादिभिः ।
एतत्ते कथितं ग्रन्थं सर्व्वग्रन्थोत्तमोत्तमम् ॥
अस्य विज्ञानमात्रेण कृष्णात्मैक्यं समश्नुते ।
न प्रकाश्यमिदं ग्रन्थं न देयं यस्य कस्यचित् ॥
मन्त्राः पराङ्मुखा यान्ति आपदश्च पदे पदे ।
इह लोके च दारिद्र्यं परत्र पशुतां व्रजेत् ।

लुब्धकाय न दातव्यं परदाररताय च ।
शठाय परशिष्याय नास्तिकाय विशेषतः ॥
स्त्रियां सक्ताय दुष्टाय तथा कामातुराय च ।
विदूषकाय शाक्ताय न प्रकाश्यमिदं शुभम् ॥
शिवद्वेषरतायापि देवद्वेषरताय च ।
विप्रद्वेषपरायापि निश्चितं न प्रकाशयेत् ॥
क्षपणाय खलायापि भ्रष्टाचाराय निश्चितम् ।
न प्रकाश्यमिदं ग्रन्थं प्रकाश्यं वैष्णवाय च ॥
शाक्तस्थाने न पाथेदं(?) दुर्जने न प्रकाशयेत् ।
अनाचाराय विप्राय तथा कोपरताय च ॥
न शूद्राय मतिं दद्यान्नोच्छिष्टस्य कदाचन ।
इह लोके च दारिद्र्यं परत्र पशुतां व्रजेत् ॥
... मध्ये कालिन्द्यास्तटसन्निधौ ।
एतद्‌गुह्यं समाख्यातं वैष्णवानां हिताय च ॥

Colophon. इति श्रीसमीराचार्य्यविरचितायां गोविन्दकल्पलतायां त्रयोदशः संग्रहः ॥
समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । १ प्रथमसंग्रहे दीक्षादिनिरूपणम् । २ये मन्त्राधिकार्य्यादिनिरूपणम् । अकड़म चक्रादिनिरूपणञ्च । ३ ये मन्त्रचैतन्यादिनिरूपणम् । ४ र्थे मन्त्रसिद्धिलक्षणादिनिरूपणम् । ५ मे कृष्णमन्त्राचारादिनिरूपणम् । ६ ष्ठे आचारगतमासिकपूजादिनिरूपणम् । ७मे मन्त्र-ऋषि-च्छन्दः-प्रभृतिनिरूपणम् । ८ मे गोपालमन्त्रग्रहणविध्यादिनिरूपणम् । ९ मे यजनविधि-प्रयोगादिनिरूपणम् । १० मे पुरश्चरणविध्यादिनिरूपणम् । ११ शे मन्त्रप्रभेदादिनिरूपणम् । १२ शे कुण्डलक्षणादिकथनम् । १३ शे योगमाहात्म्यादिकथनञ्च ।

No. 101. गोविन्दलीलामृतम्, by रघुनाथदासः. Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 35. Lines, 8 on a page. Extent, 1,000 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Káñṭhálpáḍá, *viâ* Naiháṭí, Paṇḍita Rámatáraṇa Ṭhákura. Appearance, very old. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीराधामाधवौ जयेताम् ॥
श्रीगोविन्दं व्रजानन्दं सन्दोहानन्दमन्दिरम् ।
तं वन्दे परमानन्दं श्रीराधासङ्गनन्दितम् ॥
योऽज्ञानमत्तं भुवनं कृपालुरुल्लासयन्नप्यकरोत् प्रमत्तं ।

स्वप्रेमसम्पत्सुधयाद्भुतेहं तं श्रीकृष्णचैतन्यममुं प्रपद्ये ॥ इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति । प्रथमसर्गे श्लोकसंख्या ११७ । द्वितीयसर्गे १०७ । तृतीयसर्गे ११० । चतुर्थसर्गे ७८ ।

विषयः । कृष्णस्य कुञ्जनिशान्तकेलिवर्णनम् । तल्पविलासवर्णनम् । भोजनकेलिवर्णनम् ।

No. 102. गौराङ्गविरुदावली, by किशोरिमोहनगोस्वामी. Substance, country-made paper, 13×5 inches. Folia, 35. Lines, 3 on a page. Extent, 360 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ágartalá, Vṛddhanagar, Paṇḍita Míneçvara Sárbbabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीगौरचन्द्राय नमः ।
देवैस्तथा श्रुतिगणैर्महिमा न यस्य
प्रख्यायते प्रभवता भवतापि ... ।
दुर्वाङ्मलीमसमतिर्मनुजः कथं स्यात्
श्रीगौरचन्द्र भवतः स्तवनेऽस्य शक्तिः ॥ इत्यादि ।

End. येषां निदेशवशतो विरुदावलीयम्
गौरप्रभोर्विरचिता रघुनन्दनेन ।
श्रीवर्द्धनक्षितिभृदन्तिकवासिनस्ते
गृह्णन्त्विमां कृतकृपाः कृपणे मयान्तः ॥

Colophon. इति श्रीकलियुगपावनावतारभगवन्नित्यानन्दकुलजकलानिधि-श्रीरघु--नन्दनद्वितीयनाम्ना किशोरिमोहनगोस्वामिना कृता गौरविरुदावली ॥

विषयः । श्रीगौराङ्गस्य महिमव्यञ्जकानि विशेषणपदानि ।

No. 103. गौराङ्गशतनाम, by सार्व्वभौमभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 9×4½ inches. Folia, 2. Lines, 12 on a page. Extent, 48 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ágartalá, Vṛddhanagar, Paṇḍita Minesvara Sárbbabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीगौराङ्गप्रभुर्जयति ।
नमस्कृत्य प्रवक्ष्यामि देवदेवं जगद्गुरुम् ।

नाम्नामष्टोत्तरशतञ्चैतन्यस्य महात्मनः ।
विश्वम्भरो जितक्रोधः .... ॥ इत्यादि ।

End. विश्वम्भराय गौराय चैतन्याय महात्मने ।
शचीपुत्राय मित्राय लक्ष्मीशाय नमोनमः ॥

Colophon. इति श्रीसार्व्वभौमभट्टाचार्य्यविरचितं श्रीचैतन्यदेवस्य शतमष्टोत्तरनामस्तोत्रं(?) सम्पूर्णम् ॥

विषयः । श्रीगौराङ्गदेवस्याष्टोत्तरशतनाम स्तोत्रम् ।

No. 104. गौराङ्गस्तोत्रम्, By विराजगोस्वामी. Substance, country-made paper, $16 \times 1\frac{1}{2}$ inches. Folia, 1. Lines, 4 on a page. Extent, 8 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Çāktā, Thānā Kerāniganñja, District Dhākā, Paṇḍita Trilocana Tarkālañkāra. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
हरिकीर्त्तननर्त्तनकीर्त्तिभृतं
हरिनामविलेखितदेहधरम् ।
धृतभाग्यशचीसुतभागवतं
स्मरणेऽपि हरेर्गलदश्रुजलम् ॥
तुलसीदलनिर्म्मितमाल्यधरं
हरिणा छलतो धृतगौरतनुम् ।
सुरसिन्धुतटे धृतबालरसं
शुकजल्पितभागवतानुभवम् ॥ इत्यादि ।

End. य इदञ्च पठेत् सप्रमादरतो
नहि वक्तुमलं सुजनस्य फलम् ।
इह चैव परत्र च मुक्तिपदं
लभते लभते + + मेन समः ॥

Colophon. इति श्रीविराजगोस्वामिविनिर्म्मितं श्रीगौराङ्गस्तोत्रं समाप्तम् ॥

विषयः । गुणकथनव्याजेन श्रीगौराङ्गमहाप्रभो रूपादिवर्णनात्मकं स्तोत्रमेतत् ।

No. 105. गौराङ्गाष्टकालिकम्, By नरहरिसरकारः Substance, country-made paper, 13×3¼ inches. Folia, 2. Lines, 11 on a page. Extent, 49 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgartalā, Vṛddhanagara, Paṇḍita Mīneçvara Sārvvabhauma. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीगौरविधुर्जयति ।
श्रीगौराङ्गमहाप्रभोश्चरणयोर्या केशशेषादिभिः
सेवा-गम्यतया स्वभक्तविहिता सा नैव लभ्यते ।
तां तन्मानभिकस्मूर्तिं प्रथयितुं भाव्यां सदा सत्तमैः
स्तौमि प्रात्यहिकं तदीयचरितं श्रीमन्नवद्वीपजम् ॥ इत्यादि ।

End. श्रीगौराङ्गविधोः स्वधामनि नवद्वीपेऽष्टकालोद्भवां
भाव्यां भाव्यजनेन गोकुलविधोर्लीलास्मृतेरादिशत् ।
लीलां चोतयेदत्र दशकं प्रत्यन्वितो यः पठेत् (?)
तं प्रीणाति सदैव यः करुणया तं नौमि ...... ॥

Colophon. इति श्रीनरहरिसरकारप्रणीतं श्रीगौराङ्गमहाप्रभोरष्टकालिकं समाप्तम् ।

विषय: । श्रीगौराङ्गस्याष्टकालिकभजनविधानकथनम् ॥

No. 106. गौरीकाचुलिका । Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 17. Lines, 9 on a page. Extent, 487 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Çerpur, Mayamansiñha, Bābu Haracandra Caudhurī. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः काल्यै । देव्युवाच ।
ज्ञातं भवत्प्रसादेन यथा कालस्य वञ्चनम् ।
मन्त्रस्य सारभूतमिदानीमौषधं वद ॥
येन सिध्यन्ति देहानि सन्ति तानि हितानि च ।
ज्वररोगहरं कोपं तद्वद त्रिपुरान्तक ॥
सन्त्यौषधान्यनेकानि मनुष्याणां हिताय च ।
पूर्व्वन्तु यत् त्वया प्रोक्तं प्रत्यक्षं कथयस्व मे ॥
ईश्वर उवाच ।
तिथिनक्षत्रवारेण वस्तुभेदैः परिस्फुटः ।
वननीत्पाटनं मन्त्रैः कारयेद्वै चिकित्सकः ॥ इत्यादि ।

End. कालस्य रञ्जनोपायं त्वयि सत्यं वदाम्यहम् ।
विना मृत्युञ्जयं काशीनाथं गर्भाध्वबोधकम् ।
कालस्य निकटं ज्ञात्वा भज काशीं समाहितः ॥

Colophon. इति गोपालसंहितायां हरगौरीसम्वादे गौरीकञ्चुलिका समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । ईश्वरदेवीसम्वादेन औषधादिनिरूपणमौषधकरणकालादिकथनञ्च ॥

No. 107. ग्रहयागप्रयोगः (कौमुदीसम्मतः) । Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 13. Lines, 6 on a page. Extent, 175 çlokas. Charater, Bengali. Date, ? Place of deposit, Varsikurā, Mayamansiñha, Bābu Ānandamohana Cakravartī. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ कौमुदीसम्मतग्रहयागप्रयोगः । प्रातः कृतनित्यक्रियो यजमानो ब्राह्मणत्रयं वाचयेत् । पुण्याहं स्वस्ति ऋद्धिरिति । इत्यादि ।

End. धेनुः शङ्खस्तथानड्वान् हेमवासो हयास्तथा ।
कृष्णा गौ र्वायसश्छागो ग्रहाणां दक्षिणा क्रमात् ॥

Colophon. इति कौमुदीसम्मतग्रहयागप्रयोगः समाप्तः ॥

विषयः । विरोधिग्रहाणां शान्त्यै करणीयस्य यागस्य प्रयोगादिनिरूपणम् ।

No. 108. ग्रहयागप्रयोगतत्त्वम् । Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 19. Lines, 7 on a page. Extent, 532 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Teliveni, Post Gaḍbetā, District Medinípura, Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्य्याय ॥ अथ ग्रहयागप्रयोगः ।
ध्यात्वा गुरुपदद्वन्द्वं नत्वा च शङ्करात्मजम् ।
ग्रहयागप्रयोगतत्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥ (?)
तत्रादौ रविसोमबुधजीवशुक्रेषु वारेषु शोभनाः । चित्रानुराधामृगशिरोरेवतीपुष्याश्विनीहस्तारोहिण्युत्तरात्रयेषु चन्द्रतारानुकूलेषु शुभलग्नेषु कार्य्यः । तत्र बालग्रहभूतनराधिपप्रबलतरशत्रुदुःसहरोगाग्निभवद्भूतदुःखपापग्रहदौस्थ्यादिनिमित्तकं शान्तिकं मलमासादावपि कर्त्तव्यमिति ।

प्रदोषैः प्रपीड्यन्त मृत्यु व प्रपंद्यते ।
अकालेऽपि च कर्त्तव्यं नात्र कालविचारणम् ॥ इत्यादि ।

End. ॐ मन्त्रतस्तन्त्रतश्छिद्रं देशकालाच वस्तुतः । (?)
सर्व्वं करोतु निश्छिद्रं नामसङ्कीर्त्तनं हरेः ॥
अज्ञानाद् यदि वा मोहात् प्रच्यवेताध्वरेषु च ।
स्मरणादेव तद्विष्णोः सम्पूर्णं स्यादिति श्रुतिः ॥
ॐ यदक्षरं परिभ्रष्टं मात्राहीनञ्च यद्भवेत् ।
पूर्णं भवतु तत्सर्व्वं श्रीहरेर्नामानुकीर्त्तनात् ॥
ॐ मया कृतं कर्म्म कीदृशं जातं इति पृच्छेत् । ॐ सर्व्वं साङ्गं जातं सर्व्वं वेदोक्तमासीत् प्रत्युत्तरमिति ॥

Colophon. इति वन्द्यघटीयहरिहरभट्टाचार्य्यात्मजश्रीरघुनन्दनभट्टाचार्य्यविरचितं ग्रह यागप्रयोगतत्त्वं समाप्तम् ॥

विषयः । विरोधिग्रहाणां शान्त्यै करणीयस्य ग्रहयागस्य विधिः प्रयोगादिश्च ।

No. 109. घटकर्परकाव्यटीका । Substance, country-made paper, 18 × 4⅓ inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 102 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kānihāri, Mayamansiñha, Paṇḍita Mukundacandra Smṛtiratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय । निचितमित्यादि । नीरदैर्मेघैः समाकाशमुपेत्य प्राप्य निचितम् । आच्छादितमित्यर्थः । इत्यादि ।

End. घटकर्परेण छिद्रघटेन तस्मै उदकं वहेयं भावानुरक्तेति आदौ तृतीया-तत्पुरुषे-पश्चात् कर्म्मधारयः ॥

Colophon. इति घटकर्परस्य टिप्पनी समाप्ता ।

विषयः । वर्षावर्णनात्मकस्य घटकर्परकविप्रणीतस्य घटकर्परकाव्याख्यस्य श्लिष्टकाव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 110. चन्दनधेनुदानतत्त्वम्, By वाचस्पतिमिश्रः. Substance, country-made paper, 18 × 3½ inches. Folia, 8. Lines, 6 on a page. Extent, 186 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭihāli, Mayamansiñha, Paṇḍita Navakiçora Tarkacúḍāmaṇi. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नत्वा शिवं चन्दनचर्च्चिताया
धेनोः प्रदाने सविधिं प्रयोगम् ।
रत्नाकराद्यैर्लिखितं विलोक्य
तनोति वाचस्पतिरग्रबुद्धिः ॥ इत्यादि ।

End. जीवत्पितृकवृषोत्सर्गनिषेधे पतिपुत्रवत्याः पृथगुपसंहारः । सोऽपि तस्याः पुत्रानधिकारमात्रप्रयुक्तवृषोत्सर्गाभावः ॥

Colophon. इति वाचस्पतिमिश्रविरचितं चन्दनधेनुदानतत्त्वं समाप्तम् ॥

विषयः । पतिपुत्रवत्या नार्य्या मृतायाः स्वर्गार्थं वृषोत्सर्गनिषेधात् तदनुकल्पीभूतचन्दन-धेनुदानविधिः तत्प्रयोगादिश्च ।

No. 111. चन्दनधेनूत्सर्गपद्धतिः, By रत्ननाथभट्टाचार्य्यः. Substance, palm-leaf, $16 \times 1\frac{1}{2}$ inches. Folia, 37. Lines, 3 on a page. Extent, 472 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1687. Place of deposit, Viṣṇupura, Kādākuli, District Vāñkurā, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, old. Generally correct.

Beginning. ॐ कृष्णाय नमः ।
प्रणम्य पीताम्बरपादपङ्कजं
पिनाकि-पद्मोद्भवसेवितं सदा ।
वितन्यते चन्दनधेनुपद्धतिः
श्रीरत्ननाथेन मुदे सतामियम् ॥
देवलः ।
पतिपुत्रवती नारी म्रियते भर्त्तुरग्रतः ।
चन्दनेनाङ्किता धेनुस्तस्याः स्वर्गाय दीयते ।
अत्र अग्रत इति वचनात् । प्रोषितभर्त्तृकाया वृषोत्सर्गं कुर्य्यादिति केचित् तन्मन्दं । यदाह जातूकर्णः ।
चन्दनेनाङ्कितं कृत्वा दद्यात् धेनुं द्विजातये ।
वृषं नैवोत्सृजेत्तस्या यावद्भर्त्ता स जीवति ॥ इत्यादि ।

End. उदाहरति वेदार्थान् यज्ञविद्याः स्मृतीरपि ।
श्रुतिस्मृतिसमापन्नमाचार्य्यं तं प्रचक्षते ॥

इति परिशिष्टवचनाद्यज्ञादिकर्त्तुर्गायत्र्यादिवेदार्थाध्यापकस्य चाचार्य्यत्वम् ।
शूद्राणां तदसम्भवात्तान्त्रिकमन्त्रदातुरेव । तथाच नरसिंहपुराणम् ।
श्रुतिस्मृतिपुराणेभ्यो हीनस्य शूद्रजन्मनः ।
गर्भाधानादिसंस्कारैर्युतस्य च महामुने ॥
इयमेव परा शुद्धिर्दीक्षा या तान्त्रिकी भवेत् ।
यस्माच्च लभते मन्त्रं शूद्रः सेवेत तं सदा ॥
प्राणैरर्थैर्धिया वाचा स एवाचार्य्य उच्यते ।
न मर्त्त्यबुद्ध्या जानीयाद्विष्णुरूपो गुरुर्मतः ॥

Colophon. इति नवद्वीपीयरत्ननाथभट्टाचार्य्यकृता चन्दनधेनूत्सर्गपद्धतिः समाप्ता ॥
शकाब्दाः १६८१

विषयः । पतिपुत्रवत्या नार्य्या मृतायाः स्वर्गार्थं वृषोत्सर्गनिषेधात् तदनुकल्पीभूतस्य चन्दनधेनूत्सर्गस्य विधिः प्रयोगादिश्च ।

No. 112. चाटुपुष्पाञ्जलिः । Substance, country-made paper, 9×6 inches. Folia, 4. Lines, 5 on a page. Extent, 34 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tripurā, Mahārāja's Library. Appearnce, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीराधिकायै नमः ।
नवगोरोचनागौरीं प्रवरेन्दीवराम्बराम् ।
मणिस्तवकविद्योतिवेणी .... ॥ इत्यादि ।

End. करुणां मुहुरर्थये परं
तव वृन्दावनचक्रवर्त्तिनि !
अपि केशिरिपोर्यया भवेत्
स चाटुप्रार्थनभाजनं जनः (?) ॥
इमं वृन्दावनेश्वर्य्या जनो यः पठति स्तवम् ।
चाटुपुष्पाञ्जलिं नाम स स्यादस्याः कृपास्पदः ॥

Colophon. इति चाटुपुष्पाञ्जलिः समाप्ता ।

विषयः । वृन्दावनेश्वर्य्याः स्तवात्मकानि कतिपयानि पद्यानि ।

No. 113. **चिकित्सारत्नम्,** By **जगन्नाथदत्तः.** Substance, country made paper, 16×3 inches. Folia, 101. Lines, 6 on a page. Extent, 2,110 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1715. Place of deposit, Dhākā, Bābu Bhagavāncandra Dāsa Kavirāja. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
पञ्चाननाय फणिराजविभूषणाय
स्वर्गापवर्गफलदाय फलान्तकाय ।
गौरीप्रियाय भुवनत्रयवन्दिताय
तेजोमयाय च नमः परमेश्वराय ॥
प्रणम्य गुरुपादाब्जं दृष्ट्वा बहुभिषङ्मतम् ।
श्रीजगन्नाथदत्तेन चिकित्सारत्नमुच्यते ॥
रोगमादौ परीक्षेत ततोऽनन्तरमौषधम् ।
ततः कर्म्म भिषक् पश्चाज्ज्ञानपूर्व्वं समाचरेत् ॥
आसुरी मानुषी दैवी चिकित्सा त्रिविधा स्मृता ।
रसप्रधाना दैवी स्याच्छेदभेदादिकासुरी ॥
षड्रसा मानुषी प्रोक्ता होमपूजादिसंस्कृता ।
कलौ चाल्प + + लोके मानुषी तेन पूजिता ॥
वटिका गुड़िका लेहश्चूर्णारिष्टाश्च पिण्डकाः ।
घृतं तैलं गुड़ो लेपः स्वेदाञ्जनकषायकाः ॥
पुटपाकस्तथा ग्रथ्याभरणो धूमधारणे ।
वक्तव्यानि यथायोग्यान्यनेकानि यथा तथा ॥ इत्यादि ।

End निद्राखञ्जनमेतद्धि मूलदेवेन भाषितम् ।
माहिषं नवनीतञ्च कुष्ठञ्च मधुयष्टिका ॥
सौभाग्यं भगलेपेन दासवच्च भवेत् पतिः ।
निम्बकाष्ठस्य धूपेन धूपयित्वा भगं स्त्रियः ॥
सुभगाः स्युः पतिस्तासां दासवच्च भवेद्ध्रुवम् ।

Colophon. इति खञ्जनाधिकारः । इति चिकित्सारत्नं समाप्तम् । शकाब्दाः १७१५ ॥

विषयः । ज्वरादिरोगाणां चिकित्साकथनम् । तत्र दैवी-मानुषी-आसुरी चेति चिकित्सा त्रिविधेति निरूपणम् । अथ सामान्यज्वरचिकित्सा । तत्र षड़ङ्गजलविधानम् । नाम-

रादिपाचनकथनम्। गुडूच्यादिपाचनकथनम्। अथ वातज्वरे हिङ्गुलेश्वररसकथनम्। अथ पित्तज्वरे यवपटोलविधानम्। धान्यशर्कराविधानम्। घनचन्दनादिविधानम्। दाहप्रतिक्रियाविधानम्। ज्वरकेशरिरसकथनम्। शीतभञ्जीरसकथनम्। अथ कफज्वरे कटुफलादिविधानम्। पर्णखण्डेश्वरविधानम् प्रचण्डेश्वररसकथनम्। कफकेतुरसकथनम्। अथ वातपित्तज्वरे नवाङ्गपाचनविधानम्। पञ्चभद्रविधानम्। नवज्वरे अङ्कुशविधानम्। चण्डेश्वररसविधानम्। अथ वातकफज्वरे वालुकास्वेदविधानम्। पञ्चकोलविधानम्। शीतारिरसकथनम् रसचन्द्रिकाकथनम्। सौभाग्यवटिकाकथनम्। अथ पित्तश्लेष्मज्वरे कण्टकार्य्यादिविधानम्। धान्यपटोलविधानम्। अमृताष्टकविधानम्। चन्द्रशेखररसकथनम्। अथ सन्निपातज्वरे लङ्घनस्वेदनज्वरनिष्ठीवनादिविधानम्। अष्टाङ्गावलेहिकविधानम्। बृहन्नवाङ्गविधानम्। मृत्युञ्जयरसविधानम्। बृहत्पञ्चमूल्यादिविधानम्। दशमूली-चतुर्दशमूल्यादिविधानम्। लक्ष्मीविलासरसकथनम्। वेतालरसकथनम्। भैरवेश्वररसकथनम्। पञ्चवक्त्ररसकथनम्। अथ कर्णशोथे प्रलेपविधानम्। अथ जीर्णज्वरे भार्ग्यादिपाचनविधानम्। मेघनादरसकथनम्। सर्व्वज्वरलौहकथनम्। अथ विषमज्वरे मुस्तकादिपाचनविधानम्। दार्व्यादिपाचनविधानम्। भेदिज्वराङ्कुशकथनम्, ज्वराशनिरसकथनम्। त्रैलोक्यज्वरजिद्रसकथनम्। अर्द्धनारीश्वररसकथनम्। महाज्वराङ्कुशरसकथनम्। बृहत्सर्व्वज्वरलौहकथनम्। अथ कम्पज्वरे शीतमातङ्गसिंहरसकथनम्। विजयायोगकथनम्। अथ धातुस्थज्वरे सुदर्शनचूर्णकथनम्। बृहत्सर्व्वज्वरहरलौहकथनम्। अङ्गारकतैलकथनम्। लाक्षादितैलकथनम्। बृहल्लाक्षादितैलकथनम्। महाङ्गधूपकथनम्। अथ अहर्ज्वरे दुर्व्वाद्यतैलविधानम्। अथ ज्वरातिसारे ह्रीवेरादिपाचनविधानम्। उशीरपञ्चमूल्यादिपाचनविधानम्। आनन्दभैरवरसकथनम्। कनकसुन्दररसकथनम्। प्राणेश्वररसकथनम्। अथ आमातिसारचिकित्सा। तत्र धान्यपञ्चक-धान्यचतुष्कादिविधिः। अथ पक्वातिसारे ककटादिविधानम्। मोचादिचूर्ण-मुस्तादिचूर्णस्वल्पपञ्चमूल्यादिविधानम्। कुटजावलेहविधानम्। शिवादिचूर्णकथनम्। गङ्गाधरचूर्णकथनम्। लवङ्गचतुःसमविधानम्। लवङ्गप्रयोगविधानम्। कुटजाष्टकविधानम्। पाठादिचूर्णविधानम्। रसाञ्जनादिचूर्णविधानम्। अथ सर्व्वातिसारे बृहल्लवङ्गाभ्रयोगादिकथनम्। अथ प्रवाहिकायां जातिफलाद्यविधानम्। अथ अभयानरसिंहरसकथनम्।

अथ ग्रहणीरोगचिकित्सा। तत्र कुटजावलेहादिविधानम्। लवङ्गवटिकाविधानम्। गङ्गाधरचूर्णविधानम्। जीरकाद्यचूर्णविधानम्। जातीफलाद्यचूर्णविधानम्। महागन्धकविधानम्। रूपवल्लभरसविधानम्। ग्रहणीगजेन्द्रवटिकाविधानम्। पानीयभक्तवटिकाविधानम्। रसपर्प्पटीविधानम्। लौहपर्प्पटीविधानम्। स्वर्णपर्प्पटीविधानम्। अथ संग्रहणग्रहण्यां चाङ्गेरीघृतविधानम्। नीलवङ्गादिमोदकविधानम्। जीरकाद्यमोदकविधानम्। ग्रहणीमिहिरतैलविधानम्।

अथ अर्शोरोगचिकित्सा। तत्र शूरणमोदकविधानम्। प्राणदागुड़िकाविधानम्। कुटजावलेहविधानम्। अर्शोमण्डूरविधानम्। यमानिकामोदकविधानम्। अथ अजीर्णरोगचिकित्सा। तत्र हिंग्वष्टकविधानम्। रामबाणरसकथनम्। वाड़वानलरसकथनम्। बृहदग्निकुमाररसकथनम्। महाशङ्खवटिकाकथनम्। सुकुमारमोदककथनम्। हरीतकीखण्डकथनम्। अथ क्रिमिरोगचिकित्सा। तत्र क्रिमिमुद्गररसकथनम्। कीटवज्ररसकथनम्। क्रिमिघातिनीवटिकाकथनम्। विड़ङ्गादिघृतकथनम्। अथ पाण्डुरोगचिकित्सा। तत्र नारायणलौहविधानम्। पुनर्नवामण्डूरविधानम्। पुनर्नवाद्यतैलविधानम्। अथ रक्तपित्तरोगचिकित्सा। तत्र एलादिगुड़िकाकथनम्। कुष्माण्डखण्डकथनम्। अथ यक्ष्मरोगचिकित्सा। तत्र त्रयोदशाङ्गविधानम्। रास्नादशमूलविधानम्। वासावलेहकथनम्। तालिशादिमोदकविधानम्। यक्ष्मान्तमोदककथनम्। शृङ्गाराभ्रविधानम्। महाकल्पतरुरसकथनम्। मृगाङ्करसकथनम्। बृहच्चन्दनाद्यतैलकथनम्। अथ कासरोगचिकित्सा। तत्र समशर्करचूर्णकथनम्। कण्टकार्य्यवलेहकथनम्। कासंसंहारभैरवकथनम्। चन्द्रामृतरसकथनम्। राजमृगाङ्करसकथनम्। अथ हिक्काचिकित्सा। तत्र नस्यविधानम्। पिप्पल्यादिलौहकथनम्। अथ हिक्काश्वासे पुरन्दररसविधानम्। श्वासकुठाररसकथनम्। अथ स्वरभेदचिकित्सा। तत्र कल्याणावलेहकथनम्। सारस्वतघृतकथनम्। अथ अरोचकचिकित्सा। तत्र अमृतसुन्दररसकथनम्। अथ छर्द्दिचिकित्सा। तत्र एलादिचूर्णविधानम्। अथ तृष्णाचिकित्सा। अथ मूर्च्छाचिकित्सा। अथ मदात्ययचिकित्सा। अथ उन्मादचिकित्सा। तत्र कल्याणघृतविधानम्। चौरकल्याणघृतकथनम्। शिवाघृतकथनम्। शिवातैलविधानम्। अथ अपस्मारचिकित्सा। तत्र गन्धकादिलौहविधानम्। महाचैतसघृतकथनम्। पाषाणवज्ररसकथनम्। अथ वातरोगचिकित्सा। तत्र रसोनपिण्डविधानम्। त्रयोदशाङ्गगुग्गुलुकथनम्। विष्णुतैलकथनम्। मध्यमनारायणतैलकथनम्। कुब्जप्रसारणीतैलकथनम्। सिद्धार्थकतैलकथनम्। बृहच्छतपुष्पादितैलकथनम्। हिमसागरतैलकथनम्। वातारिगुग्गुलुकथनम्। वातकुलान्तकतैलकथनम्। बृहद्वातारितैलकथनम्। हंसनागघृतविधानम्। हंसादिघृतकथनम्। वातगजाङ्कुशरसकथनम्। महाराजेश्वररसकथनम्। अथ वातरक्तचिकित्सा। तत्र विविधगुग्गुलुविधानम्। गुड़ुच्यादिलौहकथनम्। रसमाणिक्यविधानम्। द्वादशाङ्गयवकथनम्। बृहद्गुड़ुचीतैलकथनम्। बृहद्गुड़ुच्यादितैलकथनम्। अथ उरुस्तम्भचिकित्सा। तत्र त्रयोदशाङ्गगुग्गुलुविधानम्। अथ वातरोगचिकित्सा। तत्र रास्नापाकविधानम्। रास्नासप्तकविधानम्। योगराजगुग्गुलुकथनम्। बृहद्रसोनपिण्डकथनम् व्याधिशार्दूलगुग्गुलुकथनम्। आमवातारिगुग्गुलुकथनम्। बृहत्सैन्धवाद्यतैलकथनम्। अथ शूलरोगचिकित्सा। तत्र परिणामशूले वैश्वानरलौहकथनम्। पित्ताधिक्ये नारिकेलखण्डविधानम्। गुवाकखण्डविधानम्। धात्रीलौहविधानम्। शूलवज्रिणीवटिकाकथनम्। शूलगजेन्द्रतैलकथनम्। अथ उदावर्त्तरोगचिकित्सा। तत्र नाराचयोगकथनम्। अथ गुल्मरोग-

योगकथनम् । गृहधूमाद्यतैलकथनम् । अथ नेत्ररोगचिकित्सा । तत्र कुमारीवर्त्तिकाकथनम् । चन्द्रोदयवर्त्तिकाकथनम् । नयनामृतविधानम् । अथ रात्र्यन्धचिकित्सा । अथ शिरोरोगचिकित्सा । तत्र गगनसुन्दररसकथनम् । षड्विन्दुतैलकथनम् । महादशमूलादितैलकथनम् । महाफलकतैलादिकथनम् । बृहद्धुस्तूराद्यतैलकथनम् । महारुद्रतैलकथनम् । अथ प्रदररोगचिकित्सा । तत्र अशोकघृतकथनम् । प्रदरान्तकरसकथनम् । अथ सोमरोगचिकित्सा । अथ योनिव्यापकचिकित्सा । तत्र विविधतैलविधानम् । अथ निर्लोमकरणविधिः । तत्र कर्पूरादितैलकथनम् । अथ ऋतुकारणकथनम् । ऋतुशूलचिकित्सा । अथ बन्ध्याचिकित्सा । तत्र फलघृतकथनम् । अथ गर्भस्रावचिकित्सा । तत्र सहचरादियोगकथनम् । गर्भविलासरसकथनम् । गर्भचिन्तामणिरसकथनम् । अथ प्रसवविधानकथनम् । अथ मरकन्दशूलचिकित्सा । अथ सूतिकाचिकित्सा । तत्र सूतिकादशमूलविधानम् । सहचरादिविधानम् । सूतिकारसविधानम् । सौभाग्यशुण्ठीकथनम् । अथ स्तनरोगचिकित्सा । तत्र वज्रकाञ्जिकविधानम् । अथ बालरोगचिकित्सा । तत्र बालचातुर्भद्रिकाविधानम् । धातक्यादियोगकथनम् । रजन्यादिचूर्णकथनम् । बालचतुःसमविधानम् । शिशुपञ्चककथनम् । अष्टमङ्गलघृतकथनम् । अथ शय्यामूत्ररोगचिकित्सा । अथ विषचिकित्सा । तत्र विषवज्रपातरसकथनम् । कुक्कुरविषशान्तिकथनम् । अथ रसायनविधिः । तत्र चतुर्मुखरसकथनम् । वसन्ततिलकरसकथनम् । रससिन्दूरकथनम् । श्रीकामदेवरसकथनम् । पूर्णचन्द्ररसकथनम् । अथ वाजीकरणविधिः । तत्र श्रीमन्मथरसकथनम् । पूर्णचन्द्ररसकथनम् । श्रीमहेश्वररसकथनम् । रतिवल्लभमोदककथनम् । कामदीपकविधिः । अथ ध्वजभङ्गचिकित्सा । तत्र मेहारिरसकथनम् । अथ स्तम्भनादिविधिश्च । इति शम् ।

No. 114. चिकित्सासारदीपिका, By **हरानन्ददासकविराजः.** Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 271. Lines, 7 on a page. Extent, 6,925 çlokas. Character. Bengali. Date, Sk. 1705. Place of deposit, Dhākā, Bhagavāncandra Kavirāja. Appearance, old. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

जयत्यधरपल्लवामृतरसेन सम्पूरयन्
जगज्जनमनोहरस्वनितचारुवंशं मुहुः ।
अभीष्टफलदायकः शरणदः शरण्यैषिणां
हरिः क्वतलसद्गुणोत्तमकदम्बमूलस्थितिः ॥
श्रीहरानन्ददासेन कविचन्द्रेण धीमता ।

क्रियते बालबोधाय चिकित्सासारदीपिका ॥

अथ शास्त्रावतारः ।

यद्वक्त्रेभ्यः पञ्चसंख्यामितेभ्यो
वेदा जाता ऋक्यजुःसामभेदाः ।
आयुर्व्वेदोऽथर्व्ववेदश्च तस्मिन्
आस्तां शम्भो श्रीकण्ठादस्य भक्तिः ॥
आस्ते वेदः पञ्चमो वैद्यकाख्यो
वेत्ता कश्चित् तस्य नास्ते महेशात् ।
तस्माज्जाताध्येन तस्मात् सुराषाट्
तस्माज्ज्ञात्वा वक्तुमर्हामि शास्त्रम् ॥
धर्म्मार्थकाममोक्षाणामारोग्यं मूलमुत्तमम् ।
रोगास्तस्यापहर्त्तारः श्रेयसो जीवितस्य च ॥
क्वचिदर्थः क्वचिद्धर्म्मः क्वचिन्मित्रं क्वचिद्यशः ।
कर्म्माभ्यासः क्वचिच्चापि चिकित्सा नास्ति निष्फला ॥
व्याधेस्तत्त्वपरिज्ञानं वेदनायाश्च निग्रहः ।
एतद्वैद्यस्य वैद्यत्वं न वैद्यः प्रभुरायुषः ॥
यावत् कण्ठगताः प्राणा यावन्नास्ति निरिन्द्रियम् ।
तावच्चिकित्सा कर्त्तव्या कालस्य कुटिला गतिः ॥ इत्यादि ।

End. काकोली-बाला-चन्दन-जातिफल-लवङ्ग दारचिनि-एलाचि-तेजपत्र-नागेश्वर-पिप्पली, एषां प्रति २ पल मृगमदकस्तूरी माषा ४ एकीकृत्य मृत्तिकामध्ये स्थापयेत् । ततो जातरसं पाययेत् । दशमूलारिष्टिः ॥

Colophon. इति श्रीहरानन्ददासकविचन्द्रविरचितायां चिकित्सासारदीपिकायामासवषानं(?) समाप्तम् ॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।
संक्षेपान्मूलशास्त्रस्य लिखिता ग्रन्थगौरवात् ।
श्रीजगन्नाथदत्तेन किञ्चिद्विस्तारतः कृतम् ॥
यद्यपि कविचन्द्रेण रचिता सारदीपिका ।
विस्तारेण मया प्रोक्तश्चिकित्सासागरः शुभः ॥
इति शकाब्दाः १७०५ ।

विषयः । अत्र प्रथममायुर्व्वेदागमप्रशंसा, ततः शान्तिकर्म्मादिकथनम् । अथ शारीराधिकारः । तत्र मूत्रादिपरीक्षाविधिः । नासिकापरीक्षाकथनम् । नाडीपरीक्षाकथनम् । अथ

निदानादिकथनम्। तत्र षडङ्गादिपाठीनिरूपणम्। स्वच्छन्दनायकरसकथनम्। अथ कर्णशोथ-निदानादिकथनम्। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। अथ जीर्णज्वरनिदानादिकथनम्। तत्र निदिग्धिकादिविधिः। भार्ग्यादिविधिः। मुष्टियोगकथनम्। धात्रीमोदकविधिः। मेघनादरस-कथनम्। अथ विषमज्वरनिदानादिकथनम्। तत्रमुष्टियोगकथनम्। मुस्तकादि दार्व्यादिपाचन-विधिः। महाज्वराङ्कुशरसकथनम्। विद्यावल्लभरसकथनम्। ज्वरराजरसकथनम्। विषमज्वरा-न्तकलौहकथनम्। सर्व्वज्वरलौहकथनम्। जीरकादिमोदककथनम्। बृहत्सर्व्वज्वरलौहकथनम्। त्रैलोक्यज्वरजिद्रसकथनम्। रविसुन्दररसकथनम्। शीतभञ्जीरसकथनम्। शीतारिरसकथनम्। अर्द्धनारीश्वररसकथनम्। अथ रात्रिज्वरनिदानकथनम्। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। विश्वेश्वररस-कथनम्। अथ कम्पज्वरनिदानकथनम्। तत्र कण्टकार्य्यादिपाचनविधिः। शीतमातङ्गसिंहरस-कथनम्। विजयायोगकथनम्। धारणतर्पणादिविधिः। अथ द्व्याहिकादिज्वरकथनम्। तत्र महौषधादिकथनम्। अथ त्र्याहिकादिज्वरचिकित्सा। त्र्याहिकारिरसकथनम्। अथ चातुर्थकज्वरे मुष्टिक्रियाकथनम्। चातुर्थकारिरसकथनम्। सुदर्शनचूर्णकथनम्। ज्वरभैरवचूर्णकथनम्। अङ्गारकतैलविधिः। स्वल्पलाक्षादितैलकथनम्। बृहल्लाक्षादितैलकथनम्। पिप्पल्यादितैल-कथनम्। महाङ्गधूपकथनम्। अपराजिताधूपकथनम्। अथ सर्व्वज्वरे दूर्व्वादितैलकथनम्। ज्वरबलिदानविधिः। नक्षत्रबलिदानादिविधिः। अथ ज्वरातिसारचिकित्सा। तत्र ह्रीवेरादि-योगकथनम्। उशीरादियोगकथनम्। बृहद्गुडूचीपञ्चमूल्यादि-दशमूलशुण्ठ्यादिपाचनकथनम्। व्योषादिचूर्णकथनम्। कुटजावलेहादिकथनम्। आनन्दभैरवरसकथनम्। कनकसुन्दररस-कथनम्। अमृतार्णवरसकथनम्। महाभ्रवटिकाकथनम्। अथ अतिसारनिदानकथनम्। आमातिसारचिकित्सा। धान्यपञ्चकादिकथनम्। चतुःसमगुड़कादिकथनम्। कञ्चटादिमुष्टि-योगकथनम्। तत्र कुटजपुटपाकादिविविधौषधकथनम्। अथ रक्तातिसारचिकित्सादिः। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। कुटजाष्टकादिपाचनकथनम्। पाठादिचूर्णविधिः। सर्व्वातिसारे मुष्टियोग-कथनम्। अथ प्रवाहिकायां मुष्टियोगकथनम्। अभयनरसिंहरसकथनम्। मृतसञ्जीवनरस-कथनम्। अथ ग्रहणीचिकित्सा। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। लवङ्गवटिकाकथनम्। कुटजावलेह-कथनम्। हंसपोटलीरसकथनम्। गङ्गाधरचूर्णकथनम्। बृहद्गङ्गाधरचूर्णकथनम्। लवङ्गा-दिचूर्णकथनम्। बृहल्लवङ्गादिचूर्णकथनम्। जीरकादिचूर्णकथनम्। विजयभैरवचूर्णकथनम्। जातिफलाद्यचूर्णकथनम्। महागन्धककथनम्। नृपवल्लभरसकथनम्। ग्रहणीगजेन्द्रवटिका-कथनम्। ग्रहणीवटिकाकथनम्। ग्रहणीगजसिंहकथनम्। ग्रहणीकपाटकथनम्। त्रिपुर-रसकथनम्। रसपर्प्पटीकथनम्। रसशुद्धिगन्धकशुद्ध्यादिनिरूपणम्। पञ्चामृतपर्प्पटीकथ-नम्। विजयपर्प्पटीकथनम्। लौहपर्प्पटीकथनम्। सुवर्णपर्प्पटीकथनम्। पञ्चामृतलौह-कथनम्। गगनसुन्दररसकथनम्। विद्यानाथवटिकाकथनम्। ग्रहणीवज्रकपाटकथनम्। अथ सङ्ग्रहग्रहण्यां कामाचारमण्डूरकथनम्। चाङ्गेरीघृतकथनम्। कल्याणगुड़कथनम्। ग्रहणी-

दाडिमादिघृतकथनम् । इन्द्रवटीकथनम् । बृहद्दाडिमाद्यघृतकथनम् । सोमेश्वररसकथनम् । बृहद्गामनाथरसकथनम् । मेहमुद्गरतैलकथनम् । बृहन्मेहमुद्गरतैलकथनम् । कर्पूरमोदककथनम् । अथ स्थौल्यदौर्गन्ध्यनिदानकथनम् । तत्र मुष्टिक्रियाकथनम् । विडङ्गादिलौहकथनम् । अथ कार्श्यचिकित्सा । अथ उदररोगनिदानकथनम् । तत्र मुष्टिक्रियाकथनम् । सामुद्राद्यचूर्णकथनम् । अग्निमुखचूर्णकथनम् । पुनर्नवाष्टककथनम् । विन्दुघृतकथनम् । मानमण्डविधिः । नाराचरसकथनम् । उदरारिरसकथनम् । इच्छाभेदिरसकथनम् । बृहदुदरारिरसकथनम् । उदरहरताम्रयोगकथनम् । अथ प्लीहनिदानादिकथनम् । तत्र मुष्टिक्रियाकथनम् । मानादिगुडिकाकथनम् । अभयालवणकथनम् । यकृतानिलरसकथनम् । लोकनाथरसकथनम् । अथ शोथनिदानादिकथनम् । तत्र मुष्टियोगकथनम् । सिंहास्यादियोगकथनम् । वंशहरीतकीविधानम् । कटुकाद्यलौहकथनम् । त्रिकट्वादिलौहकथनम् । शुष्कमूल्यादितैलकथनम् । वासुकिभूषणरसकथनम् । दशमूलगुडकथनम् । बृहच्छुष्कमूलादितैलकथनम् । अथ वृद्धिनिदानकथनम् । तत्र मुष्टिक्रियाकथनम् । शतपुष्पादिघृतकथनम् । नित्यानन्दरसकथनम् । वृद्धिहररसकथनम् । अथ गलगण्डमालार्बुदादिचिकित्सा । अथ श्लीपदनिदानकथनम् । तत्र मुष्टिक्रियाकथनम् । लेपादिशोधनविधिः । विषतैलकथनम । व्रणलेपनविधिः । शारीरव्रणचिकित्सा । विपरीतमल्लतैलकथनम् । व्रणराक्षसतैलकथनम् । अथ दग्धव्रणचिकित्सा । अथ भग्नचिकित्सा । अथ नाडीव्रणचिकित्सा । तत्र सप्ताङ्गगुग्गुलुकथनम् । अथ भगन्दरनिदानकथनम् । तत्र मुष्टिक्रियाकथनम् । सप्तविंशतिगुग्गुलुकथनम् । विष्यन्दनतैलकथनम् । भगन्दरहररसकथनम् । अथ उपदंशनिदानकथनम् । तत्र मुष्टियोगकथनम् । श्रीमन्मथरसकथनम् । सामान्यप्रयोगकथनम् । अथ शुक्रदोषचिकित्सा । अथ कुष्ठनिदानकथनम् । तत्र पञ्चनिम्बकथनम् । विश्वेश्वररसकथनम् । पञ्चतिक्तघृतकथनम् । अमृतभल्लातककथनम् । महाभल्लातककथनम् । सिन्दूराद्यतैलकथनम् । अर्कतैलकथनम् । बृहन्मरीच्यादितैलकथनम् । महारुद्रतैलकथनम् । विषतैलकथनम् । बृहत्सोमराजतैलकथनम् । कन्दर्पप्रसारतैलकथनम् । अमृताङ्कुरलौहकथनम् । उदयभास्कररसकथनम् । तालकेश्वररसकथनम् । हरितालभस्मविधानम् । महातालेश्वररसकथनम् । अथ शीतपित्तचिकित्सा । अथ अम्लपित्तचिकित्सा । तत्र नारिकेलामृतकथनम् । शतावरीघृतकथनम् । औपपत्तिकचूर्णकथनम् । शितामण्डूरकथनम् । आमलक्यादिलौहकथनम् । अथ विसर्पचिकित्सा । तत्र अमृतादिपाचनकथनम् । बृहदमृतादिपाचनकथनम् । कालाग्निचन्द्ररसकथनम् । अथ विस्फोटकचिकित्सा । अथ स्नायुरोगचिकित्सा । अथ मसूरिकाचिकित्सा । अथ क्षुद्ररोगनिदानकथनम् । तत्र मालत्यादितैलकथनम् । स्नुह्यादितैलकथनम् । गुञ्जातैलकथनम् । अथ गुदभ्रंशचिकित्सा । तत्र क्षुद्रचाङ्गेरीघृतकथनम् । भृङ्गराजतैलकथनम् ! अथ मुखरोगचिकित्सा । अथ दन्तरोगचिकित्सा । अथ

No. 115. चिन्तामणितन्त्रं, By शिवः. Substance, country-made paper, 19×5 inches. Folia, 7. Lines, 7 on a page. Extent, 252 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Vikramapur, Mājpāḍā, Bābu Rāsavihāri Rāya. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।
पार्व्वत्युवाच ।
देवदेव महादेव नीलकण्ठ तपोधन ।
शूलपाणे महादेव कथ्यतां चन्द्रशेखर ॥
सर्व्वं हि परमानन्द श्रुतं तव मुखाम्बुजात् ।
एवं इच्छामि देवेश गुह्यतत्त्वं महेश्वर ॥
मन्त्रतत्त्वं महेशान चैतन्यञ्च तपोधन ।
योनिमुद्रां महेशान तत्त्वत्रयं परायणम् ।
एतद्देव महादेव कथ्यतां मे पिनाकधृक् ॥
ईश्वर उवाच ।
शृणु पार्व्वति वक्ष्यामि दासोऽहं तव सुव्रते ।
अतिगुह्यं महत्पुण्यं तत्त्वत्रयं वरानने ॥
सारात्सारतरं मन्त्रमतिगोप्यं शुचिस्मिते ।
शङ्कापि जायते देवि कथं तत्कथयाम्यहम् ॥
कथयामि महादेवि दासोऽहं तव सुव्रते ।
न चेत्कथ्यते देवि तव क्रोधः प्रजायते ।
त्वया क्रोधे कृते देवि हानिः स्यान्मम कामिनि ॥
मन्त्रार्थं मन्त्रचैतन्यं धर्म्मार्थकामदं प्रिये ।
योनिमुद्रां महेशानि साक्षान्मोक्षप्रदायिनीम् ॥ इत्यादि ।

End. एतन्मन्त्रमतं कृत्वा जीवन्मुक्तः स एव तु ।
एतन्मन्त्रमतं देवि सर्व्वतन्त्रेषु शस्यते ॥
शिवे विष्णौ महेशानि तथाच गणनायके ।
शक्तिश्रेष्ठेषु देवेशि सर्व्वविद्यासु शस्यते ॥
सत्यं सत्यं पुनः सत्यं सत्यमेव वदाम्यहम् ।
यत्नेन कुरु देवेशि हृदये धारणं चरेत् ॥ (?)

Colophon. इति श्रीचिन्तामणितन्त्रे मुद्रामन्त्रार्थ-चैतन्यनिरूपणे पार्वतीश्वरसंवादे सप्तमः पटलः ॥

विषयः। शिवाशिवयोः संवादेन योनिबीजादिकथनम्। रहस्ययोनिमुद्राकथनम्। कुण्डलिनीध्यानादिकथनम्। योनिकवचकथनम्। आधारचक्रादिक्रमेण कवचपाठफलकथनम्। मन्त्रजपधारणफलकथनञ्च। षट्चक्रक्रमेण मन्त्रार्थकथनम्। षड्दलवर्णनम्। मणिपूरवर्णनम्। हृत्पद्मवर्णनम्। विशुद्धाख्यवर्णनम्। आज्ञापुरवर्णनम्। मन्त्रचैतन्यप्रकारकथनम्। मुद्रामन्त्रार्थनिरूपणम्। चैतन्यरहस्यकथनञ्च ॥

No. 116 चैतन्यकल्पः (ब्रह्मयामलान्तर्गतः)। Substance, country-made paper, 13 × 3½ inches. Folia, 8. Lines, 7 on a page. Extent, 196 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kānṭhālpāḍā *viâ* Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीचैतन्यचन्द्राय नमः।
कलौ पूर्णानन्दस्त्रिभुवनजयी गौरतनु-
र्नवद्वीपे जातः सुरधुनीसमीपे शचीसुतः।
ददत्यापि म्लेच्छोऽपि सकलमपि हरेर्नाम निखिलं
तरित्वा पापाद्विं जगति विजयते गौरचन्द्रावतारः ॥ (?)
पार्वत्युवाच।
भगवन् देवदेवेश सृष्टिस्थित्यन्तकारक।
चैतन्यकल्पं भगवन् कथयस्व मयि प्रभो ॥
नवद्वीपे कथं कृष्णो भगवान् भक्तवत्सलः।
जातः किं कर्म कृत्वा च गत्वाः पुनः प्रभूय च।
तद्वदस्व महाबाहो श्रद्धा मे यदि जायते। इत्यादि।

End. भक्तप्रियो गौरचन्द्रो भक्तवश्यः शचीसुतः।
तस्मात् तं ये भजन्तीह तेषां वश्यः शचीसुतः ॥
श्रुत्वा चैतन्यकल्पं हरिभजनविधिं विस्मिता शैलपुत्री
आनन्दाश्रुप्रमुदितमुखी शङ्करं स्नापयन्ती।
गायन्ती वै हरिगुणमयं लोकविस्तारकल्पं
नृत्वा नृत्वा चिरमिति रहसा तद्गता संबभूव ॥

Colophon. इति ब्रह्मयामले श्रीचैतन्यकल्पे शिवदुर्गासम्वादे चैतन्यकल्पं नाम पञ्चमोऽध्यायः ।

श्रीचैतन्यनित्यानन्दाभ्यां नमः । हरये नमः ।

विषयः । अत्र प्रथमं हरपार्व्वतीसंवादेन चैतन्यदेवस्य अवतारप्रयोजनकथनम् । नानाविधं चैतन्यस्य महिमादिवर्णनम् । ततः श्रीचैतन्यदेवस्य स्तोत्रादिः ।

No. 117. चैतन्यविलासामृतम्, By नन्दकुमारगोस्वामी. Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 178. Lines, 6 on a page. Extent, 2,937 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Cuāmasinā, Post office Rādhānagara, District Vāñkurā, Çrī Nikuñjavihāri Gosvāmī. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning. श्रीश्रीकृष्णचैतन्यचन्द्राय नमः ।

गुरोः पादाम्बुजं नौमि करुणासवपूरितम् ।
यस्य ध्यानानुलेशोऽपि सर्व्वसिद्धिप्रदायकः ॥
नीलाब्जद्युतिनिन्दिदेहरुचिरं विद्युद्दुकूलावृतं
न्यस्तोष्ठाधरवेणुमिन्दुवदनं कन्दर्पदर्पाकुलम् ।
गुञ्जासद्रुचिरोरसं निरुपमं वक्त्रालकामण्डितं
चूड़ाबद्धमयूरपुच्छकुसुमं वन्दे व्रजेन्द्राङ्गजम् ॥
बालार्कप्रतिमाङ्गमम्बुजपदद्वन्द्वं सुखर्व्वाकृतिं
शुभ्रस्फाटिकधिकृतैकदशनं लम्बम्बरं सुन्दरम् ।
दीप्यच्चारुकरीन्द्रवक्त्रमनिशं कृष्णाङ्घ्रिसंधारिणं
वन्दे शैलसुतासुतं गणपतिं तं विघ्नविध्वंसिनम् ॥
वन्दे व्यासपराशरादियमिनो भीष्माम्बरीषार्ज्जुन-
प्रह्लादांश्च विभीषणं कपिपतिं भक्ताग्रगण्यं परम् ।
अक्रूरोद्धवशौनकादिसहितश्चोत्तानपादात्मजं
वाल्मीकिं शुकनारदप्रभृतिकं भक्ताङ्घ्रिमूलान्यपि ॥
संद्रधहेमरुचिरांशुसुचारुरूपं
बालार्कतुल्यवसनं कमलायताक्षम् ।
राधासुभावगलदश्रुविधौतदेहं
प्रेमार्णवं द्विजवरं प्रणमामि गौरम् ॥

वन्दे श्रीकृष्णचैतन्यं करुणाकरविग्रहम् ।
प्रमादिताद्वयचिरं कीर्त्तनानन्दमोदितम् ।
नित्यानन्दं प्रभुं वन्दे श्रीवासाद्वैतसुन्दरौ ।
गदाधरं स्वरूपञ्च गौरभक्तगणानपि ।
वन्दे रूपसनातनौ रघुवरं श्रीजीवगोपालकौ
दासश्रीरघुनाथमीश्वरपदे दातुं सुभक्तिञ्च ये ।
नानाशास्त्रपुराणवेदनिगमादुद्धृत्य सारानलं
प्रातन्वन् व्रजराजनन्दनगुणग्रन्थान् बहून् सुन्दरान् ।
कीदृक् प्रेम प्रणयिनि पराराधिकाया मयीतः
स्वादुत्वं वा स्मरविशिखजं पीडनस्यापि कीदृक् ।
ज्ञातुं तत्तद्वचनविभामापिधाय व्रजेश-
स्तस्या देहद्युतिमनुदधद्वाविरासीच्छचीजः ।
व्याख्यायन्तीं प्रेमरसञ्च यंदद
जनान् समुद्धर्त्तुमिहाविराभवत् ।
श्रीकृष्णदासादिभिरेव विस्तृता
लीलास्वदीयाचरितामृतादिषु ।
पदक्रमेषा चरणप्रसादतः श्रीगौरलीलालवमेवमुत्सुके ।
ममैव यत्नः किमु दर्शनाय ते सतां न गौराङ्गचरित्रवर्णनम् ।
मतिच्युतेन मया रचितोऽप्ययं
जनमनो ननु नाशयिता ध्रुवम् ।
यदिमतोऽपि मयि मे तमसायं
किमु न नाशयति स्वयमच्युतः ॥

भो भोः साधवः कृपावधानं क्रियतां, द्वापरयुगावसानमवगत्यात्यन्ताक्रान्त-चेतःप्राकृतप्रचण्डप्रबलतरसुदीर्घभीषणकल्मषतरङ्गं समुद्गरमुद्गरखड्गचर्म्मशरासनाद्यायुधघनचूर्णितरक्षोप्रतिमाचिह्नयघोरतरारिकुलसंमर्दकप्रचण्डदोर्दण्डप्रतापकम्पितब्रह्माण्डमण्डल-विविधयातनाकर-कर्कश-कुलिशकुल-धिक्कृत-श्रीमत्कलिराजो मर्त्त्यभुवमवततार । ततः स एव अधर्म्मनिर्दयक्रोधकामादिरिपुपुङ्गवाः ! आगच्छत दूतं कर्म साध्यतां मम संप्रति ।
तमोऽधर्म्मो निर्दयक्रोधस्तथा कामादिभिः सह प्रणम्य पार्श्वे नृपतिमाश्रिता स्थिता कृताञ्जलिः ।

किमर्थमाहूयो राजन् किम्वा कार्य्यं महत् प्रभो ।
साधयामो वयं सद्य एवासाध्यमपि द्रुतम् ॥
ततः कलिः ।
धन्यौ तौ निर्द्दयाधर्म्मौ तुष्टोऽहं वचनेन वः ।
भ्राम्यतं पृथिवीमध्ये धर्म्मादेः कुरुतं क्षयम् ॥ इत्यादि ।

End. इत्याद्याक्षेपणं वाक्यमुक्त्वा श्रीगौरसुन्दरः ।
भक्तैर्लीलां चकाराग्र्यां श्रोतृश्रुतिसुखप्रदाम् ॥
शचीतनयतत्त्वतद्गुणचरित्रलीलादिकं
मुनीन्द्रसुरपुङ्गवैरपि न वेद्यमन्येन किम् ।
वदेच्च यदि शारदा युगसहस्रमेवानिशं
सहस्रवदनोऽपि तौ न खलु तत्र किञ्चित् क्षमौ ॥
ये नं श्रुतं गौरगुणानुकीर्त्तनं ये नाश्रितं तस्य पदाम्बुजद्वयम् ।
ये नो कृतस्तज्जनसङ्ग आदरात् ते मूढमर्त्या यमदूतशासनाः ॥
× × × ×
× × × × ।
ते सर्व्वपापैर्वियुता नराधमा दुष्टाः कृतघ्ना भवकूपवासिनः ॥
श्रूयतां श्रूयतां भक्ताश्चैतन्यगुणकीर्त्तनम् ।
तस्माच्च परमानन्दप्राप्तिः स्यान्नात्र संशयः ॥
आचार्य्यश्रीनिवासप्रभुकुल-जलधावब्जवद्भक्तिभाक्-सु
जातः पञ्चाननाख्यो जनकुलविदितः प्राप्त ईशानुकम्पः ।
तत्पुत्रेणेह किञ्चिद्रचितमिह मया ज्ञानहीनेन यत्नात्
श्रीश्रीगौराङ्गलीलामृतमिति कृपया नोपहास्यं भवद्भिः ॥
श्रीरामचन्द्रेण विशोधिते बहुयत्नाङ्किते विष्णुपुरिनिवासिना ।
ग्रन्थेऽत्र दोषो यदि वर्त्तते कियद्दत्तास्ति दुष्यः सुधियो विविच्यताम् ॥ ।

Colophon. इति श्रीनन्दकुमारगोस्वामिविरचिते श्रीचैतन्यविलासामृतग्रन्थे अन्त्यकाण्डे प्रोषितभर्तृकारसास्वादनं नाम पञ्चमो विलासः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ।

विषयः । अत्र आदिकाण्डे प्रथमविलासे कलेरुपाख्यानवर्णनम् । २ ये प्रभोर्जन्मलीला-वर्णनम् । ३ ये गौराङ्गोद्वाहादिवर्णनम् । ४ र्थे विवाहादिलीलावर्णनम् । ५ मे सन्न्यासोप-क्रमादिवर्णनम् । मध्यकाण्डे प्रथमविलासे गौराङ्गसन्न्यासग्रहणवर्णनम् । २ ये नीलाचलगम-

नादिवर्णनम् । ३ ये गौरचौरगोपीनाथचरित्रवर्णनम् । ४ र्थे सार्व्वभौमोपदेशवर्णनम् । ५ मे रामानन्देन सह मेलनादिवर्णनम् । ६ ष्ठे गौराङ्गस्य तीर्थाटनादिवर्णनम् । ७ मे गौड़वासिभक्तैः सह मेलनवर्णनम् । ८ मे पुनर्नीलाचलप्रत्यागमनम् । ९ मे वृन्दावनभ्रमणवर्णनम् । १० मे श्रीमद्रूपाद्युपदेशादिवर्णनम् । अन्यकाण्डे प्रथमविलासे श्रीमद्रूपमेलनादिवर्णनम् । २ ये हरिदासनिर्याणादिवर्णनम् । ३ ये नवानुरागरसास्वादननिरूपणम् । ४ र्थे अभिसारादिरसवर्णनम् । ५ मे प्रोषितभर्त्तृकारसास्वादनम् । इति ।

No. 118. गौरपञ्चाशत्काव्यस्य कालिकापद्यटीका, By श्रीराधाकृष्णशर्म्मा. Substance, country-made paper, 7 x 2 inches. Folia, 15. Lines, 8 on a page. Extent, 482 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. (?) Place of deposit, Kānṭhālpāḍā *viâ* Naihāṭi. Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीदुर्गा ।

नत्वा कालीपदद्वन्द्वं सेवितं सुरराजिभिः ।
राधाकृष्णेन व्याख्यातं काव्यं सौन्दरमेव च ॥
अभिरामात्मजः श्रीमान्नन्दरामसदाशयः ।
एकदा संसदि प्राह व्याख्यां कर्त्तुं द्रुतञ्च माम् ।
वर्त्तमाने महाकाल्याः पद्ये व्याख्यातुमादृतः । इत्यादि ।

End.

× × × ×
× × × × ।
श्रीराधाकृष्णविप्रश्चिरनगिरिसुतापद्मसद्मिन् सुकाव्ये
शाके व्याख्यानबुद्धिः सुविदितमकरोन्नन्दरामेण प्रोक्तः ।
शाके चन्द्राङ्करामाम्बुधिसुतगणिते रत्नगर्भस्य सूनुः
अन्यत् कोविदेभ्यश्च यदविदितं प्राञ्जलिं के करोमि ।
× × × ×
× × × × ॥

Colophon. इति गौरसुन्दरराजकृते पञ्चाशच्छ्लोककाव्ये श्रीराधाकृष्णकृतकालिकापद्यव्याख्या सम्पूर्णा । श्रीदुर्गा ।

विषयः । गौरपञ्चाशदपरनामकस्य शृङ्गाररसात्मकस्य सौन्दरकाव्यस्य कालिकापद्ये व्याख्यानम् ।

No. 119. जपरहस्यम्. Substance, country-made paper, 13 × 4½ inches. Folia, 8. Lines, 10 on a page. Extent, 360 çlokas. Character. Bengali. Date, ? Place of deposit, Kānṭhālpāḍā *viâ* Naihāṭī, Paṇḍita Navīnacandra Ṭhākura. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ परमदेवतायै नमः । अथ जपरहस्यम् । तत्रादौ प्रातः कर्त्तव्यमाह ।
प्रातःकाले च शय्यायां जपस्य निर्णयं शृणु ।
पूर्व्वोक्तमातृकान्यासं विन्यसेन्मातृकास्थले ॥
तथा एकादशद्वारे चौरमन्त्रांश्च विन्यसेत् ।
दशधा चैव मन्त्रन्तु एकधा वापि संजपेत् ॥ इत्यादि ।

End. पुनर्णकारमारभ्य श्रीकण्ठान्तं मनुं जपेत् ।
विलोम इति विख्यातः चकारं केवलं जपेत् ॥
अष्टवर्गाद्यवर्णैश्च सह मूलमथाष्टकम् ।
अष्टोत्तरशतं जप्त्वा समर्प्य प्रणमेद्धिया ॥
सर्व्वान्तरात्मनिलये .... स्वरूपिणि ।
गृहाणान्तर्जपं मातरन्नपूर्णे नमोऽस्तु ते ॥
समर्प्य जपमेतेन ...... प्रणमेद्धिया ॥

Colophon. ॐ गुरुभ्यो नमः ॥

विषयः । जपनिर्णयः । जपक्रमनिरूपणम् कुल्लुकादिनिरूपणम् । सेतुनिरूपणम् । मुखजिह्वादिशोधननिरूपणम् । दीपिनीनिरूपणम् । मन्त्रचैतन्यादिनिरूपणम् । जपकाल-कर्त्तव्यनिरूपणम् । मानसपूजादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 120. जातकदीपः, By लौहित्यवरसेनः. Substance, palm-leaf, 17 × 1 inches. Folia, 100. Lines, 4 on a page. Extent, 1,831 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1747. Place of deposit, Dhākā, Pañcasára, Paṇḍita Mahendracandra Kāvyatīrtha. Appearance, tolerable. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमोगणेशाय ।
जयति कमलबन्धुर्जीवलोकैकचक्षु-
स्त्रिगुणमयशरीरो ब्रह्मरुद्रेशदेहः ।

अनुगतजनभर्त्ता रोगशोकैकहर्त्ता
भुवनजननरक्षानाशहेतुर्विवस्वान् ॥
अन्यस्मिन् मनुजादीनां न हि जन्मफलान्विते ।
एकत्र कथितान्येव मनुभिर्मतभेदतः ॥ (?)
तच्छास्त्रपयसां सारैः + + येव प्रकाशकः ।
एकत्र जनबोधार्थं क्रियते जातदीपकः ॥
शास्त्रमेतत् पुरा यच्च कृतं कर्म्म शुभाशुभम् ।
व्यञ्जयत्यन्धकारे तद्द्रव्यं दीप इवोज्ज्वलः ॥
तत्र राशिग्रहाणाञ्च भेद आदौ निगद्यते ।
नो ज्ञात्वा भेदमेतेषां को दैवं वक्तुमर्हति ॥
शास्त्रप्रशंसा । इत्यादि ।

End. ज्योतिर्ग्रन्थघटीपयोनिधितटीनिःशेषसारोद्भवै-
र्देवानां सदसद्विचाररचनावैदग्ध्यसन्दर्भवित् ।
श्रीलौहित्यवरेण वैद्यकुलजेनाकारि यो यत्नतो
पश्यन्त्वेव विराममतृप्तरगुणाः सञ्जातदीपं जनाः ॥

Colophon. इति लौहित्यवरसेनविरचिते जातकदीपके निर्व्वाणो नाम पञ्चविंशति-
तमोऽध्यायः । समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

विषयः । अत्र प्रथमं राशिभेदनिरूपणम् । तत्र राशीनां स्वभावादिभेदकथनम् । ग्रहभेद-निरूपणम् । तेषां क्रूरसौम्यादिकथनम् । गोचरनिरूपणम् । नवांशादिकथनम् । षड्वर्गादि-कथनम् । मूलत्रिकोणादिकथनम् । वश्यावश्यनिरूपणम् । केन्द्रादिकथनम् । ग्रहवर्णादि-कथनम् । द्रेक्काणादिनिरूपणम् । ग्रहाणामुच्चनीचत्वादिकथनम् । राहुकेत्वोर्मूलत्रिकोणादि-कथनम् । दिक्पतिराशिकथनम् । शीर्षोदयादिकथनम् । राशिबलाबलकथनम् । तन्वादिसंज्ञा-कथनम् । लग्नमानकथनम् । उपचयसंज्ञाकथनम् । केन्द्रादिकथनम् । नृपादिसंज्ञाकथनम् । क्रूरसौम्यस्थाननिरूपणम् । दिक्पतिविवेकः । नपुंसकाद्यधिपकथनम् । जात्यधिपादिकथनम् । तत्कालमित्रामित्रकथनम् । दृष्टिनिरूपणम् । गोचरफलकथनम् । फलकालनिर्णयः । औषधधारणव्यवस्था । पञ्चमादिताराफलकथनम् । नाड़ीनक्षत्रनिरूपणम् । संक्रान्ति-निरूपणम् । रव्यादिचक्रकथनम् । रेखादिफलकथनम् । अष्टवर्गकथनम् । महाष्टवर्ग-कथनम् । अथ गर्भाधानादिकथनम् । जातकलग्नादिनिरूपणम् । जारयोगकथनम् । नौकादौ जातकथनम् । मातृत्यक्तजातस्य शुभाशुभकथनम् । सत्त्वादिज्ञानकथनम् । नामादिज्ञानकथनम् । जातकवर्णनिरूपणम् । चिह्नवर्णज्ञाननिरूपणम् । शिशुरिष्टिकथनम् । द्रेक्काणरिष्टादिकथनम् ।

मातृरिष्टाद्रिकथनम् । पिण्डायुःकथनम् । दशाकथनम् । अष्टमचन्द्रादिदशाकथनम् । दशारिष्टकथनम् । अन्तर्दशानिरूपणम् । नाक्षत्रिकदशाकथनम् । केतुपताकिनिरूपणम् । रव्यादिसप्तक्षेत्रफलकथनम् । नवांशादिफलकथनम् । तन्वादिभावकथनम् । गुरुसौरयोः परस्परदृष्टिकथनम् । राशिशीलकथनम् । नक्षत्रशीलकथनम् । उच्चफलादिकथनम् । तनुगततुङ्गादिकथनम् । मूलत्रिकोणफलकथनम् । स्वगृहस्थग्रहफलकथनम् । मित्रगृहस्थग्रहफलकथनम् । नीचग्रहफलकथनम् । शत्रुगृहस्थग्रहफलकथनम् । द्विग्रहयोगकथनम् । त्रिग्रहयोगकथनम् । प्रव्रज्यायोगकथनम् । पतितयोगकथनम् । पातकयोगकथनम् । पातकयोगभङ्गकथनम् । शीर्षादिच्छेदयोगकथनम् । त्रिशूलयोगकथनम् । वज्रहतयोगकथनम् । कुष्ठदद्रुयोगकथनम् । काणयोगकथनम् । खञ्जयोगकथनम् । पशुहतयोगकथनम् । जलजन्तुहतयोगकथनम् । चौरहतादियोगकथनम् । ह्रदादियोगकथनम् । दारिद्र्यादियोगकथनम् । सिंहासनादियोगकथनम् । अलर्कादियोगकथनम् । दोलाच्छत्रहेमच्छत्रयोगकथनम् । वित्तयोगकथनम् । धनज्ञानकथनम् । सुखज्ञानकथनम् । नृपतियोगकथनम् । राजयोगभङ्गकथनम् । स्त्रीणां लग्नादिस्थग्रहफलकथनम् । वैधव्यादियोगकथनम् । सहमरणयोगकथनम् । कुलटायोगकथनम् । वन्ध्यादियोगकथनम् । प्रव्रज्यायोगकथनम् । मृतापत्यादियोगकथनम् । नृत्यगीतादियोगकथनम् । पतिद्वेषयोगकथनम् । शुभाशुभयोगकथनम् । ब्रह्मवादिनीयोगकथनम् । शिल्पादियोगकथनम् । निधनस्थानफलकथनम् । गङ्गामरणादियोगकथनम् । मृत्युज्ञाननिरूपणम् । जलमृत्युयोगादिकथनम् । मृत्युस्थानज्ञाननिरूपणम् । जन्मसमये मरणसमये वा मोक्षगतिनिरूपणम् । देवलोकादिगतिनिरूपणञ्च । इति शम् ।

No. 121. **जातकसारः,** By **गोविन्दानन्दः.** Substance, country-made paper, $17 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 9. Lines, 8 on a page. Extent, 324 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Brāmhaṇamaṇḍalī *viâ* Bārāsāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्य्याय ।

नत्वा सूर्य्यपदद्वन्द्वं गोविन्दानन्दशर्म्मणा ।
श्रिया जातकसारोऽयं क्रियते सद्विदां मुदे ॥
प्राचीनसंज्ञया सर्व्वं प्रकाशीक्रियते मया ।
संज्ञाध्यायमतो वच्मे फलं पश्चात् वितन्वते ॥
देहो द्रव्यपराक्रमौ सुखसुतौ कलत्रं मृतिर्भाग्यं ।
राज्यपदं क्रमेण गदितं लाभव्ययौ लग्नतः ॥ इत्यादि ।

× × × ×
× × × × ।

End. इत्थं तातादिकानामपि जनुषि तथा खेचराणां युतेशं
वाच्यं चोरागमन्त्रैस्तदनु तनुपयुक् भार्गवो राजपूज्यः ॥
जातस्य लग्नभवनाद्दशमं प्रकल्प्य तातालयं जातकवद्विचिन्त्यं ।
सर्व्वेषु भावेषु विशेषयुक्त्या तेषां सदा दुष्टमदुष्टमार्य्यैः ॥

Colophon. इति सर्व्वभावाध्यायः ॥ श्रीदुर्गा शरणम् ।

विषयः । अत्र प्रथमं प्राचीनसंज्ञादिकथनम् । ततः अयनांशादिनिरूपणम् । सर्व्वभाव-साधारणफलादिनिरूपणम् । लग्नभावफलादिनिरूपणम् । सर्व्वभावनिरूपणञ्च ।

No. 122. जीर्णमञ्जरी. Substance, country-made paper, 16½ × 3 inches. Folia, 5. Lines, 4 on a page. Extent, 72 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Sonārañga, District Dhākā, Bābu Prabhātacandra Sena. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. नमो गणेशाय ।
नारिकेलफलेषु तण्डुलमथ चीरं रसाले हितं
जम्बीरोत्थरसाद् घृते समुचितः सर्पिस्तु मोचाफले ।
गोधूमेषु च कर्कटी हिततमा मांसात्यये काञ्जिकं
नागरङ्ग (?) गुड़भक्षणञ्च कथितं पिण्डीरके कोद्रवाः ॥
पिष्टा द्वे सलिलं पियालफलजे पथ्या हिता माषजे
षण्डं चीरं भवेत्तक्रमुचितं कोष्णाम्बुकोल......... । (?)
मत्स्ये चूतफलान्नजीर्णशमनं मध्वम्बुपानात्यये
तैलं पुष्करजे कटुप्रशमनं शेषास्तु बुद्ध्या जयेत् ॥ इत्यादि ॥

End. शीतोदकं नस्यजरोगवारि नारीपयश्चाञ्जनरोगनाशि ।
उष्णोदकं धूमगदे प्रशस्तं धात्रीप्रलेपोऽतिविरेचनेषु ॥
श्रमस्य मांसं श्रमजेऽनुकूलं प्रभातसुप्तिः सुरतावमाने ।
चीरो......मैथुनसाधितन्तु छागाण्डमुक्तं सुरतातिरिक्ते ॥
श्रवणपूरणजे तिलतैलतः श्रवणपूरणमेव सुखं विदुः ।
करणजेषु गदेषु च कारयेत् करणमात्रकजद्रवजं पुनः ॥

Colophon इति जीर्णमञ्जरीग्रन्थः समाप्तः ।

विषयः। केषु केषु द्रव्येषु कानि कानि द्रव्याणि जीर्णतानुकूलानि भवन्तीत्यस्य निरूपणम्॥

No. 123. ज्ञानतन्त्रम्. Substance, country-made paper, 15×4 inches. Folia, 16. Lines, 5 on a page. Extent, 286 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Thānā Rāṇīnagar, Paṇḍita Kālīdhana Vidyābhūṣaṇa. Appearance, new. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।
कैलासशिखरे रम्ये गन्धर्व्वगणसेविते।
स्थाणोर्वक्षःस्थिता देवी पृच्छति स्म नगात्मजा॥
गणेश-नन्दि-चन्द्रेश भूतनाथ महेश्वर।
अनेकतन्त्रमन्त्राणां प्रकाशोद्धरणानि च॥
भेदश्च कीलकञ्चैव शापाद्युद्धार एव च।
त्वत्प्रसादान्मया नाथ ज्ञातं तत्त्वं न संशयः॥
नानातन्त्रेषु देवेश विद्यार्णवमयी स्मृता।
इदानीं श्रोतुमिच्छामि मन्त्राङ्गनामनिर्णयम्॥
मन्त्रसङ्केतकं नाम बहुधा मयि सूचितम्।
अस्मिंस्तु निर्ज्जने देव यदि स्नेहोऽस्ति मां प्रति।
तद्वदस्व महादेव नात्र कार्य्या विचारणा॥
नो चेत् सत्यं वदाम्यद्य पुरस्कृत्य तवाग्रतः।
प्राणत्यागं करिष्यामि सत्यं सत्यं न संशयः॥
ईश्वर उवाच।
साधु पृष्टं त्वया भद्रे यन्मन्त्रं मनसि स्थितम्।
योषिच्चपलभावत्वात् पुरा नोक्तं त्वयि प्रिये॥
इदानीं स्थिरतां ज्ञात्वा कथयामि वरानने।
न प्रकाश्यं महादेवि कदाचिदपि पार्व्वति॥
प्रकाशिते महानन्दे सिध्यन्ति सिद्धयस्तव।
पुनरुक्तं मया देवि न वक्तव्यं सुनिश्चितम्॥
विना रूपेण होमेन पूजया वा कृपान्विते।
येन विज्ञानमात्रेण मन्त्रसिद्धिः प्रजायते॥ इत्यादि।

End. मन्त्राश्च बाधका ज्ञेया बाध्यत्वं मनुनोदितम् ।
मन्त्रसङ्केतमज्ञात्वा यो जपेत् कालिकां पराम् ॥
शतलक्षप्रजप्तोऽपि मन्त्रसिद्धिर्न जायते ।
मन्त्राः पराङ्मुखा यान्ति आपदश्च दिने दिने ॥
जपपूजादिकं सर्व्वमभिचाराय कल्पते ।
अन्ते निरयमाप्नोति सत्यं सत्यं न संशयः ॥

Colophon. इति सर्व्वतन्त्रोत्तमे ज्ञानतन्त्रे कालीमन्त्राङ्गनिर्णयो नाम सप्तमः पटलः ।

विषयः । अत्र प्रथमं शिवाशिवयोः संवादेन तत्त्वज्ञानस्वरूपतत्प्राप्त्युपायादिकथनम् । तत एकाक्षरादिमन्त्रकथनम् । मन्त्रोद्धारसाधनकथनम् । महाविद्यास्वरूपादिकथनम् । तत्र अङ्ग-संस्थानादिकथनम् । बालामन्त्रनिरूपणम् । भैरवाङ्गनिर्णयः । भुवनेश्वरीविद्यानिरूपणम् । तन्म-न्त्राङ्गनिरूपणम् । त्रिवर्गसाधनीविद्याकथनम् । त्रिपुराविद्याकथनम् । अन्नपूर्णामन्त्राङ्गनिर्णयः । महात्रिपुरसुन्दरीमन्त्राङ्गनिर्णयः । कालीमन्त्राङ्गनिर्णयश्च ।

No. 124. ज्ञानतन्त्रम् . (१०म परिच्छेदः) Substance, country-made paper, 19 × 5 inches. Folia, 6. Lines, 9 in a page. Extent, 388 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hālisahar, Khāsvāṭi, Paṇḍita Mahādeva Bhaṭṭācāryya. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परमदेवतायै ।
नारद उवाच ।
यत्त्वयोक्तं महादेव विस्तारेण श्रुतं मया ।
इदानीं श्रोतुमिच्छामि संक्षेपात् गुरुलक्षणम् ॥
दीक्षाकालमकालं च तथा चैव पुरश्चक्रियाम् ।
मालाभिधानं देवेश नित्यस्य कथय प्रभो ॥ इत्यादि ।

End. चतुर्थाश्रमिणो विप्राः पूजा वामरताः सदा ।
गार्हस्थ्याश्रमिणो विप्राः पूजा दक्षरताः सदा ॥ (?)
ब्राह्मणस्तु सुरां पीत्वा ब्राह्मण्यादेव हीयते ।
तस्मात् गृहस्थो विप्रस्तु दक्षिणाचारपूजनम् ।
कुर्य्यात् तथा विना वेश्यां स्त्रियं वा न पूजयेत् ॥

Colophon. इति शिवनारदसम्वादे ज्ञानतन्त्रे दशमः परिच्छेदः ।

विषयः । ज्ञानतन्त्रस्य दशमपरिच्छेदेऽस्मिन् प्रथमं गुरुनिरूपणम् । ततो मन्त्रसिद्ध्युपायादिनिरूपणम् । मुक्तिनिरूपणम् । पूजाहोमादिनिरूपणम् । प्रणवभेदनिरूपणम् । शापोद्धारादिनिरूपणञ्च ।

No. 125. ज्ञानभैरवीतन्त्रम् . (षष्ठः पटलः) Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 2. Lines, 6 on a page. Extent, 27 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayamansiñha, Yaçodal, Paṇḍita Kālicandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ ज्ञानभैरवीतन्त्रम् ।
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि रहस्यं त्रिजटोत्तमम् ।
एतं ब्रह्ममयं देवि अद्भुतं वरवर्णिनि ॥ इत्यादि ।

End. ब्रह्मचिन्तामणौ तन्त्रे पूर्व्वमुक्तं विशेषतः ।
अधुना कथितं रम्यं रहस्यं त्रिजटात्मकम् ।
पठनात् सर्व्वपापेभ्यो मुक्ता भवति मानवाः ॥

Colophon. इति ज्ञानभैरवीतन्त्रे षष्ठः पटलः ।

विषयः । त्रिजटादेव्या रहस्यादिनिरूपणम् ।

No. 126. ज्ञानमार्जनीतन्त्रं (योगशास्त्रम्) . Substance, country-made paper, 10×2½ inches. Folia, 12. Lines, 7 on a page. Extent, 168 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikrampur, Teghare, Paṇḍita Içvaracandra Vidyālañkāra. Appearance, fresh. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।
नमामि व्यक्तपुरुषं परं ब्रह्म च सर्व्वदा ।
शब्दस्पर्शरूपरसगन्धाकारविवर्ज्जितम् ॥
साधकानान्तु चित्तानामेतद्भेदन्तु तद्बुधैः ।
सृष्टिपालनसंहारं कुरुते त्रितयात्मकम् ॥
प्रथमं सर्व्वलोकानां सर्व्वराज्यसुखप्रदम् ।
प्राची + + + स्थापनाय शिवाकारन्त्वनामयम् ॥

कैलासशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् ।
पप्रच्छ पार्व्वती देवी ब्रूहि ज्ञानं महेश्वर ।
श्रीदेव्युवाच ।
कुतः सृष्टिर्भवेद्देव कथं सृष्टिर्विनश्यति ।
ब्रह्मज्ञानं कथं देव सृष्टिसंहारवर्ज्जितम् ॥ इत्यादि ।

End. अनुपम्यं निराधारं शब्दं तस्य तदुच्यते (?) ।
अचलं निर्म्मलञ्चैव शून्यं वापि निरञ्जनम् ॥
वेदान्तसार + + + समासे शिवभाषितम् ।
सिध्यन्ति सर्व्वयोगानां नात्र कार्य्या विचारणा (?) ॥

Colophon. इति योगशास्त्रे उमामहेश्वरसंवादे ज्ञानमार्ग्गनीतन्त्रं समाप्तम् ॥

विषयः । शिवाशिवयोः संवादेन ब्रह्मज्ञानोपायकथनम् । अष्टादशविद्याकथनम् । शाङ्करीविद्यायो गुप्तत्वकथनम् । अध्यात्मविद्यास्वरूपादिकथनम् । चिद्ग्र्यादिसिद्धान्तकथनम् । शारीरतत्त्वकथनम् । शरीरे चन्द्रसूर्य्यादीनां क्रमेण स्थाननिरूपणम् । आहारनिद्रासुषुप्त्यादि-कारणकथनम् । तत्र तत्र मनसः कर्त्तृत्वकथनम् । शिवशक्तिस्वरूपादिकथनम् । षट्चक्र-निरूपणम् । त्रिगुणविदेवतादितत्त्वकथनम् । ज्ञानदयाशान्तिप्रभृतीनां पितृमातृभगिनीत्वादि-रूपकथनम् । मायामोहस्वरूपादिकथनम् । ब्रह्मज्ञानस्वरूपादिकथनम् । अथ योगलक्षणादि-कथनम् । संयमादीनामावश्यकत्वकथनम् । स्थूलसूक्ष्मब्रह्मलक्षणादिकथनञ्च ॥

No. 127. ज्ञानलक्षणाविचारः. Substance, country-made paper, 18 × 3 inches. Folia, 4. Lines, 8 on a page. Extent, 168 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1639. Place of deposit, Brāmhaṇamaṇḍali *viâ* Bārasāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः । सप्रकारकज्ञानस्योपनायकत्वमते ज्ञानलक्षणाया घटत्वप्रकारक-प्रत्यक्षं प्रति सप्रकारकघटत्वज्ञानत्वेन न हेतुता । अन्यांशे सप्रकारकात् घटत्वनिर्व्विकल्पकात् घटोपनीतभानापत्तेः । इत्यादि ।

End. तादृशबोधे च विशेषणतावच्छेदकप्रकारकज्ञानहेतुतया निर्व्विकल्पकस्य सम्मतेऽपि द्वितीयपक्षेऽपि प्रत्यक्षापत्तिर्न सम्भवति विशिष्टबुद्ध्यन्तरक्षणे तत्का-रणप्रकारस्तु स्वयमेव विचिन्त्यतां विवेचितञ्चेदमधिकमन्यत्र इति कृतं प्रपञ्चेन ॥

Colophon. इति ज्ञानलक्षणाया विचारः सम्पूर्णः ।
अङ्कमन्मथहराक्षिकार्त्तिका-
स्येन्दुसम्मितशकीयवत्सरे ।
× × × ×
× × × × ॥

विषयः । न्यायशास्त्रीयज्ञानलक्षणाया विचारः ।

No. 128. **ज्ञानोदयरहस्यम्** । Substance, country-made paper, $18\frac{1}{2} \times 3$ inches. Folia, 6. Lines, 8 on a page. Extent, 402 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhānukā, Post office Pālaŋ, District, Pharidpur, Paṇḍita Kālīkiŋkara Vidyābhūṣaṇa. Appearance, old Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ अनुमितिं प्रति साध्यव्याप्यत्वावच्छिन्नहेतुप्रकारतानिरूपितपक्षविशेष्यताशालिज्ञानत्वरूपविशिष्टपरामर्शत्वेन न हेतुता किन्त्वव्याप्यतावच्छेदकप्रकारकव्याप्तिज्ञानत्वेन व्याप्यतावच्छेदकप्रकारकपक्षधर्म्मताज्ञानत्वेन च हेतुता द्वयं एवं धूमो वह्निव्याप्यो धूमवान् पर्व्वत इत्याकारकज्ञानान्वयात् तथाविध........दप्यनुमितिरुत्पद्यते न केवलं विशिष्टपरामर्शादेव अतएव धूमो वह्निव्याप्यालोकवान् पर्व्वत इत्याकारकज्ञानद्वयादनुमित्यापत्तिः । धूमत्वालोकत्वयोरुभयोरेव व्याप्यतावच्छेदकत्वादिति तु न शङ्कनीयं यतो व्याप्यतावच्छेदकत्वेन धूमत्वादिकं कारणतावच्छेदककोटौ निवेश्य न कार्य्यकारणभावं कल्पयामः । किन्तु विशिष्टधूमलिङ्गकानुमितिं प्रति धूमत्वावच्छिन्नविशेष्यकव्याप्तिप्रकारकज्ञानत्वेन पर्व्वतत्वावच्छिन्नविशेष्यकधूमत्वावच्छिन्नप्रकारकज्ञानत्वेन चेति नोपदर्शितापत्तिप्रसङ्गः ॥ इत्यादि ।

End. सामग्रीप्रतिबन्धकतायां विशिष्ट..............उत्तेजकत्वापेक्षया तादृशप्रतिबध्यप्रतिबन्धकभावस्यैव कल्पयितुमुचितत्वादिति चेदस्त्वेतादृशरीत्या उपदर्शितानुमितिसामग्रीप्रतिबन्धकत्वाधिक्यपरीहारः । तादृशानुमितिसामग्र्याः प्रतिबध्यतावच्छेदकगौरवं दुर्व्वारमेव तथापि मन्मते तादृशसामग्र्याः पर्व्वतविशेष्यकानुमित्यन्यवह्निज्ञानत्वमेव प्रतिबध्यतावच्छेदकं घटप्रत्यक्षादेस्तत्प्रतिबध्यतावच्छेदकानाक्रान्तत्वेऽपि क्षतिविरहात् । भवन्मते तु सत्प्रत्यक्षादिसाधारणवह्निमत्पर्व्वतवृत्तिवह्निव्याप्यधूमप्रकारतानिरूपितधूमवत् पर्व्वतत्वा-

वच्छिन्नविशेष्यताशाल्यनुमित्यन्यज्ञानत्वादेरेव तथात्वमुपेयं । केवलस्यानुमि-
त्यन्यज्ञानत्वस्य तथात्वे समानविषयकशब्दबोधादौ व्यभिचारप्रसङ्गात् । एवञ्च
पक्षानुमितिसामग्रीप्रतिबन्धकतायां ....
....
एकज्ञानविशिष्टापरज्ञाननिवेशनप्रयुक्तमुपदर्शितगौरवं । मीमांसकमते तादृश-
स्थलीयतादृशानुमितिसामग्रीनियतोपदर्शितसामग्रीणामनन्तानां प्रतिबध्यता-
वच्छेदकगौरवमिति मीमांसकमतमेव साधीयः ॥

Colophon. इति ज्ञानाद्वयरहस्यम् ॥

विषयः । एककालीनं ज्ञानद्वयं सम्भवति न वेति विचारः ।

No. 129. ज्ञानार्णवः । Substance, country-made paper, 17 × 5 inches. Folia, 50. Lines, 8 on a page. Extent, 1,764 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mājpāḍā, District Dhākā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।

श्रीदेव्युवाच ।

गणेशनन्दिचन्द्रेशसुरेन्द्रपरिवारित ।
जगद्वन्द्य कलाधीश किं त्वया जप्यते सदा ।
अक्षमालेति किं नाम संशयो मे हृदि स्थितः ॥
शब्दातीतं परं ब्रह्म त्वमेव परमार्थवित् ।
कथयानन्दनिःष्यन्दसान्द्रमानसनिश्चयात् ॥

ईश्वर उवाच ।

कथयामि वरारोहे यन्मया जप्यते सदा ।
ककारादि-क्षकारान्ता मातृकावर्णरूपिणी ॥
चतुर्दशस्वरोपेता विन्दुत्रयविभूषिता ।
अनुस्वारेण देवेशि विन्दुनैकेन मण्डिता ॥
विसर्गेण च विन्दुभ्यां संलग्नाभ्यां विराजिता ।
कलामण्डलमाख्यातं शक्तिरूपं महेश्वरि ॥
ककारादि-क्षकारान्ता वर्णास्तु शिवरूपिणः ।
अक्षतत्वात् सदानन्दे नोच्चारसहिता यतः ॥

उच्चरेत् स्वरसंभिन्नांस्तदा देवि न संशयः ।
पञ्चाशद्वर्णरूपेण शब्दाख्यं ब्रह्म उच्यते ॥
अकारः प्रथमो देवि क्षकारोऽन्तिम उच्यते ।
अक्षमालेति विख्याता मातृकावर्णरूपिणी ॥
शब्दब्रह्मस्वरूपेयं शब्दातीतन्तु जायते ।
शब्दातीतं परं धाम गणनारहितं सदा ।
आत्मस्वरूपं जानीहि हंसस्तु परमेश्वरः ॥ इत्यादि ।

End. नवचक्रे स्थिता या च चक्रेशी नवकाय च ।
रश्मिवृन्दाय देवेशि प्रत्येकं तारपूर्व्वकम् ॥
पवित्रकं समभ्यर्च्य गुरुं सन्तोषयेत् प्रिये ।
स्वर्णालङ्कारवस्त्रैश्च नानाधनसमुच्चयैः ।
तत्प्रसादपवित्रञ्च धारयेत् तदनन्तरम् ॥
तदङ्गहोमं निर्व्वर्त्य पवित्रेण समर्चयेत् ।
कुमारीपूजनं कुर्य्यात् ततः सुवासिनीगणम् ॥
योगिन्यो योगिनश्चैव ब्राह्मणा विविधा गणाः ।
पूज्या हि परमेशानि यदीच्छेत् सिद्धिमात्मनः ॥

Colophon. इति श्रीज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे पवित्रार्पणविधिर्द्वाविंशतितमः पटलः ॥
सम्पूर्णोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः । अत्र प्रथमं अक्षमालानिर्णयः । ततः त्रिपुराया मन्त्रभेदादिकथनम् । त्रिपुरा-बालामन्त्रादिकथनम् । बालान्यासादिकथनम् । त्रिपुरासाधनविधिः । तत्र गायत्रीनिरूपणादिकम् । ऋष्यादिनिरूपणम् । अन्तर्यागविधिः । चक्रोद्धारविधिः । तद्ध्यानकथनम् । मण्डलपूजादिनिरूपणम् । मुद्रालक्षणादिकथनम् । त्रिपुरेश्वरीक्रमविधिः । कुमारीक्रमविधिः । यजनबलिदानादिविधिः । पञ्चसिंहासनविधिः । तत्र प्रथमपञ्चसिंहासनविधिः । द्वितीयपञ्चसिंहासनविधिः । महात्रिपुरसुन्दरीद्वादशविवरणम् । षोड़शाक्षरीश्रीविद्याविधिः । तन्न्यासपूजाविधिः । तदन्तर्यजनविधिः । श्रीचक्रादिप्रयोगकथनम् ।पञ्चाशत्-पीठकथनम् । षोढ़ान्यासादिविधिः । अन्तर्यागबहिर्यागविधिः । तत्र समाधिनिरूपणम् । रुद्राक्षमालादिविधिः । तत्र तत्र प्रत्येकं फलश्रुतिकीर्त्तनञ्च । रत्नपूजाविधानम् । त्रिपुराबीजसाधनविधिः । त्रिपुराजपहोमविधानम् । तत्र कुण्डविधिः । ज्ञानहोमविधिः । कुमारीपूजाविधिः । दूतीयजनविधिः । तत्र स्त्रीणां जातिभेदादिकथनम् । दीक्षाविधिः । पवित्रार्पणविधिश्च ।

No. 130. ज्ञापकावली, By हरगोविन्दः. Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 21. Lines, 8 on a page. Extent, 829 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1763. Place of deposit, Telivini *viâ* Gaḍvetā, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीरामः ।

श्रीरामपादाम्बुजमाध्वीकं भवाम्भोधिविभेषजम् ।
अम्बिका पातु मे स्वान्तं त्यक्तान्यत् पेयमुत्तमम् ॥
नत्वा श्रीगुरुचरणं शरणीकृतहरगोविन्दचरणः ।
ज्ञापकवृन्दं तनुते सुबन्तपादे यथाधिषणम् ॥

लुक् । लुगिति अव्युत्पन्नं कान्तं नाम एतच्च लुकि स्त्रीविषिरितस्य चेति निर्देशेन बोधितं अन्यथा लुक्षतेः किबन्तस्य रूपत्वे लुचीति स्यात् । चिह्नार्थस्येति चिह्नं चिह्नं ज्ञानं तदेवार्थः प्रयोजनं कार्यं यस्य स चिह्नार्थः तस्य ज्ञानकारणस्य इत्यर्थः एतेन जसादिप्रत्ययादीनां जकारादेर्जसादिज्ञानं प्रति कारणत्वात् लुग्विधीयते ॥ इत्यादि ।

End. अनादिष्टस्यैव स्यादेर्ग्रहणं तेनादेशेऽप्यत इत्यत्र न स्यात् एवं द्वेरिदित्यत्र सुपोऽनुवृत्तिर्ज्ञापकत्वेन बोध्या ।
गुरूपदिष्टज्ञानाध्वा × × × × ।
उत्तीर्णो हरगोविन्दो निर्माय ज्ञापकावलीम् ॥

Colophon. इति सुबन्तज्ञापकावली समाप्ता ॥ शकाब्दाः १७६३ ॥

विषयः । सुबन्तपादस्य संक्षेपेण व्याख्यानम् ॥

No. 131. ज्ञेयार्थसारः, By कृष्णः. Substance, country-made paper, 19 × 3 inches. Folia, 159. Lines, 5 on a page. Extent, 5,257 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1666. Place of deposit, Pañcasāra, District Dhākā, Paṇḍita Mahendracandra Kāvyatīrtha. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. रामः शरणम् ।

यं ब्रह्मा गिरिशेन्द्रदेवऋषयो वेदोपवेदादिभि
र्मन्त्रैर्दिव्यपदैः स्तुवन्ति सभयं मायास्वमीनांतकम् ।

विद्याद्याखिलशक्तयोऽष्टविभवा न्हत्यन्त्यखण्डाश्रिता
स्वं कृष्णो विचिनोति तारकमहो ज्ञेयार्थसारं नमन् ॥
यस्याग्रे लज्जमाना निवसति सगुणा स्वेच्छयाऽज्ञा गृहीता
सोऽव्यान्मां यत्र विश्वं समुदयविलयं याति येनानुचिन्तम् ।
यद्ध्यानानन्दभूतिर्गमयति लघुतां ब्रह्मलोकाधिपत्यं
तादृग् दुःखोर्मिमालाकुलभवजलधेस्तारकं यस्य नाम ॥
स्वामिना लिखितं यद्यन्नानास्थानेषु निश्चितम् ।
तदेवैकत्र संगृह्य ज्ञेयसारो निरूप्यते ॥
येषां स्वीयदशादृष्टौ नास्त्येव परिवेदना ।
तेषां नातिप्रियो ह्येष निद्रितस्येव मन्त्रवाक् ॥
भयापमानेषु वियोगरोगाद्यनन्तदुःखां विदुषो दशां स्वाम् ।
यस्तस्य नूनं भवितैष मोदकृन्निदाघतप्तस्य यथा हिमाम्भः ॥
येन क्रमेण यद्वाच्यं तन्निर्घण्टनमुच्यते ।
प्रथमं शास्त्रसाङ्गत्यं ततो दुःखपरम्परा ॥
तद्धानौ सुखलाभे च उपायानां प्रदर्शनम् ।
आश्रमाणां लक्षणानि प्रकाराचारनिर्णयः ॥
तद्ग्रहे भ्रष्टतायां तद्धर्मातिक्रमे तथा ।
प्रायश्चित्तप्रमाणानि सन्न्यासेऽप्यधिकारिता ॥
भक्तिज्ञानापरीपाके भ्रष्टत्वे मरणेऽपि वा ।
दशजन्मोत्तरं सिद्धिः प्रायश्चित्तञ्च × × × ॥
अतिक्रमेऽथ पातित्यं तीर्थादिषु फलाफलं ।
तत्र देशादिशुद्धिश्चाश्रद्धा नास्तिकता स्मृते ॥
तथा हरिपराङ्मुख्ये फलं × × × केनचित् ।
सर्व्वाङ्गविकलस्यापि फलं पातित्यखण्डनम् ।
भगवद्भक्तिमाहात्म्यात् तच्छास्त्रेणार्थवादता ॥ इत्यादि ।

End. आकाङ्क्षायां स्थितायामेकत्र निर्णीतः शास्त्रार्थो बाधकमन्तरेणान्यत्रापि कल्प्यत इति न्यायाद्व्यवस्था । भक्तानान्तु भाक्तः सातत्ये औत्कट्ये वा तद्देहान्ते तत्क्षणे वा कायव्यूहेन वा सुखदुःखौत्कट्येन प्रारब्धाप्रारब्धभोगोत्तरं तदभावे ब्रह्मपुराणोक्तरीत्या मोक्ष इति । अन्यदेवोपासकानामप्येवम् ।

Colophon. श्रीरामः । शकाब्दाः १६६६ ॥

विषयः। अत्र प्रथमं शास्त्राणां सङ्गतिकथनम्। तेषां प्रामाण्यादिकथनम्। अदृष्टार्थ-दृष्टार्थभेदात् तेषां द्वैविध्यादिनिरूपणम्। वेदान्तसांख्यवैशेषिकादिशास्त्राणां समन्वयादि-कथनम्। अथ जीवस्वरूपादिनिरूपणम्। जीवन्मुक्तिविवेचनम्। सर्व्वेषां शास्त्राणां वास्तविक-मतत्वनिरूपणम्। आस्तिक्यादिस्वरूपकथनम्। श्रद्धादिलक्षणकथनम्। कार्य्यकारणयोः स्वरूपादिकथनम्। वैधहिंसाविवेचनम्। वर्णाश्रमधर्म्मनिरूपणम्। अथ प्रवृत्तिमार्गस्य दुःख-जनकत्वकथनम्। अथ दुःखहानिसुखावाप्त्युपायकथनम्। तत्र निवृत्तिमार्गप्रशंसादिकथनम्। आश्रमलक्षणादिकथनम्। आश्रमाणामावश्यकत्वकथनम्। अनाश्रमताजनितपापप्रायश्चित्तकथनम्। सन्न्यासग्रहणान्मुक्तिरिति निरूपणम्। कलौ दीर्घकालं ब्रह्मचर्य्यवानप्रस्थाश्रमयोः प्रतिषेध-कथनम्। सन्न्यासाधिकारित्वादिकथनम्। भक्तिज्ञानयोर्माहात्म्यादिकथनम्। नित्यकर्म्मा-करणादौ प्रायश्चित्तकथनम्। तदतिक्रमे पातित्यादिनिरूपणम्। तीर्थविधि-तत्तत्फलाफल-कथनम्। भगवद्भक्तिमाहात्म्यादिकथनम्। भागवतधर्म्मप्रतिपादकश्रुत्यादिशास्त्राणां नार्थ-वादत्वमहेति निरूपणम्। अपराधक्षालनोपायकथनम्। भक्तस्य दशजन्मोत्तरं कृतार्थता-कथनम्। शैवादीनामपि वैष्णवत्वस्थापनम्। अथ उपास्यदेवतानिरूपणम्। सर्व्वेषां देवानां भगवदंशत्वादिकथनम्। भगवद्भक्तिस्वरूपादिकथनम्। विस्तरतो भक्तियोगनिरूपणम्। सत्वादिगुणधर्म्मकथनम्। प्राकृतिकसृष्ट्यादिनिरूपणम्। सगुणनिर्गुणब्रह्मनिरूपणम्। सत्यादि-लक्षणकथनम्। अणिमादिलक्षणकथनम्। योगसिद्धिलक्षणादिकथनम्। एकानेकजीव-वादकथनादिकम्। लिङ्गदेहादिनिरूपणम्। तीर्थादिमृत्युफलकथनम्। मरणोत्तरगतिनिरू-पणञ्च॥ इति शम्।

No. 132. ज्योतिःसागरसारः, By विद्यानिधिः. Substance, country-made paper, 16 × $2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 26. Lines, 8 on a page. Extent, 764 çlokas. Character, Bengali. Date, Śk. 1670. Place of deposit, Bharākor, District Dhākā, Bābu Dvārikānātha Dāsa. (Vaidya.) Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।

जगदीशं रविं नत्वा लोकानुग्रहकारकम्।
ज्योतिःसागरसारोऽयं श्रीविद्यानिधिनोच्यते॥
रविः सौमो मङ्गलश्च बुधो जीवः सितः शनिः।
एतेषां नामतो वाराः सप्तैते कथिताः क्रमात्॥

शुक्रेन्दुबुधजीवानां वाराः सर्व्वत्र शोभनाः ।
भानुभूसुतमन्दानां शुभकर्म्मसु केष्वपि ॥
नृपाभिषेको नृपतिप्रयाणं
नृपस्य कार्य्यं नृपदर्शनञ्च ।
यच्चाग्निकार्य्यं भुवि किञ्चिदुक्तं
सर्व्वं + मादित्यदिने प्रशस्तम् ॥
भेदादिघातं नगरे पुरे वा
सेनापतिञ्च + तथैव राज्ञाम् ।
व्यायामशास्त्रं व्यसनानि चौर्य्यं
कुर्य्याद्दिने भूमिसुतस्य सर्व्वम् ॥ इति वाराः । इत्यादि ।

End. राज्याप्तिर्जन्मभे शीर्षे सुखं दक्षे जयो गणे ।
नेत्रे भूतिः श्रियो हस्ते पादे पीड़ां विनिर्द्दिशेत् ॥

Colophon. इति ज्योतिःसागरसारोऽभूत् समाप्तः ॥
प्रणम्य गौर्य्याश्चरणारविन्दं गुरून् गणेशं जनकञ्च देवान् ।
खसप्तषट्चन्द्रगते शकाब्दे लिलेख पुस्तीं स्वकमध्ययनार्थम् ॥ (?)

विषयः । शुभकर्म्मसु वारनिरूपणम् । वारवेलादिनिरूपणम् । कालवेलानिरूपणम् । अमृतयोगादिनिरूपणम् । पापयोगरिष्ट्यादिनिरूपणम् । नक्षत्रतदधिपादिनिरूपणम् । उत्पातादियोगनिरूपणम् । यमघण्टादियोगकथनम् । राशिनक्षत्रयोगविभागकथनम् । लग्नादिनिरूपणम् । चन्द्रशुद्धिताराशुद्ध्यादिकथनम् । उद्वाहादिसंस्कारेषु रव्यादिशुद्धिकथनम् । ग्रहमानादिकर्म्मविवेकः । विवाहयोग्यमासतिथिनक्षत्रादिनिरूपणम् । नववध्वागमनविधिः । द्विरागमनविधिः । प्रथमरजोदर्शने शुभाशुभनिरूपणम् । उपगमनविधिः । जातकनिरूपणम् । नामकरणान्नप्राशनचूड़ोपनयनादिकालनिरूपणम् । अनध्यायकालनिरूपणम् । विद्यारम्भकालनिरूपणम् । नववस्त्रपरिधानकालनिरूपणम् । नवशस्यादिभोगकालकथनम् । आरोग्यस्नानविधिः । नौकागठनादिकालनिरूपणम् । वीजवपनादिकालकथनम् । धान्यच्छेदनकालकथनम् । अम्बुवाचीकालनिरूपणम् । गृहनिर्म्माणयोग्यभूमिनिरूपणम् । गृहस्थाननिरूपणम् । गृहारम्भतत्प्रवेशादिकालकथनम् । नागशयनसमयनिरूपणम् । यात्राकालकथनम् । अयनचक्रादिनिरूपणञ्च । इति शम् ।

No. 133. **ज्योतिःसारः**, By **राघवेन्द्रशर्म्मा.** Substance, country-made paper, 17×1 inches. Folia, 44. Lines, 3 on a page. Extent, 783 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Phursāil, District Dhākā, Paṇḍita Jagaccandra Sārbbabhauma. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः सवित्रे ।

नत्वाऽर्च्चनीयमज्ञानायाज्ञानतमोपहम् ।
तन्यते राघवेन्द्रेण ज्योतिःसारो बुधप्रियः ॥
सितेन्दुबुधजीवानां वाराः सर्व्वत्र शोभनाः ।
भानुभूसुतमन्दानां शुभकर्म्मसु केष्वपि ॥
रवेर्व्वर्ज्यं चतुःपञ्च सोमे सप्तद्वयं तथा ।
कुजे षष्ठं द्वयं चैव बुधे पञ्चतृतीयकम् ॥
गुरौ सप्ताष्टकञ्चैव त्रिचत्वारि च भार्गवे ।
शनावाद्यञ्च षष्ठञ्च शेषञ्च परिवर्ज्जयेत् ॥ इत्यादि ।

End. शतान्तकुजयोर्व्वारे यस्य जन्मदिनं भवेत् ।
अष्टचयोगसंप्राप्ते विघ्नस्तस्य पदे पदे ॥
अत्र सौरारयोर्दिने मुक्ता देयाष्टके तु काञ्चनमिति प्रत्येकदोषशान्ति-दर्शनात् शतान्तकुजयोरित्यत्रापि वाक्यद्वयं प्रतीयते ॥

Colophon. इति राघवेन्द्रशर्म्मकृतो ज्योतिःसारः समाप्तः ॥

विषयः । वारवेलादिनिरूपणम् । कालवेलानिरूपणम् । नन्दादिनिरूपणम् । मास-दग्धादिनिरूपणम् । दिनदग्धादिनिरूपणम् । रिष्टादिनिरूपणम् । नक्षत्राद्यादिकथनम् । कर्म्मविशेषे विहिताविहितनक्षत्रादिनिरूपणम् । करकचादियोगकथनम् । चूड़ाविवाहयात्रादि-दिननिरूपणम् । अष्टवर्गादिनिरूपणम् । जातकनिरूपणम् । अथ चौरकर्म्मदिनकथनम् । विद्यारम्भादिदिनकथनम् । गृहारम्भादिदिनकथनम् । देवतागठनादिदिनकथनम् । पुष्करि-ण्याद्यारम्भदिनकथनम् । अथ नक्षत्रादिभेदेषु ज्वरादिभोगकालकथनम् । राजदर्शनादिदिन-कथनम् । योगिन्युदयादिविवेचनम् । यात्रायां शुभाशुभदर्शनफलकथनम् । दिनचर्य्यादि-कथनम् । दन्तदर्शनादिविधिश्च ॥

No 134. **ज्योतिःसारसंग्रहः,** By **हृदयानन्दविद्यालङ्कारः.** Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 3$ inches. Folia, 40 (without 14–20). Lines, 3 on a page. Extent, 323 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Sāṃsiddhi, *viâ* Çrīnagar, District Dhākā, Paṇḍita Kṛṣṇakiçora Nyāyavāgīça. Appearance, tolerable. Verse. Generally Correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्य्याय ।

वन्देऽहं परमानन्दमज्ञानतिमिरापहम् ।
भवसागरपाराय गीतं वेदान्तगैर्बुधैः ॥
विद्यालङ्कारविख्यातहृदयानन्दशर्म्मणा ।
ज्योतिःशास्त्रं समालोक्य क्रियते सारसंग्रहः ॥
पण्डितैर्ज्ञायते सर्व्वं तदर्थं न परिश्रमः ।
संक्षिप्तविषदग्रन्थो बालकै र्दृश्यतां मुदा ॥
अत्र वाच्या विवाहस्तु निषेकनामनी तथा ।
अन्नप्राशनचूड़े च कर्णवेधोपवीतके ॥
गृहस्नानगृहारम्भौ गृहसञ्चार एव च ।
हलयोजनवद्वीजवपनं धान्यकर्त्तनम् ॥
नवान्नं जातको यात्रा विद्यारम्भो ... ... ।
... ... एता गौरवान्नेतरे मताः ॥

अथ विवाहः ।

बुधेन्दुशुक्रजीवानां दिनैरेतैर्विवाहिता ।
कन्या सुखमवाप्नोति पुत्रभाग्यधनान्विता ॥ इत्यादि ॥

End. नौकाचालना ।

अश्विसुधानिधि-पूर्व्वमित्रधनाच्युतभेषु लग्ने ।
तारकयोगतिथीन्दुविशुद्धौ नौगमनं शुभदं शुभवारे ॥
इति नौकागमनम् ॥ इति ॥
(परिसमाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति ॥)

विषयः । विवाह-गर्भाधान-नामकरणान्नप्राशन-चूड़ा-कर्णवेधोपवीत-गृहस्नाननिर्णय-गृहारम्भ-गृहसञ्चार-हलयोजना-बीजवपन-धान्यकर्त्तन-नवान्न-जातकविवेक-यात्राविवेक-विद्यारम्भ-नौकागठनचालनादिषु कालादिनिर्णयकथनम् । तत्र प्रथमं विवाहप्रकरणम् । तत्र तिथि॰

नक्षत्रवारभेदे विवाहस्य शुभाशुभलक्षणकथनम्। तत्र प्रथमं वारनिर्णयकथनं, । चन्द्रशुद्धिकथनं। रविशुद्धिकथनं । गोचरशुद्धिकथनम्। गोधूलिविवरणदिवाविवाहनिषेध-नाड़ीनक्षत्रविवरणकथनम्। ततो गर्भाधानप्रकरणम्। तत्र प्रथमं प्रथमतो मासवारभेदे शुभाशुभलक्षणकथनम्। ऋतोश्चतुर्थ्यादिषोड़शान्तदिवसानां मध्ये गर्भोत्पन्नस्य जातकस्य शुभाशुभलक्षणनिर्णयविवरणम्। गर्भधारणे तिथिनक्षत्रादीनां भेदेन फलभेदकथनम्। नक्षत्राणां मृदुक्षिप्रध्रुवेति त्रिविधगणभेदे नामकरणस्य फलाफलकथनम्। अथ अन्नप्राशनं। तस्य च षष्ठाष्टमादिमासभेदे फलभेदकथनम्। चूड़ाकरणस्य शुभवारादिकथनम्। जन्ममासे जन्मनक्षत्रे जन्मदिवसेऽपि चूड़ाकरणस्यापरिहार्य्यत्वकथनम्। कर्णवेधोपनयन-गृहप्रवेश-हलचालन-बीजवपनानां वारमासतिथिभेदकथनम्। जातकस्य लग्ननिर्णयनं। लग्नस्थराशीनां शुभाशुभनिर्णयकथनञ्च। यात्रायां दिग्भेदे तिथिनिर्णयकथनम्। विद्यारम्भस्य वारतिथिनक्षत्रनिर्णयकथनम्। देवताप्रतिमागठनस्य कालनिर्णयकथनम्। कालशुद्धिकथनम्। मासदग्धानिरूपनम्। नववध्वानयनस्य कालनिर्णयकथनम्। नौकाचालनस्य वारतिथिनक्षत्रादिकथनम्। कालरात्रिकथनञ्च ॥

ग्रन्थकारेणात्र नवांशवचन-रत्नमाला-यामित्रवेध-खर्ज्जूरवेध-खना-वराहमुनि-चिन्तामणि-भीमपराक्रम-याज्ञवल्क्यप्रभृतीनामुद्धृतानि वचनानि ॥

No. 135. शकारभेदः, By पुरुषोत्तमदेवः. Substance, country-made paper, 14×2½ inches. Folia, 10. Lines, 5 on a page. Extent, 150 çlokas. Character, Bengali. Date, 1663. Place of deposit, Serpur, Mayamansiṃha, Paṇḍita Durgāsundar Kṛtiratna. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

शब्दाम्भोधेर्यतो + + यतो व्याख्या प्रवर्त्तते ।
गुरवे शम्भवे तस्मै नित्यं वागात्मने नमः ॥
सरस्वत्याः प्रसादेन कविर्बध्नाति यत्पदम् ।
प्रसिद्धमप्रसिद्धं वा तत् प्रमाणमिहोच्यते ॥
शिवं भद्रं शिवः शम्भुः शिवा गौरी शिवाभया ।
शिवः कीरः शिवा क्रोष्टी भवेदामलकी शिवा ॥

End. खण्डितत्वात् समाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति ।

Colophon. इति पुरुषोत्तमदेवविरचितो शकारभेदः समाप्तः । शकाब्दाः १६६२

विषयः । शिवगौर्य्यादिशब्दस्य नानार्थकथनमुखेन षकारान्तशब्दानां नानार्थनिरूपणम् ।

No. 136. तत्वचिन्तामणिः, By पूर्णानन्दः. Substance, country-made paper, 20×4½ inches. Folia, 115. Lines, 6 on a page. Extent, 3,450 çlokas. Character, Bengali. Date, (?). Place of deposit, Kāṇṭhāl-pārā, *viâ* Naihāṭī, Bābu Hemacandra Bandyopādhyāya. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. अत्र प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ।
तमात्मानं वन्दे परमसुखसन्ताननिलयम् ॥
अथ खलु दुरन्तदुःसन्तरघोरतरसंसारसागरान्तरुद्दामशोकसन्तानप्रबलवाड़वानलज्वालाजालकवलनविकलसकलपशुजनव्याहृतार्थे विज्ञानदत्तमनाः परमकारुणिको भगवान् शिवः परदेवताराधनरहस्यप्रतिपादनपरानेकशत कोटिविस्तारतन्त्रसारमुपन्यस्तवान् । तत्र च .... श्रीमत्परिव्राजकपरमहंसश्रीगुरुश्रीब्रह्मानन्दमुखारविन्दनिष्यन्दमानपरमरहस्यातिरहस्यनिगमकन्दसन्दोहहेतु-नित्यानन्दश्रीपूर्णानन्दपरमहंसः श्रीतत्वचिन्तामणिं चतुर्द्दशशताधिकनवनवतिशकाब्दे वितनोति ॥ ननु किं तावत् आत्मवस्तु परं ब्रह्म विश्वायतनस्थूलसूक्ष्मरहित-नित्यशुद्ध-बुद्धमुक्तस्वरूप-जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यादिप्रपञ्चप्रकाशक-गुणत्रयातीत-निराकाराराधिताद्दिमध्यान्तरहितमेव - मात्मवस्तु तदंशा जीवसंज्ञकास्ते अनाद्यविद्योपहताः शरीरमास्थाय नानाविधसुखदुःखभोगं कुर्व्वन्तीति । इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति तेन पञ्चदशाधिकशतपत्रस्य समाप्तिवाक्यं लिखितं यथा,—
यासां प्रसादलाभेन कामरूपी भवेन्नरः ।
याभिर्विश्वजयी विश्वचारी विश्वविनोदवान् ॥
षड़ाधारमध्ये तु चक्रं संचिन्त्य पूजयेत् ।
चन्द्रचन्दनकस्तूरीमृगनाभिमदोद्भवैः ॥
त्रिकालज्ञो भवेद्देवीं तेषु सम्यक् विचिन्तयेत् ।
पूगोद्याने यजेद्देवीं सिद्धद्रव्यैर्दिवानिशम् ।
निवसंस्तत्र तत्पुष्पैर्जायते मन्मथोपमः ॥ अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः। तत्वज्ञाननिरूपणम्। दीक्षा-दीक्षाख्यान-दीक्षाङ्गादिनिरूपणम्। मण्डपकरण-नियमनिरूपणम्। दीक्षादिनपूर्व्वकृत्यादिनिरूपणम्। षट्चक्रक्रमनिरूपणम्। कुण्डलक्षणनिरूपणम्। होमविधिनिरूपणम्। त्रिपुरासुन्दरीमन्त्र-पञ्चमीविद्या-कीलिताविद्यादिनिरूपणम्। शुद्धाशुद्धफलमन्त्रादिनिरूपणम्। त्रिपुरार्च्चनादिनिरूपणम्। द्विविधस्नानप्रकारनिरूपणम्। योनिपीठ-मनःपीठ-यन्त्रपीठ-पादपादिषु पूजननियमनिरूपणम्। यन्त्रोद्धारनिरूपणम्। स्तव-कवचादिनिरूपणम्। पुरश्चरणोपायनिरूपणम्। ब्रह्महत्यादिदोषप्रायश्चित्तनिरूपणम्।

No. 137. तत्वप्रकाशः, (प्रथमकल्पपर्य्यन्तः) By ज्ञानानन्दब्रह्मचारी. Substance, country-made paper, 12 × 6 inches. Folia, 47. Lines, 6 on a page. Extent, 881 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1730. Place of deposit, Kṛṣṇapurā, Post Vaidyervāzār, District Dhākā, Çrī Madanamohana Bhaṭṭacāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ गुरवे नमः।

नत्वा तत् कुलनाथमर्द्धकमले नित्यालये चिन्मये
यद् गत्वा कुलकुण्डलीकुलपथं भित्वा सदा क्रीड़ति।
ज्ञानानन्दधरामरेण बहुलञ्चालोक्य तन्त्राणि वै
शाक्तानां हितकाम्यया विरचितस्तत्वप्रकाशो मुदा॥
गुरूणाञ्च कृपां लब्ध्वा साधकः शक्तिसाधनात्।
शिवत्वं येन मार्गेण लभ्यते स प्रकाशितः॥
आत्मतत्वप्रबोधाय श्रमनाशाय वै तदा।
वक्ष्यामि कुलसंगीतां ग्रन्थे प्रथमकल्पके॥
... ...
... ...
आगमोक्तविधानेन कलौ देवान् यजेत् सुधीः।
न हि देवाः प्रसीदन्ति कलौ चान्यविधानतः॥
संप्राप्ते षोड़शे वर्षे दीक्षां कुर्य्यात् प्रयत्नतः।
रसैर्मन्त्रैर्यथा सिद्धमयः सौवर्णतां व्रजेत्।
दीक्षाविद्धस्तथा ह्यात्मा शिवत्वं लभते ध्रुवम्॥
सुन्दरीरत्नायत्नाम्। शङ्कराचार्य्यं प्रति देवीवाक्यम्।

यथा वा गुरुकारुण्याल्लभते बीजमव्ययम् ।
...... वृत्ते समुद्भूते फलभाग् जायते नरः ॥ इत्यादि ॥

End. साम्य इति सम्यक् तत्तद्देवत्वप्राप्तिः साम्यमुक्तिः । तस्मात् क्वचित् षड्विधा मुक्तिश्च कथ्यते । तन्त्रान्तरे । ... ... सालोक्यसारूप्यसायुज्य... ...
यदुक्तं कुलतन्त्रेण महादेवेन पार्व्वति ।
आत्मतत्त्वप्रबोधाय तन्मया परिभाषितम् ॥
.... विदुषां बोद्धव्यः ।
भ्रमात्मकानां भ्रमनाशहेतुर्मयोदित + कुलसंगीतायाम् ॥
सिद्धलिङ्गैर्विनान्येषां बोद्धव्यो विदुषां क्वचित् ।
ज्ञानलड्डुमिव ग्रन्थो ज्ञानिनां कुलयोगिनाम् ॥
ज्ञानेन लभते मोक्षं ज्ञानेन कुलसाधनम् ।
नित्यानन्दमयं ज्ञानं ज्ञानानन्दमयो गुरुः ॥
ज्ञानानन्दमयं ब्रह्म ज्ञानानन्दमयं जगत् ।
ज्ञानानन्दमयो ग्रन्थो ज्ञानानन्देन भाषितः ॥
इति श्रीज्ञानानन्दब्रह्मचारिणा विरचिते तत्त्वप्रकाशे कुलसंगीतायां पञ्चमो विरामः । सम्पूर्णः प्रथमः कल्पः ॥

Colophon. यद्वाणी यमुनादिजाह्नवीयुतं तीर्थं त्रिशक्त्यात्मकं
लौहित्यं खलु तस्य पश्चिमतटे ग्रामे जिनाईशाख्यके ।
कालीमन्दिरसन्निधौ निजपुरे वङ्गे कुजे वासरे
त्रिंशत्सप्तविधौ शके कृत इह ग्रन्थो रवौ कर्कटे ॥

विषयः । विरचित एव तत्रभवता ज्ञानानन्दब्रह्मचारिणा द्वादशकल्पात्मकस्तत्त्वप्रकाशस्तत्रास्मिंस्तु प्रथमकल्पमात्रात्मके सन्ति पञ्च विरामास्तत्र प्रथमविरामे शिवत्वप्राप्तिबोधकलक्षणनिरूपणम् । द्वितीये बीजमन्यनपूर्व्वकं सृष्टेरुत्पत्तिकारणनिरूपणम् । शरीरं संमन्थ्य आत्मब्रह्मनिरूपणञ्च । तृतीये आत्मनिरूपणम् । प्रकृतिनिरूपणम् । साकारकल्पनानिरूपणम् । महाविद्यादिशक्तिनिरूपणम् । कुण्डलीमन्थननिरूपणम् । मातृकाबन्धननिरूपणम् । षट्चक्रलक्षणनिरूपणञ्च । चतुर्थे क्षुद्रब्रह्माण्डयोगेन बृहद्ब्रह्माण्डमन्थननिरूपणम् । पञ्चमे अन्तर्यागविधिनिरूपणम् ।

No. 138. **तन्त्रदीपिका,** By **गोपालन्यायपञ्चाननः.** Substance, country-made paper, 18 × 6 inches. Folia, 420. Lines, 12 on a page. Extent, 19,530 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhâkâ, Vikrampur, Mâjpârâ, Bâbu Râsvihârî Râya. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. नित्यां प्रणम्य चिद्रूपां नित्यानन्दञ्च निर्गुणम् ।
अखण्डं परमानन्दं गुरुब्रह्ममयं तथा ॥
विलोक्यागमशास्त्राणि विविधान् सङ्ग्रहानपि ।
श्रुतिस्मृत्यविरोधानि ज्ञानस्य कारणानि च ॥
आगमवागीशपौत्रेण हरिनाथस्य सूनुना ॥
श्रीगोपालेन विज्ञेन क्रतेयं तन्त्रदीपिका ॥
दीक्षादिलक्षणञ्चैव मन्त्रयन्त्रादिनिर्णयम् ।
तन्त्रेऽस्मिन् संप्रवक्ष्यामि विदुषां प्रीतिहेतवे ॥
अथ का दीक्षा । यतो दिव्यप्रबोधोदय-दुरितक्षयौ च स्यातां सा । तथा सारदातिलके ।
दिव्यं ज्ञानं यतो दद्यात् कुर्य्यात् पापस्य संक्षयम् ।
तस्माद्दीक्षेति सा प्रोक्ता देशिकैस्तन्त्रवेदिभिः ॥
इति सम्प्रदायविदः । तन्न ब्रह्मविज्ञान + + महातीर्थावगाहनादिष्वतिप्रसक्तेः । सकृसद्गुरूपदेशगम्यादृष्टजनिका तान्त्रिकी क्रिया दीक्षेत्याहुः तदपि न पुरश्चरणादावतिप्रसङ्गात् । उच्यते । वैधमन्त्रग्रहणं दीक्षा । वैधत्वञ्च तन्त्रविबोधितत्वम् । तथा सारावल्यां दीक्षाशेखर-दीक्षादर्पेणु तन्त्रान्तरवचनम् ।
अदीक्षितोऽपि मरणे रौरवं नरकं व्रजेत् ।
तस्मात् सर्व्वप्रयत्नेन सदा कुर्य्याच्च तान्त्रिकात् ॥ इत्यादि ।

End. कुलार्णवे ।
नोदेति नास्तमायाति न हर्षं याति लक्षणम् ।
स्वयं विभक्त्यात्य + + + भासते साधनं विना ॥
यथा ध्यानस्य सामर्थ्यात् कीटोऽपि भ्रमरायते ।
तथा समाधिसामर्थ्याद् ब्रह्मभूतो भवेन्नरः ॥
गीतसीते ।

आत्मनो मरणं नास्ति न वा तस्य च जीवनमित्यादि ।
अविश्वासो न कर्त्तव्यो यथाशास्त्रं समीरितम् ।
विधेयस्तस्य मर्म्मज्ञैर्धीरा बद्धोऽयमञ्जलिः ॥

Colophon. इत्यागमवागीशभट्टाचार्य्यपौत्र-हरिनाथभट्टाचार्य्यात्मज-श्रीगोपालपञ्चानन-विरचिता तन्त्रदीपिका समाप्ता ।

विषयः । अथ दीक्षाशब्दार्थविवेचनम् । सर्व्वेषु आश्रमेषु दीक्षाया आवश्यकत्वकथनम् । गुरुपदार्थनिरूपणमुखेन गुरुलक्षणादिकथनम् । दोषयुक्तगुरुमन्त्रयोस्तु त्याज्यताकथनम् । शिष्य लक्षणकथनम् । निषिद्धशिष्यलक्षणकथनम् । महाविद्याकथनम् । पित्रादिभ्यो मन्त्रग्रहणनिषेध-कथनम् । निर्बीजमन्त्रलक्षणादिकथनम् । स्वप्नलब्धमन्त्रे विशेषत्वकथनम् । नक्षत्रचक्रादिविवे-चनम् । वैरिमन्त्रत्यागप्रकारकथनम् । नक्षत्रचक्रकथनम् । राशिकथनम् । अकथहचक्रकथनम् । भौतिकचक्रकथनम् । वर्गचक्रकथनम् । ऋणिधनिचक्रकथनम् । सर्पचक्रकथनम् । अथ दीक्षा-कालनियमादिकथनम् । कालदोषप्रतिप्रसवकथनम् । उपदेशविधिकथनम् । शूद्रादौ प्रण-वादिनिषेधकथनम् । दक्षिणानियमादिकथनम् । पञ्चायतनीदीक्षाविधिकथनम् । प्रसङ्गात् त्रिविधहस्ताग्रक्रमकथनम् । नित्यपूजाविधिकथनम् । प्रातःकृत्यविधिकथनम् । अथ सांख्यसूत्र-कथनम् । सन्ध्याविधिकथनम् । संक्षेपतः सन्ध्याविधिकथनम् । स्नानविधिकथनम् । गायत्री-कथनम् । यागमण्डपविधिकथनम् । पञ्चशुद्धिविधिकथनम् । सामान्यार्घ्यविधिकथनम् । श्रीविद्या-द्वारपालादिपूजाविधिकथनम् । आसननिरूपणम् । भूतशुद्धिविधिकथनम् । मातृकान्यास-विधिकथनम् । प्राणायामविधिकथनम् । ऋष्यादिन्यासकथनम् । पीठन्यासविधिकथनम् । करा-ङ्गन्यासविधिकथनम् । अङ्गन्यासे अङ्गुलिनियमकथनम् । अङ्गन्यासादेरावश्यकत्वकथनम् । व्यापक न्यासकथनम् । मानसपूजाविधिकथनम् । वाह्यपूजाक्रमकथनम् । अर्घ्यस्थापनविधिकथनम् । अर्घ्यपात्रनियमकथनम् । प्रोक्षणीपात्रादिनियमकथनम् । पीठपूजाविधिकथनम् । गुरुपूजा-विधिकथनम् । तद्ध्यानादिकथनञ्च । गुरुपूजाया नित्यत्वकथनम् । श्रीविद्यायां विशेषगुरुक्रम-कथनम् । पूजाधारनियमकथनम् । शालग्रामे आवाहनविसर्ज्जननिषेधकथनम् । अनुक्तकल्पे यन्त्रविशेषकथनम् । आवाहनादिमुद्राविधिकथनम् । प्राणप्रतिष्ठाविधिकथनम् । षोड़शोप-चारादिविधिकथनम् । पाद्यादिदानक्रमकथनम् । गन्धदानमुद्राकथनम् । विहिताविहितमुद्रा-कथनम् । दशाङ्गादिधूपकथनम् । नैवेद्यद्रव्यनियमकथनम् । नैवेद्यादिद्रव्याणां निर्म्माल्यकाल-नियमकथनम् । आवरणपूजाविधिकथनम् । नीराजनाविधिकथनम् । तर्पणविधिकथनम् नित्यपूजाङ्गबलिविधिकथनम् । नित्यपूजायां जपसंख्यानियमकथनम् । रहस्यमालाविधान-कथनम् । मालासंस्कारविधिकथनम् । त्रिविधजपलक्षणादिकथनम् । नित्यहोमविधिकथनम् । अष्टाङ्गप्रणामविधिकथनम् । पञ्चाङ्गप्रणामविधिकथनम् । षड़ङ्गप्रणामविधिकथनम् । देवता-

विशेषे प्रदक्षिणादिनियमकथनम् । त्रिकोणादिनमस्कारफलकथनम् । पूजानन्तरं शङ्खपूजाविधिकथनम् । सर्व्वदेवानां संक्षेपतः पूजाविधिकथनम् । सूतकिनां पूजानिष्पादनविधिकथनम् । नैमित्तिकपूजाविधानकथनम् । नैमित्तिकपूजाभङ्गे प्रायश्चित्तकथनम् । परमयोगिनां मुख्यपूजाविधिकथनम् । परादिपूजासङ्केतकथनम् । परापूजालक्षणकथनम् । तत्र सन्ध्याकथनम् । तर्पणविधिकथनम् । अर्घ्यविधिकथनम् । न्यासविधिकथनम् । षडङ्गादिविधिकथनम् । ध्यानविधिकथनम् । आन्तरपूजाविधिकथनम् । जपविधिकथनम् । होमविधिकथनम् । कुण्डस्थाननिरूपणम् । मण्डपप्रमाणकथनम् । शङ्खादिप्रमाणकथनम् । पताकाविधिकथनम् । ध्वजविधिकथनम् । तोरणविधिकथनम् । वेदिनिर्म्माणविधिकथनम् । दीक्षाद्यङ्गरागकथनम् । वलिमण्डलविधिकथनम् । अङ्कुरार्पणविधिकथनम् । योनिकुण्डादिविधिकथनम् । काम्यहोमार्थं कुण्डविशेषकथनम् । नागशीर्षविवेचनम् । कुण्डमानाज्ञाने दोषकथनम् । शैवकुण्डपक्षे योनिविशेषकथनम् । कुण्डसंस्कारादिहोमकथनम् । आज्यस्थालीविधिकथनम् । दीक्षाङ्गहोमविधिकथनम् । वह्नेः शोभनवर्णनियमकथनम् । स्रुक्स्रुवादिलक्षणकथनम् । करमालानियमकथनम् । तत्र मणिनिरूपणम् । कामनाभेदे मालाविशेषनियमकथनम् । अथ पुरश्चरणविधिकथनम् । तत्र स्नानादिनियमकथनम् । भक्ष्याभक्ष्यनियमकथनम् । शय्यादिनियमकथनम् । भूतलिपिविधिकथनम् । अथ ग्रहणकालीन-पुरश्चरणविधिकथनम् । मन्त्राणां दशसंस्कारविधिकथनम् । पुरश्चरणप्रयोगकथनम् । अथ कलावतीदीक्षाविधिकथनम् । तत्र नवरत्नादिकथनम् । सर्व्वतोभद्रमण्डलविधिकथनम् । पद्माब्जमण्डलविधिकथनम् । त्रिलोहिनीमुद्राविधिकथनम् । मन्त्रसङ्केतकथनम् । अथ गणेशमन्त्रकथनम् । तस्य पूजाप्रयोगकथनम् । अथ हेरम्बगणेशमन्त्रकथनम् । तत्र पूजाविधिकथनम् । अथ हरिद्रागणेशमन्त्रकथनम् । उच्छिष्टगणेशमन्त्रकथनम् । अथ सूर्य्यमन्त्रकथनम् । तत्र पूजाविधिकथनम् । अथ मार्त्तण्डमन्त्रकथनम् । तत्र पूजाविधिकथनम् । अथ शिवमन्त्रकथनम् । तत्र पञ्चाक्षराष्टाक्षरादिमन्त्रकथनम् । मृत्युञ्जयमन्त्रकथनम् । दक्षिणामूर्त्तिमन्त्रकथनम् । नीलकण्ठमन्त्रकथनम् । अर्द्धनारीश्वरमन्त्रकथनम् । चण्डेश्वरमन्त्रकथनम् । तुम्बुरुमन्त्रकथनम् । चण्डोग्रशूलपाणिमन्त्रकथनम् । अथ विष्णुमन्त्रकथनम् । तस्य पूजादिविधिकथनम् । वासुदेवमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । लक्ष्मीवासुदेवमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । दधिवामनमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । हयग्रीवमन्त्र तत्पूजाविधिकथनम् । नृसिंहमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । हरिहरात्मकमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । वराहमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । उक्तेषु मन्त्रेषु प्रत्येकं काम्यविधिकथनम् । अथ श्रीकृष्णमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । बालगोपालमन्त्रकथनम् । कृष्णमन्त्रविषयं काम्यनैमित्तिकयोर्विधिकथनम् । वैष्णवानां द्वादशशुद्धिविवेचनम् । श्रीराममन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । लक्ष्मणमन्त्रकथनम् । अथ दुर्गामन्त्रपूजाविधिकथनम् । महिषमर्द्दिनीमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । जयदुर्गामन्त्र तत्पूजाविधिकथनम् । शूलिनीमन्त्र-

तत्पूजाविधिकथनम् । वनदुर्गामन्त्र-तत्पूजाविधानकथनम् । कात्यायनीमन्त्र तत्पूजनविधिकथनम् । अथ दशमहाविद्यामन्त्रविधिकथनम् । तत्र कालीमन्त्र तत्पूजादिविधिकथनम् । विद्याकालीमन्त्र-तत्पूजनविधिकथनम् । श्मशानकालीमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । गुह्यकालीमन्त्र तत्पूजाविधिकथनम् । एकजटाकालीमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । भद्रकालीमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । महाकालीमन्त्र तत्पूजाविधिकथनम्। श्यामादिविषये काम्यविधिकथनम् । अथ तारामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । अथ बालकसंस्कारविधिकथनम् । परमयोगिरहस्यपुरश्चरणविधिकथनम् । परमयोगिवीरसाधनविधिकथनम् । अथ शवसाधनविधिकथनम् । अथ श्रीविद्यामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । महाषोड़शीविद्यामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । स्वप्नावती मधुमती-मन्त्रादिविधिकथनम् । पञ्चमीविद्याविधिकथनम् । श्रीचक्रदर्शनादिफलकथनम् । श्रीविद्यायाः काम्यादिविधिकथनम् । अथ भुवनेश्वरीविद्यामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । अथ भैरवीविद्यामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । तत्र सम्पत्प्रदाभैरवीमन्त्रविधिकथनम् । कौलेशभैरवीमन्त्रादिविधिकथनम् । अघोरभैरवीमन्त्रादिविधिकथनम् । चैतन्यभैरवीमन्त्रादिकथनम् । कामेश्वरीभैरवीमन्त्रादिकथनम् । षट्कूटाभैरवीमन्त्रादिकथनम् । नित्याभैरवीमन्त्रादिकथनम् । रुद्रभैरवीमन्त्रादिकथनम् । भुवनेश्वरीमन्त्रादिकथनम् । तत्र तत्र काम्यविधिकथनञ्च । अथ प्रचण्डचण्डिकामन्त्रादिविधिकथनम् । छिन्नमस्तामन्त्रादिविधिकथनम् । तत्र मन्त्रवासनामन्त्रार्थकथनञ्च । अथ धूमावतीमन्त्रादिकथनम् । अथ वगलामुखीमन्त्रादिविधिकथनम् । अथ मातङ्गीमन्त्रादिविधिकथनम् । अथ लक्ष्मीविद्यामन्त्रादिविधिकथनम् । महालक्ष्मीमन्त्रादिविधिकथनञ्च । अथ बालाविद्यामन्त्रादिविधिकथनम् । अथ अन्नपूर्णामन्त्रादिविधिकथनम् । अथ प्रकीर्णकमन्त्रादिविधिकथनम् । तत्र सरस्वतीविद्याविधिकथनम् । पारिजातसरस्वतीमन्त्रादिविधिकथनम् । परञ्ज्योतिर्मन्त्रविधिकथनम् । अजपाराधनविधिकथनम् । त्वरिताविद्याविधिकथनम् । त्रिपुटाविद्याविधिकथनम् । अश्वारोहणमन्त्रकथनम् । पद्मावतीमन्त्रकथनम् । नित्यामन्त्रकथनम् । आपदुद्धारवटुकमन्त्रकथनम् । क्षेत्रपालमन्त्रकथनम् । इन्द्रमन्त्रकथनम् । चन्द्रमन्त्रकथनम् । गायत्रीमन्त्रकथनम् । धनदामन्त्रकथनम् । विशालाक्षीमन्त्रकथनम् । गौरीमन्त्रकथनम् । ब्रह्मश्रीमन्त्रकथनम् । हनूमत्कल्पकथनम् । आर्द्रपटीमन्त्रकथनम् । श्मशानभैरवीमन्त्रकथनम्। ज्वालामालिनीमन्त्रकथनम् । निगड़विमोचणमन्त्रकथनम् । त्र्यम्बकमन्त्रकथनम् । मृत्युञ्जयविद्याकथनम् । अथ आकर्षणविधिकथनम् । विद्वेषणविधिकथनम् । उच्चाटनविधिकथनम् । सुखप्रसवमन्त्रकथनम् । अदर्शनप्रकारकथनम् । योगिनीसाधनविधिकथनम् । उच्छिष्टचाण्डालिनीमन्त्रकथनम् । कर्णपिशाचीमन्त्रकथनम् । मञ्जुघोषमन्त्रकथनम् । तारिणीमन्त्रकथनम् । अथ सारस्वतकल्पकथनम् । कात्यायनीकल्पकथनम् । अथ षट्कर्मविधिकथनम् । अथ जपादौ मालानियमकथनम् । तत्र अङ्गुलिनियमकथनञ्च । अथ सेतुनिरूपणम् । मन्त्र-

सिद्ध्युपायकथनम् । मन्त्रसिद्धिलक्षणकथनम् । मन्त्राणां शापोद्धारादिविधिकथनम् । चतुः-षष्ट्युपचारनियमकथनम् । तन्मन्त्रादिकथनम् । षड़ाम्नायमाहात्म्यकथनम् । मुद्राप्रकारादिकथनम् । शान्त्युदकस्नानविधिकथनम् । निग्रहाद्युपायकथनम् । वेतालादिसिद्धिकथनम् । अथ छागलादि-बलिनिरूपणम् । वीरभावकथनम् । पशुभावकथनम् । परमयोगिनां कुलाचारकथनम् । महा-चीनचक्रकथनम् । समयाचारविधिकथनम् । तत्र कुलवारादिनिरूपणम् । शिवाबलिविधि-कथनम् । कुलद्रव्यक्रमकथनम् । अवधूतव्यतिरिक्तानां ग्टहस्थादीनां पराङ्गनानिषेधकथनम् । कलौ दूतीयागादिनिषेधकथनम् । वीराणां पुरश्चरणविधिकथनम् । कुमारीनिरूपणादिकम् । योगप्रक्रियाकथनम् । तत्र चासनादिनिरूपणम् । योगविशेषेण मोक्षप्राप्तिकथनञ्च । इति शम् ।

No. 139. तन्त्रप्रदीपः, By जगन्नाथः. Substance, country-made paper, 17 × 7 inches. Folia, 75. Lines, 13 on a page. Extent, 4,509 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1735. Place of deposit, Kāṭihālī, Mayamansimha, Paṇḍita Visvanātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो दुर्गायै ।

तत्र प्रथमं दीक्षां विना जपस्य दुष्टत्वात् सा निरूप्यते ।
प्रणम्य त्रिपुरां देवीं संसारार्णवतारिणीं ।
तन्त्रप्रदीपं तनुते जगन्नाथो द्विजोत्तमः ॥
दिव्यं ज्ञानं यतो दद्यात् कुर्य्यात् पापस्य संक्षयम् ।
तस्मात् दीक्षेति संप्रोक्ता मुनिभिस्तन्त्रवेदिभिः ॥
मननं विश्वविज्ञानं त्राणं संसारबन्धनात् ।
यतः करोति संसिद्धिं मन्त्र इत्युच्यते बुधैः ॥ इत्यादि ।

End. गगने पवने प्राप्ते ध्वनिरुत्पद्यते महान् ।
घण्टादीनां प्रवाद्यानां सिद्धिस्तस्य न दूरतः ॥
प्राणायामेन युक्तेन सर्व्वरोगक्षयो भवेत् ।
मूर्द्धि ध्यात्वा गुरुं भक्त्या तन्त्राणां सारमेव च ।
विलोक्य श्रीजगन्नाथश्चकार तन्त्रदीपकम् ॥
जयानोः काश्यियानेन (?) जगन्नाथेन धीमता ।
नाम्ना तन्त्रप्रदीपोऽयमकारि ब्राह्मणाज्ञया ॥

Colophon. इति श्रीजगन्नाथचक्रवर्त्तिविरचिते तन्त्रप्रदीपे नवमः परिच्छेदः। ......
शकाब्दाः १७६५।

विषयः। मन्त्रदीक्षाशब्दयोर्व्युत्पत्तिमुखेन दीक्षादेः फलनिरूपणम्। गुरुलक्षण—शिष्यलक्षणादिनिरूपणम्। दीक्षाकालादिनिरूपणम्। दीक्षाप्रयोगादिनिरूपणम्। पुरश्चरण—ग्रहणपुरश्चरणादिनिरूपणम्। रामविष्णुसूर्य्यादीनां मन्त्रादिनिरूपणम्। तेषां स्तवकवचादिनिरूपणञ्च। यन्त्रसंस्कारनिरूपणम्। नित्यहोमादिविधिकथनम्। कुण्डादिनिरूपणम्।

No. 140. तन्त्ररत्नं वा कुलरहस्यं, By **आनन्दानन्दनाथः.** Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 34. Lines, 8 on a page. Extent, 850 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Vikrampur, Mājpārā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो महादेवाय।
नमामि देवीं कुलवर्णगम्यां कुलाङ्गनासेवितपादपद्माम्।
कुलामृतादानविधानदक्षामालोलघूर्णायतनेत्रपद्माम्॥
कुलागमज्ञं कुलतत्त्वचित्तं विचारशीलं परिवर्ज्जनज्ञम्।
श्रीचक्रपूजादिविधानदक्षं नमामि भक्त्या गुरुमीशरूपम्॥
आनन्दानन्दनाथेन सहजानन्दसूनुना।
इदं कुलरहस्याख्यं तन्त्ररत्नं विधीयते॥
बहूनि तन्त्राणि विलोक्य यत्नतः
श्रीचक्रपूजाविधिरेव लिख्यते।
एवं समासाद्य भवाब्धिनावं
प्रयान्ति पारं किल कौलिकेन्द्राः॥
अथ कुलोपनिषत्। अथातो धर्म्मजिज्ञासा। इत्यादि।

End. तथा स्वच्छन्दमाहेश्वरेऽपि।
अङ्गुष्ठानामिकायोगाद्वामहस्तेन तर्पयेत्।
अङ्गुष्ठतर्ज्जनीयोगाद्दक्षेण पुष्पपातनम्॥
अङ्गुष्ठो भैरवो देवो अनामा चण्डिकापरा।
अनयोर्योगतो द्रव्यं केवलं परमामृतम्॥
मासमात्रं द्वितीयञ्च द्रव्यमध्ये विनिक्षिपेत्॥

Colophon. इत्यन्तं समाप्तम् ।

नत्वा भवानीचरणारविन्दं भक्त्या हृदिस्थं सुखदं नराणाम् ।

रवेर्दिने कर्कटगे च भानौ लिलेख रत्नं द्विजरामदेवः ॥

विषयः । कौलिकोपनिषत्सारकथनम् । कौलिकस्वरूपादिकथनम् । आत्मरहस्यकथनम् । कौलप्रतिष्ठाकथनम् । तत्र शक्तिप्राधान्यकथनम् । कौलिकेश्वरलक्षणादिकथनम् । कौलिकेन्द्रलक्षणादिकथनम् । पञ्चमकारविधिः । शक्तिभेदनिरूपणम् । गुरुशिष्ययोर्लक्षणादिकथनम् । कौलदीक्षाविधिः । चक्रपूजाविधिः । शक्तीनां लक्षणादिकथनम् । आचार्यलक्षणादिकथनम् । द्रव्योत्पत्तिविधिः । देशभेदे द्रव्यविशेषविधानकथनम् । मांसविवेचनम् । बलिदानविधिः । विजयापानविधिः । कुलस्त्रीकृत्यनिरूपणम् । पात्रपरिमाणादिकथनम् । कलशादिनियमकथनम् । आनन्दभैरवीपूजाविधिः । मुद्रादिशोधनविधिः । श्यामादिविद्यायाः कुम्भस्थापनादिविधिः । तत्त्वशुद्धिविधिः । तर्पणादिविधिश्च । इति ॥

No 141. तर्कप्रदीपः, By रामहरिः. Substance, country-made paper, 18 × 3½ inches. Folia, 9. Lines, 5 on a page. Extent, 188 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, Paṇḍita Haraprasād Çāstrī. Appearance old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।

यस्याः पादनखेन्दुरश्मिततमः संहारयत्यञ्जता-

ध्वान्तं तद्गतचेतसां विषयिणां तद्दर्शयत्यन्तरम् ।

तस्याः पादसरोरुहं परिणमंस्तर्कप्रदीपाख्यं

ग्रन्थं रामहरिर्द्विजो वितनुते श्रीमान् सतां सम्मुदे ॥

गौतमानां मते तत्र पदार्थाः षोडशैव हि ।

सप्रमाणः प्रमेयोऽथ संशयः सप्रयोजन ॥ इत्यादि ।

End. संसर्गाभाव एवात्र त्रिविधः परिकीर्त्तितः ।

प्रागभावस्तथा ध्वंसोऽप्यत्यन्ताभाव एव च ॥

यस्य नाशः समुत्पन्ने प्रतियोगिनि जायते ।

प्रागभावः स विज्ञेयो ध्वंसो ध्वंसविवर्जितः ।

नित्याभावस्तु विज्ञेयोऽप्यन्याभाव एव सः ॥

अत्यन्ताभाव एवासौ त्रितयप्रतियोगिकः ।

× × × × × ।

Colophon. इति तर्कप्रदीपे पदार्थनिर्णयो नाम पञ्चमज्योतिः ॥ ॐ ॥

विषयः । न्यायसम्मतानां षोड़शपदार्थानामेकैकशो निरूपणम् ।

No. 142. तर्कभाषाभावार्थदीपिका, By गौरीकान्तभट्टाचार्य्य. Substance, country-made paper, $17\frac{1}{2} \times 5$ inches. Folia, 16. Lines, 12 on a page. Extent, 876 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Roṣadi *viâ* Veltalī, District, Dhākā, Paṇḍita Rāsamohana Sārbba-bhauma. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

ॐ तत्त्वदेभिः प्रतिपादिताय
नित्याखिलेच्छाकृतिधीयुताय ।
लीलाघनश्यामकलेवराय
नमोऽस्तु तस्मै जगदीश्वराय ॥
उज्ज्वला तर्कभाषायामियं भावार्थदीपिका ।
भट्टाचार्य्येण धीरेण गौरीकान्तेन तन्यते ॥
मातर्भारति हे शिरोमणिवचोव्याख्यानसत्कौशलैः
साहङ्कारतयैव केशयकृतिव्याख्यासु किं लज्जसे ।
कर्पूरप्रचुरोल्लसत् खदिरयुक्त ... ...
... ... का नाम चतिः ॥

इह खलु प्रेक्षावन्तो ग्रन्थाभिधेयप्रयोजनमनुसन्धानं प्रतीत्यैव तदध्ययनादौ प्रवर्त्तन्ते । तदुक्तसिद्धार्थं सिद्धसम्बन्धं श्रोतुं श्रोता प्रवर्त्तते । शास्त्रादौ तेन वक्तव्यः सम्बन्धः सप्रयोजन इत्यतः प्रारिप्सितग्रन्थे प्रेक्षावत्प्रवृत्तये प्रयोजनाभिधेयसम्बन्धान् दर्शयन् शिष्यावधानाय तर्कभाषाप्रकाशनं प्रतिजानीते । बालोऽपीति । बाल इव बालः प्रकृतशास्त्रपरिभाषानभिज्ञ इत्यर्थः । अग्निर्माणवक इतिवत् गौणप्रयोगः अलसः दुरूहभाष्यग्रन्थादिबोधानुकूलभावार्थबहुतरव्याख्या ... ... सामर्थ्यविकलः एवम्भूतोऽपि सन् यो जनोऽल्पेन श्रुतेनाध्ययनेन न्यायः प्रतिज्ञाहेतूदाहरणोपनयनिगमनात् पञ्चावयवसमुदायः तत्सम्बन्धीति न्यायः नीयन्ते निर्णीयन्ते अर्था अनेनेति व्युत्पत्त्या शास्त्रे तर्कविद्यायामिति यावत् । इत्यादि ।

End. निमित्तत्वमिति तान्त्रिकव्यवहारात् असमवायिकारणभेदघटितत्वात् निमित्तकारणस्येति यावत् सत्यं किन्तु सामान्यसमवायिकारणलक्षणमिदं अतएव कुलालालानुरूप ... संयोगादेरपि लक्ष्यत्वमेव तेषामपि घटकुलालसंयोगादिरूपसंयोगजसंयोगासमवायिकारणत्वात् । एवमवयवागमादेरपि अवयवासमवायिकारणत्वात् । परन्तु ज्ञानादृष्टादेरात्मविशिष्टगुणस्य किञ्चित् कार्य्यम् । इत्यादि ।

Colophon. खण्डितशेषत्वात् परिसमाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति ॥

विषयः । केशवमिश्रकृततर्कभाषाया व्याख्यानम् । दूषितस्थानेन ग्रन्थकारेण तत्रभवान् शिरोमणिः केशवमिश्रश्च ॥

No. 143. तर्कसंग्रहचन्द्रिका. Substance, country-made paper, 18 × 2 inches. Folia, 54. Lines, 8 on a page. Extent, 2,592 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupur *viâ* Vāŋkūrā, Çrī Rūprām Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. (खण्डितत्वात् प्रारम्भवाक्यं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम्) विशेषणं द्विविधं भिन्नमभिन्नञ्चेति भिन्नं यथा घटस्य घटत्वं अभिन्नं यथा घटस्य घट एव । घटस्य घटत्वं यथा ज्ञायमानं तस्य व्यावर्त्तकं तथा घटोऽपि घटत्वेन ज्ञायमानः । इत्यादि ।

End. वेदवाक्यजा बुद्धिः सर्व्वापि सर्व्ववाक्यजापि प्रमा यथा कर्त्तुर्वेदकर्त्तुरीश्वरस्याप्तत्वात् तद्युक्तिजन्यत्वादित्यर्थः । लौकिकं वाक्यं यदनाप्तोक्तं तदप्रमाणं तज्जनितबुद्धिरप्यप्रमा । बुद्धिप्रकरणमुपसंहरति निरूपितेति ... ... ॥

Colophon. इति तर्कसंग्रहचन्द्रिकायां प्रमाणप्रकरणं समाप्तम् ॥ अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । आप्तवाक्यार्थानां निरूपणादिमुखेन पदार्थोद्देशादिनिरूपणम् । द्रव्यलक्षणादिनिरूपणम् । गुणलक्षणादिनिरूपणम् । अनुमानादिनिरूपणम् । उपमानादिनिरूपणम् । शब्दादिनिरूपणम् । प्रमाणादिनिरूपणञ्च ।

No. 144. ताजिकसारः, By केशवभट्टः. Substance, country-made paper, 17 × 1 inches. Folia, 54. Lines, 4 on a page. Extent, 1,013 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Vikrampur, Bayārāgādi, Paṇḍita Rāmasundara Vidyāratna. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणपतये ।

श्रीरामस्य पदारविन्दयुगलं नत्वाथ वागीश्वरं
हेरम्बं तपनादिकं ग्रहगुरुं रुद्रं यशोदासुतम् ।
वच्मि ताजिकसारमल्पसुगमं रम्यं सुबोधप्रदं
नानाताजिकतो विलोक्य रचितं दैवज्ञहर्षप्रदम् ॥
यत्पूर्व्वार्ज्जितमात्मदेहजनितं दैवं शुभं वाशुभं
तत्सर्व्वं हि विपाकमेति नियते वर्षादिके निश्चितम् ।
सर्व्वैः सम्मतमत्र जन्मनि परं जन्तोः स्फुटं सूरिभि-
स्तस्मात् तत्परिचिन्त्य वर्षचरितं वच्मि फलं मूर्त्तिमत् ॥
यातो वर्षगणो हि जन्मसमयात् स्वाप्यस्तुर्द्धा क्रमात्
पञ्चाङ्गाग्निभिरिन्द्रियेन्दुभिरिनारामैः खरामैर्हतः ।
जन्माहर्गणनाड़िका + न युतः स्वादिष्टवर्षादिको
यातोऽ+दिह्वयः स यो + निदिने यद्ग्रन्थतः साधितः ॥ (?)
इत्यादि ।

End. लग्नेशं शपतीमिथस्तनुनरेट स्वाम्य × पोषीतयोः
सौख्यं सेन्दुहगिन्दुहग् युतिरिहोयस्थौ च दृष्टौ तथा ।
देहस्वामिषु सौख्यदौ च विपरीतौ भावदुष्टप्रदा
+ + + + गुणैः प्रकल्प्य + +तौ मासेऽत्र वेद्यं फलम् ॥ (?)

Colophon. इति केशवभट्टविरचितताजिकोक्तवर्षफलपद्धतिः समाप्ता ॥

विषयः । जातकनिरूपणम् ॥

No. 145. तान्त्रिकयात्रापद्धतिः. Substance, country-made paper, 17 × 3½ inches. Folia, 3. Lines, 6 on a page. Extent, 45 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kālikaccha, District, Tripurā. Paṇḍita Rājacandra Sārbbabhauma. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
पार्व्वती परमा धन्या सदा शङ्करवल्लभा ।
उवाच नीलकण्ठं तं भक्त्या गद्गदया गिरा ॥
शृणु देव जगन्नाथ विशेषश्चैव शङ्कर ।
प्रमाणं ज्योतिषे ग्रन्थे यात्रायां बहुकष्टकम् ॥ इत्यादि ।

End. पठित्वा च इमं श्लोकं गृहीत्वा रक्तचन्दनम् ।
प्रदेशिन्या जग ... ... क्षिपेदुत्तरपश्चिमे ॥

Colophon. इति तान्त्रिकयात्रापद्धतिः समाप्ता ॥

विषयः । येषु येषु दिवसेषु नास्ति यात्राविधिस्तेषु तेषु दिवसेषु केन केन तन्त्रोक्तविधिना यात्रा शुभा भवेदिति निरूपणम् ।

No. 146. तारातन्त्रम् . Substance, country-made paper, $14 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 8. Lines, 5 on a page. Extent, 180 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kānṭhālpārā *viâ* Naihāṭī, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो भगवत्यै ।
कैलासशिखरे रम्ये देवदेवं महेश्वरम् ।
पप्रच्छ भैरवी देवी शयनीये सुखोषिता ॥
पुरा यौ कथितौ बुद्धवशिष्ठौ कुलभैरवौ ।
केन मन्त्रेण देवेश सिद्धौ तौ वद मे प्रभो ॥
इति पृष्टः स देवेशो भैरवीं वाक्यमब्रवीत् ॥
श्रीभैरव उवाच ।
स एव परमो देवो बुद्धरूपी जनार्द्दनः ।
उग्रतारामहामन्त्रं पञ्चार्णं परिजप्य च ॥
षट्क्रादि-कर्म्मकर्त्ता च अजरामरतां ययौ ।
वशिष्ठोऽप्येनमाराध्य नचवल्लोकमागतः ॥ इत्यादि ।

End. तारातन्त्रं चीनतन्त्रं कालीतन्त्रं गुरूदितम् ।
सर्व्वथा गोपनायैव शक्तिं वक्त्रःस्थलेऽर्पयेत् ॥

देयं शिष्याय शान्ताय साधकाय महात्मने ।
विलासिने स्वतन्त्राय गुरुतन्त्राय सुव्रते ॥
अन्यत् यत् ... ... तत्सर्व्वं गुरुवक्त्रतः ।
विरुद्धवेदवादेऽपि श्रोतव्यं नात्र संशयः ॥

Colophon. इति भैरवभैरवीसम्वादे तारातन्त्रं समाप्तम् ॥

विषयः । बुद्धदेवाचरितप्रातःकृत्यादिनिरूपणम् । त्रिविधपूजासु मानसिकयान्त्रिकपूजा-विधिनिरूपणम् । कुलाचारादिनिरूपणम् । पुरश्चरणनिरूपणञ्च ।

No. 147. तारापूजापद्धतिः. (ताराभक्तिसुधार्णवीया) Substance, palm-leaves, 20×2 inches. Folia, 36. Lines, 3 on a page. Extent, 492 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1631. Place of deposit, Mayamansiṃha, Çerpūr, Bābu Haracandra Caudhurī. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीगुरवे नमः ॥ अथ तारापूजा । × × × ज्ञाताज्ञातस्वपापं स्मरन् त्रिवारमुच्चार्य्य ।
देवि त्वं प्राकृतं कर्म्म पापाक्रान्तमभूत्मम ।
तन्निःसारय चित्तान्मे पापं फट् फट् स्वाहा ॥ इत्यादि ।

End. निर्म्माल्यं शिरसि धृत्वा मूलेन च पादोदकं भुक्त्वा भक्तेभ्यो नैवेद्यादिकं दत्वा स्वयमपि सुहृद्बान्धवैः सार्द्धं भुक्त्वा स्वात्मानं देवीरूपं ध्यात्वा यथासुखं किञ्चित्कालं विहरेत् ॥

Colophon. इति ताराभक्तिसुधार्णवे पूजापद्धतिः समाप्ता ॥ शकाब्दाः । १६३१ ।

विषयः । तारादेव्याः पूजाविधिः प्रयोगश्च ।

No. 148. तारारहस्यम्, By ब्रह्मानन्दः. Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 80. Lines, 8 on a page. Extent, 1,440 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1735. Place of deposit, Mayamansiṃha, Nahāṭā, Paṇḍita Kāçīçvara Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमस्तारिण्यै ।
तारां सारतरां त्रिलोकजननीं सर्व्वार्थसिद्धिप्रदां
सर्व्वाद्यां शुभदां सदाशिवमयीं देवैः सदा वन्दिताम् ।

नत्वा रामसरोजे (?) सकलगुणमयीं तद्रहस्यं तनोति
ब्रह्मानन्दस्त्वनुभवस्तुतः साधकानां हिताय ॥ इत्यादि ।

End. पञ्चरश्मिमयं मन्त्रं क्रमदीक्षापदं ततः ।
मदीयब्रह्मरक्षार्थं कुलाचारार्थमेव च ।
मात्रत्यं मद्वचो बुद्धा गोपयित्वा तु साधयेत् ॥
यत्रास्ते कमला कृताञ्जलिपरा वीणाधरा शारदा
तारावाक्यमनुस्मरन् प्रियतमस्तोमावचः कारणम् ।

\+ \+ \+ \+
\+ \+ \+ \+ ॥

Colophon. इति श्रीब्रह्मानन्द-परमहंस-परिव्राजकावधूतविरचितं ताराहस्यं समाप्तम् ।
शाक १७३५ ॥

विषय: । प्रातःकृत्य-सन्ध्याकृत्यमन्त्रोद्धारादीनां निरूपणम् । शिवलिङ्गपूजादिनिरूपणम् । पूजाहोमादिनिरूपणम् । तत्त्वादिरहस्यनिरूपणम् । पुरश्चरणादिनिरूपणम् । एकजटास्तोत्र-कवचादिकथनञ्च ।

No. 149. तारिण्यष्टकम्, By रामजय. Substance, country-made paper, 17 × 2½ inches. Folia, 1. Lines, 6 on a page. Extent, 19½ çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Paṇḍita Candrakānta Nyāyālaṇkāra. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमस्तारिण्यै ।
चण्डमुण्डमुण्डरक्तपानतोषकारिणी
मा कुरुष्व नाम मातराद्य दैत्यनाशिनी ।
मय्यमस्त्वभीतिदानमत्र ते च किं फलं
किङ्करे च तारिणीति मा कुरुष्व निष्फलम् ॥ १ ॥
घोरवैरिनाशचेष्टया च सर्व्वरक्षिणी
धर्म्मवर्त्मदर्शनेन सर्व्वपापनाशिनी ।
चाद्ये च भैरवीति नाम ते च भीषकं
किङ्करे च तारिणीति मा कुरुष्व निष्फलम् ॥ २ ॥ इत्यादि ।

End. बद्धतस्य रोगशोकभीतिनाशकारिणी
तत्कथं न मे भवानि दुर्गतौघनाशिनी ।

त्वद्यामथीति नाम मे कथस्व निर्द्दयं
किङ्करे च तारिणीति मा कुरुष्व निष्फलम् ॥ ८ ॥
तारिण्यष्टकमेतदिह यो भक्त्या पठेत् प्रत्यहं
स श्रीरामजयेन रचितं विप्रेण दुःखापहम् ।
संसारे स पुनर्न पतितो लोको भवेत् सागरे
तस्याभीष्टसमस्तमिह वै मोक्षञ्च पारत्रिकम् ॥ ९ ॥

विषयः । स्तोत्रव्याजेन तारिण्या माहात्म्यादिकीर्त्तनम् ।

No. 150. तिथितत्त्वटीका, By काशीनाथतर्कालङ्कारः. Substance, country-made paper, 17½ × 4 inches. Folia, 33. Lines, 8 on a page. Extent, 1,155 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Pharidpur, Nadiyā. Paṇḍita Çaçibhuṣaṇa Smṛitiratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो रघुनन्दनाय ।
काशीनाथं प्रणम्याथ श्रीकाशीनाथधीमता ।
क्रियते तिथितत्त्वीयकूटार्थस्य निरूपणम् ॥
प्रणम्येति । प्रकर्षेण नत्वेत्यर्थः । नमस्कारस्य स्वापकर्षबोधकव्यापारः । धात्वर्थतावच्छेदकफलञ्च स्वापकर्ष एव । रामस्य तद्वत्ताभावात् धात्वर्थतावच्छेदकफलशालित्वं न स्यात् । इत्यादि ।

End. पर्णनरदाहस्तु तत्तिथौ कार्य्यः एवं पर्णनरदाहप्रयुक्तत्रिरात्राशौचं व्यवहृत्य तदशौचान्ते वृषोत्सर्गादिकं आद्यश्राद्धञ्च कर्त्तव्यम् । एवं पर्णनरदाहं विना न तत्रायं मृत इत्यवधारणात् सपिण्डानां त्रिरात्राशौचं मुख्यमरणानन्तरं सम्बत्सराभ्यन्तरेऽपि सपिण्डानां तद्विधानात् । पर्णनरदाहे त्रिरात्राशौचन्तु सपिण्डमात्राणां इति शूलपाणिप्रभृतीनां मतं । हारलताटीकाकृदच्युतचक्रवर्त्तिमतन्तु दाहकस्यैव त्रिरात्राशौचं नान्येषामिति । अत्र द्वादशाब्दोत्तरं गमनतिथौ पर्णनरदाहे प्रतिमासे गमनसजातीयतिथौ प्रातिमासिकं कर्त्तव्यमिति व्यवहारः पतितवत् कृष्णैकादश्यां अमावस्यायाम्वा कार्य्यमित्यनेन यत्र .... तत्र द्वादशाब्दोत्तरतिथौ गमनतिथिं विनापि पर्णनरदाहः कार्य्यः । यत्र गमनतिथिरपि विस्मृता तत्राषाढ़ाद्यन्यतममासीय कृष्णैकादशीममावस्याम्वा आदाय द्वादशाब्दगणनया तदुत्तरं कृष्णैकादशीममावस्याम्वा मृततिथिं मत्वा श्राद्धादिकं कार्य्यमिति ।

सामान्यकाण्डगहनं सहसा प्रविष्टं
नाद्रियुतं सरभसिंहविहङ्गमानाम् ।
वाक्पाटवं निजमवेक्ष्य बहुप्रयत्नै-
र्निबन्धमेव वृथा प्रयासः ॥ (?)
सामान्यकाण्डं तिथितत्त्वखण्डं
ब्रह्माण्डमध्ये + + + + मूर्द्धें ।
+ + + + + कृतिनां प्रचण्डं
शास्त्राप्रकाण्डं स्मृतिशास्त्रखण्डम् ॥

Colophon. कर्कटाख्यरवेर्माने खचन्द्रे गुरुवासरे ।
वदनादिमचन्द्रेण लिखिता पुस्तिका मया ॥
टीकेयं तिथितत्त्वस्य सामान्यकाण्डकस्य + ।
+ + + ॥

विषयः । रघुनन्दनभट्टाचार्य्यकृततिथितत्त्वस्य व्याख्यानम् ॥ (सामान्यकाण्डपर्य्यन्तम्)

No. 151. **तिथिनिर्णयः,** By **रमापतिशर्म्मा.** Substance, country-made paper, 12½ × 2¼ inches. Folia, 93. Lines, 5 on a page. Extent, 1,424 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1633. Place of deposit, Dhākā Hāḍiyā, *viâ* Vaidyervāzār, Çriyukta Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं श्रीरमापतिशर्म्मणा ।
क्रियते निर्णयस्तिथेर्बालानां शुद्धबुद्धये ॥
तत्र प्रायशः सङ्कल्पानामेव कर्म्मणामारम्भकत्वात् आदौ स एव निरूप्यते ।
कायवाङ्मनोभी रचितं कर्म्म फलाय समर्थमिति श्रुत्या तयाणामङ्गत्वमुक्तम् ।
तत्र केन रूपेण कस्याङ्गत्वमित्यत्राह मनसा सङ्कल्पयति वाचा अभिलपति
कर्म्मणा चोपपादयतीति । सङ्कल्पयतीति अमुककामेन मया इदं कर्त्तव्य-
मिति निश्चिनोति । वाचा वाक्येनाभिलपति मनसा निश्चितमर्थं तद्बोधक-
पदैरभिधत्ते । कर्म्मणा कायव्यापारेण उपपादयति यथाविधि समापयती-
त्यर्थः । सङ्कल्पयतीत्यादिषु विध्यर्थे लट् । ननु अमुककर्म्माहं करिष्ये इति

सङ्कल्पे कर्म्मपदेन साङ्गप्रधानमेव कर्म्मोच्यते। तथाच किञ्चिदपि अङ्गं सङ्कल्पात् प्रागनाचरणीयं करिष्ये इति प्रतिज्ञाबाधापत्तेः। अथ कर्त्तव्याधिवासरूपदेवतावाहनादौ का गतिः न च तत्राङ्गत्वमिति वाच्यं तस्य प्रधानोपकारकत्वाभावे स्वातन्त्र्येण फलवत्त्वाभावेन तत्करणस्य वैयर्थ्यापातात् उच्यते तत्राङ्गपदेन प्रधानप्रयोगान्तर्गतमङ्गमुच्यते। स्नानसन्ध्याशिखाबन्धनादे र्न प्रधानान्तर्गतत्वं × × विशिष्टशिखाबन्धनस्याशुविनाशित्वेनादृष्टद्वारा अङ्गत्वम्। पूर्व्वदिनकर्त्तव्यदेवतावाहनादिवारणाय प्रधानेत्यादि। प्रधानान्तर्गतत्वञ्च प्रधानकालकर्त्तव्यत्वेन वेदबोधितत्वम्। प्रधानकालश्च सङ्कल्पावधिकर्म्मसमाप्तिपर्य्यन्तो ग्राह्यः। न च शिखाबन्धनस्यादृष्टजनकत्वे तद्पूर्व्वेणैव प्रधानपूर्व्वसिद्धौ कर्म्मकाले मुक्तशिखस्यापि कर्म्म साङ्गं भवत्विति वाच्यं तदानीं शिखामोचनेन पूर्व्वापूर्व्वनाशात्। इत्यादि।

End. ॐ अद्याक्षयतृतीयायां गङ्गातीरे सर्व्वदानसर्व्वयज्ञसर्व्वतीर्थे सर्व्वतपोजन्यफलसहस्रगुणफलप्राप्ति सूर्य्यकोटिप्रतीकाशदिव्यस्त्रीकोटिसंयुतदिव्यरत्न...... विचित्रबहुविमान ... ... काश्यपकालव्यापि--स्वपितृगणसहित -स्वक्रीड़नदातव्यग्रामभूप ... ... बहुभोगोपभोगपूर्व्वकयोगिकुलजन्माणिमादिगुणयुक्त ... ... परमब्रह्मलयकाम इमं ग्रामं विष्णुदैवतमित्यादि ... ... तथाच ब्राह्मे।

सर्व्वदानानि नियमा यमाश्चैव तपांसि च।
यज्ञो दानं तथा जप्यं श्राद्धन्तु सुरपूजनम्।
गङ्गायान्तु कृतं पापं कोटिकोटिगुणं भवेत्॥

Colophon. इति श्रीरमापतिसिद्धान्तविरचितं दानाधिकार × × समाप्तम्॥

रामचित्रऋतुचन्द्रमिते च शाके
नत्वा भवानीचरणारविन्दम्।
आषाढ़मासस्य सितानवम्या-
मलेखि यत्ना ...... शर्म्मा॥

श्रीकृष्णाय नमः।

भग्नपृष्ठकटीग्रीव ... ... रधोमुखः।
यत्नेन लिखिता चेयं पुत्रवत् परिपालयेत्॥
श्रीमद्गुरवे नमः॥ श्रीकृष्णाय नमः॥ ॐ सरस्वत्यै नमः॥

विषयः। मङ्गलनिरूपणम्। मलमासनिरूपणम्। वैदिककर्म्मसु मासोल्लेखविधानम्। उपवासविधिः। सन्ध्याविधिः। निषेधपर्य्युदासविवेचनम्। विकल्पविवेचनम्। युग्मादिविवेचनम्। मायाह्नादिकालनिर्णयः। आपराह्णिकश्राद्धकालकथनम्। निमित्तोल्लेखे विधिनिरूपणम्। जन्मतिथ्यादिव्यवस्थानिर्णयः। शूद्रस्यानुपनीतस्य च पौराणिकमन्त्रपाठनिषेधकथनम्। प्रतिपदादितिथिनिरूपणम्। तत्र कुष्माण्डादिभक्षणनिषेधकथनञ्च। अथ द्वितीयानिरूपणम्। तत्र रथद्वितीयाया भ्रातृद्वितीयायाश्च निर्णयः। अथ तृतीयानिरूपणम्। अथ चतुर्थीनिरूपणम्। तत्र नष्टचन्द्रनिरूपणम्। अथ पञ्चमीनिरूपणम्। तत्र नागपञ्चमी-श्रीपञ्चमीनिर्णयः। अथ षष्ठीनिरूपणम्। तत्र अरण्यषष्ठी-स्कन्दषष्ठीनिरूपणम्। एवं सप्तम्यादितिथीनां तत्तत्तिथिविशेषव्रतानाञ्च निर्णयः। अथ यजमानस्याशौचे पुरोहितेनैव तत्कार्य्यमिति व्यवस्थादिनिरूपणम्। आबोधनात् दक्षिणान्तपर्य्यन्तं दुर्गोत्सवे तत्तत्तिथिकर्त्तव्यादिनिर्णयः। अथ मत्स्यादित्यागफलकथनम्। हरिशयनव्यवस्थाकथनम्। अघोरचतुर्दश्यादिव्रतनिर्णयः। कालिकापूजाशिवरात्रिव्यवस्थाकथनम्। कोजागरकृत्यकथनम्। दोलयात्राव्यवस्थाकथनम्। रविसंक्रमणरात्रिसंक्रमण-सन्ध्यासंक्रमणानां निर्णयः। संक्रमणे निषिद्धविहितोभयरूपकर्म्मणां निर्णयः। कार्त्तिककृत्यनिरूपणम्। कार्त्तिकमाघादिमासे प्रातःस्नानविधिः। ग्रहणे पार्व्वणविधिकश्राद्धविधिकथनम्। अमावस्याकृत्यनिरूपणम्। अयुक्कृष्णपक्षश्राद्ध-तिलतर्पण-उल्कादान-लक्ष्मीपूजादिकथनम्। अर्द्धोदययोगनिरूपणम्। मन्वन्तरानिरूपणम्। भूम्यादिदानाधिकारकथनञ्चेति।

No. 152. तिथिविवेकः, By शूलपाणिः. Substance, country-made paper, 12 × 3 inches. Folia, 8. Lines, 6 on a page. Extent, 168 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1723. Place of deposit, Bhāṭpāḍā, Paṇḍita Rāmendra Nyāyavāgiça. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ परमदेवतायै नमः।

वचनद्वैधसंजातसंशयच्छिदुरः सताम्।
तनोतु मुदमत्यर्थं शूलपाणेस्तिथिनिर्णयः॥
प्रतिपदादितिथिविशेषविहितानां स्नानदानादिकर्म्मणामखण्डतिथौ निःसंशयमनुष्ठानम्। यदा तु वृद्धिह्रासादिना दिनद्वयेऽपि तत्तत्तिथिप्राप्तिस्तदा कुत्र क्रियते इति संशये कथं निर्णयः तत्र संवत्सरप्रदीपः।
सा तिथिस्तदहोरात्रं यस्यामभ्युदितो रविः।
तया कर्म्माणि कुर्व्वीत ह्रासवृद्धी न कारणम्। इत्यादि।

End. अस्तं गते चन्द्रे यथा वायुपुराणम् ।
दिवारात्रौ व्रतं यत्र एकमेव तिथौ यथा ।
तस्यामुभयगामिन्यामाचरेत्तु व्रतं व्रती ॥
तेन प्रतिपद्युक्तापि द्वितीया कर्म्मार्थं दिवारात्रौ च लभ्यते तदा न युग्मादरः कार्य्यः । द्वितीया तृतीया युग्मदिने द्वितीयाकालस्याभावादित्यर्थः ॥

Colophon. इति साङ्ड़ियान महामहोपाध्याय-श्रीशूलपाणिविरचित-तिथिविवेकः समाप्तः ॥ शकाब्दाः । १७२२ ॥

विषयः । तिथिविशेषे कार्य्यविशेषाणां निरूपणम् । तिथिद्वयप्राप्तकर्म्मनिकराणां कर्त्तव्यकालादिनिरूपणञ्च ।

No. 153. तीर्थतत्त्वं, By रघुनन्दनभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 18 × 4 inches. Folia, 18. Lines, 6 on a page. Extent, 432 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vāḍari, Mayamansiṃha, Paṇḍita Rāmakamala Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः कालिकायै ।
प्रणम्य सच्चिदानन्दं रामं कामदमीश्वरम् ।
स्मृतितत्त्वे तीर्थतत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥
अथ यात्राविधिः । प्रथमं तीर्थयात्रा । पूर्व्वदिने संयतो भूत्वा यात्रादिने तीर्थयात्रानिमित्तकं बहुसर्पिःसमन्वितं वृद्धिश्राद्धं विधाय पार्व्वणश्राद्धं कृत्वा गृहाद्‌यात्रा कर्त्तव्या ॥ इत्यादि ।

End. ऋणमोचनं तीर्थं + + + + + यमुनाया उत्तरकूले ऋणमोचनस्थाने पितृऋणमोचनपूर्व्वकामृतत्वप्राप्तिः फलम् । यत्र यत्र यद्‌यद्‌फलमुद्दिष्टं तत्र तत्तत्फलकामः कर्म्म कुर्य्यात् । ततः स्वदेशगमने सति यत्कर्त्तव्यं तत्प्रागेव लिखितमिति ॥

Colophon. इति वन्द्यघटीय-हरिहरभट्टाचार्य्यात्मज-श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्य्यविरचितं तीर्थप्रयोगतत्त्वं समाप्तम् ॥

विषयः । तीर्थयात्रादिनिरूपणमुखेन गयावाराणस्यादितीर्थकर्त्तव्यकर्म्मनिचयप्रयोगादिनिरूपणम् ॥

No. 154. तुलापुरुषदानपद्धतिः, By नारायणभट्टः. Substance, country-made paper, 10 × 6 inches. Folia, 35. Lines, 10 on a page. Extent, 1,102 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Benares. Paṇḍita Bindhhyēçvarīprasāda Dube. Appearance, very old. Prose and verse. Correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।

विश्वेशवाणी रघुनाथतातौ

प्रणम्य रामेश्वरभट्टसूनुः ।

नारायणाख्यस्तनुते विचार्य्य

तुलामहादानविधिप्रयोगः ॥ इत्यादि ।

End. ततः पूतेमानेन तुलापुरुषदानेन परमेश्वरः प्रीयतामितीश्वर + + + + मन्त्राभिषो गृहीत्वा तान् मानुनयं विसृज्य + + + भुञ्जीतेति ।

Colophon. इति श्रीमद्दिहन्मुकुटमाणिक्य-श्रीरामेश्वरभट्टसुत-नारायणभट्टकृता तुलापुरुषदानपद्धतिः समाप्ता ॥

विषयः । तुलापुरुषदाने विधिवस्त्वादिकथनं तत्प्रयोगश्च ।

No. 155. त्रिकूटारहस्यम् । Substance, country-made paper, 18 × 5 inches. Folia, 65. Lines, 9 on a page. Extent, 2,100 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mājpāḍā, Vikramapura, District Dhākā, Bābu Rāsavihāri Rāya. Appearance, fresh. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीभैरव्यै नमः ।

अथ त्रिकूटारहस्यम् । तत्र स्वयंप्रकाशे पूजापद्धतिर्लिख्यते । स्नानादिके विधिवत्साधकः स्नात्वा धरण्यां यन्त्रं सिन्दूरेण रक्तचन्दनेन वा विलिख्य स यथा ।

त्रिकोणं विन्दुसंयुक्तमष्टकोणं महेश्वरि ।

षण्मष्टदलं देवि भूगृहेणोपशोभितम् ॥

इति विलिख्य आसनशुद्धिमातृकान्यासं विधाय षडङ्गादिन्यासं कुर्य्यात् । अस्य स्वयंप्रकाशपूजामन्त्रस्य सदाशिवऋषिः पंक्तिश्छन्दः श्रीभैरवी देवता वाग्भवबीजं तार्त्तीयशक्तिं कामराजकीलकं धर्म्मार्थकाममोक्षार्थे पूजायां विनियोगः । इत्यादि ।

NOTICES

OF

SANSKRIT MSS.

SECOND SERIES

BY

MAHĀMAHOPĀDHYĀYA HARAPRASĀD ÇĀSTRĪ, M.A.

Honorary Joint Philological Secretary, Asiatic Society of Bengal

PUBLISHED

UNDER ORDERS OF THE GOVERNMENT OF

BENGAL.

VOLUME I, PART II.

CALCUTTA:

BAPTIST MISSION PRESS.

1898.

End. सर्व्वधर्म्मेषु यद्धर्म्मं सर्व्वशास्त्रेषु यत्फलम् ।
सर्व्ववेदेषु प्रोक्तेषु यत्फलं परिकीर्त्तितम् ॥
तत्पुण्यं कोटिगुणितं सकृज्जप्त्वा लभेन्नरः ।
श्रुत्वा भवेच्च बलवान् पुत्रवान् सर्व्वसम्पदः ॥
देहान्ते परमं स्थानं यत् सुरैरपि दुर्लभम् ।
स यास्यति न सन्देहः स्तवराजप्रकीर्त्तनात् ॥

Colophon. इति त्रिकूटारहस्ये महात्रिपुरसुन्दरीसहस्रनामस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । (आदर्शोऽयमाद्यन्तहीन इति विज्ञेयम् ।) अत्र प्रथमं सूर्य्यग्रहणकालीनपूजा-पद्धतिः । एवं चन्द्रोपरागे पूजाविधिः । भूमिकम्पादौ पूजाविधिः । अथ चैत्रमासादौ नवरात्रपूजाविधिः । आश्विने नवरात्रपूजाविधिः । कन्यासंक्रान्तौ पूजाविधिः । अथ स्तम्भनादि-विधिः । दीपदानविधिः । शक्तिपूजाविधिः । अथ श्रीविद्याया मन्त्रोद्धारादिकथनम् । तद्ध्या-नादिकथनम् । त्रिकूटानिरूपणम् । तत्र पुरश्चरणविधिः । कुलाचारविधिः । वामाचार-विधिः । कामेश्वरमन्त्रोद्धारादिकथनम् । तस्य त्रिकूटोद्धारविधिः । त्रिकूटाया नित्यपूजा-विधिः । त्रिकूटागायत्रीकथनम् । अथ समयपूजानिरूपणम् । अथ पञ्चरत्नेश्वरीविद्याकथनम् । अथ वज्रपञ्जरकवचकथनम् । चिन्तामणिकवचकथनम् । जगन्मङ्गलकवचकथनम् । जगदीश-कवचकथनम् । कामिककवचकथनम् । अचरनामकवचकथनम् । विक्रमनामकवचकथनम् । त्रैलोक्यभूषणनामकचकथनम् । विरूपाक्षकवचकथनम् । सर्व्वार्थसाधकनामकवचकथनम् । सर्व्व-सिद्धिप्रदनामकवचकथनम् । वैरिनाशनकवचकथनम् । विजयकवचकथनम् । विषापहकवच कथनम् । शक्तिसाधनकवचकथनम् । त्रिकूटातन्त्रस्य खण्डे संस्थापनफलकथनम् । अथ महा-शक्तिन्यासकथनम् । कामराजमन्त्रकथनम् । श्रीविद्यापूजापद्धतिः । तत्र जपहोमादिविधिः । अथ काम्यहोमद्रव्यादिकथनम् । अथ श्रीचक्रमाहात्म्यादिकथनम् । पञ्चमीस्तवराजकथनम् । मकरन्दस्तवराजकथनम् । श्रीचक्रसौभाग्यकवचकथनम् । त्रिपुरसुन्दरीसहस्रनामकथनञ्च ।

No. 156. त्रिपुरान्तकशिवपूजा । Substance, country-made paper, 12 × 4 inches. Folia, 2. Lines, 7 on a page. Extent, 47 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Káṭihálí, District Mayamansiṃha, Paṇḍita Jagaccandra Smṛtipañcānana. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । पार्व्वत्युवाच ।
वद ईशान सर्व्वज्ञ सर्व्वतत्त्वविदांवर ।
महारोगे महादुःखे महादारिद्र्यसङ्कटे ॥

नानाव्याधिगते वापि नानापीड़ादिशङ्कटे ।
राज्यनाशे राजभये कारागारगते पुनः ॥
राज्ञः गुप्ते च देवेश तथाच ग्रहपीड़िते ।
केनोपायेन तं नाथ मुच्यते वद शङ्कर ॥

End. सर्व्वाणि सितां कमले लभते नात्र संशयः । (?)
सत्यं सत्यं महेशानि मम वाक्यं वृथा नच ॥

Colophon. इति लिङ्गार्च्चनतन्त्रे त्रिपुरान्तकशिवपूजा समाप्ता ।

विषयः । त्रिपुरान्तकशिवपूजाविधिस्तत्प्रयोगश्च ।

No. 157. त्रिपुरासारसमुच्चयः. By भट्टनागः. Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 24. Lines, 6 on a page. Extent, 198 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kānṭhālpāḍā, Post office Naiháṭi, Paṇḍita Rámatáraṇa Ṭhákura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो भैरव्यै ।
प्रश्नः प्राचीनवर्हिःप्रभुखसुरवरालोककोटीरकोटि-
स्निग्धस्पष्टेन्द्रनीलामलमपि मधुप ... ... ।
श्रीपादाम्भोजयुग्मं नखमुखविलसद्रश्मिकिञ्जल्कपुञ्जम्
मिञ्जन्मञ्जीरहंसीमुखरितमनिशं मङ्गलं वो भवान्याः ॥
भक्त्या गुरोर्भवपयोनिधिपारहेतून्
श्रीपादपद्ममकरन्दरेणुकणान् प्रणम्य ।
लम्बोदरश्च कथयामि गुरूपदिष्ट-
माराधनक्रममहं कुलनायिकायाः ॥

End. उर्व्वीभूतगिरीशजानुवरयोर्मुक्तांश्च भीमाकृतीन्
भौतीशेन निशाकरार्द्धमहितेनाभ्यर्च्चयेत् साधकः ।
प्रियङ्गुश्यामाङ्गं परिकलितपाणिं मणिमयो-
ल्लसच्चूड़ापीड़ं द्विरदवरसाधिष्ठिततनुम् ॥ ० ॥

Colophon. इति भट्टनागविरचिते त्रिपुरासारसमुच्चयेऽष्टमः पटलः ॥

विषयः। अत्र प्रथमं त्रिपुरोत्पत्तिनिरूपणम्। ततो न्यासादिनिरूपणम्। नाड्यादि-निरूपणम्। नाड्यादिस्थितिनिरूपणम्। त्रैपुरयन्त्रादिनिरूपणञ्चेति।

No. 158. दक्षिणकालिकास्तवः। Substance, country-made paper, 13 × 1 inches. Folia, 2. Lines, 2 on a page. Extent, 12 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vidyākūṭa, District Tripurā. Bābu Kedāranātha Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. अथ श्यामास्तवः।

महामेघप्रभां घोरां बालार्कलोचनत्रयाम्।
नृमुण्डमालिनीं वन्दे देवीं दक्षिणकालिकाम्॥ इत्यादि।

End. मुनीन्द्रैः पूजिताभाद्यां सर्व्वदेवैर्नमस्कृताम्।
सर्व्वाशापूरणीं वन्दे देवीं दक्षिणकालिकाम्॥
इति स्तोत्रं पठेत् यो हि सर्व्ववाञ्छाफलप्रदाम्।
तस्य गेहे रमेल्लक्ष्मीः सर्व्वत्र विजयी भवेत्॥

Colophon. इत्येकवीरकल्पे दक्षिणकालिकास्तवः समाप्तः।

No. 159. दक्षिणकालिकास्वरूपाख्यस्तोत्रराजपश्वाचारटीका। Substance, country-made paper, 11 × 3½ inches. Folia, 18. Lines, 9 on a page. Extent, 500 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1781. Place of deposit. Bhāṭpāḍā 24-Parganas, Paṇḍita Rāmendra Nyāyavāgīça. Appearance, fresh. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै॥

कालीं कालहरां परात्परतरां विश्वम्भरां श्रीधरां
पूर्णानन्दपरां पराभयकरां ब्रह्माण्डभाण्डोदराम्।
कालीनाथहृदम्बुजासनकरां स्वर्गापवर्गप्रदां
चन्द्रार्काग्निविनिन्द्यदीपनधरां सर्व्वाश्रयामाश्रये॥
प्रणम्य जगदीशानं कृष्णनाथं शिवं गुरुम्।
टीकेयं सुखबोधाय सदम्बछेन तन्यते॥
अथ श्रीमद्दक्षिणकालिकायाः परमकारुणिक-श्रीमन्महाकालविरचित-कर्पूर-मित्यादिस्वरूपाख्यस्तोत्रस्य वामाचारविहित-नानाव्याख्यासत्त्वेऽपि दिव्यवीर-मयो भावः कलौ नास्ति कदाचन। इत्यादि।

End. एवं स केलिकलया खेलया प्रतिजनुः प्रतिजन्मनि भक्तो भवति । स च चिरं चिरकालं जीवन्मुक्तो भवति । एतत् श्लोकद्वयलब्धं यत् यत् फलं तत्तु साधकस्योत्तरोत्तरनिष्ठाभेदेनोत्तरोत्तरं बोद्धव्यमिति तात्पर्य्यार्थः ॥

Colophon. इति श्रीमन्महाकालविरचित-श्रीमद्दक्षिणकालिकास्वरूपाख्यस्तोत्रराजपश्चाचारविहितटीका समाप्ता ॥ ० ॥ शकाब्दाः । १७८१ ।

विषयः । कर्पूरादिस्तोत्रनाम्ना प्रसिद्धस्य कालिकास्वरूपाख्यस्तोत्रस्य पश्चाचारविहिता व्याख्या ॥

No. 160. दत्तकतत्त्वनिर्णयः. By हरिनाथमिश्रः. Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 15. Lines, 5 on a page. Extent, 234 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Varasikurā, District Mayamansiṃha, Paṇḍita Jayanātha Tarkālaṇkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
सशिवस्य शिवस्य शिवस्य पदं
पदमस्तसमस्तनगस्तपदम् ।
प्रणिपत्य विगत्य विशेषपद-
त्वनपत्यमपत्यविशेषविधिम् ॥
वक्तुं श्रीहरिनाथशर्म्मण इह ग्रन्थे प्रवृत्तिः सता-
मामोदाय विधाय मत्सरमिदं श्रीयन्निधीरायत । (?)
ग्रन्थं दत्तकतत्त्वनिर्णयमिमं शुद्धिः सुलभ्या तथा
गाङ्गेयस्य धनञ्जयेन विदिता शुद्धिर्यथा मानवैः ॥
न कार्य्यं मात्सर्य्यं परमकृतिनो ग्रन्थविषये
कृपापारावारा भवत भवतः प्रार्थय इदम् ।
न दूष्यं वै दूष्यं निजमपि च यत् कुत्सितवचः
... ... मम भवतु मोदाय भवताम् ॥
तत्र मरीचिः ।
अनपत्यस्य लोकेऽस्मिन् गतिः काच न विद्यते ।
तस्मात् तेन प्रकर्त्तव्यः पुत्रः प्रतिनिधिः सदा ॥
एवञ्च कन्याया अपि अपत्यत्वात् तत्सत्त्वेऽपत्यसामान्याभावरूपानपत्यता विरहात् । इत्यादि ।

End. स पितृभ्यः पिता दद्यात् सुतसंस्कारकर्म्मसु ।
पिण्डानोद्वहनात् तेषां तस्याभावेऽपि तत्क्रमात् ॥ (?)
पिता कुर्य्यात् तदन्यो वा तस्याभावेऽपि तत्क्रमात् ॥
इति वचनाभ्यां मृतपितृकौरसपुत्रस्येव संस्कार्य्यक्रमेण सपिण्डादिभिः कर्त्तव्या इति ।
विरुद्धं गुरुवाक्यस्य यदत्र भाषितं मया ।
तत् क्षन्तव्यं बुधैरेव दत्तकत्वबुभुत्सया ॥

Colophon. इति हरिनाथमिश्रविरचितो दत्तकतत्त्वनिर्णयः समाप्तः ।

विषयः । दत्तकविध्यादिनिरूपणमुखेन तद्ग्रहणविध्यादिनिरूपणम् ।

No. 161. दत्तकदीधितिः. By अनन्तभट्टः. Substance, country-made paper, 19×4 inches. Folia, 11. Lines, 7 on a page. Extent, 351 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāti, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
श्रुतिस्मृतिपुराणादिमीमांसान्यायविस्तरम् ।
विचार्य्यानन्तभट्टेन क्रियते दत्तदीधितिः ॥
तत्रादौ दत्तकग्राह्याग्राह्यत्वविवेचनम् । इत्यादि ।

End. ततश्च प्रतिग्रहीत्रा उपनयनान्तसंस्कृतस्यौरससमानांशभागित्वं दत्तकस्य तत्कर्त्तृकसकलतदन्तसंस्काररहितस्य तु विवाहमात्रधनलाभो नान्यधनलाभः । सत्यौरसे कतिपयसंस्कारलाभे चतुर्थांशलाभ इति व्यवस्था । इति दायादनिर्णयः । दत्तकपुत्राणामपि स्वीकार उक्तविधिना कार्य्यः । वक्ष्यामि पुत्रसंग्रहमित्यादिगतपुत्रपदस्य पुमान् पुत्र इत्यादिविवक्षाभावात् इतिहासपुराणेषु कन्यादत्तकोक्तेश्च पत्न्यभावे सा रिक्थं लभते दुहितृत्वादिति शिवम् ।
सतां सन्तोषसिद्ध्यर्थमिति दत्तकदीधितिः ।
अकार्य्यनन्तभट्टेन तेन तस्य मुदेऽस्तु सा ॥

Colophon. इति महामहोपाध्याय श्रीमदनन्तभट्टविरचिता दत्तकदीधितिः सम्पूर्णा ।
* श्रीरस्तु मयि लेखके ॥

विषयः। अत्र प्रथमं दत्तकग्राह्याग्राह्यत्वादिविचारः। ततो दत्तकग्रहणयागहोमादिनिर्णयः। दत्तकानां विवाहाद्युपयोगिगोत्रादिनिर्णयः दत्तकसापिण्ड्यविवेचनम्। धनविभागनिर्णयश्च॥

No. 162. दत्तकोज्ज्वलः. By वर्द्धमानः. Substance, country-made paper, 20 × 3 inches. Folia, 7. Lines, 5 on a page. Extent, 408 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit Naihāṭi, Paṇḍita Haraprasāda Çāstri. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय॥

निधाय हृदये कालीचरणं सर्व्वसिद्धिदम्।
विप्रश्रीवर्द्धमानेन क्रियते दत्तकोज्ज्वलः॥
मन्वादिवाक्यमास्थाय परस्परविरोधिनाम्।
विदुषां संशयच्छित्त्यै सिद्धान्तोऽत्र प्रकाश्यते॥

इह यद्यपि प्रथमपुत्रोत्पादनेनैव पितृणामनृणत्वं मन्वादिभिरभिहितं तथापि तत्पुत्रमरणे प्रपौत्रपर्य्यन्तरहितस्याजातपुत्रस्य च पिण्डोदकक्रियार्थं पुनः पुत्रकरणमावश्यकं यदाह मनुः। इत्यादि।

End. दत्तकस्य उपरितनपुरुषत्रयसन्ततिजनने मरणे वा त्रिरात्राशौचमिति। दत्तकस्य जनककुले सम्बन्धाभावतया अशौचं नास्तीति। सगोत्रदत्तकस्य प्रतीष्टकुले सम्पूर्णाशौचमिति कश्चित्। दत्तकपुत्रस्य औरसतया सम्पूर्णाशौचं पार्व्वणाधिकारित्वञ्च इति। दत्तकस्य पुनरुत्पन्नपश्चादौरसेन सार्द्धं चतुर्थांशभागित्वमिति। दत्तकस्य पुनरुत्पन्नपश्चादौरसेन सार्द्धं समांशित्वमित्यपि कश्चित्।

Colophon. इति महामहोपाध्याय-श्रीवर्द्धमानकृत दत्तकोज्ज्वलः समाप्तः॥ श्रीगुरवे नमः।

विषयः। दत्तकग्रहणविध्यादयः संक्षेपेण प्रकाशिताः। तन्मतभेदाश्च प्रदर्शिताः। औरसपुत्रेण सार्द्धं दत्तकस्य धनविभागश्च सम्यक् विचार्य्य विवेचितः।

No. 163. दानकौमुदी, (क्रियाकौमुदीग्रन्थीया). By गोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 13 × 2½ inches. Folia, 119. Lines, 5 on a page. Extent, 2,231 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1533. Place of deposit, District Vāñkuḍā, Viṣṇupura, Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. (अस्य प्रथमपत्त्रत्रयं नास्ति तेन चतुर्थपत्त्रप्रारम्भवाक्यं लिखितम् ।)
छन्दोगस्तु कइदं कस्मा अदात् कामः कामायादात् कामो दाता कामः प्रतिगृहीता कर्म्म समुद्रमाविशत् कामेन त्वां प्रतिगृह्णामि कामैतत्ते इति पठित्वा अमुकद्रव्यं अमुकदैवतमिति वदेत् । इदमत्र विचार्य्यते । मनसा सङ्कल्पयति वाचाभिलपति कर्म्मणा चोपपादयतीति हारीतवचनादमुक-कामनया मयेदमनुष्ठातव्यमिति सङ्कल्पितस्य कर्म्मणो वाचाभिलापे कर्त्तव्ये एकयुगबद्धवाहिन्यायेन फलस्याभिलापो दुर्निवारः । तथाच गोतमः ।
अन्तर्जानुकरं कृत्वा सकुशं सतिलोदकम् ।
फलं समभिसन्धाय प्रदद्यात् श्रद्धयान्वितः ॥ इत्यादि ।

End. ॐ पूर्णादर्व्वीत्यन्तं ॐ सप्तते इत्यन्तं ॐ पुनस्त्वे इत्यन्तं स्वाहान्तेन मूलमन्त्रेण च पूर्णाहुतिं समाप्य ब्रह्मदक्षिणां दत्वाग्निं विसर्जयेत् । ॐ समुद्रं गच्छ स्वाहेतिमन्त्रेणाग्निं विसृजेत् । ॐ दिवं ते धूमो गच्छत्वन्तरिक्षं ज्योतिः पृथिवीं भस्मना पृण स्वाहा इति त्वग्निं शीतलयेत् । इत्यग्निसंस्कारविधिः ॥
अग्नेर्नामान्युक्तानि कपिलपञ्चरात्रे ।
लौकिके पावको ह्यग्निः प्रथमः परिकीर्त्तितः ।
अग्निस्तु मारुतो नाम गर्भाधानेऽभिधीयते ॥
पुंसवने चन्द्रनामा शुङ्गात् (?) कर्म्मणि शोभनः ।
सीमन्ते मङ्गलो नाम प्रगल्भो जातकर्म्मणि ॥
नाम्नि वै पार्थिवो नाम प्राशने च शुचिस्तथा ।
सत्यनामाथ चूड़ायां व्रतादेशे समुद्भवः ॥
गोदाने सूर्य्यनामेति केशान्ते ह्यग्निरुच्यते ।
वैश्वानरो विसर्गे तु विवाहे योजकः स्मृतः ॥
चतुर्थ्यान्तु शिखी नाम धृतिरग्निस्तथापरे ।
आवसथ्ये भवो ज्ञेयो वैश्वदेवे च पावकः ॥
पूर्णाहुत्यां मृड़ो नाम शान्तिके वरदस्तथा ।
पौष्टिके बलदश्चैव क्रोधोऽग्निरभिचारिके ॥
प्रायश्चित्ते विधुश्चैव पाकयज्ञे हुताशनः ।
देवानां हव्यवाहस्तु पितॄणां कव्यवाहनः ॥
वश्यार्थे कामदो नाम वनदाहे तु दूतकः ।
कोष्ठे तु जठरोऽग्निस्तु क्रव्यादमृतके तथा ॥

समुद्रे वाड़वो ह्यग्निः चये सम्वर्त्तको भवेत् ।
लचहोमे च वह्निः स्यात् कोटिहोमे हुताशनः ॥
मत्स्यसूक्तप्रतिष्ठायां लोहितश्च प्रकीर्त्तितः ।
... ... वास्तुयागे प्रजापतिः ॥
जलाशयप्रतिष्ठायां वरुणः समुदाहृतः ।
एतानि होमे नामानि ज्ञातव्यानि हविर्भुजः ॥
आहूय चैव होतव्यं यो यत्र विहितोऽनलः ॥
गणपतिभट्टतनुजो गोविन्दानन्दपण्डितः श्रीमान् ।
समकृत सन्तोषार्थं सत्त्ववतां दानकौमुदीमेताम् ॥
सर्व्वान्तर्यामिने तस्मै गोविन्दाय नमो नमः ।
यत्रानुरागं धास्यन्ति यत्कृपाभिर्विपश्चितः ॥ * ॥

Colophon. इति गोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्य्यविरचितायां क्रियाकौमुद्यां दानकौमुदी नाम द्वितीयो यामः समाप्तः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ शक १५१२ मल्लाब्द ८१८ ॥ * ॥

विषयः। विवाहादिप्रयोगादिनिरूपणम् । दानवाक्यविचारमुखेन दानविध्यादिनिरूपणम् । विचारमुखेन आद्यमासादिपदोल्लेखसार्थक्यादिकथनम् । रजतकाञ्चनधेनुदानादिविधि-प्रयोगादिनिरूपणम् । कूपजलाशयादिप्रतिष्ठादिप्रमाणप्रयोगनिरूपणम् । होमादिनिरूपणञ्च ।

No. 164. दानकेलिकौमुदी। Substance, country-made paper, 13 × 4 inches. Folia, 33. Lines, 9 on a page. Extent, 847 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāñkuḍā, Kuncekol, Bābu Yogīndranātha Siṃha Deva. Appearance, old. Verse and prose. Incorrect.

Beginning. नमो गोपीजनवल्लभाय ।
अन्तः स्मेरतयोज्ज्वला जलकणव्याकीर्णपक्ष्माङ्कुरा
किञ्चित् पाटलिताञ्चला रसिकतोत्सिक्ता पुरोदुञ्चती ।
रुद्धायाः पथि माधवेन मधुरव्याभुग्नतारोत्तरा
राधायाः किलकिञ्चितस्तवकिनी दृष्टिः श्रियं वः क्रियात् ॥
अपि च ।
विधुरपि कलयन् सदाभिवृद्धिं
गुरुरपि गौरवचर्य्यया विहीनः ।

सुकरपचितवक्रिमापि गूढो
जयति मुरद्विषि राधिकानुरागः ॥

नान्द्यन्ते सूत्रधारः । अलमतिविस्तरेण । समन्तादवलोक्य हन्त कथं मदीयनान्दीचन्द्रिकासन्दीपितभावबन्धुरा नन्दीश्वरगिरेरुपत्यकायां घूर्णते सतां मण्डली । इत्यादि ।

End. राधाकुण्डतटीकुटीरवसतिस्त्यक्तान्यकर्म्मा जनः
सेवामेव समक्षमत्र युवयोर्यः कर्त्तुमुत्कण्ठते ।
हन्दारण्यसमृद्धिदो द्रुतपदक्रीड़ाकटाक्षद्युते
स्पर्शाद्यस्तरस्य माधवफणी तूर्णं विधेयस्त्वया ॥

कृष्णः सहर्षमभ्युपगमत् । भगवति तथास्तु तदेहि प्रातिस्विकाभीष्टकृतो यः प्रयास इति निष्क्रान्ताः सर्व्वे ॥

Colophon. इति दानकेलिकौमुदी नाम भाणिका समाप्ता ॥
कथिता सुमनःसुखदा यस्य निदेशेन भाणिकात्र ।
गेयं तस्य मम प्रियसुहृदः कण्ठतटीं चणमलङ्कुरुताम् ॥
गते मनुशते (?) शाके चन्द्रस्वरसमन्विते ।
नन्दीश्वरे निवसता भाणिकेयं विनिर्म्मिता ॥

विषयः । राधाकृष्णयोर्वृन्दावनकुञ्जविहारादिवर्णनात्मकं दृश्यकाव्यमिदम् ॥

No. 165. दानसागरः. By वल्लालसेनः. Substance, country-made paper, 18 × 5 inches. Folia, 242. Lines, 9 on a page. Extent, 11,434 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta, Viçvakoṣa office, Bābu Nagendranātha Vasu. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥
ये साक्षादवनीतलामृतभुजो वर्णाश्रमज्यायसां
येषां पाणिषु निःक्षिपन्ति कृतिनः पाथेयमामुष्मिकम् ।
यद्वक्त्रोपनताः पुनन्ति जगतीं पुण्यास्त्रिवेदीगिर
स्तेभ्यो निर्भरभक्तिसम्भ्रमनमन्मौलि द्विजेभ्यो नमः ॥
छन्दोभिर्यैकरम्भेण श्रुतिनियमगुरुब्रह्मचारित्रचर्य्या-
मर्य्यादागोत्रशैलः कलिचकितसदाचारसञ्चारसीमा ।

मद्वृत्त-स्वच्छवन्मार्द्दवपुरुषगुणाच्छिन्नसन्तानधारा-
वर्षैर्मुक्तामरश्रीनिवास सदमालभूषणं सेनवंशः ॥ (?)
तत्रालङ्कृत-सपेथः (?) स्थिरघनच्छायाभिरामः सतां
स्वच्छन्दप्रणयोपभोगसुलभः कल्पद्रुमो जङ्गमः ।
हेमन्तः परिपन्थिपङ्कजसरः सर्गस्य नैसर्गिके
सङ्गीतः स्वगणैरुदात्तमहिमा हेमन्तसेनोऽजनि ॥
तदनुजविजयसेनः प्रादुरासीद्वरेन्द्रो
दिशि विदिशि भजन्ते यस्य वीरध्वजत्वम् ।
शिखरविनिहिताज्ञा वैजयन्तीं वहन्तः
प्रणतिपरिगृहीताः प्रांशवो राजवंशाः ॥
सर्व्वाशाः परिपूरयन्नुपचितश्रीर्दानवारां घनै-
रासारैरभिषिक्तनिर्म्मलयशः शालेयभूमण्डलः ।
दैन्योत्तापभृतामकालजलदः सर्व्वोत्तरः क्ष्माभृतां
श्रीवल्लालनृपस्ततोऽजनि गुणाविर्भावगौड़ेश्वरः ॥
वेदार्थस्मृतिसंग्रहादिपुरुषः श्लाघ्यो वरेन्द्रीतले
निस्तन्द्रोज्ज्वलवीचिनाशनयनः सारपूतं ब्रह्मणि । (?)
षट्कर्म्मा भवदार्य्यशीलनिलयः प्रख्यातसत्यव्रतो
वृत्तारेरिव गीष्पतिर्नरपतेरस्यानिरुद्धो गुरुः ॥
आध्यातसकलपुराणस्मृतिसारः श्रद्धया गुरोरस्मात् ।
कलिकल्मषो वदानं (?) दाननिबन्धविधाकामोऽपि ॥
दुरधिगमधर्म्मनिर्णयविषयाध्यवसायसंशयस्तिमितः ।
नरपतिरयमारेभे ब्राह्मणचरणारविन्दपरिचर्य्याम् ॥ इत्यादि ।

End. अत्र धान्याद्यपेक्षितं द्रव्यं विष्णवे देयम् । तथाच विष्णवे दानाभिवृत्तौ विष्णुधर्म्मोत्तरे ।
यत्किञ्चिद्देव देवाय दद्याद्भक्तिसमन्वितः ।
तदेवाक्षयमाप्नोति स्वर्गलोकञ्च गच्छति ॥

Colophon. इति महाराजाधिराज निःशङ्कशङ्कर श्रीमद्बल्लालसेनदेवविरचिते श्रीदान-सागरे वासुदेवसम्प्रदानकदानावर्त्तः ॥
धर्म्मस्याभ्युदयाय नास्तिकपदोच्छेदाय जातः कलौ
श्रीकान्तोऽपि सरस्वतीपरिवृतः प्रत्यक्षनारायणः ।

पादाम्भोजनिषण्णविश्ववसुधासाम्राज्यलक्ष्मीयुतः
श्रीवल्लालनरेश्वरो विजयते सद्वृत्तचिन्तामणिः ॥
दाराणामरिरैत्य सम्भ्रमपरित्यक्तान्नपानाशनै-
र्वक्त्रोदीरितकाकुकातरगिरां प्राणेशभिक्षाञ्जलौ ।
येनाच्छिद्य यशांसि दुर्जयजरद्वंशार्जितावेक्षणा-
द्दोर्लीलादलितो रणे करुणया त्यक्तः स गौड़ेश्वरः ॥
विद्वद्भिः शम्भुकामैः कलिकलुषमलच्छेदिनो दानधर्म्मा-
नन्योन्यामर्षदोषप्रणिहितमतिभिस्तैर्नियुक्ता द्विजाग्र्यैः ।
असाक्षीदेनमेषां मतमनतिरम्यसम्यङ्निबन्धं
सद्वल्लालसेनामलकुलकुमुदामोदचन्द्रो नरेन्द्रः ॥
तस्यैष कर्म्म नियताखिलजीवलोक-
तापत्रयोपशमनः पुरुषोत्तमस्य ।
(?) सुम्भेनापगतां कलिपङ्कनोदी
श्रीदानसागरमयः पयसां प्रवाहः ॥
यद्यद्विचितमैहिकं सुकृतिनां श्रेयो यदामुष्मिकं
सर्व्वं तत्तदिहाश्रमेण सुलभं निर्णीय निःसंशयः ।
श्रीवल्लालनरेन्द्रवर्णित मन्वलगं सर्व्वार्थद- (?)
मेतं संप्रति दानसागरमविश्रद्धैकभाजो जनाः ॥

Colophon. इति परममाहेश्वरनिःशङ्कशङ्करश्रीमद्वल्लालसेनदेवविरचितः श्रीदानसागरः समाप्तः ॥ ० ॥

विषयः । अत्र प्रथमं ब्राह्मणप्रशंसा । दानप्रशंसा । पात्रप्रशंसा । ततो दानपात्रापात्र-निरूपणम् । सात्त्विकराजसादिदानफलम् । दानकालादिनिरूपणम् । अथ तीर्थनिरूपणमुखेन तत्प्रशंसादिकथनम् । देयस्वरूपनिरूपणम् । दानापवादः । दानविधिः । नक्तपरिभाषा । होमपरिभाषा । द्रव्यगणपरिभाषा । मानपरिभाषा । तुलापुरुषादिनिरूपणम् । हिरण्यगर्भ-महादानादिनिरूपणम् । ब्रह्माण्डमहादानम् । गोसहस्रदाननिरूपणम् । कामधेनुमहादानम् । हिरण्याश्वमहादानम् । अश्वरथदानम् । हेमहस्तिरथमहादानम् । पञ्चलाङ्गलमहादानम् । धरादानम् । विश्वचक्रमहादानम् । महाकल्पलतामहादाननिरूपणम् । रत्नधेनुमहादानम् । महाभूतघटदानम् । प्रथमावर्त्ते एते विषयाः सन्ति । अथ द्वितीयावर्त्तप्रारम्भः । अत्र च दश-प्रकारमेरुदाननिरूपणम् । तृतीयावर्त्ते अलङ्कृतगवीदानादिनिरूपणम् । चतुर्थावर्त्ते अलङ्कृत-बद्धगवीदाननिरूपणम् । पञ्चमावर्त्ते अलङ्कृतवृषदानादिनिरूपणम् । षष्ठे गवाह्निकदाननिरू-

पणम् । सप्तमावर्त्ते भूमिदाननिरूपणम् । अष्टमे आसनदानम् । नवमे वारिदानप्रशंसा । दशमे तैजसदानादि । एकादशे जलपात्रदानम् । द्वादशे अन्नदानादि । त्रयोदशे भक्ष्य-दानम् । चतुर्द्दशे लवणदानम् । पञ्चदशावर्त्ते घृतदानम् । षोड़शसप्तदशयोः दधिक्षीर-दानादि । अष्टादशोनविंशयोः मन्त्रदानादिनिरूपणम् । विंशैकविंशयोः मधुवनस्पतिदान-निरूपणम् । द्वाविंशे अभ्यङ्गदानम् । २३ शे गन्धदानम् । २४ शे धूपदानम् । २५ शे अनु-लेपनादिदाननिरूपणम् । २६ शे पुष्पदानम् । २७ शे वस्त्रदानम् । २८ शे यज्ञोपवीतदानम् । २९ शे सुवर्णदानम् । ३० शे रौप्यदानम् । ३१ शे दीपदानम् । ३२ शे पुराणदानम् । ३३ शे कल्पदानम् । ३४ शे प्रेष्यदानम् । ३५ शे शस्यदानादयः । ३६ शे तिलदानम् । ३७ शे गृहदानादि । ३८ शे सम्भारदानम् । ३९ शे कृष्णाजिनदानम् । ४० शे छत्रदानम् । ४१ शे पादुकादानम् । ४२ शे यानदाननिरूपणम् । ४३ शे त्रिचत्वारिंशदावर्त्ते गजदानादि-निरूपणम् । ४४ शे महिषदाननिरूपनम् । ४५ शे आरोग्यदानम् । ४६ शे अभयदानम् । ४७ शे मासोपलक्षितनियतदानम् । ४८ शे अनियततिथिदानम् । ४९ शे नक्षत्रादिदाननिरूपणम् । ५० शे मासव्याप्तिदानम् । ५१ शे संक्रान्तिदानादिनिरूपणम् । ५२ शे वत्सरे दाननिरूपणम् । ५३ शे प्रकीर्णदानादिनिरूपणम् । ५४ शे सामान्यदेवतासम्प्रदानकदानादि । ५५ शे सूर्य्यसम्प्रदानक-दानादि । ५६ शे महेश्वरसम्प्रदानकदानादि । ५७ शे वासुदेवसम्प्रदानकदानादिनिरूपणमिति ।

No. 166. दायकारिका. By मोहनचन्द्रवाचस्पतिः. Substance, country-made paper, 20 × 4 inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 19 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura, Ichhāpurāgrāma, Paṇḍita Vrajanātha Vidyāratna. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. नत्वा गुरून् समासेन दायभागस्य सारतः ।
द्विजमोहनचन्द्रेण कारिका लिख्यते मया ॥
अथ स्त्रीधनाधिकारक्रमनिर्णयः ।
कन्याधनेऽधिकारः स्यात् सोदरभ्रातुरग्रतः ।
तदभावे मातुरेव पितुः स्यात् तदनन्तरम् ॥
वरदत्तातिरिक्ते तु वाग्दत्ताकन्यकाधने ।
एवं क्रमेणाधिकारी ज्ञातव्यः पण्डितैः सदा ॥ इत्यादि ।

End. वानप्रस्थो नयेदेकतीर्थसेवी च नापरः ।
प्राप्नुयाच्च यतिधनं सच्छिष्यो नापरः क्वचित् ॥

स नैष्ठिकब्रह्मचारी धनमाचार्य्य आप्नुयात् ।
उपकुर्व्वन् ब्रह्मचारिधनं पित्रादि वा नयेत् ॥

Colophon. इति श्रीमोहनचन्द्रविद्यावाचस्पतिविरचिता दायभागकारिका समाप्ता ।

विषयः । संक्षेपतो दायाधिकारक्रमकथनम् ।

No. 167. दायभागसिद्धान्तकुमुदचन्द्रिका. By श्रीमदच्युतचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 16 × 4 inches. Folia, 35. Lines, 10 on a page. Extent, 875 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1693. Place of deposit, Viṣṇupura, District Vā̃kuḍā, Paṇḍita Mahendranātha Bhaṭṭācāryya. Purchased by Government of India, Calcutta. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ कृष्णाय नमः । अपरे ब्रह्मशाश्वतमिति मनुनैव ब्रह्मावतारत्वमुक्तमिति तद्वाचकं मनुपदमतः प्रसङ्गान् मङ्गलमाचरन्नर्थमाविष्करोति मन्वादीनि । स्वशब्दनिर्द्देशेन मनोरादिपदनिर्द्दिष्टेतरविषाद्दभ्यो गौरवमावेदयद्दर्थादितरस्मृतिविरोधात् तत् स्मृते ... ... मभिहितं अविमृश्य यथार्थतात्पर्य्यामभिसन्धाय विवादः अपुत्रधनं प्रथमं पितुरेव भ्रातुरेव पत्न्या एवेत्यादि परस्परविरुद्धवाद इत्यर्थः । बुधानां विवादो विरुद्धार्थवाक्यं संशयः तेषां प्रबोधाय यथार्थतात्पर्य्यनिश्चयार्थं संशयनिरासार्थं वा एवं दुरूहविषयाकर्णने सुमतयोऽवहिताः केवलमधिकुर्व्वन्तीति उक्तं सुधिय इति अर्थः स्वर्गनरकाभावसाधनत्यागस्तेयनिवृत्तिमूलसंशयविषमस्वत्वतदभावान्यतरनिर्णयो ज्ञेयः । उद्देश्यानन्तरं लक्षणेन दायभागशब्दार्थं निर्णेतुं प्रतिजानीते अथेति । विभागोऽर्थस्येति विभागः स्वत्वनिर्णयानुकूलो व्यापारः अर्थस्यानवच्छिन्नधनस्य यत्रावच्छेदे तदवच्छिन्नधनरूपं यद्वा अर्थस्येति सप्तम्यर्थे षष्ठी आर्षत्वात् तेन यस्मिन्नर्थे इति सामानाधिकरण्येनान्वयः । इत्यादि ॥

End. यथा चोक्तम् ।
अनुमानाद् वरः साक्षी साक्षिभ्यो लिखनं गुरु ।
अविरुद्धा त्रिपुरुषी भक्तिस्तेभ्यो गरीयसीति ॥
पाकधर्म्माः वैश्वदेवधर्म्मादयः । आगमो धनागमनोपायः क्रमादिव्ययो द्रव्यविनियोगः प्रातिभाव्यं लग्नकालम् । ... ... न्यायस्येति न्यायो व्यापारज्ञानव्याप्यज्ञानयोः कार्य्यकारणभावः । नाचार्य्येति

श्रीधराचार्य्यैर्यदुक्तं तदेव शास्त्रार्थो नान्यो ... । यथा, ये दायभागप्रकरणे प्रकृतज्ञान ... ... तेषां रञ्जनमनुरागोऽत्र ग्रन्थे नास्माभिः कर्त्तुं शक्य इत्यर्थः । तर्हि किमर्थं प्रयास इत्यत आह किन्त्विति प्रमाणाधीनज्ञानानां प्रमाणदर्शिनां मुनीनां सम्वादमात्रकृतये वाक्यविरोधपरिहाराय कृतिनः पण्डितस्य मम यत्न इत्यर्थः । ... ...

इति बहुविधेति सुबोधम् ॥

Colophon. इति श्रीमदच्युतचक्रवर्त्तिविरचिता दायभागसिद्धान्तकुमुदचन्द्रिका समाप्ता ॥ शकाब्दा १६९२ । श्रीहरिः शरणम् ।

विषयः । जीमूतवाहनकृतदायभागस्य व्याख्यानम् ।

No. 168. दायभागार्थदीपिका. By रघुरामशिरोमणिः. Substance, country-made paper, 12 × 5 inches. Folia, 8. Lines, 8 on a page. Extent, 232 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hālisahar, Valdeghātā, Bābu Giriça Candra Gaṅgopādhyāya. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

विद्याभूषणविख्यातः श्रीमान् रघुमणिः सुधीः ।
सर्व्वदेशेषु विख्यातः सर्व्वशास्त्रविशारदः ॥
विप्रश्रीरघुरामेण तच्छात्रेणातियत्नतः ।
क्रियते दायभागार्थदीपिका हृद्दीपिका ॥
जीमूतवाहनकृते दायभागेऽब्धिदुस्तरे ।
अर्थमालोच्य बहुधा संक्षेपेण प्रकाशिता ॥
सर्व्वव्यवस्थापद्याली प्रणालीपरिपूजिता ।
विदुषामपि चान्येषां सुखबोधाय कल्पिता ॥
गुरुणा तेन कृतिना मञ्जुष्ठेन विवेचिता ।
लुईष थौननिमिति कीर्त्तितः साहेव सुधीः
विद्यास्थलस्तु वित्तमो व्यवहृतौ दाने च शीले वरः ।
तेनादिष्टतया मया विरचिता स्वार्थे परार्थे परा-
योऽयमन्द्य सुफुल्लसागरकुले रामेश्वरस्यान्वयः ॥

माखत्रयं बहुविधं निपुणं विभाव्य
या भाविता कृतिरियं सुधिया भवद्भिः
किञ्चित् कृपाञ्चितमनोऽत्र निधेयमेव
श्रीमत् सुखं मम तदा सफलप्रयासः ॥
पित्रादीनां स्वत्वनाशे यद्धनं स्यात् सुतादिगम् ।
पुत्रत्वादिकसम्बन्धात् तत् दायः परिकीर्त्तितः ॥

End. विभागज्ञानं विभागधर्म्मनिर्णयौ लिखितेन च साक्षिणा व्यवहारेणापि तथा क्रयविक्रयादिना युक्त्या विभक्तता ज्ञेया । पृथगायव्ययादिभिः ।
तत्र साक्षी सपिण्डोऽतः सम्बन्धी तत् परः परः ।
देशजातिकुलश्रेणी-धर्म्मान् वीक्ष्य महीपतिः ।
तेन तेनैव धर्म्मेण तत्र तत्र विनिर्णयेत् ॥

Colophon. इति श्रीरघुमणिविद्याभूषणभट्टाचार्य्याधीतशास्त्र श्रीरघुरामशिरोमणिभट्टाचार्य्यकृता दायभागार्थदीपिका पद्यावली समाप्ता ।

विषयः । संक्षेपेण दायभागार्थनिरूपणम् ।

No. 169. दीपिकावली. By हरिकृष्णः. Substance, country-made paper 14×2 inches. Folia, 49. Lines, 5 on a page. Extent, 796 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Candrakīrtigrāma, Post office Vaidyervāzār, District Ḍhākā, Paṇḍita Bhavānikānta Nyāyaratna. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
कर्णपूरीकृताखण्डनमेरुनवपल्लवम् ।
नन्दीश्वरमहं वन्दे पार्व्वतीप्राणनायकम् ॥
को विद्यामो ... ... अज्ञानां ज्ञानदायिनी ।
हरिकृष्णेण धीरेण क्रियते दीपिकावलिः ॥
सर्व्वकर्म्मण्युपादेया विशुद्धिश्चन्द्रतारयोः ।
तच्छुत्वा चैव सर्व्वेषां ग्रहाणां फलदातृता ॥
अस्यार्थः । सर्व्वकर्म्मणि विवाहादौ चन्द्रतारयोः शुद्धिरुपादेया ग्राह्या तत् श्रुत्वा सर्व्वेषां ग्रहाणां फलदातृता फलदातृत्वम् ॥ यतः सर्व्वे ग्रहास्तदशुद्धौ शुद्धा अपि न शुभफलदा इत्यर्थः ।

चन्द्रताराशुद्धिप्रशंसा ।

सप्तमोपचयाभ्यस्तश्चन्द्रः सर्व्वत्र शोभनः ।
शुक्लपक्षे द्वितीयस्तु पञ्चमो नवमस्तथा ॥

अस्यार्थः । सर्व्वत्र शुक्लपक्षे कृष्णपक्षे च शोभनः शुक्लपक्षे पुनः द्वितीय-पञ्चमनवमस्थोऽपि शुभः ॥ आयस्य इति । अत्र जन्मनक्षत्रगतादपि नाड़ीनक्षत्रदोषो नास्ति । तथाच वराहः ।

जन्मनक्षत्रगतश्चन्द्रः प्रशस्तः सर्व्वकर्म्मसु ।
... ... ॥

चन्द्रशुद्धिः ।

सितशनिकुजजीवार्कास्त इन्दुर्नराणां
व्यय ...... नवमस्थो ... ... ।
सुसुतनिधनगश्चेन्मृत्युपुत्रार्थगोऽपि
प्रचुरशुभफलं स्याद्वामवेधेन शुद्धिः ॥ इत्यादि ।

End. अथ वर्षाज्ञानम् ।

पञ्चम्यादिषु पञ्चसु कुम्भार्के भवति यदि रोहिणीयोगः ।
अधमतमाधममाधम ... ... मह्दम्भसां पातः ॥

अस्यार्थः । कुम्भार्के फाल्गुने यदि शुक्लपक्षस्य कृष्णपक्षस्य वा पञ्चम्यादिषु यदि रोहिणीयोगो भवति एतदुक्तं भवति पञ्चम्या रोहिणीयोगे अधमतमा वर्षा ज्ञेया षष्ठ्या योगे अधमा सप्तम्या योगे मध्यमा एवं यथासंख्येनान्वयः ॥

Colophon. इति श्रीहरिकृष्णकृतिना कृता दीपिकावलिः समाप्ताः ॥ शुभमस्तु शकाब्दाः । १६३१ ॥

विषयः । अत्र प्रथमं चन्द्रताराविशुद्धिनिरूपणम् । चन्द्रताराशुद्धिप्रशंसा । अथ जन्मादिसंज्ञानिर्णयः । राशिविभागनिर्णयः । लग्ननिर्णयः । राशिभोगनिर्णयः । दिगधिपति-निर्णयः । नक्षत्रनामनिर्णयः । योगनिर्णयः । योगानां वर्ज्जनीयभागकथनम् । नन्दादिसंज्ञा-निर्णयः । शुभाशुभप्रहरफलनिर्णयः । वारवेलानिर्णयः । उत्पातयोगनिर्णयः । अमृतयोग-निर्णयः । नक्षत्रामृतयोगनिर्णयः । अमृतयोगनिर्णयः । अमृतयोगप्रशंसा । उषादिसप्तगण-निर्णयः । कालशुद्धिनिर्णयः । वर्ज्जनकालनिर्णयः । अभिचारवादनिर्णयः । विवाहादियामित्र-वेधसंचिप्तनिर्णयः । वारनिर्णयः । वैवाहिकतिथिनिषेधनिर्णयः । गोधूलिनिन्दा । गणफल-निर्णयः । नाड़ीनक्षत्रयोगे मरणनिर्णयः । षड़ष्टकदोषनिर्णयः । नववध्वागमननिर्णयः

पुनर्विवाहनिर्णयः । निषेकनिर्णयः । पश्चास्तनिर्णयः । नवान्ननिर्णयः । विद्यारम्भनिर्णयः । उपनयननिर्णयः । हलप्रवाह-वीजवपन-गृहारम्भ-गृहस्थाननिर्णयः । श्रवणादिविचारनिर्णयः । गण्डस्थाननिर्णयः । यात्राविधिनिर्णयः । योगिनीफलनिर्णयः । नक्षत्रशूलनिर्णयः । काल-निर्णयः । विषुवादिसंक्रान्तिनिर्णयः । धान्यमूल्यज्ञाननिर्णयः । वर्षाज्ञाननिर्णयादिसूचकवचन-समूहसंग्रहः तेषां व्याख्यानञ्च ॥

No. 170. दुर्गापूजापद्धतिः। (वलिनारायणीया) Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 57. Lines, 8 on a page. Extent, 1,995 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1774. Place of deposit, Vakaḍi, Teliveni, District Medinīpura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ॥ अथ वलिनारायणीयदुर्गापूजापद्धतिः । तत्र शुक्ल-षष्ठ्यां सायं समये निवर्त्तितनित्यक्रियः निष्कोटर-वज्राद्यनुपहत-सफल-विल्ववृक्षसमीपं गत्वा तन्मूलस्थानं गोमयेनोपलिप्य प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा उपविश्य ॥ ॐ कर्त्तव्येऽस्मिन् वार्षिकशरत्कालीनायाः श्रीजयदुर्गा-भट्टारिकायाः शुभवोधनामन्त्रणकर्म्मणि ॐ पुण्याहमित्यादि पुण्याहवाचनं कृत्वा स्वस्ति प्रवाच्य यथा अयं चणः शुभक्षणोऽस्तु तत्र तारावारग्रहनक्षत्रा-णाममृतेन योगोऽस्तु ... ... सङ्कल्पं कुर्य्यात् । यथा ॐ अद्या श्विने मासि शुक्ले पक्षे षष्ठ्यां तिथौ अस्मिन् विशिष्टभारतभूप्रदेशे गणपति-दुर्गाभट्टारिकायाश्चरणसरोजसन्निधौ अमुकगोत्रः श्रीअमुकदेवशर्म्मा अशेष-शत्रुक्षयोत्तरोत्तरराज्यलक्ष्मीवृद्धिपुत्रपौत्रधनधान्याद्यवच्छिन्नसम्पत्त्यपेक्षितसिद्धि विपच्छान्तिकामः श्वःकर्त्तव्यश्रीदुर्गाभट्टारिकागृहप्रवेशनपूर्व्वकभगवत्पुरा-णान्तर्गत ब्रह्मविहितशरत्कालीनसप्तम्यष्टमीनवमीपूजानिमित्तं गणपत्यादि-देवतापूजापूर्व्वकं वृन्दारकवृन्दवन्दितचरणारविन्दायाः वार्षिकशरत्काली-नायाः श्रीजयदुर्गाभट्टारिकायाः शुभवोधनामन्त्रणकर्म्माहं करिष्ये ॥ इत्यादि ।

End. ततो गृहमागत्य अच्छिद्रावधारणं कृत्वा कयानश्चित्येति शान्तिं कृत्वाशीर्व्वादं दत्वा ब्राह्मणेभ्यः सुहृद्भ्यश्च भोजनवस्त्रताम्बूलानि प्रदाय । देवी जयदुर्गा प्रचण्डा कालरात्री प्रीयतामित्युक्त्वा ते ब्राह्मणादयः प्रीयतामिति प्रति-वचनं दद्युः ॥

Colophon. इति बल्लिनारायणीये दुर्गापूजा समाप्ता ॥ ० ॥ शकाब्दाः । १७७४ ॥

विषयः । जयदुर्गाभट्टारिकायाः पूजाविधिः प्रयोगादिश्च ।

No. 171. दुर्गार्चातत्त्वम्. By रघुनन्दनभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 30. Lines, 6 on a page. Extent, 652 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, District Mayamansiṃha, Paṇḍita Harasundara Tarkaratna. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥

प्रणम्य जगदीशानीं दुर्गां तत्प्रीतये बुधः ।
शरदर्चाविधिं तस्याः वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥
व्यवस्थायाः प्रपञ्चस्तु विज्ञेयस्तिथितत्त्वतः ।
पूजाविधेश्च सम्यक्त्वं ज्ञातव्यं कोविदैरिह ॥
अथ दुर्गार्चातत्त्वम् ।
शरत्काले महापूजा क्रियते या च वार्षिकी ।
तस्यां ममैतन्माहात्म्यं श्रुत्वा भक्तिसमन्वितः ॥ इत्यादि ।

End. अशुभं स्वप्नं दृष्ट्वा देवब्राह्मणपूजनम् ।
दानं कुर्व्वीत कुर्य्याच्च स्नानं सर्व्वौषधिजले ॥

Colophon. इति वन्द्यघटीय-श्रीहरिहरभट्टाचार्य्यात्मज श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्य्यविरचितं दुर्गार्चातत्त्वं समाप्तम् ॥ * ॥

विषयः । शरत्कालीनदुर्गापूजाव्यवस्था तत्र प्रमाणादिश्च ।

No. 172. दुष्टजलाशयप्रतिष्ठाविधिः । Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 3. Lines, 6 on a page. Extent, 54 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodal, District Mayamansiṁha, Kālācāṅd Bhaṭṭacāryya. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः शिवाय । अथ दुष्टजलाशयप्रतिष्ठाविधिः लिख्यते ।
वापीकूपतड़ागेषु विपन्ने पशुमानुषे ।
तस्य शुद्धिं प्रवक्ष्यामि स्वपूर्व्वोक्तं यथाविधि ॥

End. ततः पूर्णां दत्त्वा (?) ब्राह्मणं विसृज्य दक्षिणां कृत्वा शान्त्युदकं दत्त्वाच्छिद्रावधारणं कुर्य्यात् ।

Colophon. इति वशिष्ठपञ्चरात्रोक्तदुष्टजलाशयप्रतिष्ठाविधिः समाप्तः ॥ ० ॥

विषयः । वापीकूपतड़ागादिषु पशुमानुषादिशवसंस्पर्शे सति तस्य पुनः संशोधनविधिः तत्प्रयोगस्य ।

No. 173. देवविवाहपद्धतिः । Substance, country-made paper, $12 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 5. Lines, 6 on a page. Extent, 92 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1690. Place of deposit, Serpur, Mādhavapura, District Mayamansiŋha, Paṇḍita Gaŋgādhara Tarkasiddhānta. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. श्रीकृष्णाय नमः । अथ देवविवाहपद्धतिर्लिख्यते ।
उदीच्यां संस्थिते सूर्य्ये माघे वा मधुमासके ।
विवाहं कारयेद्देव्या गृहस्थेन विपश्चिता ॥
सुयोगे सुदिने वाथ तृतीयायां विशेषतः ।
वैशाखस्य सुरश्रेष्ठ विवाहं कारयेत् गुरुः ॥ इत्यादि ।

End. ततो दक्षिणां दत्त्वाच्छिद्रावधारणं कुर्य्यात् । ततः स्वगृहं देवं नीत्वा खट्टायां स्थापयित्वा षोड़शोपचारैस्तस्मिन् मिथुनं सम्पूज्य नानाविधमहोत्सवं कुर्य्यात् ।
एवं विधानतः कृत्वा कन्यादानफलं लभेत् ॥

Colophon. इति देवविवाहपद्धतिः समाप्ता । शुभमस्तु शकाब्दाः । १६९० ॥

विषयः । विष्णुप्रतिकृतिविवाहनिरूपणमुखेन तत्फलनिरूपणम् ।

No. 174. देवीगीता । Substance, country-made paper, 15×3 inches. Folia, 5. Lines, 6 on a page. Extent, 94 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodal, District Mayamansiṁha, Kālīcandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवायै ।
न पीनं नापीनं न हि परिमितं नापरिमितम् ।
न रक्तं नारक्तं न हि धवलितं नाधवलितम् ॥

निराकारं नित्यं त्रिगुणरहितं देवमजडम्
तमात्मानं वन्दे परमसुखसम्तानमिलयम् ॥
कूर्म्म उवाच ।
एवं सर्व्वगतं सूक्ष्मं कूटस्थमचलं ध्रुवम् ।
योगिनस्तत् प्रपश्यन्ति महादेव्याः परं पदम् ॥ इत्यादि ।

End. तेषां नित्याभियुक्तानां मया तत्त्वं समर्च्चितम् ।
नाशयामि ततः क्षेमं ज्ञानदीपेन चाचिरात् ॥

Colophon. इति कूर्म्मपुराणे दशमाध्याये देवीगीता समाप्ता ।

विषयः । आत्मज्ञानादिनिरूपणमुखेन देवीमाहात्म्यनिरूपणम् ।

No. 175. देवीमाहात्म्यकौमुदी. By रामकृष्णः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 23. Lines, 8 on a page. Extent, 793 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1687. Place of deposit, Sātbheyepāḍāgrāma, Post Office Vaidyervāzār, District Ḍhākā, Paṇḍita Nīlakamala Smṛtibhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो दुर्गायै ।
भगवन्तं नमस्कृत्य देवीं भगवतीमपि ।
तन्यते रामकृष्णेण देवीमाहात्म्यकौमुदी ॥
अथ तमेव विदित्वेति श्रुतेस्तत्त्वज्ञानस्य मोक्षसाधनत्वं सिद्धं तत्त्वज्ञाने च महामायाऽकर्त्तृत्वादौ कर्त्तृत्वादिज्ञानद्वारा ... ... अतस्तत्प्रीतिं विना तत्त्वज्ञानं न सम्भवति । प्रीतिश्च नाराधनं विना आराधना च प्रभावज्ञानं विना । तत्प्रभावः सुरथाय राज्ञे मेधोमुनिना उक्तस्तयोः सम्वादो मार्क-ण्डेयेन उक्त इति भगवान् श्रीकृष्णद्वैपायनस्तदुक्तं मार्कण्डेयवाक्यमवतारयति मार्कण्डेय उवाचेति । एवं कथा मार्कण्डेयेन पुरा क्रोष्टिकमुनिं प्रति पुराणं कथितं ... ... सावर्णिरित्यादि । सूर्य्यस्य पत्नीद्वयं संज्ञा सवर्णा च तत्र सवर्णाया अपत्यं सावर्णिर्बाह्वादित्वा-दिञ् । पितृनामज्ञानार्थमाह सूर्य्यतनय इति । अष्टानां पूरणोऽष्टमः तथाहि स्वायम्भुवः स्वारोचिषः ... ... चाक्षुषः वैवस्वतः सावर्णि ... ... ब्रह्मसावर्णिरुद्रसावर्णिमेरुसावर्णयश्चतुर्दशमनवः तत्राष्टमः सावर्णिः । ननु अष्टमपदं व्यर्थं तस्य वस्तुत एवाष्टमत्वादिति चेन्नहि

अन्यथा व्याख्येयं अष्टभिरणिमादिभिर्मानो ... ... अस्येति अष्टमः । श्लोके-ष्वेवं योजना योऽष्टमो मनुः सावर्णिः पुराणे कथ्यते तदुत्पत्तिं मम मत्तः विस्तीर्य्य गदतः निशामय शृणु उत्पद्यतेऽनेनेति उत्पत्तिर्महामायानुभावस्तं शृणु ॥ उत्यादि ॥

End. प्राज्ञः स वैश्यः ज्ञानं कीदृशं ममेत्यहमिति सङ्गः बोधः तस्य विच्युतिकारकं अयं भावः धनादौ ममेति बुद्धिः देहे अहमिति बुद्धिश्च संसारहेतुः तच्च्युतिकारकं तत्त्वज्ञानमेवेति । अहोभिरित्यनेन ... ... सम्पन्नं त्रिलमेव तेन त्रिभिः । स्वतस्येति भुवि ... ... जन्म तदर्थं स्वतः अन्यथा देवीदर्शनात् कथं पुनर्जन्म ... ... इत्यस्य वैयर्थ्यादपिच तेन जन्मविना न मन्वन्तराधिकारः तेन तस्य जन्मार्थमेव मरणम् । सावर्णिरिति ... ... सावर्णिकः ... ... सम्बोधनं संसारनिवृत्तिं दृष्टापि तुष्टत्वात् ... ... तच ज्ञानं भविष्यतीत्यादौ कालो नोक्तस्तेन तत्क्षणादित्यभिप्रायः । इत्युक्तं अभिलषितं तयोस्ताभ्यां अन्तर्हिता अदृश्या बुभूव । महामाया-नुभावेन यथा मन्वन्तराधिप इत्यनेन यदुक्तं तत् स्मारयति एवं देव्या इति सूर्य्याज्जन्म समासाद्य प्राप्य सावर्णिर्नाम मनुर्भविता भविष्यति इति देवी-माहात्म्यं समाप्तम् ॥

Colophon. वेदव्यासेन करुणासागरेण विनिर्म्मिता ।
पतितानां जीवनाय चण्डी विजयते चिरम् ॥
व्याख्याता रामकृष्णेण चण्डिकेयं यथामति ।
सर्व्वज्ञानां हि तात्पर्य्यं कोऽज्ञो विज्ञातुमीश्वरः ॥
इति महामहोपाध्याय उदीच्य-श्रीरामकृष्णभट्टाचार्य्यविरचिता चण्डिका-टिप्पनी समाप्ता ॥ समाप्तेयं पुस्तिका शकाब्दाः । १६८७ ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गतस्य सप्तशतीनामकस्य देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ॥

No. 176. देवीमाहात्म्यचन्द्रिका. By शिवाचार्य्यः. Substance, country-made paper, $12 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 52. Lines, 7 on a page. Extent, 1,456 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̃ṭhālpāḍā, Post Office, Naihāti, Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।
प्रणम्य परमां देवीं कुमतिध्वंसकारिणीम् ।
शिवाचार्य्यो वितनुते देवीमाहात्म्यचन्द्रिकाम् ॥
यच्चतुर्भुजमिश्रेण धृतिदासादिनाच यत् ।
लिखितं तत्समालोक्य रच्यते तत्समासतः॥
प्राक्किल जैमिनिर्महाभारतकथां श्रोतुमिच्छन् मार्कण्डेयमहर्षिमुपगम्य पृष्टवान् नायमस्माकं कथालक्षण इति । इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 177. देवीमाहात्म्यटीका, सिद्धान्तमञ्जरीनाम्नी. By कृष्णानन्दः. Substance, country-made paper, 11 × 2½ inches. Folia, 8. Lines, 10 on a page. Extent, 250 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1752. Place of deposit, District Vākuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीरामः । ॐ चण्डिकायै नमः ।
भवानीचरणाम्भोजं प्रणिपत्य प्रणीयते ।
सिद्धान्तमञ्जरी चण्ड्याः कृष्णानन्देन धीमता ॥
चण्डिकायाः पूर्व्वपक्षं कृत्वा नत्वा शिवापतिम् ।
राद्धान्तः क्रियते तस्य मुग्धोपकृतये मया ॥
षट्सम्वादः ॥ आदौ पक्षिमुनिगणसम्वादस्तत्र मार्कण्डेयक्रौष्टुकिसम्वादस्तत्र मेधःसुरथसम्वादः ॥ निशामय तदुत्पत्तिमिति ॥ इत्यादि ॥

End. ननु आङ् शब्दे अल्लोपो भवति कथमेतत् क्वचिदपवादविषयेऽप्युत्सर्गो विधिर्निविशत इति आङि अकारलोपप्राप्तेऽपि वृद्धिः ॥ उपेहीति क्वचित् ॥ यद्वा अकारादिति एङि पररूपः । अ इति सुरथसम्बोधनम् । तथाच
कृष्णे सम्बोधनेऽप्यपे शोभायामः प्रकीर्त्तितः ।
नत्वा देवीपदद्वन्द्वं कृष्णानन्देन भिक्षुणा ॥
संक्षिप्य रचिता ह्येषा देवीमाहात्म्यटीप्पनी । * ।

Colophon. इति कृष्णानन्दविरचिता सिद्धान्तमञ्जरी समाप्ता ॥ शुभमस्तु शक १७५२ ।

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य संक्षेपेण व्याख्यानम् ।

No. 178. देवीमाहात्म्यटीका. By गोपालः. Substance, country-made paper, 13 × $2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 12. Lines, 8 on a page. Extent, 288 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura, District Vãkuḍā, S'rī Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ॥

यस्याः कोटि जगन्ति सन्ति कतिधा नो सन्ति वादत्वं
चिद्यत्र ब्रह्महरीन्द्रशङ्करमुखाः कोकनद्य श्वासते । (?)
यत्पादाब्जरजःकणात्तणशिवास्तद्ब्रह्म यत्यक्षसा
तां वन्दे जगदीश्वरीं भगवतीं सच्चिन्मयीमम्बिकाम् ॥
श्रुतिं स्मृतिं चापि पुराणजातं
विलोक्य तन्त्राणि शिवोदितानि ।
गोपालनामा विबुधो विधत्ते
टीकामिमां सप्तशतीस्तवस्य ॥
यद्यस्ति टीका प्रचुरा कवीनां
निवेशितास्तत्र च सत्प्रमेयाः ।
तथापि टीका मम दर्शनीया
बुधैरियं शुद्धिं कृतोऽञ्जलिर्मे ॥
सन्ति चेत् बहवो दोषा गुणलेशोऽपि कुत्रचित् ।
अनुगृह्णन्तु गृह्णन्तु सन्तो गुणकणं मम ॥ इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यव्याख्यानम् ।

No. 179. देवीमाहात्म्यविवरणम्. By गोपालमिश्रः. Substance, country-made paper, 12 × $3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 88. Lines, 7 on a page. Extent, 2,233 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1618. Place of deposit, Hālisahar, Caudhuripāḍā, Vecārāma Bhaṭṭācāryya. Appearauce, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

सुविचार्य्य बहूनर्थान् श्रीकृष्णध्यानकाङ्क्षिणा ।
श्रीमद्गोपालमिश्रेण चण्डीव्याख्या वितन्यते ॥
पुरा किल भगवद्बादरायणशिष्येण महाभारतविषयकथाकाङ्क्षिणा जैमिनिना मार्कण्डेयमुनिः पृष्टः ॥ इत्यादि ।

End. एवं अनेन प्रकारेण क्षत्रियर्षभः क्षत्रियश्रेष्ठः । यथा स्युरुत्तरपदे व्याघ्रपुङ्गवर्षभकुञ्जराः सिंहशार्दूलनागाद्या इत्यमरः । देव्याः सकाशात् वरं लब्ध्वा सूर्य्यात् जन्म समासाद्य सावर्णिर्मनुर्भविता इत्यन्वयः । एतत् द्विपाठः कर्त्तव्यः इति ॥

Colophon. इति श्रीगोपालमिश्रकृतायां चण्डीटीकायां देवीमाहात्म्यविवरणं समाप्तम् ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्य व्याख्यानम् ।

No. 180. देवीमाहात्म्यवृत्तिः. By गोविन्दरामसिद्धान्तवागीशः. Substance, country-made paper, 16 × 4 inches. Folia, 62. Lines, 7 on a page. Extent, 1,736 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Nadiyā-grāma, Post Office Lonsing, District Pharidpur, Paṇḍita Çaçibhūṣaṇa Smṛtiratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमश्चण्डिकायै ।

यत्पादपद्ममनिशं परिचिन्त्य भक्त्या
योगीन्द्रवृन्दपरिवन्द्यपदो हरोऽभूत् ।
तत् देवमानुषसुरारिगणैः प्रपूज्यं
भक्त्याप्यनन्यगतिकः सततं नमामि ॥
यस्याः प्रसादात् बलभृत्प्रधानाः
सुराश्चभाजोऽप्यभवन् दिगीशाः ।
तस्याः स्तुतेर्वृत्तिरियं प्रकाश्यते
गोविन्दरामेण विपश्चितां मुदे ॥
यद्यप्यत्र बहुभिरेव निबन्धकृद्भिर्विविधं व्याख्यातं तथाप्यस्य रहस्यविशेषविज्ञानार्थितद्विद्भिरालोकनीयम् ॥ पुरा किल भगवद्बादरायणान्तेवासी जैमिनिर्भारतीयकथानन्तरं सावर्ण्युत्पत्तिं भगवन्तं मार्कण्डेयं पृष्टवान् कार्य्यान्तरव्यासक्तेन तेन कथां कथयितुं मम नायं समयः किन्तु विन्ध्यपर्व्वत-

वासिनः सर्व्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञा मच्छिष्याश्चत्वारः पक्षिणः सुस्तान् पृच्छेत्युपदिष्टोऽसौ गत्वा तान् पृष्टवान् ते च साक्षादस्मात्मभाग्यं वर्णयन्तो मेधःसुरथसम्वादात्मिकां भाण्डरये मार्कण्डेयेन कथितामितिहासकथामुपवर्णयितुमारभमाणा ऊचुर्मार्कण्डेय उवाचेति । मृकण्डोरपत्यं मार्कण्डेयः ... ... पूर्व्वस्वरस्य बृद्धिः । ... ... इत्युकारलोपः । यद्यपि जैमिनिमुनिस्थाने पक्षिणामेव वचनकर्तृत्वं अतः पक्षिण ऊचुरित्येव वक्तुं युज्यते तथापि मार्कण्डेयेनोपदिष्टाः कथाः पक्षिभिरुच्यन्ते इति मार्कण्डेय उवाचेति । सावर्णिरिति । योऽष्टमो मनुः कथ्यते स सावर्णिस्तदुत्पत्तिं मम स्थाने निशामय शृणु मम किम्भूतस्य विस्तराद्गदतः प्रपञ्चात् कथयतः सावर्णिरिति ... ... दित्यादन् । अष्टमो मनुः किम्भूतः सूर्य्यतनयः सूर्य्यतनय इति पदेन समुद्रकन्यायाः सवर्णाया अपत्यव्यावृत्तिः । सावर्णिरिति पदेन सूर्य्यपत्न्याश्छायाया अपत्यव्यावृत्तिरिति । ननु निशामयेत्यत्र शमोऽदर्शन इत्यनुशासनात् कथं नमानुबन्धानां ह्रस्वः सत्यं संज्ञापूर्व्वकत्वात् ह्रस्व इति केचित् । वस्तुतस्तु दृशेरपि ज्ञानवचनादित्यनुशासनात् ज्ञानातिरिक्तबोधन ... ... एवास्य सानुबन्धत्वं यथा उपशमयति रोगानिति प्रकृते तु श्रवणं ज्ञानं शमोऽर्थः ॥ इत्यादि ॥

End. मार्कण्डेय उवाच । इतीति । देवी इति एवं प्रकारेण तयोर्यथाभिलषितं वाञ्छितं वरं दत्वा भक्त्या ताभ्यामभिष्टुता सती सद्यस्तत्क्षणं अन्तर्हिता अदृश्या बभूव । एवमिति । एवं प्रकारेण देव्या देवीसकाशाद् वरं लब्ध्वा क्षत्रियश्रेष्ठः सुरथः सूर्य्यात् जन्म समासाद्य संप्राप्य सावर्णिर्मनुर्भविता । श्लोकमेतत् वारद्वयं केचित् पठन्ति तदिदाप्रमाणं वचनाभावात् । प्राचीनव्यवहाराभावाच्च ॥

Colophon. वेदाग्निरैतोनयनानि (?) पृथ्वी-
गते शकाब्दे गिरिजापदाब्जम् ।
सञ्चिन्त्य चण्डीस्तुतिवृत्तिमेतां
गोविन्दरामो विततान विप्रः ॥
मयोक्तमिह यत्किञ्चित् विरुद्धञ्चेन्मतं भवेत् ।
तत् क्षन्तव्यं विपश्चिद्भिः क्षमासारा हि साधवः ॥
इति श्रीगोविन्दरामसिद्धान्तवागीशभट्टाचार्य्यकृतायां देवीमाहात्म्यवृत्तौ देवीमाहात्म्यं समाप्तम् ॥

विषयः। मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ॥

No. 181. देवीमाहात्म्यवृत्तिः. By नरसिंहचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 14 × 1 inches. Folia, 112. Lines, 3 on a page. Extent, 1,407 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Ichāpurāgrāma, Paṇḍita Hariprasāda Tarkālaŋkāra. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय। ॐ नमश्चण्डिकायै।

देव्याः पादयुगं मनोज्ञमतुलं ब्रह्मादिभिः सेवितं
भीरोर्भीतिहरं भयं सुररिपोर्मुक्तिप्रदं योगिनाम्।
नत्वा कोषमशेषशब्दगहनं ज्ञात्वा च तन्त्रं मुने-
स्तस्याः श्रीनरसिंह एष तनुते माहात्म्यतत्त्वं हृतम् ॥

पुरा किल भगवद्बादरायणशिष्येण भारतकथाकाङ्क्षिणा जैमिनिना मार्कण्डेयमुनिः पृष्टो नायं कथामम इत्युपेक्षमाणो विन्ध्याचलनिवासिनश्चतुरः पक्षिणः प्रक्ष्यसीति तमादिदेश। तदनन्तरं जैमिनिना पृष्टास्ते मार्कण्डेयभागुरिसंवादात्मकमितिहासमनुवर्णयन्तस्तत्कथामारभमाणास्ते ऊचुर्मार्कण्डेय उवाचेति। इत्यादि।

End. साभ्यामित्युभयचान्वयः। ताभ्यां दत्त्वा ताभ्यामभिष्टुतेति एवं वरं देव्याः सकाशात् लब्ध्वा क्षत्रियर्षभः क्षत्रियश्रेष्ठः सुरथः सूर्य्याज्जन्म समासाद्य सम्प्राप्य सावर्णिर्मनुर्भविता॥ इति मार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्यं समाप्तम्। माहात्म्यमिति महात्मनोभावः माहात्म्यं यण्। एवं सर्व्वत्रैव बोध्यम्॥

Colophon. इति श्रीनरसिंहचक्रवर्त्तिकृता देवीमाहात्म्यटीका समाप्ता॥

विषयः। मार्कण्डेयपुराणीयदेवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ॥

No. 182. देवीमाहात्म्यमञ्जरी. By नरसिंहचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 58. Lines, 7 on a page. Extent, 1,573 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1595. Place of deposit, Áriyādaha 24-Parganas, Paṇḍita Haripada Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. अत्र प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रप्रारम्भवाक्यं लिखितम् ॥ सूर्य्यतनयः तदुत्पत्तिं निशामय शृणु जानीहि चेत्यर्थः। समानः वर्णो यस्याः स सवर्णा अस्या अपत्यं सावर्णिः इत्यादि।

End. एवं अभिलषितं वरं देव्याः सकाशाल्लब्ध्वा चत्रियर्षभः सुरथः सूर्य्याज्जन्म समासाद्य संप्राप्य सावर्णिर्मनुर्भविता।

Colophon. इति मार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्यं समाप्तम्।
कृता श्रीनरसिंहेन द्विजेन चक्रवर्त्तिना।
सतां चित्तविनोदाय देवीमाहात्म्यमञ्जरी ॥ ० ॥
बाणाङ्केषुविधौ शाके मासे च श्रावणाह्वये।
पूर्णीकृता पुस्तिकैषा राजेन्द्रेण द्विजन्मना ॥

विषयः। मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यटीका।

No. 183. देवीमाहात्म्यवृत्तिः, (तत्त्वावबोधिनी). By विद्याविनोदाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 14 × 4½ inches. Folia, 50. Lines, 10 on a page. Extent, 1,750 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hālisahar Valdeghāṭā Bābu Girīça Candra Gaṇgopādhyāya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमश्चण्डिकायै।
नत्वा जमजया (?) गूढं भान्तमेकमनेकवत्।
विद्याविनोदाचार्य्यस्य चण्डीटीकां करोत्यमूम् ॥ इत्यादि।

End. विवस्वतो जन्म उत्पत्तिं समासाद्य सावर्णिर्मनुर्भविता सावर्णिरभूत् मनुर्भविष्यति इत्यर्थः। अद्यतने लट् अतएव स बभूव महाभाग इति प्रथममपि सङ्गतम्।

Colophon. इति विद्याविनोदाचार्य्यकृतायां चण्डीटीकायां तत्त्वावबोधिन्यां देवीमाहात्म्यं समाप्तम् ॥ ० ॥

विषयः। मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्या।

No. 184. देवीमाहात्म्यवृत्तिः, (तात्पर्य्यकौमुदीनाम्नी). By रघुनाथचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 14½ × 2½ inches. Folia, 61. Lines, 8 on a page. Extent, 2,653 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1617. Place of deposit, Sātbheyepāḍāgrāma, Post Office Vaidyerbāzār, Parganā Sonargā̃, Paṇḍita Tārākānta Vācaspati. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमः सरस्वत्यै ।

मङ्गल्ये सर्व्वकर्म्मादौ ... ... प्रणम्यते ।

माहशस्तादृशं सिद्धौ चेरम्बमवलम्बते ॥

आनन्दैकनिकेतनं सुकृतीनां ... ...

ब्रह्मेन्द्रादिनमस्कृतं ... ... ।

न सद्भावबोधानां ... ...

तद्वन्दे जगदम्बिकापदयुगं रक्ताम्बुजाभप्रभम् ॥

सत्कुलद्विजराजेन सन्मनोहारिवर्त्मना ।

श्रीमता रघुनाथेन कौमु ... ... ॥

... ... न तत्त्वप्रदायिनी ।

तात्पर्य्यकौमुदी धीरा यथावदवधीयताम् ॥ ० ॥

इह तु देवीमाहात्म्यव्याख्यावसरे प्रथमं तत्पाठविशेषो लिख्यते । ॐ नारायण ... ... कस्य नारायणादिनामषट्कनिरूपितदेवता नमस्कृत्य ।

नारायणं नमस्कृत्य नरञ्चैव नरोत्तमम् ।

देवीं सरस्वतीञ्चैव ततो जयमुदीरयेत् ॥

तत्र नारायणप्रलयकालीन सागरजल ... ... नरः कृतरामादिशरीरपरिग्रहोऽवतारविशेषः । नरोत्तमः पुरुषोत्तमः श्रीकृष्ण इति यावत् । कृष्णस्तु भगवान् स्वयमिति भागवतश्रवणात् । देवी भगवती आद्या शक्तिः । यदनुग्रहात् स ... ... र्म्मस्तु शक्त्यधिक्यं भवति । सरस्वती सर्व्ववाङ्मयाधिकृतदेवता वाग्देवतेति यावत् । व्यासः पुराणेतिहासादीनि शास्त्राणि वेदायनि वा (?) व्यासो बादरायणः कवीन्द्र इति व्याख्यायते । एतान् प्रणम्य जयं उदीरयेत् पठेदित्यर्थः । तत इत्यस्य वाक्यालङ्कारप्रयोजनमात्रमर्थः । आनन्तर्य्यस्य यवन्तपदेनोपलब्धेः । जयमिति कृष्णद्वैपायनप्रणीतपुराण-भारत भागवतादि । एतस्य देवीमाहात्म्यग्रन्थस्य सिद्धमन्त्रस्वरूपत्वात् । ... ... तदादौ तदन्ते च प्रणवं दत्वा पठेत् इति शास्त्रार्थः ।

तत्पाठश्च तादृशसङ्कल्पसमाहिततत्पुस्तकमभ्यर्च्चासने स्थापयित्वा पठेदित्यास्तां विस्तरः । इत्यादि ।

End. एवमिति एवंप्रकारेण सुरथः देव्या वरं लब्ध्वा क्षत्रियर्षभः क्षत्रियश्रेष्ठः सूर्य्याज्जन्म समासाद्य ... ... पुनरावृत्तिः समाप्तिं द्योतयति । तथा स्नायादिति चातुर्भुजी ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीरघुनाथचक्रवर्त्तिकृतायां तात्पर्य्यकौमुद्यां देवीमाहात्म्यटीकायां देवीमाहात्म्यव्याख्यानं समाप्तम् ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 185. देवीमाहात्म्यवृत्तिः, (विद्वन्मनोरमा). By गौरीवरः. Substance, country-made paper, 13 × 3½ inches. Folia, 55. Lines, 10 on a page. Extent, 2,681 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1515. Place of deposit, Kā̃ṭhālpāḍā *viâ* Naihāti, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमश्चण्डिकायै ।

पान्तु वां चण्डिकाचण्डकोदण्डखण्डनिस्वनाः ।
दुरितौघतमस्काण्डे खण्डनैकान्तपण्डिताः ॥
संक्षिप्तसारविदुषा श्रीगौरीवरशर्म्मणा ।
क्रियते सप्तशतिकाटीका विद्वन्मनोरमा ॥

... द्वैपायनाभिधानमहर्षिवेदव्यासप्रोक्तजयाख्यमार्कण्डेयपुराणान्तर्गतसावर्णिकमन्वन्तरीय सावर्णिः सूर्य्यतनय इत्यादि सावर्णिर्भविता मनुरित्यन्तस्य देवीमाहात्म्यप्रकाशकस्य ग्रन्थसन्दर्भस्य यथाशक्ति व्याख्यानमाचक्षे ॥

End. एवमनेन प्रकारेण क्षत्रियर्षभः क्षत्रियश्रेष्ठः तथाच स्युरुत्तरपदे व्याघ्रपुङ्गवर्षभकुञ्जराः । सिंहशार्दूलनागाद्याः पुंसि श्रेष्ठार्थगोचरा इत्यमरः । सुरथः देव्याः सकाशात् वरं लब्ध्वा सूर्य्याज्जन्म समासाद्य सावर्णिर्मनुर्भविता इति ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीगौरीवरकृतायां विद्वन्मनोरमायां सप्तशतिकाटीकायां देवीमाहात्म्यं समाप्तम् ॥ ० ० ॥ ० ० ॥

वाणेन्दुपञ्चेन्दुमिते शकाब्दे प्रणम्य गौरीचरणारविन्दम् ।
... ... ॥

विषयः। मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम्।

No. 186. देवीमाहात्म्यटीका, (सप्तशतीविवेकः). By रामचन्द्रवाचस्पतिः. Substance, country-made paper, 11 × 4 inches. Folia, 120. Lines, 7 on a page. Extent, 2,250 çlokas. Character, Bengali. Date, (?) Place of deposit, Bhāṭpāḍā, 24-Parganas, Paṇḍita Rāmendra Nyāyavāgīça. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।

यामाङ्कराद्यां प्रकृतिं मुनीन्द्रा
यामेव धात्रीं प्रतिपालनेन।
अन्ते तु हन्त्रीं हररूपधात्रीं
अव्याज्जगत् पर्व्वतनन्दिनी सा॥
प्रणम्य चण्डीचरणारविन्दं
श्रीरामचन्द्रो द्रुतमग्रजन्मा।
सुबोधिनीं सज्जनतोषिणीञ्च
चकार चण्डीमहिमैकसाराम्॥
... ... सप्तशतीविवेकां
तनोति सन्तोषकरीं कवीनाम्।

पुरा किल भगवन्नारायणशिष्येण भारतविषयकीर्त्तिना जैमिनिना पृष्टो मार्कण्डेयो मुनिः। इत्यादि॥

End. देवी इति वरं तयोरभिलषितं दत्त्वा ताभ्यां वैश्यसुरथाभ्यां अभिष्टुता सती सद्यस्तत्क्षणात् अन्तर्हिता बभूव। अन्तर्दधौ। एवमिति एवं देव्याः सकाशात् वरं लब्ध्वा क्षत्रियर्षभः क्षत्रियश्रेष्ठः सुरथः सूर्य्याज्जन्म समासाद्य प्राप्य सावर्णिर्मनुर्भविता॥

Colophon. इति मार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्यं समाप्तम्॥ इति रामचन्द्रवाचस्पतिकृता चण्डीटीका समाप्ता॥ ०॥

विषयः। मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम्।

No. 187. दोलयात्राप्रमाणतत्त्वम्. By रघुनन्दनभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, $14 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 4. Lines, 8 on a page. Extent, 132 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, District Mayamanasiṁha, Paṇḍita Harasundara Tarkaratna. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. श्रीहरिः । फाल्गुणपौर्णमास्यां दोलयात्रामाह तीर्थचिन्तामणौ ब्रह्मपुराणम् ।
फाल्गुण्यां संयतो भूत्वा गोविन्दस्य पुरं व्रजेत् ।
नरो दोलागतं दृष्ट्वा गोविन्दं पुरुषोत्तमम् ॥ इत्यादि ।

End. पश्यन् द्वितीयं हरति गोहत्याद्युपपातकम् ।
छिषन्त्यशेषपापानि तृतीये च न संशयः ॥
इमां यात्रां कारयित्वा चक्रवर्त्ती भवेन्नरः ।
ब्राह्मणस्य चतुर्व्वेदे ज्ञानञ्च जायते ध्रुवम् ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्य्यविरचितं दोलयात्राप्रमाणतत्त्वं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । श्रीकृष्णस्य दोलयात्राप्रकरणादिनिरूपणम् ।

No. 188. दोलयात्रामृतम्. By नारायणतर्काचार्य्यः. Substance, country-made paper, $18 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 3. Lines, 8 on a page Extent, 123 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā Vikramapura Vajrayoginīgrāma Paṇḍita Kālīkānta Çiromaṇi. Appearance fresh. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नत्वा गोविन्दपादाब्जं दृष्ट्वा च स्मृतिसङ्ग्रहान् ।
नारायणो वितनुते दोलयात्रामृतं सुधीः ॥
स्कन्दपुराणे ।
फाल्गुने मासि राजेन्द्र ह्यर्घमर्चणि शान्तिमे । (?)
गोविन्दं दोलयेद् यो वै स वैकुण्ठपुरं व्रजेत् ॥
कृत्तिकायां ध्वजोत्थानं ज्येष्ठायां स्नपनं तथा ।
दोल उत्तरफल्गुण्यां यात्रामेनां सुदुर्लभाम् ॥
ब्रह्मवैवर्त्ते ।
अधिवासः चपान्ते च फाल्गुण्यर्च्चे न्टपोत्तम ।
गोविन्दं दोलयेद् यो वै स वैकुण्ठपुरं व्रजेत् ॥ इत्यादि ।

End. होलिकां कारयेद् यस्तु पौर्णमास्यां नरोत्तम ।
सहसा कुलमादाय विष्णोर्लोके महीयते ॥
दशाक्षरविधानेन पूजयेच्च जनार्द्दनम् ।
होमं कृत्वा विधानेन ततो यात्रां समापयेत् ॥

Colophon. इति नारायणतर्काचार्य्यविरचितं दोलयात्रातत्त्वं समाप्तम् ।

विषयः । फाल्गुनपौर्णमास्यां भगवतो दोलयात्राविधिविवेचनम् ॥

No. 189. द्रव्यगुणसङ्ग्रहटीका. By शिवदासः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 77. Lines, 7 on a page. Extent, 2,194 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā Bhagavān Candra Dāsa Kavirāja, Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
दशाननादितिमिरपरिभूतमिदं जगत् ।
प्रससाद यतस्तस्मै कर्म्मचिन्महसे नमः ॥
कणादसांख्यायुर्व्वेदतन्त्राणां पारदृश्वनः ।
तातस्यानन्तसेनस्य वन्दे चरणपङ्कजम् ॥
महदादिनिकायोऽयं यस्याः प्रादुरभूत् किल ।
सतीं गुणमयीं भक्त्या भैरवीं जननीं भजे ॥
रचितश्चक्रदत्तेन यो द्रव्यगुणसङ्ग्रहः ।
श्रीमता शिवदासेन तस्य व्याख्या विधीयते ॥
नोक्ताश्चक्रेण ये द्रव्यगुणा विस्तरभीरुणा ।
तेऽपि प्रसङ्गतो लेख्याः शिष्यव्युत्पत्तये मया ॥ इत्यादि ।

End. इदानीमस्य सङ्ग्रहग्रन्थस्योपादेयतां दर्शयितुमाह ।
तन्त्राणां सारमाकृष्य द्रव्याणां गुणसङ्ग्रहः ।
भिषजामुपकाराय रचितश्चक्रपाणिना ॥
आसीत् सभार्य्यां शिखरेश्वरस्य
लब्धप्रतिष्ठः किल लाउसेनः ।
वाणीविलासं कविसार्व्वभौमं
विजित्य यः प्राप यशो दुरापम् ॥

काकुत्स्थसेनस्तु ततस्ततोऽभूत्
तस्यापि लक्ष्मीधरसेननामा ।
तस्माच्च भूतस्तरुस्तनूज-
स्तस्याप्यनन्तस्तनयोऽथ जज्ञे ॥
योऽन्तरङ्गपदवीं दुरवापां
क्षत्रमप्यतुलकीर्त्तिरवाप ।
गौड़भूमिपतितोऽपि कथाद्द- (?)
स्तत्सुतस्य कृतिनः कृतिरेषा ॥

Colophon. समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

विषयः । चक्रपाणिदत्तकृतद्रव्यगुणसङ्ग्रहाभिधानवैद्यकग्रन्थस्य व्याख्यानम् । तदनुक्तांश-पूरणञ्च ।

No. 190. द्वात्रिंशत्सिंहासनकथा. By वररुचिः. Substance, country-made paper, 17×3 inches. Folia, 46. Lines, 8 on a page. Extent, 1,472 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1719. Place of deposit, Naihāti, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning. (अस्य प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ।) ततश्च भूखननादिभिरनेकप्रकारैः कनकरत्नमयद्वात्रिंशत्पुत्तलिकाभिरुपेतं चन्द्र-कान्तमणिमयं अष्टहस्तोच्छ्रयं तेजसा जाज्वल्यमानं सिंहासनं प्रादुरभूत् । इत्यादि ।

End.
त्रिलोकी जेतव्या जड़तनुरमात्यः शशधरो
वसन्तः पर्य्यायोद्यतबाङ्करुन्नतकुचा दूरे ।
रणत्कङ्कणामन्दमौषलगौ घना सुवदना श्यामा मनोहारिणी । (?)
ईषत्कुञ्चितमध्यभागललिता सुव्यक्तलोमावली ॥
यूनामेव ... ... ममो दूरम् ॥ ० ॥

Colophon. इति वररुचिकृत द्वात्रिंशत्कथनं सम्पूर्णम् । शाके १७१९ लिखितमेतत् ।

विषयः । द्वात्रिंशत्पुत्तलिकाभिर्विक्रमादित्यस्य गुणवर्णनम् ।

No. 191. द्वादशयात्राप्रयोगः. By विद्यानिवासः. Substance, country-made paper, 16 × 2½ inches. Folia, 22. Lines, 5 on a page. Extent, 469 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vāḍari, Mayamanasiṁha, Paṇḍita Çivacandra Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीदुर्गायै नमः ।

ब्रह्मास्वादसहोदरनिर्भररसमाधुरीभाञ्जि ।
विद्यानिवासस्तनुते यात्राकर्म्माणि सहस्रो भर्त्तुः ॥
कोऽत्र विधिनिषेधौ नीलमणिर्यथा तथा सेव्यः ।
तदपि विधेरनुगत्या सत्यास्कन्दं निराकुर्म्मः ॥

इह खलु भगवद्दर्शनादुपस्थितप्रेमाकलितस्येन्द्रद्युम्ननरपतेर्भक्तियोग एवो-द्देश्यत इति ब्रह्मविज्ञापितेन प्रतिमारूपिणा भगवता वरप्रदानेन यात्रा प्रवर्त्तिता । इत्यादि ।

End. तस्मिन् काले तु ये भक्त्या द्रष्टुं पश्यन्ति मानवाः ।
न तेषां पुनरावृत्तिः कल्पकोटिशतैरपि ॥
विष्णोः स्वरूपमास्थाय विष्णुलोके वसन्ति ते ।

ततः काञ्चनादिदक्षिणां दद्यात् एवमेव महासम्बह्या चतुर्दशीपर्य्यन्तं श्रीजगन्नाथं पूजयेत् ।

Colophon. इति विद्यानिवासोक्तद्वादशयात्राप्रयोगः समाप्तः ॥ * ॥

विषयः । श्रीमज्जगन्नाथदेवस्य द्वादशयात्राप्रयोगादिनिरूपणम् ।

No. 192. धर्म्मदीपिका. By चन्द्रशेखरः. Substance, country-made paper, 18 × 5 inches. Folia, 33. Lines, 8 on a page. Extent, 1,056 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganas, Paṇḍita Haraprasāda Çāstri. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा शिवपदद्वन्द्वं तातनातसेवितम् ।
तत्प्रभाववर्द्धितास्माभिः क्रियते धर्म्मदीपिका ॥
विद्याभूषणविख्यातः षड्दर्शनमते सुधीः ।
तत्सुतस्ताहशो धीमान् ततोऽधीती च तत्सुतः ॥

श्रीचन्द्रशेखरो नाम्ना ख्यातो वाचस्पतिः सुतौ ।
सुतीनाञ्च प्रकाशार्थं तनोतीमां प्रदीपिकाम् ॥
तत्र मीमांसातर्क एव वेदतन्मूलकशास्त्रार्थप्रकाशकः । तथाच भट्टमीमांसा-संज्ञकस्तर्कः सर्व्ववेदसमुद्भवः । सर्व्वेषां वेदानां समुद्भवः प्रकाशो यस्मादिति विग्रहः । इत्यादि ।

End. अशक्यार्थे विध्यसम्भवात् अस्यार्थः अशक्यार्थे असम्भवार्थे विध्यसम्भवात् विधेरेव प्रवृत्तेः अतो विधेयंथासम्भवं विधेयं व्यवस्थापयति । तथाचोक्तम् ।
द्रवादिषु स्रुवादीनां व्याकोषस्य च शङ्कुषु ।
अर्थापत्तिवशात् तस्माद्यवस्थैवेत्यवस्थितिः ॥

Colophon. प्रथमपादस्य शेषः ॥ * ॥ श्रीश्रीगुरवे नमः । ॐ हरये नमः ॥ श्रीरामः ॥

विषयः । अत्र प्रथमं विधिनियमपरिसंख्यादीनां यथासम्भवं मीमांसा । ततोऽधिकरण-निरुक्तिः । ग्रहाधिकरणनिरूपणम् । खादिरन्यायनिरूपणम् । विकल्पनिरूपणम् । कपालाधि-करणनिरूपणम् । प्रतिनिध्यधिकरणनिरूपणम् । तदादितदन्तन्यायनिरूपणम् । सर्व्वशक्त्यधि-करणनिरूपणम् । योगसिद्ध्यधिकरणनिरूपणम् । तन्त्रप्रसङ्गन्यायौ । स्रुतशस्त्राधिकरणञ्च ।

No. 193. धर्म्मविवेकः. By हलायुधः. Substance, country-made paper, 8 × 3 inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 36 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Thānā Kerāṇi-gañja, Sāktāgrāma, Paṇḍita Trilocana Tarkālaŋkāra. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning. श्रद्धावीजो वेदविप्राम्बुसिक्तः
शाखाविद्यास्तास्वतखो दशापि ।
पुण्यान्यर्था द्वे फले स्थूलसूक्ष्मे
मोक्षः कामो धर्म्मवृक्षोऽयमीक्षः ॥
यातः क्ष्मामखिलां प्रदाय हरये पातालमूलं बलिः
शक्तुप्रस्थविसर्ज्जनात् स च मुनिः स्वर्गं समारोपितः ।
आवाल्यादसतीं सतीं सुरपुरीं कुन्ती समारोपयत्
हा सीता पतिदेवतागमदधो धर्म्मस्य सूक्ष्मा गतिः ॥ इत्यादि ॥

End. जल्पन्ति सूरयः सर्व्वे धर्म्मो रचति धार्म्मिकम् ।
एतज्ज्ञातव्यमद्यैव किमत्र च भविष्यति ॥
जयोऽस्तु पाण्डुपुत्राणां येषां पक्षे जनार्द्दनः ।
यतः कृष्णस्ततो धर्म्मो यतो धर्म्मस्ततो जयः ॥

Colophon. इति महाकविहल्लायुधविरचितं धर्म्मविवेकाख्यकाव्यं समाप्तम् ॥

विषयः । कतिपयप्रश्नपूरणश्लोककथनम् ।

No. 194. धर्म्मेतिहासः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 115. Lines, 6 on a page. Extent, 2,932 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayamanasiṁha, Serapura, Paṇḍita Candrakānta Tarkālaŋkāra. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नारायणं नमस्कृत्य नरञ्चैव नरोत्तमम् ।
देवीं सरस्वतीञ्चैव ततो जयमुदीरयेत् ॥
एकदा ब्राह्मणः कश्चित् पुत्रदारादिपोषणे ।
वयो गतमभिज्ञाय चिन्तामाप दुरत्ययाम् ॥
धर्म्मो हि परमो बन्धुः परलोकसुखावहः ।
श्रुतः कदाचित् साधुभ्यामिति गाथा सनातनी ॥
स मया न श्रुतो धर्म्मो न कृतो नानुचिन्तितः ।
अधुना स्वल्पमेवायुरवशिष्टं हि मे मतम् ॥
इति चिन्ताकुलो विप्रो धर्म्मशुश्रूषणे रतः ।
सहितः पुत्रशिष्याभ्यां ... ... सदैव सः ॥
सूतं गत्वा महात्मानं विनयानतकन्धरः ।
कृताञ्जलिपुटः सम्यक् प्रोवाच स्वमनोगतम् ॥ इत्यादि ।

End. अन्धाश्च पङ्गवस्ते वै वृथा भवसमुद्भवाः ।
केवलं गर्भदुःखाय ये गङ्गां न गता नराः ॥
गङ्गामाहात्म्यमेतद्धि यः पठेत् विष्णुसन्निधौ ।
सभायां वापि विप्रेन्द्राः शृणुयाद्वापि भक्तितः ॥
गङ्गास्नानफलं प्राप्य सुखभोगैकसन्निधिः ।
चिरायुः पुत्रपौत्रैश्च हतो दिवमथाव्रजेत् ॥

द्विजा ऊचुः ।
धर्म्मेतिहासस्य कथा विचित्रा
मया श्रुतास्त्वन्मुखपङ्कजाद् गुरो ।
तामाशिषं सम्प्रत्यनघरं देवं
यथा स्मरामो हि यथाच कुर्व्वहे ॥
उपनयतु मङ्गलं वः सकलजगन्मङ्गलालयः श्रीमान् ।
दिनकरविबोधितनवनलिननिभेक्षणो विष्णुः ॥ ॐ ॥

Colophon. इति श्रीपद्मपुराणोद्धृते धर्म्मेतिहासे सप्तविंशतितमोऽध्यायः ॥ ॐ ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । पितृपूजा पतिसेवा सर्व्वजनेषु समता ।
मित्राद्रोहो विष्णुभक्तिश्च एते पञ्च महामखाः ॥

इत्यादिनिरूपणमुखेन एतदनुष्ठानफलनिरूपणम् । पतिव्रताद्युपाख्यानप्रदर्शनेन च माण्डव्योपाख्यानम् । तड़ागखननादिफलनिरूपणम् । वृक्षादिरोपणपुण्यनिरूपणम् । अश्वत्थादिवृक्षच्छेदनदोषकथनम् । गोप्रचारदानपुण्यनिरूपणम् । विष्णुप्रासादादिदानफलकथनम् । रुद्राक्षमाहात्म्यकथनम् । रुद्राक्षरूपविवेचनम् । रुद्राक्षधारणमन्त्रनिरूपणम् । धात्रीफलमाहात्म्यादिकथनम् । तुलसीमाहात्म्यकथनम् । गङ्गास्तोत्रमाहात्म्यादिनिरूपणञ्च ।

No. 195. धातुघोषा वा धातुसाधनम्. By **रामकान्तः.** Substance, country-made paper, $12 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 48. Lines, 8 on a page. Extent, 1,392 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Thānā Kerānigañja, Sāktāgrāma, Paṇḍita Trilocana Tarkālaṇkāra. Appearance, fresh. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नत्वा गुरुपदद्वन्द्वं रामकान्तेन यत्नतः ।
बालानामवबोधाय क्रियते धातुसाधनम् ॥
अथ धातवः । यद्यपि बहवो धातवस्तथापि ग्रन्थगौरवभयात् झटिति सर्व्वधातुसाधनानुसन्धानबोजनकत्वाच्च वृद्धसम्मता दशैवात्र निबध्यन्ते ॥
यदुक्तं वृद्धैः ।
भू-स्था-गम-दृशोऽस्ति दा-हृ-ज्ञा-ग्रह-चिन्तयः ।
दशैते पुरतो ज्ञेया शीघ्रज्ञानाय धातवः ॥ इति ।

तत्रादौ भूधातुरुच्यते । भूसत्तायामिति सत्तार्थे वर्त्तमानस्य भूशब्दस्य क्रियाभावो धातुरिति धातुसंज्ञायां पश्चात् त्यादिप्रत्ययः । एवमेव सर्व्वं-त्रानुसन्धेयं । सम्प्रत्यर्थे वर्त्तमाना भवति भवतः भवन्ति । भवसि भवथः भवथ । भवामि भवावः भवामः ॥ इत्यादि ।

End. यङ् लुग्वा सर्व्वस्माद्धातोरिति रत्नमालाव्याकरणसूत्रञ्च । तथा लुगधिकारे यङो बहुलमिति चान्द्रः । तथा सर्व्ववर्म्मणापि चर्करीतव्याहृतये + + यितान्तादित्यत्रान्तग्रहणमुपात्तं । तेन बोभवीतीत्यादिसिद्धम् ॥

Colophon. इति धातुघोषा समाप्ता ।

विषयः । भू-स्था-गम-हशास्ति दा हृ-ज्ञा-पच-चिन्तिरूपदशधातूनामाख्यातकृदन्तयोः सर्व्वत्र रूपकथनम् । तत्र तत्र धात्वर्थादिविवेचनञ्च ।

No. 196. धातुमाला. By जुमरनन्दी. Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 13. Lines, 6 on a page. Extent, 273 çlokas. Character, Bengali. Date, Sana, 1293, Sāla. Place of deposit, Parganâ Vagḍi, Teliveni, District Medinīpura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ॥

धातौ शम्भुमुखोद्भूते भ्रान्त्या वैकल्यमागते ।
क्रियते तस्य शुद्ध्यर्थं यत्नो जुमरनन्दिना ॥
भ्वाद्यदादि जुहोत्यादि दिवादिः स्वादिरेव च ।
तुदादिश्च रुधादिश्च तनक्र्यादिचुरादयः ॥

भू सत्तायां । अथ तवर्गान्ताः । चिती संज्ञाने अत सातत्यगमने च्युतिर् आसेचने । इत्यादि ।

End. घट् स्फिट् पुट् पुथि हिंसायां शठ श्वठ गतिसंस्कारयोः शुठ आलस्ये शुठि-शोषने रुठ् लुठ् उपघाते जुड् प्रेरणे नड् भ्रंशे चड् उपसेवायां तड् आघाते परस्मैपदिनः ॥ चुरादयः समाप्ता ॥

Colophon. समाप्ता चेयं धातुमाला सन १२९३ साल ॥

विषयः । भ्वादिदशगणीयधातूनामर्थकथनं तेषामनुबन्धादिकथनञ्च ।

No. 197. धातुमाला. By महेश्वः. Substance, country-made paper, 12×2 inches. Folia, 14. Lines, 5 on a page. Extent, 184 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vā̃kuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।
राधाकृष्णं नमस्कृत्य महेशदेवशर्म्मणा ।
लिख्यते धातुमाला च श्रीदुर्गायाः प्रसादतः ॥
अथ भ्वादिगणि-लट्प्रकरण धातवः संक्षेपेण लिख्यते । भू सत्तायां भूधातुः परस्मैपदी । भवति भवतः भवन्ति ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषय: । अर्थनिरूपणमुखेन धातूनां रूपनिरूपणम् ।

No. 198. धातुमाला. By षष्ठीदासविशारदः. Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 24. Lines, 7 on a page. Extent, 504 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtiratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
अज्ञानध्वान्तसंहन्त्रीं भारतीमिन्दुसन्निभाम् ।
गुरुञ्च ज्ञानदं भक्त्या प्रणमामि पुनः पुनः ॥
मनोरमादिमालोक्य धातुटीकां गुणाधिकाम् ।
करोमि धातुभिर्मालां शिशूनां कण्ठभूषणम् ॥
भुवाद्यदादिकाराद्यो दिवादिः स्वादिकस्ततः ।
तुदादिस्तद्गुणः प्रोक्तो रुधादिस्तदनन्तरम् ॥
तधादिकतनादिश्च क्रियादिः सचुरादिकः ।
एते दश गणा ज्ञेया अत्र कातन्त्रसम्मताः ॥ इत्यादि ।

End. इन्त्यर्था धातवो ये स्युरुराद्या अपि ये स्मृताः ।
परस्मै वचने तेषां प्रयोगः परिकीर्त्तितः ॥

एतत् संक्षेपतः प्रोक्तं ग्रन्थविस्तारभीतितः ।
अन्येऽनेकगणस्था ये विज्ञेयास्ते प्रयोगतः ॥
गङ्गनद्याः समीपस्थो जाह्नवीचेवसन्निभौ ।
गोपालपुरजोऽकार्षीत् धातुमालां विशारदः ॥

Colophon. इति वैदिकजयकृष्णतर्कवागीश-भट्टात्मज-श्रीषष्ठिदासविशारदविरचिता धातुमाला समाप्ता ॥ * ॥

विषयः । भुवाद्यदादिप्रभृतिधातुनिकराणां विशदार्थनिरूपणम् ।

No. 199. धातुलक्षणम्. By दनोकाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 33. Lines, 5 on a page. Extent, 1,100 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Tripurā, Vidyākūṭa, Paṇḍita Jagadbandhu Bhaṭṭācāryya, Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
शिवं प्रणम्य बोधाय बालानां स्मृतये सताम् ।
आचार्य्य-श्रीदनोकेन क्रियते धातुलक्षणम् ॥
भू-स्था-गम-दृशो ... ... छ-ज्ञा-पच-चिन्मयः । इत्यादि ।

End. अष्ठितशेषत्वात् समाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति ।

विषयः । भुवादिदशगणीयधातूनामर्थकथनम् ।

No. 200. धातुसंग्रहः. Substance, country-made paper, 18×3½ inches. Folia, 11. Lines, 9 on a page. Extent, 396 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Parganā Vagḍi, Teliveni, District Medinipura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ॥
केन च बालजनानां निर्म्मलबोधाय चाशुतोषाय ।
संघच इच धातूनां विधीयते प्रयोगलब्धानाम् ॥
भू सत्तायां पा पाने घ्रा गन्धोपादाने ध्मा शब्दाग्निसंयोगयोः ष्ठा गतिनिवृत्तौ ॥ इत्यादि ।

End. भाज पृथक्करणे सभाज प्रीतिसेवनयोः परस्मैपदिनः शूर वीर विक्रान्तौ स्थूल परिवृंहने आत्मनेपदिनः इति शूरादि ।

Colophon. इति चुरादिगणीयाः ॥ समाप्तश्चायं संगृहीतः प्रयुक्तधातुगणः ॥

विषयः । धातूनामर्थकथनं तेषामनुबन्धादिनिरूपणेनात्मनेपदादिविवेचनञ्च ।

No. 201. नाड़ीप्रकाशः. (कणादसंहितायाम्) Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 8. Lines, 6 on a page. Extent, 144 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayamanasiṁha, Serapura, Bābu Haracandra Caudhurī. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः शङ्कराय ।

यद्वक्त्रेभ्यः पञ्चसंख्यागतेभ्यो
वेदा जाता ऋग्यजुःसामभेदाः ।
अथर्व्ववेदश्चायुर्व्वेदश्च तस्मि-
न्नास्तां शम्भौ श्रीकणादस्य भक्तिः ॥
आस्ते वेदः पञ्चमो वैद्यकाख्यो
वेत्ता कश्चित् तस्य नास्ते महेशात् ।
तस्माद्धाताध्यैत तस्मात् पुराषाट्
तस्माज्ज्ञात्वा वक्तुमर्हामि शास्त्रम् ॥
प्रथमे नाड़िकाज्ञानं द्वितीये रोगनिश्चयः ।
तृतीये च कषायः स्यात् चतुर्थे पारदादिकम् ॥
पञ्चमे तु महाविद्या रसजारणमारणम् ।
यस्य प्रभावाद्रोगाश्च नश्यन्ति सह मूलतः ॥ इत्यादि ।

End. भग्दनाशी (?) न जीवेच्च वातशोथी न जीवति ।
वक्राकृतिश्छिन्ननेत्रो न जीवेद्विकलेन्द्रियः ॥
इत्युक्तं नाड़िकाज्ञानं निदानं कथ्यतेऽधुना ॥ ... ॥ * ॥

Colophon. इति कणादसंहितायां नड़ीप्रकाशः समाप्तः ॥ श्रीदुर्गाचरणे भक्तिरस्तु ॥

विषयः । नाड़ीज्ञानमुखेन रोगादिनिरूपणम् ।

No. 202. निकुञ्जरहस्यम् . Substance, country-made paper, $12\frac{1}{2} \times 5$ inches. Folia, 3. Lines, 11 on a page. Extent, 78 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tripurā, Mahārāja's Library. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीराधाकृष्णाभ्यां नमः ।
द्रुतकनकसुगौरस्निग्धमेघौघनीला
... ... रश्विलवृन्दारण्यमुद्भासयन्तौ ।
मृदुलनवदुकूले नीलपीते दधानौ
स्मर निभृतनिकुञ्जे राधिकाकृष्णचन्द्रौ ॥ इत्यादि ।

End. परमरसरहस्यानन्द ... ... वृन्दा-
विपिन-नवनिकुञ्जे दिव्यदिव्यैर्विलासैः ।
निरवधि रममाणौ राधिकाकृष्णचन्द्रौ
भज सकलमुपेक्ष्य ... ... ॥
स्तवमिममतिरम्यं राधिकाकृष्णचन्द्र-
प्रमदरसविलासैरद्भुतं भावयुक्तम् ।
पठति य इह ... ... मत्यप्रचित्तो
विजनमनु स राधालोपु सख्यं लभेत ॥

Colophon. इति श्रीनिकुञ्जरहस्यस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । निकुञ्जे रममाणयोः श्रीकृष्णराधिकयोः स्तुतिः ॥

No. 203. निगमतत्त्वसारः . Substance, foolscap paper, 8×3 inches. Folia, 12. Lines, 10 on a page. Extent, 297 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Ḍhākā, Ramanā's Kālimaṭha. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।
कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नविभूषिते ।
आनन्दभैरवो देवः पप्रच्छानन्दभैरवीम् ॥
श्रीआनन्दभैरव उवाच ।
निगमागमशास्त्राणि मया त्वयि प्रकाशितम् ।
तेषां मध्ये सारभूतं वद कान्ते कुलेश्वरि ॥

पुरा श्रीत्वन्मुखाम्भोजात् श्रुतं बहुविधं मया ।
श्रीरुद्रयामलाख्यञ्च तथाचोत्तरतन्त्रकम् ॥
शक्तियामलमाख्यातं तथान्यद्विस्तरं प्रिये ।
योगसारं तत्त्वसारं तथा गुह्यं वदस्व मे ॥ इत्यादि ।

End. आनन्दभैरव उवाच ।
एतदद्भुतमाहात्म्यं त्वन्मुखात् संश्रुतं मया ।
अद्य प्रभृति देवेशि तव दासो भवाम्यहम् ॥

Colophon. इति निगमतत्त्वसारे एकादशः पटलः ॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः । शिवया सह शिवसंवादेन योगसारतत्त्वसारयोर्निरूपणम् । तत्र पञ्चतत्त्वमाहात्म्यादिकथनम् । पञ्चतत्त्वादिशुद्धिविधिः । योगविधिः । मन्त्रादिसाधनविधिः । स्तोत्रादिशोधनविधिः । कवचविधिः । चण्डीपाठक्रमः । मद्यमांसादिशोधनविधिः । सम्बिदाकल्पकथनम् । अशक्तानां पञ्चतत्त्वविधिविशेषकथनञ्च ।

No. 204. निगमलता. Substance, country-made paper, 19 x 5 inches. Folia, 34. Lines, 6 on a page. Extent, 637 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District, Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, new. Verse. Incorrect

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।
कैलासपर्व्वते रम्ये यामावन्ते च शर्व्वरी (?) ।
स्पृष्ट्वा तु चरणौ देव्या भगवान् शङ्करोऽब्रवीत् ॥
श्रीशङ्कर उवाच ।
मातर्दुर्गे महामाये कृपां कुरु दयामयि ।
हृदि शूलं समुद्धृत्य पाहि मां पद्मलोचने ॥
श्रूयतां सुभगे देवि यच्छूलं वर्त्तते हृदि ।
तन्मया कथितं भद्रे त्वया ज्ञात्वा न मुच्यति ॥
तव वक्त्रे श्रुतं पूर्व्वं भगरूपा त्वमेव हि ।
वाक्येनालापनं नैव कथं कुर्य्याद्भगेश्वरी ॥
इदं चैकं द्वितीयञ्च वरदात्री कथञ्चन ।
तृतीयं परमेशानि जीवहीने गतिर्न च ॥

जीवच्छिते सदा शम्भोर्गमनं केन वा कृतम् ।
इति चिन्तापरो भूत्वा वातुलोऽभून्न संशयः ॥
श्रीपार्व्वत्युवाच ।
नाहं वदामि खलु पामरेषु रतिं त्यजामि पशुवादिनेषु । (?)
वाचं त्यजामि कुलकर्म्मघातिने सङ्गं त्यजामि किल चम्पकेषु ॥
श्रीशङ्कर उवाच ।
देवि विश्वेश्वरि त्वं हि सृष्टिस्थित्यन्तकारिके ।
कथं मां पशुरूपेण स्थापितासि रतिप्रिये ॥
श्रीपार्व्वत्युवाच ।
पुरा कोचवधुसङ्गाद्वीराचारं भवान् कृतः ।
तथापि पशुभावत्वं न मुञ्चति कथञ्चन ॥   इत्यादि ।

End. निगमं मत्कुलं नाथ लताख्यं निश्चितं प्रभो ।
इति ज्ञात्वा सावहिता न प्रकाश्यं कदाचन ॥
यः पाति पुस्तिकामेतां गृहे रक्षति नित्यशः ।
तस्य स्थाने स्थिरं बद्धा सर्व्वदा त्वत्पुरे यथा ॥
पटलं वा तदर्द्धं वा तदर्द्धं वा महेश्वर ।
जानाति स गुरुः साक्षान्मत्समस्तत्समोऽपि वा ॥

Colophon. इति निगमलतायां पार्व्वतीश्वरसंवादे चतुर्व्विंशतिः पटलः । सम्पूर्णोऽयं ग्रन्थः ॥

विषयः। शङ्करं प्रति शङ्कर्य्या उक्तिरूपोऽयं प्रबन्धः । तत्र पञ्चमकारेषु प्राधान्यतः पञ्चममकारस्यैव प्रपञ्चशः प्रयोगादिविधिः । लतासाधनविधिः । दिव्यवीरादीनां लक्षणादिकथनम् । पञ्चममकारसाधनेनैव मोक्षप्राप्तिकथनम् । भैरवीचक्रे प्रवर्त्तमाने वर्णभेदराहित्यादिकथनम् । पञ्चमकारशोधनादिविधिः । पुनः पुनः पानविधिः । योनिपूजाविधिः । तत्र ध्यानादिकथनञ्च । अथ कालिकापूजाविधिः । तारापूजाविधानम् । उग्रताराविधानकथनम् । अभिषेकविधिकथनञ्च ।

No. 205. नित्यानन्दाष्टकम् . By श्रीकृष्णदासगोस्वामी . Substance, country-made paper, $10 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 3. Lines, 4 on a page. Extent, 24 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Agartalā, Vṛddhanagara, Tripurā, Paṇḍita Mineçvara Sārbbabhauma. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीनित्यानन्दाय नमः ।

शरच्चन्द्रभ्रान्तिं स्फुरदमलकान्तिं गजपतिं
हरिप्रेमोन्मत्तं धृतपरमसत्त्वं स्मितमुखम् ।
सदाघूर्णन्नेत्रं करकलितवेत्रं कलिभिदं
भजे नित्यानन्दं भजनतरुकन्दं निरवधि ॥ इत्यादि ।

End. ... ...
... ... ॥
परं नित्यानन्दाष्टकमिदमपूर्व्वं पठति य-
स्तदंघ्रिद्वन्द्वाब्जं स्फुरति नितरां तस्य हृदये ॥

Colophon. इति श्रीनित्यानन्दाष्टकं श्रीकृष्णदासगोस्वामिविरचितं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । अष्टभिः श्लोकैर्नित्यानन्दस्य स्तवकथनम् ।

No. 206. **निरुत्तरतन्त्रम्.** Substance, country-made paper, 18 × 5 inches. Folia, 26. Lines, 8 on a page. Extent, 750 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihāri Rāya. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो जगन्मोहिन्यै ।

श्रीदेव्युवाच ।

सिद्धविद्या पुरा प्रोक्ता मन्त्रयन्त्रादिकानि च ।
नानाभावप्रभेदेन संशयो जायते प्रभो ॥
भावभेदेन कथय लोकनिस्तारकारक ।
सर्व्वेषां शरणं तन्त्रं सिद्धान्तविष्णुसम्मतम् ॥
आसामाराधना केन भावेन परिज्ञायते ।
आसां वः प्रकृतिः कापि तव वा कीदृशी क्रिया ॥
तत् प्रकाशय सम्यङ्मे येन यामि निरुत्तरम् ।

श्रीशिव उवाच ।

सर्व्वासां सिद्धविद्यानां प्रकृतिर्दक्षिणा प्रिये ।
दिव्यो वीरो वरारोहे चिन्तयेद्दक्षिणां शुभाम् ॥
दिव्यो वीरश्च देवेशि कालीकुलं विचिन्तयेत् ।
श्रीकुलञ्च त्रिभिर्भावैश्चिन्तयेत् सुरसुन्दरि ॥

काली तारा भद्रकाली भुवना महिषमर्द्दिनी ।
त्रिपुटा त्वरिता दुर्गा विद्या प्रतिशिवा प्रिये ॥
कालीकुलं समाख्यातं श्रीकुलञ्च ततः परम् ।
सुन्दरी भैरवी बाला बगला कमला तथा ॥
धूमावती च मातङ्गी विद्या स्वप्नावती प्रिये ।
मधुमती महाविद्या श्रीकुलं परिभाषितम् ॥
लतायां पूजयेत् कालीं नीले नीलसरस्वतीम् । इत्यादि ॥

End. काली तारा तथा छिन्ना मातङ्गी भुवनेश्वरी ।
अन्नपूर्णा तथा दुर्गा महिषासुरमर्द्दिनी ॥
त्वरिता त्रिपुरा भद्रे भैरवी बगला तथा ।
त्रिपुटा च तथा नित्या कमला च सरस्वती ॥
जयदुर्गा तथा भद्रे तारा त्रिपुरसुन्दरी ।
अष्टादश महाविद्यास्तन्त्रादौ कथिताः प्रिये ॥
नात्र कालविशुद्धिः स्यात् समयासमयादिकम् ।
न वारतिथिनक्षत्रं न योगः करणस्तथा ॥

Colophon. इति निरुत्तरतन्त्रे देवीश्वरसंवादे पञ्चमः पटलः ॥

विषयः । शिवाशिवयोः संवादेन भावभेदनिरूपणम् । कालीकुलकथनम् । श्रीकुलकथनम् । पञ्चाम्नायनिरूपणम् । कालीपूजायां गुरुमन्त्रादिनिरूपणम् । कलानिरूपणम् । दक्षिणकालिकामन्त्रतद्ध्यानपूजादिविधिः । महाकालध्यानकथनम् । कुल्लुकादिनिरूपणम् । कालीस्तवकथनम् । कालीकवचकथनम् । अजपानिरूपणम् । अथ पुरश्चरणविधिः । दिव्यवीरपशुभावभेदात् पुरश्चरणप्रकारभेदकीर्त्तनम् । प्राणायामविधिः । निर्गुणसगुणभावचिन्तनविधिः । रात्रौ पूजाविधिः । महानिशादिनिरूपणम् । अथ वीराभिषेकविधिः । तत्र अभिषेकमन्त्रादिकथनम् । सिद्धमन्त्रलक्षणम् । शक्तिसाधनं विना निर्व्वाणाभावकथनम् । मात्रादिपञ्चकन्याव्याख्यानम् । शक्तिचक्रादिलक्षणकथनम् । पञ्चचक्रविधिः । कुसुमानुकल्पादिकथनम् । चक्रे वर्ज्जनीयकथनम् । गोप्यकर्म्मकथनम् । राजचक्रे देवचक्रे च विशेषकथनम् । योगिनां साधनादिविधिः । साधिकालक्षणादिकथनम् । कुलाचारादिसाधनकथनम् । विद्याविशेषे शक्तिविशेषविधानम् । अथ वेश्यालक्षणादिकथनम् । पञ्चद्रव्यनिरूपणम् । तेषां शुद्धिकथनम् । नवकन्यानिरूपणम् । तर्पणे मुद्रादिविधिः । वशीकरणविधिः । अष्टादशमहाविद्याकीर्त्तनञ्च ।

No. 207. निर्णयसिन्धुः. By कमलाकरभट्टः. Substance, country-made paper, 15×7 inches. Folia, 270. Lines, 13 on a page. Extent, 104,364 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1772. Place of deposit, Kāṭihāli, District, Mayamanasiṁha, Paṇḍita Navakiçora Tarkacūḍāmaṇi. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । श्रीरामाय नमः । श्रीकृष्णाय नमो नमः ।
कारुण्यैकनिकेतनं रामं सीतालताशोभितम् ।
विश्वामित्रान्ववायव्रततीसमालम्बनशाखिनं वन्दे ॥
लक्ष्मीसहायं कल्पद्रुतलावर्जितगोकुलम् ।
वर्हापीड़ं घनश्यामं महः किञ्चिदुपास्महे ॥
देवार्थधर्म्मरक्षार्थे मायामानुषरूपिणम् ।
पितामहं हरिं वन्दे भट्टनारायणाह्वयम् ॥
यत्पादसंस्थितिः सर्व्वमङ्गलप्रतिभूर्मता ।
तान् भट्टरामकृष्णाख्यान् श्रीतातचरणान्नुमः ॥
सर्व्वकल्याणसन्देहनिदानं यत्पदद्वयम् ।
युनदीसोदरीमम्बामम्बाख्यां नौमि सादरम् ॥
विन्दुमाधवपादाब्जरोलम्बीकृतविग्रहम् ।
ज्यायांसं भ्रातरं भट्टदिवाकरमुपास्महे ॥
हेमाद्रिमाधवमते प्रविचार्य्य सम्य-
गालोक्य तत्त्वमथ तीर्थकृतं परेषाम् ।
श्रीरामकृष्णतनयः कमलाकराख्यः
काले यथामति विनिर्णयमातनोति ॥
सन्ति यद्यपि विद्वांसस्तन्निबन्धाश्च कोटिशः ।
तथाप्यमुष्य वैदग्धीं केचिद्विज्ञातुमीशते ॥
तत्र संक्षेपतः कालः षोड़षाङ्गोऽयनमृतुर्मासः पक्षो दिवस इति । तत्राब्दो माधवमते पञ्चधा सावनः सौरश्चान्द्रो नाक्षत्रो वार्हस्पत्य इति । इत्यादि ।

End. प्रेतक्रियैकोद्दिष्टनिषेधेऽपि सिद्धे पुनस्तद्ग्रहणमाब्दिकपरं तेन तत् पार्व्वणमेव । विदण्डिनो द्वादशनारायणवलिः तद्विधिरन्यश्च विशेषः प्रागुक्त इत्यलं बहुना ॥
एवं निरूपितमिदं गहनन्तु धर्म्म-
तत्त्वं विचार्य्य वचनैस्तुलयैः सुसम्यक् ।

तद्दोषदृष्टिमपहाय विवेचनीयं
विद्वद्भिरित्यवरतं प्रणतोऽस्मि तेभ्यः ॥ * ॥

Colophon. समाप्तोऽयं निर्णयसिन्धुरिति शक १७०१ ।

विषय: । प्रयागस्नानादिविधिः । कम्बलभूशय्यादिदानविधिः । संक्रान्तिविचारः । सप्तमीव्रतस्नानदानादिविधिः । महामाघीयोगादिकथनम् । होलिकापौर्णमास्यादिकृत्यनिरूपणम् । रजोदर्शनतिथिराश्यादिफलनिरूपणम् । दण्डसिंहासनादिपूजानिरूपणम् । शमीवृक्षादिपूजानिरूपणम् । कोजागरलक्ष्मीपूजनादिनिरूपणम् । कार्त्तिकप्रातःस्नानाकाशप्रदीपोत्सर्गादिविधिः । चातुर्मास्यव्रतसमाप्तिबोधनादिविधिः । धनुःसंक्रमणपुण्यकालादिनिरूपणम् । अर्द्धोदययोगादिनिरूपणम् । माघस्नानविधिर्माघे मूलकभक्षणादिनिषेधः । विष्णुपवित्रारोपणादिविधिः । हयग्रीवोत्पत्त्यादिनिरूपणम् । शक्रध्वजारोपणादिविधिः । वामनपूजादिविधिः । महालयापार्व्वणादिश्राद्धविधिः । कपिलषष्ठीकृत्यादिविधिः । गजच्छायादिकथनम् । देवीपूजाचण्डीपाठादिविधिः । वैशाखशुक्लचतुर्द्दश्यां नृसिंहव्रतादिनिरूपणम् । सेतुबन्धरामेश्वरपूजादिनिरूपणम् । कोकिलव्रतादिनिरूपणम् । मासविचारादिनिरूपणम् । व्रतारम्भकालादिनिरूपणम् । ग्रहणादिनिरूपणम् । लौहित्यस्नानादिविधिः । अभिषेकविधिः । गर्भाधानादिसंस्काराभावदोषकथनम् । सीमन्तोन्नयादिसंस्कारकर्म्मनिरूपणम् । विवाहादिविधिः । देवप्रतिष्ठादिविधिः । सदसच्छूद्राणां व्यवस्था । लिङ्गयुक्तशालग्रामद्वयपूजनादिनिषेधः । होमादिनिरूपणम् । श्राद्धादिनिरूपणम् । क्रयविक्रयादिनिरूपणञ्च ।

No. 208. निर्व्वाणतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 18. Lines, 8 on a page. Extent, 432 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hālisahara Khāsvāṭī, Mahādeva Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परमदेवतायै ।
कैलासपर्व्वते रम्ये नानारत्नोपशोभिते ।
विपरीतरतासक्ता चण्डी पप्रच्छ शङ्करम् ॥
श्रीचण्डिकोवाच ।
निराकारं निर्गुणञ्च स्तुतिनिन्दाविवर्जितम् ।
सुनित्यं सर्व्वकर्त्तारं वर्णातीतं सुनिश्चलम् ॥
संज्ञादिरहितं शान्तं किमाकारं प्रतिष्ठितम् ।
तस्मादुत्पत्तिर्द्देवेश किमाकारेण जायते ॥ इत्यादि ।

End. यदि भक्तियुतो मर्त्यो मनसा चिन्तयन् सदा ।
ते नरा नहि गच्छन्ति कदाचिन्मम मन्दिरे ॥
इति ते कथितं तत्वं वैष्णवस्य सुरेश्वरि ।
यज्ज्ञानादमरत्वञ्च लभ्यते नात्र संशयः ॥

Colophon. इति श्रीनिर्व्वाणतन्त्रे विष्णोः स्तोत्रकथनं नाम द्वादशः पटलः ॥

विषयः । ब्रह्मनिरूपणम् । ब्रह्माण्डोत्पत्तिनिरूपणम् । नराणां जन्मस्थलाादिनिरूपणम् । गायत्रीनिरूपणम् । गायत्रीमाहात्म्यनिरूपणम् । षड़ङ्गन्यासमन्त्रादिनिरूपणम् । बृहद्ब्रह्माण्ड-लक्षणनिरूपणम् । योगाचरणनिरूपणम् । सत्यादिलोकनिरूपणम् । विष्णुस्तवकथनञ्च ।

No. 209. नीतिसारः, (गारुड़ीयः). Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 13. Lines, 7 on a page. Extent, 366 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1636. Place of deposit, Brāmhaṇamaṇḍalī *viā* Bārāsāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ नीतिसारः ।
उत्तमैः सह साङ्गत्यं पण्डितैः सह सङ्कथाम् ।
अलुब्धैः सह मित्रत्वं कुर्व्वाणो नावसीदति ॥
परवादं परस्वञ्च परिहासं परस्त्रिया ।
परवेश्मनिवासञ्च न कुर्व्वीत कदाचन ॥ इत्यादि ।

End. गृहे चाभ्यन्तरे द्रव्यं लग्नञ्चैव तु दृश्यते ।
अशेषं हरणीयञ्च विद्या न ह्रियते परैः ॥ ० ॥

Colophon. इति गारुड़ीयनीतिसारः समाप्तः ॥ ० ॥

विषयः । नीतिविषयोपदेशकाः कतिपयश्लोकाः ।

No. 210. नीलकण्ठस्तवराजः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 6. Lines, 6 on a page. Extent, 108 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭihāli, District Mayamanasiṁha, Paṇḍita Jagaccandra Smṛtipañcānana. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
विद्युद्वरत्नांशुविभूषिताङ्गी
शिलातले हेममये सुरम्ये ।
सुखोपविष्टं नटनाङ्गनाशनं
जगाद वाक्यं गिरिराजपुत्री ॥ इत्यादि ।

End. शृणुयादेतत् परमं गुह्यं येऽपि स्युः पापयोनयः ।
स्त्रियः शूद्राश्च येऽपीह रुद्रलोकं व्रजन्ति वै ॥

Colophon. इति स्कन्दपुराणे अमृतमथने पार्व्वतीशिवसम्वादे श्रीनीलकण्ठस्तवराजः समाप्तः ॥ * ॥

विषयः । कालकूटधारणनिरूपणमुखेन नीलकण्ठस्तवनिरूपणम् ।

No. 211. नीलाचलीयतीर्थप्रयोगः. Substance, country-made paper, 16×3½ inches. Folia, 10. Lines, 5 on a page. Extent, 119 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, kāṭihāli, Paṇḍita Parāṇacandra Tarkālaŋkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः कामाख्यायै । अथ योगिनीतन्त्रोक्तनीलाचलीयतीर्थप्रयोगः ।
गयाशीर्षे गयाकूपे तथा नीलाचले गया ।
त्रिगयापिण्डदानेन पुनः श्राद्धं न चाचरेत् ॥
कामधेर्मविपर्य्यन्तं चाचिचाङ्गन्यमादनम् ।
देवा मरणमिच्छन्ति किं पुनर्मानवादयः ॥ इत्यादि ।

End. शुकादीनाञ्च यज्ज्ञानं यमादिपरिशोधितम् ।
तदेव द्रवरूपेण कामाख्यायोनिमण्डले ॥
नरयोनिः केन प्रकारेण भवति एकमेव सत्याः चक्राचलं स्यात् सत्यम् ।
एकोऽपि नवधा भूत्वा न्यपतद् योनिमण्डलम् ॥ इति योगिनीतन्त्रीयवचनात् ।

Colophon. समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥ * ॥

विषयः । क्षेत्रप्रमाणनिरूपणमुखेन कामाख्यायां कर्त्तव्यकर्म्मनिचयनिरूपणम् ।

No. 212. नैषधचरितटीका, (अन्वयबोधिका). By प्रेमेन्द्रन्यायरत्नः. Sustance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 47. Lines, 9 on a page. Extent, 150 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tāmluk Kelomāl, Bābu Sāradāprasanna Ghoṣa. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।

याकाङ्क्षितामलपदा नियतं जनानां
शक्त्यर्थसञ्चयसमुन्नयने च योग्या ।
व्यक्तीकरोति निखिलं हृदि भावजातं
वाग्देवतामभिमतामहमाश्रये ताम् ॥
अन्यासु भावबहुलासु सदर्थिकासु
टीकासु चेदिह भवेत् विफलः प्रयत्नः ।
सद्भिस्तथापि मृदुबोधविबोधनार्थं
जातोद्यमोऽहमिह मत् प्रति नावबुद्धौ ॥

अस्य ग्रन्थस्य महाकाव्यतया वर्णनीयप्रसिद्धनायकत्वेन सहृदयानां झटिति साभिनिवेशशुश्रूषाप्रकीर्णतया च प्रथमं सन्नायकनामरूपं वस्तु निर्द्दिशति । निपीयेति । इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । नैषधचरिताख्यस्य महाकाव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 213. न्यायादर्शः वा न्यायसारावलिः. By जगदीशतर्कालङ्कारः. Substance, country-made paper, 14×4 inches. Folia, 23. Lines, 16 on a page. Extent, 1,725 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Ichāpurāgrāma, Paṇḍita Rajanīkānta Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

कर्पूरकुन्दकुसुमकैलासोदरसोदरम् ।
विघ्नविध्वंसकं धाम नमामो नैव दैवतम् ॥
अन्यैरनुष्ठितविविधचोद्यैः कलुषीकृतः कविभिः ।
न्यायादर्श इदानीं श्रीजगदीशप्रकाशितः स्फुरतु ॥

यस्मादशेन समुपदिष्टमदष्टमन्यैः
श्रीसार्व्वभौमगुरुणा करुणामयेन ।
सिद्धान्तवादरत × सु × × × दत्त्वा
विद्यार्थिनां गुरुकृते प्रकृतं वदामः ॥

अथ निखिलवस्तुषु विदितेषु लौकिकेषु च कर्म्मसु तत्तत्फलस्य कारणत्वं निर्णीय प्रवर्त्तन्ते। न तु तदनाकलयन्तः। तत्र किन्नाम कारणत्वम्। न च तावत् तत्तत्फलाव्यवहितपूर्व्वत्वमतिप्रसङ्गात् क्वचिद्प्रसङ्गाच्च। नापि तदभावप्रयोजकीभूताभावप्रतियोगित्वम्। प्रयोजकत्वं हि न व्यापकत्वं घटारम्भकसंयोगादिकं प्रति घटाद्रेर्जनकत्वापत्तेः। नापि स्वरूपसम्बन्धविशेषः। प्रमाणाभावात्। इत्यादि।

End. किन्तु स्वप्रयोज्यविलक्षणसंयोगस्तयेति न स्वर्गादिघटकस्योत्पत्तौ व्यभिचारस्तत्रापि लोहास्वरूपस्यापि निरुक्तदण्डस्य तादृशप्रत्यासत्त्या सत्त्वादित्यपि वदन्तीति कृतं पल्लवितेन ॥

Colophon. इति महामहोपाध्याय—जगदीशतर्कालङ्कारविरचिता न्यायसारावलिः सम्पूर्णा ॥

विषयः। अत्र प्रथमं कारणत्वस्वरूपविवेचनम्। तत्र एकदेशिमतादिन्यासपूर्व्वकं तत्तन्मतखण्डनम्। समवाय्यसमवायिनिमित्तभेदात् कारणत्वस्य त्रैविध्यनिरूपणम्। तत्र त्रित्वरूपत्वादिस्वरूपकथनपूर्व्वकं मीमांसकमतखण्डनम्। अन्यमहत्त्वेषु क्वचिद्बहुत्वसंख्यामात्रं क्वचिन्महत्त्वमात्रं क्वचिद्बहुत्वसंख्यामहत्त्वोभयं क्वचिन्महत्त्वप्रचयोभयं क्वचिच्च बहुत्वसंख्यामहत्वप्रचयत्रितयमेव कारणे कार्य्यप्रत्यासत्त्या कारणमिति निरूपणम्। अथ दीर्घत्वाख्ये च परिमाणे महत्त्वमात्रं दीर्घत्वमात्रं बहुत्वदीर्घत्वोभयं बहुत्वदीर्घत्वप्रचयत्रितयञ्च यथायोगमसमवायिकारणमिति निरूपणम्। एवं संयोगादिषु कारणत्वविवेचनञ्च।

No. 214. पद्मपत्त्रीटीका. Substance, country-made paper, 18×4½ inches. Folia, 7. Lines, 9 on a page. Extent, 323 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̆ṭhālpāḍā, Post Office Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākur. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. श्रीशिवः।

वाह्नौ गन्धस्तथा पृथ्वी निवृत्तीच्छा च मारणम्।
डाकिनीसहितो ब्रह्मा मूलाधारस्तथा स्वरे ॥

कसारोपो (?) वसोर्विष्णुप्रतिष्ठाज्ञानमेव च ।
शोषणं राकिणीशक्तिः स्वाधिष्ठानमिकारतः ॥ इत्यादि ।

End. अन्त्यजस्तस्करः सिंहे कन्यायाञ्च वराङ्गना ।
पुत्रो भ्राता सखा वापि तुलायां तस्करो भवेत् ॥
वृश्चिके सेवकश्चौरश्चापे माता स्त्रियोऽथवा ।
मृगे वेश्याजनश्चौरः कुम्भे चौरश्च मूषिकः ।
मीने धरातले स्थाने नाम चैषां न विद्यते ॥

Colophon. इति पञ्चपक्षीटीका समाप्ता ॥

विषयः । पञ्चपक्षीनामकस्य ज्योतिषग्रन्थस्य व्याख्या ।

No. 215. पञ्जीनिबन्धः. By हेमकरः. Substance, country-made paper, 18×1½ inches. Folia, 95. Lines, 4 on a page. Extent, 1,425 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1669. Place of deposit, Serapura, District Mayamanasiṁha, Mahāmahopādhyāya Candrakānta Tarkālaṃkāra. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
श्रीसर्व्वाङ्गजगन्नाथं प्रणम्यादिमनादिकम् ।
गुरूपदिष्टमाम्नायाल्लिख्यते स्मृतिहेतवे ॥
देवमित्यादि । प्रणम्येति प्रादीनां नामत्वमिति समासः । तथा हि नामप्रकरणं लिङ्गप्रकरण उच्यते । इत्यादि ।

End. यदि शोध्येऽर्थेऽधमर्णविषये ऋणमिति निपातः तदोत्तमर्ण इति न सिध्यति । इत्याह अधमर्ण इत्यादि । क्तवन्तोरपीति तेषां मते क्तेन क्तवन्तोरुपलक्षणम् । अवर्णा ॥ अवर्णे लोटो वृद्धिरिति सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य वर्णग्रहणे निमित्तत्वादिति च नाश्रितं भवतीति ॥ ०॥

Colophon. इति श्रीमद्धेमकरविरचिते पञ्जीनिबन्धे कृत्पादः षष्ठः समाप्तः ॥ * ॥
९ ६ १६
नर तर्क नृपे शाके लिखिता पुस्तिका शुभा ।
शकाब्दा १६६९ ॥

विषयः । कातन्त्रपञ्जीव्याख्या ।

No. 216. पत्रकौमुदी. By वररुचिः. Substance, country-made paper, 19 × 4 inches. Folia, 5. Lines, 9 on a page. Extent, 245 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ दुर्गायै नमः ।

श्रीमत्कृष्णपदारविन्दयुगलं ब्रह्मेश्वराद्यामर-
श्रेणीनम्रकिरीटकोटिविडमीपुष्पार्च्चितं सन्ततम् ।
वाणीञ्च प्रणमामि विश्वजननीं प्रत्यूहविध्वंसिनीं
भक्तानुग्रहविग्रहात् भगवतीं नित्यं वचोहृद्ये ॥
विक्रमादित्यभूपस्य कीर्त्तिसिन्धोर्निदेशतः ।
श्रीमान् वररुचिर्धीमान् तनोति पत्रकौमुदीम् ॥
राज्ञां मन्त्रिप्रवीराणां पण्डितानां तथैवच ।
गुरूणां स्वामिभार्य्याणां तथैव पितृपुत्रयोः ॥
सन्न्यासिभृत्यशत्रूणां तथैवान्यविवेकिनाम् ।
एतेषामपि सर्व्वेषां पत्रचिह्नादिकं ब्रुवे ॥ इत्यादि ।

End. अथ विवेकिनां प्रशस्तिः । स्वस्तिश्रीभगवत्पदपङ्कजपूजनोचितपुण्यपुञ्जपवित्रीकृतान्तःकरणदिग्दलविसरमालाकलायशोऽनुबन्धिनिरवधिवसुमिश्राननाथरीकृतसुरपुरभूमीश्वरेषु ॥ स्वस्तिश्रीमत्परमेश्वरपदपाथोरुहास्वादचतुरचित्तचञ्चरीकभूवृन्दारकवृन्दावनिजनितसितयशःपङ्कपटलालङ्कृतदिगङ्गनागणस्तनतटपवनप्रतापोर्व्वसर्व्वीकृतप्रत्यर्थिसार्थगर्व्वाब्धिपारावारेषु ॥ * ॥

Colophon. इति वररुचिविरचिता पत्रकौमुदी समाप्ता ॥

विषयः । पत्ररञ्जनम् । पत्रप्रमाणम् । लेखकलक्षणम् । पत्ररचनक्रमः । लिखनप्रकारः । पत्रानयनक्रमः । पठनक्रमः । पत्रचिह्नानि । राजपत्रस्य कोषच्छेदप्रकारः । पण्डित-मन्त्रि-स्वामिप्रभृतीनां पत्रलिखनक्रमः । राजप्रशस्तिः । मन्त्रिप्रपस्तिः । गुरु-भार्य्या-पुत्रप्रभृतीनाञ्च प्रशस्तिः ।

No. 217. पदार्थसंग्रहः. By विजयीन्द्रभिक्षुः. Substance, country-made paper, 12 × 4 inches. Folia, 16. Lines, 9 on a page. Extent, 522 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, District Vākuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीराघवेन्द्रगुरुराजाय ते नमः । ॐ श्रीमज्जयतीर्थगुरुभ्यो नमः । श्रीविज-
यीन्द्रगुरुभ्यो नमः ।
ॐ लक्ष्मीपतिं संप्रणम्य सर्व्वज्ञादिगुरूनपि ।
पदार्थानां संग्रहोऽयं क्रियते शास्त्रतोऽञ्जसा ॥
द्रव्यगुणकर्मसामान्यविशेषविशिष्टांशिशक्तिसादृश्याभावभेदाद्दश पदार्थाः ।
इत्यादि ।

End. परमा चात्र सकलभोगयुक्ता मुक्तब्रह्मादिभिः ईक्षमानलक्ष्मीके विमलाख्ये
पर्य्यङ्के शयने तत्र प्रिये कर्म्मणाम्प्रति वक्षसा विभूतिर्वर्द्धमानं करोति महा-
लक्ष्मीः इत्येष मङ्गलम् ॥

Colophon. इति विजयीन्द्रभिक्षुविरचितः पदार्थसंग्रहः समाप्तः ॥ * ॥

विषयः । पदार्थादिनिरूपणम् । द्रव्यादिनिरूपणम् । गुणादिनिरूपणम् । सृष्टिप्रकरण-
निरूपणम् । प्रलयनिरूपणम् । ज्ञानप्रकरणादिनिरूपणञ्च ।

No. 218. पद्यावलिः. Substance, country-made paper, $13 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 27. Lines, 10 on a page. Extent, 709 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1750. Place of deposit, Viṣṇupura, Kṛiṣṇagañja, District Vãkuḍā, Çaçibhūṣaṇa Gosvāmī. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीराधाकृष्णाभ्यां नमः ।
पद्यावली विरचिता रसिकैर्मुकुन्द-
सम्बन्धवन्धुरपदा प्रमदोर्म्मिसिन्धुः ।
रम्या समस्तमसां दमनी क्रमेण
संगृह्यते कृतिकदम्बककौतुकाय ॥
प्रारम्भे मङ्गलाचरणमाह ।
नमो नलिननेत्राय वेणुवाद्यविनोदिने ।
राधाधरसुधापानशालिने वनमालिने ॥
कस्यचित् ॥
भक्तिप्रह्वविलोकनप्रणयिनी नीलोत्पलस्पर्द्धिनी
ध्यानालम्बनतां समाधिनिरतैर्नीते हितप्राप्तये ।

लावण्यैकमहानिधौ रसिकतां राधादृशोस्तन्वती
युष्माकं कुरुतां भवार्त्तिशमनं नेत्रे तनुर्वा हरेः ॥ इत्यादि ।

End. योगेश्वरस्य ॥
जयदेवबिल्वमङ्गलमुख्यैः कृता येऽत्र सन्ति सन्दर्भाः ।
तेषां पद्यानि विना समाहृतानीतराण्यत्र ॥
श्रीमन्मदनगोपालचरणद्वन्द्वसन्निधौ ।
पद्यावली विरचिता केनचित् द्विजबन्धुना ॥

Colophon. समाप्तेयं पद्यावली ॥ * ॥ शकाब्दाः १७५० ॥

विषयः । भक्तजननिकरकृतनानाविधकृष्णस्तवविषयकश्लोकसंग्रहः ॥

No. 219. परमात्मसन्दर्भः. Substance, country-made paper, 12 × 4 inches. Folia, 39. Lines, 11 on a page. Extent, 1,199 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vãkuḍā Kũcekol, Bābu Yogindranātha Simhadeva. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णचैतन्यचन्द्रो जयति ।
तौ सन्तोषयता सन्तौ श्रीलरूपसनातनौ ।
दाक्षिणात्येन भट्टेन पुनरेतद्विविच्यते ॥
तस्याद्यं ग्रन्थमालेखं क्रान्तव्युत्क्रान्तखण्डितम् ।
पर्य्यालोच्याथ पर्य्यायं कृत्वा लिखति जीवकः ॥
अथ परमात्मा विविच्यते तत्र तं जीवनिरूपणपूर्व्वकं निरूपयति द्वाभ्याम् ।
क्षेत्रज्ञ आत्मा मनसो विभूती
जीवस्य माया रचितस्य नित्याः ।
आविर्हिताः क्वापि तिरोहिताश्च-
शुद्धो विचष्टे ह्यविशुद्धकर्त्तुः ॥ (?) इत्यादि ।

End. यथेन्द्रियैः पृथग्द्वारैरर्थो बहुगुणाश्रयः ।
एको नानायते तद्वत् भगवान् शास्त्रवर्त्मभिः ॥
इत्युदाहरणीयं । अनेनैव गतिसामान्यञ्च सिध्यतीति ॥ षोडशकः । प्रत्यक्-
स्थापितं यद्गीत्यादिपद्यम् ॥ * ॥

Colophon. इति कलियुगपावनभजनविभजनप्रयोजनावतार-श्रीश्रीभगवत्कृष्णचैतन्य-देवचरणानुचरविश्ववैष्णवराजसभाजन-श्रीरूपसनातनानुशासनभारतीगर्भे श्रीभगवत्सन्दर्भो नाम तृतीयः सन्दर्भः ॥
ऋष्णे मास्यसिते पत्ते नवम्याञ्च तिथौ मुदा ।
शाके द्वन्द्वाष्टशून्येन्दौ दिने सोमपरिप्लुते ।
पूर्णिता लिपिमालेयं कण्ठहारेण केनचित् ॥

विषयः । वैष्णवग्रन्थोऽयं । अत्र च जीवपरमात्मादिविचारमुखेन जीवपरमात्मादि-निरूपणम् ।

No. 220. परिभाषाविवरणम् . Substance, country-made paper, 15 × 2½ inches. Folia, 22. Lines, 6 on a page. Extent, 495 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1626. Place of deposit, Vāḍari, District Mayamanasiṁha, Paṇḍita Çivacandra Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐनमो गणेशाय ।
प्रणम्य सदसद्द्वारं ध्वान्तविध्वंसभास्करम् ।
वाङ्नाथं परिभाषार्थं वच्मि बालावबुद्धये ॥
सूत्रेष्वेव हि तत् सर्व्वं यद्वृत्तौ यच्च वार्त्तिके ।
सूत्रं योनिरिहार्थानां सर्व्वं सूत्रे प्रतिष्ठितम् ॥ इत्यादि ।

End. न्याय्यश्चैतत् शब्दार्थानवच्छेदे विशेषश्रुतिहेतूनां प्रकरणबलाभावे विशेषार्थबलात् लक्ष्यानुसार एव उचितः । तदुक्तं न ह्यनिष्ठार्थानां शास्त्रे प्रक्लृप्तिरिति ॥

Colophon. इति दौर्गसिंह्यां परिभाषायां तदर्थविवरणं समाप्तम् ॥ शकाब्दाः १६२६ ।

विषयः । दौर्गसिंहपरिभाषाया व्याख्यानम् ।

No. 221. परिभाषावृत्तिः. By दुर्गसिंहः. Substance, country-made paper, 13½ × 3 inches. Folia, 17. Lines, 6 on a page. Extent, 777 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kṛṣṇapurā, Post office Vaidyervāzār, District Ḍhākā, Paṇḍita Tārakacandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य सदसद्द्वारं ध्वान्तविध्वंसभास्करम् ।
वाङ्नाथं परिभाषार्थं वक्ष्ये बालावबुद्धये ॥

इह हि ।

सूत्रेष्वेव हि तत्सर्व्वं यद्वृत्तौ यच्च वार्त्तिके ।
सूत्रं योनिरिहार्थानां सर्व्वं सूत्रे प्रतिष्ठितम् ॥

येन केनचिद्व्याख्यातुकामेनावश्यमेवाभ्युपगन्तव्यम् । तथाचान्वर्थः सूर्थान् सूचयति सूते सूत्रयति इति वा सूत्रम् । तत्र सूत्रकारयोः सर्व्ववर्म्म-कात्यायनयोः सूत्राणां चतुःशत्यां पञ्चदशाधिकायां परिभाषा नोक्ता अथ च वृत्तिटीकयोः प्रयुक्ता कार्य्येषु दृश्यते तासां कुतः संसिद्धिरुच्यते । इत्यादि ।

End. ज्ञापकञ्च रूढ़ाणां बहुत्वेऽस्त्रियामपत्यप्रत्ययस्येत्यत्रास्त्रियामिति वचनम् । अन्यथाऽदन्तावल्लोपेऽस्त्रियामिति निर्द्देशोऽनर्थक एव स्यादिति ॥

Colophon. इति दुर्गसिंहोक्ता परिभाषावृत्तिः समाप्ता ।

विषय: । लौकिकशास्त्रीयभेदेन परिभाषाद्वैविध्यकथनम् । पुनः शास्त्रीयपरिभाषाया द्वैविध्यकथनम् । परिभाषाशब्दस्य व्युत्पत्तिकथनम् । नानाविधपरिभाषाया नानविधालौकिक-प्रयोजनकथनम् । नानाविधपरिभाषाया नानाविधानां शास्त्रीयप्रयोजनानां विशेषेण विवेचनम् । कातन्त्रसूत्राज्ज्ञापकान्युद्धृत्य स्वकीयोक्तिसमर्थनञ्च ॥

No. 222. परिभाषावृत्तिः. By रामचन्द्रविद्याभूषणः. Substance, country-made paper, 17 × 3 inches. Folia, 10. Lines, 7 on a page. Extent, 350 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1631. Place of deposit, Brāhmaṇamaṇḍalī *viá* Bārāsāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीरामः शरणम् ।

मधुमथनमभीगत्यादराद्रामचन्द्रो
विविधबुधविधानैर्लब्धशुद्धप्रबोधः ।
प्रणयति परिभाषावृत्तिमुद्बोधहेतुं
भवति सुमतिरस्मेवाभिनां जानतां याम् ॥

येन केनचिद्व्याख्यातुकामेनावश्यमेवाभ्युपगन्तव्यम् । अर्थान् सूत्रयति सूते सूचयति वा सूत्रं तत्र याः परिभाषा नोक्ता अथच वृत्तिटीकयोस्तत्र तत्र प्रयुक्ताः कार्य्यं च दृश्यन्ते तासां संसिद्धिर्युक्तितः कथ्यते ता लौकिक्यः शास्त्रीयाश्च तत्र लौकिक्यो लोकत एव रूढ़ाः । यास्तु शास्त्रीयास्ता द्विविधा लिङ्गवत्यो विध्यङ्गशेषभूताश्च । इत्यादि ।

End. तेन नापदं शास्त्रे प्रयुञ्जीतेति स्थितेर्गतिश्चिन्तनीयेति न्यायाभ्यामादेशादीन् सिद्धवन्निर्द्देशेन विधाय अतएव असीत्यादिकमाचार्य्येणोक्तम् । एवञ्च परस्मै पदमिच्छन्ति क्वचिदेवात्मनेपदे इति कृत्वा परस्मैपदे ङप्रत्ययविधाने शास-लियुदित्यत्र द्युतङित्यस्य पाठात् अद्युतदित्युदाहृत्य तेनैव पमित्युक्तम् । विधिबलादातोऽप्येलमित्यादिकञ्चेति दिक् । अन्यदप्यूह्यम् । एवमन्ये न्याया अनुसर्त्तव्या विस्तारभयान्न लिखिताः ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीरामचन्द्रविद्याभूषणविरचिता परिभाषावृत्तिः सम्पूर्णा ॥ ० ॥

शकाब्दाः १६१० ।

आकाशेन्दुरसावनीविगणिते शाकाब्दसंख्याङ्कके

न्यायोदाहरणादिकं प्रकुरुते श्रीरामचन्द्रः कियत् ।

शकाब्दाः १६२१ । २७ चैत्र श्रीरामवल्लभशर्म्मणा लिखितम् ॥

विषयः । मुग्धबोधस्य परिभाषेयम् । अत्र च युक्तितः सूत्रानुक्तपरिभाषावृत्त्यादीनां निरूपणम् ।

No. 223. **परिभाषावृत्तिटीका**. By **रामनाथसिद्धान्तः**. Substance, country-made paper, 18×3½ inches. Folia, 25. Lines, 8 on a page. Extent, 839 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1667. Place of deposit, Āḍiyādaha, District 24-Parganās, Paṇḍita Haripada Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥

प्रणम्य सारदापादपद्ममानन्दसाधनम् ।
परिभाषावृत्तिटीकां यथाज्ञानं समासतः ॥
श्रीरामनाथसिद्धान्तो बालानां सुखहेतवे ।
तनुते तनुवाग्वित्तो गुरुपादोपदेशतः ॥

तत्रादौ तावन्निर्विघ्नेन प्रारिप्सितसिद्धिकामः स्वेष्टदेवताप्रणतिरूपमङ्गलं प्रणीय शास्त्रप्रयोजनमुपदिशन्नाह ग्रन्थकारः । हरिमित्यादि । भौर-ग्राम-वासि-मैथिल-महामहोपाध्याय-श्रीदत्तात्मजजस्नुना ... ... तदात्मज-दामोदरदत्त-तत्पुत्रेण श्रीपद्मनाभदत्तेन परिभाषावृत्तिर्विशेषेण भाष्यते व्यक्तमुच्यते क्रियते इत्यर्थः । इत्यादि ।

End. यथा ह्रस्वदीर्घप्रद्रणकशास्त्रे इतिकार्य्यातिदेशो यथा बहुलं समासवत् एवं पुंवदादि । उक्तञ्च भाष्ये निरूप्य शाकाः पञ्चातिदेश इति । इदानीं स्वकृत-ग्रन्थसंख्यामाह उक्त इत्यादि । व्याकरणमिदमादर्शं इति उपमानावधारणे समासः । व्याकरणनाम । नाम्ना सुपद्मः सुखेन पद्यते गम्यतेऽस्मादिति । तस्य पञ्जिका पजि व्यक्तीकरणे चुरादिः टीकेत्यर्थः । तदनन्तरं बालानां बोधार्थं प्रयोगदीपिका उक्ता ।

उणादिवृत्ती रचिता मया च धातुचन्द्रिका ।
तत्रैव यङ्लुको वृत्तिर्न च ग्रन्थान्तरं परम् ॥
परिभाषावृत्तीरचिता साहित्यं नाम्ना गोपालचरितं ग्रन्थरत्नम् ।
आनन्दलहर्य्याटीका रचिता माघे ग्रन्थविशेषे ।
टीका रचिता छन्दे रत्नञ्च छन्दसि स्मृतौ आचारचन्द्रिका निर्म्मिता ।
कोषे भूरिप्रयोगाख्यो ग्रन्थस्तातस्य यत्नतः ।

आदेशान्मया एते द्वादशसंख्याता ग्रन्था रचिता इत्यर्थः । इतो विद्वत्परी-हारमाह हे धीराः पण्डिताः श्रीपद्मनाभेन कृतिनायमञ्जलिर्युष्माकं संरच्यते किमर्थमित्याह एते पुस्तका वो युष्माभिः संस्कार्य्याः संशोध्या एवं प्रति-पाल्याश्च पुत्रवदात्मपुत्रा इवेति भावः ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीरामनाथसिद्धान्तरचिता परिभाषावृत्तिटीका समाप्ता । शकाब्दाः । १६६७ ॥

विषयः । पद्मनाभरचित-सुपद्मव्याकरणस्य परिभाषावृत्तेर्व्याख्यानम् ।

No. 224. परिशिष्टप्रबोधः. By गोपीनाथतर्काचार्य्यः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 246. Lines, 7 on a page. Extent, 6,235 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1721. Place of deposit, Ḍhākā, Paṇḍita Candrakānta Nyāyālaŋkāra. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

यो जातो धरणीधरेन्द्रतनयानाथाङ्घ्रिपाथोरुहा-
सक्तात्मानघमानसात् पशुपतेराचार्य्यसिंहात् सतः ।
कीर्त्तिश्रीजितशीतरश्मिकुमुदश्रेणीश्रियः श्रीमतो
दानानीतवरावराविततधरादीनाखिदैन्यारितः ॥
सोऽयं हरिसभासभाजितमतिः कामाभवामाकृतिः
सत्योत्योकवशीकृतेश्वरमतिः श्रीयोजनासन्ततिः ।
गोपीनाथ इमश्चकार मधुरव्याहारवागीश्वर-
स्तर्काचार्य्यवरः सदर्थचतुरः सश्रीकविद्याधरः ॥

इह खलु सकलविद्वज्जनगणकुञ्जरसम्मतिपरिप्राप्तनिखिलविघ्नध्वंसोत्पारस-कारणप्रारब्धकर्म्मोपकारकहरिनमस्कारपुरःसरं ग्रन्थमारभमाणस्तन्निबन्धनं शिष्यान् शिक्षयिष्यन् हरिनमस्कारं करोति संसारेति । अस्यार्थः । हरिं नत्वा कातन्त्रपरिशिष्टं ब्रूमः । कीदृशं संसारतिमिरमिहिरं । स्वादृष्टोप-निबद्धशरीरपरिग्रहः संसारः । स्वपदमिहास्मदाद्यदृष्टप्रयुक्तेश्वरकृष्णादि-शरीरव्यावर्त्तकम् । इत्यादि ।

End. द्रव्यलजातेस्तु शब्दस्य न द्रव्यमिति क्वचिन्निरूढ़प्रयोगः शुक्लकृष्णशब्दयो-र्मधुसर्पिरादिगणपाठासिद्धिरिति ॥

Colophon. इति श्रीगोपीनाथतर्काचार्य्यविरचिते परिशिष्टप्रबोधे समासव्याख्यानं समाप्तम् ॥ शुभमस्तु शकाब्दाः । १७२१ ।

विषयः । श्रीपतिदत्तविरचित-कातन्त्रपरिशिष्टस्य व्याख्यानम् ॥

No. 225. पवनदूतम् . By धोयीकविराजः. Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 288 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1752. Place of deposit, Viṣṇupura, District Vā̃kuḍā, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning. श्रीरामाय नमः ।

अस्ति श्रीमत्यखिलवसुधासुन्दरे चन्दनाद्रौ
गन्धर्व्वाणां कनकनगरी नाम रम्यो निवासः ।
हैमैर्लीलाभवनशिखरैरम्बरं व्यालिखद्भि-
र्धातुः (?) शाखानगरगणनां यः सुराणां पुरस्य ॥

तस्मिन्नेका कुवलयवती नाम गन्धर्व्वकन्या
मन्ये जैत्रं मृदु कुसुमतोऽप्यायुधं या स्मरस्य ।
दृष्ट्वा देवं भुवनविजये लब्धशंभोनिपातं (?)
बाला सद्यः कुसुमधनुषः संविधेयीबभूव ॥ इत्यादि ।

End. सन्देशोऽयं मनसि निहितः कश्चिदायुष्मता मे
किंवा भूयस्त्वयि विरचिते वह्निभिक्षाप्रकारैः । (?)
पारार्थैकप्रवलमनसस्त्वद्विधा वास्मिस्था-
नापन्नानां न खलु बहुशः काकुवादान् सहन्ते ॥
दन्तिव्यूहं कनकलतिकां चामरं हैमदण्डं
यो गौड़ेन्द्रादलभत कविक्ष्माभृतां चक्रवर्त्ती ।
श्रीधोयीकः सकलरसिकप्रीतिहेतोर्मनस्वी
काव्यं सारस्वतमिव ... ... मन्त्रमेतज्जगाद ॥
गोष्ठीबन्धः सकलकविभिर्वाचि वैदर्भरीति-
र्वासो गङ्गापरिसरभुवि स्निग्धभाग्या विभूतिः ।
सत्सु स्नेहः सदसि कविताचार्य्यकं भूभुजां मे
भक्तिर्लक्ष्मीपतिचरणयोरस्तु जन्मान्तरेऽपि ॥
यावच्छम्भुर्वहति गिरिजासंविभक्तं शरीरं
यावज्जैत्रं कलयति धनुः कौतुकं पुष्पकेतुः ।
यावद्राधारमणतरुणीकेलिसाक्षी कदम्ब-
स्तावज्जीयात् कविनरपतेरेष वाचां विलासः ॥
कीर्त्तिर्लब्धा सदसि विदुषां शीतलक्षोणिपाला (?)
वाक्सन्दर्भाः कतिचिदमृतस्यन्दिनो निर्मिताश्च ।
तीरे सम्प्रत्यमरसरितः क्वापि शैवोपकण्ठे
ब्रह्माभ्यासे प्रयतमनसा नेतुमीहे दिनानि ॥ *

Colophon. इति श्रीधोयीकविराजविरचितं पवनदूताख्यं काव्यं समाप्तम् ॥ * ॥ श्रीराधा-
कृष्णाभ्यां नमः । पत्रलेखीयं श्रीरामगतिकृतिना ॥ शकाब्दाः १७५२ ।

विषयः । काचित् कुवलयवती नाम गन्धर्व्वकन्या कान्तविरहसन्तप्ता सती पवनं दूतत्वेन प्रेषितवतीत्यमुमेव विषयमवलम्ब्य विरचितमिदं खण्डकाव्यम् ।

No. 226. पुत्रीकरणमीमांसा. By नन्दपण्डितः. Substance, country-made paper, 14×6 inches. Folia, 9. Lines, 10 on a page. Extent, 338 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hālisahara, Valdeghāṭā, Bābu Giriçacandra Gaṇgopādhyāya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

अभिनन्द्य जगद्वन्द्यपदद्वन्द्वं विनायकम् ।
पुत्रीकरणमीमांसां कुरुते नन्दपण्डितः ॥
केन कीदृक् कदा कस्मै कस्मात् कः क्रियतां सुतः ।
विविच्य नोक्तं यत् पूर्व्वैस्तदशेषमिहोच्यते ।
यथाहात्रिः ।
अपुत्रेणैव कर्त्तव्यः पुत्रप्रतिनिधिः सदा ।
पिण्डोदकक्रियाहेतोर्यस्मात् तस्मात् प्रयत्नतः ॥ इति ।
अपुत्रोऽजातपुत्रो मृतपुत्रो वा । इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । दत्तकग्रहणविध्यादिनिरूपणम् ।

No. 227. पुरुषोत्तमक्षेत्रतत्त्वम्. By रघुनन्दनभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 17×3½ inches. Folia, 10. Lines, 6 on a page. Extent, 210 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose and Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

सच्चिदानन्दगोविन्दं नत्वा श्रीरघुनन्दनः ।
स्मृतितत्त्वे विधिं वक्ति क्षेत्रे श्रीपुरुषोत्तमे ॥
अथ पुरुषोत्तमदर्शनविधानादिः । तत्र ब्रह्मपुराणम् ।
पृथिव्यां भारतं वर्षं कर्म्मभूमिरुदाहृता ।
न खल्वन्यत्र मर्त्त्यानां भूमौ कर्म्म विधीयते ॥
... ... यत्रास्ते दक्षिणोदधिसंस्थितः ।
ओड्रदेश इति ख्यातः स्वर्गमोक्षप्रदायकः ॥ इत्यादि ।

End. ततः सूर्य्यालयं गच्छेत् पुष्पमादाय वाग्यतः ।
प्रविश्य पूजयेद्भानुं पूर्व्वोक्तं त्रिः प्रदक्षिणम् ।
दशानामश्वमेधानां फलं प्राप्नोति मानवः ॥

Colophon. इति बन्द्यघटीय-श्रीहरिहरभट्टाचार्य्यात्मज-श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्य्यविरचितं श्रीपुरुषोत्तमक्षेत्रतत्त्वं समाप्तम् ।

विषयः । पुरुषोत्तमक्षेत्रकर्त्तव्यकार्य्यादिनिरूपणमुखेन दर्शनादिफलनिरूपणम् ।

No. 228. पृषोदरादिवृत्तिः. By पद्मनाभः. Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 4. Lines, 8 on a page. Extent, 192 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1715. Place of deposit, Brāmhaṇa-maṇḍalī *viá* Bārāsat, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
प्रणम्य बालगोपालं पिबन्तं नवनीतकम् ।
वक्ष्ये पृषोदरादीनि पद्मनाभो यथाविधि ॥
तथाहि प्रकृतिप्रत्ययविभागेन साधुशब्दा व्युत्पन्नाः केचिद्रूढाः केचित् यौगिकाः केचिन्मिश्राः । प्रकृतिप्रत्ययविभागार्थो योगार्थः । तदपहारित्वेन व्युत्पन्ना यौगिकाः । उभयार्थवाचकत्वेन व्युत्पन्नाव्युत्पन्ना मिश्राः । तथाचोक्तं रूढियौगिकमिश्राख्यास्त्रिधा शब्दाः प्रयोजिताः । इत्यादि ।

End. निपातिता यथा शयूतिः क्रोशयुगे इत्यादि । गणपाठे सिद्धरूपा यथा कल्कादिषु चेत्यादि । साध्यरूपा यथा शकारेरन्धादौ इत्यादि । विस्तरेणालमित्ययं संक्षेपः । तथाच वर्द्धमानः ।
तत्त्वं शब्दसमुद्रस्य कृत्स्नं जानाति शङ्करः ।
तदर्द्धं गीष्पतिर्वेत्ति तदर्द्धं पाणिनिर्मुनिः ॥
तदर्द्धं भाष्यकारोऽपि तत् किं जानन्ति मानवाः ।
धीराः श्रीपद्मनाभेन रच्यते व्ययमञ्जलिः ॥
संस्कार्य्याः प्रतिपाल्या वा पुत्रवन्मम पुस्तकाः ।
यावल्लाप्यचला लक्ष्मीर्वाणी यत्र गृहे गृहे ॥
तं विदूष्यं (?) सदा वन्दे विक्रमो यत्र भूपतिः ।
कालिदासादयस्तत्र संख्यावन्तः सदस्यगः ॥

तेषामेको वररुचिः सर्व्वशास्त्रविशारदः ।
तत्सुतो न्यासदत्तश्च फणिभाष्यार्थतत्त्ववित् ॥
तत्सुतो दुर्घटो ज्ञेयः पाणिनीयार्थतत्त्ववित् ।
जयादित्यस्तत्सुतश्च मीमांसाशास्त्रपारगः ॥
श्रीपतिस्तत्सुतश्चैव सांख्यशास्त्रविशारदः ।
गणेश्वरस्तत्सुतश्च काव्यालङ्कारकारकः ॥
तत्सुतः पद्मनाभोऽहं मयैवैतन्निगद्यते ।
यद्यपि न्यूनता स्यान्मे इह क्षुद्रधियो हठात् ॥
सद्भिः क्षमिष्यते लोके क्षमासारा हि पण्डिताः ।
अयुक्तं यदिह प्रोक्तं सन्तः संशोधयन्तु तत् ॥
आशयाभिज्ञता तेषामित्यस्माकं निवेदनम् ।
शाके शैलनवादित्ये चैत्रे मासि रवेः स्थितौ ॥
द्विजेन पद्मनाभेन भाषास्तवमिदं कृतम् ।

Colophon. इति श्रीपद्मनाभदत्तकृतौ सुपद्मे व्याकरणे उणादिवृत्तौ पृषोदरादिवृत्ति-विच्छेदः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥ शकाब्दाः १७१५ ।

विषयः । सुपद्मव्याकरणीयपृषोदरादिपादोऽयम् । अत्र च रूढियौगिकादिनिरूपणमुखेन पृषोदरादिनिरूपणम् ।

No. 229. प्रत्यक्षचिन्तामणिदीधितिव्याख्या. By गदाधरभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 19 × 3 inches. Folia, 39. Lines, 7 on a page. Extent, 1,292 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Ichāpurā, Paṇḍita Vrajanātha Vidyāratna. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नत्वा नन्दतनूजसुन्दरपदं व्याख्यां गुरोरादरा-
दुर्व्वीमण्डलमण्डनायितलसत्कीर्त्तिर्विदित्वाखिलां ।
संक्षिप्तोक्त्यतिदक्षदीधितिकृतः प्रत्यक्षचिन्तामणे-
र्व्याख्यां व्याकुरुते गदाधरबुधो मोदाय विद्यावतां ॥
गुरुकीर्त्तनरूपमङ्गलं कुर्व्वाण एव स्वीयग्रन्थे प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यर्थं तदुत्कर्षं दर्शयति गिरमिति । हृदये मनसि । निधानं सम्बन्धसम्पादनं । मनसि गुरुगिरः

सम्बन्धस्य स्वार्थज्ञानजननीये तत्सहकारित्वं । सहकारित्वञ्चाच परम्परया फलोपयोगित्वं । तथाच गुरुवाक्याधीनशाब्दबोधजन्यसंस्कारसध्रीचा मनसा निबद्धव्यमितरापरिशीलितमर्थं निश्चित्येति फलितार्थः । सिद्धान्ताविरुद्ध एवार्थो निबन्धनीय इति सूचयति विधायेति । सिद्धान्तः मूलकृता महर्षिणा तदुपजीविपूर्व्वपूर्व्वनिबन्धकारपरम्परया चाभ्युपगतोऽर्थनिकरः, स एव सरः, तदवगाहनस्य कुतर्कशतावताराश्रितचेतःसन्तापसन्तानोपशान्तिसाधनत्वात् । इत्यादि ।

End. ज्ञानमतीन्द्रियमित्याद्यनुमितिरन्यथाख्यातिमनङ्गीकुर्व्वाणेन गुरुणानङ्गीकारात् तत्सामग्र्याश्च मतत्रयसिद्धभिन्नाया भट्टमते व्यधिकरणप्रकाराया जनकप्रामाण्यापत्तेरणात् तन्मते बाध इत्यादिकमस्वरसबीजम् ।

Colophon. इति प्रथमविप्रतिपत्तिः ॥

विषय: । तत्त्वचिन्तामण्यन्तर्गतप्रत्यक्षखण्डीयप्रामाण्यवाददीधितेः प्रथमविप्रतिपत्त्यन्तं व्याख्यानम् ॥

No. 230. प्रत्यक्षदीधितिप्रसारणी. By कृष्णदाससार्व्वभौमः. Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 85 (without 1–71). Lines, 7 on a page. Extent, 489 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1576. Place of deposit, Bhāṭpāḍā, 24-Parganās, Paṇḍita Pañcānana Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. (अस्य प्रारम्भवाक्यं नास्ति तेन द्विसप्ततितमपत्रप्रारम्भवाक्यं लिखितं ।) एतत्वप्रकारिका या इच्छाविषयता तद्वत्त्वादित्यर्थः । इत्यादि ।

End. चात्मसंसर्गाप्रत्यक्षत्वितानाहार्य्यज्ञानात्ययेऽपि फलप्रसङ्गः । नचाहार्य्यत्वं नैकं इति वाच्यं फलविशेषजनकतावच्छेदक इति विशेषस्य मानसत्वाभ्युपगमात् एवमनाहार्य्यादावपीति ॥

Colophon. इति महामहोपाध्याय-श्रीकृष्णदाससार्व्वभौमभट्टाचार्य्यविनिर्मिता प्रत्यक्षदीधितिप्रसारणी सम्पूर्णा ॥ ० ॥ शकाब्दाः १५७६ ।

विषय: । तत्त्वचिन्तामण्यन्तर्गत-प्रत्यक्षखण्डस्य रघुनाथशिरोमणिकृतताया दीधितेः व्याख्या ।

No. 231. **प्रबोधचन्द्रोदयटीका.** By **महेश्वरन्यायालङ्कारः.** Substance, country-made paper, $12 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 58. Lines, 6 on a page. Extent, 1,044 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1690. Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura, Mādhavapura, Paṇḍita Gaṇgādhara Tarkasiddhānta. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
मातुरदुग्धलबन्धे बहुनिर्बन्धे सहेलस्य ।
त्रिभुवनभारसहिष्णोर्बालकविष्णोः स्मितं जयति ।
प्रबोधचन्द्रोदयनाम नाटकं ज्ञानाग्निसंशुद्धविमिश्रनाटकं ।
× × × आचार्य्य-महेश्वरः कृती टीकां प्रयत्नेन करोति निर्म्मलां ।
सूत्रधारः पठेन्नान्दीं मध्यमस्वरसंयुतामिति नाटकनियमात् । इत्यादि ।

End. तानहमित्यादि गीताश्लोकः तान्नराधमान् क्रूरान् मां द्विषतः आसुरीष्वेव योनिषु अजस्रं नित्यं क्षिपामीत्यर्थः ॥ * ॥

Colophon. इति महेश्वरन्यायालङ्कारभट्टाचार्य्यकृतायां प्रबोधचन्द्रटीकायां षष्ठाङ्कविवरणं समाप्तमिति ॥ शकाब्दाः १६९० ।

विषय: । प्रबोधचन्द्रोदयनामकस्य नाटकस्य वेदान्तमतानुयायिनी टीका ।

No. 232. **प्रमेयरत्नावली.** Substance, country-made paper, 17×3 inches. Folia, 18. Lines, 3 on a page. Extent, 189 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1748. Place of deposit, Vā̃kuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीरामो जयति ।
जयति श्रीगोविन्दो गोपीनां समदनगोपालः ।
वक्ष्यामि यस्य कृपया प्रमेयरत्नावलीं सूक्ष्मां ॥
भक्त्याभासेनापि तोषं दधाने धर्म्माध्यक्षे विश्वनिस्तारिनाम्नि ।
नित्यानन्दाद्वैतचैतन्यरूपे तत्त्वे तस्मिन्नित्यमास्तां रतिर्नः ॥
आनन्दतीर्थनामा सुखमयधामा यतिर्जीयात् ।
संसारार्णवतरणीं यमिह जनाः कीर्त्तयन्ति बुधाः ॥
भवति विचिन्त्या विदुषां निरवकारा (?) गुरुपरम्परा नित्यं ।
एकान्तित्वं सिद्ध्यति ययोदयति येन हरितोषः ॥

यदुक्तं पद्मपुराणे ।
सम्प्रदायविहीना ये मन्त्रास्ते विफला मताः ।
अतः कलौ भविष्यन्ति चत्वारः सम्प्रदायिनः ॥
श्रीब्रह्मरुद्रसनका वैष्णवाः क्षितिपावनाः ।
चत्वारस्ते कलौ भाव्या ह्युत्कले पुरुषोत्तमादिति ॥
रामानुजं श्रीः स्वीचक्रे मध्वाचार्य्यं चतुर्मुखः ।
श्रीविष्णुस्वामिनं रुद्रो निम्बादित्यं चतुस्सनः (?) ॥
स्वगुरुपरम्परा यथा,—
श्रीकृष्णब्रह्मदेवर्षिबादरायणसंज्ञकान् ।
श्रीमध्व-श्रीपद्मनाभ-श्रीमन्नृहरि-माधवान् ॥
अक्षोभ्य-जयतीर्थ-श्रीज्ञानसिन्धु-दयानिधीन् ।
श्रीविद्यानिधि-राजेन्द्र-जयधर्म्मान् क्रमात् वयम् ॥
पुरुषोत्तमब्रह्मण्यव्यासतीर्थांश्च संस्तुमः ।
ततो लक्ष्मीपतिं श्रीमन्माधवेन्द्रञ्च भक्तितः ॥
तच्छिष्यान् श्रीश्वराद्वैतनित्यानन्दजगद्गुरून् ।
देवमीश्वरशिष्यं श्रीचैतन्यञ्च भजामहे ॥
श्रीकृष्णप्रेमदानेन येन निस्तारितं जगत् ।
अथ प्रमेयाण्युद्दिश्यन्ते ।
श्रीमध्वः प्राह विष्णुं परममखिलाम्नायवेद्यञ्च विश्वं
सत्यं भेदञ्च जीवान् हरिचरणजुषस्तारतम्यञ्च तेषाम् ।
मोक्षं विष्ण्वङ्घ्रिलाभं तदमलभजनं तस्य हेतुं प्रमाणं
प्रत्यक्षादित्रयञ्चेत्युपदिशति हरिः कृष्णचैतन्यचन्द्रः ॥ इत्यादि ।

End. एवमुक्तं प्राचा ।
श्रीमन्मध्वमते हरिः परमतः सत्यं जगत् तत्त्वतो
भेदो जीवगणा हरेरनुरचवानीछो भावं गताः (?) ।
मुक्तिर्निज (?) सुखानुभूतिरमला भक्तिश्च तत्साधनं ।
अक्षादित्रितयं प्रमाणमखिलाम्नायैकवेद्यो हरिः ॥
आनन्दतीर्थे रचितानि यस्मां प्रमेयरत्नानि नवैव सन्ति ।
प्रमेयरत्नावलिरादरेण प्रधीभिरेषा हृदये निधेया ॥
नित्यं निवसतु हृदये चैतन्यात्मा मुरारिर्नः ।
निरवद्यो निर्वृतिमान् गजपतिरनुकम्पया यस्य ॥

Colophon. इति प्रमेयरत्नावली पूर्त्तिमगात् ॥ * ॥ श्रीरामः शरणं । शकाब्दाः १७४८ ।

विषयः । वैष्णवग्रन्थोऽयं । अत्र च प्रथमप्रमेये भगवन्माहात्म्यादिनिरूपणम् । २ ये प्रपञ्च-सत्यत्वादिनिरूपणम् । ३ ये विश्वसत्यत्वादिनिरूपणम् । ४ र्थे भेदसत्यत्वादिनिरूपणम् । ५ मे जीवानां हरिदासत्वादिनिरूपणम् । ६ ष्ठे जीवतारतम्यनिरूपणम् । ७ मे कृष्णोपासनाया-मुक्तिहेतुत्वनिरूपणम् । ८ मे एकान्तभक्तेर्मोक्षसाधनत्वादिनिरूपणम् । ९ मे प्रत्यक्षानुमान-शाब्दानां प्रमाणत्वेननिरूपणञ्चेति ।

No. 233. प्रश्नचूड़ामणिः. By वराहमिश्रः. Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 6. Lines, 5 on a page. Extent, 86 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1686. Place of deposit, Mayamanasiṁha, Serapura, Paṇḍita Candrakānta Tarkālaŋkāra. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ प्रश्नचूड़ामणिर्लिख्यते ।
पादमादौ पदं मध्ये अन्ते यस्य पदं भवेत् ।
एतेनापि शुभं कार्य्यं सर्व्वसिद्धिप्रदं यशः ॥ इत्यादि ।

End. आदावन्ते चतुर्दृष्टा मध्ये यस्य चतुष्टयम् ।
सम्पत्तिस्तस्य विद्या च मनः सम्पूर्णमेव च ॥

Colophon. इति श्रीवराहमिश्रकृतः प्रश्नः समाप्तः । शकाब्दाः १६८६ ।

विषयः । प्रश्नगणनोपायनिरूपणम् ॥

No. 234. प्रश्नदीपः. (लौहित्यवरसेनविरचितप्रश्नदीपप्रकाशिन्याख्यटीका-सहितः). Substance, country-made paper, 19 × 3½ inches. Folia, 16. Lines, 6 on a page. Extent, 458 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Purāpāḍā, Post Office Sonārā̃, District Ḍhākā, Paṇḍita Jagadbandhu Tarkavāgīça. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमः श्रीसूर्य्याय ।
सन्ति चेद्बहुशास्त्राणि प्रश्नज्ञानविधावपि ।
तथापि सारमेकत्र कर्त्तुमत्र समोद्यमः ॥
आधानान्निधनं यावदुक्तं मे जातदीपके ।
तथाप्यदृष्टदृष्टार्थं प्रश्नदीप इहोच्यते ॥

इदमत्यन्तगूढार्थं बहुप्रश्नं समासतः ।
मामकं पुस्तकं लघु के सतां प्रीतिं करिष्यति ॥

इष्टकालो यथा ।

भागं वारिधिवारिराशिशशिषु (१४४) प्राङ्कर्कगाद्ये बुधाः
षट्के बाणकुपीठयोनिविधुषु (१३५) स्यात् कर्कटाद्ये रवौ ।
पादैः सप्तभिरन्वितैः प्रथमकं हित्वादिनाद्ये दले
हित्वैकां घटिकां परे च सततं इत्थेष्टकालं वदेत् ॥ इत्यादि ।

टीकायाः प्रारम्भवाक्यम् । माघादिषण्मासेषु चतुश्चत्वारिंशदधिकशताङ्केषु श्रावणादिषण्मासेषु पञ्चत्रिंशदधिकशताङ्केषु भागं हरणं पण्डिताः प्राङ्कैः प्रथमकं पादं हित्वा पादैः सप्तभिरन्वितैः । एतदुक्तं भवति छायापादे एकं त्यक्त्वा सप्तान्वितं कृत्वा पूर्व्वाङ्के हृते यो लब्धः स दण्डः । शेषं षष्ट्या संगुणितेनैव हारेण हृते पलं ज्ञेयम् । पूर्व्वार्द्धपरार्द्धयोर्भेदमाह । दिनाद्ये एकां घटिकां हित्वा इष्टकालं परदले एकां घटिकां दत्त्वा इष्टकालं वदेदिति । इत्यादि ।

End. रोगजन्मतो मृत्युज्ञानं यथा ।
शिवशतभिषधातायाम्यसर्पैर्विपूर्व्वा
रविरविजकुजाहे भूतषष्ठीनवम्याम् ।
इह हि मरणयोगो यो ज्वरेणाभिभूतः
पशुपतिसमवीर्य्यः सोऽपि मृत्युं प्रयाति ॥
आर्द्राश्लेषा-स्वाती ज्येष्ठासु च यस्य रोगजन्म स्यात् ।
धन्वन्तरिणापि चिकित्सितस्य तस्यासवो न स्युः ॥
यद्यत्र चन्द्रमास्तस्य गोचरे चाशुभप्रदः ।
तदा तस्य भवेन्मृत्युः सुधासंसिक्तदेहिनः ॥

Colophon. इति प्रश्नदीपे रोगज्ञानं नामैकादशोऽध्यायः ॥ (खण्डितशेषोऽयं ग्रन्थः) ।
टीकायाः शेषवाक्यम् । रविवारे चतुर्दश्यां शनिवारे षष्ठ्यां कुजवारे नवम्यां यदि आर्द्राश्लेषा-शतभिषा-रोहिणी-भरणी पूर्व्वात्रयमश्लेषानक्षत्राणि भवन्ति तदावश्यं रोगी म्रियते । अस्मिन् योगे सा चेद् यदि चन्द्रस्य गोचरशुद्धिर्न स्यात् तदा मरणम् ।

Colophon. इति लौहित्यवरसेनविरचितायां प्रश्नदीपप्रकाशिन्यां रोगज्ञानमेकादशोऽध्यायः ॥

विषयः । अत्र प्रथमं छायापादभेदकथनम् । अथाधानं तत्रादौ प्रश्नकथनम् । रोषदास-प्रश्नकथनम् । अथापत्यजननप्रश्नः । तत्र गर्भमासप्रश्नकथनम् । गर्भक्षेमप्रश्नकथनम् । सुत-सुताजननप्रश्नकथनम् । यमजापत्यकथनम् । जारजयोगकथनम् । अथ प्रसवदिवारात्रिप्रश्नः, तत्र प्रसवस्थानकथनम् । अथ तन्वादिभावे वस्तुनिरूपणमाह । तत्र तन्वादेर्वृद्ध्यपचयज्ञान-प्रकारकथनम् । मतान्तरेण भावोक्तकार्य्यसिद्ध्यसिद्धिकथनम् । लग्नाधिपादेर्विनष्टफलकथनम् । विनष्टादिग्रहकथनम् । अथ भावफलादिनिर्णयः । तत्र लाभालाभज्ञाननिरूपणम् । निधि-लाभप्रश्नकथनम् । वेतनलाभप्रश्नकथनम् । राज्यपदप्राप्तिप्रश्नकथनम् । अथ राजयोग-चतुष्टयनिरूपणम् । विभवलाभप्रश्नकथनम् । धनलाभप्रश्नकथनम् । कुमारीलाभप्रश्नकथ-नम् । अथ विषकन्याज्ञानम् । वरलाभप्रश्नकथनम् । विवाहलाभप्रश्नकथनम् । अथ धृतादि-स्त्रीज्ञानम् । जायापरिज्ञानम् । शुभाशुभज्ञानम् । अथ कार्य्यसिद्ध्यसिद्धिप्रश्नकथनम् । तत्र सर्व्वकार्य्यशुभाशुभप्रश्नकथनम् । अथ दिननिर्णयः । तत्र विवाहशुभाशुभप्रश्नकथनम् । दिनशुभाशुभज्ञाननिरूपणम् । अथ सेव्यसेवकयोः शुभाशुभज्ञानकथनम् । गमनागमनज्ञान कथनम् । गमनस्थितिज्ञानकथनम् । यात्राप्रश्नात् जयज्ञानकथनम् । यात्रायां शुभाशुभज्ञान-कथनम् । यातुर्निवृत्तिदिनज्ञानकथनम् । प्रोषितागमनतच्छुभाशुभज्ञानकथनम् । प्रोषिता-गमनदिनज्ञानकथनम् । जयपराजयज्ञानकथनम् । जयपराजयचक्रनिरूपणम् । अथ हृत-नष्टमुष्टिगतादिज्ञाननिरूपणम् । अस्याः प्राक्स्थितिकालज्ञाननिरूपणम् । चौरज्ञाननिरूपणम् । वयोज्ञाननिरूपणम् । जातिज्ञाननिरूपणम् । स्त्री-पुं-नपुंसकभेदज्ञाननिरूपणम् । हृतनष्ट-लाभालाभज्ञाननिरूपणम् । क्रयविक्रयसम्बन्धज्ञाननिरूपणम् । मनोवृत्ति-स्त्री-पुरुषज्ञाननिरू-पणम् । अथ वृष्टिज्ञाननिरूपणम् । अथ नष्टकोष्ठोद्धारनिरूपणम् । अनन्तरं रोगज्ञाननिरू-पणञ्चेति ॥

No. 235. प्रश्नप्रकाशिनी. By लौहित्यवरसेनः. Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 65. Lines, 5 on a page. Extent, 1,117 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1,664. Place of deposit, Mayamanasiṁha, Serapura, Mahāmahopādhyāya, Candrakānta Tarkālaŋkāra. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीसूर्य्याय नमः ।

शिवमशिवकृतान्तं सिद्धिदं सभ्यसाध्ये

सुरगतकृतसेवं देवदेवं प्रणम्य ।

सुकृतपकलसारप्रश्नदीपस्य टीका
स्वजननिजकुलार्थं कर्तुमेव प्रयत्नः ॥
सन्ति चेद्बहुशास्त्राणि प्रश्नज्ञानविधावपि ।
तथापि सारमेकत्र कर्तुमेष ममोद्यमः ॥
आधानान्निधनं यावत् यथोक्तं जातदीपके ।
तथादृष्टस्य दृष्टार्थं प्रश्नदीप इहोच्यते ॥
मम जातदीपके साधनान्निधनपर्य्यन्तं यथाकथितं तेनैव प्रकारेण इह प्रश्नदीपके अदृष्टस्य पुराकृतकर्म्मणो दर्शनार्थं कथ्यते इति । इष्टकालज्ञानमाह ।
भागं वारिधिवारिराशिशशिषु प्राक्स्वर्गाद्यैर्बुधाः ।
षट्के बाणकृपीटयोनिविधुषु स्यात् कर्कटाद्यैः पुनः ॥ इत्यादि ।

End. अत्र योगे तस्य रोगिणो गोचरे चन्द्रमा अशुभप्रदः स्यात् । गोचरशुद्धो न भवति तदाऽमृतमिश्रदेहस्यापि नरस्य मृत्युः स्यात् ॥

Colophon. इति श्रीलौहित्यवरसेनविरचितायां प्रश्नप्रकाशिन्यां रोगज्ञानं नाम द्वादशोऽध्यायः ॥ ४ ॥ शकाब्दाः १६६४ ।

विषयः । प्रश्नदीपनामकस्य ज्योतिषग्रन्थस्य टीकेयं । अत्र च आधानादिनिरूपणम् । भावविचारादिनिरूपणम् । लाभालाभादिनिरूपणम् । राजयोगचतुष्टयादिनिरूपणम् । गमनागमननिरूपणम् । प्रवासीनामागमनादिनिरूपणम् । सन्धिविग्रहजयपराजयदुर्गचिन्तादिज्ञाननिरूपणम् । हृतनष्टमुष्टिगतधातुमूलजीवानां ज्ञानादिनिरूपणम् । अथ विमिश्रकाध्यायः । अनन्तरं नष्टजातकरोगादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 236. प्रस्तावसारः. By लौहित्यवरसेनः. Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 21. Lines, 7 on a page. Extent, 367 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
अनङ्गरिपु जितनीड़जेन्द्रवेग
कृतनिविडासनमुञ्चितागपीडे ।
स्मरगमनतड़ित्कड़ारदृष्टिं
षड़गुडराडुपशोभितचूड़मीडे ॥

वाञ्छा सज्जनसङ्गमे परगुणे प्रीतिर्गुरौ नम्रता
विद्यायां व्यसनं स्वयोषिति रति र्लोकप्रवादाद्भयं ।
... ... शक्तिरात्मदमने संसर्गमुक्तिः खला-
द्देते येषु वसन्ति निर्मलगुणास्तेभ्यो नरेभ्यो नमः ॥
सुभाषितानि रत्नानि यो न गृह्णाति यत्नतः ।
स वै प्रस्तावयज्ञेषु दक्षिणां कां प्रदास्यति ॥
श्रुत्वेदं पितरं प्राह श्रीमच्छ्रीकान्तसेनकः ।
लिखित्वैकत्र तत्सर्व्वं प्रस्तावोचितभाषणम् ॥
तदा तन्त्रात् समाकृष्य हितबुद्धिप्रदः सदा ।
नाम्ना प्रस्तावसारोऽयं तत्पित्रालेखि यत्नतः ॥ इत्यादि ।

End. (खण्डितत्वात् शेषो नास्ति तेन एकविंशतिपत्रस्य समाप्तिवाक्यं लिखितम् ।)

शम्भुप्रसङ्गो यथा ।
ध्वनिरपि मधुरः शुचित्वमुच्चै-
र्जनिरपि शम्भु नदी तवाभूत् ।
अधिगतमखिलं तवैव सर्व्वं
कुटिलतरं भवदन्तरं न विद्मः ॥

विषयः । पुत्र भार्य्या-राज-मन्त्रि-खल-मूर्खादिप्रसङ्गमुखेन मनोरञ्जकश्लोकानां सङ्ग्रहः ।

No. 237. प्रायश्चित्तकदम्बसारसंग्रहः. By काशीनाथतर्कालङ्कारः. Substance, country-made paper, $17\frac{1}{2} \times 4$ inches. Folia, 11. Lines, 9 on a page. Extent, 427 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1737. Place of deposit, Naḍiyāgrāma, Post Office, Lonsing, District, Pharidapura, Paṇḍita Çaçibhūṣaṇa Smṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose and Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
प्रणम्य शिरसा शम्भुं श्रीकाशीनाथशर्म्मणा ।
प्रायश्चित्तकदम्बानां क्रियते सारसंग्रहः ॥
बृहत्कुष्ठरोगसंसूचितातिपातकशेषपापक्षयकामेन पराकव्रतद्वयाद्यशक्तौ यत्किञ्चिद्दक्षिणकैकत्रिंशत्कार्षापणोदानरूपं प्रायश्चित्तं करणीयमिति विदां मतम् । अर्शोरोगे पराकव्रतद्वयमेव । एतद्रोगोत्पत्त्यनन्तरं प्रायश्चित्ताभावे

तदुत्पन्नानां पुरुषाणामेतद्व्रतस्य तृतीयभागप्रायश्चित्तम् । अकृतप्रायश्चित्त-कुष्ठादिरोगयुक्तोत्पन्ना दुहितरस्तु अशुचिशुक्रोत्पन्नकर्त्तव्यं तृतीयभागप्राय-श्चित्ततृतीयभागं कुर्य्युरिति । तत्र प्रमाणम् ।

अशुचिशुक्रोत्पन्नानां तेषाञ्च शुद्धिमिच्छताम् ।
पतितानां तृतीयांशः स्त्रीणामंशात् तृतीयकः ॥

इति बौधायनवचनम् । तेन पतितोत्पन्नानां शुद्धिमिच्छतां पतितानां प्राय-श्चित्तस्य तृतीयभागस्तत्प्रायश्चित्तं ज्ञेयम् । स्त्रीच पतितोत्पन्ना तृतीयभागस्य तृतीयभागं कुर्य्यादिति प्रायश्चित्तविवेकलिखनञ्च । अकृतप्रायश्चित्तार्शोरोग-युक्तोत्पन्नेन पुत्रेण तत्पापक्षयाय पराकव्रतद्वय ...... भागाद्यशक्तौ यत्किञ्चि-द्दक्षिणकं दशकार्षापणीदानरूपं प्रायश्चित्तं कर्त्तव्यम् ॥ इत्यादि ॥

End. अनुलोमजातानां वर्णसङ्कराणामपि ज्ञानतो वधे तप्तकृच्छ्रद्वयं तदशक्तौ अष्टौ धेनवः तदशक्तौ सार्द्धद्वाविंशतिकार्षापणी चान्द्रायणञ्च यथाशक्ति दक्षिणा । प्रतिलोमजातानां कैवर्त्तादीनां ज्ञानतो वधे चान्द्रायणं तदशक्तौ अष्टौ धेनवः तदशक्तौ सार्द्धद्वाविंशतिकार्षापणी चान्द्रायणञ्च । ज्ञानतो ब्राह्मणीवधे षड्वार्षिकव्रतम् । तदशक्तौ नवतिर्धेनवो देयाः तदशक्तौ सप्तत्यधिकद्विशतकार्षापणी चान्द्रायणञ्च दक्षिणा च पञ्चाशद्गावः तदशक्तौ पञ्चाशत् कार्षापणी । उत्कृष्टायास्तु शूद्रायास्तादृशक्षत्रियवैश्याम्बष्ठानाञ्च कामतो वधे वार्षिकं व्रतं तदशक्तौ पञ्चदश धेनवो देयाः तदशक्तौ पञ्च-चत्वारिंशत् कार्षापणी चान्द्रायणञ्च । मध्यमायाः कामतो नवमासिकव्रतं तदशक्तौ सपादैकादश धेनवः तदशक्तौ द्वादशाधिकत्रयस्त्रिंशत्कार्षापणी चान्द्रायणञ्च । अधमायास्तु तप्तकृच्छ्रद्वयं तदशक्तौ सार्द्धद्वाविंशतिकार्षा-पणी चान्द्रायणञ्च यथाशक्ति दक्षिणा । एषा व्यवस्था मदनपारिजात-सम्मता ॥ नव्यद्वैतनिर्णयकृच्चन्द्रशेखरवाचस्पतिसम्मता तु चान्द्रायणद्वयं तद-शक्तौ पञ्चचत्वारिंशत् कार्षापणी यथाशक्ति दक्षिणा च ॥

Colophon. इति श्रीकाशीनाथतर्कालङ्कारकृतः प्रायश्चित्तकदम्बसारसंग्रहः समाप्तः ॥
दुर्गा । ॐ सरस्वत्यै नमः ।
श्रीवदनचन्द्रद्विजेन लिखिता पुस्तिरेषा ।
विप्रामोदकरीनाम्नी प्रायश्चित्तकदम्बिका ॥
मार्गशीर्षस्य मासस्य दिवसे दशपञ्चके ।
रविवारे चापराह्णे संपूर्णा लिखनात्त्वियम् ॥ शक १७ । ३७ । १५ ॥

विषयः । सर्व्वप्रकारपातकानां प्रायश्चित्तव्यवस्था । तत्र प्रथमं कुष्ठ-शूल-यक्ष्म-क्षय-बृहत्-श्वासाश्विनाश्मार्शोदुष्टव्रणप्रभृतिरोगयुक्तानां प्रायश्चित्तव्यवस्था । पूर्व्वोक्तरोगयुक्तानामौरसानाञ्च प्रायश्चित्तव्यवस्था । उपपातकानुपातकमहापातकातिपातक प्रकीर्णपाप-रोगसङ्कर-ज्ञानाज्ञानकृतब्रह्महत्यादिपापप्रायश्चित्तव्यवस्था । ब्राह्मण-क्षत्रिय-वैश्य-शूद्रस्वामिकगोवधस्य ब्राह्मण-क्षत्रिय-वैश्य-शूद्रभेदेन प्रायश्चित्तव्यवस्था । विप्रादिस्वामिकपालनापालनकृतगोवधप्रायश्चित्तव्यवस्था । संगृहीतानि चात्र नारायणवन्द्योपाध्याय-शूलपाणि-स्मार्त्तभट्टाचार्य्य-भवदेवभट्टानां मतानि ॥

No. 238. प्रायश्चित्ततत्त्वटीका. By काशीनाथतर्कालङ्कारः. Substance, country-made paper, $17\frac{1}{2} \times 4$ inches. Folia, 19. Lines, 12 on a page. Extent, 1,368 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naḍiyāgrāma, Post Office, Lonsing, District, Pharidapura, Paṇḍita Çaçibhūṣaṇa Smṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. प्रणम्य पार्व्वतीशानौ श्रीकाशीनाथशर्म्मणा ।
प्रायश्चित्तस्य तत्त्वानां बोधिनी क्रियते त्वियम् ॥
प्रणम्येति । ब्रह्मस्वरूपं ब्रह्मविष्णुशिवनमस्कारात्मकं मङ्गलमाचरन् श्रीरघुनन्दन उद्दिशति प्रायश्चित्तस्य तत्त्वानीति । ननु ग्रन्थस्य नामकथनमुद्देशः तस्य नामत्वाभावात् कथमुद्देश्यत्वमिति चेन्न हिरण्यपूर्व्वं कशिपुं प्रचक्षते इतिवत् खन्तवाक्यस्य नामत्वात् । ननु तत्त्वानीत्यस्य ग्रन्थपरत्वं कुत इति चेत् प्रायश्चित्तस्य तत्त्वानीति पदे लक्षणया व्यञ्जनया वा प्रायश्चित्ततत्त्वमिति नाम बोद्धव्यं प्रायश्चित्तबोधकवचनानां तत्त्वनिरूपणार्हत्वात् प्रायश्चित्ततत्त्वमिति ग्रन्थस्य नाम इति ग्रन्थकृतोऽभिप्रायः । प्रायश्चित्तस्य तत्त्वानि प्रायश्चित्तबोधकवचनानां तत्त्वानि यथार्थ्यान् प्रमाविषयीभूतानीति यावत् अन्येषां ग्रन्थकृतां वचनार्थभ्रमोऽस्ति अस्मत्कृतग्रन्थे कोऽपि भ्रमो नास्ति इति तात्पर्य्यम् । एवं लाक्षणिकार्थकशब्दो नाम मतान्तरे डित्थडवित्थादीनां गोनामवत् । सामान्य ...... प्रतिज्ञामाह प्रायश्चित्तस्य लक्ष्मात इत्यादि । प्रायश्चित्तस्य लक्षणं अत्र ग्रन्थे वक्तव्यमिति शेषः । तथा तन्त्रप्रसङ्गकौ वक्तव्यौ तथा शब्दस्यार्थः कर्त्तृसंस्कारकाङ्गानां स्नानाचमनादीनां प्रतिकर्म्म निवर्त्तनं न प्रत्येककर्म्मणि करणम् । गोग्रासभक्षणात् शुद्धिरित्ति गोग्रासभक्षणं गक्षित्यतं प्रायश्चित्तकर्त्तरि तु शुद्धिः ॥ इत्यादि ॥

End. गङ्गायां ज्ञानतो मृत्वा इति मरणात् पूर्व्वं गङ्गात्वे ज्ञाते मुक्तिः तदज्ञाने ब्रह्मलोकगमनमिति एतद्विषय एव गङ्गायां त्यजतः प्राणान् इत्यादि ....

...... युगादौ च इति मन्वादाविति श्रवणात् निमित्तत्वेन मन्वादौ इत्येव उल्लेख्यं मन्वन्तरादयस्त्वेता दत्तस्याक्षयकारिका इति वचनात् दाने मन्वादौ इत्येव उल्लेख्यम्। तान्त्रिके कर्म्मणि मन्वन्तरायामिति श्रवणात् मन्वन्तराया-मित्येव उल्लेख्यमिति केचित्। वस्तुतस्तु मता मन्वन्तरादयः स्युरित्यनेन मन्वन्तरादिसंज्ञाया एव विधेयत्वात् मन्वन्तरादौ इति सर्व्वत्र उल्लेख्यम्।

ब्रह्मपुराणे।

कलौ तु सर्व्वतीर्थानि स्वं स्वं वीर्य्यं स्वभावतः।

गङ्गायां प्रतिमुञ्चन्ति सा तु देवी न कुत्रचित्॥

भविष्ये।

कृते तु सर्व्वतीर्थानि त्रेतायां पुष्करं ......।

द्वापरे तु कुरुक्षेत्रं कलौ गङ्गा विशिष्यते॥

चरणोदकं चरणान्नाभिपर्य्यन्तमिति तु मौक्तिकं .... परं ब्रह्मेति तज्ज्ञानं जनयेदित्यर्थः। परं स्वरूपं शिवरूपमिति यावत्। प्रसङ्गेनेति प्रकर्षेण गतः सङ्गः कामो यस्य तेन मुमुक्षुणा इत्यर्थः इति केचित्। वस्तुतस्तु प्रसङ्गेन उद्देश्यान्तरप्रसङ्गेन कृताद् गङ्गास्नानान्मुक्तिः फलं जायते। अन्यत् तीर्थे कृतं पापमित्यादिवचनं गङ्गाजलकृतपापव्यतिरिक्तविषयम्। तादृशं कम्मलं दृष्ट्वा गङ्गा ...... वाक्चेति क्रियायोगसारग्रन्थलिखनानु-सारात्। सत्त्वस्तु दिनक्षये इति दिनक्षयश्च।

एकस्मिन् सावने त्वह्नि तिथीनां त्रितयं यदा।

तदा दिनक्षयः प्रोक्तस्तत्र साहस्रिकं फलम्॥ इति वचनोक्तः।

द्वौ तिथ्यन्तावेकवारे यत्र स स्याद्दिनक्षय इति॥

Colophon. इति श्रीकाशीनाथतर्कालङ्कारविरचित-प्रायश्चित्ततत्त्वीयगङ्गामाहात्म्यविधि-टीका समाप्ता॥

विषयः। रघुनन्दनभट्टाचार्य्यकृतस्य प्रायश्चित्ततत्त्वस्य व्याख्यानम्।

No. 239. प्रायश्चित्ततत्त्वटीका. By राधामोहनगोस्वामी. Substance, country-made paper, 17 × 3 inches. Folia, 106. Lines, 7 on a page. Extent, 2,782 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1751. Place of deposit, District Vāְkuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीश्रीरामः ॥

तड़िद्द्योतो नीलाम्बुदरुचिररूपस्सरले
लसद्वंशीनादामृतनिकरवर्षी प्रियसखि ।
नवीनोऽयं किं मे रचयति हृदीतेङ्गितकथां
मृदुस्पन्दा राधा जयति वकशत्रोर्हृदि गता ॥
सुष्ठु प्रायश्चित्ततत्त्वव्याख्या मोहनशर्म्मणा ।
क्रियतेऽद्वैतवंशेन गोविन्दगतिकाम्यया ॥

प्रारिप्सितग्रन्थसमाप्तिहेतुतया मङ्गलमाचरन् शिष्यशिक्षार्थे तदुपनिबन्धनं तदवधानाय प्रतिज्ञाञ्चाचरति प्रणम्येत्यादि । अथ मङ्गलस्य समाप्तिहेतुत्वे किं मानमिति चेत् शिष्टाचारानुमितवेद एव प्रमाणं तथाहि मङ्गलं वेदबोधितग्रन्थसमाप्तिहेतुकं ग्रन्थादौ शिष्टैरनुष्ठीयमानत्वात् इति वेदानुमानं वेदश्च ग्रन्थसमाप्तिकामो मङ्गलमाचरेदित्यादिरूपः । मङ्गलञ्च ईश्वरप्रणामादि ।

End. तेनोपवास इति एवञ्च ।

एकरात्रं निराहारा पञ्चगव्येन शुद्ध्यति ।

इति प्रागुक्तकाश्यपवचनसमार्थतेति । असवर्णरजस्वलास्पर्शे दोषाधिक्यस्य काश्यपवचने उक्तत्वात् । अतः परमित्यस्य तत्परत्वासम्भवादाह उच्छिष्टशूद्रादिस्पर्शे इति एतत्परत्वे हेतुमाह शङ्ख इति द्व्यहस्य चरेदिति एतच्च प्रथमद्वितीयदिन इति यावत् अत्र स्नानोत्तरस्पर्शे दोषाभावस्य उक्तत्वादाह स्नानात् पूर्व्वमिति चाण्डाल्यादिरजस्वलास्पर्शे तथाविधब्राह्मण्याः षड्रात्रत्रैगुण्यं शूलपाणिभिः शूद्राचाण्डाल्यादेः त्रिगुणाश्रमत्वस्य कथनादिति ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीराधामोहनगोस्वामिभट्टाचार्य्यविरचिता प्रायश्चित्ततत्त्वव्याख्या समाप्ता ॥ * ॥ शकाब्दाः १७५१ ।

विषयः । रघुनन्दनभट्टाचार्य्यकृतस्य प्रायश्चित्ततत्त्वस्य व्याख्यानम् ।

No. 240. **प्रायश्चित्तप्रकरणम् .** By **भवदेवभट्टः .** Substance, country-made paper, $19 \times 5\frac{1}{2}$ inches. Folia, 47. Lines, 9 on a page. Extent, 1,985 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha Kāṭihāli, Paṇḍita Navakiçora Tarkacūḍāmaṇi. Appearance, fresh. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
अनादिभवसम्भूतपापप्रशमकारणम् ।
स्मरणं वासुदेवस्य यस्य तस्मै नमो नमः ॥
मन्वादिस्मृतिमालोक्य सुविविच्य यथाक्रमम् ।
क्रियते भवदेवेन प्रायश्चित्तनिरूपणम् ॥
प्रायश्चित्ते निरूपणीये गुरुत्वात् महापातकप्रायश्चित्तनिरूपणपुरःसरमेव इतरप्रायश्चित्तनिरूपणे कर्त्तव्ये मन्वादिवचनक्रमानुरोधेन प्रथमं ब्रह्मवध-प्रायश्चित्तमेव निरूप्यते । इत्यादि ।

End. तथाच वृद्धविष्णुः । अष्टौ ग्रासान् प्रतिदिवसं मासमश्नीयात् यतिचान्द्रायणो नाम । अत्र मासेकेन चत्वारिंशदधिकशतद्वयपिण्डाहारेणोपवासा-भावेन च क्लेशाल्पत्वात् । अत्रापि पञ्च धेनवः । इति कृच्छ्रप्रकरणं समाप्तम् ॥

Colophon. इति श्रीबालवड़भीय भुजङ्गापरनाम्नो भट्टश्रीभवदेवस्य कृतौ प्रायश्चित्तप्रकरणं समाप्तम् ॥ * ॥

विषयः । महापातकोपपातकादिनिरूपणमुखेन तत्तत्पापप्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । चान्द्रायणादिव्रतनिरूपणञ्च ।

No. 241. प्रायश्चित्तव्यवस्थासंग्रहः. By मोहनचन्द्रविद्यावाचस्पतिः. Substance, country-made paper, 18 × 4 inches. Folia, 8. Lines, 8 on a page. Extent, 288 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Ichāpurā, Paṇḍita Vrajanātha Vidyāratna. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. नत्वा गुरून् समासेन प्रायश्चित्तस्य सारतः ।
द्विजमोहनचन्द्रेण व्यवस्था लिख्यते मया ॥
तत्र प्रायश्चित्तस्य लक्षणं पापक्षयसाधकत्वे सति विधिबोधितपापक्षयेतरा-साधकत्वम् । तेन पापक्षयस्वर्गोभयसाधकयागादौ नातिव्याप्तिः । न वा तस्य पापक्षयेतरस्वर्ध्वंसादिसाधकत्वेऽप्यसम्भवः । पापक्षयेतरे विधिबोधि-तत्वविशेषणात् । स्वर्ध्वंसादेस्तु विधिबोधितत्वाभावात् । प्रायश्चित्तस्य नित्यत्वं नैमित्तिकत्वं काम्यत्वञ्च बोध्यम् । इत्यादि ।

End. प्राजापत्यव्रते त्वेकधेनुदानाच्छुद्धिः । यतिचान्द्रायणव्रते पादोनधेनुचतुष्टय-दानात् पराकव्रते पञ्चधेनुदानात् । अन्यत् प्रायश्चित्तादिकं प्रायश्चित्ततत्त्वादावनुसन्धेयम् ॥

Colophon. इति प्रायश्चित्तव्यवस्थासङ्क्षेपः समाप्तः ।

विषयः । प्रायश्चित्तस्वरूपकथनपूर्व्वकं संक्षेपतः प्रायश्चित्तव्यवस्थादिकथनम् ।

No. 242. प्रायश्चित्तसंग्रहः. By कृष्णदेवस्मार्त्तवागीशः. Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 74. Lines, 7 on a page. Extent, 1,554 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1760. Place of Deposit, District Vãkuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥ अथ प्रायश्चित्तं । तत्र प्रायश्चित्तलक्षणं पापक्षयमात्रकामनाजन्यकृतिविषयपापक्षयसाधनं कर्म्म प्रायश्चित्तम् । पापक्षयस्वर्गोभयकामनाजन्यकृतिविषयसहमरणाश्वमेधादिवारणाय मात्रपदम् । भ्रान्तकृतचैत्यवन्दनादिवारणार्थमन्त्यं दलं । तत्र पापक्षयजनकता नास्ति प्रमाणाभावात् । यदा चान्द्रायणाश्वमेधादि स्यादृशकृतिविषयस्तदा प्रायश्चित्तं यदा तु स्वर्गादिफलकामनाजनकतापि तदा तेषां न प्रायश्चित्तत्वं । शरीरगतप्रायत्वाभावे प्रायश्चित्तस्य न कारणत्वम् । इत्यादि ।

End. अत्र प्रायश्चित्ताश्रवणात् प्राजापत्येन चैकेन सर्व्वपापक्षयो भवेदिति धेनुदानमिति । देवलः ।

वैश्याः शूद्राश्च ये मोहादुपवासं प्रकुर्व्वते ।
त्रिरात्रं पञ्चरात्रं वा तयोः पुष्टिर्न विद्यते ॥

पुष्टिः फलं तेन काम्यस्यैव निषेधः प्रायश्चित्तात्मकं कर्त्तव्यमेव ॥ भारते ।

नैव निर्वापयेद्दीपं देवार्थमुपकल्पितम् ।
दीपहर्त्ता भवेदन्धः काणो निर्वाणको भवेत् ॥

कौर्म्मे ।

गृध्रो जन्मसहस्राणि शतजन्मानि शूकरः ।
श्वापदः [illegible]जन्मानि अमायां निशि भोजनात् ॥

सकृज्जलस्य पानाच्च सकृत् ताम्बूलभक्षणात् ।
उपवासफलं हन्यादिवास्वापाच्च मैथुनात् ॥
नैवेति च पाठो वर्षकौमुद्याम् ।
आसनं वसनं शय्या जायापत्यं कमण्डलुः ।
आत्मनः शुचिरेतानि न परेषां कदाचन ॥

Colophon. इति श्रीयुतकृष्णदेवस्मार्त्तवागीशभट्टाचार्य्यकृतः प्रायश्चित्तसंग्रहः समाप्तः ॥
श्रीशिवो जयति ॥ शकाब्दाः १७६० ॥

विषयः । प्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । तन्त्रतानिरूपणम् । प्रसङ्गादिनिरूपणम् । प्रायश्चित्तोपदेशादिनिरूपणम् । प्रायश्चित्तानुग्रहादिनिरूपणम् । धेनुमूल्यादिव्यवस्था । गोवधादिप्रायश्चित्तनिरूपणम् । गोमांसभक्षणगोविक्रयादिप्रायश्चित्तम् । गङ्गास्नानस्य प्रायश्चित्तत्वनिरूपणम् । शूद्रादिवधप्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । अभक्ष्यभक्षणादिप्रायश्चित्तम् । अशौचान्नादिभक्षणप्रायश्चित्तञ्च ।

No. 243. प्रायश्चित्तसारः. By यादवेन्द्रविद्याभूषणः. Substance, country-made paper, 18 × 2 inches. Folia, 54. Lines, 6 on a page. Extent, 1,782 çlokas. Character, Bengali. Date, Sᴋ. 1613. Place of deposit, District Vākuḍā. Viṣṇupura, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णो जयति ॥
भूयः प्रणम्य रघुनाथपदारविन्दं
मन्वादितन्त्रनिवहानभिवीक्ष्य यत्नैः ।
उद्धृत्य सारमखिलं निखिलस्मृतीनां
श्रीयादवेन विदधे स्मृतिसार एषः ॥
तत्रादौ प्रायश्चित्तनिरुक्तं । तत्र मान्याः । पापक्षयमात्रसाधनं कर्म्म प्रायश्चित्तमिति । तच्चिन्त्यं चान्द्रायणादीनां पापक्षयातिरिक्तस्वर्गादीनां जनकत्वात् …… किञ्च प्रायश्चित्तादावात्मगतपापक्षयस्य शरीरगतप्रायत्वस्य निष्टत्वञ्च । इत्यादि ।

End. रजस्वलाया उच्छिष्ट-शूद्री-श्व-शूकरादिस्पर्शे प्रथमद्वितीयदिनयोर्द्वारोपवासः । तृतीये त्वहोरात्रं चतुर्थे नक्तं विना भोजने त्वहोरात्रोपोषितः ।

घृतैः पञ्चगव्येन शुद्ध्यति । पर्व्वणि मांस-तैल-स्त्रीसम्भोगे क्षुरकर्म्मणि चाहो-रात्रमभोजनम् । अभ्यासे तु प्राजापत्यं चान्द्रायणं वा श्राद्धदिने स्त्रीगमने त्वहोरात्रमभोजनम् । दिवामैथुने दिनमेकं व्रती भवेदिति ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीयादवविद्याभूषणविरचितः प्रायश्चित्तसारः सम्पूर्णः ।
शकाब्दाः १६१२ ॥

विषयः । अत्र प्रथमं प्रायश्चित्तनिरुक्तम् । ततः प्रायश्चित्तपूर्व्वाङ्गकृत्यादिनिरूपणम् । गोवध-प्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । क्षत्रियादिवधप्रायश्चित्तनिरूपणम् । धेनुसङ्कलनम् । चाण्डालादिस्पृष्टा-न्नादिभक्षणप्रायश्चित्तम् । अन्त्यजस्त्रीगमनादिप्रायश्चित्तम् । शूद्रान्नादिभक्षणप्रायश्चित्तम् । लशु-नादिभक्षणप्रायश्चित्तम् । यज्ञोपवीतरहितान्नभोजनादिप्रायश्चित्तम् । ब्राह्मणाद्युच्छिष्टभोजनप्राय-श्चित्तम् । महापातकादिनिरूपणम् । ब्रह्मवधविचारः । ब्रह्महत्यासुरापानयोः प्रायश्चित्तम् । स्वर्णहरणप्रायश्चित्तम् । गुर्व्वङ्गनागमनप्रायश्चित्तम् । पतितसंसर्गप्रायश्चित्तञ्चेति ।

No. 244. फेत्कारिणीतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 31. Lines, 7 on a page. Extent, 949 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̃ṭhālpāḍā, Post Office Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो दुर्गायै ॥
मेरुपृष्ठे सुखासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् ।
शङ्करं परिपप्रच्छ पार्व्वती परमेश्वरम् ॥
पार्व्वत्युवाच ।
भगवन् सर्व्वधर्म्मज्ञ सर्व्वशास्त्रागमादिषु ।
धर्म्मार्थकाममोक्षाणां हेतुरूपा महेश्वरी ॥
या ख्याता प्रकृती चाद्या देवी दक्षिणकालिका ।
शक्तिरूपा च सर्व्वेषां ब्रह्मादीनां सुरेश्वरी ॥
दक्षिणा वा कथं देव शिवरूढ़ा कथं भवेत् । इत्यादि ।

End. अनया सदृशी विद्या त्रैलोक्ये चातिदुर्लभा ।
भोगमोक्षप्रदा साक्षात् पुरुषार्थप्रदायिका ॥
अनया सदृशी विद्या न विद्यार्णवगोचरे ।
नास्ति नास्ति पुनर्नास्ति सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥ ० ॥

Colophon. इति फेत्कारीये दशमः परिच्छेदः ॥ ० ॥

विषयः। दक्षिणकालिकाया दक्षिणत्वशवरूढ़त्वादिनिरूपणम् । मन्त्रभेदादिनिरूपणम् । उग्रतारात्रिपुरादिकारणनिरूपणम् । दशमहाविद्याकारणनिरूपणम् । कालिकाया महाविद्यात्वनिरूपणम् । पूजाविध्यादिनिरूपणम् । भुवनेश्वर्य्यादिविद्यानिरूपणम् । गुरुक्रमनिरूपणम् । प्रचण्डचण्डिकावीजपूजादिनिरूपणम् । षोड़शाचरादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 245. बालग्रहशमनविधानम् . Substance, country-made paper. Folia, 8. Lines, 8 on a page. Character, Nāgara. Date, Sam. 1943. Place of deposit, Govardhana-Sarāi Benares, Paṇḍita Vindhyeçvarīprasāda Dube. Appearance, fresh. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः । विधानमालायाम् । अथ प्रसङ्गेन लघुजातकोक्तानि बालरक्षोपयोगीनि इन्द्रशान्तिविधानानि । तान्येव स्कन्दपुराणे स्कन्द-सूर्य्य-संवादे । सूर्य्य उवाच ।

आहवयैव निद्रा च रुदितं हास्यमेव च ।
स्वाभाविकमिदं देव कर्म्म चैषां षड़ानन ॥ इत्यादि ।

End. सूर्य्य उवाच ।

येन पापेन वालानां मनुजानां गदो भवेत् ।
तत्सर्व्वं पूर्व्वमेव त्वं उक्तवानसि षण्मुख ॥

Colophon. इति श्रीस्कन्दं सूर्य्यावणसं द्वादशदिनमासाब्दभामिनीजनितपीड़ोपशमन विधानम् । श्रीकृष्ण चौवे श्रीश्री सम्वत् १९४३ माः फाल्गुण १२ वार मवित । कालीप्रसादमहजा गोवर्द्धनके सरै ।

विषयः। बालग्रहाणां शान्तिविधानादिकम् ।

No. 246. बालभैरवीसहस्रनामस्तोत्रम् . Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 5. Lines, 9 on a page. Extent, 242 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1215. Place of deposit, Kā̃ṭhālpāḍā, Post Office Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. अथ त्रिपुरबालभैरवीसहस्रनामस्तोत्रम् । ॐ नमो भैरव्यै । पार्व्वत्युवाच ।
देवदेव महादेव परब्रह्मस्वरूपक ।
सर्व्वदेवस्तुत नाथ सर्व्वदेवप्रपूजक ॥
जटाजूटधर देव गिरिजाङ्काङ्गभूषण ।
भाले शशिकलाखण्ड निष्कलङ्कावलोकित ॥
भूतनाथ महादेव प्रसन्न भयभञ्जन ।
त्वं गतिः सर्व्वदेवानां त्वमेव शरणं प्रभो ॥
त्राहि मां देव दुष्प्रेक्ष्य संसारार्णवसङ्कटात् ।
भैरवी बालयाख्या (?) च सूचितं न प्रकाशितम् ॥
तस्या नामसहस्रन्तु कथयस्व वरानन ॥ इत्यादि ।

End. परदारगते वापि शठेऽकृत्ये च पापिनि ।
तस्य तस्य महेशानि न दातव्यं सुनिश्चितम् ॥
उक्तानुक्तञ्च यत् किञ्चित् स्थावराणि चराणि च ।
तत्र नित्यस्थिता देवि बालया परमेश्वरी ॥

Colophon. इति रुद्रयामले हरगौरीसंवादे बालायाः सहस्रनामस्तोत्रं समाप्तम् ॥
शरेन्दुपञ्चेन्दुमिते शकाब्दे व्यलेखि स्तोत्रं परदेवतायाः ॥

विषयः । बालभैरवीस्तोत्रकथनम् ।

No. 247. बिल्वेश्वरः. By बिल्वेश्वरः. Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 78. Lines, 6 on a page. Extent, 1,726 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayamanasiṁha, Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥ द्विर्व्वा ॥ अधिकारसूत्रमिदं वक्ष्यमाणार्थसंक्षेपाय कार्य्यकार्य्यिनिमित्तानां यदुदीरणं सोऽधिकारः ॥ इत्यादि ।

End. सम्र ॥ दीर्घस्यावनुगरच्छते तर्ह्निय मन्त्यमिति ज्ञापकादाह दृश्य उश्च इति अन्त्यस्यैव निमित्तमुत्पत्तिरित्यनेन समवायग्रहणं सम्बन्धः प्रतिपादितः अधिकारसूत्रैस्तया दर्शनादाह न परस्पराया इति ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीबिल्वेश्वरतर्काचार्य्यकृतसप्तमप्रकरणं समाप्तम् ।

विषयः। कातन्त्रीयाख्यातप्रकरणस्य व्याख्या।

No. 248. वृहद्गौतमीयतन्त्रम्. Substance, country-made paper, 14 × 5 inches. Folia, 25. Lines, 13 on a page. Extent, 1,503 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vā̃kuḍā, Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ कृष्णाय नमः।

पुण्डरीकपुरे पूर्व्वं सरलद्रुमकानने।
सुमेरोरुत्तरे शृङ्गे रत्नभूमिसुखावहे॥
विचित्रचित्रसुभगे सुवर्णबालुकान्विते।
समानोदितचन्द्रार्के ग्रुग्रुतौ (?) मणिमण्डपे॥
कल्पवृक्षवनान्तस्थे पञ्चिमाल्लाविघृष्टिते।
सुखास्तरे समासीनाः शौनकाद्या महर्षयः॥
शौनकः पर्व्वतो गार्गिर्मरीचिर्दधिचिस्तथा।
शातातपः सुनीतिश्च इत्याद्या मुनिसत्तमाः॥
स्मरन्तः कृष्णगाथाश्च बोधयन्तः परस्परम्।
जपन्तोऽष्टादशार्णाख्यं दशार्णाद्यान् परस्परम्॥
कदाचित् पर्य्यटन्नेको नारदो ब्रह्मणः सुतः।
यदृच्छया तत्र यातो वीणां ब्रह्ममयीं ध्वनन्॥
मन्त्रमायार्णकाः (?) सर्व्वे नत्वा दत्त्वा वरासनम्।
उपविष्टं मुनिवरं पाद्यार्घ्याचमनीयकैः॥
भूयोभूयोऽपि मुनये शृण्वतां वाचमब्रुवन्।
मुने त्वं ब्रह्मणः श्रेष्ठसुतो ब्रह्मा इवापरः॥
वयं तवोपदेशेन चरामः कृष्णवर्त्मसु।
संसारसागरे घोरे विषयग्राहसंकुले॥
पुत्रदारधनावर्त्ते खेदपङ्कलपङ्किले।
जायन्ते च म्रियन्ते च तेषां मुक्तिर्न विद्यते॥
तरन्ति त्वत्प्रसादेन केन ते जीवजातयः॥

श्रीनारद उवाच ॥

उपायं ते वदाम्यत्र सावधानमनाः शृणु ।

यदुपास्य महात्मानो मुनयः सिद्धिमागताः ॥

एवं मया पुरा पृष्टो ब्रह्मा लोकपितामहः ।

तथा वः कथयिष्यामि यथा प्रोक्तं स्वयम्भुवा ॥ इत्यादि ।

End. गकारं मूर्द्धि विन्यस्य लकारं हृदये न्यसेत् ।

यकारं नाभिदेशे च ऐङ्कारं गुह्यदेशके ॥

नादविन्दू पादयोश्च मन्त्रन्यास इतीरितः ।

एवं विन्यस्य कृष्णस्य ध्यायेदात्मानमात्मनि ॥

कदम्बमूले क्रीड़न्तं वृन्दावननिवासिनम् ।

पद्मोपरि स्थितं देवं वेणुं गायन्तमच्युतम् ॥

पीताम्बरधरं देवं वनमालाविभूषितम् ।

गोपीभिर्गोपवृन्दैश्च सेवितं कृष्णमर्चयेत् ॥

चत्वारिंशत्सहस्रन्तु चतुर्लक्षसमन्वितम् ।

पुरश्चरणमित्युक्तं मन्त्रस्यास्य विशेषतः ॥

आद्येन तद्दशांशेन होमयेन्मन्त्रवित्तमः ।

त्रिकालपूजां कुर्व्वीत दशाक्षरमनोर्यथा ॥

पिण्डगोपालमन्त्रस्य समानोऽन्यो मनुर्न हि ।

गुरूपदेशमन्त्रेण योजयेत् कृष्ण एव सः ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीगोविन्दवृन्दावने बृहद्गौतमीयतन्त्रे षट्त्रिंशः पटलः ॥ * ॥

विषयः । प्रथमपटले वैष्णवप्रशंसादिकथनम् । २ ये अवतारकारणादिनिरूपणम् । ३ ये प्रणवशब्दव्युत्पत्तिनिरूपणमुखेन कृष्णमन्त्रप्रशंसादिः । ४ र्थे वीजादिस्मरणप्रकरणम् । ५ मे दशार्णज्ञानफलादिः । ६ ष्ठे चिन्तनस्थानादिनिरूपणम् । ७ मे वृन्दावनध्यानादिः । ८ मे आचमनासनादिनिरूपणम् । ९ मे भूतशुद्ध्यादिनिरूपणम् । १० मैकादशयोः मातृकान्यासादिनिरूपणम् । १२ शे सृष्टिन्यासादिनिरूपणम् । १३ शे गुरुमाहात्म्यादिकथनम् । १४ शे दीक्षानिरूपणादिः । १५ शे पूजोपकरणादिनिरूपणम् । १६ शे सर्व्वतोभद्रफलादिकथनम् । १७ शे दीक्षाङ्गक्रमनिरूपणम् । १८ शे शान्तिकुम्भस्थापनादिविधिः । १९ शे योनिमुद्राफलादिकथनम् । २० शे कृष्णपूजादिः । २१ श द्वाविंशयोः गृहस्थादीनां दीक्षाविधिः । २३ शे कृष्णमन्त्रजपादिविधिः । २४ शे स्थण्डिलादिनिरूपणमुखेन होमनिरूपणम् । २५ शे समिधादिनिरूपणम् । २६ शे यजनविध्यादिः । २७ शे हृष्यादिन्यासः । २८ श

२९ शयोः प्राणाग्निहोत्रादिनिरूपणम् । ३० शे मोहनदीपनादिनिरूपणम् । ३१ शे मन्त्रराज-बीजादिनिरूपणम् । ३२ श ३३ शयोः मन्त्रसिद्धिलक्षणादिः । ३४ शे मुद्रादिनिरूपणम् । ३५ शे एकाक्षरमन्त्रादिनिरूपणम् । ३६ शे मन्त्रपिण्डादिः ॥

No. 249. वृहद्योनितन्त्रम् . Substance, country-made paper, 10 × 2½ inches. Folia, 18. Lines, 8 on a page. Extent, 360 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परमदेवतायै ।
कैलासशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् ।
भवानी रहसि प्रीत्या पप्रच्छ जगदीश्वरम् ॥
श्रीपार्व्वत्युवाच ।
नमस्ते देवदेवेश परमेश पुरातन ।
पार्व्वतीप्राणनाथेश लोकानां हितकारक ॥
त्वत्प्रसादात् प्राणनाथ तन्त्राणि विविधानि च ।
इदानीं श्रोतुमिच्छामि वृहद्योनिं महेश्वर ॥
तन्त्रं योनेर्महत्त्वञ्च पूजाक्रममनुत्तमम् ।
तन्त्रञ्च देवतां योनेर्मुद्राश्चैव प्रकाशय ॥
यदि गुह्यतरं नाथ तथापि कथय प्रभो ।
ईश्वर उवाच ।
किमिदं भाषसे सुभ्रु स्त्रीस्वभावान्महेश्वरि ।
मम प्राणाधिकं देवि त्रिषु लोकेषु दुर्लभम् ॥
यथा त्वद्योनि दुष्प्रेक्ष्यं मन्त्रैरपि सुरेश्वरि ।
तथैव जायते शङ्का कथितुं वरवर्णिनि ॥ इत्यादि

End. ज्ञानहीनोऽपि दाता च भजन्ति प्रीतिमुत्तमाम् ।
पशुपुत्रस्त्रियो बन्धुं लभन्ते च पुनः पुनः ॥
कर्म्मकाण्डरता विप्राः कर्म्मकारणमुच्यते ।
चतुर्व्वर्गप्रियो नित्यं गुणकल्पमनेकधा ।
देहमध्ये स्थितं देव पिण्डब्रह्माण्डव्यापितम् ॥

Colophon. इति वृहद्योनितन्त्रे दशमः पटलः ॥

विषयः । अत्र प्रथमं बृहद्योनितन्त्रमाहात्म्यादिकथनच्छलेन शिवाशिवयोर्निधुवनमन्दिर-गमनकथनम् । तत्र जगत्कारणभूतायाः प्रकृतेर्योनिरूपत्वकथनम् । तस्याः सर्व्वदेवमयत्वकथनम्, सर्व्वतीर्थादिमयत्वकथनञ्च । अथ तस्यां शक्तीनामवस्थितिकथनम् । तस्याः पूजने लक्षपीठपूजा-फलप्राप्तिकथनम् । तस्याः पूजाकालादिनिरूपणम् । तन्नामकीर्त्तनफलकथनम् । महादेवस्य लिङ्गरूपत्वादिकथनम् । आश्विनशुक्लनवम्यां तत्तन्नामाङ्कितगीतकरणे फलश्रुतिकथनम् । पार्व्वत्याः कृष्णरूपेणावतारकथापूर्व्वं व्रजाङ्गनाभिः सह विहारकथनम् । अथ पञ्चतत्त्वेन योनि-पूजाविधिः । योनिमुद्रादिविधिः । षट्चक्रेषु तस्याश्चिन्तनादिविधिः । योनिकवचकथनम् । योनिमन्त्रादिकथनम् । कुलज्ञानात् मोक्षप्राप्तिकथनञ्च ॥

No. 250. बृहद्रुद्रयामलम् . (जन्मखण्डः) Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 48. Lines, 5 on a page. Extent, 840 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1741. Place of deposit, District Vā̃kuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो भगवते पञ्चवक्त्राय ।

श्रीनारद उवाच ।

कृष्ण कृष्ण महावाहो प्रपन्नजनवल्लभ ।
श्रोतव्यमेकमेवास्ति ह्यद्य मे कथय प्रभो ॥
श्रुताः सर्व्वावतारास्ते कल्क्यन्ता मीनकादयः ।
अन्ये चैवावतारास्ते श्रुता मे दीनपावन ॥
पूर्व्वं तेऽकरवं प्रश्नं सत्ये तु युगशीर्षणि ।
त्वं मे कथितवान् देव तुभ्यं पश्चात् वदामि वै ॥
अद्य मेऽवसरो भूतस्रातः प्रश्नं करोमि ते ।
कथित्वा परमानन्दं जनयस्व जनार्द्दन ॥
त्वं ब्रह्म परमं साक्षात् त्वं हि लोकपितामहः ।
अनुरक्ताय भक्ताय कृपया वक्तुमर्हसि ॥
नाम्ना पञ्चाननो देवः कलौ कस्मात् भविष्यति ।
तत् कथ्यतां जगन्नाथ यदि स्नेहोऽस्ति मां प्रति ॥

श्रीभगवान् उवाच ।

मुने शृणु महद्वाक्यं कथयामि तवानघ ।
यत् श्रुत्वा सप्तघस्राणि ह्यपि बन्ध्या प्रसूयते ॥

कलौ लोका दुराचारा भविष्यन्ति हतांहसः ।
जन्मवन्ध्या न सुपुत्रा नार्य्यश्च हतमङ्गलाः ॥
मातापितृकृतद्वेषाः स्त्रीदेवाः कामकिङ्कराः ।
द्विजातयो हताचाराः क्षत्रिया भ्रष्टमानसाः ॥
तद्वद्वैश्याश्च शूद्राश्च नानोपद्रवसंयुताः ।
अमङ्गलानि सर्व्वाणि भविष्यन्ति कलौ युगे ॥
एषां हिताय विप्रर्षे पश्चास्योऽहं भवामि वै ॥ इत्यादि ।

End. ततो दारैश्च पुत्रैश्च महाराजा नरध्वजः ।
उवास निर्म्मले स्वर्गे ह्यद्यापि मुनिपुङ्गव ॥
यत्प्रसादाद्राजर्षिरैहिकं सुखमन्वभुवन् ।
स्थितः सुरपुरे ब्रह्मन् किमन्यत् कथयामि ते ॥
यत्र तत् शृणुते मर्त्यो भक्तिभावसमन्वितः ।
भुक्त्वा सुखं मनोरम्यश्चान्ते याति पराङ्गतिम् ॥
को वा दयालुरपि कामधेनु-
र्धन्यो जगत्यामपि शङ्करादहो ।
यद्देहजातो रविकोटिभासो
नीतः स्वकं वामनरं नराधिपम् ॥ (?)
श्रुत्वा वाक्यं रोमहर्षं नारदो जगदीश्वरात् ।
नत्वा रुद्रं महात्मानं कृष्णं नत्वा सुखं ययौ ॥
काकवन्ध्यादिका नार्य्यः षड्विंशतिमताश्च याः ।
स्मरणात् पठनात् दोषान् हित्वा यान्ति परां गतिम् ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीबृहद्रुद्रजामलीये श्रीकृष्णनारदसंवादे द्वितीयखण्डे त्रिंशोऽध्यायः ॥०॥
समाप्तश्चायं जन्मखण्डः ॥ शक १७४१ ।

विषयः । प्रथमाध्याये देवमन्त्रणादिनिरूपणम् ॥ २ ये पञ्चाननजन्मादिनिरूपणम् । ३ ये पञ्चाननभूप्रवेशादिनिरूपणम् । ४ र्थे शान्तदान्तोत्पत्तिनिरूपणम् । ५ मे द्विजदण्डादिनिरूपणम् । ६ ष्ठे विप्रशोकापनोदनम् ॥ ७ मे पूजाप्रकाशादिनिरूपणम् । ८ मे सालिकोपाख्यानम् । ९ मे स्वतपुत्रदानादिनिरूपणम् । १० मे द्विजागमनादिनिरूपणम् । ११ शे वरप्रार्थनादिनिरूपणम् । १२ शे नरध्वजसुतोत्पत्तिनिरूपणम् । १३ शे नरध्वजामोदनिरूपणम् । १४ शे यात्रोपक्रमादिनिरूपणम् । १५ शे दूतवधनिरूपणम् । १६ शे वीरसेनवधादिनिरूपणम् । १७ शे कीर्त्तिध्वजजयादिनिरूपणम् । १८ शे भगवद्वाक्यनिरूपणम् । १९ शे लोचनादानादिनिरू-

पणम् । २० शे कामाधारादिदाननिरूपणम् । २१ शे नक्तोपाख्यानम् । २२ शे लङ्काप्रवेशादि-निरूपणम् । २३ शे २४ शे च सुवर्णप्राप्तिनिरूपणम् । २५ शे नरध्वजकृतरुद्रस्तवादिनिरूपणम् । २६ शे रुद्रपूजास्तवादिनिरूपणम् । २७ शे नारदोपाख्यानादिः । २८ शे असतीस्त्रीणां फलादिनिरूपणम् । २९ शे मुमुर्षुकर्त्तव्यकर्म्मादिनिरूपणम् । ३० शे नरध्वजस्वर्गवासादिनिरू-पणञ्चेति ॥

No. 251. ब्रह्मपुत्रमाहात्म्यम् . Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 60 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Pilkhānā, Vāddānagara, Paṇḍita Kailāsacandra Tarkaratna. Appearance, new. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय । अथ ब्रह्मपुत्रमाहात्म्यम् ।

नारद उवाच ।

माहात्म्यञ्चैव सर्व्वेषां श्रुतं विस्तरतो मया ।
गङ्गादिसरितां सम्यक् तीर्थराजस्य न श्रुतम् ॥
तीर्थराजस्य माहात्म्यं कथयस्व मयि प्रभो ।
स्रष्टा त्वं सर्व्वलोकानां कर्त्ता हर्त्ता पितामह ॥

ब्रह्मोवाच ।

तीर्थराजस्य माहात्म्यं शृणुष्वैकमनास्ततः ।
कथयामि न सन्देहो ब्रह्मपुत्रस्य कीर्त्तनम् ॥
तीर्थनाथस्य सर्व्वेषां पापराशिः प्रलीयते ।
दर्शनात् सर्व्वलोकानां पुनर्जन्म न विद्यते ॥ इत्यादि ।

End. ततः स्नात्वा अर्घ्यं दद्यात् ।

ॐ किरीटिन्नीलवासश्च रत्नदामविभूषित ।
गृहाणार्घ्यं मया दत्तं भवबन्धविमुक्तये ॥

ततः प्रणमेत् ।

नमस्ते ब्रह्मपुत्राय नमः शान्तनुसूनवे ।
त्रिजन्मजन्तु यत् पापं तत् पापं हर मे विभो ॥

Colophon. इति स्नानविधिः समाप्तः ।

विषयः। ब्रह्मपुत्रनदस्य माहात्म्यकथनम्। तत्र स्नानादिविधिश्च।

No. 252. ब्रह्मपुत्रोत्पत्तिः. Substance, country-made paper, 18 × 2½ inches. Folia, 7. Lines, 6 on a page. Extent, 510 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodala, District Mayamanasimha, Paṇḍita Harinātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।

पापराशिसमुदाये नराणामागतं करुणया हरिवर्पात्।
मुक्तिहेतुमलयं घनपुण्यं ब्रह्मपुत्रमनिशं प्रणमामि॥
अथ ब्रह्मपुत्रोत्पत्तिः। इत्यादि।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति।

विषयः। ब्रह्मपुत्रोत्पत्तिनिरूपणमुखेन तत्र स्नानदानादिमाहात्म्यनिरूपणम्।

No. 253. ब्रह्मसंस्कारमञ्जरी. By नारायणशर्म्मा. Substance, country-made paper, 16 × 2 inches. Folia, 66. Lines, 3 on a page. Extent, 928 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̃ṭhālpāḍa *viâ* Naihāti, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः परमदेवाय।

नमामि विघ्नेशगुरुं गिरीशं
वागीश्वराराधितपादपद्मम्।
यः स्मर्य्यमाणोऽपि हरत्यघौघं
निजं पदं यच्छति चाविचारम्॥
स्मरामि शम्भोश्चरणारविन्दं
स्वयम्भु दम्भोलिधरानिसेव्यम्।
यद्दर्शनाय स्वयमादरेण
नेत्रारविन्दं हरिरुज्जहार॥
मुरारिभाष्यौघटभाष्यमार-
मशेषतः शातपथश्रुतीश्च।
विलोक्य पारस्करराट्प्रभाष्या-
ण्यशेषदेशात् परिमण्डितानि॥

तन्यते तर्कचार्व्वङ्गी श्रीनारायणशर्म्मणा ।
प्रीतये धर्म्मभीरूणां ब्रह्मसंस्कारमञ्जरी ॥
तत्रादावाज्यसंस्कारस्य प्रायशोऽग्निसाध्यत्वात् कुशण्डिकोच्यते । इत्यादि ।

End. ततः ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि इति पाठयेत् । ततो धियो यो नः प्रचोदयात् इति पाठयेत् । ततः ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयादिति ब्रह्मचारिणा सहैवाचार्य्यः पठेत् । ततः ॐ भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् इति त्रिः पाठयेत् । ब्रह्मचारी तु ॐ भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयादिति प्रकारेण सदैव जपेत् ॥

विषयः । कुशण्डिकानिरूपणम् । संस्कारकर्म्मादिषु अग्नेर्नामनिरूपणम् । वाग्दानादिप्रयोगविधिः । विवाहोपनयनादिसंस्कारकर्म्मनिचयप्रयोगविध्यादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 254. भक्तिजयार्णवः. By **रघुनन्दनवन्द्योपाध्यायः.** Substance, country-made paper, 17 × 3 inches. Folia, 14. Lines, 6 on a page. Extent, 320 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Vāḍari, Paṇḍita Çivacandra Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीकृष्णाय ।
प्रणम्यादौ जगन्नाथं सर्व्वव्यापिजनार्द्दनम् ।
भक्तिजयार्णवं वक्ष्ये वन्द्यः श्रीरघुनन्दनः ॥
विरक्त उवाच ।
विष्णुं शिवं तथा गौरीं गणेशञ्च दिवाकरम् ।
योगिन्यादिषु मन्त्रेषु सिद्धमन्त्रादिकेषु च ॥
किं मन्त्राल्लभते मोक्षं किन्नैवाराधने यशः ।
यः कामक्रोधलोभैस्तु विषयैः परिपीड़ितः ॥
बद्धः स्वकर्म्मभि र्योगी र्भृत्यदारैः समन्ततः ।
स केन निस्तरत्याशु दुस्तरं भवसागरम् ॥ इत्यादि ।

End. गङ्गा पापं शशी तापं दैन्यं कल्पतरुर्हरेत् ।
पापं तापं तथा दैन्यं सद्यः साधुसमागमे ॥

रसामृतसिन्धौ ।

भक्तिरसामृतसिन्धौ चरतः परिभूतकालजालभियः ।
भक्तमकरानशेषानगणितमुक्तिनदीकान् नमस्यामः ॥
वाञ्छाकल्पतरुभ्यश्च कृपासिन्धुभ्य एव च ।
पतितानां पावनेभ्यो वैष्णवेभ्यो नमो नमः ॥

Colophon. इति श्रीविरक्तमहत्संवादे भक्तिजयार्णवः समाप्तः ॥ * ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ।

विषयः । कृष्णमन्त्रजपपूजादिफलनिरूपणम् । वैष्णवमाहात्म्यनिरूपणमुखेन तद्दानादि-फलाधिक्यनिरूपणम् । गौराङ्गजन्मादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 255. भक्तिप्रकाशः. By श्रीरघुनन्दनः. Substance, country-made paper, 19 × 3½ inches. Folia, 85. Lines, 7 on a page. Extent, 2,900 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Candrakānta Vidyāratna. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ श्रीरामः ।

शिवं प्रणम्य सशिवं शिवदं शिवकीर्त्तनम् ।
भक्तिप्रकाशं तनुते वैद्यः श्रीरघुनन्दनः ॥
नानापुराणवचनं शिवविष्णुदुर्गा-
भेदेरितं बहुविधं बहुधा प्रयत्नात् ।
आलक्ष्य संग्रहमिमं सुजनप्रमोदं
भक्तिप्रकाशमधुना रघुरातनोति ॥
निबद्धो वैद्येनेत्ययं मम विदुषा देय इह न
द्विजानामारम्भो यदि तदपि सन्तोषयति मां ।
यतस्तद्दासेन स्वमतिपरिणामावधि कृतः
प्रकृत्या भक्त्यानुप्रहसुमनसां वेदविदुषां ॥ इत्यादि ।

End. यदुक्तं काशीखण्डे ।

अनासेव्य महेशानं सर्व्वदं सर्व्वदेहिनाम् ।
कोऽपि क्वापि किमप्यत्र न लभेत विनिश्चितम् ॥

ब्रह्मादिपुराणे ।
अनाश्रित्य महेशानीं यस्तितीर्षुर्भवाम्बुधिम् ।
सोऽन्वेषी शशशृङ्गस्य यथा वा स्मृतिनिष्फलः ॥
देवीपुराणे ।
अर्च्चयन्तीह ये भक्ताः श्रद्धया चान्यदेवताः ।
तेऽपि दुर्गामर्च्चयन्ति तद्रूपेण फलप्रदा ॥
कौर्म्मे शिववाक्यम् ।
ये चान्यदेवताभक्ताः पूजयन्तीह देवताः ।
मद्भावनायुताश्चापि मुच्यन्ते तेऽपि भावतः ॥
अतएव सर्व्वदेवताभजनेनैव ईश्वरभजनं अन्यथाच्चलन्तु विषयस्यैव इति ।
शुभमस्तु ।

Colophon. इति भक्तिप्रकाशे विचारनिर्णयो नामाष्टमोद्योतः । समाप्तोऽयं भक्तिप्रकाशः । श्रीकृष्णाय नमः । श्रीरामचन्द्राय नमः ॥ * ॥

विषयः । शूद्राणां पुराणादिपठनश्रवणाद्यधिकारनिरूपणम् । आश्रमाचारनिरूपणम् । शिवविष्णुदुर्गालक्ष्म्यादिदेवदेवीनामभेदप्रकटनम् । साधननिरूपणम् । भक्तिमाहात्म्यकथनम् । शिवविष्णुनाममहिमकथनमुखेन पूजादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 256. भक्तिरसार्णवः. By कृष्णदासः. Substance, palm-leaves, 12 × 2 inches. Folia, 110. Lines, 5 on a page. Extent, 1,719 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vā̃kuḍā, Viṣṇupura Kādākuli, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ विष्णवे नमः ॥ विष्णुधर्म्मे ।
श्रूयतां हि नरव्याघ्र वेदवेदान्तनिश्चयः ।
यज्ञेषु यज्ञपुरुषः पुण्डरीकाक्षसंज्ञितः ॥
स विष्णुः परमं ब्रह्म यतो नावर्त्तते पुनः ।
कर्णपर्व्वणि । नारदं प्रति रुद्रः ।
देवानामसुराणाञ्च यक्षगन्धर्व्वरक्षसाम् ।
ईश्वरोऽहं ममेशानः साक्षान्नारायणः परः ॥

इतिहाससमुच्चये ।

नारायणाज्जगत्सर्व्वं सृष्टिकाले प्रजायते ।

परादपि परश्चासौ तस्मान्नास्ति परात्परः ॥

एतज्ज्ञानं परं तात योगश्चैव परस्तथा ।

परस्परविरुद्धार्थैः किमन्यैः शास्त्रविस्तरैः ॥

मोक्षधर्म्मे ।

तत्त्वं जिज्ञासमानानां हेतुर्हि सर्व्वतोमुखः ।

तत्त्वमेके महायोगं हरिर्नारायणः परः ॥

श्रीहरिवंशे ।

विष्णुरेव परं ब्रह्म त्रिभेदमिह पठ्यते ।

वेदसिद्धान्तमार्गेषु तन्न जानन्ति मोहिताः ॥ इत्यादि ।

End. सुरासुरो वाप्यथ वानरो नरः

सर्व्वात्मना यः पुरुषन्तमीश्वरम् ।

भजेत रामं मनुजाकृतिं हरिं

य उत्तराननयत् कोशलानिव ॥

शम्भ्वादयोऽपि देवानामृषीणां नारदादयः ।

मनुष्याणां तथा राजन् प्रसिद्धा जनकादयः ॥

प्रह्लादप्रमुखा ज्ञेया राक्षसानां गणे स्थिताः ।

शाखामृगेषु यो वायुपुत्रो भल्लेषु जाम्बवान् ॥

कुञ्जराणां गजेन्द्रोऽपि पक्षिणां गरुड़ादयः ।

स्त्रीणां कुन्ती तथा विप्रपत्न्यः श्रीद्रुपदात्मजाः ॥

देवहूतिः कपिलसूः सुनीतिः शवरी वरा ।

सूतो विलोमजातानामन्त्यजे शवरादयः ॥

चाण्डालोऽपि द्विजश्रेष्ठो जातो वैलोमजः पुरा ।

यल्लोमलोमशो मुनिश्चाण्डालान्नैव नंक्ष्यति ॥

अपेतं ब्राह्मणान्नेन दुर्व्वासो वर्णनिरता ॥ *॥

श्रीमद्भक्तिरसार्णवे विरचिते श्रीकृष्णदासेन वै

नानाशास्त्रविचारदुःखजलधौ मज्जन्ति ये वा जनाः ।

तेषामुद्धरणक्षमे सुकृतिनां सौख्यास्पदे नित्यशो

× तं भक्त्यधिकारिणा विरचितं श्रीमत्प्रभोराज्ञया ॥ * ॥

Colophon. इति भक्तिरसार्णवे भक्त्यधिकारनिरूपणं प्रथमं विवेचनम्। समाप्तोऽयं ग्रन्थः॥ ॥

विषयः। नानापुराणोक्तवचनादिभिर्विष्णुभक्तिप्रशंसादिकथनम्। शालग्रामचक्रादिनिरूपणम्। शालग्रामचक्रपूजादिफलकथनम्। तिलकधारणविध्यादिकथनम्। एकादश्युपवासफलादिकथनम्। विष्णुनाममाहात्म्यादिनिरूपणम्। भगवत्सम्बन्धिनां देशादीनां वैभवादिनिरूपणम्। श्रीपादतीर्थवैभवादिनिरूपणम्। भक्त्यधिकारादिनिरूपणञ्चेति।

No. 257. भगवद्गीतारहस्यप्रकाशः. By जगदीशपञ्चाननः. Substance, country-made paper, $14 \times 3\frac{1}{4}$ inches. Folia, 75. Lines, 7 on a page. Extent, 2,198 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Parganā Sonārgā̃, Post Office Vaidyervāzār, Kṛṣṇapurā, Paṇḍita Kālikumāra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।

संसारपङ्कपर्य्यङ्के शयानं जगदुद्धरन्।
देवकीनन्दनः पायादपायात् पूतनार्द्दनः॥
श्रीमता जगदीशेन चरणाब्जं मुरद्विषः।
आधाय हृदये गीतारहस्यार्थः प्रकाश्यते॥

इह पुनरज्ञानपरम्पराहतमर्ज्जुनं प्रबोधयन्नखिलवासनाविवशविश्वहितैषी कंसद्वेषी भगवानखिलवर्णाश्रमधर्म्माणां मोक्षस्य चोपायं गीताशास्त्रेण व्यक्तीचकार। व्यासमहर्षिस्तु तदेवाष्टादशभिरध्यायैः सप्तभिः श्लोकशतैराचचक्षे इति। अत्र धृतराष्ट्रप्रश्नज्ञानार्थमाह धृतराष्ट्र उवाचेति। कः प्रश्नः तमाह धर्म्मक्षेत्र इति। एषामादिपुरुषः कुरुनामा नृपः तस्य क्षेत्रे। ननु कृषिं विना कथं क्षेत्रमित्यत आह धर्म्मक्षेत्र इति। धर्म्मरूपकृषिक्षेत्र इत्यर्थः। कुरूणां धर्म्मोत्पत्तौ क्षेत्रं सम्पादितमिति भावः। मामका मदीयाः। युयुत्सवः युद्धेच्छावन्तः। समवेता मिलिताः। अकुर्व्वत कृतवन्तः। हे सञ्जय॥२॥ प्रश्नोत्तरमाह दृष्ट्वा त्विति। अनीकं सैन्यम्। व्यूढं चक्रव्यूहविधानादिना दुर्गीकृतम्। आचार्य्यं द्रोणं अब्रवीत् उक्तवान्। उपसंगम्य समीपं गत्वा। राजा दुर्य्योधनः॥३॥ किमुक्तमित्याह। नवभिः पद्यैः। चमूं सेनां महतीं विस्तृतां व्यूढां चक्रव्यूहविधानादिना दुर्गीकृतां। द्रुपदपुत्रेण धृष्टद्युम्नेन। तव शिष्येण अर्ज्जुनेन सहार्थे करणे वा तृतीया। भीमादिव्यावृत्त्यर्थमाह धीमतेति प्रशंसार्थे मतुप्॥४॥ इत्यादि।

End. मोहाभावज्ञापनार्थमर्ज्जुन उवाच नष्ट इति । मोहो देहादिष्वात्मभ्रमः । स्मृतिर्निदिध्यासनरूपा स्थितः स्थिरोऽस्मि युद्धादौ चित्तास्थैर्य्यं गतमिति भावः । गतसन्देहः गतो भीष्मादिवधप्रयुक्तोऽधर्म्मसन्देहो यस्य । तव चिन्तिषिषः ॥ ७३ ॥ धृतराष्ट्रं प्रति सञ्जय उवाच । महात्मन इत्युभयत्रा-न्वितम् । इमं कश्चिदज्ञानमोहः प्रनष्टस्ते धनञ्जय इत्यन्तम् । अश्रौषं श्रुतवान् । रोमहर्षणं लोमाञ्चकरम् ॥ ७४ ॥ चक्षुः श्रोत्रञ्च मह्यं दत्तं व्यासप्रसादात् व्यासप्रसादं प्राप्य इदं कृष्णार्ज्जुनसंवादं कृष्णोक्तत्वात् । परं प्रकृष्टं कृष्णाच्छ्रुतवान् कीदृशात् योगं कथयतः । उत्कृष्टा एतेन पक्षपाता-शङ्का दूरीकृता । ... ... ७७ ॥ एतत् धृतराष्ट्रस्य राज्यादिस्थैर्य्यशङ्का चेत्तन्निरा-करणार्थमाह यत्रेति यत्र पक्षे कृष्णो वर्त्तते पार्थोऽर्ज्जुनः धनुर्गाण्डीवं तत्रैव पक्षे श्रीः शोभा विजयो दुष्टजयः । भवता पुत्रादिविजिगीषुणा नो चेत् सर्व्वं नंक्ष्यतीत्यालोच्य यथोचितमाचरणीयमिति व्याख्यायितमिति ॥ ७८ ॥

Colophon. श्रीमता जगदीशेन निर्म्मितः प्रीतये सताम् ।
रहस्यार्थप्रकाशोऽयं गीताशास्त्रे समासतः ॥
इति श्रीगीतारहस्यप्रकाशे श्रीजगदीशपञ्चाननभट्टाचार्य्यकृतेऽष्टादशोऽध्यायः ॥

विषयः । श्रीमद्भगवद्गीताया व्याख्यानम् ॥

No. 258. भागवतदशमस्कन्धकतिपयश्लोकविचारः. By चतुर्भुजभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, $17 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 43. Lines, 7 on a page. Extent, 1,354 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1757. Place of deposit, District Bā̃kuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीश्री रामः ।
ईश्वरं परमं कृष्णं सच्चिदानन्दविग्रहम् ।
अनादिमादिगोविन्दं सर्व्वकारणकारणम् ॥
सीतानाथं घनश्यामं भक्ताभीष्टप्रदं हरिम् ।
वन्दे नृसिंहरूपं तं स्वेच्छयावतरिं प्रभुम् ॥
कृष्णद्वैपायनप्रोक्ता यास्ते सात्वतसंहिता ।
कियद्विचारं तस्यास्तु प्रवक्ष्ये चतुर्भुजः ॥

मूकं करोति वाचालं पङ्गुं लङ्घयते गिरिम् ।
यत्कृपा तमहं वन्दे परमानन्दमाधवम् ॥
वाचालं बहुभाषिणं करोतीत्यर्थः । आलाटौ कुत्सिते बहुभाषिणि इति सूत्रे बहुशब्दस्यापाठत्वात् प्राप्तः प्राग्भावो व्यभिचारत्वान्न भूतः । वस्तुत औचित्यात् बहुभाषिणि आलः अतएव वाचालो बलवान् दिने दिनपते-रित्यादि दृश्यते । इत्यादि ।

End. तृतीयस्कन्धे अभेदोपासनायां पुनरुत्पत्तिरिति सिद्धान्तः । भगवान् स्वयमि-त्युक्तं तर्हि कलाववतीर्णाविति सम्बोधनं नरनारायणाद्दषीतीश्वरवाक्यञ्च कथं सङ्गतम् । स्वयं त्वसाम्यातिशयस्त्र्यधीशः कृष्णमित्युक्तं तस्मिन्नसाम्यातिशये कृष्णे कथमस्य रमे तमन्तिमे इत्यादेशः सम्भवेत् । उ । अहं युवयोरर्ज्जुन-स्याहङ्कारशमनार्थं मायाविना कृष्णेनैतत् सर्व्वं दर्शितं रूपान्तरेणोक्तञ्चेति ॥०

Colophon. इति श्रीभवानीचरणविद्यालङ्कारभट्टाचार्य्यात्मज-श्रीचतुर्भुजभट्टाचार्य्यकृत दशमस्कन्धकतिपयश्लोकविचारः समाप्तः ॥ ० ॥ श्रीरामो जयति ॥
शकाब्दाः १७५७ ।

विषयः । भागवतदशमस्कन्धीयकतिपयश्लोकानां व्याख्यानं तात्पर्य्यनिर्णयश्च ॥

No. 259. भागवतव्याख्यालेशः . By गोपालचक्रवर्त्ती . Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 99. Lines, 7 on a page. Extent, 3,032 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura, Mādhavagañja, District V̐ãkuḍā, Vaikunṭhanātha Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Prose. Correct.

Beginning. ॐ बालगोपालाय नमः ।
सच्चिदानन्दरूपाय कृष्णायाक्लिष्टकारिणे ।
नमो वेदान्तवेद्याय गुरवे बुद्धिसाक्षिणे ॥
यं ब्रह्म वेदान्तविदो वदन्ति
परं प्रधानं पुरुषं तथान्ये ।
विश्वोद्गतेः कारणमीश्वरं वा
तस्मै नमो विघ्नविनायकाय ॥
एतत् पद्यं टीकाकृताव्याख्यातत्वात् गायत्र्या च समारम्भ इत्यादि पुराण-वचनविरुद्धत्वाच्च श्रीभागवतस्य न । किन्तु गौड़ीयपुस्तकस्यादौ सर्व्वत्र विद्यते

इति व्याख्यायते । तस्मै विघ्नविनायकाय नम इत्युक्तानमेव । किञ्च विदन्ति स्वरूपानन्दैश्वर्य्यादिमिति विघ्नः संसारः तं विनयति खण्डयतीति विघ्नविनायकः श्रीहरिस्तस्मै इति वास्तवोऽर्थः तमेव नानावादिमतेन समुच्चिनोति यमिति वेदान्तविदो यं ब्रह्मेति वदन्ति ब्रह्मैव सदित्यादि श्रुतेः । इत्यादि ।

End. यदुक्तं नारदं प्रति ब्रह्मणा द्वितीये ।
यथा हरौ भगवति न्णां भक्तिर्भविष्यति ।
सर्व्वात्मन्यखिलाधार इति सङ्कल्पवर्णनेति ॥
प्रथमस्कन्धे च धर्म्मः प्रोज्झितकैतव इत्यस्य व्याख्याने प्रशब्देन मोक्षाभिमन्धिरपि निरस्ता इति स्वामिपादैरुक्तं तथापि यद्य कैवल्य एकप्रयोजनमित्युच्यते तन्निरन्तरं भगवति निष्कामतया भक्तिं कुर्व्वतां अनिच्छतामपि मुक्तिरनायासेन भवति । यदुक्तं तृतीयस्कन्धे देवहूतिं प्रति कपिलेन ।
हृतात्मनो हृतप्राणांश्च भक्तिरनिच्छतो मे गतिमन्वीं प्रयुङ्क्ते ।
इति मुक्तेः पर्य्यवसानत्वादेवमुक्तं भक्तिरसिकानां पुनस्तदंशे प्रयत्नाभाव एव तथापि भक्तेर्माहात्म्यमिति विचित्रमिति सर्व्वोत्कृष्टतया भक्तिरेवात्र प्राचुर्य्येण वर्ण्यते इति । अतस्तृतीये तत्रैवोक्तम् ।
अनिमित्ता भागवती भक्तिः सिद्धेर्गरीयसी ।
जरयत्याशु या कोषं निगीर्णमनलो यथा ॥ इति ॥ ०॥
जयति श्रीपरमानन्दो गोविन्दो भक्तवत्सलः ।
यत्सेवौत्सुक्यमात्रेण स्फुरन्ति सकला गुणाः ॥

Colophon. इति श्रीगयघटवन्द्य श्रीगोपालचक्रवर्त्तिविरचितो द्वादशस्कन्धव्याख्यालेशः समाप्तः ॥ * ॥

विषयः । श्रीमद्भागवतस्य संक्षेपेण व्याख्यानम् ।

No. 260. भारतसावित्री. By व्यासदेवः. Substance, country-made paper, 18×2 inches. Folia, 6. Lines, 3 on a page. Extent, 72 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha, Usthi, Paṇḍita Navakiçora Tarkācāryya. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ भारतसावित्री । धृतराष्ट्र उवाच ।
ब्रूहि सञ्जय यद्वृत्तं युद्धे तेषां महात्मनाम् ।
कुरूणां पाण्डवानाञ्च सम्प्रहृते महाहवे ॥ इत्यादि ।

End. प्राणिनां पापशुद्ध्यर्थं प्रणम्य च विभूतये ।
गदितं व्यासदेवेन प्राणिनां पापशुद्धये ॥

Colophon. इति व्यासदेवेन भाषिता भारतसाविन्री समाप्ता ॥

विषयः । संक्षेपेण कुरुपाण्डवयुद्धवर्णनात्मकोऽयं ग्रन्थः ।

No. 261. भारविटीका (सुजनतोषकरी). By रामचन्द्रः. Substance, country-made paper, 22 × 2½ inches. Folia, 16. Lines, 4 on a page. Extent, 424 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
आनम्य सौम्यपदपद्ममनन्दभक्त्या
श्रीमद्गुरोर्निशितनीर्थविचारबुद्धेः ।
श्रीरामचन्द्र इति नाम दधद्द्विजोऽहं
टीकामिमां सुजनतोषकरीं करोमि ॥
सन्तः सन्तोषवन्तो ननु वचसि परे शास्त्रसिद्धे प्रसिद्धे
यत्नादस्मात् कृतायामिह भवतु भवत्तुष्टिपीयूषवृष्टिः ।
मूढाहङ्कारमूढ़ाः सरसविरसा कारणान्मास्य जाता
आनन्दो मे विना वः कथमिह विषये सम्भविष्यन्ति भद्याः ॥
इयं शिष्यसमूहस्य हिताय विहिता मया ।
× × × × × × × × × × × ॥
श्रियः ॥ कुरवो जनपदाः ॥ इत्यादि ।

End. दिनादौ दिनारम्भे इत्यनेन लक्ष्म्याः स्थिरकालावस्थानं सूचितम् । दिनकृतं सूर्य्यमिव त्वां लक्ष्मीः सम्पत् शोभा च भूयः पुनरपि समभ्येतु । आशिषि लोट् । अत्र प्रतिसर्गान्ते लक्ष्मीशब्दोऽभ्युदयसूचकः कविना प्रयुक्तः । स च न दोषाय । यदाह दण्डी । कविभावकृतं यत्तु इत्यादि ॥ ० ॥ किरातश्चा-र्ज्जुनश्च किरातार्ज्जुनौ अभ्यर्हितत्वात् किरातस्य पुर्व्वनिपातः तमधिकृत्य कृतं काव्यं किरातार्ज्जुनीयम् । तदधिकृत्य कृतो ग्रन्थ इतीयः । काव्यमिति कव वर्णने कव्यतेऽनेनेति बाहुल्यात् करणे ण्यत् । यद्वा कवेः कर्म्म काव्यं ब्रह्मादि-त्वात् ष्यण् । महच्च तत् काव्यञ्चेति महाकाव्यम् । तत्र प्रथमः सर्गः आद्यो-ऽध्यायः विश्रान्तिस्थानमिति ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीशिवसिंहात्मजगदसिंहकृतायां किरातार्ज्जुनीयटीकायां प्रथमः सर्गः । अतःपरं खण्डितम् ॥

विषयः । भारविकृतस्य किरातार्ज्जुनीयकाव्यस्य व्याख्यानम् । अत्र च प्रथमसर्गमात्रं वर्त्तते ।

No. 262. भास्वतीवृत्तिः. By कुवेरः. Substance, country-made paper, 15 × 2½ inches. Folia, 8. Lines, 7 on a page. Extent, 217 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Kāṭihāli, Paṇḍita Parāṇacandra Tarkālaŋkāra. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
प्रणम्य भानुं प्रहनाथमाद्यं
श्रीकाञ्चिविल्बीय-कुवेरशर्म्मा ।
निर्म्माति भास्वत्यभिधानशास्त्रे
व्याख्यां सुबोधामबुधोपकर्त्रीम् ॥
उक्तस्य च विसम्वादात् त्यक्त्वा तत् कर्म्मसम्भवम् ।
न्यायागतं स्वयं न्याय्यं क्रियते इत्तिरुत्तमा ॥ इत्यादि ।

End. अश्विन्यादौ नक्षत्रे विस्कुम्भादौ योगगणने चैकान्तरेण लक्षयोगावागच्छतः । (?) तदा परदिनगणनायामर्कोनचन्द्रात्युक्षयसमत्तमेवं रवीन्दोर्युक्तितश्च योगाः । इति कर्म्मत्रये कृते यः श्रीरामचन्द्राय नमः ॥

विषयः । सतानन्दकृतभास्वतीनामकज्योतिषग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 263. भिद्भतत्त्वम्. By श्रीकण्ठतीर्थः. Substance, country-made paper, 18 × 4½ inches. Folia, 82. Lines, 6 on a page. Extent, 2,029 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstri. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
स्वेच्छासृष्टिविधायिनीं परचितां स्वानन्दरूपां भुवां
वन्दे तां परदेवतां प्रतिजनुःसंसेवितां सर्व्वदा ।

यज्ज्ञानोद्भवजन्मकर्म्मनिधनं यत्प्रोतमेतत् जगत्
या सर्व्वान्तरवस्थिता न विदिता सच्छास्त्रलच्या परम् ॥
वन्दे वेदान्तमुख्यश्रुतकृतिमहितश्रीगुरून् शान्तरूपान्
नास्त्रार्थेनापि सत्यान्नयत इह सदा श्रीमहादेवतीर्थान् । (?)
ब्रह्मैक्याद्धस्तमृत्यूनधिगतमननान् मुक्तिभूते प्रभूषान्
नानाविद्यादिदानाधिकतरगुरुतान् नष्टदुर्द्दण्डकामान् ॥
पूर्व्वाचार्य्यमतं वीक्ष्य तथैव गौरवं मतम् ।
भिक्षुतत्त्वं मृदुग्राह्यं वक्ति श्रीकण्ठभिक्षुकः ॥ इत्यादि ।

End. यतिपुत्रस्तस्य पितुर्मरणे सन्निकृष्टश्चेत् वपनपूर्व्वकं स्नात्वा पूर्व्ववत् सर्व्वं कुर्य्यात् असन्निकृष्टश्चेत् सिद्धिवार्त्तां श्रुत्वा वपनानन्दादिपूर्व्वकं शुक्लद्वादश्यां नारायणबलिं दद्यात् ॥

ब्रह्मात्मैक्यविधायिनी भुवतनुर्वेदप्रवेष्टोज्ज्वला
प्रांशुस्वांशुप्रकाशिताखिलजगद्घोरान्धकारापि या ।
मायासुग्धमहेशमाधवविधिर्न्यस्ताङ्घ्रितन्मस्तका
श्रीविद्याखिलमोहमर्द्दनपरा वर्व्वर्त्ति सर्व्वोपरि ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्य्य—श्रीमहादेवतीर्थचरणारविन्दमकरन्द-पानानन्दान्तःकरण-श्रीकण्ठतीर्थकृतं भिक्षुतत्त्वं सम्पूर्णम् ।

विषयः । सन्न्यासस्याधिकारित्वानधिकारित्वादिनिरूपणम् । सन्न्यासाधिकारिणः पूर्व्वाह्ण-कृत्यादिनिरूपणम् । साग्निकनिरग्निकभेदेन सन्न्यासविधिः । सन्न्यासिनां कर्त्तव्याकर्त्तव्यत्याज्यात्या-ज्यादिनिरूपणञ्च ।

No. 264. मत्स्यपुराणम् . Substance, country-made paper, 13×6 inches. Folia, 440. Lines, 10 on a page. Extent, 14,300 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tamluk, Kelomāl, Bābu Amaranātha Guha. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
प्रचण्डताण्डवाटोपप्रक्षिप्तोत्क्षिप्तदिग्गजाः ।
भवन्तु विघ्नभङ्गाय भवस्य भवतां भुजाः ॥

पातालादुत्पतिष्णोर्मकरवसतयो यस्य पुच्छाभिघाता-
दूर्द्धं ब्रह्माण्डखण्डव्यतिकरविहितव्यत्ययेनापतन्ति ।
विष्णोर्मत्स्यावतारे सकलवसुमतीमण्डलं व्यश्नुवान-
स्तस्यास्योदीरितानां ध्वनिरपहरतादप्रियं वः श्रुतीनाम् ॥
नारायणं नमस्कृत्य नरञ्चैव नरोत्तमम् ।
देवीं सरस्वतीञ्चैव ततो जयमुदीरयेत् ॥
अजोऽपि यः क्रियायोगान्नारायण इति स्मृतः ।
त्रिगुणाय त्रिवेदाय नमस्तस्मै स्वयम्भुवे ॥
सूतमेकाग्रमासीनं नैमिषारण्यवासिनः ।
मुनयो दीर्घसत्रान्ते पप्रच्छुर्दीर्घसंहिताम् ॥ इत्यादि ।

End. कल्पानुकीर्त्तनन्तत्तद्ग्रन्थानुक्रमणन्तथा ।
एतत् पवित्रं मात्स्यीयमेतत् कीर्त्तिविवर्द्धनम् ।
एतद्धि सर्व्वमाहात्म्यमेतत् पापहरं शुभम् ॥
अस्मात् पुराणादपि पादमेकं
पठेत्तु यः + + + + ।
नारायणस्यास्पदमेति नून-
मनन्तवान्ध्यसुखानि भुंक्ते ॥ * ॥

Colophon. इति मत्स्यपुराणं समाप्तम् ॥

विषयः । प्रथमाध्याये मत्स्यरूपस्य कारणादिनिरूपणम् । २ ये ब्रह्माण्डदलननिरूपणम् । ३ ये चतुर्मुखोत्पत्तिनिरूपणम् । ४ र्थे दक्षाद्युत्पत्तिनिरूपणम् । ५ मे देवादिसृष्टिनिरूपणम् । ६ ष्ठे कश्यपान्वयनिरूपणम् । ७ मे मदनद्वादशीनिरूपणम् । ८ मे सर्व्वाधिपत्यादिनिरूपणम् । ९ मे मन्वन्तरादिनिरूपणम् । १० मे वैण्याभिभवादिनिरूपणम् । ११ शे बुधसङ्गमादिनिरूपणम् । १२ शे सूर्य्यवंशानुकीर्त्तनम् । १३ शे गौरीनामाष्टशतकम् । १४ । १५ शयोः पितृवंशानुकीर्त्तनम् । १६ शे श्राद्धकालनिरूपणम् । १७ शे साधारणाभ्युदयनिरूपणम् । १८ शे सपिण्डीकरणकालादि-निरूपणम् । १९ शे श्राद्धानुगमकालनिरूपणम् । २० शे श्राद्धमाहात्म्यम् । २१ शे पितृमाहात्म्यम् । २२ शे श्राद्धकालः । २३ शे सोमोपचारः । २४ शे सोमवंशानुकीर्त्तनम् । २५—४१ शेषु ययातेरुपाख्यानम् । ४२ । ४३ शयोः यदुवंशनिरूपणम् । ४४ शे अम्बरशापः । ४५ शे सोम-वंशपुरुवंशकीर्त्तनम् । ४६ शे अग्निवंशकीर्त्तनम् । ४७ शे योगमाहात्म्यम् । ४८ शे पुराणानुक्रमः । ४९ शे नक्षत्रपुरुषव्रतम् । ५० शे आदित्यशयनव्रतम् । ५१ शे रोहिणीचन्द्रव्रतं, तड़ागविधिश्च ।

कीर्त्तनम् । २०४—२०६ तमेषु प्रतिमालक्षणम् । २०७—२११ तमेषु अधिवासादिनिरूपणम् । २१२ तमे भाविराजनिरूपणम् । २१३ । २१४ तमयोः तुलापुरुषदानादिनिरूपणम् । २१५ तमे कल्पादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 265. मथुरामाहात्म्यम्. By **रूपगोस्वामी.** Substance, country-made paper, 8×5 inches. Folia, 21. Lines, 11 on a page. Extent, 597 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura, District Vãkuḍā, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. मथुरामाहात्म्यम् ॥

हरिरपि भजमानेभ्यः प्रायो मुक्तिं ददाति न तु भक्तिं ।
विहिततदुन्नतसत्त्वां मथुरे धन्यां नमामि त्वाम् ॥
धन्यानां हृदयानन्दपदं संगृह्यते मुदा ।
माहात्म्यं मथुरापूर्य्याः सर्व्वतीर्थशिरोमणेः ॥
तत्रास्या पापहारित्वं श्रादिवाराहे ।
विंशतिर्योजनानान्तु माथुरं मम मण्डलम् ।
यत्र तत्र नरः स्नातो मुच्यते घोरकिल्बिषैः ॥
सर्व्वधर्म्मविहीनानां पुरुषाणां दुरात्मनाम् ।
नरकार्त्तिहरा देवी मथुरा पापघातिनी ॥ इत्यादि ।

End. मथुरामहातीर्थानि ।

विश्रान्तिरसिकुण्डश्च वैकुण्ठो ध्रुव एव च ।
कृष्णगङ्गा चक्रतीर्थं सरस्वत्याश्च सङ्गमम् ॥
चतुःसमुद्रिकः कृष्णो गोकर्णाख्यः शिवस्तथा ।
गोवर्द्धनं नन्दघट्टं रामक्रीड़नकं तथा ॥
वनानि द्वादश तथा सदा तीर्थानि माथुरे ।
अथ माथुरभूखण्डे पूजितो हि देववरः ॥
नारायणान्यपर्य्यायः केशवो मध्यसंस्थितः ।
स्वयम्भूः पद्मनाभश्च दीर्घविष्णुर्गतश्रमः ॥
गोविन्दे हरिवाराह इति माथुरदेवता ।
मथुरास्नानमाहात्म्यं श्रवणायां महाद्भुतम् ॥

× × गोपालतापन्यामन्यदप्यस्ति कीर्त्तितम् ।
तीर्थान्युक्तानि भूरीणि पुराणेष्वत्र माथुरे ॥
ख्यातान्येवाधुना ते च लिखितानीह कानिचित् ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीमद्रूपगोस्वामिविरचितं श्रीमन्मथुरामाहात्म्यं समाप्तम् ।

विषयः । मथुराया माहात्म्यनिरूपणम् । तत्र कर्त्तव्यकर्म्मादिनिरूपणञ्च ।

No. 266. मधुमती . By नृसिंहकविराजः . Substance, country-made paper, 16×2 inches. Folia, 169. Lines, 7 on a page. Extent, 5,586 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ḍhākā, Bābu Bhagavāncandra Dāsa Kavirāja. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
ईशमनीशं कारणमकारणं व्यक्तमव्यक्तम् ।
आदिमनादिं शाश्वतमशाश्वतं गोपमच्युतं वन्दे ॥
आराधिता द्विजवरैः फलदा भवेद्या
संपूजितातिरसदा च सदालिभिर्या ।
निःशेषदुःखशमनाय शिवा सुवर्णा
सा सर्व्वदा मधुमती विबुधैरुपास्या ॥
यद्यपि सुमनोवृन्दे नन्दति वन्द्ये सदालिरामोदैः ।
तदपि कदाचित् सुमते मन्दं कुन्दं न किं भजते ॥
हिताहितं सुखं दुःखमायुस्तस्य हिताहितम् ।
मानञ्च तच्च यत्रोक्तमायुर्व्वेदः स उच्यते ॥
ब्रह्मा स्मृत्वायुषो वेदं प्रजापतिमजिग्रहत् ।
सोऽश्विनौ तौ सहस्राक्षं सोऽत्रिपुत्रादिकान् मुनीन् ॥
हेतुलिङ्गौषधज्ञानं स्वस्थातुरपरायणम् ।
त्रिसूत्रं शाश्वतं पुण्यं बुबुधे यं पितामहः ॥
धर्म्मार्थकाममोक्षाणामारोग्यं मूलमुत्तमम् ।
रोगास्तस्यापहर्त्तारः श्रेयसो जीवितस्य च ॥
रोगमादौ परीक्षेत ततोऽनन्तरमौषधम् ।
ततः कर्म्म भिषक् पश्चाज्ज्ञानपूर्व्वं समाचरेत् ॥

नवज्वरे दिवास्वप्नस्नानाभ्यङ्गान्नमैथुनम् ।
क्रोधप्रवातव्यायामकषायांश्च विवर्जयेत् ॥
ज्वरे लङ्घनमेवादावुपदिष्टमृते ज्वरात् ।
क्षयानिलभयक्रोधकामशोकश्रमोद्भवात् ॥
प्राणाविरोधिना चैनं लङ्घनेनोपपादयेत् ।
बलाधिष्ठानमारोग्यं यदर्थोऽयं क्रियाक्रमः ॥ इत्यादि ।

End. स्वल्पाल्पगन्धचूर्णं दद्याच्च षड्गुणं भूयः ।
किन्तु ज्वालायां तीव्रायां ज्वलति गन्धके वह्निः ॥
तेन रससंचयः स्यात् तदनु चिप्रं रसाश्रयं भाण्डम् ।
दंशनेन गृहीत्वा निकटस्थगोमये न्यसेद्राचौ ॥
एवं रसं नियुञ्ज्यात् प्रतिज्ञा षड्गुणरससिन्दूरस्य ॥

Colophon. इति मधुमत्यां रसमूर्च्छाधिकारः । अत्रैव पतितमात्रे । इति मधुमती समाप्ता ।

विषयः । अत्र प्रथमं ज्वरादिरोगाणां चिकित्साविधिः । ततो विविधभैषज्ययोगादिविधानम् । तत्र ज्वराधिकारे नवज्वरव्यवस्था । आमज्वरे षडङ्गादिविधिः । कस्तूरीभूषणरसविधानम् । बृहत्कस्तूरीभैरवरसविधानञ्च । अथ वातज्वरपित्तज्वरादिषु मुष्टियोगकथनम् । घनचन्दनादिविधानम् । नवाङ्गविधानम् । गुडूच्यादिविधानम् । पञ्चकोलविधानम् । आरग्वधविधानम् । स्वल्पकस्तूरीभैरवविधानञ्च । अथ सन्निपातचिकित्सा । तत्र अष्टाङ्गावलेहविधानम् । दशमूलविधानम् । चतुर्दशाङ्गविधानम् । अष्टादशाङ्गविधानम् । मुष्टियोगकथनञ्च । अथ जीर्णज्वरे भार्ग्यादिविधानम् । द्राक्षाद्यष्टादशाङ्गविधानम् । मुस्तकादिविधानम् । पथ्यापथ्यकथनञ्च । अथ विषमज्वराधिकारे, मधुकादिविधानम् । गुडपिप्पलीविधानम् । गुडूच्यादिविधानम् । मुष्टियोगकथनम् । भार्ग्यादिविधानम् । दार्व्यादिकथनञ्च । अथ तृतीयकचातुर्थकाधिकारे मुष्टियोगकथनम् । बृहद्गुडपिप्पलीविधानम् । महागुडपिप्पलीविधानम् । त्रिकटयादिचूर्णविधानम् । सुदर्शनविधानम् । सुदर्शनभैरवचूर्णकथनम् । ज्वरभैरवचूर्णकथनम् । पथ्यापथ्यकथनम् । मुष्टियोगकथनम् । चीरषट्पलघृतविधानञ्च । अथ रसप्रयोगः । तत्र नवज्वराधिकारे धूमकेतुरसविधानम् । शीतभञ्जीरसविधानम् । प्रचण्डरसविधानम् । उदकभञ्जीररसविधानम् । ज्वरमुरारिरसविधानम् । रसचूडामणिविधानम् । श्लेष्मकालानलविधानञ्च । अथ सन्निपाते रसचिकित्सा । तत्र स्वल्पसूचिकाभरणविधानम् । सन्निपातभैरवविधानम् । कम्पज्वरजीर्णज्वरयोः सर्व्वेश्वरलौहविधानम् । ज्वरान्तकरसकथनम् । मृतसञ्जीवनरसविधानम् । सौभाग्यवटिकाविधानम् । सन्निपातकालानलविधानम् । सूचिकाभरणविधानम् । चिन्तामणि-

पलघृतादिविधानम् । कुटजावलेहविधानम् । क्षारतोयविधानम् । अग्निमुखलौहविधानम् । ईश्वरमतलौहविधानम् । भल्लातकगुड़विधानञ्च । अथ अग्निमान्द्यचिकित्सा । तत्र मुष्टि-योगविधानम् । शार्दूलकाञ्जिकविधानम् । भास्करलवणविधानम् । अग्निमुखचूर्णविधानम् । अमृतेश्वरवटिकाविधानम् । तिक्तपाकवटिकाविधानम् । बृहदग्निमुखचूर्णविधानम् । रामवाण-विधानम् । अग्निकुमारविधानम् । स्वल्पाग्निकुमारविधानम् । महोदधिवटिकाविधानम् । गुण-महोदधिवटिकाविधानम् । सूचिकामुखरसविधानम् । महाशङ्खवटिकाविधानम् । महापाशु-पतरसविधानम् । क्रव्यादविधानम् । सामान्याजीर्णे मुष्टियोगकथनञ्च । बृहद्भास्कररसविधानम् । स्वल्पभास्कररसविधानम् । दीपनावलेहविधानम् । विसूचीरोगे मुष्टियोगकथनञ्च । अथ क्रिमि-रोगचिकित्सा । तत्र क्रिमिघातिवटिकाविधानम् । सुधावतीवटिकाविधानम् । क्रिमिघाति-रसविधानम् । विड़ङ्गादिघृतविधानम् । क्रिम्यादिगुड़विधानम् । पलाशादिवटिकाविधानम् । मुष्टियोगविधानम् । मण्डूरवटकविधानम् । पुनर्णवातैलविधानम् । पुनर्णवामण्डूरविधानम् । वज्रवटकमण्डूरविधानञ्च । अथ पाण्डुरोगचिकित्सा । तत्र पाण्डुसूदनरसविधानम् । धात्री-लौहविधानञ्च । अथ रक्तपित्तचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । वासकघृतविधानम् । कामदेवघृतविधानम् । कुष्माण्डखण्डविधानम् । वासाकुष्माण्डखण्ड-विधानम् । त्रिकत्रयाद्यलौहविधानम् । खण्डकाद्यलौहविधानञ्च । अथ यक्ष्मरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । लवङ्गादिचूर्णविधानम् । तालीशादिचूर्णविधानम् । पिप्पल्याद्यघृतविधानम् । छागल्याद्यघृतविधानम् । च्यवनप्राशलेहविधानम् । स्वल्पमृगाङ्करस-विधानम् । बृहन्मृगाङ्करसविधानम् । बृहच्चन्दनाद्यतैलविधानम् । मध्यमचन्दनाद्यतैलविधानम् । पयःशर्करविधानम् । बलाद्यघृतविधानम् । यक्ष्मान्तकलौहविधानम् । वसन्ततिलकरस-विधानम् । रत्नगर्भरसविधानम् । सर्व्वाङ्गसुन्दररसविधानञ्च । अथ कासरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । कण्टकारिघृतविधानम् । समशर्करचूर्णविधानम् । चन्द्रामृतरसविधानम् । शृङ्गाराभ्ररसविधानम् । वासावलेहविधानम् । अगस्त्यहरीतकीविधा-नम् । ब्राह्मीहरीतकीविधानम् । आनन्दभैरवरसविधानम् । रसेन्द्ररसविधानम् । राज-मृगाङ्कविधानम् । श्वासकासचिन्तामणिविधानञ्च । अथ हिक्काश्वासचिकित्सा । तत्र मुष्टियोग-कथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । कुलत्थघृतविधानम् । भार्गीगुड़विधानम् । सूर्य्यावर्त्तरस-विधानम् । श्वासकुठाररसविधानम् । पिप्पल्याद्यलौहविधानम् । श्वासारिलौहविधानञ्च । अथ स्वरभेदचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । ब्राह्मीघृतविधानम् । कण्टकारिघृतविधानम् । ब्राह्मीघृतविधानञ्च । अथारोचकरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोग-कथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । कलहंसकाञ्जिकविधानञ्च । अथ छर्दिरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगविधानम् । चन्दनशारिवादिचूर्णविधानम् । कुमुदेश्वररसविधानम् । एलादिचूर्ण-विधानम् । शराभ्ररसविधानम् । वृषध्वजरसविधानम् । चन्दनतण्डुलावलेहविधानञ्च । अथ

तृष्णाचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । अथ मूर्च्छारोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । अथ मदात्ययचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । अथ दाहचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । कृपानिधिरसविधानञ्च । अथ उन्मादचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । सिद्धार्थलेपविधानम् । क्षीरकल्याणघृतविधानम् । महापैशाचिकघृतविधानम् । चैतसघृतविधानम् । शिवाघृत-विधानञ्च । अथ अपस्मारचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । महाचैतसघृतविधानम् । पञ्चगव्य-घृतविधानम् । भूतभैरवरसविधानञ्च । अथ वातरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । रेचनादिविधिः । कल्याणावलेहविधानम् । स्वल्परसोनपिण्डविधानम् । त्रयोदशाङ्गगुग्गुलु-विधानम् । अश्वगन्धाघृतविधानम् । स्वल्पच्छागलाद्यघृतविधानम् । बृहच्छागलाद्यघृतविधानम् । दशमूलीतैलविधानम् । सैन्धवाद्यतैलविधानम् । बलाद्यतैलविधानम् । स्वल्पविष्णुतैलविधानम् । बृहद्विष्णुतैलविधानम् । हिमसागरतैलविधानम् । एलादितैलविधानम् । स्वल्पमाषतैल-विधानम् । महामाषतैलविधानम् । बृहन्माषतैलविधानम् । कुब्जप्रसारणीतैलविधानम् । मध्यमनारायणतैलविधानम् । बृहन्नारायणतैलविधानम । एकादशशतिकाप्रसारणीतैलविधानम् । महासुगन्धितैलविधानम् । तैलमूर्च्छादिविधिः । विजयभैरवतैलविधानम् । वातगजेन्द्रस-विधानम् । चन्द्रामृतलौहविधानम् । विड़ङ्गादिचूर्णविधानञ्च । अथ आमवातचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । गुडूचीघृतविधानम् । अमृताद्यघृतविधानम् । गुडूचीतैलविधानम् । दशपाक-बलातैलविधानम् । पिण्डतैलविधानम् । बृहद्गुडूचीतैलविधानम् । कैशोरगुग्गुलु-विधानम् । वातरक्तान्तकरसविधानञ्च । अथ ऊरुस्तम्भचिकित्सा । तत्र अष्टकट्वरतैलविधानम् । मुष्टियोगकथनञ्च । अथ शूलरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । विश्वादिपाचनविधानम् । बृहद्विश्वादिपाचनविधानम् । एरण्डसप्तकपाचनविधानम् । वीजपूरकघृतविधानम् । पिप्पली घृतविधानम् । क्षीरमण्डूरविधानञ्च । अथ मधुमत्याः सूची । गुड़मण्डूरविधानम् । सिता-मण्डूरविधानम् । कल्पतरुरसविधानम् । शङ्खद्रावकविधानम् । शुण्ठीखण्डविधानम् । नारिकेल-खण्डविधानम् । बृहन्नारिकेलखण्डविधानम् । नारिकेलामृतविधानम् । खण्डामलकीविधानम् । विद्याधराभ्रविधानञ्च । अथ उदावर्त्तरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगव्यवस्था । अथ गुल्मरोग-चिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । गुल्मशार्द्दूलरसकथनम् । हिङ्ग्वादिचूर्णविधानम् । हवुषाद्य-घृतविधानम् । क्षीरषट्पलघृतविधानम् । दन्तीहरीतकीविधानञ्च । अथ रक्तगुल्मरोगचिकित्सा । तत्र गुल्मकालानलरसविधानम् । अथ हृद्रोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । अर्ज्जुनघृत-विधानञ्च । अथ मूत्रकृच्छ्ररोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । शतावरीघृतविधानम् । कुसुमाकररसविधानम् । वसन्तकुसुमाकररसविधानञ्च । अथ मूत्राघातचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगव्यवस्था । धात्रीघृतविधानञ्च । अथ अश्मरीरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । शरादिपञ्चमूलघृतविधानम् । कूलत्थघृतविधानञ्च । अथ प्रमेहचिकित्सा । तत्र मुष्टियोग-कथनम् । पञ्चकषायविधानम् । न्यग्रोधाद्यचूर्णविधानम् । सोमेश्वररसविधानम् । मेहमुद्गर-

रसविधानम्। दाड़िमाद्यघृतविधानम्। वसन्तकुसुमाकररसविधानम्। कर्पूराद्यमोदकविधानम्। चन्द्रप्रभावटिकाविधानम्। वङ्गावलेहविधानम्। प्रमेहसेतुरसविधानम्। रुजादलनीवटिकाविधानम्। तारकेश्वररसविधानम्। इन्द्रवटिकाविधानम्। मेहमुद्गरवटिकाविधानञ्च। अथ सोमरोगव्यवस्था। तत्र चिकित्साप्रकारश्च। अथ मेदोरोगव्यवस्था। तत्र मुष्टियोगकथनम्। लौहरसायनविधानम्। अमृताद्यगुग्गुलुविधानम्। त्रिफलाद्यतैलविधानञ्च। अथ अङ्गदौर्गन्ध्यचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। अथ उदररोगचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगव्यवस्था। सामुद्राद्यचूर्णविधानम्। नारायणचूर्णविधानम्। अर्कलवणविधानम्। षट्पलघृतविधानम्। विष्णुघृतविधानम्। शोथोदरे भेदवटिकाविधानम्। त्रैलोक्यडम्बररसविधानम्। महावह्निरसविधानम्। नाराचरसविधानञ्च। अथ प्लीहरोगचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। मानगुड़िकाविधानम्। अभयालवणविधानम्। रोहितकघृतविधानम्। चित्रकघृतविधानम्। महारोहितकघृतविधानञ्च। अथ शोथरोगचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। चौरवटिकाविधानम्। दुग्धवटिकाविधानम्। पुनर्णवाघृतविधानम्। मानकघृतविधानम्। स्थलपद्माद्यघृतविधानम्। शुष्कमूलाद्यतैलविधानम्। शैलाद्यतैलविधानम्। वृहद्दुग्धवटिकाविधानम्। दशमूलतैलविधानम्। कंसहरीतकीविधानम्। शोथशार्दूलतैलविधानम्। कटुकादिलौहविधानञ्च। अथ वृद्धिरोगचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगविधानम्। शतपुष्पादिघृतविधानञ्च। अथ गलगण्डचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। तुम्बीतैलविधानम्। निर्गुण्डीतैलविधानञ्च। अथ गण्डमालाचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। अथ श्लीपदचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। कृष्णाद्यमोदकविधानम्। दण्डीघृतविधानम्। वृहत्सौरेश्वरघृतविधानम्। श्लीपदगजकेशरिरसविधानम्। नित्यानन्दरसविधानम्। कनकतैलविधानञ्च। अथ विद्रधिरोगचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। अथ व्रणरोगचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। पद्माद्यतैलविधानम्। त्रिफलागुग्गुलुविधानम्। अमृतवटीगुग्गुलुविधानम्। जातिकाद्यघृतविधानम। गौराद्यघृतविधानम्। विपरीतमल्लतैलविधानम्। व्रणराक्षसतैलविधानञ्च। अथ भग्नचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। अथ नाड़ीव्रणचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। अथ भगन्दरचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। नवकार्षिकगुग्गुलुविधानम्। विष्यन्दनतैलविधानञ्च। अथ उपदंशचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। करञ्जाद्यघृतविधानञ्च। अथ शूकदोषचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। अथ कुष्ठरोगचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। पञ्चकषायविधानम्। पञ्चनिम्बविधानम्। एकविंशतिगुग्गुलुविधानम्। पञ्चतिक्तघृतविधानम्। महाभल्लातकविधानम्। सिन्दूराद्यतैलविधानम्। अर्कतैलविधानम्। मरीचाद्यतैलविधानम्। वृहन्मरीचाद्यतैलविधानम्। विषतैलविधानम्। सोमराजतैलविधानम्। गलत्कुष्ठारियोगविधानम्। हरितालशुद्धिविधानम्। तालकेश्वररसविधानम्। महातालेश्वरविधानम्। अमृताङ्कुरलौहविधानञ्च। अथ शीतपित्तरोगचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। अम्लपित्तरोगे

No. 267. मनःशिक्षाश्लोकः. By दासगोस्वामी. Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 8\frac{1}{2}$ inches. Folia, 3. Lines, 6 on a page. Extent, 46 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgartalā Vṛddhanagara Tripurā, Paṇḍita Mīneçvara Sārbbabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीकृष्णचन्द्राय नमः ।
गुरौ गोष्ठे गोष्ठालयिषु सुजने भूसुरगणे
सुमन्त्रे श्रीनाम्नि व्रजनवयुवद्वन्द्वशरणे ।
सदा दम्भं हित्वा कुरु रतिमपूर्व्वामतितरा-
मये स्वान्त भ्रातश्चटुभिरभियाचे धृतपदः ॥ इत्यादि ।

End. मनःशिक्षादैकादशकवरमेतन्मधुरया
गिरा गायत्युच्चैः समधिगतसर्व्वार्थततयः । (?)
सयूथश्रीरूपानुग इह भवन् गोकुलवने
जनो राधाकृष्णातुलभजनरत्नं स लभते ॥

Colophon. इति श्रीमद्दासगोस्वामिविरचितो मनःशिक्षाश्लोकः सम्पूर्णः ॥

विषयः । वैष्णवग्रन्थोऽयम् । अत्र च यदि श्रीकृष्णराधिकयोः सेवारत्नं लब्धुमिच्छसि तर्हि सगण-श्रीगौराङ्गरूपगोस्वामिप्रभृतिभिरनुष्ठितां सेवां कुरु इति मनः प्रति शिक्षाप्रदानम् ॥

No. 268. मनःशिक्षाश्लोकावलीटीका. By विश्वनाथचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 6. Lines, 9 on a page. Extent, 153 çlokas. Character, Bengali. Date, San 1245. Place of deposit, Āgartalā Vṛddhanagara Tripurā, Paṇḍita Mīneçvara Sārvvabhauma. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीलश्रीनित्यानन्दचैतन्यौ जयेताम् ।
निर्णीय साध्यं बहुसाधनानि
कुर्व्वन्ति विज्ञाः परमादरेण ।
श्रीरूपपादाब्जरजोऽभिषेकं
व्रतं हि चैतन्मम साधनानि ॥
रूपानुसारिणी सेवा मनसि क्रियते यदि ।
श्रीराधाकृष्णयोः कुञ्जे सिद्धरूपेण गम्यते ॥

स्वाभीष्टदेवधामवर्णनपूर्व्वकं मङ्गलरूपं श्रीकृष्णनिरूपितैश्वर्य्यज्ञाननिवारकानुकूलभजनं दर्शयति गुराविति । इत्यादि ।

End. यूथेन सह श्रीरूपानुगो भवन् यः गोकुलवने उभयोः सेवारतं लभते श्रीरूपस्यानुगतिं विना सुख्यकामानुगा न स्यात् अतो यूथेन सह श्रीरूपस्यानुसारिणीं सेवां कुर्व्वित्याशयः ।

Colophon. इति श्रीविश्वनाथचक्रवर्त्तिना विरचिता मनःशिक्षास्तोकावलीटीका समाप्ता॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । मनःशिक्षास्तोकावलीनामकवैष्णवग्रन्थस्य व्याख्यानम् ॥

No. 269. मधुमञ्जरी, (मनीषापञ्चकटीका). By बालगोपालेन्दुः. Substance, country-made paper, 12 × 5 inches. Folia, 13. Lines, 8 on a page. Extent, 214 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodal, District Mayamanasiṁha, Paṇḍita Harinātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. श्रीमन्मङ्गलमूर्त्तये नमः ।

श्रीमन्मुनीन्द्रमानम्य जगन्नाथमुनिं गुरुम् ।
मनीषापञ्चकव्याख्या तन्यते मधुमञ्जरी ॥
तत्रादौ कथा निरूप्यते । इत्यादि ।

End. सर्व्वसिद्धो ब्रह्मविद्वरिष्ठः । सुरेन्द्रवन्दितपदं सुराः देवाः तेषामिन्द्रः स्वामी शतमखस्तेन वन्दितं नमस्कृतं पदं पादौ यस्य स तथा । नूनं सत्यं अस्मिन्नर्थे न संशयः ॥ एवं मम मनीषेति स्पष्टम् ।

मनीषापञ्चकस्यैवं कृता टीका मनोहरा ।
बालगोपालेन्दुनाम्ना मुनिना मधुमञ्जरी ॥

Colophon. इति मनीषापञ्चकव्याख्या सम्पूर्णा ।

विषयः । शङ्कराचार्य्यकृतस्य मनीषापञ्चकनामकस्य वेदान्तग्रन्थस्य व्याख्या ।

No. 270. मनोरमा. By रमानाथशर्म्मा. Substance, country-made paper, 13 × 4½ inches. Folia, 105. Lines, 4 on a page. Extent, 2,054 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1780. Place of deposit, District Tripurā, Parganā Nurnagara, grāma Pattana, Paṇḍita Tārānātha Çiromaṇi. Appearance, new. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । श्रीगुरवे नमः ।
सम्यक् प्रणम्य तां वाणीमानीय च सतां वचः ।
मनोरमा रमानाथशर्म्मणा परिनिर्म्मिता ॥
प्रायेण धातुवैषम्यात् सर्व्वेषां घूर्णते शिरः ।
या तत्क्रियार्थे प्रभवेत् सैव वृत्तिर्मनोरमा ॥
भूरिस्थूरिकृता वृत्तिर्भूयसी युक्तयुक्तिका ।
निषेद्धुं धातवस्तस्यां न शक्यास्तेन मे श्रमः ॥
यो मत्परं प्रथयति प्रथितस्य नाम्ना
कस्यापि वा निजमहत्त्वसमीहया वा ।
उच्छिद्य नाम मम वीक्ष्य कृतौ समन्तात्
तस्यैव नश्यतितरां सुकृतं कृतञ्च ॥
भूसत्तायां सतो भावः प्रवृत्तिनिमित्तं सत्ता तस्याञ्च सिद्धरूपाया अपि क्रियात्वम् । इत्यादि ।

End. परिहारस्तु पूर्व्ववत् भूचुराद्योरपरिसमाप्तत्वात् न वृत्कारणं (?) ततः कल्पां नार्हन्ति षोड़शीम् । विष्णवन्ते हरिविग्रहाः । ग्रन्थिमुद्ग्रथितुं हृदा यशः । इति माघः ॥ इत्यादयोऽप्यनुसर्त्तव्या इति ॥

Colophon. इति वेदगर्भतर्काचार्य्यात्मज-राघिकुलप्रसूत-श्रीरमानाथशर्म्मणा विनिर्म्मितायां मनोरमायां कातन्त्रधातुवृत्तौ चुरादिविवरणं समाप्तम् ॥

विषयः । नानादृष्टान्तपूर्व्वकं कातन्त्रीयधातुगणवृत्तिकथनम् ॥

No. 271. मन्त्रपुरश्चरणम्. By गोविन्दकविकङ्कणः. Substance, country-made paper, 16 × 4½ inches. Folia, 5. Lines, 7 on a page. Extent, 140 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā, District 24-Parganās, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमश्चण्डिकायै ।

नीलं किमपि किशोरं निधाय हृदये पुरस्क्रियाचर्य्याम् ।
मन्त्राणामभितनुते श्रीगोविन्दकविकङ्कणाचार्य्यः ॥
यत्नात् पुरस्क्रियां कुर्य्यान्मन्त्रवित् सिद्धिकाङ्क्षया ।
जीवहीनो यथा देही सर्व्वकर्म्मसु न क्षमः ।
पुरश्चरणहीनो हि तथा मन्त्रः प्रकीर्त्तितः ॥ इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । अत्र प्रथमं पुरश्चरणस्थानादिनिरूपणम् । ततो मालादिनिरूपणम् । पुरश्चरणविधिस्तत्प्रयोगादिश्चेति ।

No. 272. **मन्त्ररत्नावली** . By **विद्याधरः** . Substance, country-made paper, $12 \times 1\frac{1}{2}$ inches. Folia, 189. Lines, 5 on a page. Extent, 4,843 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura, District Vãkuḍā, Candranārāyaṇa Bhaṭṭāçāryya. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. (अस्य प्रथमपत्रत्रयाभावात् चतुर्थपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ॥) ये मन्त्रा भवन्ति ते स्थानभ्रष्टाः । ये मन्त्रास्त्रयोदशाक्षराः पञ्चदशाक्षरा वा ये मन्त्रास्ते विफलाः । चतुःशताक्षराण्यारभ्य सहस्रवर्णा ये मन्त्रास्ते वृद्धाः । शताक्षरा ये मन्त्राः सार्द्धशताक्षरा वा ये मन्त्राः त्रिशताक्षरा वा ये मन्त्रास्ते निःस्नेहाः । सहस्रवर्णाधिका ये मन्त्रास्ते पीड़िताः ॥
दोषानिमानविज्ञाय यो मन्त्रं भजते जड़ः ।
सिद्धिर्न जायते तस्य कल्पकोटिशतैरपि ॥ इत्यादि ।

End. प्रवालै रचिता माला प्रयच्छेत् पुष्कलं धनम् ।
सौभाग्यं स्फाटिकी माला मौक्तिकैर्विहिता श्रियम् ॥
निर्म्मिता रौप्यमालाभिः कुरुते कीर्त्तिमक्षयाम् ।
एतैरेव विरचिता माला स्यान्मुक्तये नृणाम् ॥
योगास्तु अथ योगं प्रवक्ष्यामीत्यादि कालादिविवर्जिते इति श्लोकान्तग्रन्थेन मूलग्रन्थप्रतिपादितेन बोद्धव्याः । केवलं ग्रन्थविस्तृतिभयान्नेह लिखिताः ॥

वाच्यं न वाचा मनसा न गम्यं
ज्ञेयं परं यद्गुरुसेवयैव ।
ब्रह्मादिसृष्टिस्थितिसंहृतीशं
वन्दे मदस्तनुजं दैवतोग्रम् ॥
रामानुजो देशिकसत्तमो यत्
श्रीशारदातिलकनाम चकार तन्त्रं ।
त ...... शिष्युकप्रधीविद्याधरो
रचितवान् मन्त्ररत्नमालाम् ॥
श्रीमद्गुरुः प्रवरवृन्दं भट्टेन्द्रपरासम्य बोधविभवाय ।
सदागमाम्भो विश्वोपकारविषये मया निबद्धः ॥
सम्यक् निबद्ध इह सम्मतिरस्तु कृपा ॥ (?)
सत् सिंहासनमासने जनपदे श्रीश्रीवसूक्तौ ।
मीमांसातर्कतत्त्वप्रखरमतिरभून्मूर्त्तिशर्म्मा द्विजेन्द्रः ।
तत्सूनुः स जगद्धरो गामरवाजाहस्तभनोधरः । (?)
श्रीविद्याधर एतदीयतनयश्चक्रे सुरत्नावलीम् ॥
कायस्थचक्रधरवर्म्मकुलावतंसः
श्रीमत्प्रतापसत्यकल्पनतासमीपे । (?)
सेनायिनाम्नि नगरे मनुरत्नमालां
विद्याधरो प्रथितवान् भुवनातिवद्या ॥ (?)
आचार्य्यभट्टपदहृत्कविवल्लभस्य
श्रीवल्लभस्य चरणौ प्रणिपत्य मूर्द्ध्ना ।
विद्याधरेण रचिता मनुरत्नमाला
सम्पूर्ण एष पटलो दशमो हि यत्र ॥

Colophon. इति श्रीजगद्वल्लभभट्टाचार्य्यान्तेवासि + + + + + विद्याधरशर्म्मविरचितायां मन्त्ररत्नावल्यां शारदातिलकपद्धतौ प्रकीर्णकमानं नाम दशमः पटलः समाप्तः ॥ ० ॥ श्री ॥ ३ ॥

विषयः । प्रथमपटले योनिमुद्रादिनिरूपणम् । राश्यादिविचारः । दीक्षादिनिरूपणञ्च ॥ (२ यपटलात् ५ मपटलपर्य्यन्तं नास्ति ।) ६ ष्ठपटले दीक्षापूर्व्वाङ्गकृत्यप्रयोगादिः । होमादिनिरूपणञ्च । ७ मपटले विष्णुपूजाविध्यादिः । द्वादशाक्षरमन्त्रविध्यादिः । हयग्रीवमन्त्रविधिः । वामनमन्त्रयन्त्रधारादिनिरूपणम् । वराहमन्त्रादिविधिः । गोपालादिसकलमन्त्रविधिः प्रयो-

गादिश्च। ८ मपटले न्यासादिनिरूपणम्। उमामहेश्वरादिविधिः। मृत्युञ्जयमन्त्रादिनिरूपणम्। नीलकण्ठमन्त्रपूजाप्रयोगादिः। चिन्तामणिमन्त्रादिनिरूपणम्। पाशुपतास्त्रमन्त्रविध्यादिः। वटुकभैरवमन्त्रविधिः। पूजायन्त्रादिनिरूपणम्। चण्डेश्वरमन्त्रविध्यादिः। शैवमन्त्रराशिविवेचनादिश्च। ९ मपटले गायत्रीप्रमुखमन्त्रादिनिरूपणम्। वशीकरणहोमादिनिरूपणम्। वारुणीहृद्विध्यादिः। प्राणप्रतिष्ठामन्त्रयन्त्रादिश्च। १० मपटले पुरश्चरणमन्त्रप्रयोगादिनिरूपणमिति।

No. 273. मन्त्रव्यक्तिः. By जगन्नाथः. Substance, country-made paper, 18 × 3 inches. Folia, 8. Lines, 6 on a page. Extent, 180 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Vāḍari, Paṇḍita Rāmakamala Bhaṭṭāçāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमस्तारिण्यै।
नत्वानन्दमयीं देवीं भारतीं सर्व्वसिद्धिदाम्।
मन्त्रव्यक्तिं वितनुते जगन्नाथो द्विजोत्तमः॥
अथ व्यक्तिं प्रवक्ष्यामि वर्णानां वदने नृणाम्।
प्रेरितां वामनालिकां सुषुम्नारन्ध्रनिर्गताम्॥ इत्यादि।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति।

विषयः। मन्त्राक्षरादिव्यक्तीकरणादिः। मन्त्राक्षरादिमाहात्म्यकथनञ्च।

No. 274. मन्त्रार्थदीपिका वा सारसंग्रहः. By श्रीहर्षः. Substance, country-made paper, 13 × 2½ inches. Folia, 18. Lines, 4 on a page. Extent, 300 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kṛṣṇapurā, District Ḍhākā, Post Office Vaidyerbāzār, Paṇḍita Kālīkṛṣṇa Vidyāvinoda. Appearance, very old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परमदेवतायै।
देवतायाः पदद्वन्द्वं प्रणम्य भक्तितो गुरोः।
तन्त्रसारं समालोक्य वक्ष्ये मन्त्रार्थदीपिकाम्॥
आगमस्य च संक्षेपो मन्दधियां विबुद्धये।
श्रीहर्षकृतिना चैव लिख्यते सारसंग्रहः॥

स्वरचक्रं विचार्य्यैव नामचक्रं विचारयेत् ।
ऋणिधनीति पश्चाद्धि नक्षत्रं राशिचक्रकम् ।
नाड़ीचक्रं विचार्य्यैव चक्रान्यानि विचारयेत् ॥

तत्र प्रथमतो स्वरचक्रं निरूप्यते ।

चतस्रः पूर्व्वगा रेखाश्चतस्रो दक्षिणाग्रकाः ।
कोणे + + ततो दत्त्वा स्वरचक्रमिदं भवेत् ॥
ऐशान्यादिग्दलद्वन्द्वं शोभितं त्रिपुरादिभिः ।
दिक्षु दुर्गाञ्च वाणीञ्च ताराञ्च भैरवीं तथा ॥
ईशानाद्यं कुवेरान्तं क्रमाच्च विन्यसेत् तथा ।
इन्द्राणीञ्चैव हेरम्बं पितामहमनन्तरम् ॥
महामायाञ्च कालीञ्च यदन्यत् सौम्यदैवतम् ।
त्रिपुरादौ ... ... शिवः ... ... ॥
त्रिपुरां भुवनेशीञ्च पीठेशीञ्चैव त्र्यम्बकम् ।
वासुदेवं श्रियञ्चैव छिन्नमस्ताञ्च चण्डिकाम् ॥

अस्यार्थः । पूर्व्वस्यां दुर्गां, दक्षिणस्यां वाणीं, पश्चिमस्यां तारां, उत्तरस्यां भैरवीं, ईशानकोणद्वये इन्द्राणीहेरम्बौ, वह्निकोणद्वये पीठेशीत्र्यम्बकौ, नैर्ऋतकोणद्वये वासुदेवश्रियौ, वायुकोणद्वये छिन्नमस्ताचण्डिके ॥ इत्यादि ।

End.

अयने विषुवे चैव ग्रहणे चन्द्रसूर्य्ययोः ।
रविसंक्रमणे चैव युगाद्यायां सुरेश्वरि ॥
मन्वन्तरासु सर्व्वासु षड़शीतिमुखेषु च ।
शिष्यजन्मदिवसे समस्ते सुखदा भवेत् ॥
युगाद्यायां जन्मदिने विवाहदिवसे तथा ।
पुण्यतीर्थे कुरुक्षेत्रे देवीपीठचतुष्टये ॥
प्रयागे श्रीगुरौ कार्य्यां कालाकालं न शोधयेत् ॥
पीठचतुष्टये उड्डीयान-जालन्धर-पूर्णगिरि-कामरूपाख्ये ।
देव्या बोधं समारभ्य यावत् स्यान्नवमी तिथिः ।
... ... ॥

निषिद्धतीर्थानि ।

गयायां भास्करक्षेत्रे तथैव चन्द्रपर्व्वते ।
कोङ्कने च मतङ्गे च तथा कन्याश्रमेषु च ।

... ... ।
कन्याश्रमे जयपुर इति ख्याते । अस्तं गते दैत्यगुरौ शिशौ च ... ...
... ... जीवे हरौ दैत्यगुरौ सहर्य्ये केतूद्गमे भूचलादिदोषे ॥
इत्यादि । अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । स्वरचक्रनिर्णयः । अकथहचक्रनिर्णयः । ऋणिधनिचक्रनिर्णयः । नक्षत्रगण-मैत्रीविचारः । राशिचक्रकथनम् । भौतिकचक्रकथनम् । अकड़मचक्रनिरूपणम् । कूर्म्मचक्र-निरूपणम् । दीक्षाफलनिरूपणम् । गुरुलक्षणकथनम् । शिष्यलक्षणकथनम् । दीक्षायां मासतिथि-नक्षत्रलग्नतीर्थस्थाननिर्णयः । एतत् सर्वनिरूपकवचनपरम्पराया व्याख्यानञ्च ॥

No. 275. मन्त्रोद्धारः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 20. Lines, 7 on a page. Extent, 437 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kātihālī, District Mayamanasiṁha, Paṇḍita Parāṇacandra Tarkālaŋkāra. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।
अथ क्रमान्मन्त्रोद्धारो लिख्यते तत्रादौ भुवनेश्वर्य्याः । ह्रीं ।
नकुलीशोऽग्निमारूढो वामनेत्रार्द्धचन्द्रवान् ।
वीजं तस्याः समाख्यातं सेवितं सिद्धिकाङ्क्षिभिः ॥ इत्यादि ।

End. क्रीं गौरि रुद्रदयिते योगेश्वरि ह्रीं फट् स्वाहा । क्रीं गौरि रुद्रदयिते योगेश्वरि सर्व्वम्मे फट् ॥ * ॥ (?)

विषयः । मन्त्रोद्धारादिनिरूपणम् ।

No. 276. मलमासार्थसंग्रहः. By **गुरुप्रसादशर्म्मा**. Substance, country-made paper, 17 × 3 inches. Folia, 30. Lines, 8 on a page. Extent, 990 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Pargaṇa Vagḍi, District Medinīpura grāma Telivani, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।
स्मृते स्मृतिवचनस्य एकलमविवच्छितम् ।
नानास्मृतिवचनानां व्याख्येयत्वात् तत्त्वं अर्थविशेषं वास्तविकार्थमिति यावत्

वक्ति निरूपयति । निरूपणं ज्ञानानुकूलवचनं । व्याख्येयस्मृतिवचनस्य सामान्यतो विषयानाह मलिम्लुच इत्यादि । अत्र सप्तम्यर्थो विषयत्वं यत्र निर्णयपदोत्तरं सप्तमी तत्र जनकत्वरूपं विषयत्वं अन्यत्र ज्ञानजनकत्वरूपमिति विशेषः ॥ इत्यादि ।

End. तथाविधकन्यादात्री विमाता सपिण्डनाधिकारिणी तत्र कथं तद्दिने नापकर्षः । कालबाधाभावादिति चेदत्रोच्यते ।
बहूनामेकधर्म्माणामेकस्यापि यदुच्यते ।
सर्व्वेषामेव तत् कुर्य्यादेकरूपा हि ते स्मृताः ॥
इति बौधायनवचनात् यद्वहर्वेत्यनेन सर्व्वेषामन्नपूर्व्वदिनेऽपकर्षः ।

Colophon. इत्याम्ना मलमतिविस्तरेण ॥ ० ॥
बालानां स्मरणार्थन्तु श्रीगुरुप्रसादशर्म्मणा ।
संकलितान्यमूनीह वचनानि मलिम्लुचे ॥
धूलिधवलभुजाभ्यां गलमवलम्ब्य स्थितो यशोदायाः ।
रजतसूत्रग्रथितो हरिरिव नीलमणिर्जयति ॥

विषयः । संक्षेपेण मलमासार्थव्यवस्थादिनिरूपणम् ।

No. 277. महाप्रदीपदानपद्धतिः. Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 2. Lines, 6 on a page. Extent, 48 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̃ṭhālpāḍā, District 24-Parganās, Paṇḍita Ramatāraṇa Ṭhākūra. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. अथ महाप्रदीपदानविधिः । मार्कण्डेय उवाच ।
येयं दीपान्विता राजन् ख्याता पञ्चदशी भुवि ।
तत्र दीपप्रदानेन कुलानामुद्धरेच्छतम् ॥ इत्यादि ।

End. ततस्तामशलाकया दीपं प्रबोधयेत् ततः प्रभाते दक्षिणां दत्वाच्छिद्रावधारणं कुर्य्यात् ।

Colophon. इति महाप्रदीपदानपद्धतिः समाप्ता ॥

विषयः । दीपान्वितामावास्यायां महाप्रदीपदानविधिस्तत्प्रयोगादिश्च ।

No. 278. **महामोक्षतन्त्रम् .** Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 112. Lines, 8 on a page. Extent, 3,024 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, new. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।
कैलासशिखरे रम्ये संस्थिते भवसन्निधौ ।
पप्रच्छ भक्तियोगेन पार्व्वती शङ्करं प्रति ॥
शङ्करुवाच ।
आलोक्य सर्व्वशास्त्राणि यानि यानि श्रुतं प्रभो ।
भूयो भूयो विचार्य्यं हि ब्रह्माण्डवच्च देहकम् ॥
बृह..ण्डवत् यद्रूपं तद्रूपं क्षुद्रविग्रहकम् ।
यानि गुणानि ब्रह्माण्डे तानि सन्ति कलेवरे ॥
अधिकन्तु भुक्त्यर्थं च विहारार्थं दशेन्द्रियाः ।
यस्मान्निराकारं ब्रह्म सहस्रारे स्थितं प्रभो ॥
ब्रह्माण्डाद्ये तु मध्ये यत् सर्व्वं तिष्ठ कलेवरे ।
अधान्तं तव वाक्यं हि तद्वद्ब्रह्म हरिर्व्वचः (?) ॥
तथापि परमेशान सन्देहो मां न मुञ्चति ।
बृहद्ब्रह्माण्डमध्ये तु महाभीमः सुमेरुकः ॥
सुमेरुस्थं सप्तस्वर्गं दक्षभागे सुरेश्वर ।
स एव सप्तपद्मं स मूलावधि सहस्रकम् ॥
तत्कुक्षौ हरिकिंपुरुषभारतवर्षं क्रमात्त्रयम् (?) ।
इलादिकुरुवर्षान्तं चतुर्वर्षोत्तरे क्रमात् ।
केतुमानभवद्वर्षो पूर्व्वपश्चिमतः स्थितः ॥ इत्यादि ।

End. चैतन्याकारजीवस्थं यद्यद् दुःखमवस्थितम् ।
तत्तत् छत्स्नं लभेद्दुःखं गर्भागारे यावत् स्थितः ॥
ब्रह्मध्यानं ब्रह्मज्ञानं ब्रह्मस्नानञ्च तद्वद ।
महामोक्षतन्त्रविद् यः स सर्व्वज्ञ एव मोक्षगः ॥

Colophon. इति महामोक्षतन्त्रे शङ्करीशङ्करसंवादे महामोक्षकल्पे स्थूलसूक्ष्मादिब्रह्म-योगविवरणे चतुःषष्टितमः पटलः समाप्तः ॥

विषयः। १ मे पटले,— शङ्करीशङ्करयोः संवादेन शरीरस्य क्षुद्रब्रह्माण्डरूपत्वकथनम्। बृहद्ब्रह्माण्डे भारतवर्षादिनिरूपणम्। अन्तर्यागादिविषये दिङ्निरूपणम्। महाकाल्याः प्रकृतित्वकथनपूर्व्वकं प्रकृतिपुरुषयोर्जगत्सृष्टिप्रक्रियाकथनञ्च। २ ये पटले,— अष्टादशमहाविद्योत्पत्तिकथनम्। अष्टादशभैरवोत्पत्तिकथनम्। तत्र तत्र तेषां रूपादिवर्णनञ्च। ३ ये पटले,— कालिकायाः शववाहनादिकारणकथनम्। शिवलिङ्गोत्पत्तिकथनम्। शिवस्य शवरूपत्वे कारणादिकथनञ्च। ४ र्थे पटले,— शिवस्य क्षित्याद्यष्टमूर्त्तिष्टनामकथनम्। योनिबीजकथनम्। लिङ्गबीजकथनम्। महाबीजकथनम्। बमुबमिति गण्डवाद्यमाहात्म्यादिकथनञ्च। ५ मे पटले,— काली स्वरूपककारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। ६ ष्ठे पटले,— तारैकजटा-नीलसरस्वतीस्वरूपतकारादिशतनामकथनम्। ७ मे पटले,— त्रिपुरसुन्दरीसकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। ८ मे पटले,— भुवनेश्वरीभकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। ९ मे पटले,— भैरवीस्वरूपभकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। १० मे पटले,— छिन्नमस्तास्वरूपछकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। ११ शे पटले,— धूमावतीस्वरूपधकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। १२ शे पटले,— वगलामुखीस्वरूपवकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। १३ शे पटले,— मातङ्गीस्वरूपमकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। १४ शे पटले,— कमलास्वरूपककारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। १५ शे पटले,— वाग्वादिनीस्वरूपवकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। १६ शे पटले,— अन्नपूर्णास्वरूपाकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। १७ शे पटले,— प्रत्यङ्गिरास्वरूपशतनामस्तोत्रकथनम्। १८ शे पटले,— त्वरितास्वरूपतकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। १९ शे पटले,— दुर्गास्वरूपदकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। २० शे पटले,— मातङ्गीस्वरूपमकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। २१ शे पटले,— कामाख्यास्वरूपककारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। २२ शे पटले,— बालास्वरूपवकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। २३ शे पटले,— निगमशास्त्रपुराणशास्त्रादीनामुद्भवकथनम्। तत्र रुद्रयामलब्रह्मयामलादितः सामवेदादीनामुत्पत्तिकथनम्। अश्वक्रान्त रथक्रान्त विष्णुक्रान्तविवरणकथनञ्च। अथ अष्टाविंशत्युत्तरशतसंख्यतन्त्रशास्त्रोत्पत्तिकथनम्। तत्र तेषां नामकथनम्। यथा,— कालीतन्त्रं, मुण्डमालातन्त्रं, तारातन्त्रं, वीरतन्त्रं, शिवसारतन्त्रं, दीक्षातन्त्रं, बृहत्तारतन्त्रं, महासारतन्त्रं, निर्व्वाणतन्त्रं, विश्वसारतन्त्रं, तत्त्वसारतन्त्रं, वर्णसारतन्त्रं, गुरुतन्त्रं, गुप्तसारतन्त्रं, शम्भुरहस्यतन्त्रं, छिन्नार्चनतन्त्रं, भैरवतन्त्रं, भैरवीतन्त्रं, लतार्चनतन्त्रं, तोड़लतन्त्रं, बृहत्तोड़लतन्त्रं, नीलतन्त्रं, बृहन्नीलतन्त्रं, कङ्कालमालिनीतन्त्रं, महानिर्व्वाणतन्त्रं, बृहन्निर्व्वाणतन्त्रं, राधातन्त्रं, माहेश्वरीतन्त्रं, सिद्धेश्वरतन्त्रं, मातृकाभेदतन्त्रं समयातन्त्रं, सिद्धतन्त्रं, गुप्तसाधनतन्त्रं, सर्व्वस्वतन्त्रं, मातृकातन्त्रं, महातन्त्रं, शिवतन्त्रं, अक्षयातन्त्रं, कुमारीतन्त्रं, सारात्सारतन्त्रं, कुलार्णवतन्त्रं, कालिकाकुलसर्व्वस्वतन्त्रं, कालीकल्पतन्त्रं, कालीतन्त्रं, वाराहीतन्त्रं, योगिनीतन्त्रं, योगिनीहृदयतन्त्रं, गौरीतन्त्रं, योगतन्त्रं, धर्म्मतन्त्रं, श्रीतन्त्रं, विन्दुतन्त्रं सनत्कुमारतन्त्रं, त्रिपुरासारतन्त्रं, योगिनीविजयतन्त्रं, महायोगिनीतन्त्रं, बृहद्योगिनीतन्त्रं, शिवार्चन-

तन्त्रं, सम्बरतन्त्रं, मालिनीतन्त्रं, शूलिनीतन्त्रं, महामालिनीतन्त्रं, बृहन्मालिनीतन्त्रं, कुक्कुटतन्त्रं, महामोक्षतन्त्रं, बृहन्मोक्षतन्त्रं, मोक्षतन्त्रं, गणेशतन्त्रं, सारदातन्त्रं, श्यामातन्त्रं, गोपीतन्त्रं, भूततन्त्रं, भूतलिपितन्त्रं, उड्डीशतन्त्रं, कामधेनुतन्त्रं, कामिनीतन्त्रं, मोहनतन्त्रं, मोहिनीतन्त्रं, सम्मोहनतन्त्रं, समीरणतन्त्रं, वीरभद्रतन्त्रं, महावीरतन्त्रं, कामकेशरतन्त्रं, कुलचूड़ामणितन्त्रं, चूड़ामणितन्त्रं, भावचूड़ामणितन्त्रं, चिन्तामणितन्त्रं, वरदातन्त्रं, ज्ञानार्णवतन्त्रं, हंसतन्त्रं, कालीविलासतन्त्रं, नित्यातन्त्रं, चिदम्बरतन्त्रं, विज्ञापनतन्त्रं, फेत्कारिणीतन्त्रं, उत्तरतन्त्रं, नारायणीतन्त्रं, ऊर्द्धाम्नायतन्त्रं, ज्ञानदीपतन्त्रं, निरुत्तरतन्त्रं, गौतमीयतन्त्रं, गन्धर्व्वतन्त्रं, कुब्जिकातन्त्रं, योनितन्त्रं, मुक्तावलितन्त्रं, कामाख्यातन्त्रं, श्रीक्रमतन्त्रं, स्वतन्त्रतन्त्रं, बृहच्छ्रीक्रमतन्त्रं, बालाविलासतन्त्रं, गुर्व्वर्चनतन्त्रं, तीक्ष्णतन्त्रं, कामरत्नतन्त्रं, डामरतन्त्रं, समयाचारतन्त्रं, अन्नदातन्त्रं, राजराजेश्वरीतन्त्रं, मेरुतन्त्रं, गोप्यगोपनलीलामृततन्त्रं, सङ्केततन्त्रं, महिषमर्द्दिनीतन्त्रं, मङ्गलतन्त्रं, चीनतन्त्रं, गायत्रीतन्त्रं, सिद्धलहरीतन्त्रं, ब्रह्माण्डतन्त्रं, महानिरुत्तरतन्त्रं, भूतेश्वरतन्त्रञ्च। २४ शे पटले,—कलौ संसर्गजपापनिरूपणम्। तत्र घटकादीक्षितब्राह्मणादीनां संसर्गपरित्यागावश्यकतानिरूपणम्। तुलसीमालातिलकाद्यलङ्कृतस्य राधे कृष्णेति मुहुर्भाषमाणस्य भिक्षापरायणस्य सङ्करणे रौरवादिप्राप्तिकथनम्। कन्याविक्रयादिदोषकथनम्। शूद्रादियाजनदोषकथनम्। शूद्रादिगमनदोषकथनञ्च। अथ तान्त्रिकप्रायश्चित्तविधिः। २५ शे पटले,— स्त्रीशूद्रबालकादीनां प्रायश्चित्तार्द्धविधानम्। अथ विस्तरतो नरकवर्णनम्। स्वर्गादिवर्णनञ्च। २६ शे पटले,— कालीतारयोः महामहाविद्यात्वकथनम्। २७ शे पटले,— हरिशयने मन्त्रसिद्ध्युपायकथनम्। २८ शे पटले,— कौलाचारस्य सर्व्वथा प्राधान्यकथनम्। कौलाचारनिरूपणम्। २९ शे पटले,— जीवन्मुक्त्युपायादिकथनम्। ब्रह्मयोगादिकथनम्। ३० शे पटले,— धर्म्मार्थकाममोक्षरूपचतुर्व्वर्गविवरणम्। ३१ शे पटले,— परममुक्तियोगविवरणम्। तत्र भक्तियोगविवरणम्। ३२ शे पटले,— महायोगकथनम्। तत्र विस्तरतः अन्तर्यागादिकथनम्। ३३ शे पटले,— महामोक्षकल्पकथनम्। तत्र ब्रह्मयोगप्राणायामस्वरूपादिकथनञ्च। ३४ शे पटले,— वर्णमालाविवरणम्। अन्तर्मालाकथनम्। ३५ शे पटले,— अं अः परविन्दुप्रकरणे लकारद्वयविवरणम्। ३६ शे पटले,— महान्तरमालाविवरणम्। तत्र सहस्रारपद्मस्वरूपादिकथनञ्च। ३७ शे पटले,— वर्णब्रह्मस्तोत्रकथनम्। ३८ शे पटले,— अन्तर्होमविधिः। तत्र आब्रह्म-स्तम्बपर्य्यन्तं मन्त्रपुटादिविवरणञ्च। ३९ शे पटले,— शून्यस्थब्रह्माण्डगोले कालराज्यादिविवरणम्। ४० शे वहिर्यागविधिः। तत्र कुम्भकादिस्वरूपकथनम्। ४१ शे पटले,— वहिर्यागलक्षणादिकथनम्। ४२ शे पटले,— प्राणायामस्वरूपादिकथनम्। ४३ शे पटले,— भूतशुद्ध्यादिविधिः। ४४ शे पटले,— ऋष्यादिन्यासविधिः। षोढ़ान्यासादिविधिश्च। ४५ शे पटले,— षोड़शोपचारविधिः। तत्र यन्त्रपुष्पादिविवेचनम्। मुद्रालक्षणकथनञ्च। ४६ शे पटले,— वहिर्यागान्तर्यजनयोः स्मरण-

कीर्त्तनादिविधिः । ४७ शे पटले गायत्रीजपविधिः । ४८ शे पटले,— गायत्रीस्तोत्रकथनम् । ४९ शे पटले,— होमविधिः । बलिदानविधिश्च । ५० शे पटले,— एकादशाश्रमकथनम् । सन्न्यासिलक्षणादिकथनम् । दण्डिलक्षणकथनम् । अवधूतलक्षणादिकथनम् । वानप्रस्थादि-लक्षणकथनम् । ५१ शे पटले,— ब्राह्मणलक्षणकथनम् । ५२ शे पटले,— मन्त्रदातादिगुण-लक्षणकथनम् । हंसादिस्वरूपकथनञ्च । ५३ शे पटले,— महापुरश्चरणादिविधिः । ५४ शे पटले,— षट्चक्रविवरणम् । तत्र विशेषतो मूलाधारविवरणञ्च । ५५ शे पटले,— स्वाधिष्ठान-विवरणम् । ५६ शे पटले,— मणिपूरचक्रविवरणम् । ५७ शे पटले,— अनाहतचक्रविवरणम् । ५८ शे पटले,— विशुद्धचक्रविवरणम् । ५९ तमे पटले,— आज्ञाख्यचक्रविवरणम् । ६० तमे पटले,— विस्तरतः सहस्रदलविवरणम् । ६१ तमे पटले,— भक्तिस्वरूपादिकथनम् । सत्सङ्गादि-माहात्म्यकथनम् । वेदादिलक्षणञ्च । ६२ तमे पटले,— ब्रह्मज्ञानयोगकथनम् । अमरयोग-कथनञ्च । ६३ तमे पटले,— ब्रह्मयोगविवरणम् । ६४ तमे पटले,— ब्रह्मणः स्थूलसूक्ष्मादिरूप-कथनम् । सुखदुःखयोः स्वरूपादिकथनञ्च ॥ इति शम् ।

No. 279. महिम्नःस्तवकौमुदी. By गोविन्दानन्दतर्काचार्य्यः. Substance, country-made paper, $13 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 11. Lines, 7 on a page. Extent, 298 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganas, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥

श्रीगोविन्दपदद्वन्द्वनखेन्दुरश्मिसन्ततिः ।
अस्मच्चिन्तातिसम्भ्रान्तचित्तध्वान्तं धुनोतु मे ॥
क्रियते श्रीमता तातपादरेणूपदेशतः ।
गोविन्दसुधिया शस्ता महिम्नः स्तवकौमुदी ॥ इत्यादि ।

End. कुसुम इति ॥ पुष्पदन्तनामा गन्धर्व्वराजः इन्दुमौलेर्महादेवस्य दासः अस्य निर्म्माल्यलङ्घनेन रोषात् निजमहिम्नो भ्रष्टः सन् स्तवनमकार्षीत् कीदृशं स्तवनं × × × गुरु गुर्व्वर्थं दिव्यानां देवानां दिव्यमुपादेयं इत्यर्थः ॥

Colophon. इति श्रीगोविन्दानन्दाचार्य्यविरचिता महिम्नः स्तवकौमुदी समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । पुष्पदन्तप्रणीतस्य "महिम्नः पारन्ते" इत्यादिस्तवस्य व्याख्यानम् ।

No. 280. महिम्नःस्तवपञ्जिका. Substance, country-made paper, 15 × 3 inches. Folia, 9. Lines, 9 on a page. Extent, 364 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1774. Place of deposit, District Vā̃kuḍā Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ॥

अनुसर सततं प्रभोः स्वरूपं
शमयति यः परमापदो नराणाम् ।
श्रितकमलतरोः शशाङ्कमौले-
र्निरुपमलोचन × × नूपुराङ्घ्रिः ॥
स्तोत्रराज-सुविस्तीर्ण-दुर्बोध-पदपञ्जिका ।
स्तोकपाठविशुद्ध्यर्थं क्रियते पञ्जिका मया ॥
पुरा किलासीद्दक्षिणापथे शान्तिकर्णिनामन्दपतेरुद्याने शिवनिर्माल्यलङ्घनाद्व्याहतगतिः पुष्पदन्तनामा कश्चन गन्धर्व्वस्तत्राभून्मदाहतान्तः । अनन्तरं स्वर्गगमनाय बन्धनमोचनाय च स्तुतिमिमां चकार सः ॥ इत्यादि ।

End. असितगिरिसमं स्यात् कज्जलं सिन्धुपात्रं
सुरतरुवरशाखा लेखनी पत्रमुर्व्वी ।
लिखति यदि गृहीत्वा सारदा सर्व्वकालं
तदपि तव गुणानामीश पारं न याति ॥
श्रीपुष्पदन्तमुखपङ्कजनिर्गतेन
स्तोत्रेण किल्बिषहरेण हरिप्रियेण
कण्ठस्थितेन पठितेन गृहाश्रितेन
संप्रीणितो भवति भूतपतिर्महेशः ॥

Colophon. इति पुष्पदन्तविरचितमहिम्नःस्तोत्रटीका समाप्ता ॥ * ॥ शकाब्दाः १७७४ ।

विषयः । पुष्पदन्तविरचितस्य महिम्नःस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 281. महिम्नःस्तवरहस्यप्रकाशः. By जगदीशपञ्चाननभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 20 × 4 inches. Folia, 20. Lines, 6 on a page. Extent, 817 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1570. Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
अर्द्धस्याणुविलग्नाप्यर्द्धमपर्णानता कापि ।
अधिकफलजनयित्री भवतां भूत्यै चिरं भूयात् ॥
पुष्पदन्तसम्प्रणीतस्तवे सम्प्रति शूलिनः ।
विदुषा जगदीशेन रहस्यार्थः प्रकाश्यते ॥ इत्यादि ।

End. वाग्देवताया असाध्यत्वेन सुतरां देवतान्तरमतिदूरपराहतमिति । पारं समाप्तिं । याति प्राप्नोति । पक्षत्रयेऽपि तुल्यमिति दिक् ।

Colophon. इति श्रीजगदीशपञ्चाननभट्टाचार्य्यविरचितः श्रीशिवमहिम्नःस्तवरहस्यप्रकाशः सम्पूर्णः ॥ हरये नमः शुभमस्तु शकाब्दाः १५७० ता० १५ चैत्र ।

विषयः । पुष्पदन्तप्रणीतस्य "महिम्नः पारन्ते" इत्यादिस्तवस्य व्याख्यानम् ॥

No. 282. महिषमर्द्दिनीतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 6 × 3 inches. Folia, 9. Lines, 5 on a page. Extent, 95 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̃ṭhālpāḍā, District 24-Parganās, Paṇḍita Navīnacandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः परदेवतायै ॥ श्रीचण्डिकोवाच ॥
प्रासादं मण्डपं वापीं यदि देव्यै निवेदयेत् ।
विधानं तस्य माहात्म्यं वद मे परमेश्वर ॥
श्रीशङ्कर उवाच ।
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि येन प्रासादमुत्सृजेत् ।
तस्यैव पश्चिमे भागे वेदिकां चतुरस्त्रिकाम् ॥
प्रकुर्य्याद्दृढयत्नेन वस्त्रेण वेष्टनञ्चरेत् ।
तदभावे महेशानि शणेन वेष्टयेत् सुधीः ॥ इत्यादि ।

End. गुरोरङ्गं महेशानि देवताकारमुत्तमम् ।
गुरोः क्रिया महेशानि पूजामूलं महत् पदम् ॥
गुरोर्वाक्यं मूलमन्त्रं परं ब्रह्ममयो गुरुः ।
अनेन विधिना देवि भावयेत् प्रत्यहं गुरुम् ।
तदेव सकला सिद्धिर्जायते कमलेक्षणे ॥ ० ॥

Colophon. इति मह्षिमर्द्दिनीतन्त्रे देवीदेवसंवादे दशमः पटलः ॥ ० ॥ श्रीदुर्गा ।

विषयः। देवीप्रासादायुत्सर्गनिरूपणम् । गुरुपूजाविधानादिनिरूपणञ्च ।

No. 283. महोड्डीशतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 8 × 4 inches. Folia, 21. Lines, 11 on a page. Extent, 462 çlokas. Character, Nāgara. Date, Sambat 1821. Place of deposit, at the Kālīmaṭha, Ramnā, Ḍhākā. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।

उड्डीशे च समाकीर्णे योगिवृन्दसमाकुले ।
प्रणम्य शिरसा गौरी परिपृच्छति शङ्करम् ॥
विशेषेण तु तत्त्वं कथयस्व प्रभो मम ।
अन्यांश्च विविधैः कार्य्यान् मन्त्रांश्च ब्रूहि भैरव ॥
ईश्वर श्रोतुमिच्छामि लोकनाथ जगद्गुरो ।
प्रसादं कुरु मे देव ब्रूहि कर्म्मार्थसाधनम् ॥
शुभङ्कर महाभाग सर्व्वसिद्धिप्रदायक ।
पृच्छामि त्वां जगन्नाथ संसारस्थितिकारणम् ॥
पृच्छामि देवदेवेश लोकानां हितकाम्यया ।
वशीकरणमुच्चाटं मोहनं स्तम्भनं तथा ॥
शान्तिकं पौष्टिकं कर्म्म विविधानि महेश्वर ।
चतुर्हानि मनोहानिः श्रुतिहानिस्तथैव च ॥
ज्ञानहानिः क्रियाहानिः कीलकञ्च तथापरम् ।
कार्य्यस्तम्भः सुरेशान शोषणं पोषणं तथा ॥
तद्द्रव्याणि विशेषेण तत्परं ब्रूहि मे प्रभो ।
अन्यांश्च विविधान् कार्य्यान् सात्त्विकान् ब्रूहि भैरव ॥ (?) इत्यादि ।

End. लौहत्रिशूलं कृत्वा विषरुधिरलिप्तमयुतेनाभिमन्त्रितं यस्य नाम्ना भूमौ लिखति तस्योपरि त्रिशूलं रोपणीयम् । तस्य मृत्युर्भवति । पलाशबीज मेदा करीये मन्दारको दुधसीं पुटदेव ।२०१। फेरि दुधसीं गोलि बांधि राखलु । जहां विछु मारै तहां मन्दारके दुधसें घसि लगावै विछु अवश्य उतर जाद ॥

Colophon. इति श्रीमहान् उड्डीशोप्रान् समाप्तम् ॥ संवत् १८९१ ।

विषयः । आकर्षणविधिः । उन्मादनविधिः । विद्वेषणविधिः । उच्चाटनविधिः । स्तम्भनविधिः । वशीकरणविधिः । अन्धीकरणविधिः । मूकीकरणविधिः । गात्रसङ्कोचनविधिः । खञ्जीकरणविधिः । भूतज्वरकरणविधिः । शस्त्रशास्त्रदूषणविधिः । पानीयशोषणविधिः । दधिमधुनाशनविधिः । मद्यकरणविधिः । गजवाजिप्रकोपनविधिः । भुजगावेशनविधिः । सर्पविनाशनविधिः । पुरप्रवेशनादिविधिः । वेतालसिद्धिकथनम् । पादुकासिद्धिकथनम् । अञ्जनादिविधिः । क्वचित् क्वचित् हिन्दीभाषया तत्तत्प्रक्रियादिकथनञ्च । इति शम् ।

No. 284. मातृकाभेदतन्त्रम् . Substance, country-made paper 19 x 5 inches. Folia, 36. Lines, 5 on a page. Extent, 664 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihāri Rāya. Appearance, new. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ॥

कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नोपशोभिते ।
पप्रच्छ परया भक्त्या भैरवं परमेश्वरम् ॥
श्रीचण्डिकोवाच ।
त्रिपुरापूजनं नाथ सर्व्वरत्नैर्विशेषतः ।
कलिशेषे सर्व्वरत्नं गुप्तभावं तथा मणिम् ॥
केनोपायेन देवेश स्वर्णरत्नादि लभ्यते ।
तद्वदस्व विशेषेण यथा रत्नादिकं भवेत् ॥
यन्नोक्तं सर्व्वतन्त्रेषु तद्वदस्व दयानिधे ।
श्रीशङ्कर उवाच ।
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यथा रत्नादिकं भवेत् ।
मन्त्रेजपा पावकेन किं रत्नं न हि लभ्यते ॥
यथा सामुद्रकेणैव शुभसम्बलकेन च ।
समूलस्य प्रकारं हि शृणु देवि प्रयत्नतः ॥
चीनतन्त्रानुसारेण पूजयेत् सिद्धकालिकाम् ।
अथवा पूजयेद्देवीं दक्षिणां कालिकां पराम् ॥
काशीतन्त्रोक्तविधिना सम्यक् जपपूजनम् ।
सत्ये चैकन्तु त्रेतायां द्विगुणं द्वापरे त्रयम् ॥

एवं सर्व्वत्र जानीयाच्चतुर्गुणजपं कलौ ।
आनीय बहुयत्नेन सम्बलं तोलकद्वयम् ॥
वसु वाद्यं शिवं चाद्यं मायाविन्दुविभूषितम् ।
बीजत्रयं चाष्टशतं प्रजपेत् सम्बलोपरि ॥
अशीतितोलकं मानं कृष्णाधेनुसमुद्भवम् ।
दुग्धमानीय यत्नेन चाष्टोत्तरशतं जपेत् ॥
वस्त्रयुक्तेन सूत्रेण दुग्धमध्ये विनिःक्षिपेत् ।
उत्तापं जनयेद्धीमान् मन्दमन्देन वह्निना ॥ इत्यादि ।

End. अभक्त्या परमेशानि यदि धारणमाचरेत् ।
जपपूजादिकं तस्याः सन्दहेत् तेन तेजसा ॥
श्रीचण्डिकोवाच ।
प्राणान्तेऽपि च कर्त्तव्यं पूजनं मोक्षदायकम् ।
न यजेद् यदि मोहेन सैव पापनशी भवेत् ॥

Colophon. इति मातृकाभेदतन्त्रे चतुर्द्दशः पटलः ॥

विषयः । चण्डिकया सह शङ्करस्य संवादेन स्वर्णरत्नादिप्राप्त्युपायकथनम् । तत्र स्वर्णादिलिप्सया युगभेदेन जपपूजादिनियमः । कारणस्य दुग्धीकरणविधिः । कारणस्य गन्धहीनलकरणविधिश्च । अथ पुत्रोत्पादनकारणकथनम् । तत्र नाभिपद्मादिनिरूपणञ्च । अथ भोगेनैव मोक्षप्राप्तिकथनम् । कुण्डलिनीमुखे आहुतिक्रमकथनम् । प्रसङ्गात् होमकुण्डविधिः । आहुतिपरिमाणादिकथनम् । ब्राह्मणानां कारणपानाधिकारकथनम् । ब्राह्मणलक्षणादिकथनम् । कारणग्रहणविधिः । शिवनिर्म्माल्यग्रहणविधिः । गङ्गामाहात्म्यकथनम् । सुरादेवीमाहात्म्यकथनम् । महामालामाहात्म्यकथनम् । महामालाया गङ्गाजलस्पर्शदोषकथनञ्च । अथ पारदभस्मीकरणक्रमकथनम् । स्वयम्भूकुसुमादिनिरूपणम् । पारदभस्मपरीक्षाप्रकारः । पारदभस्ममाहात्म्यकथनञ्च । अथ रोगभयादिनिवारणोपायकथनम् । ततः चामुण्डामन्त्राराधनाविधिः । तत्र चण्डीपाठक्रमकथनम् । तत्पाठमाहात्म्यकथनञ्च । अथ त्रिपुरामहामन्त्रादिकथनम् । तत्र प्रातःकृत्यादिकथनम् । गुरुस्तोत्रादिकथनम् । गुरुकवचकथनम् । श्रीविद्याध्यानादिकथनम् । शिवपूजां विना शक्तिपूजायामनधिकारकथनम् । शिवपूजाधारादिनिरूपणम् । शिवलिङ्गगठनादिविधिः । तत्र पारदशब्दनिर्व्वचनम् । पारदलिङ्गपूजामाहात्म्यादिकथनम् । पारदताड़नादौ शान्तिविधिः । हविष्ये मत्स्यताम्बूलादिविधिः । पारदभस्मक्रमकथनम् । तत्र होमद्रव्यकथनञ्च । अथ महिषादिवलिदानक्रमकथनम् । शक्तिविषये वलिदानस्यावश्यकत्वकथनम् । मातृकाभेदतन्त्रश्रवणादिमाहात्म्यकथनञ्च । अथ प्रासादादिप्रतिष्ठाविधिः ।

तान्त्रिके कर्म्मणि तन्त्रधारकादेरनावश्यकत्वकथनञ्च । अथ कूपादिदानविधिः । तत्तत्फलादि-कथनञ्च । अथ यज्ञे सूत्रादिपरिमाणकथनम् । अथ पूजाधारनिरूपणम् । तत्र घटस्थापनादि-विधिः । यन्त्रसन्निधाने प्रतिमादिकरणदोषकथनम् । बिल्वपत्रमाहात्म्यकथनम् । लिङ्गपूजादि-माहात्म्यकथनञ्च । अथ शक्तिभेदनिरूपणम् । मन्त्रग्रहणविधानादिः । मालाग्रहणादिविधिः । जपविधिः । दिव्यवीरादिभावलक्षणादिकथनम् । ब्राह्मणादिभेदेन मोक्षाधिकारनिरूपणम् । साधिकाया लक्षणादिकथनञ्चेति ।

No 285. मायातन्त्रम् . Substance, country-made paper, 16 × 5 inches. Folia, 5. Lines, 6 on a page. Extent, 140 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta Çyāmavāzāra, Viçvakoṣa office, Bābu Nagendranātha Vasu. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीमहादेव उवाच ।

शृणु प्रिये प्रवक्ष्यामि योगसाधनमुत्तमम् ।
विना भावेन देवेशि न सिध्येत कदाचन ॥
त्रिधा भावो महेशानि साधकानां सुखप्रदः ।
वरं मुक्तिमवाप्नोति भावाद्धि साधकाग्रणीः ॥
पशुभावस्थितो मन्त्री बहुक्लेशेन सिध्यति ॥ इत्यादि ।

End. तत्रैवासितपक्षे तु पञ्चदश्यां निशार्द्धके ।
पूजयेच्च फलैर्लक्षैः शक्तितो वापि कालिकाम् ॥
भाद्रे मास्यसिते पक्षे रोहिणीसहिताष्टमी ।
तस्यां निशार्द्धसमये पूजयेच्चण्डिकां पराम् ॥
नभस्ये शुक्लपक्षे तु नवमी दौर्गसंज्ञिता ।
तस्यां प्रपूजयेद्दुर्गां शतपत्रे महेश्वरि ॥ ० ॥

Colophon. इति मायातन्त्रे सप्तदशः पटलः ।

विषय:। अत्र प्रथमं भावादिनिरूपणम् । ततो भुवनेश्वरीकवचादिः । चण्डीपाठ-विध्यादिः । चण्डीपाठफलादिकथनञ्च । अथ दिव्यपश्वादिभावत्रयनिरूपणम् । कलौ ज्ञानो-पायादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 286. **मुक्तिकोपनिषद् .** Substance, country-made paper, 10×6 inches. Folia, 7. Lines, 11 on a page. Extent, 173 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Teliveni *viâ* Gaḍveta, District Medinīpura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ तत् सत् ॥ अथ मुक्तिकोपनिषत् ।
ॐ पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात् पूर्णमुदच्यते ।
पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥
ॐ शान्तिः ॐ शान्तिः ॐ शान्तिः हरिः ॐ ॥
ॐ अयोध्यानगरे रम्ये रत्नमण्डपमध्यमे ।
सीता-भरत-सौमित्रि-शत्रुघ्नाद्यैः समन्वितम् ॥
सनकाद्यैर्मुनिगणैर्वशिष्ठाद्यैः शुकादिभिः ।
अन्यैर्भागवतैश्चापि स्तूयमानमहर्निशम् ॥ इत्यादि ।

End. तदेतत् तदृचाभ्युक्तं तद्विष्णोः परमं पदम् ।
सदा पश्यन्ति सूरयः दिवीव चक्षुराततम् ॥
तद्विप्रासोऽतद्विप्रासो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते ।
विष्णोर्यत् परमं पदं ॐ सत्यमित्युपनिषत् सत्यमित्युपनिषत् ॥
ॐ पूर्णमदः इति शान्तिः । ॐ तत् सत् ।

Colophon. इति शुक्लयजुर्वेदगता मुक्तिकोपनिषत् समाप्ता ॥ * ॥

विषयः । मुक्त्युपायादिनिरूपणम् ।

No. 287. **मुक्तिविचारः .** Substance, country-made paper, 18×2½ inches. Folia, 8. Lines, 7 on a page. Extent, 357 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vā̃kuḍā, Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥ अथ कस्तावदपवर्गः तत्रात्यन्तिकी दुःखनिवृत्तिरपवर्गः इत्याचार्य्यप्रभृतयः । तत्र निवृत्तिः ध्वंसः । तस्यात्यन्तिकत्वञ्च स्वसमानाधिकरणदुःखप्रागभावासमानकालीनत्वं स्वसमानाधिकरणदुःखासमानकालीनत्वं वा । मुक्त्यनन्तरञ्च तस्य पुंसो दुःखानुत्पादात् । इत्यादि ।

End. न त्वेकपक्षो विरमः प्रयातीति तद्वत् तादृशकर्म्मणां तत्त्वज्ञानस्य प्रतिबन्धकदुरितनिवर्त्तकतया प्रागपेक्षितत्वेऽपि नोपदर्शितत्र्यत्योरुपकारत्वेन उभाभ्यामुपपत्तेः तेषां मुक्तिकारणत्वे मानाभावादित्यास्तां विस्तरः ॥

Colophon. इति समाप्तोऽयं मुक्तिविचारः ॥

विषयः। विचारमुखेन मुक्तिनिरूपणम् ।

No. 288. मुग्धबोधटीका. By कार्त्तिकेयसिद्धान्तः. Substance, country-made paper, 20 × 4 inches. Folia, 217. Lines, 7 on a page. Extent, 9,399 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstri. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य पार्व्वतीशानौ मूढानां ज्ञानदौ यतः ।
क्रियते मुग्धबोधस्य टीकेयं यत्नतो मया ॥
यद्यहं श्रीकार्त्तिकेयो मन्दबुद्धिस्तथापि च ।
पूर्व्वकोविदपन्थानमवलम्ब्या-चिकीर्षिषम ॥
साराथः प्राञ्जलिर्याचे वरमेकं पदानतः ।
यदर्थं यस्य संचिन्त्य तस्य कार्य्या परिष्क्रिया ॥

अन्यान्यव्याकरणविद्यावद्विद्वद्गणगुणनिचयाशेषविक्रमवृन्दमञ्जुलकुञ्जरवरपराभूतसंख्यावद्विवेकद्विरदोदारनिपत्तीकरण-प्रकृतमुग्धबोधार्थकठिनकूटपञ्चास्य-श्रीमन्महामहोपाध्यायाशेषबुधालङ्कार-जनशार्दूल-चातुर्य्यार्णवतरणिक-तरणि-विविधविद्यावजज्ञानसम्पादक-श्रीमन्मदीश्वरवोपदेवचरणसरसीरुहं शिरसा विधृत्य तत्कृतमुग्धबोधव्याकरणाङ्गीभूत अ इ उ इत्यादि बहुलं ब्रह्मणोत्यन्तर्गतसूत्रावल्या यथामति व्याख्यानमारभते । इत्यादि ।

End चादिः । च चादिर्यस्य सः । चैक्याद्बुदसत्वो ऽरित्यनेन विहितो योऽप्रत्ययः समारभ्य एतत् पादसमाप्तिपर्य्यन्तं ये प्रत्यया उक्तास्ते तसंज्ञाः तद्धित संज्ञाः स्युरित्यर्थः॥ इति पादः । स्यादिरन्ते येषां तानि स्याद्यन्तानि पदानि तेषामध्यायः स्याद्यन्ताध्यायः । सुबन्ताध्यायः इति पाणिनीयाः ।

Colophon. इति श्रीकार्त्तिकेयसिद्धान्तसंग्रहीत-तद्धितपादटिप्पनी सम्पूर्णा ॥०॥ श्रीरामः

विषयः। वोपदेवगोस्वामिकृतस्य मुग्धबोधव्याकरणस्य टीका ।

No. 289. **मुग्धबोधपरिशिष्टम्.** By **नन्दकिशोरशर्म्मा.** Substance, country-made paper, 14 × 4 inches. Folia, 17. Lines, 6 on a page. Extent, 302 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Rājapura, Post office, Sonārpur, District 24-Parganās, Paṇḍita Rājendranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
प्रणम्य गौरीचरणौ सुरार्च्चितौ
बहून्निबन्धानवलोक्य यत्नतः ।
सुमौग्धबोधं परिशिष्टमुच्यते
समासतो नन्दकिशोरशर्म्मणा ॥ इत्यादि ।

End. नक्षत्रे वर्त्तमानात् पुष्यार्थात् परात् पुनर्वसोर्बहुत्वे द्विवचनं न स्यात् । नित्यं द्वन्द्वे । उभयः उभये । दारादेर्व्वम् । दारादेरेकत्वद्वित्वयोरपि बहुवचनं स्यात् । दाराः वर्षाः जलौकसः आप इत्यादि ।

Colophon. इति मुग्धबोधपरिशिष्टे कारकप्रकरणं समाप्तम् ।

विषयः । मुग्धबोधव्याकरणानुक्तानां विषयाणां पूरणम् । अत्र च सन्धिप्रकरणम् शब्दप्रकरणम् । णत्वप्रकरणम् । षत्वप्रकरणम् । कारकप्रकरणञ्चेति पञ्च प्रकरणानि सन्ति ।

No. 290. **मूर्त्तिप्रतिष्ठा.** Substance, country-made paper, 13 × 6 inches. Folia, 18. Lines, 9 on a page. Extent, 600 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tamluk, Kelomāl, Bābu Amaranātha Ghoṣa. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णाय नमः ।
श्रीचैतन्यप्रतिष्ठोऽस्मि शरणं सुष्ठु येन हि ।
आविष्टां याति दुष्टोऽपि प्रतिष्ठां सद्भिष्टुतां ॥
अथ श्रीमूर्त्तिप्रतिष्ठा ।
प्रतिष्ठयैव भगवदाविर्भावो विशेषतः ।
प्रतिमासु ततस्तासां प्रतिष्ठां विधिनाचरेत् ॥
तथाचोक्तमेकादशस्कन्धे श्रीभगवता । प्रतिष्ठाज्जीवमन्दिरमिति ॥ अथ प्रतिष्ठालक्षणम् । श्रीहयशीर्षपञ्चरात्रे ।

परमात्मा हरिर्देवस्तच्छक्तिः श्रीरिहोदिता ।
श्रीर्देवी प्रकृतिः प्रोक्ता केशवः पुरुषः स्मृतः ॥ इत्यादि ।

End. पञ्चाङ्गुलप्रमाणेन विकाद्विस्तार उच्यते ।
निम्नं करतलं कुर्य्यात् शुभरेखाविभूषितम् ॥
अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । अत्र प्रथमं प्रतिष्ठालक्षणम् । ततः प्रतिष्ठामाहात्म्यनिरूपणम् । शिल्पिकृत्यादि-निरूपणम् । शिलालक्षणादिनिरूपणम् । मूर्त्तिनिर्माणादिप्रकारनिरूपणञ्चेति ।

No. 291. मृत्युञ्जयगीता. Substance, country-made paper, 12 × 2 inches. Folia, 51. Lines, 6 on a page. Extent, 1,062 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk 1713. Place of deposit, District Mayamanasimha, Serapura. Paṇḍita Candrakanta Tarkalaṃkāra. Appearance, tolerable Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः काल्यै ॥
कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नविभूषिते ।
नानावृक्षलताकीर्णे नानापक्षिरवैर्युते ॥
चतुर्मण्डपसंयुक्ते शृङ्गारमण्डपान्विते ।
समाश्री संस्थितं शान्तं क्रीडन्तं योगिनीप्रियम् ।
तत्र मौनधरं दृष्ट्वा देवी पप्रच्छ शङ्करम् ॥
देव्युवाच ।
किं त्वया जप्यते नाथ किं त्वया स्मर्य्यते सदा ।
सृष्टिः कुत्र विलीनास्ति पुनः कुत्र प्रजायते ॥
ब्रह्माण्डकारणं तत्र किमाद्यं कारणं महत् ।
मनोरथमयी सिद्धिस्तया वाञ्छामयी शिव ॥ इत्यादि ।

End. स्थिरो मनो भवेन्नित्यं चिन्ता-निद्राविवर्जितः ।
आत्मा संजायते सिद्धिर्नान्यथा शिवभाषितम् ॥
य इदं पठते नित्यं शृणोति च दिने दिने ।
सर्व्वपापविशुद्धात्मा शिवलोकं स गच्छति ॥
ब्रह्मज्ञानमिदं शास्त्रं सममं शिवभाषितम् ।
अमरोगाः स्वयं मार्गं इति शास्त्रस्य निर्णयः ॥

Colophon. इति मृत्युञ्जयगीतायां हरगौरीसंवादे ब्रह्मचिन्ता नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ ० ॥ ॐ तत्सत् ॥ ० ॥ श्रीगुरुचरणे भक्तिरस्तु शकाब्दाः १७१२ ।

विषयः । जपस्मरणस्तोत्रादिनिरूपणमुखेन जगतः स्थितिध्वंसकारणादिनिरूपणम् । तथा ब्रह्मचिन्तासिद्ध्यादिनिरूपणञ्च ॥

No. 292. **मृत्युञ्जयमन्त्रोद्धारटीका (सारदाख्या).** Substance, country-made paper, 18 × 3½ inches. Folia, 2. Lines, 7 on a page. Extent, 68 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Maimanasiṁha, Kāṭihāli, Paṇḍita Ānandakiçora Nyāyālaṃkāra. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो मृत्युञ्जयाय । अथ मृत्युञ्जयमन्त्रोद्धारटीका । शान्त्यर्थमित्यादि अस्यार्थः । मृत्युञ्जयनाम यन्त्रं समासतः संक्षेपतः प्रवक्ष्यामि किमर्थं सर्व्वलोकानां शान्त्यर्थम् ॥ इत्यादि ।

End. शुभे दिने रिक्तेतरे तिथौ शनिकुजवारे शान्त्युत्तरे काले तस्मिन् भुवि निःक्षिपेत् ।

Colophon. इति सारदायां टीकायां मृत्युञ्जयप्रकरणं समाप्तम् ॥ ० ॥

विषयः । मृत्युञ्जयमन्त्रोद्धारटीका ।

No. 293. **मेघदूतटीका.** Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 22. Lines, 10 on a page. Extent, 1,127 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1751. Place of deposit, District Vā̃kuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीशिवाय नमः । कश्चिदित्यादि । कश्चिद्यक्षो रामगिर्य्याश्रमेषु वसतिं चक्रे कृतवान् । अभिशप्तयक्षस्य नाम न कीर्त्तितम् । तथाच ।
न नामग्रहणं कुर्य्यात् कृपणस्य गुरोरपि ।
अभिशप्तस्य पत्न्याश्च जनकस्य विशेषतः ॥ इति ।
रामेणाश्रितो गिरौ रामगिरिः । तस्याश्रमा रामगिर्य्याश्रमास्तेषु विरहानलसन्तप्तोऽयं नैकत्र वसतीति आश्रमस्य बहुत्वं वर्णितम् । अत्र स्थित्वा श्रीरामः कान्तामचिरेण लेभे अतोऽहमपि कान्तामचिरेण लप्स्ये इति स्थानान्तरमनादृत्य तत्र वसतिं चक्रे इत्यभिप्रायः । इत्यादि ।

End. एतत् कृत्वेत्यादि ॥ हे जलद मेघ एतत् प्रियसमुचितं प्रियस्योचित कार्य्यं कृत्वा इष्टान् विचर गच्छ मे किम्भूतस्य प्रार्थनाचेतसः प्रार्थनायां चेतो यस्य तस्य सौहार्द्दात् स्नेहात् विधुरोऽतिदुःखितोऽहमिति मयि अनुक्रोश-बुद्ध्या वा । कृपा दयानुकम्पा स्यादनुक्रोशोऽपीत्यमरः । त्वं किम्भूतः प्रावृषा वर्षाभिः संभृतश्रीः । ते तव क्षणमप्येवं यथा मम प्रियया वियोगः तथा विद्युता विप्रयोगो माभूत् न भूयात् मायोगे आशिषि लुङ ॥ * ॥

Colophon. इति मेघदूताख्यकाव्यटीका समाप्ता ॥*॥ ॐ शिवः शरणम् । शकाब्दाः १७५१ ।

विषयः । कालिदासकृतस्य मेघदूतकाव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 294. **मेरुतन्त्रम्.** Substance, country-made paper, 16 × 6 inches. Folia, 282. Lines, 12 on a page. Extent, 14,170 çlokas Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta, Çyāmavāzāra, Viçvakoṣa office, Bābu Nagendranātha Vasu. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीगणेशाय नमः ॥

यथासत् सदिवाभाति न च भाति कदापि सत् ।
यस्मिन् ज्ञानेन सा भाति तस्मै तस्मै नमो नमः ॥
जलन्धरेण विजिते सुरासुरनरेऽखिले ।
स्वस्वरूपेण ते सर्वे महेशं शरणं गताः ॥
दिव्यान्यब्दसहस्राणि समाधिस्थं विलोक्य तम् ।
प्रार्थिता चार्चिता तैस्तु वामदक्षिणमार्गिभिः ॥
अमरा सदा बोधयुता नत्वा तं संव्यजिज्ञपत् ।
ध्यायन्ति विधिचर्य्याद्यास्त्वां त्वं ध्यायसि कं पुनः ॥
मां वदन्ति परां शक्तिं त्वां वदन्ति परं शिवम् ।
आवयोरपि किं ध्येयं तत्त्वं मे कृपया वद ॥
इति श्रुत्वा वचस्तस्याः स्मृत्वा किञ्चिन्महेश्वरः ।
उपवेश्य विधात्रादीन् वाक्यमेतदुवाच ह ॥
नराणां परमं ह्यब्देरायुः सौराः शतं समाः ।
तदब्दं देवयोनीनां दिनमायुश्च तत्कृतम् ॥

वर्द्धते परमं तस्य मानं कलियुगस्य तत् ।
धर्म्मार्द्धसार्द्धसंपूर्णं धर्म्माणान्तं प्रमाणतः ॥ (?)
इदं भूमिलनिश्चतमैन्द्रायुर्मानवं परम् ।
कृतप्रमाणमब्दन्तु समये कायपूरकः ॥ (?)
एवमिन्द्रैरिन्द्रसंख्यैर्ब्रह्मणो दिनमुच्यते ॥ इत्यादि ।

End. ध्यात्वैव विधिना देवं पूजयेदिष्टसिद्धये ।
दासाद्यैरङ्गकैश्चापि महिषीभिश्च तत्परम् ॥
वसुदेवादिभिः पश्चात् कल्पवृक्षैरनन्तरम् ।
इन्द्राद्यैश्च तदस्त्रैश्च सप्तावरणसंयुतम् ॥
अर्चयित्वा तु गोविन्दं विधिवत् साधकोत्तमः ।
नैवेद्यं काञ्चने पात्रे पूर्वोक्तञ्च निवेदयेत् ॥
अष्टाधिकं शतं पश्चाद्धुनेत् साधु पयोधसा ।
शर्करापृतयुक्तेन वलिं पश्चात् प्रकल्पयेत् ॥
देवर्षियोगिसर्वेभ्योऽप्युपदेवेभ्य आदरात् ।
शश्वद्भक्तियुतो विद्वान् भक्तियुक्तः प्रसन्नधीः ॥
नवनीतं हविर्हृद्या तोयैः सन्तर्पयेन्मुखे ।
सहस्रं शतनामं वा साष्टकं पूजयेज्जपेत् ॥
मध्याह्ने कृष्णमेवं यः पूजयेद्भक्तितत्परः ।
गीर्व्वाणवृन्दवन्द्योऽसौ सम्मतः सर्वजन्तुषु ॥
(अतःपरं खण्डितत्वात् समाप्तिवाक्यं नोपलभ्यते ।)

२५२ पत्रस्य नोट ।

हिन्दुधर्म्मप्रलोप्तारो जायन्ते चक्रवर्त्तिनः ।
पूर्व्वाम्नाये नवशतं षड्शीतिः प्रकीर्त्तिता ॥
फिरङ्गभाषया मन्त्रा तेषां संसाधनाद्भुवि ।
अधिपमण्डलानाञ्च संग्रामेषु पराजिताः ॥
इंरेजा नवषट्पञ्चलण्ड्जाश्चापि भाविनः ।
विद्या बौद्धनिदर्शिन्यः पञ्च प्रोक्तास्तु या मया ॥
तद्वीजपूर्व्वाः सर्वेऽपि मनवो मनसिद्धिदा ॥

विषयः । प्रथमप्रकाशे,— सुराप्रशंसासुखेन तत्पानादिव्यवस्था । द्वितीयप्रकाशे,— षोड़श-संस्कारादिनिरूपणम् । तृतीयप्रकाशे,— दीक्षादिनिरूपणम् । चतुर्थे प्रकाशे,— होमविध्यादिः ।

पञ्चम प्रकाशे,– आह्निकादिनिरूपणम्। षष्ठे प्रकाशे,– पुरश्चरणादिनिरूपणम्। सप्तमे प्रकाशे,– सिद्धिस्थिरीकरणादिनिरूपणम्। अष्टमे प्रकाशे,– मुद्रालक्षणादिनिरूपणम्। नवमे प्रकाशे,– पार्थिवपूजाविध्यादिः। दशमे प्रकाशे,– पुरश्चर्य्या-कौलिकाचारादिनिरूपणम्। एकादशे प्रकाशे,– सम्विभिमन्त्रादिकथनम्। द्वादशे प्रकाशे,– वेदमन्त्रादिनिरूपणम्। त्रयोदशे प्रकाशे,– नवग्रह-वैदिकमन्त्रादिनिरूपणम। चतुर्द्दशे प्रकाशे,– प्रत्यङ्गिरामन्त्रादिकथनम्। पञ्चदशे प्रकाशे,– वैदिकमन्त्रादिनिरूपणम्। षोड़शे प्रकाशे,– दक्षिणाम्नायगणपतिमन्त्रकथनम्। सप्तदशे प्रकाशे,– ऊर्द्ध्वाम्नायगणपतिमन्त्रादिनिरूपणम्। अष्टादशे प्रकाशे,– पूर्व्वाम्नायगणपतिमन्त्रादिकथनम्। ऊनविंशे प्रकाशे,– पश्चिमाम्नायगणपतिमन्त्रादिनिरूपणम्। विंशप्रकाशे,– उत्तराम्नायगणपति-मन्त्रकथनम्। एकविंशे प्रकाशे,– सूर्य्यमन्त्रादिनिरूपणम्। द्वाविंशे प्रकाशे,– नवग्रहमन्त्रादि-कथनम्। त्रयोविंशे प्रकाशे,– अष्टत्राक्षीमन्त्रनिरूपणम्। शाक्तमन्त्रादिनिरूपणञ्च। चतुर्विंशे प्रकाशे,– दशदिगीशमन्त्रादिनिरूपणम्। पञ्चविंशे प्रकाशे,– दीपविध्यादिनिरूपणञ्च। अतःपरं नोपलभ्यते॥

No. 295. मोक्षधर्म्मार्थदीपिका. By अर्जुनमिश्रः. Substance, Palm-leaf, 16 × 2½ inches. Folia, 212. Lines, 5 on a page, Extent, 4,439 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1456. Place of deposit, Tamluk, Kelomāl, Bābu Sāradāprasanna Ghoṣa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः कृष्णाय॥

नत्वा जगद्गुरुं विष्णुं व्यासं पितरमेव च।
क्रियतेऽर्जुनमिश्रेण मोक्षधर्म्मार्थदीपिका॥
सर्व्वोत्कृष्टधर्म्मजिज्ञासया प्रश्नं कृतवान्। युधिष्ठिर उवाच। धर्म्माः पिता-महेनेत्यादिना। अत्र प्रश्ने भीष्म उवाच उत्तरं दत्तवान्। शत्रूणां भयहेतु-त्वात् भीष्मः। इत्यादि।

End. त्वयि चाहमित्यनेन सर्व्वगतत्वमन्योऽन्यसादृश्यञ्च दर्शयता रागद्वेषविषय-भूता जन्तवः कः समत्वे यत्नः कार्य्य इत्युपदेशोऽपि मुमुक्षुमुञ्जवृत्तिकथा-माश्रादुत्पन्नतत्त्वज्ञानं प्रतीत्याशयः। उपदिष्टपरम्पराकथनं युधिष्ठिरस्य औदार्य्येण। तद्यथानुष्ठानद्वारा परमश्रेयोऽनुमितमिति सूचितम्॥०॥

Colophon. इति भारताचार्य्यपाठकराज-श्रीमदीशानतनयस्य भारताचार्य्य-श्रीमदर्ज्जुन-मिश्रस्य कृतौ महाभारतार्थदीपिकायां टीकायां शान्तिपर्व्वणि मोक्षधर्म्मे उञ्छवृत्त्युपाख्यानं समाप्तम्॥ ०॥ समाप्तञ्च मोक्षधर्म्मार्थविवरणमिति।

प्रागुपायस्य संशुद्धिर्मयाकारि यथामति ।
मोक्षधर्म्मार्थविवृतौ कः सम्बन्धोऽस्ति सम्प्रति ॥
पितुः सदुपदेशेन विद्वद्भ्यानुरोधतः ।
प्राङ्निबन्धस्य संशुद्धौ कृतो यत्नोऽधुना मया ॥
अल्पाधीति-लिपिग्रन्थशुद्धाक्षरसमुच्चयः ।
विदुषां हेलया प्राच्यग्रन्थो नाशमुपेयिवान् ॥
बुधैर्विमत्सरैरेव क्षन्तव्यं मम चापलम् ।
मूलग्रन्थोऽपि सोपायो लिपिभूषणवाञ्छितः ॥
गौड़ेश्वरमहामन्त्रि श्रीमद्विश्वासरायतः ।
लब्धानुज्ञेन लिखिता मोक्षधर्म्मार्थदीपिका ॥ ० ॥
श्रीलश्रीमन्तमिश्रेण लिखितमिदम् । शकाब्दाः १४५६ ।

विषयः । महाभारतस्य शान्तिपर्व्वीयमोक्षधर्म्मप्रकरणस्य व्याख्यानम् ।

No. 296. मोक्षोपायसारः. Substance, country-made paper, $16 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 245. Lines, 5 on a page. Extent, 5,297 çlokas. Character. Bengali. Date, Sk. 1588. Place of deposit, District Vā̃kuḍā, Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः श्रीरामचन्द्राय ।
दिवि भूमौ तथाकाशे वहिरन्तश्च मे विभुः ।
यो विभात्यवभासात्मा तस्मै सर्व्वात्मने नमः ॥
अहं बद्धो विमुक्तः स्यामिति यस्यास्ति निश्चयः ।
नात्यन्तमज्ञो नो तज्ज्ञः सोऽस्मिन् शास्त्रेऽधिकारवान् ॥
गुहमासीनमेकान्ते वाल्मीकिं सर्व्वदर्शिनम् ।
पप्रच्छ प्रणतो भूत्वा भरद्वाजो मृदुस्वरम् ॥
भगवन् ज्ञातुमिच्छामि कथं संसारसङ्कटे ।
रामो व्यवहृतो ह्यस्मिन् कारुण्याद् ब्रूहि मे गुरो ॥
वाल्मीकिरुवाच ।
साधु वत्स भरद्वाज योग्योऽसि कथयामि ते ।
श्रुतेन येन सम्मोहमलं दूरे करिष्यसि ॥

यमस्य जाग्रतस्यास्य (?) जातस्याकाशवर्णनम् ।
अपुनः स्मरणं साधो मन्ये विस्मरणं वरम् ॥
दृश्यं नास्तीति बोधेन मनसो दृश्यमार्ज्जनम् ।
सम्पन्नं चेत्तदुत्पन्ना परा निर्व्वाणनिर्वृतिः ॥
अशेषेण परित्यागो वासनानां य उत्तमः ।
मोक्ष इत्युच्यते सद्भिः स एव विमलक्रमः ॥
वासना द्विविधा प्रोक्ता शुद्धा च मलिना तथा ।
मलिना जन्मनो हेतुः शुद्धा जन्मविनाशिनी ॥
अज्ञानसुघनाकारा वासनाहङ्कारशालिनी । (?)
पुनर्जन्मकरी प्रोक्ता मलिना वासना बुधैः ॥
पुनर्जन्माङ्कुरं त्यक्त्वा स्थिता संभृष्टबीजवत् ।
देहार्थं ध्रियते ज्ञातज्ञेया शुद्धेति चोच्यते ॥
या शुद्धवासना भूयो न जन्मानर्थभाजनम् ।
ज्ञातज्ञेयास्त उच्यन्ते जीवन्मुक्ता महाधियः ॥
जीवन्मुक्तिपदं प्राप्तो यथा रामो महामनाः ।
तत्तेऽहं शृणु वक्ष्यामि जरामरणशान्तये ॥
विद्यागृहाद्विनिष्क्रम्य रामो राजीवलोचनः ।
दिवसान्यनयद्गेहे लीलानि चाकुतोभयः ॥
अथ गच्छति काले तु रामस्य गुणशालिनः ।
तीर्थपुण्याश्रमश्रेणीर्द्रष्टुमुत्कण्ठितं मनः ॥
राघवश्चिन्तयन्नेवं समुपेत्य चरणौ पितुः ।
हंसः पद्माविव + + जग्राह नखकेशरौ ॥ इत्यादि ।

End. इच्छाविस्फुरितो जीवो विजहाति न दीनताम् ।
असदेदनयत्नस्तु तूष्णीमेवास्तु वासनम् ॥
अबोधाद्यदि निर्मुक्तं भुक्तं शरगतं यथा ।
तं प्रत्याहारवडिशेनेच्छामत्स्यं निगच्छति ॥
इदमस्तिति सौहेगमाङ्गः कल्पनमुत्तमम् ।
सर्व्वाभावनं तस्य कल्पनात्याग उच्यते ॥
स्मरणं विद्धि सङ्कल्पं शिवमस्मरणं विदुः ।
तच प्रागनुभूतञ्च नानुभूतं तदुच्यते ॥ (?)

अनुभूतां नानुभूतां स्मृतिं विस्मृत्य काष्ठवत् ।
सर्व्वमेवाशु विस्मृत्य मूढ़स्तिष्ठ महामतिः ॥
ऊर्द्धबाहुर्विरौम्येष न च कश्चित् शृणोति मे ।
असङ्कल्पः परं श्रेयः स किमर्थं निषेव्यते ॥
किल तूष्णीं स्थितेनैव कल्पदं प्राप्यते यदा ।
परमं यत्र साम्राज्यमपि राम तृणायते ॥
गम्यदेशैकनिष्ठस्य यथा पान्थस्य पादयोः ।
स्पन्दो ... ... स्तथा स्पन्दः स्वकर्म्मसु ॥
अत्यन्तं तन्मयो भूत्वा तथा तिष्ठ यथासि नो ।
अहं ममेति सद्विन्न दुःखतोऽपि विमुच्यसे ॥
असंविदन् प्रमुच्यसे यदिच्छसि तथाचर ।
शिवं सर्वगतं शान्तं बोधात्मकमजं शुभम् ॥
तदेकभावनं राम कर्म्मत्याग इति स्मृतः ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीमदीश्वरस्वच्छन्दाचार्य्यमङ्गलालङ्कारपण्डित—श्रीमदभिनन्दसमुद्धृते वाल्मीकीये रामायणे मोक्षोपायसारे निर्व्वाणप्रकरणं समाप्तम्॥०॥ शुभमस्तु
शाकेऽष्टाचलबाणभूमिगणिते सूर्य्ये धनूराशिगे ।
ग्रामे काञ्चनपाड़के सुरधुनीतीरे च दर्शे तिथौ ॥
एषा श्रीद्विजरामकृष्णकरजावष्टावलिपुस्तके (?)
वाशिष्ठे रघुनन्दनस्तदनया प्रीणातु वर्णश्रिया ॥
मासपौषलिखितम् । शकाब्दाः १५८८ ॥०॥

विषयः । योगवाशिष्ठस्य निर्व्वाणप्रकरणमिदम् । अत्र च प्रथमसर्गे विश्वामित्रस्य दशरथसम्भाषणम् । वैराग्योत्पत्तिनिरूपणञ्च । १य सर्गे जगद्दोषप्रकाशादिनिरूपणम् । ३य सर्गे भोगदोषादिनिरूपणम् । ४र्थ सर्गे मुमुक्षुव्यवहारादिनिरूपणम् । ५मसर्गे प्रकरणार्थनिर्देशादिः । ६ष्ठ-७मयोः सर्गयोः स्वच्युपाख्यानादिः । ८मसर्गे ऐन्दवोपाख्यानम् । ९मसर्गे कृत्रिमेन्द्रोपोख्यानम् । १०मसर्गे चित्तोपाख्यानादिः । ११शसर्गे बालाख्यायिकादिः । १२शसर्गे सम्बरिकोपाख्यानादिः । १३शसर्गे उत्पत्तिप्रकरणम् । १४शसर्गे भार्गवोपाख्यानादिः । १५शसर्गे दामायुपाख्यानम । १६शसर्गे भीमाद्युपाख्यानम् । १७शसर्गे दाशूराख्यायिकादिः । १८शसर्गे उपशमप्रकरणादिः । १९शसर्गे गाधिवृत्तान्तादिः । २०शसर्गे उद्दालकोपाख्यानादिः । २१शसर्गे सरयूपाख्यानादिः । २२शसर्गे भासविलाससंवादादिः । २३शसर्गे वीतहव्योपाख्यानादिः । २४शसर्गे निर्व्वाणादिनिरूपणम् । २५शसर्गे आध्यात्मिकपूजनादिनिरूपणम् ।

१६ सर्गे विन्दुनिदर्शनम्। १७ सर्गे शीलाख्यायिका। १८ सर्गे अर्ज्जुनोपाख्यानादिः। १९ सर्गे वैतालोपाख्यानादिः। २० सर्गे किरातोपाख्यानम्। २१ सर्गे गजहत्यान्तादिः। २२ सर्गे शिखिध्वजज्ञानप्राप्तिः। २३ सर्गे शिखिध्वजोपाख्यानादिः। २४ सर्गे व्रतचय-निरूपणम्। २५ सर्गे इक्ष्वाकुबोधनादिनिरूपणम्।

No. 297. यन्त्रचिन्तामणिः, (यन्त्रकल्पः). Substance, country-made paper, 12 × 3 inches. Folia, 38. Lines, 9 on a page. Extent, 662 çlokas. Character, Bengali. Date, Sambat, 1843. Place of deposit, Ḍhākā, Ramuṇā's Kālimaṭha. Appearance, old, Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः। शिव उवाच।
साधु साधु महाप्राज्ञे लोकानां हितकारिके।
इममर्थं न केनापि दृष्टोऽहं पद्मलोचने॥
शृणुष्वैकाग्रचित्ता त्वं रहस्यं चण्मिद्धिदम।
कल्पचिन्तामणिर्नाम गुह्याद्गुह्यतमं महत्॥
सर्व्वागमस्य सारञ्च मन्त्राणां सारमुत्तमम्।
आथर्व्वणस्य वेदस्य सारात्सारतरं परम्॥
अस्मिन् कल्पे भविष्यन्ति चिन्तामणिमहे शुभे।
यन्त्राणि बहुधा देवि कामकर्म्मकराणि च॥
एतत् कल्पं सदा यस्य लिखितं विद्यते गृहे।
संपूज्यते प्रतिदिनं प्रभावं तस्य मे शृणु॥
अपमृत्युभयं नास्ति नास्ति चौरभयं तथा।
भूत-प्रेत-पिशाचानां प्रभावो नैव जायते॥ इत्यादि।

End बन्धमोक्षणमन्देहो बन्दी देवीप्रसादतः।
शृणोति यस्तु धर्म्मात्मा वाच्यमानं कदाचन॥
नापमृत्युश्च सान्यश्च जायते मत्प्रसादतः॥

Colophon इति श्रीहरगौरीसंवादे द्वादशशतश्लोकनिर्गतयन्त्रचिन्तामणौ यन्त्रकल्पः सम्पूर्णः॥ संवत् १८४३॥

विषयः। शिवाशिवयोः संवादेन अभीष्टदायकविविधयन्त्रविधिः। तत्र तत्र प्रत्येकं यन्त्राणां संस्थानकथनञ्च। अष्टैतानि यन्त्राणि प्रदर्शितानि। यथा,— मोहनयन्त्रम्।

राजवशीकरणयन्त्रम् । यावज्जीवं स्वामिवशीकरणयन्त्रम् । दिव्यस्तम्भनयन्त्रम् । राजकोपमोहनयन्त्रम् । दुष्टवशीकरणमृत्युञ्जययन्त्रम् । धनिकवशीकरणयन्त्रम् । राजदुष्टवशीकरणयन्त्रम् । विवादविजययन्त्रम् । जगद्वशीकरणयन्त्रम् । भृत्यवश्यपिशाचयन्त्रम् । स्वामिवश्यकालानलयन्त्रम् । कोपहरयन्त्रम् । स्त्रीसौभाग्यप्रदयन्त्रम् । प्रियवशीकरणयन्त्रम् । कामराजयन्त्रम् । कामिनीमदनभञ्जनयन्त्रम् । राजाङ्गनावश्यकरयन्त्रम् । आकर्षणयन्त्रम् । मित्रदर्शनयन्त्रम् । मानिनीकर्षणयन्त्रम् । सुखस्तम्भनादियन्त्रम् । गमनस्तम्भनादियन्त्रम् । पिशुनमर्द्दनयन्त्रम् । दौर्भाग्यवर्द्धनयन्त्रम् । शत्रुविद्वेषणयन्त्रम् । बन्धुविद्वेषणयन्त्रम् । मारणयन्त्रम् । उच्चाटनयन्त्रम् । रक्षाकरयन्त्रम् । शान्तिकयन्त्रम् । पौष्टिकयन्त्रम् । दौर्भाग्यनाशनयन्त्रम् । ज्वरोपशमनयन्त्रम् । बालकरक्षाकरयन्त्रम् । भूतापस्मारादिनाशनयन्त्रम् । सर्पस्तम्भनयन्त्रम् । भूतनाशनादियन्त्रम् । एकान्तज्वरनाशनयन्त्रम् । गर्भरक्षाकरयन्त्रम् । सर्व्वरक्षाकरयन्त्रम् । बन्धमोचकरयन्त्रम् । दुष्टसत्त्वमोहनयन्त्रम् । निगड़मोचनयन्त्रञ्च । इति शम् ।

No. 298. यन्त्रचिन्तामणिः (वश्याधिकारः). Substance, country-made paper, 10 × 5 inches. Folia, 16. Lines, 8 on a page. Extent, 384 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District 24-Parganās, Post Office Naihāṭi, Kā̃ṭhālpāḍā, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीगुरवे नमः ।
स पातु देव्याः कबरीविलासो
लास्येन सत्या गिरिकन्यकायाः ।
यः पश्यतो बालमृगाङ्कमौलेः
क्षणं न सर्व्वज्ञलपदं बभूव ॥ (?)
एकान्ते देवदेवेशं गत्वा देवी शुचिस्मिता ।
उपगम्य शनैर्वाक्यं प्रोवाच जगदम्बिका ॥ इत्यादि ।

End. इति वश्याख्यं महायन्त्रं सृष्टन्तु ब्रह्मणा पुरा ।
न देयं यस्य कस्यापि साधकेन वरानने ॥ ० ॥

Colophon. इति यन्त्रचिन्तामणौ प्रत्यक्षसिद्धिप्रदे वश्याधिकारे तृतीयपाठिका ॥ ० ॥

विषयः । महामोहनयन्त्रनिरूपणम् । वैराजसम्पुटयन्त्रादिनिरूपणम् । राजमोहनयन्त्रादिनिरूपणम् । मृत्युञ्जययन्त्रादिनिरूपणम् । शत्रुसानुकूलयन्त्रनिरूपणम् । क्रोधशमन-

यन्त्रनिरूपणम् । स्त्रीसौभाग्यकरयन्त्रनिरूपणम् । स्त्रीवश्ययन्त्रनिरूपणम् । मदनमर्दनयन्त्र-निरूपणम् । कामाख्यायन्त्रादिनिरूपणञ्च ।

No. 299. योगकल्पलतिका. By रामगतिसेनः. Substance, country-made paper, 10 × 4 inches. Folia, 101. Lines, 7 on a page. Extent, 1,988 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ḍhākā, Paṭuyāṭuli, Bābu Rājakumāra Sena. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

अखण्डं सच्चिदानन्दमवाङ्मनसगोचरम् ।
आत्मानमखिलाधारमाश्रयेऽभीष्टसिद्धये ॥
यस्यैषत्करुणारजोऽणुरमलोऽज्ञानान्धकारं हरन्
बोधेन्दूदय ... ... श्रीनाथपादाम्बुजम् ।
सच्चाचारणमञ्जुचित्तसरसीमध्ये सुहृच्चिन्तयन्
श्रीमद्रामगतिर्भिषग्वर इमं यथ्नाति सत्संयहम् ॥
ये ये योगविशेषवेदविषयादुद्योगिनो योगिनो
ये योगामृतमत्र हस्तसुलभं कर्त्तुं यतन्ते बुधाः ।
ये वा जन्मसमस्तपाशनिगडं ... ... द्योगका-
ले तेऽमृतहृतयोगकल्पलतिकां ... ... भजन्तु द्रुतम् ॥
अज्ञानदैन्यचयखण्डनचारुशीला
या हेलया सकलवर्गधनं ददाति ।
आनन्दपुष्पहचिरस्तवकावदीप्रा
सा योगकल्पलतिकास्तु सतां मुदेऽसौ ॥
... ... ।
यावद्भ्रमलयो न स्यात् ममता यावदेव हि ।
यावद्देहाभिमानोऽस्ति तावत् तत्त्वकथा कुतः ॥

अतएव रागादौ विवेकोदयमाह । तदुक्तं कुलार्णवे ।

दुःखमूलं हि संसारः स यस्यास्ति स दुःखितः ।
तस्य त्यागः कृतो येन स सुखी नापरः प्रिये ॥

आरम्भं सर्व्वदुःखानामाश्रयं सकलापदाम् ।
आलयं सर्व्वपापानां संसारं वर्जयेत् प्रिये ॥
अरज्जुबन्धनं घोरं मिश्रीकृतमहाविषम् ।
अशस्त्रखण्डनं देवि संसारासक्तचेतसाम् ॥ इत्यादि ।

End. यथा दृष्टं मुने प्रोक्तं त्वयि कल्याणमस्तु ते ।
देशं प्रयामोऽभिमतमागच्छोत्तिष्ठ पार्व्वति ॥
इत्युक्ता नीलकण्ठोऽसौ त्यक्तपुष्पाञ्जलिर्मयि ।
ततार परिवारेण सममम्बरकोटरम् ॥
ततः प्रभृति तेनैव क्रमेणार्चनमात्मनः ।
अद्य यावत् गतव्यग्रः कुर्व्वन्नमरसंस्थितः ॥
अनेनार्घविधानेन मये ... वासना ।
... ... ॥
इष्टा मया रघुपते सक्तमुक्तेन चेतसा ।
संसारविरलारण्ये विहरास्मिन् ... ॥
राम उवाच ।
इदानीं संशयो ब्रह्मन् विनिवृत्तो विशेषतः ।
ज्ञातं ज्ञातव्यमखिलं जाता ... ... ॥
परामभेद्यामपरैर्दलितामशामतङ्गजाम् ।
संसारसमरे सम्यग् धीरतामागतं मनः ॥
परिगलितविकल्पतामुपेतं
प्रगलित ... दीनसारसत्वम् ।
विजगति यदतिप्रसन्नरूपं
प्रमुदितमन्तर ... ... मनो मे ॥
इति निर्व्वाणप्रकरणे पूजोपाख्यानम् ॥

Colophon. इति श्रीरामगतिसेनकृत सारसंग्रहे योगकल्पलतिकायां जीवन्मुक्तलक्षणं नाम चतुर्द्दशस्तवकः समाप्तः ॥

विषयः । चतुर्द्दशस्तवकपल्लवितेऽस्मिन् योगकल्पलतिकाग्रन्थे कुलार्णवादितन्त्रोक्तनानाविध-प्रमाणवचनैर्योगविवरणं सम्यक् प्रमापितम् । तत्र प्रथमे स्तवके विवेकोदयविवरणम् । द्वितीये स्तवके योगस्थल-कूटज्ञान-योगिनियमादिकथनम् । तृतीये स्तवके योगासनविवरणम् । चतुर्थे

स्तवके षट्शुद्धिविवरणम् । पञ्चमे स्तवके नाड़ीशुद्धिविवरणम् । षष्ठे स्तवके प्राणायामविवरणम् । सप्तमे स्तवके प्रत्याहार-धारण-पञ्चभूतचिन्तन-द्विविधध्यानसमाधीनां विवरणम् । अष्टमे स्तवके पञ्चामरयोगविवरणम् । नवमे स्तवके मुद्राभेदविवरणम् । दशमे स्तवके कुम्भकभेद-षट्चक्रभेद-कथनम् । एकादशे स्तवके शक्तिचालनविवरणम् । द्वादशे स्तवके नादसन्धानविवरणं, वायो-र्द्धांसहृद्धिनिरूपणं, सप्तपदाज्ञानभूमिनिरूपणं, संसारबन्धात् मुक्त्युपायकथनञ्च । त्रयोदशे स्तवके चित्तशमनोपाय-आधारबोध-जीवन्मुक्तलक्षणादिविवरणम् । चतुर्दशे स्तवके योगशास्त्रे अभ्रान्त-स्यैव योगाधिकारित्वमिति कीर्त्तनम् ।

No. 300. योगविचारणम्. By गोपीकान्तः. Substance, country-made paper, 17 × 5 inches. Folia, 8. Lines, 9 on a page. Extent, 252 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamana-siṁha, Vāḍari, Paṇḍita Çivacandra Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीगुरवे ।

नत्वा श्रीगुरुपादाब्जं भव्यचन्द्रविराजितम् ।
निष्कलङ्कं रश्मिवृन्दप्रकाशितदिगन्तरम् ॥
सहस्रदलमध्यस्थं चन्द्रमण्डलमध्यगम् ।
हंसपीठे तु सततं ध्यानगम्यञ्च ज्ञानदम् ॥
अज्ञानतिमिराणाञ्च नाशनं सर्व्वसिद्धिदम् ।
योगशास्त्रमतं ज्ञात्वा योगिनाञ्च मतं तथा ॥
स्वदेहे भावयेन्नित्यं योगं नान्यमनाः सदा ॥
श्रीगुरोरुपदेशेन गोपीकान्तेन धीमता ।
योगतत्त्वं हि संक्षेपात् तन्यते यत्नतो मुदा ॥
स्वदेहे भावयेदिति कथमित्याह उक्तः कौलार्णवे शिवेन पार्व्वतीं प्रति ॥
इत्यादि ।

End. मात्राभिः परिपूरितैः कुलगतं विशुद्धिशुद्धाम्बुजम्
अच्चं सत्वरसंयुतं द्विदलकं रत्नाभमाज्ञापुरम् ।
तस्मादूर्द्धमधोमुखं विकसितं पद्मं सहस्रच्छदम्
नित्यानन्दमयीं सदा शिवपुरीं शक्तिं नमः शाश्वतीम् ।

दशशतदलशोभाप्रोल्लसत्पूर्णचन्द्रो
हिमरुचिरुचिराङ्गो हंसपीठान्तरस्थः ।
अभयवरकराब्जो योगपूर्णस्त्रिनेत्रः
कुलकमलविलासी पातु मां देवदेवः ॥
अज्ञानां ज्ञाननेत्रं विदितनवयुवा रागसन्तानहासी
ज्योत्स्नाजालैर्नखेन्दुकुलकमलवनीकान्तकान्तिप्रकाशम् ।
गङ्गाकाश्यादितीर्थोल्लसदमलमहापुण्यपुञ्जप्रवाहं
वन्दे दीक्षागुरूणां चरणसरसिजं वन्द्यमानन्दकान्तम् ॥

Colophon. इति योगविचारणं समाप्तम् ।

विषयः । तन्त्रोक्तवाक्यादिविचारसुखेन योगतत्त्वनिरूपणम् ।

No. 301. योगसारः . Substance, country-made paper, 17 × 4 inches. Folia, 24. Lines, 8 on a page. Extent, 684 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
श्रीमहादेव उवाच ।
मातर्मे देवदेवेशि योगेशि प्राणवल्लभे ।
सर्व्वमातः सुरेशानि संसारतारिणि शिवे ॥
शरणागतदीनार्त्तपरित्राणपरायणे ।
त्वां विना देवदेवेशि संसारं तृणवत् प्रिये ॥
एकं संप्रष्टुमिच्छामि यदि तेऽनुग्रहो मयि ।
योगसारं महेशानि कथयाम्बानुकम्पया ॥
संसारतारणे देवि तरणिस्त्वं यतः प्रिये ।
असारघोरसंसारे सर्व्वे दुःखमलीमसाः ॥
जायन्ते च म्रियन्ते च असंख्या जीवराशयः ।
तेषामन्तो महेशानि विद्यते न महीतले ॥
अनेकदुःखसम्भूताश्चेन्द्रियां × × तत्पराः ।
भवन्त्येव महेशानि सम्भूतानि युगे युगे ॥
केनोपायेन देवेशि नरा मोक्षमवाप्नुयुः ॥

श्रीदेव्युवाच ।
अस्ति देव परब्रह्मस्वरूपो निर्गुणः परः ।
सर्व्वज्ञो विश्ववेत्ता च सर्व्वेशो निर्म्मलोदयः ।
स्वयं ज्योतिर्मयो देवो निर्व्विकारो निरञ्जनः ॥ इत्यादि ।

End. ततो ज्ञात्वा ब्रह्मवक्त्रं योगकर्म्म समभ्यसेत् ।
शरीरस्थापि नित्यं तज्ज्ञात्वा योगं समभ्यसेत् ॥
परं ब्रह्म नित्यरूपं सर्व्वस्मिन्नस्ति भैरव ।
ज्ञात्वा च साधयेद् योगं परं ब्रह्मस्वरूपकम् ॥
इति ते कथितं किञ्चिद् द्विदलाख्यस्य वर्णनम् ।
विस्तरेण महेशान किमन्यत् कथयामि ते ॥

Colophon. इति श्रीमद्योगसारसङ्ग्रहे सर्व्वागमोत्तमे श्रीपार्व्वतीशिवसंवादे शत-साहस्र्यां संहितायां षट्चक्रादिचक्रे द्विपानद्विदलाख्यस्य वर्णनं नवमः परिच्छेदः ॥

विषयः। महादेवं प्रति देव्या ब्रह्मस्वरूपादिकथनम् । ब्रह्मणो योगगम्यत्वकथनम् । तवादौ नीरोगस्यैव योगाधिकारकथनप्रसङ्गेन व्याधिनाशनोपायकथनम् । तृष्णानाशनो-पायकथनम् । अनाहारीकरणोपायकथनम् । मूत्रपुरीषनाशनोपायकथनम् । शुक्रस्तम्भनो-पायकथनम् । आलस्यनाशनोपायकथनम् । निद्रानाशनोपायकथनम् । इन्द्रियनिग्रहो-पायकथनम् । मन्त्रसिद्धिकथनम् । इष्टविद्यानां मन्त्रादिकथनञ्च । अथ पुरश्चरण-विधिः । भक्ष्याभक्ष्यकथनम् । आसनादिकथनम् । जपमालानिरूपणम् । जपसंख्यायां निषिद्धद्रव्यकथनम् । वर्णमालाकथनम् । विविधयोगनिरूपणम् । रुद्राक्षमाहात्म्यादिकथनम् । योगिमाहात्म्यादिकथनम् । शरीरस्थचक्रादिनिरूपणम् । षट्चक्रदेवतानां ध्यानपूजादिविधिः । षट्चक्रवर्णनञ्च ।

No. 302. योगावली. Substance, country-made paper, 12 × 3 inches. Folia, 19. Lines, 11 on a page. Extent, 836 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1644. Place of deposit, Brāmhaṇamaṇḍali, *viá* Bārāsāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. (खण्डितत्वात् प्रारम्भवाक्यं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ।)
हृदे शिलातले दृष्ट्वा मधुना रक्तचन्दनम् ।
नैवद्यो रञ्जयेद्यस्तु तिमिरं हन्ति लेखितम् ॥

वटबीजं समानीय मधुना चापि सेवितम् ।
समे शिलातले घृष्ट्वा चक्षुषोरञ्जनात्तथा ।
त्रिफलाबीजमानीय मरीचं तत्र योजयेत् ॥ इत्यादि ।

End. गोदन्तं हरितालेन संयुक्तं काकजिह्वया
चूर्णयित्वा यस्याः शिरसि दीयते सा वशीभवति ।
अपामार्गं शम्बूकञ्च तिन्तिड़ीत्वचकञ्चुकम् ।
दग्धं कृत्वा लोहकिट्टं शोधयित्वा समं नयेत् ॥
यवक्षारं टङ्गणञ्च समभागं तथैव च ।
रसनायां स्थापयित्वा जलेन सहितं पिवेत् ॥
यत्किञ्चिदौदरं रोगमामजन्यं हरेत् क्षणात् ।
अम्लपित्तं नाशयति प्लीहगुल्मादिकं तथा ॥

Colophon. इति शिवदुर्गासंवादे योगावली समाप्ता ॥ ० ॥
श्रुतिश्रुतीतीन्दुमिते शकाब्दे
नत्वा महेशं द्विजरामरामः ।
रवौ धनुःस्थे शुभशुक्लपक्षे
तिथौ चतुर्थ्यां व्यलिखत् स्वपुस्तम् ॥ ० ॥
इयं योगावली प्राप्ता ग्रामे कटकसंज्ञके ।
श्रीजगन्नाथमालोक्यागमद्दिष्टे सुराधिपम् ॥ ॐ

विषयः । चक्षूरोगादिचिकित्सा । मुखरोगादिचिकित्सा । शूलचिकित्सा । दन्तगलरोगादिचिकित्सा । कासगुल्मोदररोगादिचिकित्सा । यक्ष्मवातरोगादिचिकित्सा । बन्ध्याया गर्भधारणोपायकथनम् । भगरोगचिकित्सा । अतिसाररोगादिचिकित्सा । प्लीहदद्रुरोगादिचिकित्सा । कुष्ठरोगादिचिकित्सा । निर्गुण्डीकल्पनिरूपणम् । गन्धकभृङ्गराजादिकल्पनिरूपणम् । स्तम्भनवशीकरणादिञ्च ।

No. 303. योगावलीतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 8 x 3 inches. Folia, 18. Lines, 8 on a page. Extent, 297 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̃ṭhālpāḍā, Post Office Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीराधाकृष्ण ॥

श्रीमहादेव उवाच ।

एकीभूतं यथाकाशं शरीरं जायते तथा ।
पद्मं सप्तदलं चक्रं प्रमाणं द्वादशाङ्गुलम् ॥
तस्य मध्ये गते वायौ तदा गर्भः प्रजायते ।
वामचक्रे भवेन्नारी दक्षिणे पुरुषोत्तमः ॥
वामागतिश्च तच्चक्रं द्विचक्रं दक्षिणागतिः ।
एकीभवेद्यदा कामं तदा क्लीवः प्रजायते ॥
कर्म्मणा दैवनेत्रेण जन्तुर्देहं प्रपद्यते ।
स्त्रियः प्रविष्ट उदरं पुंसोरेतकणाश्रयः ॥
कल्लोलनं त्रिरात्रेण पञ्चरात्रेण बुद्बुदम् ।
शोणितं दशरात्रेण मांसपिण्डं चतुर्द्दशे ॥ इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । स्त्रीपुंनपुंसकादिजन्मकारणनिरूपणम् । शरीरादीनां शोणितमांसास्थ्याद्युत्पत्ति-कालनिरूपणम् । देहस्थवाय्वादिनिरूपणम् । नाड्यादिनिरूपणम् । नाड्यादिस्थितिनिरूपणम् । वायुनाड्यादिरोधादिना चिन्तनोपायनिरूपणञ्च ।

No. 304. योनितन्त्रम् . Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 22. Lines, 8 on a page. Extent, 473 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Babu Rāsavihāri Rāya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।

कैलासशिखरारूढं देवदेवं जगद्गुरुम् ।
सदा नन्दमुखी दुर्गा पप्रच्छ नगनन्दिनी ॥
चतुःषष्टीनि तन्त्राणि कृतानि भवता प्रभो ।
तेषां मध्ये प्रधानानि वद मे करुणानिधे ॥

श्रीशिव उवाच ।

शृणु पार्व्वति चार्व्वङ्गि अतिगुह्यतमं प्रिये ।
कोटिवारं प्रयत्नाद्दं तथापि श्रोतुमिच्छसि ॥

स्त्रीणां स्वभावाच्चार्व्वङ्गि शश्वन्मां परिपृच्छसि ।
गोपनीयं प्रयत्नेन न प्रकाश्यं कदाचन ॥
यन्त्रपीठं मन्त्रपीठं योनिपीठञ्च पार्व्वति ।
योनिपीठं प्रधानं हि तव स्नेहात् प्रकाश्यते ॥
हरिहरादिदेवाश्च सृष्टिस्थित्यन्तकारकाः ।
सर्व्वे योनिसमुद्भूताः शृणुष्व नगनन्दिनि ॥
शक्तिमन्त्रमुपास्यैव यदि योनिं न पूजयेत् ।
तेषां दीक्षा च मन्त्रश्च नरकायोपपद्यते ॥
अहं मृत्युञ्जयो नाम तव योनिप्रसादतः ।
तव योनिं महादेवि भावयाम्यहर्निशम् ॥
पूजयामि सदा दुर्गे हृत्पद्मे चैव सुन्दरि ।
दिव्यभावो वीरभावो यस्य चित्ते विराजते ॥
अनायासेन देवेशि मुक्तिस्तस्य करे स्थिता ।
शक्तिमन्त्रं पुरस्कृत्य यो वै योनिं प्रपूजयेत् ॥
स धन्यः स कविर्धीमान् × × पि च सुरासुरैः । इत्यादि ।

End. कृष्णपुष्पैः पूजयित्वा ध्यात्वा चैव दिगम्बरीम् ।
जप्त्वा युक्तं श्मशाने च शत्रूणां मरणं भवेत् ॥
कालीकल्पमिदं प्रोक्तं गोपयेन्मातृजारवत् ।
गोपने सर्व्वसिद्धिः स्यात् प्रकाशान्मरणं भवेत् ॥

Colophon. इति योनितन्त्रे हरपार्व्वतीसंवादे सप्तदशः पटलः ॥

विषयः । अत्र प्रथमं योनिपूजाप्राशस्त्यादिकथनम् । ततः पूज्यापूज्ययोनिकथनम् । अक्षताया योनेः पूजने दोषादिकथनम् । पञ्चतत्त्वविधिः । कौलानामुत्तमादिभेदकथनम् । योनौ महाविद्योपासनाविधिः । तत्त्वेन तिलकविधिः । तत्त्वेन पूजाविधिः । वीरसाधनविधिः । आसवोपासनाविधिः । अन्तर्य्यागविधिः । मन्त्रराजविधिः । कालीप्रीतिजननोपचारादिकथनम् । वीरपुरश्चरणविधिः । पञ्चतत्त्वशोधनादिविधिः । पूजास्थानादिनिरूपणम् । साधनविधिश्च ।

No. 305. रत्नकोषविचारः. By रत्नेश्वरन्यायालङ्कारः. Substance, country-made paper, $16\frac{1}{2} \times 3$ inches. Folia, 32. Lines, 8 on a page. Extent, 1,456 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Sātbheyepāḍā, *viâ* Vaidyerbāzār, District Ḍhākā, Paṇḍita Tārākānta Vācaspati. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । परोक्षज्ञानं निश्चयात्मकमेवेति सिद्धान्तः । रत्नकोषकारस्तु सत्प्रतिपक्षसम्मेलनदशायां संशयात्मिकानुमितिं स्वीकरोति तत्र संशयत्वस्य लिङ्गपरामर्शादिजन्यतावच्छेदकतया कथं तत्र संशय उत्पद्यते इति नाशङ्कनीयं संशयत्वस्य जन्यतावच्छेदकत्वेऽपि एकधर्म्मिकविरुद्धोभयव्याप्यवत्त्वाज्ञानदशायामर्थवशादेकधर्म्मिकविरुद्धोभयधर्म्मप्रकारकज्ञानरूपसंशयत्वावच्छिन्नोत्पत्तेरावश्यकत्वात् । अतएव सामग्रीसमाजादेव सर्व्वत्र संशयोत्पत्तिनिर्व्वाहात् विरुद्धधर्म्मप्रकारकज्ञानत्वादिरूपसंशयत्वं न कस्यापि जन्यतावच्छेदकमिति नव्याः । न चैकधर्म्मिकविरुद्धोभयव्याप्यवत्तानिर्णयदशायामेकधर्म्मिकवास्तवविरुद्धोभयधर्म्मप्रकारकानुमित्युत्पत्तावपि तत्र प्रयोजनविरहेण विरोधाभासकस्याकल्पनात् तादृशानुमितिविरोधावगाहित्वं न सम्भवतीति कथं तस्याः संशयत्वं विरोधविषयकज्ञानस्यैव तथात्वादिति वाच्यं । वह्न्यभावविरुद्धवह्नित्वादिना व्यापकत्वावगाहिपरामर्शस्य तेनैव रूपेण वह्न्याद्यनुमित्युत्पादकतया तादृशपरामर्शकालीनविरुद्धोभयप्रकारकानुमितौ तत एव विरोधभानसम्भवात् एककोटिव्याप्यवत्तानिर्णयस्यापरकोट्यनुमितिप्रतिबन्धकत्वात् कथमुभयव्याप्यवत्ताज्ञानकालेऽनुमितिरिति तु नाशङ्कनीयं तादृशप्रतिबध्यप्रतिबन्धकभावे मानाभावात् ॥ इत्यादि ।

End. अथ प्रतिबन्धकताकल्पनाधिक्यविरहेऽपि परामर्शादिघटितानुमित्युत्पादप्रयोजकसामग्रीयाम्नो विरोधिकोट्यनुमितिसामग्र्यभावनिवेशे प्रयोजनाभावादुक्तसंशयानुयोगापत्तिर्दुर्व्वारेति तु नाशङ्कनीयं स्वपरकोट्यनुमितिसामग्र्यभावस्य सामग्रीयाम्नावनिवेशे उपदर्शितनानाविधशाब्दादिसामग्र्यभावनिवेशप्रसङ्गात्तदपेक्षया लाघवेनापरकोट्यनुमितिसामग्र्यभावस्यैव निवेशयितुमुचितत्वमिति न किञ्चिदप्यनुमितेः संशयत्वापत्तिरिति कृतमतिविस्तरेण ॥

Colophon. इति श्रीरत्नेश्वरन्यायालङ्कारस्य रत्नकोषविचारः ॥

विषयः । निश्चयात्मकस्य परोक्षज्ञानस्य सत्प्रतिपक्षसम्मेलनदशायां संशयात्मिकानुमितिस्वीकाररूपस्य रत्नकोषकारमतस्य च सम्यग्विचारणम् । तत्र संशयस्य लक्षणकथनम् । चक्षुरादिगोचराणां लक्षणकथनम् । अनुमितेर्लक्षणकथनम् । प्रत्यक्षस्य लक्षणकथनम् । अथ विशेष्यविशेषणविचारः । अवच्छेदकविचारः । जातिविचारः । सामग्रीविचारः । विरुद्धधर्म्मविचारश्चेति ।

No. 306. रत्नमाला. Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 8. Lines, 8 on a page. Extent, 176 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1696. Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Bharākor, Bābu Dvārakānātha Dāsa Vaidya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै।

मूर्द्धन्यब्जे निषण्णं तुहिनकरसमं शुक्लवर्णं द्विहस्तम्
वामोर्व्वासीनकान्तं सकलभयहरं कल्पदृक्षस्वरूपम् ।
ध्यानस्थं ध्यानगम्यं दुरितचयमहाध्वान्तविध्वंसदीपं
दिव्यज्ञानप्रदीपं स्मितसुभगमुखं श्रीगुरुं संस्मरामि ॥
के कञ्जे कर्णिकायां कमलवरमुखीं कान्तकञ्जायताक्षीं
कान्तं कञ्जं दधानामशुभभयहरां रक्तवर्णां द्विहस्ताम् ।
कान्तालङ्कारयुक्तां त्रिभुवनजननीं कान्तसव्योरुसंस्थां
कान्तां कान्ताङ्घ्रिकञ्जां सुकलितकरणां नायकान्तां स्मरामि ॥ इत्यादि ।

End. कस्त्वां स्तोतुं समर्थस्त्रिजगति वरदां पुण्यवान् लब्धवर्णो
नाहं विद्याविनोदी गुणमपि सुतरां वासवान् पापयुक्तः ।
मत्वैतद्देवि दीने मयि कुरु करुणालेशमम्ब प्रसन्ने
दीनत्वं नैव सिन्धुर्भजति जललवत्यागतः क्वापि काले ॥
स्तोत्रञ्चैतत् पठेद्‌ यो गुरुपदकमलध्यानशुद्धान्तरात्मा
नक्तं तल्पे कदाचित् कुलमृगनयनास्मारसत्राधिरूढः ।
कीर्त्तिं कान्तिञ्च लक्ष्मीं रिपुकुलविजयं दिव्यकान्ताश्च पुत्रान्
दीर्घायुष्यञ्च धर्म्मं धनमपि विपुलं मुक्तिमन्ते समेति ॥

Colophon. इति रत्नमालाग्रन्थरहस्यस्तोत्रं समाप्तम् ॥ शकाब्दाः १६९६ ।

विषयः । स्तुतिव्याजेन भगवत्या रूपगुणमाहात्म्यादिवर्णनम् ।

No. 307. रसकल्पसारतत्त्वम्. By वृन्दावनदासः. Substance, country-made paper, 13 × 5 inches. Folia, 6. Lines, 9 on a page. Extent, 135 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā *viâ* Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. श्रीश्रीराधाकृष्णः ।

नित्यानन्दावधूताय नमस्ते जाह्नवीपते ।
नमः कृष्णस्वरूपाय नमस्तेऽनङ्गमञ्जरि ॥

नमस्ते भक्तपादाब्जौ नमो भक्तिञ्च प्रेमदाम् ।
गुरुं जगद्गुरुञ्चैव नमः परात्परेश्वरम् ॥ (?)
या धर्म्मार्थकाममोक्षनिस्पृहा अचला श्रीकृष्णसुखमोदका । तेन ताम्भक्तिं वन्दे मनसा मुदा निर्भया निश्चलान्विताम् ॥ वन्दे श्रीगुरुपादद्वन्द्वं वै मुदा यत्पादाश्रयादस्मात् कृष्णे रति र्नित्यं वर्द्धते । अत्र सत्सङ्गानुग्रहार्थाय भवेत् प्रसन्नता गुरोः । इत्यादि ।

End. त्रैलोक्ये पृथिवी धन्या यत्र कृष्णः पुनः पुनः ।
लीलया स्वयमानन्दी स्वेच्छामयः स्वयं प्रभुः ॥

Colophon. इति सर्व्वशास्त्रसारमाकृष्य श्रीमित्यानन्दतत्त्वे यथोक्तम् । श्रीप्रबोधानन्द-प्रश्नोत्तर-श्रीवृन्दावनदास-श्रीमत्रसकल्पसारतत्त्वे षट्प्रकरणम् ॥ ० ॥

विषयः । वृन्दावनमाहात्म्यादिनिरूपणम् । लीलावर्णनमुखेन राधाकृष्णादीनां माहात्म्यादिनिरूपणञ्च ।

No. 308. रसरत्नाकरः. By नित्यनाथः. Substance, country-made paper, 19 × 4 inches. Folia, 29. Lines, 6 on page. Extent, 830 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha, Kāṭihāli, Paṇḍita Viçvanātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै । अथ रत्नाकरस्य मन्त्रखण्डो लिख्यते । सर्व्वजनस्य वश्यमाह ।
एकचित्तस्थितो मन्त्री मन्त्रं जप्त्वायुतद्वयम् ।
ततः क्षोभयते लोकान् दर्शनादेव साधकः ॥
भूतारवटमूलञ्च जलेन सह घर्षयेत् ।
विद्युल्लता संयुतं मन्त्रं तिलके लोकवश्यकृत् ॥ इत्यादि ।

End. भ्रूकण्याभ्रमद्विषचासगटप्रविलोचनैः ।
श्रोताञ्जनयुतैश्चापि दिवावद्दृश्यते निशि ॥
ॐ नमो रुद्राय ज्योतिर्षां शिवाय यतयेत् यत्ते बीजम् ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीपार्व्वतीपुत्र-नित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे मन्त्रखण्डः समाप्तः ।

विषयः । सकलवशीकरणमन्त्रौषधादिनिरूपणम् ।

No. 309. **रससारः.** By **गोविन्दाचार्य्यः.** Substance, country-made paper, 10 × 5 inches. Folia, 74. Lines, 8 on a page. Extent, 1,217 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Ḍhākā, Ramnā's Kālīmaṭha. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. गणेशं प्रणिपत्यादौ शिवञ्च शिवया सह ।
गुरुभैरवसिद्धेभ्यो योगिनीग्रहमण्डलम् ॥
प्रणम्य शिरसा नित्यं भक्त्या तत्पादपङ्कजम् ।
हरिं ध्यात्वा परं देवं रसेन्द्रं शिवमव्ययम् ॥
आलोक्य सर्व्वशास्त्राणि अनुभूय यथास्थितम् ।
सारात् सारं समुद्धृत्य संक्षेपादर्थगौरवम् ॥
रससारं प्रवक्ष्यामि नानासिद्धैश्च भाषितम् ।
साधकानां हितार्थाय लोकानामनुकम्पया ॥
मलहीनो यदा सूतः पितामहसमो भवेत् ।
स बद्धो विष्णुः × साक्षात् रञ्जितः शिव उच्यते ॥
सारितो मारितश्चैव स एव जगदीश्वरः । इत्यादि ।

End. स्तम्भयत्यस्त्रसंघातं कामोन्मादनकारकः ।
पुनर्नववपुः कुर्य्यात् साधको नात्र संशयः ॥
अतिवेगो भवेत् कामी महाबलपराक्रमः ।
क्षुद्बाधो जायते सद्यो × ×र्थं जापयेद्गुरुम् ॥
अनया जनयेत् काममत्यर्थञ्च सुखं भवेत् ।
अत्यर्थं लभते पुष्टिं बलहानिर्न जायते ॥
इति सिद्धिगुटिका ॥

Colophon. इति श्रीमद्गोविन्दाचार्य्यविरचितो रससारः समाप्तः ॥

विषयः। पारदविधिः । तत्रबद्धादिपारदगुणकथनम् । तत्पूजाविधिः । तदधिकारिकथनम् । रसकर्म्मकरणे द्रव्यसङ्ग्रहविधिः । रससंस्कारादिविधिः । रसशोधनादिविधिः । उपरसशोधनविधिः । रसलोहशुद्धिविधिः । रससत्त्वस्थिरीकरणविधिः । विड्पाकविषौषधमारणादिविधिः । रत्नलक्षणादिकथनम् । रत्नद्रावणभेदनादिविधिः । वीजपाकादिविधिः । महारसजारणादिविधिः । शतवेधादिक्रमकथनम् । उपरसबन्धन-मारण-पेषण-स्तम्भनादिविधिः । रत्नप्रयोगादिविधिः । कल्कादिविधिः । मणिमूषादिविधिः । रसगुटिकाविधिः ।

नव वयःस्नानविधिः। अदग्धान्नादिविधिः। सर्व्वव्याधिनिवारणविधिः। धातुमारण-प्रयोगादिश्च। इति शम्।

No. 310. रागानुगाविवृतिः. Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 22. Lines, 8 on a page. Extent, 572 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1719. Place of deposit, District Vāṅkuḍā, Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ श्रीश्रीगुरवे नमः। श्रीश्रीचैतन्यचन्द्राय नमः।
आददानः तृणं दन्तैरिदं याचे पुनः पुनः।
श्रीमद्रूपपदाम्भोजधूलिर्भूयां भवे भवे॥
अथ साधनचतुष्टये प्रथमं मुख्यसाधनविवृतिः।
इष्टे स्वारसिकी रागः परमाविष्टता भवेत्।
तन्मयी या भवेद्भक्तिः सात्र रागात्मिकोच्यते॥
आविष्टता रागकार्य्यरूपा तस्यास्तटस्थलक्षणेनानुवादत्वम् चेष्टितप्रवणाय। ननु रागानुगायां चेष्टितप्रवणापेक्षया। सा तु तस्यां कायिकी वाचिकीति इयल्लोकाराय। स तु सर्व्वथा व्रजलोकानुसाराय स श्रीव्रजेन्द्रनन्दनप्राप्तये अन्यथा न स्यात्। अत आविष्टता त्रिधा मनोगता रागगता कायगतेति। अत्र मनोगता स्वगतादिरूपा। अतो रागानुगायां तदनुसारिणी साधक-रूपेण सिद्धरूपेण च सेवा प्रत्येकं त्रिधा मानसी वाचिकी कायिकीति।
रागानुगालक्षणम्।
विराजन्तीमभिव्यक्तां व्रजवासिजनादिषु।
रागात्मिकामनुसृता या सा रागानुगोच्यते॥ इति।
रागात्मिका द्विधा। सम्बन्धरूपा कामरूपेति। अत्र सम्बन्धरूपालक्षणम्। सम्बन्धरूपा गोविन्दे पितृत्वाद्यभिमानितेति। पितृत्वाद्यभिमानिता पितृत्वा-द्यभिमानकार्य्यरूपा। स्वारसिकी परमा मनोवाक्कायाविष्टता। इत्यादि।

End. पूर्व्वमारोपस्फूर्त्तिभ्यां द्विविधस्य विचारतः।
लोभस्य साधुसङ्गस्य सद्भावाद्भजनेऽपि च॥
तयोर्दशाया अवस्थायाः स्थायित्वं नहि रचितम्।
सिद्धरूपस्य सम्भूतिः केवलात्मदशां विना॥

सानुमेया विना तान्तु केवलो न हि सम्भवेत् ।
व्रजलोकानुसारान्तां विना रूपक्षपां कुतः ॥
प्रतिलोमेन विज्ञेयः प्रयोगोऽत्र मनीषिभिः ।
दशाचतुष्टयं ह्यस्या वाञ्छादिफलमुच्यते ॥
रागानुगाविवृतेस्तद्विना नैषा प्रयोजिका ।
सिद्धान्तकथनाद्दौ यत् कृष्णैश्वर्य्यं प्रकाश्यते ॥
व्रजेन्द्ररतिमूलं तज्ज्ञानं भक्तौ तदुत्थितम् ।
रसो द्विधा प्राकृतस्त्वप्राकृतस्त्वेति तत्र हि ॥
प्राकृते वत्सलत्वादि × देहरतिमूलका ।
अप्राकृते देहरतिर्वत्सलत्वादिमूलका ॥ ० ॥

Colophon. इति रागानुगाविवृतिः समाप्ता ॥
समञ्जसा देहरतिसमाधानकरैर्जनैः ।
समाधेया देहरति द्वितीयादिदशाचये ॥ * ॥
शाके रन्ध्रेन्दुमहिसु ... मासे च तापे तथा इन्दुसुतवासरे द्वितीयायाञ्च शुक्लायां रात्रौ च दण्डद्वये रागानुगाविवृतिरियं सम्पूर्णा । मित इति १७१९ लिखितं रागानुगादिपुस्तकम् ॥ * ॥

विषयः । राधाकृष्णयोः रागानुगादिलक्षणनिरूपणमुखेन तद्व्याख्यानादिः ।

No. 311. राघवपाण्डवीयकाव्यटीका. By रामचन्द्रन्यायालङ्कारः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 105. Lines, 8 on a page. Extent, 2,730 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ḍhākā, Bābu Bhagavāncandra Kavirāja. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
विपश्चनाशाञ्चितरम्यकीर्त्तिं
वामार्त्तिनाशं ++ देवसूनुम् ।
नमामि भूयः प्रणतेन मूर्द्ध्ना
भीमानुजं सावरजं सदारम् ॥
प्रणम्य नारायणमादिदेवं
श्रीरामचन्द्रो द्विज एष धीरः ।

मनोज्ञरामायणभारताख्य-
काव्यस्य टीकां कुरुते सुयत्नात् ॥
ग्रन्थारम्भे बहुतरविघ्नविनाशकानेकदेवतानतिरूपं मङ्गलं कविनावश्यं कर्त्तव्यं तत् शिक्षयितुमाह स्वाधिष्ठानेत्यादि। तथाच सृष्टिकर्त्तृत्वेन ब्रह्माणमेवादौ नमस्कुरुते ब्रह्मणे नमः सृष्टिकर्त्रे नमः इत्यर्थः। एतेन च सर्व्वेषां सृष्टिकर्त्तृत्वेन तदन्तःपातितया एतद्ग्रन्थस्य सुतरामेव सृष्टिकर्त्तृकर्त्तृत्वमुपपन्नम्। किम्भूताय स्वाधीति। स्व आत्मा ईश्वरः विष्णुः तत्र अधिष्ठानं स्थितिर्यस्य। इत्यादि।

End. पक्षे वीरलक्ष्मीः अस्य अयत्याग्नः आश्रयं अर्कं प्रतापमिव राजा नरदेवपुत्रं युधिष्ठिरं सेवते स्म। अत्र दृष्टान्तः शृङ्गारलक्ष्मीः यथा कामदेवं सेवते। तद्वत्। सुगममन्यत् ॥

Colophon. इति रामचन्द्रन्यायालङ्कारभट्टाचार्य्यकृतायां राघवपाण्डवीयटीकायां शोणनिकुम्भवधो नाम एकादशः सर्गः ॥

विषयः। कविराजकृत-राघवपाण्डवीयकाव्यस्य व्याख्यानम्।

No. 312. राजादिवृत्तिः. Substance, country-made paper, 14 × 2 inches. Folia, 5. Lines, 9 on a page. Extent, 169 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Āṭpāḍā, Paṇḍita Prasannacandra Vidyāratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।
नत्वा हरपदद्वन्द्वं बालानामाशुबोधनम्।
राजादिगणसूत्राणां व्याख्यानं लिख्यते मया ॥
राजाहःसखिभ्यष्टच्। तत्पुरुषसमासे एते राजादयो भवन्ति। देवानां राजा देवराजः। परमश्च तदहश्चेति परमाहः। देवानां सखा देवसखः। तत्पुरुष इति किम्। इत्यादि।

End. स्त्री च पुमांश्च स्त्रीपुंसौ स्त्रीपुंसाभ्याम्। ऋक् च साम च ऋक्सामे। वाक् च मनश्च वाङ्मनसे। धेन्वनडुहादिः

Colophon. इति समाप्तः।

विषयः। कातन्त्रीय राजादिगणसूत्राणां सोदाहरणं व्याख्यानम्।

No. 313. **राधाचरितम् .** By **रामचन्द्रः .** Substance, country-made paper, $15 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 9. Lines, 4 on a page. Extent, 144 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1758. Place of deposit, District Vãkuḍā, Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीरामः ।

काचिद्गोपी विमुग्धा मुरहरविरहैः स्रस्तवेणी धरण्यां
सा सम्भ्रान्ता लुठन्ती स्म लपति सततं गच्छ गच्छेति नाथ ।
अस्मिन् कुञ्जे मनोज्ञे विश विश नयवन् ज्ञानमाप्ना कदाचिद्-
विस्मर्तुं तं जगाद स्वकृतलिपिसमुद्भूतवेणुं विलोक्य ॥ इत्यादि ।

End. आलम्बेऽहं शकुन्ता वत मितसमयं व्याप्य धैर्य्यं निगूढ़ं
यावत् कृष्णागमो नो मधुनगरपथि प्राप्तवासा प्रतीच्चे ।
एतद्वार्यं प्रगच्छेत च लघु हरिणा सार्द्धमत्रैव यूयं
नो चेत् प्राणान् प्रहास्ये दिवसपतिसुतातोयगा नक्रभक्ष्या ॥

Colophon. देवश्रीयुतवीरसिंहकृतिनादिष्टेन शुश्रूषया
श्रीमद्विष्णुपुरापवासकृति-श्रीरामचन्द्रेण तु ।
श्रीराधाचरिते कृते परिपरिच्छेदो द्वितीयो महान्
श्रीमद्वैष्णवमोदको हरिकथाराधाप्रबोधाभिधः ॥ ० ॥
श्रीरामो जयति । शकाब्दाः १७५८ ।

विषय: । प्रथमपरिच्छेदे—कृष्णे मथुरां गतवति विरहविधुराया राधिकाया दूतत्वेन वेणुप्रेरणादिकम् । २ये परिच्छेदे—राधिकाप्रबोधनम् ।

No. 314. **रामगीताटीका .** Substance, country-made paper, $14 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 14. Lines, 7 on a page. Extent, 367 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura, Paṇḍita Candrakānta Tarkālaṇkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीरामचन्द्राय ।

श्रीकृष्णाय नमो नित्यं गुरवे बुद्धिदायिने ।
कृपया तत्समाख्यातं लक्ष्मणाय विपश्चिते ॥

पद्मानननैर्हि पद्मास्येश्चतुर्भिश्चतुराननैः ।
सहस्रास्यैरत्वं ग्रंथैरमितं किमु वर्ण्यते ॥
स्ववचः सफलीकर्तुं महिम्ना राघवस्य तु ।
आरब्धं तेन गीताया व्याख्यानं मे यथामति ॥ इत्यादि ।

End. सगुणं सम्यं मां हृदा मनसा यः सेवते स हि मद्रूप एवातः संस्मरन् स्वपाद-
गतरेणुभिः लोकत्रितयं पुनाति यथा रवि मंदात्मकरैश्च लोकत्रितयं प्रका-
शयति तद्वदित्यर्थः ॥ * ॥ श्रीरस्तु मयि ।

विषयः । रामगीताया व्याख्यानम् ॥

No. 315. रामचरितकाव्यम् . Substance, country-made paper, 12 × 3 inches. Folia, 53. Lines, 7 on a page. Extent, 1,113 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1754. Place of deposit, Tamluk, Kelomāl, Bābu Amaranātha Ghoṣa. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो भगवते रामचन्द्राय ।
अथ रामोऽश्वमेधेन यष्टुं यज्ञेश्वरो हरिः ।
मनश्चक्रेऽतिधर्म्मात्मा निहन्तो राजसूयतः ॥
प्रजानां राजसूयेन प्रायशो वै श्रमो भवेत् ।
यः प्रजारञ्जनाद्रामः कथं नाम तमाचरेत् ॥
इति निश्चित्य मतिमान् भ्रातृंश्चैव पुरोधसः ।
मन्त्रिणश्च कुशलान् रामो वाक्यमथाब्रवीत् ॥ इत्यादि ।

End. केचित् पर्णपुटं नीत्वा वन्यपुष्पफलोत्करैः ।
तमसाजलजातानि प्रफुल्लकमलानि च ॥
समीत्वा प्रययुः केचित् कुशांश्च कुशप्रियः ।
मुनिश्च सपरीवारो मुनींश्च सपरिच्छदान् ।
स्मरयन् जानकीं यात्रां चक्रे मङ्गलपूर्व्विकाम् ॥ • ॥

Colophon. इति श्रीरामचरितोत्तरकाण्डमहाकाव्ये वाशिष्ठीये व्रतोत्कथनं नाम चतुर्दशः सर्गः ॥ • ॥ शकाब्दाः १७५४ ।

विषयः । रामायणोत्तरकाण्डमवलम्ब्य श्रीरामचन्द्रचरितवर्णनम् ।

NOTICES

OF

SANSKRIT MSS.

SECOND SERIES

BY

MAHĀMAHOPĀDHYĀYA HARAPRASĀDA ÇĀSTRĪ, M.A.,
Honorary Joint Philological Secretary, Asiatic Society of Bengal.

PUBLISHED

UNDER ORDERS OF THE GOVERNMENT OF

BENGAL

VOLUME I, PART III.

CALCUTTA
BAPTIST MISSION PRESS.
1900.

NOTICES

OF

SANSKRIT MSS.

SECOND SERIES

BY

MAHĀMAHOPĀDHYĀYA HARAPRASĀDA ÇĀSTRĪ, M.A.,
Honorary Joint Philological Secretary, Asiatic Society of Bengal,

PUBLISHED

UNDER ORDERS OF THE GOVERNMENT OF

BENGAL

VOLUME I.

CALCUTTA:
BAPTIST MISSION PRESS.
1900.

PREFACE.

The present volume contains descriptions of 422 MSS. taken during the years 1891–92, from East Bengal, the district of Bankura, the city of Benares, and from the immediate neighbourhood of my residence at Naihati in the 24 Parganas. The MSS. are mostly written in Bengali character and the authors of most of them are Bengalis, Brāhmans and Vaidyas, by caste. Vedic works are absolutely rare unless one calls ritualistic works such as, No. 46, Kāṇvaçākhiçrāddhaprayoga and, No. 253, Brahmasaṃskāramañjarī as vedic works. Original Smṛti works are not to be found in this volume, but there are plenty of modern compilations, commentaries, dissertations, and monographs not only on Smṛti, but, on Tantra, and Medicine also. As these compilations, &c., are extremely useful in giving an idea of modern Hindu thought and experience on these subjects, I have tried to give their contents in full, in order to enable Orientalists, both in Europe and India, to judge of their merits, without looking into the MSS. themselves. It would be extremely interesting to know the locality in which the authors lived and the circumstances under which they wrote, but with the exception of a very few cases the curiosity of the learned world must for the present remain unsatisfied. It would not be out of place to mention here that a study of the genealogies of the Brahmans and Vaidyas—a taste for which is just dawning—may lead to many important discoveries about the authorship of most of the Sanskrit works written in Bengal.

Besides the works noticed above, the present volume contains a large number of dissertations on particular points of modern Nyāya philosophy, the sole occupation of the Brahmanic mind, in Bengal, with any tendency towards meta-

physical speculation. Of other Schools of Hindu philosophy we have but very few works and these not of much worth.

How the Brahmanic mind moved in narrow grooves for the last five or six hundred years may be gathered from the fact that in this volume alone there are five commentaries, newly discovered, on the Amarakoṣa (Nos. 6–10), four on the Anandalaharī (Nos. 26–29), twelve on the Devīmāhātmya (Nos. 175–186); almost all of them by Bengalis.

Bengal is perhaps the only province in which the various Grammatical Schools may be said to be still flourishing. The second revival of the School of Pāṇini under the leadership of Mahārāṣṭra Brāhmans like Bhaṭṭojī Dīkṣita and Nāgojī Bhaṭṭa have expelled the various other schools from other provinces of India and compelled them, so to say, to take refuge in Bengal where the Marhatta influence was the least felt. For these reasons, I impressed on my travelling puṇḍits the importance of the search and discovery of the MSS. of works of the various grammatical schools, and their work in this direction is satisfactory as the following analysis will show.

Kātantra School.—As this is perhaps the first time that the MSS. in East Bengal have been thoroughly examined, we have, as expected, a very large number of works on the Kātantra School of Saṃskrit grammar. The word Kātantra means an abridgment;– a hand book in which the niceties of Pāṇini have been discarded for the benefit of beginners. It is most probably of Buddhistic origin, as it was largely used in Buddhistic countries. One thing is sure it was a popular as opposed to a scholarly work. But gradually commentaries, appendices, notes, annotations, and various sorts of dissertations grew around it and made it a School by itself. Some of these dissertations were by Buddhist and others by Hindu authors. The Buddhistic Kātantra works have generally been pushed aside in Hindu countries, but some on account of their special merit, still survive. One of these Ṣaṭ-kārakabodha, No. 380, commences with an invocation of Buddha,

who destroyed the army of Māra, who conquered the bondage of transmigration and who ascended Nirvāṇa. It is said that Durga Siṃha, the great commentator of Kātantra Sūtras, was himself a Buddhist, nay, some even go so far as to identify him with the great Buddhist lexicographer Amara Siṃha, but this is disproved by the fact that he commences his Uṇādivṛtti, No. 34, with an invocation of Çiva which can not be twisted to yield a Buddhistic meaning. The title Uṇādivṛtti requires some explanation. From the early dawn of grammatical speculation in India, some thought that every word had a derivation from roots, others differed from them in holding that there was a large number of words that could not be so derived. Pāṇini himself held the latter opinion, and so he never wrote anything on suffixes like Uṇ, as opposed to ordinary verbal suffixes, known as Kṛt. The work on Uṇādi in Pāṇini's School is by a different author, namely, Çākaṭāyana. Following Pāṇini's example the authors of the Kātantra Sūtras did not write anything on the Uṇādis. The Sūtras on this subject and the vṛtti on them have been supplied by others. The vṛtti is by Durga Siṃha. Probably he wrote the Sūtras too. It would not be out of place to mention here that though Durga Siṃha, the author of the vṛtti and of the Uṇādi, was not a Buddhist there was another Durga Siṃha, the author of the ṭīkā who was certainly a Buddhist. His invocation speaks of his faith. Numbers 41–43 are dissertations on various parts of Kātantra by Rāmacandra, the son of Harihara, belonging to the family of Kāñji whose later residence was the village Uttaracāiva and whose ancient residence was Çivapuratapāka. He appears to have been a Maithila Brāhman who invariably mentions the names two residential villages one ancient, another recent, in giving a description of his family. These three works treat of Sandhi, Kāraka and the appendices, the first is an examination of Trilocana Dāsa's work entitled Pañjī on Sandhi, the second and third are expositions of the commentary by Gopīnātha Tarkācāryya, on the appendix.

Aṣṭamaŋgalā, No. 17, by Rāmakiçora Cakravartī is a commentary on the eighth section of Durga Siṃha's vṛtti on the chapter of conjugation.

Akhyātaṭīkā, No. 19, and Akhyātapañjikāvyākhyā by Narahari, No. 20, are works of this School on conjugations, No. 20 being a commentary on the Pañjī by Trilocana Dāsa.

Kātantrakaumudī by Gaŋgeça Çarmā, No. 47, attempts to justify various ungrammatical expressions in classical Saṃskrit literature according to the rules of Kātantra grammar. He seems to have been very proud, for he says that neither Candragomī, nor Durga Siṃha, nor even Kātyāyana, knew so much as he did, he had looked into all the Çāstras and he was an authority in determining difficult points in Kātantra. His invocation is mysterious, after saluting Çiva he invokes a Dvijanmā, a brāhmaṇa, whose fame is known in the Vedas, who is a source of salvation, and who is the author of lost tantras. Kātantracandrikā by Rāmadāsa Cakravartī, No. 48, is a commentary on a portion of the supplement of Kātantra. The author acknowledges his obligations to Gopīnāth specially. The same Gopīnāth had a most appreciative commentator in Çaŋkara Çarmā who, in Kātantra-pariçiṣta-prabodha-prakāçikā, No. 49, compares grammar to sugarcane and logic to the machine which extracts the juice from it and recommends his readers to drink plentifully the juice extracted from grammar by logic. Vidyāsāgara is a revered commentator of the Kātantra School. His work the Kātantrapradīpa, No. 50, describes him as the son of Mahāmahopādhyāya Çrīkānta Paṇḍita and gives his proper name as Puṇḍarīkākṣa Bhaṭṭācāryya. Kātantravṛtti, No. 51, is attributed to Vararuci. It is a Vṛtti commentary on the whole of the Kātantra Sūtras. The Vṛtti seems to have undergone a revision in the hand of Yaçomāna, but there is a suspicious look about it; the invocation is identical with that of Durga Siṃha, though a comparison shows that this is an entirely different work. Number 52 is a commentary on the Vṛtti by Harirāma. The vṛtti on which this is a commentary is most likely Durga

Siṃha's work. The present codex ends with the chapter on Sandhi. Number 53 is an additional supplement. Çrīpati Dutta's supplement is well known, but Trilocana thought it was incomplete and so he wrote an additional supplement. The author belonged to the Vaidya caste and was the son of Mādhava Dās; their title was Kavīndra another form of Kavirāja, a title by which learned Vaidyas are still addressed. Çrīpati did not say anything about Dhātu and Taddhita, Trilocana supplements that defect and adds some Sūtras on Samāsa.

Kārakaratna, No. 57, is by a Durga Siṃha, who quotes the Kavirāja; he seems to have been a different person from his great namesake, the author of the Vṛtti. Dhātughoṣā, No. 195, byRāmakānta is an enumeration of roots according to the Kātantra School of grammar. Dhātumālā, No. 198, is also an enumeration of roots by Ṣaṣṭhīdāsaviçārada, son of Jaya Kṛṣṇa Tarkavāgīça, belonging to the Vaidika section of Bengali Brāhmans. He wrote at Gopālapura close to the Ganges near the Mahānadī (sic) Mahānandā. A third work on the same subject is No. 199 by Danaukācāryya. Paribhāṣāvivaraṇaṃ, No. 220, is a commentary on the exposition of technical terms, and technical rules by Durga Siṃha which comes as the next work, No. 221. Number 224 is a commentary on Çrīpati's supplement by Gopīnātha Tarkācāryya, a son of Acāryyasiṃha Paçupati. Number 247 goes by the author's name, Bilveçvara, with the title Tarkācāryya. It is a work on the conjugation of verbs. Manoramā, No. 270, is a vṛtti on roots by Ramānātha Çarmā, the son of Vedagarbha Tarkācāryya belonging to the Rāyī family among the Rāḍhīya Brahmans. The Brahmans of this family had been for a long time regarded so low that any matrimonial connection with them would reduce a Kulīn or noble Brahman to their rank. Probably the author wrote at a time when the family prestiege was not so lowered. Rājādivṛtti, No. 312, is a commentary on Sūtras containing groups of words such as Rāja, &c., which are susceptible of the same grammatical changes. Number 321 is a commentary on the

Atmanepada chapter, called in Kātantra, Rucādi, by Madhusūdana. Number 333 is on the meanings of grammatical terminations by Ramākānta Cakravartī. Number 353 Çabdaçāstravivṛti by Raghunandana Çiromṇi is a work of the Kātantra School dealing with the meanings of affixes on verbal roots. At the outset he is confronted with the question why Çarvavarmā did not write the Sūtras on affixes and why Vararuci wrote them. No. 355 is a work on declensions by Ramānātha Cakravartī. Siddhāntaratnāŋkura by Çivarāma, No. 407, is a commentary on Çrīpati's supplement.

Samkṣhiptasāra.—Next to Kalāpa the grammar which has the widest circulation in Bengal is the Saṃkṣiptasāra. It was composed by Kramadīçvara who has the high sounding epithet Vādīndracakracūḍāmaṇi, the crest jewel of the circle of great disputants, always preceding his name. His grammar is written on a new plan differing altogether from that of Pāṇini and others. His aphorisms were explained by Goyīcandra, but the most celebrated writer of this school is Jumara Nandī whose work is regarded as an authority. In the present volume we have got a book on Sanskrit roots, by that celebrated writer, named Dhātumālā, No. 196. Dhātumālā by Maheça, No. 197, and Dhātusaṃgraha, No. 200, also appear to be books of the same school. Saṃkṣiptasārakaumudī, No. 390, by Abhirāma Vidyālaŋkāra belonging to the Banerji family resident at Gayaghaṭa, and Saṃkṣiptasāraṭīkā, No. 391, by Çrī Nyāyapañcānana, the son of Vidyāvinoda belong to this school. Rūpaprakāça, No. 324, is a work on conjugations by Kullūka Bhaṭṭa. He is not, however, identical with the commentator of Manu, because that great commentator was a resident of Nandanavāsī in North Bengal and subsequently settled at Benares, but the present author was a resident of Viçāla. He followed the etymological work entitled Dhātūpradīpa. Jñāpakāvali, No. 130, by Haragovinda is an exposition of the chapter on declensions. Kārakapādaṭīkā, No 56, by Sarvavidyālaŋkāra who belonged to

the Gayaghaṭa Banerjis is a work on Sanskrit syntax according to this school.

Supadma School.—The Supadma grammar is current in Central Bengal, that is, in Jessore, Khulna and the 24-Parganas. The author is Padmanābha Datta who traces his ancestry from Vararuci one of the nine gems in the Court of Vikramāditya and the contemporary of Kālidāsa. The Maithila Brahmans consider this very Vararuci to be the founder of their most influential family. They consequently claim Padmanābha as their own. In the work entitled Pṛṣodarādivṛtti, No. 228, Padmanābha gives the date of the composition in the following chronogram:—

Çāke Çailanavāditye caitre māsi rabeḥ sthitau.
Dvijena Padmanābhena bhāṣā sūtramidaṃkṛtaṃ.

This means 1297 of the Çaka era that is 1375 A.D. Padmanābha thus traces his genealogy from Vararuci.

Vararuci
|
Nyāsa Datta
|
Durghaṭa
|
Jayāditya
|
Çrīpati
|
Gaṇeçvara
|
Padmanābha

This genealogy seems to be very defective.

Rāmanātha Siddhānta in his commentary, No. 223, on the Paribhāsāvṛtti by Padmanābha, says that Padmanābha was an inhabitant of Bhoragrāma in Mithilā, that his father was Dāmodara Datta. Padmanābha, in that work, is said to have written twelve works: 1 Uṇādivṛtti; 2 Dhātucandrikā; 3 Jaṅ-lukvṛtti; 4 [illegible] work; 5 Paribhāṣāvṛtti; 6 a poem named

Gopālacarita; 7 a commentary on Anandalaharī; 8 on Māgha; 9 on another work; 10 a work on Prosody; 11 a work on Veda and Smṛti named Acāracandrikā; 12 a lexicon named Bhūriprayoga.

Kārakarahasya, No. 58, by Ruparāma Nyāyapañcānana is a work on Syntax, according to this school.

Mugdhabodha School.—Mugdhabodha was composed by Vopadeva, a friend of Hemādri, by the middle of the thirteenth century in the Marhatta country then ruled by the Yādavas of Devagiri, and had a wide currency for some centuries in various parts of India. With the rise of the Mahratta power in the seventeenth century and the revival of Pāṇini, Mugdhabodha was pushed into a corner of Bengal, that is in the neighbourhood of Nadiyā where it is still assiduously studied. Its extensive currency in the fifteenth and sixteenth centuries is evidenced by the fact that Bhaṭṭojī Dīkṣita in his Manoramā has taken great pains in refuting the opinions of the author of Mugdhabodha. Three works of this school are noticed in this volume; a commentary by Kārtikeya Siddhānta, No. 288; a supplement by Nandakiçor, No. 289; and Paribhāṣāvṛtti, No. 222, by Rāmaçandra Vidyābhūṣaṇa composed in Çaka 1610 that is 1688 A.D.

Sārasvata School.—The Sārasvata grammar was written by Anubhūtisvatrūpācāryya and it has extensive currency in Orissa and Tipperah. Sārasvata-pradīpa, No. 404, by Vidyābhūṣaṇa, is a commentary on this grammar.

Pāṇini School.—There is only one doubtful work in this volume of this school. It is Sāranirṇaya, No. 403, by Ramā kānta Çakravartī, son of Madhusūdana Tarkavāgīça. It explains a very large number of Sūtras of Pāṇini with a view to supplement the knowledge obtainable by a study of the works of the Kātantra School.

Kalāpasāra, No. 44, is unsuccessful attempt at the foundation of a new school. The author Rāmakumāra Nyāyabhūṣaṇa, son of Rāmagati Vācaspati [illegible] the Banerji family, resident of Pāccara, co[illegible] it at the

command of Rājā Gopīmohana by combining the Sūtras of Mugdhabodha, Sārasvata and Kalāpa.

This would be the proper place to treat of two works on spelling; one, Nakāravāda, No. 135, by Puruṣottama Deva and the other, Varṇaprakāça, No. 328, by Kaṇrapūra, the minister of Amaramāṇikya, Rājā of Tipperah, at the request of Rājyadhara, the Rājā's son.

Smṛti.—There are no original Smṛti works in this volume. The modern compilations described in it are mostly written by Bengalis from eleventh century downwards. These compilations may be broadly divided as ancient and modern, Raghunandana's huge work in twenty eight parts being the land-mark of the two. It is therefore necessary to fix the date of this great writer. Tradition makes him a contemporary of Caitanya, who died in 1533. The evidence of the genealogies tends to the same direction, but he quotes Haribhaktivilāsa by Gopāla Bhaṭṭa, a disciple of Caitanya, who survived that great reformer by many decades, and it is said that the Haribhaktivilāsa was completed in 1562. Raghunandana's activity therefore may be said to range over the second and third quarters of the sixteenth century. Works written before him and quoted by him will be termed ancient, and those written after him, modern. These modern works are not of much worth. They are mostly either commentaries on various parts of Raghunandana's works, or, handbooks based on these parts. But the ancient works before Raghunandan are of great value. Dānasāgara, No. 165, by Vallālasena, the famous king of Bengal, has been described by others, but the MS. belonging to Bābu Nagendranātha Vasu seems to be more complete and written in a more ancient hand; therefore I have taken pains to have it described again. From the preamble and the epilogue of this long work running over eleven thousand couplets on the subject of making gifts, we learn that Vallāla was the son of Vijaya Sena, the brother of Hemanta Sena, that by his own merit he made himself the lord of Gauḍa; that though he crushed in the battle-field the king of Gauḍa

who belonged to an invincible ancient family, Ballāla spared him in mercy; that his spiritual guide was Aniruddha a man of deep scholarship and irreproachable character and a resident of the Vārendra country. This Imperial compilation is perhaps the forerunner of the huge work entitled Dānakhaṇḍa by Hemādri. As the balance of evidence tends to prove the starting point of the Lakṣmaṇa era to be also the starting point of the Sena dynasty, we can safely place this work in the second quarter of the twelfth century.

According to the settlement of the Brahmanic hierarchy made by Vallāla Sena, the family which hailed from Sāhuḍi were degraded to a very low position, but the great ancient law-giver of Bengal, Mahāmahopādhyāya Çūlapāṇi was proud to call himself a Sāhuḍiyāna, hence he may be said to have belonged to a period anterior to Vallāla Sena, that is the eleventh century. Çūlapāṇi's quotations are authoritative, his language lucid and his arguments forcible. His Prāyaç-cittaviveka, in spite of Raghunandana's work on the same subject, still holds its own and is regarded as authoritative. In the present volume are noticed four works by Çūlapāṇi, namely, Ekādaçīviveka, No. 37, Tithiviveka, No. 152, Vāsantīviveka, No. 331, and Vratakālaviveka, No. 347. Nos. 152 and 347 describe him as Sāhuḍiyāna Mahāmahopādhyāya Çūlapāṇi, while the other two mention him as simply Çūlapāṇi.

Bhavadeva Bhaṭṭa shares with Guṇaviṣṇu the honor of settling the vedic rituals of the Brahmans professing the Sāmaveda in Bengal. He was a Raḍhīya Brāhmaṇa whose original progenitors settled at the villege Siddhala from which the family derived its name. An inscription by him has been discovered in Orissa with a date belonging to the eleventh century. In this volume have been described two works by him, namely, Prāyaçcittaprakaraṇaṃ, No. 240, where he has been described as hailing from the village of Vālavaḍabhī, and with Bhujaŋga as his other name; and Sambandha-viveka, No. 399, which mentions him simply by name.

Rāmārcana Candrikā, No. 318, by Anandavana, the disciple

of Mukundavana may be called a *Tāntrika* work, as, it begins with a dissertation on the relations between the disciple and his preceptor, and, as, it is divided into *paṭalas;* but as Raghunandana quotes it, it has been placed amongst the *smṛti* works. It is a sectarian work of great value, and the sect to which it is a standard hand-book is still to be found in Bengal.

Çrīkara and his son Çrīnātha belong to a period anterior to Raghunandana. The father has not written much, but the son is the author of a long series of smṛti works ending with the compound word Tattvārṇava. Raghunandana was at great pains in refuting many of his theories. In the present volume is noticed a commentary on the Çrāddhaviveka, No. 376, by Çūlapāṇi, which may be said to be a joint work of the father and the son, because though the work is given to the world in the name of the son, yet the author says that he is simply putting down what he has heard from his father.

There are in this volume three works ending with the word Kaumudī, namely, Dāna-kaumudī, No. 163; Çuddhi-kaumudī, No. 367; and Çrāddhakriyāprayoga-kaumudī, No. 373, all of which belong to a series entitled Kriyā-kaumudī by Govindānanda Kavikaṇkaṇācāryya, the son of Gaṇapati Bhaṭṭa, at whose command the series was written. There is another work, however, entitled Mantrapuraçcaraṇam, No. 271, attributed to Govinda Kavikaṇkaṇācāryya who appears to have been a very different person from the author of the Kriyā-kaumudī.

Çrāddhapradīpa, No. 375, by Pradyumna Çarmā hailing from Sylhet is a MS. copied in the Çaka year 1448 that is 1526 A.D. The book was written with a view to supersede a larger and more difficult work entitled Çrāddhaprakāça current in that part of the country. Pradyumna was the son of Çrīdhara Çarmā, who had jurisdiction over Hākādiddi (jurisdiction perhaps as a judge or as a Dharma Çāstrī, who decided cases against Hindu religion, Hindu rituals and Hindu customs).

Çūdrāhnikācār, No. 371, by Jādavendra Çarmā is a work on the daily duties of a Çudra composed under the order of

Rājā Raghudeva who is given the proud title of Gauḍa-mahī-mahendra and whose capital was sanctified by the holy Ganges; whose father was Vāsudeva, the brother of Vāṇeçvara apparently the founder of the family.

Gopāla Bhaṭṭa was an inhabitant of Seringam in southern India, who became an ardent admirer of Caitanya; who in his tour round India visited that city of temples in the year 1509. Gopāla Bhaṭṭa renounced the world and embraced the doctrine of Caitanya. He was ordered to live in Vṛndāvana and to settle the rituals of Caitanya's followers, and he wrote the Haribhakti-vilāsa. Another of his work Satkriyāsāra-dīpikā, No. 395, quotes from Aniruddha, Bhīma Bhaṭṭa, Govindānanda, Nārāyana Bhaṭṭa and Bhavadeva Bhaṭṭa for the purpose of the preservation of the purity of Vaiṣṇava religion. He was very unwilling to give his name as author, but he could not help it, because the elders of his sect demanded that his name should be associated with the work.

Çrāddhadīpikā, No. 374, is by Mahāmahopādhyāya Çrī Bhīma belonging to the Kañji Gāñī amongst the Rāḍhīya Brahmanas of Bengal. The MS. looks very old.

There are six works in this volume attributed to Raghunandana of which two Svarga-sādhana, No. 419, and Dolajātrā-pramāṇatattva, No. 187, do not speak of Raghunandana as the son of Harihar and belonging to the Banerji family, and are undoubtedly by a different author of the same name. The invocation in these works does not end with the classical words "Vakti Çrī Raghunandanaḥ." The Tīrthatattva, No. 153, and Grahayāgaprayogatattva, No. 108, contain all the signs of their being written by the great Raghunandana, though they are not to be found in the list of the orthodox twenty eight.

Of the commentaries on Raghunandana noticed in this work Prāyaçcitta-tattva-tīkā, No. 239, by Rādhā-mohana Gosvāmī deserves a special notice, as the author is said to have been a friend of Colebrooke. He was an inhabitant of Çāntipura and a descendant of Advaita, the great associate of Caitanya. His scholarship was vast, as it

embraced Nyāya, Smṛti, Vyākarṇa, Chandaḥ, Sāhitya and Vaiṣṇava literature. It is said that Colebrooke often went to Çāntipura to have matters relating to Sanskrit scholarship discussed with him.

Numbers 150 and 238 are commentaries on Raghunandana by Kāçināth Tarkālaŋkāra, who has also written an abstract on atonements, No. 237. Another commentary on of Raghunandana's works is No. 368, by Guruprasāda Nyāyabhūṣaṇa.

Of the Smṛti works subsequent to Raghunandana, the most important is Vivādārṇavasetu, No. 335, by eleven Pundits from various parts of Bengal, under orders of Warren Hastings when he was Governor of Bengal, and not yet Governor-General. It took a year to compile the work, and the compilation is one of the most valuable that ever appeared on Vyavahāra, or the law of law courts in India. As there was no Sanskrit scholar to translate it into English, it was rapidly translated into Persian, and from Persian into English by Mr. Halhed. The translation was published in England under the title of a Code of Gentoo Law. The names of the Pundits are :—

1. Vāṇeçvara Vidyālaŋkāra.
2. Kṛpārāma Tarkasiddhānta.
3. Ramagopāla Nyāyālaŋkāra.
4. Kṛṣṇajīvana Nyāyālaŋkāra.
5. Vīreçvara Pañcānana.
6. Kṛṣṇacandra Sārvvabhauma.
7. Gaurīkānta Tarkasiddhānta.
8. Kālīçaŋkara Vidyāvāgīça.
9. Çyāmasundara Nyāyasiddhānta.
10. Kṛṣṇakiçora Tarkālaŋkāra.
11. Sītārām Bhet.

They consulted Caṇḍeçvara, Viçveçvara, Viçvarūpā, Vijñāneçvara, Halāyudha, Çrī Kṛṣṇa, Vācaspati, Jīmūtavāhana, Çrīkara, Çūlapāṇi, Govinda, Lakshmīdhara, Raghunandana, Çrīnātha and Bhaṭṭa.

It would not be out of place to mention here of the other two works on Hindu Law, compiled under the auspices

work on Chemistry by Nityanātha, one of the Nāthas or mendicants supposed to have been possessed of superhuman power who played so important a part when Buddhism was fast degenerating into a man worship. There is a small temple dedicated to Nityanātha at the Svayambhū kṣetra in Nepāl. Rasasāra, No. 309, by Govindācāryya is a very recent work on the same subject. Rugviniçcaya-tīkā, No. 320, by Rāma Kriṣṇa Bhaṭṭa is a commentary on Mādhava Kara's Nidāna. Vaidyavallabhā, No. 342, by Çrīkānta Dāsa, a Vaidya by caste, though short, is a very interesting work, as it gives directions for keeping up good health and other useful imformation for the benefit of those who cannot read the Çāstras extensively, who are poor or who are otherwise unable to protect themselves from diseases.

Tantras.—Any system of worship other than that sanctioned by the Vedas goes under the general name of Tantra or Agama. The great object of the Tāntrika works is the saving of the soul of women and Çūdras who have no access to the Vedas. The word Tantra, if I am permitted to hazard a conjecture, means shortening, abbreviation, *i.e.*, reducing in something like algebraical forms, Mantras or formulae that would otherwise run to scores of syllables. The question of the origin of Tantras will be discussed elsewhere.

The Tāntrika works may broadly be divided into original works and compilations. The authorship of original works is attributed as a rule to Çiva who at the earnest solicitation of his dearly beloved wife, Pārvatī reveals to her in small dozes the mysteries of various occult worships. Sometimes the interlocutors are not Çiva and Pārvatī but some Bhairava, terrible attendant of Çiva, and his wife. The language is Sanskrit, always ungrammatical, sometimes outrageously so. The subject varies from the attainment of Salvation to the meanest fetish worship. Sometimes the directions of worship are plain, open, fervent, and beautifully impressive, at other times they are filthy, obscene, obscure, dark and mysterious. The distant object is always emancipation of the soul from

the bondage of the world, but the nearer object is often of a less spiritual character. The Ṣaṭkarma or the six great objects are Māraṇa, killing ; Akarṣaṇa, attracting ; Vaçīkaraṇa, subjugation or bringing under complete control; Vidveṣaṇa, generating malicious feeling; Uccātana, uprooting; Stambhana, stupefying.

The Yoga system developed by Patañjali and his school, has undergone a mysterious modification in the hands of the Tāntrikas. They have given it a grim and terrible aspect scarcely contemplated by the originator of the Yoga system. In imitation of the Vedic sacrifices in the Vedic system of worship, the Tāntrikas have their Homa and their system of worship, and there is nothing under the sky which is not resorted to for the purposes of attaining their mysterious ends. Curing of diseases, attainment of longevity, good health, &c., are objects for which Tantras are often resorted to. Consequently we have Tāntrika works on medicine and Tāntrika directions for the preservation of health, which differ materially from the current Hindu science of medicine.

It is generally considered to be the third system of religion and worship, the Paurāṇika being the second. But the Tāntrika works specially the more ancient of them, place themselves in juxtaposition with the Vedic system alone and but rarely mention the Paurāṇika system, and if the Paurāṇika system is carefully analysed, it would seem to be purely Vedic in its ancient and almost purely Tāntrika in its modern form, though throughout the Purāṇas there runs a vein of Vedic culture.

The Tāntrika compilations in India are generally by Brāhmans, who have drawn their materials from the original Tantras and systematized them often mixing them up with a small modicum of Vedic culture derived from Smṛtis and Purāṇas. It is not yet possible to say when these compilations began to be written, and which is the most ancient of them, but it would not be out of place to throw out a conjecture, that the most ancient compilation on the Bengal side, at

respectively, treat of the process of making such a gift. Number 172 gives the process of purifying any reservoir of water defiled by a corpse or a carcass. Number 277 treats of the process of lighting lamps on the new moon in the month of October.

Darçana.—Of the six schools of Hindu Philosophy, Bengal developed the Nyāya system under the auspices of Vāsudeva Sārvabhauma and his distinguished student Raghunātha Çiromaṇi in the sixteenth century of the Christian era, and Navadvīpa School has since then held the most prominent place for the study of this system of philosophy. Before the advent of Vāsudeva, the Bengalis studied very little of philosophy, and that little was confined to the handbooks of Mīmāṃsā. Sāṃkhya and Vedānta was little studied and Pātañjala less. Vaiçeṣika was considered as identical with or supplementary to the Nyāya system. Indeed, what goes by the name of Navadvīp School of Nyāya is simply a happy amalgam of the two systems, Nyāya and Vaiçeṣika.

In the present volume we have several works by Mathurānātha Tarkavāgīça, a distinguished pupil of Raghunātha, who had the rare gift of really elucidating the text he commented upon without burdening his work with theories and dogmas of his own. He commented upon not only the whole of the Tattvācintāmaṇi and Dīdhiti, but also on several ancient works. Number 18 deals with the relation of words in a sentence. A collection of words cannot by itself give any meaning unless all the elements for the completion of the sense are present. If any element is not present, there is an Akāŋksā for it, that is a want is felt. In the present treatise Mathurānātha deals with the Akāŋkṣā. In No. 21 he attempts to give the meanings of the verbal terminations and their relation with other terms in the sentence. In No. 25 he deals with the question of the mind which is regarded as an atom and an internal organ of sense coming in contact with the Atmā, which is regarded as infinite. In No. 356 he deals with the evanescent character of articulate sound. The Mīmāṃsā School thought that

articulate sound was eternal. It only manifests itself at certain times. The Nyāya School held the opposite theory that articulate sound is produced and destroyed. In No. 357 is refuted the theory that Çabda or authority is no testimony. The Vaiçeṣikas thought that the testimonies were two, perception and inference, while the Naiyāyikas thought that analogy and authority were as good testimonies as the other two, and Mathurānātha held the latter view. All these five treatises are but parts of one great work, namely, Mathurānātha's commentary on the Tattvacintāmaṇi.

In the seventeenth century the Navadvīpa School was represented by two men—Jagadiça Tarkālāŋkāra, a Pāçcātya Vaidika Brāhmaṇa and Gadādhara Bhāṭṭācāryya, a Vārendra Brāhmaṇa. The latter never completed his studies and got no title. He is therefore known simply as Bhaṭṭācāryya. On the death of his professor he thought there was nobody at Navadvīpa who could teach him, and so he never completed his studies. But he wanted to be a professor himself. No student, however, would come to a man who never completed his studies and got no title, and he began to teach the flower trees of his garden on a public road. His teaching gradually attracted the attention of students, who in a short time deserted other professors and flocked round him. Thus he became a great professor and wrote a complete commentary on the Dīdhiti of Raghunātha. A portion of this work is represented in No. 229.

Jagadīça was an elder contemporary of Gadādhar. He wrote a very large number of treatises, mostly commentaries, but there were some original works of great merit. None, however, of greater merit than Nyāyādarça, No. 213, which deals with the most abstruse doctrines of the Navadvīpa School, such as the doctrine of causality and its three different aspects. The material cause and the efficient cause are well known, but the Naiyāyikas believe in another thing, the Asamavāyikāraṇa, that is, the attributes of the material cause producing similar attributes in the material effect. The

great Jagadīça of Navadvīpa is, however, to be distinguished from another Jagadīça known as Jagadīça Pañcānana, the commentator of the Bhagavatgītā, No. 257, of Anandalaharī, No. 29, and of Mahimnastava, No. 281.

Sabdaçaktiprakāçikāṭippanī, No. 352, is a commentary on one of Jagadīça's most important and widely-known original works on the application of Logic to Grammar by Kṛṣṇakānta Vidyāvāgīça, the son of Kālicaraṇa Nyāyālaṇkāra of Navadvīpa, who flourished during the latter end of the last century, and wrote commentaries on Nyāya, Smṛti with equal facility, and composed a few poems of merit.

A commentary, No. 230, on the first chapter of Dīdhiti, was written by Kṛṣṇadāsa Sārvabhauma, who does not seem to have been an inhabitant of Navadvīpa, though belonging to the Navadvīpa School. A MS. of this work, dated Çaka 1576, has been examined at Bhāṭpāḍā.

Kaṇāda was a contemporary and a fellow-student of Raghunātha Çiromaṇi, the founder of the Navadvīpa School. They were both students of Vāsudeva Sārvabhauma, who for the first time taught Nyāya Philosophy at Nadiyā, at the commencement of the fifteenth century. Vāsudeva was a student of Mithilā, but was not very loyal to his alma-mater. Kaṇāda was one of the first batch of his students. Kaṇāda went to Mithilā to complete his education, but came back, impressed with the idea that if a scholar of superior merit goes to Mithilā, he can rise superior to the Pundits of that country. Acting under this impression, he induced Raghunātha, belonging to the next batch of his Professor's pupils, to visit Mithilā. Raghunātha defeated the best of the Maithila Pundits in argument and renounced the allegiance of Mithilā and started a new school. It was not known if Kaṇāda wrote any work on Nyāya. Number 14 of the present volume is a work by him. It deals with the various terms of syllogism.

Indian philosophers are unanimous in making the mind a sixth organ of sense and an internal one as opposed to the

external organs. Well, asks someone, in that case why should inference be regarded as a different testimony from perception. Should it not rather be regarded as a perception by the internal organ, *i.e.*, mind. Number 4, an anonymous work, tries to refute this argument and to establish the position of inference as a separate testimony.

These are the works belonging to the Navadvīpa School. But there are many representatives of the older school of thought. Tarkapradīpa, No. 141, by Rāmahari, attempts to establish the sixteen categories of Gautama. Guṇaprakāça, No. 93, by Vardhamāna, the son of the great Gaŋgeça, is a commentary on Udayana's great work entitled Guṇakiraṇāvali, dealing with attributes that inhere in the substance but are not essential to it. Number 94 is a commentary on the second remove on the same work by Udayana. Tarkasaŋgrahacandrikā, No. 143, appears to be an anonymous commentary on Tarkasaŋgraha, but it traverses the whole field covered by the amalgamated Nyāya-Vaiçeṣika School. Padārthasaŋgraha, No. 217, by Bijayīndra Bhikṣu, though belonging to the amalgamated school, seems to differ from it to a very great extent. It believes in ten categories instead of seven, the additional three being Viçiṣtāṃsī, Çakti and Sādṛçya, *i.e.*, the particular, power, and similarity.

Taṛkabhāsābhāvārthadīpikā, No. 142, by Gaurīkānta Bhaṭṭācāryya, is a commentary on a work entitled Tarkabhāṣā by Keçava Miçra, dealing with the technical terms of the amalgamated School of Philosophy. Muktivicāra, No. 287, seems to be a distant echo of Jagadīça Tarkālaŋkāra's well known work, the Muktivāda. Ratnakoṣavicāra, No. 305, by Ratneçvar Nyāyālaŋkāra attempts to establish a peculiar theory that under certain circumstances an inference in the form of a doubt is possible, and so inference may not always be positive knowledge. Lāghavajñānaṃ, No. 326, is an anonymous work on a most abstruse and difficult point on the chapter of inference in the modern School of Nyāya Philosophy. Number 336 also deals with a very abstruse point.

Vyutpatti-vicāra, No. 346, is an application of logic to grammar. Çabdaratna, No. 351, by Rāmaçaraṇa, is a much easier work on the same subject. Sāpekṣavāda, No. 402, is a very short treatise on a most important subject, relating to the analysis of compound words. No words should be compounded together which demands another word beyond the compound to complete the sense. Siddhāntadīpa, No. 405, is an application of logic to grammar.

Mīmāmsā.—There are only three works of Mīmāṃsā in this volume. The first is Jñānādvayarahasya, No. 128; 2nd, Dharmadīpikā, No. 192; and 3rd, Svaprakāçarahasya, No. 418. Number 2 was written by Candraçekhara Vācaspati, a Vārendra Brāhmaṇa who settled at Navadvīpa in the beginning of the eighteenth century and wrote many works on Smṛti. His grandfather was well versed in all the six systems of philosophy. His Dharmadīpikā is a short treatise on the application of Mīmāṃsā doctrines in the illucidation of Smṛti texts. Number 3 is an anonymous work for the purpose of establishing the theory that knowledge is self-evident; and for refuting other theories on the subject, namely, knowledge is supersensual and that it is evident only by a subsequent perception that I know this, &c.

Vedānta.—Kāçirāma Vidyāvācaspāti of Vākuḍā, a Paççātya Vaidika Brāhmaṇa who flourished about the beginning of the eighteenth century, and whose great great grandsons are still living, is well known to the Pundits of Bengal, simply as the earliest commentator on the twenty-eight works of Raghunandana. That he wrote treatises on the Vedānta system of philosophy is very little known. In this volume, however, we find two works by him on Vedānta: one, No. 24, is a commentary on the Vedānta treatise entitled Atmaprākāça; the other, No. 393, is a commentary on a work entitled Saṃkhyāprakāça. In No. 24 the author says that he obtained from Gopāla Siṃha, the king of Mallabhūma, now in Bankurah district, four betels and sandal paste in the presence of a large assembly of Brahmans; that his father was

Nyāyālaŋkāra, who was the crest jewel of the Pundits of Bengal; that he wrote a commentary on a work by Budhavara *i.e.*, the author of the text, Nandarāma. The other commentary is also on Nandarāma Tarkavāgīça's work. It relates to the knowledge of spiritual truth, and is not confined to Vedānta system alone. Both these works are stamped with Kāçirāma's peculiar signature, namely :—

Çrī Çrījāne dayādhāne caraṇābjatale tava.
Çrī Kāçīrāmakṛtinā kṛitireṣā samarpitā.

Avadhūtānubhava, No. 13, is attributed to Aṣṭāvakra, one of the great sages of ancient India. Though a short work, it is divided into twenty-one prakaraṇas and six saṃgrahas. It relates to the attainment of indifference to the world and to emancipation from bondage. Vādamālā, No. 329, by Jayatīrtha, is an exposition of the theories of Mādhvācāryya. Vādibhūṣaṇa, No. 330, by Puruṣottama, refutes the theory that bondage is unreal, and thereby attempts to establish the authority of the Vedas. This also belongs to the same school of thought. The author bows to Pūrṇaprajña *Yogī.* The only work on Yoga in this volume is Yogakalpalatikā, No. 299, by Rāmagati Sena, belonging to the Vaidya caste, and resident of East Bengal. His descendants are still living, to the sixth remove. The author quotes from various tantras and traverses the whole field of the Yoga praxis from the very first dawn of spiritual knowledge to the attainment of liberation in life through the various Proceṣsas of Yoga postures, restraining breath, &c., &c.

Jyotiṣa.—Of the Jyotiṣa works Nos. 82, 83, 120 and 121 relate to the casting of Horoscopes: Nos. 233, 234 and 235 deal with fortune-telling by means of questions; Nos. 80 attributed to Nikaṣā, the mother of Rāvaṇa, and 81 to the Kerala method of fortune-telling by questions. Lauhityavarasena belonging to the Vaidya caste and to East Bengal is a voluminous writer in this department of Jyotiṣa. He is the writer

of Nos. 120 and 235 and the commentator of No. 234. Aṅkanirṇaya No. 2 by an author, who modestly hides his name and says he is the son of Vidyācandra, is, though short, a useful work, because it gives the value of figures in words. Adbhutadarpaṇa, or mirror of omens, No. 3, by Mādhava Çarmā the son of Raghunātha, belonging to the family of Budhavāṇa and the elder brother of Mahāmahopādhyāya Govinda, deals with celestial, terestrial, and atmospheric omens and the method of propitiating planetary deities. He quotes very old authorities such as Vṛddha Garga, Mayūracitraka and others. Kālottara, No. 63, deals with untimely death and other mishaps by observing the signs of the Zodiac and the asterisms. Nos. 132, 133, 134, 169, 388 and 394 are works which deal with astrology in general. No. 144 represents the Arabic system of astrology in Sanskrit. It deals with Varṣaphala or the consequence of the influence of the various Members of Zodiac on a man's fortune during a year. Bhāsvati is a well known work on astrology by Çatānanda. No. 262 is a commentary on that work by Kuvera, who hails from Kānjivilva a Bengali Brāhmaṇa of Rāḍiya distribution. Viṣṇusiddhāntagrantha, No. 338, is perhaps one of the old Siddhāntas or works on astronomical science. The interlocutors are Viṣṇu and Lakṣmī. The sun is the great progenitor of the world. He is Brahmā, he is Viṣṇu, he is Çiva, and above all, he is Brahma. Viṣṇu taught this science to Lakṣmī when 155520017064000 years of Brahmā had already passed. What the duration of a year of Brahmā is, is well known to orientalists. The Çaka king who has given his name to an era current in India will flourish says Viṣṇu after 1955883179 years from the creation of the earth. The work declares that in the matter of propitiating planets, the Grahavipras are supreme. These are Çākadvīpī Brahmans who hold a very low position in Hindu Society. They are to be treated as Brahmans only when they hold the calendar in their hands. Brahmans should not even be seen on occasions of Grahayajñas. Almost all these works are by Bengali authors either Brāhmaṇa or Vaidya.

Vaidyakas.—The Vaidyaka (medical) works are mostly by learned men belonging to the Vaidya caste, generally hailing from East Bengal. Ayurvedasārāvali, No. 31, by Dhanvantari Kara, a Vaidya by caste, appears to be a modern compilation. The MS. though incomplete runs through nearly nine thousand verses. It deals with the preparation of medicines and with the symptoms of diseases. Cikitsāratna, No. 113, by Jagannātha Datta, a Vaidya by caste, and Cikitsāsāradīpikā, No. 114, by Harānanda Dāsa are works of the same class. The writer of the latter work says "the original works on medicine were short, Jagannātha Datta wrote rather a large work. Kavicandra made it larger. His work is Sāradīpikā, I have expanded it into an ocean." No. 122 is a short work on digestion, or rather on certain combinations of eatable things that are easily digested. The combination of cocoanut and rice; that of thickened milk and jack fruit; that of ghee and lemon juice are easily digested. Dravyaguṇasaŋgrahatīkā, No. 189, by Çiva Dāsa Sena, a Vaidya by caste, who belonged to the thirteenth century, is a commentary on Dravyaguṇasaŋgraha, *i.e.*, medicinal properties of herbs written by Cakrapāṇi Datta, who flourished about 1060 A.D. There was a medical man named Lāusena at the Court of the Rājā of Çekharabhūma. He defeated Vāṇīvilāsa Kavisārvvabhauma. His son was Kākutstha Sena and grandson Lakṣmīdhara Sena, great grandson, Taruṇa, and great great grandson, Ananta. Ananta obtained from the Muhammadan sovereign of Gauḍa great marks of distinction. Çiva Dāsa was Ananta's son. Nāḍīprakāça, No. 201, is a work on feeling the pulse attributed to Kaṇāda. Kaṇāda in the preamble says Ayurveda is the fifth Veda which was known to none but Çiva. From him Brahmā learnt it, from Brahmā Indra, from Indra Kaṇāda himself. Madhumatī, No. 266, by Nṛsiṇha Kavirāja, belongs to the same class as No. 31, Yogāvali, No. 302, appears to be a Tāntrika work on medicine, as it is in the form of a dialogue between Çiva and Durgā. It deals with Yoga or mixing up of various medicinal substances. Rasaratnākara, No. 308, is an ancient

work on Chemistry by Nityanātha, one of the Nāthas or mendicants supposed to have been possessed of superhuman power who played so important a part when Buddhism was fast degenerating into a man worship. There is a small temple dedicated to Nityanātha at the Svayambhū kṣetra in Nepāl. Rasasāra, No. 309, by Govindācāryya is a very recent work on the same subject. Rugviniçcaya-tīkā, No. 320, by Rāma Kriṣṇa Bhaṭṭa is a commentary on Mādhava Kara's Nidāna. Vaidyavallabhā, No. 342, by Çrīkānta Dāsa, a Vaidya by caste, though short, is a very interesting work, as it gives directions for keeping up good health and other useful imformation for the benefit of those who cannot read the Çāstras extensively, who are poor or who are otherwise unable to protect themselves from diseases.

Tantras.—Any system of worship other than that sanctioned by the Vedas goes under the general name of Tantra or Agama. The great object of the Tāntrika works is the saving of the soul of women and Çūdras who have no access to the Vedas. The word Tantra, if I am permitted to hazard a conjecture, means shortening, abbreviation, *i.e.*, reducing in something like algebraical forms, Mantras or formulae that would otherwise run to scores of syllables. The question of the origin of Tantras will be discussed elsewhere.

The Tāntrika works may broadly be divided into original works and compilations. The authorship of original works is attributed as a rule to Çiva who at the earnest solicitation of his dearly beloved wife, Pārvatī reveals to her in small dozes the mysteries of various occult worships. Sometimes the interlocutors are not Çiva and Pārvatī but some Bhairava, terrible attendant of Çiva, and his wife. The language is Sanskrit, always ungrammatical, sometimes outrageously so. The subject varies from the attainment of Salvation to the meanest fetish worship. Sometimes the directions of worship are plain, open, fervent, and beautifully impressive, at other times they are filthy, obscene, obscure, dark and mysterious. The distant object is always emancipation of the soul from

the bondage of the world, but the nearer object is often of a less spiritual character. The Ṣaṭkarma or the six great objects are Māraṇa, killing; Akarṣaṇa, attracting; Vaçīkaraṇa, subjugation or bringing under complete control; Vidveṣaṇa, generating malicious feeling; Uccātana, uprooting; Stambhana, stupefying.

The Yoga system developed by Patañjali and his school, has undergone a mysterious modification in the hands of the Tāntrikas. They have given it a grim and terrible aspect scarcely contemplated by the originator of the Yoga system. In imitation of the Vedic sacrifices in the Vedic system of worship, the Tāntrikas have their Homa and their system of worship, and there is nothing under the sky which is not resorted to for the purposes of attaining their mysterious ends. Curing of diseases, attainment of longevity, good health, &c., are objects for which Tantras are often resorted to. Consequently we have Tāntrika works on medicine and Tāntrika directions for the preservation of health, which differ materially from the current Hindu science of medicine.

It is generally considered to be the third system of religion and worship, the Paurāṇika being the second. But the Tāntrika works specially the more ancient of them, place themselves in juxtaposition with the Vedic system alone and but rarely mention the Paurāṇika system, and if the Paurāṇika system is carefully analysed, it would seem to be purely Vedic in its ancient and almost purely Tāntrika in its modern form, though throughout the Purāṇas there runs a vein of Vedic culture.

The Tāntrika compilations in India are generally by Brāhmans, who have drawn their materials from the original Tantras and systematized them often mixing them up with a small modicum of Vedic culture derived from Smṛtis and Purāṇas. It is not yet possible to say when these compilations began to be written, and which is the most ancient of them, but it would not be out of place to throw out a conjecture, that the most ancient compilation on the Bengal side, at

least, is not much older than the Mahomedan conquest. We have got a large number of these compilations in the present volume. One of the most recent and at the same time most extensive of them, enumerates 160 works from which it had drawn his materials, including original Tantras and compilations. In this list there are only three works which may be regarded as outside the Tantras, namely, Nṛsiṇhatāpaniya, Matsyasūkta, and Viṣṇudharmottara, though the position of the last is rather doubtful. This work is entitled Āgamatattvavilāsa, No. 22, by Raghunātha Tarkavāgīça, an inhabitant of Napāḍi perhaps in East Bengal. The author must have flourished some time after Kṛṣṇānanda Agamavāgīça of Nadia from whose work he quotes and whose descendants are still living. The work extends to more than thirteen thousand çlokas.

Kaulāvalinirṇaya, No. 85, by Jñānānanda Parama-haṃsa deals mostly with obscene and terrible rites. The Cakra or circle in which votaries male and female drink together and indulge in all sorts of excesses, is prescribed as one of the most meritorious things for a Kaulika, *i.e.*, one who follows the family of Kalī or Vāmācārins or the left-handed worshippers. Some of these practise their meditations sitting on dead bodies, at midnight, others on the cremation ground, some on the heads of five animals. Jñānānanda though he is called a Paramahaṃsa, gives detailed directions for these terrible and obscene rites.

Tattvaprakāça, No. 137, by Jñānānanda Brahmacārī is also another work on Vāmācāra or left-handed worship. The present codex however contains only one part out of twelve of this work said to be in existence. The work was composed in the 1730 year of the Saka era at Jinārddi on the western bank of the Brahmaputra. Tantradīpakā, No. 138, a work in nearly 20,000 çlokas is by Gopāla Pañcānana, the grandson of Kṛṣṇānanda Āgamavagīça and the son of Harinātha. It treats fully of the right-handed and very shortly of the left-handed form of worship.

Kālīsarvvasva-samputā, No. 60, by Çrī Kṛṣna Vidyālaŋkāra, the son of Nyāya-vagīça Bhaṭṭācāryya is a Tāntrika compilation, running to 4,000 çlokas. The authorities consulted are mostly original Tantras nearly a score and half of which have been mentioned by name in the preamble. The subjects treated of are identical with those in No. 22.

There is a hymn to Kālī in which are given one thousand of her epithets all beginning with the letter "Ka." It is one of the most solemn and awe-inspiring hymns ever heard in India. The hymn has many commentaries but the most popular one in Bengal is by Pūrṇānanda who flourished in East Bengal during the last half of the sixteenth century. There is another commentary on the same noticed in No. 62. The name of the Commentator is not given. The hymn is attributed to Mahākāla, a ferocious form of Çiva, who is also called here the Adinātha, the first of the Nāthas, human beings with superhuman powers, belief in whom because very common about six centuries before the present time. This belief gave rise to Lamaism in the North and the System of Gurus or Tāntrika Spiritual Guides in Bengal. This Mahākāla is to be differentiated from the Mahākāla of Ujjayinī who was a form of Çiva not at all ferocious so far as can be gathered from the works of Kalidāsa and others. This is rather the Mahākāla of Nepāl feared by Hindus and Buddhists alike. The two epithets of the hymn commonly met with are Medhā-sāmrājya and Sundarī Çaktidāna or oVaradāna. The meanings are obscure. The first means perhaps "having an Empire over memory" because the solemn hymn once heard can scarcely be forgotten and the second means perhaps "the giver of power over the beautiful," that which leads the mind to the beautiful or to beatitude.

Kuladīpikā, No. 71, appears to be a compilation throughout in verse; it has no interlocutors like the original Tantras; the author says that he has consulted many works on Kulaçāstra. Now-a-days the word *kula* with its derivatives

Kaula and others have come to mean, in the month of a Tāntrika one who revels in the five *M's* namely, Madya (wine), Māṃsa (meat), Matsya (fish,) Mudrā (delicious food), Maithuna (sexual intercourse.) But when this book was compiled *kula* does not seem to have acquired this degraded meaning.

In every Pūjā there is a "dhyāna" or meditation. The votary attempts to realise in his mind some form of the diety worshipped. That form is given in the formula called "dhyāna-mantra." No. 159 contains a commentary on the dhyāna formula of the Dakṣiṇakālikā, the goddess who is propitious. The formula consists of 9 verses. But in these a complete and vivid picture of the goddess is given.

Kramadīpikā is a well-known Tāntrika work on the worship of Kṛṣṇa or Viṣṇu written in long verses in flowing poetic style. No. 86 is a commentary on that work by an annonymous author.

Numbers 96 and 97 are commentaries by Anantarāma and Raghunātha Nyāyālaṇkāra respectively on Gurupādukā Strotra, or a hymn addressed to the foot-prints of the spiritual guide. The word *pādukā* means the shoe, but in Tantras it means foot-prints which are often worshipped under the names of *Caraṇa*, *Pādapadma* and so on. These prints are as a rule carved on hard stones and placed in conspicuous positions. The foot-print of Viṣṇu forms the great object of worship at Gayā. The Hymn is in five Indravajrā verses with solemn and awful accents.

Govinda-kalpa-latā by Samīrācāryya, No. 100, is a Tāntrika compilation on the worship of Viṣṇu. It uses all the paraphernalia of the Çakti worship, but, still the author is a bigoted sectarian and asks his readers never to take the work or read it at a place where Çakti is worshipped and Çakti worshippers live.

Japa-rahasya, No. 119, gives directions for counting the beads (*i.e.*), repeating the name of the divinity worshipped.

Pūrṇānanda was a great Tāntrika compiler of the sixteenth

century. He was a Vārendra Brāhmaṇa born in the district of Rajshahi, left an orphan at a tender age. Brahmānanda, a great Tāntrika writer of his time, brought him up and initiated him in the mysteries of Tantra. The place where he obtained siddhi or success is still known as siddhinagara. Purnānanda became the guru or spiritual guide to a number of influential Brahmans in the North and East Bengal and his descendants are still to be found in many places, working as spiritual guides. Kāṭihar in Maimensing appears to be the great stronghold of his descendants. Tattva-cintāmaṇi his great work runs through several thousands of çlokas. The influence which he and his Guru still exercises over the Brahmans of Bengal is very great. He was devoted to the left-handed worship.

Tantrapradīpa is a compilation by Jagannātha Cakravarttī belonging to the Kānjī gāñī of the Rāḍhīya Brahmans of Bengal. His work is over 4,000 çlokas in extent and gives general rules for worship.

Tantraratna, No. 140, is by Anandānandanātha the son of Sahajānandanātha on the left-handed form of worship. What the Brahmans call the right-handed worship is not much to be found among the Buddhists. The Brahmans say that the Vīrācāra or the left-handed worship is not confined to Brahmans alone as the others are, even the Atheists (*i.e.*, Buddhists) can be votaries under this system. I have elsewhere shown that the Nāthas are the remnants of the Buddhists in Bengal. They are called Yogīs but are as a caste considered out of the pale of the four castes, *i.e.*, Hindu Society. They live by weaving, but there were and still are men among them learned in Sanskrit. I believe the present author is one of them.

Tārārahasya, No. 148, by Brahmānanda, the spiritual guide of Pūrṇānanda and the disciple of Tripurānanda deals with the worship of Tārā. She is repeatedly represented to be identical with, or, better to express the idea, she is never to be differentiated from Ekajaṭā, Kālikā, and Nīla Sarasvatī.

There are five regions one above the other all called Çūnyaṣ or void. Tārā's abode is in the fourth Çūnya and Kālikā's in the fifth Çūnya. On the forehead of Tārā is Akṣobhya. Virocana, Māmaka Pāṇḍara are Āvaraṇa devatās or divine guards. Mahāpratisarā is a goddess who is often mentioned in this work. The worship it enjoined should be conducted in strict accordance with the customs of Mahācīna or China Proper. Fasts, &c., are not congenial to the goddess Tārā. All prohibited meat might be used in the worship of this goddess. These facts confirm the idea that Tārā was a Buddhist Tantrika diety grafted into the Hindu system. Brahmānanda was not, however, the first to graft, as he quotes a number of Hindu works on Tārā.

Tariṇyaṣṭaka, No. 149, is a hymn to Durgā in her name Tāriṇī written by one Rāmajaya in Tūṇaka Metre.

Tripurāsārasamuccaya by Bhaṭṭa Nāga, No. 157, is written in long and flowing verses, the grandeur of language concealing many things that are obscene and unspeakable. It gives the processes of bringing Kings, ministers, handsome women, and even goddesses under the power of the worshipper.

Number 158 is a short Hymn to Kālī in her right-handed form to be used by the *Vīras*, *i.e.*, by those who are not under any moral restraint in the fervency of their devotion.

The next work No. 159 is a commentary on another Hymn to the same form of Kālī to be used by the Paçus, *i.e.*, those worshippers who keep themselves within the restraints of social and moral obligations. This Hymn is said to emanate from Mahākāla this time not represented as Adinātha as in the other Hymn, already noticed. The present Hymn contains 22 verses in Çikhariṇī Metre and is very sonorous and charming to hear.

Cintāmaṇi tantra, No. 115, appears to be one of the shortest as well as the simplest of the original Tantras treating of mysteries of Mantras, their vivification or blooming up in vigorous life and of the posture of the fingers resembling

the female organ. The last is called *Yoni Mudrā*. This is again treated as a deity and amulets sacred to this deity are worn. The work seems to treat of some of most elementary Tāntrika conceptions such as Kuṇḍalinī, Maṇipura, &c. The former means the coils of a vein in the midst of which the soul is said to reside and the latter the jewelled room in which it lies.

Caitanya-kalpa (from the Brahmayāmala), No. 116, is a most recent work written with the view of proving Caitanya, the great Vaiṣṇava reformer of the sixteenth century, to be an incarnation of Viṣṇu. It is said to be a part of Brahmayāmala, one of the six yāmala Tantras, treating of obligatory mysterious nocturnal ceremonies productive of great merit to the worshippers.

We have got only one chapter of the Jŋāna-tantra, namely, the tenth in the codex examined as No. 124. The chapter treats of the qualification of the Preceptor, the manner of initiation, and cognate topics. The last çloka is significant. It says that mendicants alone should adopt the system of left-handed worship with five M's., namely, *Matsya* (fish), Māṃsa (meat), Madya (spirits), Mudrā (delicious food), and Maithuna (sexual intercourse) while the householders are to adopt the right-handed system without any one of these. The chapter is called a *pariccheda*, and not a *paṭala* and the interlocutors are Çiva and Nārada and not Çiva and his consort.

Codex No. 125 contains only the sixth chapter of the Jŋānabhairavī-tantra which treats of the worship of Trijaṭā, which has, says the speaker Mahādeva, already been described in the work entitled Brahmacintāmaṇi.

Jŋāna-mārjanī-tantra, No. 126, is a short but very curious work as it adopts the Vedantist line of thought as opposed to the Sāṃkhya line which the majority of Tāntrika works accepts. Though professing to be an original Tantra and keeping up all the forms of one, it differs from the rest in having a Maŋgalācaraṇa or invocation, of the Supreme

Brahma. The subject matter treated of are more of a Paurāṇika than Tāntrika character, such as creation, destruction, the indestructibility of the knowledge of Brahma, and so on. It ends with an impressive description of the last moment of the world, namely, all void, all Çūnya, the fulfilment of the Vedānt ideal. The work would be completely a Vedānt treatise but for the representation of the great world in the person of the worshippers, the Macro cosm in the Micro cosm.

Jṇānārṇava, No. 129, is an original Tantra of some length and it is full of Tāntrika technicalities. The consonants which cannot be pronounced alone are Çiva while the vowels and the dots which are pronounced without the aid of others and which help in their pronounciation are Çakti. The whole alphabet, the combination of Çiva and Çakti, is the supreme Brahma. The letters of the alphabet, therefore, are Mātṛkāḥ or mothers. They lead to Brahma who is manifested in sound or rather in articulate sound but who is beyond the reach of sound. The deities represented in this work are Tripurā and Bālā, and details are given of their worship and attempts have been made to co-ordinate the various details of their worship to the Vedic forms of worship. For instance, to every Vedic Mantra there is a ṛṣi, a devatā, and a chandaḥ, so the Tāntrika Mantras though one or two syllables only have been made to have all these three.

Tārātantra, No. 146, contains only 180 çlokas, but its historical importance cannot be overrated. It is professedly Veda-vāhya or outside the Vedas, *i.e.*, non-Hindu; but it should be heard and studied from a Preceptor. Pārvvatī, who is aware of Buddha and Vaçiṣṭha being great Bhairavas of the left-handed worship, is anxious to know by means of what Mantras did they attain the position of Bhairavas which is fully equal to that of Çiva. Çiva says the *Mantra* is *Tārā.* Buddha who is another form of Viṣṇu was initiated in the Mantra of Ugratārā and attained the position of a creator and an immortal. Vaçiṣṭha by following him became a fixed

star. It is well-known that Tārā is simply a Çakti of Buddha or she is a manifestation of Prajñā which again is nothing else but Dharma, one of the Buddhist triad. So this is an adaptation of a Buddhist Tāntrika worship in Hinduism. A latter and more developed form of Tārā worship is to be found in Tārārahasya (see *suprx*). Tārātantra which is old enough refers to Cīna-tantra and Kālī-tantra. Vaçiṣtha brought the knowledge of Tārā from Cīna, directly from the mouth of Buddha. He could not find Buddha in India and even in Tibet. So the adaptation of Tārā in Hinduism must be referred to a period when Buddhism was supposed to have been lost in India. This would be in the early centuries of the Muhammadan Conquest. The lower limit is the sixteenth century in which Brahmānanda wrote his Tārā-rahasya.

After hearing much about the various forms of worship Pārvvatī had her doubts and the codex No 206 is called Nirut-tara-tantra, because, by hearing it all her doubts were removed and she could not give any answer. So it appears to be one of the latest and it often refers to Mahācīna krama, *i.e.*, the Chinese method of worship with the five M's. It gives a clue to the derivation of the work *Kaula* as applied to the votaries of the left-handed worship. The word Kula applies to the Family of Kālī. There are two such families of the Godesses, Kālī-kula and Çrīkula. Both are worshipped with the five M's. Exhaustive details are given of this worship. The worshipper of these families are called Kaulas or Kulīnas. Though the forms of worship are dark and indelicate in the extreme, yet it speaks of Çiva and Çakti being Saguṇa and Nirguṇa, *i.e.*, with form and without form, phenomenal and transcendental. The light is without form and the world is with form. The stars represent the Nirguṇa and the rest of matter, Saguṇa. This reminds one of the Rūpa heavens and Arūpa heavens of the later Buddhists. The Arūpa heavens are without form. There are many doubtful and abstruse points explained in the work. The explanations may not always satisfy critical minds, yet

it is a relief to find some sort of explanation given in matters which are kept intentionally secret and given the appearance of a mystery.

Nirvāṇa-tantra, No. 208, is to be carefully differentiated from the Mahānirvāṇa-tantra, the great work which enjoys a popularity next perhaps to the Bhagavadgītā. This work is more methodical than the works previously noticed. It treats of Nirvāṇa as the highest aim of Tāntrikas. It gives the details of the macro cosm and places Nirvāṇa which is attainable by the worshippers of Mahā-Kālī alone in the highest heaven the *Satyaloka*. It praises the Avadhūta, namely, the brāhmaṇa votary of the left-handed worship who renounces the world, as the only being who attains Nirvāna. The description of satyaloka, of the avadhūta and of many other things in this work are very impressive. The antiquity of this work cannot go very far as it speaks of Rādhā as the consort of Viṣṇu in the Vaiṣṇava heaven, *i.e.*, the sixth or Bhuvar-loka. The conception of Rādhā is as old as the present recension of the Brahma-vaivartapurāṇa which cannot be placed earlier than the eleventh century.

The Phet-kāriṇī-tantra, No. 244, differs materially from the work of the same name published in Calcutta. It is doubtful whether the printed work should be termed an original Tāntrika work at all, as on the face of it, it bears the stamp of a compilation. It has an invocation, it enumerates the works consulted, it quotes from previous works and so on. The codex under notice, however, is an original Tantra devoted to the glorification of Dakṣinā Kālikā in her various forms. The interlocutors are Çiva and Pārvatī.

Numbers 248, 249 and 250 are said to be larger recensions of the works of the same name, but in certain cases the Bṛhat recension and the ordinary recension are so widely different that they cannot be said to be the same work. This is evidenced by the Rudrayāmala and Bṛhadrudrayāmala, by Yonitantra and Bṛhadyoṇi all of them noticed in this volume. Bṛhad-gautamīya, No. 248, begins like a Purāṇa, the interlocu-

tors are Ṛṣis, the scene is laid on the peaks of the Sumeru. It is a Vaiṣṇava work devoted to the worship of Gopāla, *i.e.*, that particular form of Kṛṣṇa in which he tended kine at Vṛndāvana. It would be hard to describe the Yoni and Bṛhad-yoni Tantras, even in a scientific work like this. The Bṛhat treats of the Bṛhat-yoni of Durgā while the smaller work considers that of every woman to be an object of worship. The Rudrayāmala is a large work which attempts to explain Tāntrika technicalities. The larger recension, however, is a work of a very different character. The interlocutors are Nārada and Kṛṣṇa and the work partakes the character of both a Purāṇa and a Tantra. It opens with the birth of Pañcānana the youngest of Gods and the son of all the Gods. Born in the Himalayas he became the lord of new born children and so his worship soon spread all round. He is represented by a number of stones under huge trees. He does not much like images. At the present moment he stikes mere terror in the hearts of Bengali mothers than even cholera and small-pox, for he plays all his pranks within the first year of a child's life. The present codex contains only the first part of the work, the story of Pañcānana's birth.

Mahāmokṣa-tantra, No. 278, is a large work thoroughly brahmaṇic in character and tolerably free from disagreeable rites which disfigure other Tantras. Mahāmokṣa means the highest form of salvation, the Nirvāṇa. This work treats of Mahāmokṣa as opposed to other forms of salvation such as Sālokya, residing in the same region with the Supreme Spirit, Sārūpya, having the same form with him and, Sāyujya, to be united with him. Keeping Mahāmokṣa as the great object in view the work treats of the cosmogony, the various regions one above the other, the bibliography of the Tāntrika literature, and various other topics. This work also treats the universe as the macro cosm and the human body which is simply a miniature of the universe as micro cosm, the terms used are exact translation of the Greek terms, *viz.*, Bṛhat Brahmāṇḍa and Kṣudra Brahmāṇḍa.

It has hymns to all the eighteen forms of Çakti, giving one hundred names in each hymn, each name having the initial letter of the diety concerned.

Mahiṣamardinī-tantra, No. 282, treats of the consecration of temples to Kālī. Mahoḍḍīça-tantra, No. 283, in Sanskrit and Hindi treats of propitiatory ceremonies as well as ceremonies for the purpose of destroying, entrapping, stupifying armies, attracting females, and so on. All these, however are to be done not so much with Mantras as with drugs and herbs.

Mātṛkābheda-tantra, No. 284, refers to the following Tantras, namely, Cīna-tantra, Kālī-tantra, Yoni-tantra, Vīra-tantra and Toḍala-tantra. It cannot be very old. It prescribes mystic processes for making gold, silver, &c., praises wine as even superior to the Ganges water in sanctity, asserts that drinking wine is no sin for an initiated Brāhmaṇa, and ascribes various degrees of merit in worshipping the phallic emblem of Çiva made of various metals. Mercury is the semen of Çiva; it is greatly praised and a process half chemical and half mystic is given for burning it into ashes.

Māyā-tantra, No. 285, is a short work treating of subjects peculiar to the *Tāntrika* literature. It gives some directions for reciting Caṇḍī. Meru-tantra, No. 294, is a most recent work on the left-handed form of worship and treats of the *Mantras* or formulae of worship of various deities. In page 252 of the MS. there is a curious passage in which Iŋgrejā, *i.e.*, Englishmen and Landrajā *i.e.*, born in London are mentioned as Cakra-varttinaḥ, *i.e.*, holding Imperial sway and the destroyers of Hindu religion. They will acquire great power by means of Mantras in Phairiŋga-bhāsā, *i.e.*, English language. The passage is not only curious but very obscure.

Yogāvali, No. 303, begins with an exposition of the Tāntrika ideas on the Science of Midwifery and ends with a process of concentration of mind by stopping respiration.

Vīrabhadra-tantra, No. 839, begins with questions and

answers which are beautifully vague, and treats of the mystic processes of destruction, attraction and so on.

Çakti-tantra, No. 348, treats of the worship of Çakti in all her terrific forms and terrific associations. She is to be worshipped on cremation grounds, deserted houses, sitting either on the head or on the chest of a corpse, with five M's and with hemp. The codex under notice is defective. It has lost the first 7 Paṭalas.

Çāvara-tantra, No. 359, in Sanskrit and Hindi enumerates the twelve Kāpālikas, namely, Adinātha, Anādi, Kāla, Atikāla, Karāla, Vīkarāla, Mahā-Kāla, Kāla-bhairava-nātha, Vaṭuka, Bhutanātha, Vīranātha and Çrīkaṇṭha. Their disciples are also twelve in number, *i.e.*, Nāgārjjuna, Jaḍa-Bharata, Hariç-candra, Satyanātha, Mīnanātha, Gorakṣa, Carpaṭa, Avaghaṭa, Vairāgya, Kanthādhārī, Dhalandharī and Malayārjjuna. These are founders of sects among the Çāvaras or Kāpālikas. The work then goes on with the enumeration of various terrific Mantras and deals with ghosts, demons, witches, serpents, and so on; also of various mystic Mantras for destruction, attraction, stupifaction and so on.

The last work under this head, Sammohana-tantra, No. 400, is a dialogue between Akṣobhya and Tārā. Akṣobhya is one of the five Dhyānī Buddhas and Tārā is the general name of the Çaktis of the five Dhyānī Buddhas. These have been accepted as forms of Çiva and Durgā in the Hindu Tantras. The work enumerates the different Tantras current in different countries and the twenty head quarters of the Çaiva sects with the language and character they use.

Miscellaneous :—Under this head their are Purānas, Koṣas, Poems, Anthologies, and Vaiṣṇava works. Of these the most important is a poem entitled Pavana Dūta by Dhoyī Kavi, No. 225. It is written in imitation of Kālidāsa's celebrated work, the Meghadūta or the Cloud Messenger. The heroine in this case is Kuvalayavatī, the daughter of the Prince of Gandharvas, or celestial Musicians, who lived in the Malaya Mountains in Southern India. She saw Lakṣmaṇa Sena who

with an army, led a conquering expedition to her part of the country. She fell in love. He knew nothing of it. He returned to his capital and she became anxious to send a messenger to Lakṣmaṇa Sena. It was the beginning of the spring season and she found the Southern breeze blowing to the North. Her fancy took this to be her fit messenger and she entrusted him with her amorous message. In imitation of Kālidāsa the poet describes the route to be taken. There are geographical blunders in the description of the route, but the description is full of vivid images and glowing scenes. Bengal is described as a garden. The Brahmaṇa beauties were fond of ornaments made of palm-leaves. The Banks of the Hughly are described from the parting of the three rivers at Triveṇī to Bijayapura, the capital of the Sena family. The favourite pastime of the ladies of the capital, which had beautiful orchards, was Nagar Dolā, a machine which revolves vertically and takes the riders up and down. The poet says that the celestial damsels, the Apsarasaḥ, were very proud of their personal charms and so Madana, the god of beauty, in order to curb their pride wanted to take the Bengali damsels up in heaven and so the Nāgar Dolā was simply a devise to accustom them to a journey upwards.

The poet lived at the Court of Lakṣmaṇa Sena who honoured him greatly and gave him many elephants and a chawry with a golden handle. The genealogies point him out to be a Rāḍhīya Brāhmaṇa of Pāladhī Gāñi and Kāçyapa, Gotra. There were five poets in Lakṣmaṇa's Court, of these, the works of Jayadeva, Govarddhana, and Umāpati are known. Dhoyī's work was not known. Pavana Dūta is, therefore, a discovery of some importance.

The Dūta Kāvyas, *i.e.*, poems written in imitation of Kālidāsa's Megha Dūta seem to have flourished greatly in Bengal. The Padāṅka Dūta by Kṛṣṇa Çurmā, Uddhava Dūta by Rūpa Gosvāmī, Haṃsa Dūta by the same author, Pavana Dūta, just mentioned, are poems of considerable merit. The Kīra Dūta or Parrot messenger by Rāmagopāl, No. 67,

is a message from Rādhā to Kṛṣṇa. The work is dedicated to a Rājā of Bengal who subjugated many Rājās and whose fame spread all over the earth. From the meagre information given it is difficult to fix the date of the poet and his patron. But I may here hazard a conjecture that Rāmagopāl was one of the compilers of the Vivādārṇavasetu described above and his patron was Rājā Kṛṣṇacandra of Navadvīpa.

Vṛindāvana Kāvya by Mālāŋkaraja, probably, a king of Kaçmīra, is a short poem in praise of Kṛṣṇa in double-entendre. It is accompanied by an anonymous commentary. The MS. belonged to Kāçīrāma Vācaspati.

Kautuka-Ratnākara is a drama by the priest of Lakṣmaṇa Māṇikya who had the sounding title of Kavi-tārkika. Lakṣmaṇa Māṇikya flourished about the time of the Mogul conquest of Bengal at Bhuluā in the District of Noākhāli. He was one of the Bārobhuñās or twelve chiefs who had almost independent powers. The king brought a number of Maithila brāhmaṇas in the Rāj and his *purohita* was one of these.

Sūryya-çataka by Mayūra-Kavi is well-known as the commentaries of Kavyaprakāça, the celebrated Rhetorical work by Mammaṭha, adduce this poem as an instance of *Civetarakṣaaye*, i.e., of getting over misfortune by means of writing poems. Mayūra Kavi was a leper. He was cured of his infernal malady by writing this hymn of one hundred verses. The present codex is accompanied with a commentary by Jagannātha Çarmā who gives some interesting particulars of the poets' life. From him we come to learn that Mayūra lived at Benares, that he was an antagonist of the mendicants, that he had a large number of pupils, that he defeated all his contemporaries in arguments, that he suddenly caught leprosy, that he went to the Temple of the Sun-god, that he could not stand even with the help of his friends before the narrow entrance of the Temple, and that he sat behind the Temple and successfully prayed for deliverance from the disease.

Rāmalīlāmṛta, No. 317, by Kṛṣṇmohana is a curious work full of Citra Kāvya or Accrostics. He seems to have been a

voluminous writer, who wrote poems in praise of almost all the gods of the Hindu Pantheon, who made a Tāntrika compilation, namely, Āgamacandrikā in which mystic formulæ have been explained, the mode of worship settled, and Puraçaraṇa inunciated. His Ānandasindhu explains the causes of diseases by the merit and demerit of work done in previous existences. He wrote a Dhyānāvalī the formulæ of meditation of various Hindu deities. He wrote another work in which Prākṛta, Sanskrit, and Persian words were freely mixed up.

Rādhācarita, No. 313, by Rāmacandra of Viṣṇupura written at the command of Vīrasiṃha, the local Rājā about three centuries ago, is a poem of considerable merit.

Harikelikalāvatī. No. 421, by Kavikeçarī, is a poem on the early adventures of Kṛṣṇa ending with the fall of Kaṃsa. It is written throughout in toṭaka metre, the number of verses is 120. The writers language and versification are unexceptionable.

There are about a dozen of works belonging to Vaiṣnava sect founded by Caitanya in the sixteenth century; of these the commentary to Ujjvala Nīlamaṇī by the author of the work, Rūpa Gosvāmī had not yet been described (see No. 33). Sanātana, Rūpa and Ballabha were three brothers whose father settled at Candradvīpa to be away from the sight of the Muhammadans. The first two brothers, however rose high in the service of Alauddin Husain Shah (1494 to, 521 A.D.) Sulṭān of Bengal. They embraced Chaitanya's religion and settled at Vṛndāvana where they wrote many Sanskrit works and are regarded two of the six Gosāiñs.

Kīrttana Cintāmaṇi, No. 68, has a curious Colophon. See page 64.

Bhaktijayārṇava, No. 254, by Raghunandana Banerji extols the merits of Kṛṣṇa worship. Bhaktiprakāça by Raghunandana, a Vaidya by caste, and Krişṇabhaktiprakāça, No. 77, are works of the same nature.

NAIHATI,
Nov. 20, 1900. } HARAPRASĀD SHĀSTRI.

No. 316. **रामपूजापद्धतिः.** Substance, country-made paper, 17 × 3½ inches. Folia, 8. Lines, 7 on a page. Extent, 287 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Teliveni *viâ* Gaḍbetā, District Medinīpura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो रामाय । अथ रामपूजापटलः । ब्राह्मे मुहूर्त्ते उत्थाय मुक्तस्वापः रात्रिवासस्त्यक्त्वा शिरसि सहस्रदलकमलकर्णिकावस्थितं श्वेतवर्णं द्विभुजं वराभयकरं श्वेतमाल्यानुलेपनं स्वप्रकाशरूपं स्ववामस्थितया स्वप्रकाशरूपया शक्त्या सहितं गुरुं विभाव्य मानसोपचारैराराध्य ऐँ इति दशधा जप्त्वा नमस्कुर्य्यात् ॥ इत्यादि ।

End. निर्माल्यं शिरसा धार्य्यं सर्व्वाङ्गे चानुलेपनम् ।
नैवेद्यं चोपभुञ्जीत दत्त्वा तद्भक्तिशालिने ॥
पादोदकं पीत्वा नैवेद्यं किञ्चित् स्वीकृत्य अन्यद्यथायोग्याय दत्त्वा यथासुखं विहरेत् ॥

Colophon. इति रामपूजापद्धतिः ॥

विषयः । रामपूजाविधिस्तत्प्रयोगादिश्च ।

No. 317. **रामलीलामृतम्.** By **कृष्णमोहनः.** Substance, country-made paper, 18 × 2½ inches. Folia, 46. Lines, 5 on a page. Extent, 920 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Phursāil, Paṇḍita Advaitacandra Nyāyaratna. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. (आदितस्त्रीणि पत्राणि न सन्ति ।)
या प्राणप्रतिमा सुहृन्निरुपमा या पापपुण्ये समा
यामाश्रित्य गृहाश्रमः सुखमिहान्यत्रापि दुःखापहा ।
पुत्रान्मुक्तिपदं सदुक्तिसुखदं सर्व्वत्र भयास्पदं
तत्पुत्रस्य खनीं रसैकसरणीं कस्तां त्यजेत् कामिनीम् ॥
नित्यं नव्यजनं निषेकनिपुणं तेजस्विनं शोभनं
रामा कामयते स्थितेऽपि दयितेऽभ्यासे वदान्योद्यते ।

साध्वी तं दयितं त्यजत्यपि सुतं कः प्रत्ययस्तेन चेत्
त्यक्ता तन्तु जनं भग्नप्रणयिनं हन्तुं दया न क्षणम् ॥
दुष्प्रेक्षे दहने चिताधिशयने मित्रान्वयोद्दीपने
पुत्रादप्यजरं वपुः प्रियतरं प्रेम्णा प्रिया कातरम् ।
++ यानुपतिं स्वधर्म्मविरतिं निःशेषपापस्थितिं
सद्यस्तारयते कुलानि ++ ते कस्तां त्यजेत् त्वामृते ॥ इत्यादि ।

End. दुर्ज्ञेयं चरितं सुरैरपि तु यत् तस्या + लेशो मया
तद्दो++मतीव यत्नकलितो रामेति मे शासनम् ।
ज्ञानाग्नौ प्रियतातिव ++++ कलाय भक्त्याम्बुधौ
नो चे+त्क्षिप घोरजन्मजलधेः पारे जगन्नायक ॥
येनाकारि गुरुद्विजाच्युतरमावाणीपिणाकीश्वरी
गङ्गा शम्भुसुतात्मजा हरिहरादित्यादिकानां परा ।
रम्या सत्स्तुतिमालिकातिविमले ++++
नानातन्त्रसमुद्रसङ्कुरचयः सत्प्रीतये तद्यथा ॥
मन्त्रादानविधानपूजनपुरश्चर्य्यादि यच्चेरितं
तद्रम्यागमचन्द्रिकाख्य इतरथानन्दसिन्ध्वाश्रयः ।
यच्चोक्ताप्युपचारभक्तियजना ++ क्रिया प्रायशो-
ऽदृष्टज्ञानमितोऽगदाक्तदुरितं पौर्व्वन्तु यच्चेरितम् ॥
ध्यानावस्थभिधोऽपरः सुमनसां ध्यानं यतो भाषितं
नानाकौशलकाव्यचित्ररचितं श्रीरामलीलामृतम् ।
काव्यं नव्यमिदं कृतञ्च कविना तेनैव किञ्चित् तत-
श्छन्दः प्राकृतपारसीकसुमनोवाणीविमिश्रैः पृथक् ॥
सीतारामानुजतनुजगद्व्याकृतं मोक्षकन्दं
सर्व्वानन्दागमसुपनयेत् सौमनस्यञ्च पात्रम् ।
ब्रह्मज्ञानं फलममृतकं सत्पदे सेवकाष्टे
स्वान्ते सन्तः कलयत हितं सावधानं तदेतत् ॥

Colophon. तारा मा जननी सुघोरजठरा+तीव दुर्गापदो
मुक्ता रामसती तु यत्करुणया सर्व्वं समुन्मीलितम् ।
तत्प्रीतीप्सितकृष्णमोहनकृते श्रीरामलीलामृते
काव्ये भव्यजनैकमोदजनके सर्गोऽगमत् सप्तमः ॥

विषयः । विश्वामित्रपुरस्कृतस्य रामस्य अहल्याशापविमोचनादिरावणबधान्तं यावच्चरित्रवर्णनम् । तत्र चतुर्थे सर्गे चित्रकाव्यप्रदर्शनव्याजेन विविधबन्धकथनम् । यथा,— खगबन्धः । पद्मबन्धः । सोपानबन्धः । गोमूत्रबन्धः । अश्वबन्धः । कुलालचक्रबन्धः । पत्तिबन्धः । खड्गबन्धः । दुर्गबन्धः । सुदर्शनचक्रबन्धः । मुरजबन्धः । नागपाशबन्धः । वारणबन्धश्चेति ।

No. 318. रामार्च्चनचन्द्रिका. By आनन्दवनः. Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 102. Lines, 7 on a page. Extent, 2,499 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vãkuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः श्रीरामचन्द्राय ।

तत्त्वं संसृतिवारिधिं त्रिजगतां नौर्नाम यस्य प्रभो-
र्येनेदं सकलं विभाति सततं जातं स्थितं संहृतम् ।
यस्मिन्नो नियमा भवन्ति न मनो मानं वराधीश्वरे
तं वन्दे सहजप्रकाशममलं श्रीरामचन्द्रं परम् ॥
विश्वव्यापितनोः शुभा रघुपतेर्मूर्त्तिरमूर्त्तिस्तयो-
र्वाक्यार्थप्रतिपादनैकचतुरः शान्त्यादिशीलः शुचिः ।
अज्ञानान्ध + वारणैकतरणिर्विज्ञानचिन्तामणि-
र्नित्यानन्दपदैकभूर्विजयते श्रीमान्मुकुन्दो मुनिः ॥
वेदान्तवाक्यार्थहरिर्विराजते
यस्मिन् गजाः काममदादयो न हि ।
बुधाः सदानन्दपदं प्रपेदिरे
वन्दे मुकुन्दाख्यवनं गुरुं परम् ॥
पूर्व्वश्चोत्तरतापनीयमखिलं कल्पं वनं मारुते
ब्रह्मागस्त्यवशिष्ठनामसहिताः कल्पास्तथा संहिताः ।
शास्त्रं मन्त्रमयं मया कुवलयं लालोच्य सीतादिकं
श्रीरामार्च्चनचन्द्रिका कलिमलप्रध्वंसिका प्रोच्यते ॥
तत्तद्ग्रन्थगतैर्नानावाक्यैरेव च संस्कृतैः ।
सौकर्य्यार्थं क्रमः सम्यक् संक्षेपेण प्रतन्यते ।
उच्यते प्रथमं तत्र लक्षणं गुरुशिष्ययोः ॥ इत्यादि ।

End. कोऽप्यनुग्रहमम्बुधिर्वयमपि प्रेमाब्धिजं साम्प्रतं
संसारदावानलतापशान्त्यै × × श्रीरामार्चनचन्द्रिकेयम् ।
स्यात् संचितामार्गमुपाश्रयद्भिर्वादिचिभिर्नन्दितमोधयत् ॥ (?)
पटलैः पञ्चभिः प्रोक्ता श्रीरामार्चनचन्द्रिका ।
आनन्दवननाम्ना चि यतिना हरितुष्टये ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्य्य-श्रीमन्मुकुन्दवनश्रीचरणशिष्यानन्दवन-विरचितायां रामार्चनचन्द्रिकायां पञ्चमः पटलः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । गुरुशिष्यलक्षणादिनिरूपणम् । सुप्तप्रबोधकालादिनिरूपणम् । राशिशुद्ध्यादि-निरूपणम् । मन्त्रसंस्कारादिः । रामसीताध्यानादिः । बीजाद्यर्थनिरूपणम् । मासनक्षत्रादि-शुद्धिनिरूपणम् । होमविध्यादिः । दीक्षाप्रकरणादिः । तिलकधारणविध्यादिः । द्वितीयदिन-भागकृत्यविधिः । शुद्धिचतुष्टयादिः । भूतशुद्ध्यादिः । न्यासादिनिरूपणम् । प्रथमे द्वितीये च पटले एते विषयाः सन्ति । ३ यपटले ध्यानपूजाप्रयोगादिः । तीर्थधारणादिश्च । ४ र्थपटले षष्ठदिनभागकर्त्तव्यादिः । पुरश्चरणादिः । सर्व्वयन्त्रसाधारणक्रमादिश्च । ५ मपटले रामनवमी माहात्म्यादिनिरूपणमुखेन पूजादिनिरूपणमिति ।

No. 319. रावणचेटकम् . Substance, country paper. Folia, 5. Lines, 8 on a page. Extent, 115 çlokas. Character, Nāgara. Place of deposit, Gobardhanasarāi, Benares, Paṇḍita Vindhyeçvariprasāda Dube. Appearance, fresh. Generally correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ रावणचेटकस्य सर्व्वोपस्कारमन्त्रचेटकानां इत्याराधनेन सिध्यति । अथ मन्त्रः ॐ ह्रौं क्लौं क्ष्रुं चां चौं चूं चें चौं चः ॐ नमो भगवते दशकण्ठाय दशशीर्षाय दशाननविंशतिनेत्रधराय एकादश-जिह्वाष्टादशग्रीव-नवनाभा-विंशत्योष्ठाय विंशतिपाणिने विंशतिभुजाभूषिताय नागयज्ञोपवीताय नमः सर्व्वविद्याविशारदाय । इत्यादि ।

End. अथार्जुनचेटकं ॐ प्रों म्रों श्रीं श्रीं श्रीकार्त्तवीर्य्यार्जुन-सहस्रकरसंस्थित-सहस्रायुधधर-सहस्ररश्मिधर—सहस्रमूर्त्तिधर—सहस्रकवचधर—सहस्र—अस्त्र-धर—दण्ड-पाश—गदा-शक्ति—खड्गाङ्कुश-शूल-मुद्गर-मुषल तोमर-कुठाराङ्कुश-चक्र करवाल-परिघचक्र-राक्षग्निवाणधर सर्व्वदुष्टचोरान् नाशय नाशय

सर्व्वलोकान् पालय पालय ॐ ह्रीं सहस्रारे ह्रूं फट् स्वाहा परस्य वाध राष्ट्रं स्वगृहस्याप्यात्मनो परि परितोषमोचमार्गेण रचा च इत्यजरं जपेत् ।

Colophon. इत्यागमोक्तकुम्भकर्णचेटकाख्यं रावणोक्तं चयोदशचेटकं समाप्तिमगात् । श्रीशिवशक्तिशङ्करो जयति जय शङ्कर जय शङ्कर जय शङ्कर जय शङ्कर जय शङ्कर ।

विषयः । रावणचेटकम् । रञ्जकचेटकम् । भृङ्गिचेटकम् । विश्वावसुचेटकम् । चोला-चेटकम् । कुम्भकर्णचेटकम् । वाचाटचेटकम् । विश्वचेटकम् । रक्तकम्बलचेटकम् । चोभ-चेटकम् । सागरचेटकम् । निशाचरचेटकम् । चुम्बुकचेटकम् । सुपथचेटकम् । प्रेरकचेटकम् । भवचेटकम् । अर्ज्जुनचेटकश्च ।

No. 320. रुग्विनिश्चयटीका (वैद्यमनोरमा) By **रामकृष्णभट्टः.** Substance, palm-leaf, 18 × 1 inches. Folia, 241. Lines, 4 on a page. Extent, 5,061 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1685. Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Vāsirā, Bābu Bhagavāncandra Kavirāja. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. नमो गणेशाय ।

लोकेशं व्यक्तमव्यक्तं निर्गुणं त्रिगुणात्मकम् ।
सदसद्रूपिणं वन्दे तं कारणमकारणम् ॥
वन्दे चरणसरोजं श्रीगौरीनीलकण्ठयोः पित्रोः ।
यद्भक्त्या कृतकृत्यास्तरन्ति दुःखाम्भोधिं लोकाः ॥
... ... ।
तन्यते रामकृष्णेन टीका वैद्यमनोरमा ॥

अथ खलु सुश्रुताद्यखिलविश्रुतविशुद्धबुद्धिर्माधवकरो निखिलतन्त्रतत्त्वसङ्ग्रह-ज्ञापकं त्रिविधशिष्यव्युत्पादनाय ... ... परम्परापरिप्राप्तमखिलप्रत्यूह-व्यूहव्यपोहहेतुमीश्वरनमस्कारं प्रागकार्षीत् । प्रणम्येत्यादि । रुग्विनिश्चयसंज्ञकोऽयं ग्रन्थो निबध्यते । इति श्लोकद्वयेन—इत्यादि ।

End. प्रसन्नदोषमिति । प्रसन्ना अविकृता दोषा यस्य तम् । त्वमेव कथं जानीया इत्याह । प्रतिस्वधातुमित्यादिधातुशब्देन वातादयो रसादयो-ऽविशेषादुच्यन्ते ।

Colophon. इति श्रीरामकृष्णभट्टकृतायां रुग्विनिश्चयटीकायां वैद्यमनोरमायां विष-निदानवृत्तिः समाप्ता ॥ शुभमस्तु शकाब्दाः १६८५ ।

विषय: । माधवकरकृत-निदानापरनामकरुग्विनिश्चयाभिधान-वैद्यकग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 321. ङ्यादिवृत्तिः. By मधुसूदनः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 16. Lines, 5 on a page. Extent, 230 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1702. Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Kānihārī, Paṇḍita Mukundacandra Smṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो हरये ।

नत्वा पदाब्जं शिवदं शिवाया विलोक्य कातन्त्रविचारसारम् ।
चक्रे ङ्यादेर्विवृतिं विपश्चित्कृते कृतिश्रीमधुसूदनोऽयम् ॥
नेर्विशः । नेः परो विशतौ ङ्यादिर्भवति । इत्यादि ।

End. न्यकृतावयवसम्प्रदाये लेकवचनमपि व्यतिलुनीते सेनेति ।
इत्थं टीकायाः समाकृष्य व्यलेखीत् विदुषां मुदे ।
ङ्यादिवृत्तिर्नेता तु धीमान् श्रीमधुसूदनः ॥ * ॥

Colophon. इति ङ्यादिवृत्तिः समाप्ता ॥ ० ॥ शकाब्दाः १७०२ ।

विषय: । ङ्यादिगणीयधातुरूपकथनम् ।

No. 322. रुद्रचण्डिका. Substance, country-made paper, 13½ × 3½ inches. Folia, 10. Lines, 8 on a page. Extent, 290 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Tripurā, Parganā Sarāil, Vuḍiçvara, Paṇḍita Kṛṣṇakiçora Vidyāvāgīça. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमश्चण्डिकायै ।

ॐ चण्डिकेयं चतुर्वर्गफलदा माधकेश्वरी ।
कोटिजन्मार्जितं पुण्यं दया यया विधीयते ॥
श्रीपार्वत्युवाच ।
भगवन् भूतभयेश त्रैलोक्याधिपते हर ।
यदुपाख्यानमाश्चर्यं गौरवेयं वदस्व मे ॥

रुद्र उवाच ।

अस्या रुद्रचण्डिकाया ब्रह्मादय ऋषयोऽनुष्टुप्छन्दश्चण्डिका देवता । इत्यादि

End. अतएव महामाये किं वच्मि तव सन्निधौ ।
लम्बोदराधिकां चण्डी श्रवणात् पठनाद् जनः ।
तत् लभतीति वाक्येन मृत्योरपि सुदुर्लभम् ॥ (?)

Colophon. इति रुद्रयामले हरगौरीसंवादे रुद्रचण्डिका समाप्ता ॥

विषयः। शिवकार्त्तिकेयसंवादेन रुद्रयामलीयरुद्रचण्डिकायाः कवचकथनम् । हरगौरीसंवादमुखेनागमसन्दर्भीयरुद्रचण्डिकान्तर्गतप्रथमपरिच्छेदे चण्डीरहस्यकथनम् । शिवदुर्गासंवादेनागमसन्दर्भे श्रीरुद्रयामलीयरुद्रचण्डिकान्तर्गतमध्यमावच्छेदपटले साधनरहस्यकथनम् । हरगौरीसंवादेन श्रीरुद्रयामलीयरुद्रचण्डिकाया वारभेदे भैरव्यादिमूर्त्तिभेदपूजनात् फलभेदकथनञ्च ॥

No. 323. रुद्रयामलतन्त्रम्. Substance, country-made paper, 17×5 inches. Folia, 195. Lines, 9 on a page. Extent, 5,460 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परमगुरवे ।
आनन्दभैरव उवाच ।
पुरा श्रीपरमेशानीवदनाम्भोजनिःसृतम् ।
श्रीयामलं महातन्त्रं स्वतन्त्रं विष्णुयामलम् ॥
शक्तियामलमाख्यातं ब्रह्मणः स्तुतिहेतुना ।
ब्रह्मयामलवेदाङ्गं सर्व्वञ्च कथितं प्रिये ॥
इदानीमुत्तराकाण्डं वद श्रीरुद्रयामलम् ।
यदि भाग्यवशाद्देवि तव श्रीमुखपङ्कजे ॥
यानि यानि स्वतन्त्राणि संदत्तानि महीतले ।
प्रकाशय महातन्त्रं नान्यतन्त्रेषु लभ्रिमान् ॥
सर्व्ववेदान्तवेदेषु कथितव्यं ततः परम् ।
तदा ते भक्तवर्गाणां सिद्धिः सञ्चरते ध्रुवम् ॥ इत्यादि ।

End.

शतमष्टोत्तरञ्चास्य पुरश्चर्य्याविधिः स्मृतः ।
न स्नानं न तपः कार्य्यं न पूजादिविधानकम् ॥
केवलं स्तवपाठेनानाहते सुस्थिरो भवेत् ।
चिरजीवी वीरतरो वीतसंसारभावनः ॥
पठित्वा धारयित्वा च योगभ्रष्टो न सम्भवेत् ।
अनायासे योगसिद्धिं प्राप्नोति परमां श्रियम् ॥

Colophon. इति श्रीरुद्रयामले उत्तरकाण्डे तन्त्रे महातन्त्रोद्दीपने सिद्धिमन्त्रप्रकरणे षट्चक्रप्रकाशे भैरवीभैरवसंवादे स्तोत्रविन्यासो नाम चतुःषष्टितमः पटलः ॥

विषयः । आनन्दभैरवं प्रति आनन्दभैरव्या उक्तिरूपोऽयं निगमः । तत्र यामलशब्दव्युत्पत्तिकथनम् । तन्त्रपाठमाहात्म्यकीर्त्तनम् । भावशब्दनिर्व्वचनम् । तत्र प्रसङ्गात् सुरापानविधिः । दिव्यवीरपशुभावभेदात् भावस्य त्रैविध्यनिरूपणम् । दिव्यभाववीरभावपशुभावेषु सिद्धिक्रमनिरूपणम् । पशूनां रात्रिकर्म्मनिषेधः । विशेषतो वीरभावदिव्यभावयोर्निरूपणम् । कलौ भावविशेषविधिः । गुरुपसदनविधिः । तत्र गुरुमन्त्रदेवतादिस्वरूपकथनञ्च । अथ कुलाचारविधौ व्रतभङ्गप्रायश्चित्तादिः । पशुभावनिर्णयः । गुरुस्तोत्रादिकथनम् । दीक्षादिविधिः । सर्व्वासां विद्यानां दीक्षासु चक्रनिरूपणम् । तत्र कालाकालविचारचक्रम् । अकडमचक्रम् । ताराचक्रम् । राशिचक्रम् । कूर्म्मचक्रम् । शिवचक्रम् । विष्णुचक्रम् । ब्रह्मचक्रम् । श्रीचिदंशात्मकचक्रम् । ऋणिधनिसहाचक्रम् । उल्काचक्रम् । चक्रसाररामचक्रम् । चतुश्चक्रम् । शुद्धचक्रम् । अकथहचक्रम् । अरिमन्त्रविसर्ज्जनविधिः । वर्णमालाकथनम् । कुण्डलिनीस्तोत्रम् । भावसङ्केतकथनम् । कौलिकस्य दिव्यभावावश्यकताकथनञ्च । अथ कुमारीपूजाकथनम् । तत्र कुमारीमन्त्रोद्धारादिविधिः । कुमारीमन्त्रजपहोमादिविधिः । कुमारीस्तोत्रम् । कुमारीकवचम् । कुमारीसहस्रनामस्तोत्रञ्च । अथ अरुणोदयादिकालनिरूपणम् । तत्र प्रश्नसारचक्रम् । आज्ञाचक्रम् । सन्ध्याकालादिकथनम् । आज्ञाप्रशस्यभाववर्णविन्यासः । भावचक्रकथनम् । वेदशाखापल्लवकथनम् । आज्ञाचक्रस्य द्वतीयदलनिरूपणम् । अथर्व्ववेदलक्षणम् । ब्रह्मज्ञानकथनम् । सुरामांसादिस्वरूपव्याख्यानम् । कामचक्रवर्णनम् । षडाधारभेदकथनम् । सिद्धमन्त्रविवेचनम् । वीरभावमाहात्म्यकथनम् । षट्चक्रफलोदयकथनञ्च । अथ योगसाधनविधिः । बृहद्धंसमन्त्रः । हंसप्रणवव्याख्या । ब्रह्ममार्गनिरूपणम् । आसनभेदकथनम् । योगशास्त्रार्थनिरूपणम् । योगसाधनविधिः । प्राणायामस्वरूपादिकथनम् । जपविधिः । ध्यानविधिः । कुण्डलिनीध्यानविधिः । दिव्यध्यानविधिः । ब्रह्मतत्त्वनिरूपणम् । त्रिविधस्नानकथनम् । तर्पणविधिः । होमविधिः । अन्तर्यजनविधिः । पञ्चमकारविधिः । अष्टाङ्गयोगः । समाधिमाहात्म्यम् । शुक्लकृष्णपक्षभेदात् प्राणायामचिन्तनविधिः । प्रत्याहारादिफलकथनम् । वैष्णवानां परमपुरुषध्यानम् ।

मन्त्रसिद्धिलक्षणम् । कन्दवासिनीस्तोत्रम् । षट्चक्रयोगः । महाकालमूलपद्मविवेचनम् । मनुष्य-जन्मप्रशंसा । धौतिलेत्यादियोगः । चैतन्यकुण्डलिनीसहस्रनामकथनम् । स्वाधिष्ठानस्वरूपादि-कथनञ्च । अथ श्रीकृष्णसाधनविधिः । भेदिनीसाधनविधिः । कुण्डलिनीकवचम् । विजया-विधिः । राकिणीस्तोत्रम् । तत्साधनक्रमः । रुद्राणीस्तोत्रम् । महामृत्युञ्जयविधानम् । महा-रुद्रस्तवः । लाकिनीस्तोत्रम् । सप्तस्वर्गनिरूपणम् । तत्र तत्र पश्वादिभावनिरूपणम् । मणिपूरानु-क्रमः । मन्त्रार्थचैतन्यम् । पञ्चद्रव्यादिसाधनविधिः । निर्गुण्डीशोधनविधिः । सिद्ध्यष्टकमाहात्म्यम् । काकिनीसहस्रनामकथनञ्च । अथ भेदिनीस्तोत्रम् । छेदिनीस्तोत्रम् । कुण्डलिनीध्यानादिः । कुण्डलिनीस्तवः । कुण्डलिनीकवचम् । पञ्चासवपानविधिः । कुण्डलिन्या अष्टोत्तरसहस्रनाम-कथनञ्च । अथ श्रीकृष्णराकिणीकथनम् । तत्र मन्त्रोद्धारादिविधिः । ततो नरसिंहमन्त्रः । श्रीकृष्णमन्त्रः । श्रीकृष्णध्यानम् । तत्पूजाविधिः । श्रीकृष्णस्तवः । श्रीकृष्णकवचम् । षड्दल-स्थितषड्वर्णस्तोत्रम् । राकिणीतर्पणादिविधिः । श्रीकृष्णराकिणीसहस्रनामकथनम् । मणिपूर-भेदकथनम् । लाकिनीस्तोत्रम् । डादिफान्तवर्णध्यानादिः । महारुद्रशक्तिस्तोत्रम् । मृत्युञ्जय-मन्त्रोद्धारप्रकारश्च । अथ श्रीकण्ठमातृकान्यासादिः । पीठन्यासश्च । अथ रुद्रपूजाविधानम् । रुद्रशक्तिपूजाविधिः । रुद्रस्तवः । मृत्युञ्जयपूजाविधिः । मृत्युञ्जयस्तोत्रम् । लाकिनीस्तोत्रम् । मृत्युञ्जयलाकिनीकथनम् । तस्या अष्टोत्तरशतनामकथनम् । तस्याः सहस्रनामकथनञ्च । मन्त्रार्थ-चैतन्यविन्यासविधिः । काकिनीसिद्धिकथनम् । काकिनीस्तोत्रम् । अनाहतपद्मेश्वरस्तोत्रम् । ईश्वरस्तोत्रञ्च ।

No. 324. रूपप्रकाशः. By कुल्लुकभट्टः. Substance, country-made paper, 17×6 inches Folia, 9. Lines, 8 on a page. Extent, 333 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vãkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नानागणानवगतव्यवहारयोग्य-
धातुव्रजानधिगमोरुतमःश्रमाय ।
रूपप्रकाशमकरोद्धि विशालवर्त्ती
धातुप्रदीपमनु कुल्लुकभट्टधीरः ॥
कल शब्दसंख्यानयोः । आत्मनेपदी भुवादौ कलते । कल गतौ संख्याने
चुरादावदन्तः कलयति । इत्यादि ।

End. ऋ गतिप्रापणयोः भुवादौ ऋच्छति। ऋ स्ट गतौ इयर्त्ति। ऋ गतौ ऋणीते। ऋणु दीप्तौ तनादौ स्वरितेत् अर्णोति अर्णुते ऋणोति ऋणुते इति। संज्ञापूर्व्वकत्वात् अत्र गुणाभावः। ऋधु वृद्धौ राध्नोति। ऋ। एज्ट दीप्तौ। भुवादावात्मनेपदौ एजते। एज्ट कम्पने भुवादौ एजति। चुरादौ च एजयति।

Colophon. इति श्रीकुञ्जकभट्टकृतरूपप्रकाशः समाप्तः ॥ * ॥ श्रीरामाय नमः।

विषयः। धात्वर्थनिरूपणमुखेन धातुरूपादिनिरूपणम्।

No. 325. ललितावली. By दिगम्बरभट्टः. Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{4}$ inches. Folia, 5. Lines, 6 on a page. Extent, 99 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Parganā Sonārgā, Post Office Vaidyervāzār, grāma Sātbheyepāḍā, Paṇḍita Nilakamala Smṛtibhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।

मेदिन्यादीनि कोषाणि समालोक्य प्रयत्नतः।
श्रीदिगम्बरभट्टेन क्रियते ललितावली॥
इयं कृता प्रयत्नेन सतां काव्यविदां मुदे।
स्वीयनामानि शब्दानामेकनामवतामपि॥
भेके मद्य ऋतौ गण्डे नागे सिंहे कपालके।
चन्दने मधुकौसुम्भे हरिरित्यभिधीयते॥
मेघे वक्ते ... दोःस्थे रौद्रे श्रृङ्गारभावने।
शुद्धशाल्यन्नके चैव आतपः परिकीर्त्तितः॥
धौतः शुक्ले च घोषे च प्रक्षाल्ये ... ...।
गमने दिग्भ्रमे चैव कौर्णा ह्यादिभाषणे॥
ज्यालवले द्विजे दर्पे प्राङ्गनादिकपावने।
कुठारे ... वस्त्रे च वाढ़शब्दः प्रकीर्त्तितः॥ इत्यादि।

End. धान्ये स्वीकरणे चैव वासादिकनिवर्त्तने।
बत्सरे च पुरस्कारे मननं परिगीयते॥

हेवे च सुरभौ चैव वारिकुम्भे खरे नखे ।
मन्दारणे च गगने नाकशब्दोऽभिधीयते ॥
दिवसे पिङ्गलानायां ... ... ।
पुञ्जे ... ... प्रवीणे च ग्रामे गौरवभाषणे ॥
ऐश्वर्य्ये मधुरे चैव पुरः सर्व्वत्र कथ्यते ।
पाकपात्रे च सप्तम्यां सैन्धवे घोटके पथि ॥
पिप्पल्यां मुषले कच्छे हयः सर्व्वत्र गीयते ।
शाकभेषजकाके च शौण्डणे ... ... ।
आश्चर्य्ये घोरनादे च मुनिनार्य्यां रिपुत्त्रये ॥
कुड़्कूरे गजविष्ठायां श्वाशब्दः परिकीर्त्तितः ॥

Colophon. (खण्डितशेषत्वात् समाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति ॥)

विषयः । नानार्थ-द्यर्थ पर्य्यायबोधकमभिधानम् ।

No. 326. लाघवज्ञानम् . Substance, country-made paper, $18\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 4. Lines, 8 on a page. Extent, 236 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Pharidpur, Post Office Pālang, grāma Dhānukā, Paṇḍita Kāliçaṇkara Vidyābhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ महानसीयवह्नित्वादिना व्यापकताज्ञानं विनापि शुद्धवह्नित्वादिना व्यापकताज्ञानस्य महानसीयवह्नौ लाघवादिति लाघवज्ञानसहकारेण महानसीयवह्निभिन्नवह्न्यभाववानितीतरबाधकसहकारेण महानसीयत्वविशिष्टवह्नित्वादिरूपेण तादृशवह्न्यादिविधेयकानुमितिजनकत्वात् तादृशानुमितौ लाघवज्ञानेतरबाधयोर्हेतुत्वं कल्पनीयं । अन्यथा तच्छून्यकालेऽपि तथाविधानुमित्यापत्तेः । न चैवं लाघवज्ञानस्यानुमितौ महानसीयवह्नित्वावच्छिन्ननिरूपितव्याप्यावगाहिपरामर्शस्य व्यभिचारतेति वाच्यं अन्यलिङ्गकानुमितौ व्यभिचारवारणाय परामर्शजन्यतावच्छेदककोटौ तल्लिङ्गकपरामर्शाव्यवहितोत्तरत्वनिवेशेन व्यभिचाराभावात् । एवं तादृशपरामर्शजन्यानुमितौ लाघवज्ञानादीनां व्यभिचारवारणाय लाघवज्ञानजन्यतावच्छेदककोटावपि तदव्यवहितोत्तरत्वं निवेशनीयम् । यच्च तादृशलाघवज्ञानस्य कार्य्यतावच्छेदकविशिष्टवैशिष्ट्यविषयत्वं परामर्शजन्यानुमितौ च विशेष्ये विशेषणमिति रीत्यैव महानसीयवह्न्यादिभानमिति न व्यभिचारः ॥ इत्यादि ॥

End. नव्यमतेऽपि तादृशपरामर्शस्य स्वतन्त्रहेतुताया आवश्यकत्वम् । तथाहि तन्मते स्वनिष्ठायाः स्वावच्छिन्नप्रकारतानिरूपितप्रतियोगितानिष्ठसांसर्गिकविषयतावच्छिन्नाभावत्वावच्छिन्नविषयतावच्छिन्नविशेष्यताकत्व—सम्बन्धावच्छिन्ना प्रतियोगितावच्छेदकता तन्निरूपकभेदवत्त्वव्याप्तिप्रकारतानिरूपितस्वावच्छिन्नप्रकारतानिरूपितपर्व्वतत्वावच्छिन्नविशेष्यताकत्वोभयसम्बन्धेन किञ्चिद्धर्म्मविशिष्टत्वमेव निश्चयत्वं निवेश्य परमसम्बन्धघटकस्वनिष्ठावच्छेदकता स्वनिरूपकप्रकारतानिरूपितत्वसम्बन्धेन व्याप्यत्वनिष्ठावच्छेदकताभिन्नावच्छेदकता विशिष्टा-
...... निवेश्या ... ...
हेतुत्वस्य तादृशनिश्चयविशिष्टतावच्छिन्नं प्रति क्लृप्तत्वात् तादृशकार्य्यतावच्छेदकाक्रान्तत्वादनुमितेरपि तत एवोपपत्तेः । मन्मतेऽपि स्वतन्त्रहेतुताकल्पनापि नास्तीति महानसीयत्वादिविषयत्वमनुमितौ निर्युक्तिकमेवेति संक्षेपः ।

Colophon. इति लाघवज्ञानस्य समाप्तः ।

विषय: । गुरुलघुभेदेन वस्तूनां द्विविधज्ञानमस्त्येव । तत्रास्मिन् लाघवज्ञानस्यैव सम्यग् विचारः ।

No. 327. वर्णजातिसङ्करमाला (पराशरपद्धतीया). By भार्गवरामः. Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 2. Lines, 8 on a page. Extent, 64 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Nalkōḍā *viâ* Vaçirhāṭ, Paṇḍita Prasannacandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्रा वर्णाश्चतुर्व्विधाः ।
वर्णानां सङ्करोत्पत्तिं निशामय महाशय ।
आदौ विष्णोर्मुखाज्जाता ब्राह्मणा वेदपारगाः ॥
बाह्वोश्च क्षत्रिया जाता ऊर्व्वोर्वैश्या धनान्विताः ।
पद्भ्यां शूद्राश्च सम्भूतास्त्रिवर्णस्य च सेवकाः ॥ इत्यादि ।

End. गोपश्चौदाय च दातव्यं चाण्डालाय ततः परम् ।
चर्म्मपाय च काण्ड्राय सूतपाय च म्लेच्छजातये ॥ (?)
इमां क्रियां भार्गवरामनीतां
योऽप्यन्यथा मूढजनः करोति ।

तस्योत्तमाङ्गे खलु वज्रपातः
पतेत् सदा ग्रुद्धि भृगोः कुठारः ॥ (?)

Colophon. इति पराशरपद्धतौ भार्गवरामकृतौ वर्णजातिसङ्करमाला समाप्ता ॥ ० ॥

विषय: । ब्राह्मणाद्युत्पत्तिनिरूपणमुखेन सङ्करजातिनिरूपणम् ।

No. 328. वर्णप्रकाशः. By कर्णपूरगोस्वामी. Substance, country-made paper, 17×3 inches. Folia, 10. Lines, 6 on a page. Extent, 225 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Sonārgā̃, Purāpāḍā, Paṇḍita Kālīkānta Çiromaṇi. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
कलुषगटहीनो रसः सुरारे-
र्नखदलिताद्दृगालिकैतवेन ।
विनिहितमयमानयत्वपदं (?)
निखिलनरं नरकेशरी पुनातु ॥
साधारणसुधाभोगैर्विविधैर्विबुधालयैः ।
पुरन्दरपुरीवान्या धन्यास्ति चैपुरी पुरी ॥
सोमसन्तानसम्भूतः पुरुहूत इवापरः ।
तस्या अमरमाणिक्यनामाभूनृपनायकः ॥
कमलानन्दिनोऽनन्तकैरवक्रमकारिणः ।
सर्व्वे एवाभवन् शूराः पौरा यस्य प्रभावतः ॥
हिते रतः समस्तानां भूतानां भूतिभूषितः ।
तस्य राजधरो नाम सूनुः स्थाणुरिवाजनि ॥
शब्दशास्त्रातिशूरेण कर्णपूरेण सूरिणा ।
अयं तस्यानुबन्धेन निबन्धः क्रियते मया ॥
आनन्दनो ... ... यज्ञानां दानदायकः ।
कर्णपूरकविः कस्मै ... ... न रोचते ॥
सन्देहध्वान्तसन्दोहच्छन्ने विज्ञानचक्षुषि ।
वर्णप्रकाशदीपेन लिपिकर्म्म प्रयुज्यताम् ॥

पुराणयमकश्लेषान् कोषानेकोनविंशतिम् ।
धातुवृत्ति ... ... ममाहृत्यायमुच्यते ॥
... ... जयजल्पकजीवनं जवनं जवः ।
जिह्मगो जृम्भनं जृम्भा जनको जननं जनः ॥ इत्यादि ।

End. मूर्द्धन्ये च तथा दन्त्ये नारीवरणमीरितम् ।
स्थाच्छिरोधवनं ... ... पणमस्तथा ॥
तथा श्रोच्छिवणश्चैव चौर ... ... प्रकोपणम् ।
प्रणिपद्यः ... ... प्रणिंसकच काकिणी ॥
भवेत् प्रनिंसकश्चैव प्रणिन्द्याच तथैव च ।
वक्रणदी सुरापाणं तथा वक्रनितम्बकः ॥
गिरिनद् गिरिनदी तथा गिरिनितम्बकः ।
वराणनीत्यादि पुनः प्रोक्तः शिष्टप्रयोगतः ॥

Colophon. इति त्रिपुरपुरुहूतामरमाणिक्यमहामात्य श्रीकर्णपूरकृते वर्णप्रकाशे मूर्द्धन्य-णकारप्रकरणम् ॥

विषयः । णकारनकारवकारादिवर्णानां वर्गीयान्तःस्थताविचारः । तत्र प्रथमं वर्गीयान्तःस्थ-ब (व) कारनिरूपणम् । तत्र वर्गीयजकारनिरूपणम् । एकद्वित्र्यक्षरान्तरवर्गीयजकारनिरूपणम् । एकद्वित्र्यक्षरान्तरान्तःस्थयकारप्रकरणम् । मूर्द्धन्यनकारप्रकरणम् । तत्र एकद्वित्र्यक्षरान्तरमूर्द्धन्य-णकारनिरूपणम् । दन्त्यनकारप्रकरणम् । तत्र एकद्वित्र्यक्षरान्तरदन्त्यनकारनिरूपणञ्च । इति ।

No. 329. वादमाला. By जयतीर्थः. Substance, country-made paper, 12 x 6 inches. Folia, 25. Lines, 9 on a page. Extent, 727 çlokas. Character, Nâgara. Date, ? Place of deposit, Kâçidhâma, Khalispurâ, Paṇḍita Priyanâtha Tattvaratna. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. श्रीवेदव्यासाय नमः । शुभमस्तु ।
नमोऽशेषविनकल्याणगुणपूर्णाय विष्णवे ।
अत्याशेषजगज्जन्मपूर्व्वकर्त्रे सुरद्विषे ।
ननु कथं मतं जगदन्तोकाराधिकारिणो विमतं मिथ्यादृश्यत्वात् जड़त्वात् परिच्छिन्नत्वात् शुक्तिकाप्यवत् इत्यनुमानविरोधात् मैवम् । इत्यादि ।

End. प्राङ्मुखात् वाङ्मुखात् भूयात् प्रीत्यै माधवमध्वयोः ।

Colophon. इति श्रीमद्वादमाला जयतीर्थमुनिविरचिता ।

विषयः । माध्वाचार्य्यमतादीनां विशदीकरणम् ।

No. 330. वादिभूषणम् . By पुरुषोत्तमाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 12 × 3 inches. Folia, 8. Lines, 9 on a page. Extent, 274 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, District Vā̃kuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।

पूर्णबोधसुखसद्गुणदेहं पूर्णभक्तिहृदयाम्बुजगेहम् ।
तं जगज्जननसंहृतिहेतुं नौम्यहं यदुपतिं गतदोषम् ॥
न्यक्कृत्य ब्रह्ममिथ्यात्वं रचिता वेदमानता ।
सूत्रव्याख्या कृता येन पूर्णबोधं नमामि तम् ॥
यद्वाणी भवसन्तापक्षपाणीव सदा सताम् ।
नत्वा जयार्य्यं संनौमि विद्याधीशमुखान् गुरून् ॥
प्रणम्य पितरौ भक्त्या पितृव्यं तत्प्रपूजितम् ।
करिष्ये ब्रह्ममिथ्यात्वदूषणं वादिभूषणम् ॥
ननु सर्व्वागमानामद्वितीयपरत्वान्यथानुपपत्त्या ब्रह्ममिथ्यात्वमवश्यमन्वेष्टव्यम् । इत्यादि ।

End. तथा सति वैदिकब्रह्मेऽपि तद्भावेन मिथ्यात्वानुपपत्तिः न चोभयोराविद्यकवेदवेद्यत्वेऽपि ब्रह्ममिथ्याविद्यकत्वात् मिथ्यात्वं न ब्रह्मण इति वाच्यं वेदाप्रामाण्यानिस्तारात् । तस्मात् ब्रह्ममिथ्यात्वखण्डनं वेदप्रामाण्यानुकूलमिति सिद्धम् ।

Colophon. इति श्रीपुरुषोत्तमाचार्य्यविरचितं वादिभूषणं समाप्तम् । श्रीरामानुजाय नमः ।

विषयः । विचारमुखेन ब्रह्ममिथ्यात्वखण्डनादिः ।

No. 331. वासन्तीविवेकः. By शूलपाणिः. Substance, country-made paper, $18 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 19. Lines, 6 on a page. Extent, 306 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamana-

siṁha Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. अथ कामरूपीयनिबन्धोक्ता वासन्तीपूजाव्यवस्था । अत्र विशेषानुक्तौ शरदुक्त-
प्रमाणो ग्राह्यः । यथा भविष्ये ।
विशेषानभिधानात्तु शरदुक्तक्रमो ज्ञेयः ।
इत्र बोधनं विनैव पूजा कार्य्या । इत्यादि ।

End. अथामन्त्रणाधिवासौ षष्ठीप्रवेशाव्यवहितपूर्व्वदिने षष्ठीं विनापि मायं
कार्य्यौ दोलयात्राव्यवहितपूर्व्वदिने चतुर्दशीं विनापि वह्न्युत्सव इति
विशतम् । दोलयात्राविवेकः ।

Colophon. इति शूलपाणिकृतो वासन्तीविवेकः समाप्तः ।

विषयः । वासन्तीपूजाव्यवस्थामुखेन तत्पूजाप्रकरणादिनिरूपणम् ।

No. 332. विधानमाला. Substance, country-made paper. Folia, 47. Lines, 8 on a page. Extent, 600 çlokas. Character, Nāgara. Place of deposit, Benares Govardhanasarāi, Paṇḍita Vindhyeçvarīprasāda Dube. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः । अथ विधानमालारम्भः ॥
प्रणम्य लम्बोदरमातरं तां मन्त्रोषदां सर्व्वपुराणदृष्टाम् ।
धर्म्मार्थकामव्यवहारसिद्धै करोमि शुद्धार्थविधानमालाम् ॥
तत्र आदौ पुष्पवतीविधानं लिख्यते । इत्यादि ।

End. अचिन्तनात् शेषो नास्ति ।

विषयः । गर्भिणीनां बालकानाञ्च भूतप्रेतादिकृतोपद्रवशान्तिः ।

No. 333. विभक्तितत्त्वम्. By रमाकान्तचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 18 x 1½ inches. Folia, 56. Lines, 4 on a page. Extent, 1,176 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Parganā Sonārgā, Post Office Vaidyervāzār, grāma Candrakirti, Paṇḍita Rajanikānta Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य गौरीमसलात्मधाम्नीं
गुरुञ्च मोक्षस्य निदानमादौ ।
विभक्तितत्त्वार्थमिदं विचित्रं
तनोमि हेतोः कृपया हि धातुः ॥
इमं ग्रन्थं दृष्ट्वा नहि कुरुत दोषाय च मतिं
रमाकान्ते यस्मात् सुबुधगणभृत्यै कृतमिति ।
कदाचिद्दोषः स्यात्तदपि च हि कुर्य्यात् स दयया
निरङ्कं साधूनां ननु चरणचुम्बेति दयिता ॥ (?)

प्रथमा । व्याकरणं हि शक्तिग्राहकं । ततः वृक्ष इत्यादिपदज्ञानजन्यपुंस्त्व-सांसर्गिकैकत्वसमानाधिकरणवृक्षत्वावच्छिन्नो वृक्ष इति श्रोतुर्बोधे प्रकृतेः प्रत्ययस्य वा कस्मिन् खण्डे शक्तिरिति बालं बोधयन्नाह प्रथमेति । लिङ्गं हि वस्तु-विषयकज्ञानकारणीभूतधातुविभक्तिभिन्ननिष्ठशक्तिमत् । तस्यार्थे तन्मात्रज्ञान-जन्यज्ञानविषयीभूते विशेष्यत्वेन प्रतीयमाने प्रथमा इत्यर्थे स्वार्थविशिष्टद्रव्यस्य अर्थान्तरविशिष्टत्वेन तत्प्रतिपादिका प्रथमेत्यायातम् । ननु अन्यार्थविशिष्ट-द्रव्याभिधेये यदि प्रथमा तदा "राज्ञः पुरुषः" इत्यादौ राजन् शब्दात् पुंस्त्वाद्यर्थविशिष्टराजनिरूपितस्वत्ववानिति बोधेऽप्यर्थान्तरपुंस्त्वादिविशिष्टत्वेन प्रतीयमानत्वात् कथं प्रथमा स्यात्, अन्यार्थविशिष्टार्थेन यदि शब्दान्तरार्थो न विशिष्यते तदा प्रथमा इति वचनग्रहणाद् वक्तव्यमिति । तथाचाह ।
"अर्थान्तरैरसम्बिष्टो लिङ्गस्यार्थो भवेद् यदि ।
प्रथमा स्यात्तदेहापि तावन्मात्रविवक्षया ॥" इति ।
अन्यथा लिङ्गार्थे प्रथमा इति कृते सिध्यति किं वचनग्रहणेन । इत्यादि ।

End. "तत्तेन सह युक्तार्थं यत् पदं यदपेक्ष्यते ।" इति ।
"एकार्थं पृथगर्थानां वृत्तिं युक्तार्थतां विदुः ।
पदानां प्रत्ययैर्योगः समासश्चेति वृत्तयः ॥"
पृथक्शक्तिप्रतिपाद्यार्थानां एकशक्तिप्रतीतिविशेषं यतां युक्तार्थतां वृत्तिं विदुरित्यर्थः । महती चित्रा गौर्यस्य इति वाक्ये महत्पदापेक्षया समास इति । न च महत्पदस्य समासान्तर्निविष्टविशेष्यपदान्वितत्वमिति वाच्यम्, समासार्थापेक्षया गोशब्दार्थस्यापि विशेषणत्वात् । तथा चोक्तं ।
"प्रतियोगिपदादन्यत् यदन्यत् कारकादपि ।
वृत्तिशब्दैकदेशस्य सम्बन्धस्तेन नेष्यते ॥"

सापेक्षत्वादित्यर्थः । वाक्यप्रकृतिसमासपक्षे हत्तिरपि नेष्यत इत्याह ।
"कारकप्रतियोगिभ्यां यद्द्वयदन्यदपेक्ष्यते ।
सर्व्वाशकृत्तकादेव हत्तिस्तत्र तु नेष्यते ॥" इति ।
नित्यसमासपक्षे तु समस्तपदस्य विशेषणार्थेन सहान्वय इति । ... ...
... ... नीललोहितपट्टौ इत्यादौ स्याद्यन्त-
समासे "स्त्रियामादौ" इति कृते नीललोहिते इति प्रयोगः स्यात्, सत्यं
स्याद्यन्तस्यादिप्रकृत्यन्तरार्थोपस्थापकं नाम ... ... देनेति यत्र
निर्देशः तत्र पदेनैव समास इति ॥

Colophon. इति श्रीरमाकान्तचक्रवर्त्तिविरचितं विभक्तितत्त्वं समाप्तम् ॥

विषयः। कातन्त्रसूत्राणि परिशिष्टकारिकाः शब्दशक्तिप्रकाशिकाकारिकाः कातन्त्र-व्याख्यानग्रन्थसमुदायांशविशेषांश्चोद्धृत्य वादार्थरीत्या प्रथमादिविभक्तीनामर्थस्य प्राञ्जलालोचनम् । संक्षेपतः समासलुप्तविभक्त्याद्यर्थालोचनञ्च ।

No. 334. विराटपर्व्वटीका (भावार्थप्रकाशिका). By रामकृष्णः. Substance, country-made paper, 12 × 3½ inches. Folia, 12. Lines, 8 on a page. Extent, 348 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit. District Mayamanṣiṁha Vāḍari, Paṇḍita Çivacandra Nyāyabhūṣaṇa, Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।
भगवन्तं नमस्कृत्य भक्त्या च कामदं हरिम् ।
विराटपर्व्वव्याख्यानं रामकृष्णेन तन्यते ॥
अथ धर्म्मादेव विपत्तितस्त्राणं परमविपत्तावपि धर्म्मो न त्याज्य इति बोधयितुं युधिष्ठिरं प्रति ज्ञापनरूपैककार्य्यत्वमङ्गत्या भगवान् द्वैपायनस्तुरीयं पर्व्व-मारभते जनमेजय उवाचेति । इत्यादि ।

End. अभिषङ्गमादिति पाठे अभिषङ्गः पराभवः ।
यत् कृत्यं मत्तात्यं पर्य्याप्तञ्च । अनन्तरं शीघ्रं गत्वा स्वीकृत्य । परिवर्हं नृपार्हद्रव्यम् ।
मैरेयं मधुतोल्लिकाः पाणिस्वनिकाः । सर्व्वं सत्वञ्च जीवितञ्च । कृते कारिते ॥
विराटपर्व्वण्यभिमन्युविवाहः । समाप्तञ्चेदं विराटपर्व्व अनन्तरमुद्योगपर्व्व भविष्यति ।

Colophon. इति विरोधभञ्जिन्यां भावार्थप्रकाशिकायां विराटपर्व्वव्याख्या समाप्ता ।

विषयः । महाभारतीयविराटपर्व्वव्याख्यानम् ।

No. 335. विवादार्णवसेतुः. Substance, country-made paper, 13 × 5 inches. Folia, 149. Lines, 9 on a page. Extent, 5,783 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vā̃kuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीकृष्णाय नमः ।

विश्वेषां शरणं नवाम्बुदरुचिः सद्भक्तचिन्तामणि-
र्यः प्रत्यूहतमोविनाशमिहिरः कीनाशभीनाशनः ।
संसारैकमहार्णवे निपततां निस्तारवीजं नृणां
गोविन्दः कृपया सुरासुरगणैर्वन्द्यश्चिरं पातु वः ॥
चण्डेश-विश्वेश्वर-विश्वरूपा मिताक्षराकार-हलायुधौ च ।
श्रीकृष्ण-वाचस्पति-धर्म्मरत्नकृतस्तथा श्रीकरशूलपाणी ॥
गोविन्द-लक्ष्मीधर-तत्त्वकारा आचार्य्यचूड़ामणिना च भट्टः ।
वाक्यानि चैषां सुविमृश्य कुर्म्मो ग्रन्थं विवादार्णवसेतुबन्धम् ॥
इह वाच्यानि वर्णादेः सृष्टिस्तस्य च वृत्तयः ।
राजप्रशंसा तच्चत्र मन्त्रि-दूतादिलक्षणम् ॥
राजधर्म्म ऋणादानं वृद्ध्यादिविधिलग्नकाः ।
ऋणादानोद्ग्रहणयोर्विधिर्दायनिरूपणम् ॥
सुतादीनां तत्र पुंसामधिकारिविवेचनम् ।
स्त्रीधनस्य निर्णयस्तदधिकारिनिरूपणम् ॥
भागानर्हस्य दायानामविभाज्यविभाज्यता ।
पितृकृत्यविभागस्य भ्रातृभागविधिस्तथा ॥
संसृष्टानां विभागस्य विदेशागतवण्टनम् ।
निह्नुतस्य विभागस्य भागसन्देहनिर्णयः ॥
भुक्तिव्यवहारलक्षणादि भाषापादस्ततःपरम् ।
उत्तरपादक्रियापादौ ततो निर्णयपादकः ॥
साक्ष्यादिनिर्णयस्तत्र ततः क्रियाबलाबलम् ।
निक्षेपविधिरसीमो विक्रये च विधिस्तथा ॥

विभिन्नतश्च सम्भूय समुत्थानेऽत्र भण्यते ।
कर्षकादेर्भागविधिस्तथा दत्ताप्रदानिकम् ॥
अथादेयदेयदत्तादत्तानां विधिरुच्यते ।
भृतकानां विधिस्तत्र दास्यमोक्षाधिकारिणौ ॥
वेतनस्यानपाकर्म्म स्वामिपालविधिस्तथा ।
पण्यस्त्रीविधिरत्रैव गृहादिभाटको विधिः ॥
विक्रिया सम्प्रदानञ्च क्रीत्वानुशयनिर्णयः ।
सीमाविवादे च विधिः क्षेत्राक्षेत्रे विधिस्तथा ॥
शस्यरक्षाविधिस्तत्र शस्यघातादयस्तथा ।
शस्यघातेऽप्यदण्ड्याश्च वाक्पारुष्ये विधिस्तथा ॥
विधिश्च दण्डपारुष्ये तथा स्तेयनिरूपणम् ।
प्रकाशतस्करदमोऽप्रकाशचौर्य्यदण्डनम् ॥
चौरान्वेषणचौरातिदेशापवादनिर्णयः ।
साहसे तु दण्डभेदो घातकान्वेषणं ततः ।
स्त्रीसंग्रहणतदण्डो परदारागमे दमः ॥
स्त्रीपुंधर्म्मनिर्णयश्च तथा द्यूतसमाह्वयः ।
ऋणादिषु विवादेषु प्रकीर्णकमतःपरम् ॥
बहुधा विषयस्तत्र विधिर्दण्डाश्रितः पुनः ।
अथ वर्णादिसृष्टिः । तत्र महाभारते युधिष्ठिरं प्रति भीष्मवाक्यम् ।
महाभूतानि भूतात्मा महात्मा पुरुषोत्तमः ।
वायुर्ज्योतिस्तथा चापः खञ्च गाञ्चानुकल्पयत् ॥ इत्यादि ।

End. अष्टापाद्यमित्यस्याष्टभिरापद्यते गुण्यते इत्यष्टापाद्यमष्टगुणम् । किल्बिषदण्ड-बाधनम् । तद्दोषगुणवदिति सर्व्वत्रान्वितम् । तेन यत्र स्तेयदण्ड उक्तः । य स्तेयदोषगुणतः तस्य शूद्रस्याष्टगुणः । तादृशवैश्यस्य षोड़शगुणः । तादृश-क्षत्रियस्य द्वात्रिंशतिगुणः । तादृशब्राह्मणस्य चतुःषष्टिगुणः । ततोऽप्यधिक-तरगुणस्य ब्राह्मणस्याष्टविंशत्यधिकशतगुण इत्यर्थ इति रत्नाकरादयः ।
मनुः । स्तेयाः सुरापा ब्रह्मघ्ना गुरुदाराभिगामिनः ।
न सन्ति यस्य राष्ट्रेषु स राजा शक्रलोकभाक् ॥
मनुः । अनेन विधिना राजा मिथ्या विवदतां नृणाम् ।
साक्षिप्रत्ययसिद्धानि कार्य्याणि समतां नयेत् ॥

उदितो विस्तरेणायं मिथ्या विवदमानयोः ।
अष्टादशस्तु मार्गेषु व्यवहारविनिर्णयः ॥
एवं कार्य्याणि सर्व्वाणि सम्यक् ज्ञात्वा महीपतिः ।
देशानलब्धाँल्लिप्सेत लब्धांश्च परिपालयेत् ॥

Colophon. इति विद्वद्भिरचिते विवादार्णवसेतुके ।
तरङ्गो निधिदण्डाद्यैरेकविंशोऽत्र कीर्त्तितः ॥
वाणेश्वर-कृपाराम-रामगोपाल-कृष्णजीवनाख्यैः ।
वीरेश्वर-कृष्णचन्द्र-श्रीगौरीकान्ताभिधानैः ॥
सद्भिः कालीशङ्कर-श्यामसुन्दर-कृष्णकिशोरसंज्ञैः ।
सीतारामसंज्ञैश्च कृतो ग्रन्थः स्फुरतु सभायाम् ॥
इत्यनेकविषयवासि विद्वद्वृन्दोपवर्णितः ।
विवादार्णवसेत्वाख्यो ग्रन्थः संपूर्णतां गतः ॥

विषयः । मन्वादिसंहिताभ्यः मिताक्षराकृत्-धर्म्मरत्नकृत्-शूलपाणि-वाचस्पतिप्रभृतिपूर्व्वतन निबन्धृवाक्येभ्यश्च प्रमाणमुद्धृत्य नानाविषयवासिभिः विद्वद्वृन्दैः वाणेश्वर-कृपारामप्रभृतिभिः निबद्धोऽयं ग्रन्थः। अत्र च स्मृतिशास्त्रगताः सर्व्वं एव विषयाः सम्यग्विचारपूर्व्वकं निर्णीता इति ।

No. 336. विषयतावादार्थः वा विषयताविचारः. Substance, country-made paper, 17×4 inches. Folia, 13. Lines, 9 on a page. Extent, 599 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhānukā *viâ* Pālaŋg, District Faridpur, Paṇḍita Kālikiŋkara Vidyābhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
बुद्धिर्नाम कश्चिदात्मविशेषगुणस्तद्यवस्थितिर्घटमहं जानामीत्याकारका ... ... रसाधारणानुभवबलादेव सा च सविषयिका उक्तधर्म्मिग्राहकप्रतीत्य-घटादिविषयकत्वेनैव तदवगाहनात् । घटादिनिष्ठं तद्विषयत्वञ्च तत्प्रति-योगिकसम्बन्धविशेषः। स च प्रतियोगित्ववत् स्वरूपानतिरिक्तः क्लृप्तेन स्वरूपे-णैवोपपत्तौ अतिरिक्तकल्पनाया अनवकाशात् । इत्यादि ।

End. तत एव तादृशज्ञानस्य तद्विषयकत्वोपपत्तेः प्रकारतादीनां तत्रानुपगमे तादृ-शानुमित्यादीनां बाधाद्यप्रतिबन्धकत्वप्रसङ्गः। विरोधिज्ञानाप्रतिबध्यत्वप्रसङ्गश्च। प्रकारतादीनामेव तादृशप्रतिबध्यप्रतिबन्धकतावच्छेदकत्वादिति दिक् ॥

Colophon. इति विषयताविचारः ॥ श्रीहरिः शरणम् ॥ श्रीगुरवे नमः ॥

विषयः। अनुमानादिभिर्विषयज्ञानस्य विचारः। प्रसङ्गाच्चाधाराधेयोद्देश्यविशेषणादीनां विचारः ॥

No. 337. विष्णुसहस्रनामविवरणम्. By विद्यारण्यतीर्थः. Substance, country-made paper, 12 × 8 inches. Folia, 58. Lines, 13 on a page. Extent, 754 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Kāçidhāma, Khālispurā, Paṇḍita Priyanātha Tattvaratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गुरुभ्यः।
धर्म्मगाङ्गेयसंवादे महार्थव्यक्तवर्त्मणाम्।
कृष्णनामसहस्रस्य परिचर्य्या विरच्यते ॥ इत्यादि।

End. तर्पयेन्मार्ज्जयेच्चैव ब्राह्मणान् भोजयेत्ततः।
सुवर्णं दक्षिणां दद्यात् वित्तशाठ्यं विवर्ज्जयेत् ॥
एवमाराध्य लक्ष्मीशं सततं स्वस्तिमान् भवेत्। इति।
कृष्णनाम्नां सहस्रस्य परिचर्य्या कृता शुभा।
सहस्रशाखिनः प्रीत्यै श्रीमतः काशीभूपतेः ॥
शं नो वातः पवतां शं न स्तपतु सूर्य्यः।
शं नः ...... वः पर्ज्जन्योऽभिवर्षतु ॥

Colophon. इति श्रीविद्यारण्यतीर्थकृत सहस्रनामविवरणपरिशिष्टं समाप्तम्। शुभम्।

विषयः। महाभारतान्तर्गतविष्णुसहस्रनामव्याख्या।

No. 338. विष्णुसिद्धान्तग्रन्थः. Substance, country-made paper, 47 × 3 inches. Folia, 35. Lines, 6 on a page. Extent, 497 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta Çyāmapukura Viçvakoṣa office, Bābu Nagendranātha Vasu. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीश्रीसूर्य्यादिभ्यो ग्रहेभ्यो नमः।
अये वैकुण्ठसंस्थानश्रीलक्ष्मीनारायण प्रभो।
श्रीलक्ष्मीरुवाच प्रियाहन्ते ज्योतिषां चरितं वद ॥

ये श्रीसूर्य्यादयः खेटा ज्योतिश्चक्रनिवासिनः ।
तेषां गुणानां गरिमा कः प्रवक्तुं समर्हति ॥
तथापि तव प्रीत्याहं श्रीलनारायणः स्वयम् ।
प्रवदेयं मनाक् गुह्यं सावधानावकर्णय ॥
श्रीसूर्य्यः परमो ब्रह्मा श्रीसूर्य्यः परमः शिवः ।
श्रीसूर्य्यः परमो विष्णुस्तस्मै श्रीब्रह्मणे नमः ॥
खखाभ्रवेदर्त्तुखसप्तचन्द्राभ्राभ्राम्बराच्चीषुशरेषुचन्द्रैः (१५५५२०००१७०६४०००) ।
मितेऽत्र वर्षे प्रगते विधातुः श्रीविष्णुनामावतरं ब्रुवेऽहम् ॥ इत्यादि ।

End. ग्रहाणामर्च्चने होमे यज्ञे वौषधिधारणे ।
दाने जपे वा मन्त्रस्य शान्तये मन्त्रधारणे ॥
धारणे कवचस्यैवं ग्रहविप्रार्च्चनं चरेत् ।
धारणे ग्रहमूलस्य कवचस्यापि धारणे ॥
ग्रहविप्रान्यविप्राणां न कुर्य्यान्मुखदर्शनम् ।
अन्यथा विफलं तस्य बन्ध्यास्त्रीरमणं यथा ॥

Colophon. इति श्रीलक्ष्मीनारायणसंवादे विष्णुसिद्धान्तग्रन्थे द्वेषनिन्द्यस्त्यादिप्रतिक्रिया-
दानाधिकारो द्वादशः ॥ अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । प्रथमाधिकारे,— ताराध्रुवादिनिरूपणम् । द्वितीयाधिकारे,— भौमादिपञ्चध्रुवादि-निरूपणम् । तृतीयाधिकारे,— नाक्षत्रिकरविराहुकेतूनां स्फुटाधिकारादिः । चतुर्थाधिकारे,— भौमादिपञ्चस्फुटादिनिरूपणम् ।५म—६ ष्ठाधिकारयोः,—शकाब्दपतेस्तत्पत्त्यादिनिरूपणम् । तद्यथा,—

(नवागचन्द्राग्निगजाष्टवाणपञ्चाङ्कचन्द्रप्रमिते गतेऽब्दे ।
कृष्टांशकादित्यन्टपोऽपि भावी तदब्दयुक्ते च्चितिहृष्टिवर्षम् ॥

एषः सप्तमपत्रष्ठतः श्लोकः ।) ७ माधिकारे,— त्रिप्रश्नादिनिरूपणम् । ८ माधिकारे,— चन्द्र-ग्रहणादिनिरूपणम् । ९ माधिकारे,— रविसञ्चरणादिः । १०म—११ शाधिकारयोः,— दुष्टग्रहजन्य-दोषप्रतीकारकरणदानादिः । १२ शाधिकारे,— द्वेष्यनिन्द्यस्त्यादिप्रतिक्रियानिरूपणम् ।

No. 339. वीरभद्रतन्त्रम्. Substance, country-made paper, 13 × 2 inches. Folia, 10. Lines, 6 on a page. Extent, 232 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā *viâ* Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगुरुः ।

पार्व्वत्युवाच ।

एतत् व्याप्तं जगत्सर्व्वं नानाविधिसमाकुलम् ।

उपायं ब्रूहि लोकानां साधकानां सुखावहम् ॥

दुर्ज्जनानाञ्च पापानां दुर्ज्जयानां तथैव च ।

अशुभान् ब्रूहि मे योगान् नानाव्याधिकरान् प्रभो ॥

ईश्वर उवाच ।

शृणु त्वं हि वरारोहे यत्सिद्धार्थञ्च वाञ्छसि ।

तद्वदामि च ते देवि यत्सर्व्वं समुदाहृतम् ॥ इत्यादि ।

End. ॐ क्रीं कामीः क्रीं नमः आकर्षणमन्त्रः । ॐ चण्डिकायै नमः । ह्रीं ह्रैं ह्रौं नमः । अस्य शतजपेन सर्व्वकामः सिद्धो भवति । ॐ कामिनी स्वाहा अनेन घृतमासहोमाद्वाक्सिद्धिर्भवति ॥ ० ॥

Colophon. इति वीरभद्रतन्त्रे चतुर्थः पटलः ॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः । भूताकर्षणम् । मोहनादिः । विशोषणादिः । उच्चाटनादिः । स्तम्भनवशीकरणादिश्चेति ।

No. 340. वृन्दावनकाव्यम्. By मानाङ्कराजः. Substance, palm-leaf, 13 x 1½ inches. Folia, 10. Lines, 2 on a page. Extent, 58 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1662. Place of deposit, District Vãkuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. श्रीश्रीहरये नमः ॥

वरदाय नमो हरये

पतति जनोऽयं स्मरन्नपि न मोहरये ।

बकभयचक्रन्द हता

मनसि दितिर्येन दैत्यचक्रं दहता ॥

स्वमिव भुजङ्गवि शेषं

मुपधाय स्वपिति भुजङ्गविशेषम् ।

नवपङ्कजसमकरया

श्रियोर्म्मिपङ्क्त्या च समकरया ॥ इत्यादि ।

End. इत्याह पीतवाससमायतनेत्रस्तं
कंसासुरात् पशुमतामायतने त्रस्तं ।
हसितानां विमलतया सह लीलाजानां
छायां विकिरन्निव दशनैः सह लीलाजानाम् ॥ * ॥

Colophon. इति मालाङ्केन विरचितं वृन्दावनाख्यं काव्यं समाप्तम् ॥ ० ॥
श्रीश्रीजाने दयाधाने चरणाब्जतले तव ।
श्रीकाशीरामकृतिना लिपिरेषा समर्पिता ॥ ० ॥ शकाब्दाः १६६२ ।

विषयः । कृष्णस्तुतिविषयकं काव्यमिदम् । अत्र च यमकादि नानाविधवाक्यभङ्गी विन्यस्ता ।

No. 341. वृन्दावनकाव्यटीका. Substance, palm-leaf, 14 × 2 inches. Folia, 20. Lines, 5 on a page. Extent, 375 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1662. Place of deposit, District Vā̃kuḍā Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीहरये नमः । मालाङ्काभिधानो महीपालः सकलगुणतत्त्वज्ञो यमकितेनार्य्यावृत्तिनाम्ना जातिप्रभेदेन भगवतोर्वासुदेवयोः स्तुतिं कृतवान् । तत्र विघ्नविनाशाय विष्णोरनुस्मरणमाह वरदायेत्यादि । अस्यार्थः । आस्तां पूजानमस्कारादि यं हरिं स्मरन्नपि मनसि कुर्व्वाणोऽपि लोकः । मुह्यत्यस्मिन्निति मोहोऽविद्या अस्य रये प्रवाहे न निमज्जतीत्यर्थः । येन हरिणा वासुदेवेन दैत्यचक्रं दहता भस्मसात् कुर्व्वता दितिर्दैत्यमाता मनसि हृदये हता ताड़िता सती बहुशो विस्वरवारान् चक्रन्द क्रन्दितवती । तस्मै हरये नमः इति सम्बन्धः ॥ इत्यादि ।

End. तं पीतवाससं विष्णुमित्याह । कीदृश आयतनेत्रः आयते दीर्घे नेत्रे यस्य सः । कीदृशं तं पशुमतां गोपानां आयतने गृहे कंसासुरात्त्रस्तं । अत्रस्तमिति वा । किं कुर्वन्निवाह । तत्राह । दशनैर्दन्तैः सह हसितानां । विमलदन्ता अपि विमला इति भावः । कीदृशानां लाजानां लीलाजानां लीलया जनितानां गोपस्त्रीभिर्लीलया दत्तानामिति यावत् ॥ * ॥

Colophon. इति राजाधिराजमालाङ्कविरचित-वृन्दावनाख्यकाव्य-टीका समाप्ता ॥
श्रीश्रीजाने दयाधाने चरणाब्जतले तव ।
श्रीकाशीरामकृतिना लिपिरेषा समर्पिता ॥ शकाब्दाः १६६२ ।

विषयः । मालाङ्कराजविरचितस्य वृन्दावनाख्यकाव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 342. वैद्यवल्लभः. By श्रीकान्तदासः. Substance, country-made paper, $19\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 30. Lines, 7 on a page. Extent, 604 çlokas, Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Sonārgā̃, Bābu Prabhātacandra Sena. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. नमः कात्यायन्यै ।

...... श्रमसुखशायिकां गतायाः
सत्यायाः स्तनकटकक्षतानि पश्यन् ।
... ...
... ... द्रढयतु केशवः शिवं वः ॥
मुद्रामक्ष्णां त्रिभुवनगुरोरीक्षमाण...
... ... ।
भावाक्षीतेः सपदि विकला वेपथुं संवहन्ती
रन्तुं गन्तुं न च बलवती पातु वः श्रीभवानी ॥
श्रीमत्श्रीकान्तदासेन राजवैद्येन धीमता ।
आहृत्य सर्व्वतन्त्रेभ्यः क्रियते वैद्यवल्लभः ॥
ये बालभावादनधीततन्त्रा
दारिद्र्यदुःखानलदग्धचित्ताः ।
अनन्यजीवाः प्रतिकर्त्तुमज्ञा-
स्तेषां प्रबोधार्थमयं निबन्धः ॥
अन्येषु शास्त्रेषु विवादमात्रं
न लभ्यते तत्र फलं समक्षम् ।
पदे पदे ज्योतिषि मन्त्रवादे
चिकित्सिते प्रत्ययमावहन्ति ॥
पूर्व्वं सूत्रमाह ।
आयुर्वेदागमं पूर्व्वमायुर्वेदं ततः परम् ।
साङ्गोपायं ततः शिष्यं गुरुञ्चापि यथोदितम् ॥
... ... ।

आयुर्वेदागममाह ।

ब्रह्मणा हि यथा प्रोक्तमायुर्वेदं प्रजापतिः ।
जग्राह निखिलेनादावश्विनौ च ततः परम् ॥ इत्यादि ॥

End. अथ मूत्रलक्षणमाह ।

पाश्चात्ये रजनीयामे घटिकानां चतुष्टये ।
उत्थाय रोगिणं वैद्यो मूत्रोत्सर्गञ्च कारयेत् ॥
आद्यन्तधारां सन्त्यज्य मध्यधारां समुद्धरेत् ।
शुभे कांस्यादिके पात्रे कृत्वा मूत्रं परीक्षयेत् ॥
वातेषु पाण्डुरं मूत्रं सफेनं कफरोगिणाम् ।
रक्तवर्णं भवेत् पित्ते द्वन्द्वजे मिश्रितं भवेत् ॥
... ... ।
पाण्डुरं शीतलं मूत्रं भूरि श्लेष्मज्वरे भवेत् ।
कृष्णं चाविलकं मूत्रं सन्निपातज्वरे भवेत् ॥
यस्येक्षुरससङ्काशं मूत्रं नेत्रे च पिञ्जरे ।
रसाधिक्यं विजानीयान्निर्द्दिशेत्तस्य लङ्घनम् ॥

Colophon. समाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति ॥

विषयः । आयुर्व्वेदस्य लक्षणकथनमुखेनायुर्व्वेदागमस्याद्योत्पत्तिविवरणम् । वेदाङ्गलक्षणम् । शिष्यलक्षणम् । परिषल्लक्षणम् । वैद्यलक्षणम् । चिकित्सालक्षणम् । असद्वैद्यलक्षणम् । सद्वैद्य-प्रशंसा । द्रव्याणां गुणदोषनिरूपणम् । रोगिणां गुणदोषयोर्द्विविधचिकित्सा । आतुरलक्षणम् । त्रिविधौषधनिरूपणम् । सप्ताशय-सप्तधातु-सप्तोपधातु-सप्तत्वगादीनां परस्परलक्षणम् । शारीर-दोषाणां लक्षणम् । तेषां स्थाननिरूपणञ्च । प्राकृतविकृतसंज्ञकानां दोषाणां कर्म्मनिरूपणम् । स्त्रीपुंसभेदेन शरीरस्थरन्ध्रनिरूपणम् । धातूनां कर्म्मनिरूपणम् । धातूनां वृद्धिक्षयजनितरोग-निरूपणम् । तेषां चिकित्सानिरूपणञ्च । पञ्चेन्द्रियनिरूपणम् । तेषां प्रत्येकस्य गुणनिरूपणञ्च । पुरुषलक्षणम् । शुक्रभेदेन स्त्रीपुंनपुंसकजन्मनिरूपणम् । तेषां सात्त्विकादिभेदेन गुणदोषभेद-कथनञ्च । वातपित्तादि सप्तधा प्रकृतिलक्षणम् । अतिह्रस्वादिनिन्दिताष्टपुरुषनिरूपणम् । अति-ह्रस्वादिपुरुषगतरोगविशेषनिरूपणम् । तत्तद्रोगप्रशमनोपायकथनञ्च । ऋतुभेदे वातादिदोषाणां प्रकोपकथनम् । तेषां हेतुकथनञ्च । कुपितलिङ्गनिरूपणम् । तेषां कर्म्मनिरूपणञ्च । त्रिगुण-वातादिनिरूपणम् । प्रज्ञापराधस्य लक्षणम् । तस्य व्याधिकारणत्वं तच्चिकित्सा च । षड्विधा-हारनिरूपणम् । लघुगुरुद्रव्याणां मात्रानिरूपणम् । सुखाचारनिरूपणम् । ऋतुभेदे आहारीय-द्रव्यभेदनिरूपणम् । षड्रसनिरूपणम् । आयुःपरीक्षणम् । शिरासकललक्षणम् । मूत्रलक्षणञ्चेति ।

No. 343. वैष्णवगीता. Substance, country-made paper, 11 × 4½ inches. Folia, 8. Lines, 8 on a page. Extent, 128 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tripurā Agartalā Vṛddhanagara, Paṇḍita Mineçvara Sārbbabhauma. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीराधाकृष्णाभ्यां नमः ।

अथ वैष्णवगीता ।

श्रीसूत उवाच ।

एकदा नैमिषारण्ये केवलं पुरुषं शुभम् ।

प्रेममाश्रित्य संस्कृत्य पप्रच्छ पार्थसत्तमः ॥

अर्ज्जुन उवाच ।

वैष्णवानां गतिं कृष्ण कथयस्व महाप्रभो ॥ इत्यादि ।

End. त्रिसन्ध्यं यः पठेन्नित्यं श्रद्धाभक्तिसमन्वितः ।

जीवमानः सुखं याति अन्ते मुक्तिपदं लभेत् ॥

Colophon. इति श्रीकृष्णार्ज्जुनसंवादे वैष्णवगीता स्तोपाख्यानं समाप्तम् ॥

विषयः । श्रीकृष्णार्ज्जुनसंवादच्छलेन वैष्णवानामेव सर्व्वोत्तमत्वकथनम् ।

No. 344. वैष्णवरहस्यम्. Substance, country-made paper, 12 × 5 inches. Folia, 7. Lines, 9 on a page. Extent, 284 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhalpāḍā *viâ* Naihāṭi, Pāṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीराधाकृष्णौ जयतः ।

श्रीगोविन्दं व्रजानन्दसन्दोहानन्दमन्दिरम् ।

वन्दे वृन्दावनानन्दं श्रीराधासङ्गनन्दितम् ॥

श्रीराधाकृष्णौ जयतां

जयति विश्व ... भक्तवृन्दसहितो निगूढ़वेशः ।

कीर्त्तनयज्ञवितानायान्तःकृष्णो बहिर्गौरः ।

इह खलु सकललोकहितावतारो भगवान् श्रीशचीनन्दनः कलियुगे परमधर्म्मप्रवर्त्तनाय ... ... वेशेनावततार । इत्यादि ।

End. ततो महाप्रभुः स्वपार्षदैः सह भगवद्भजनमार्गं प्रवर्त्तयामास ... ... रागात्मानां विषयवैष्णवबोधानामकृत सन्न्यासः सन्न्यासाश्रमपावनो भक्तवृन्दसहितो नीलाचलमनुससार ।

प्रभुना कथितं यद्‌यद्रहस्यं वैष्णवान्वये ।
तदेव लिखितं किञ्चिन्न तु स्वमतिवैभवात् ॥
भवभयमपहर्त्तुं कृष्णचैतन्यनामा
स्वयमपि हरिनाम ग्राहयन्नप्यहीयः ।
अनुचरगणयुक्तो भक्तवेशावतारो
तमहमखिललोकत्राणहेतुं नमामि ॥ ० ॥

Colophon. इति वैष्णवरहस्ये साध्यसाधनो नाम चतुर्थः प्रकाशः ॥*॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । नामोपदेशनिरूपणम् । गुरुपदाश्रयनिरूपणम् । आराध्यनिर्णयः । साध्यसाधननिरूपणञ्चेति ।

No. 345. व्यवस्थासारसंग्रहः. By रामगोविन्दशर्म्मा. Substance, country-made paper, 14 × 2 inches. Folia, 89. Lines, 7 on a page. Extent, 2,422 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Pilkhānā, Vāḍḍānagara, Paṇḍita Kailāsacandra Tarkaratna. Appearance, old. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
गुरोः पादयुगं नत्वा रामगोविन्दशर्म्मणा ।
क्रियते बालबोधाय व्यवस्थासारसङ्ग्रहः ॥
तत्रादौ तिथिव्यवस्था निरूप्यते । तिथिस्तु द्वादशभिर्भागैश्चन्द्रक्रियोपलक्षितः कालविशेषः । तदेव चान्द्रमसं दिनम् । यथा,—
अर्काद्विनिःसृतः प्राचीं यद्यात्यहरहः शशी ।
भागैर्द्वादशभिस्तत् स्यात् तिथिश्चान्द्रमसं दिनम् ॥ इति सूर्य्यसिद्धान्तात् ।
तत्त्रिंशता चान्द्रो मासः । स च द्विविधः मुख्यो गौणश्च । इत्यादि ।

End. दत्तकश्च स्वयंदत्तः कृत्रिमः क्रीत एव च ।
अपविद्धाश्च ये पुत्राः भरणीयाः सदैव ते ॥
भिन्नगोत्राः पृथक्पिण्डाः पृथक् वंशकराश्च ये ।
सूतके मृतके चैव त्र्यहाशौचस्य भागिनः ॥ इति ॥
विरुद्धं स्मृतिशास्त्रेषु यदुक्तं बुद्धिविभ्रमात् ।
तत्सर्वं कृपया शोध्यं स्मृतिशास्त्रविशारदैः ॥

Colophon. इति वालिचामडग्रामनिवासि चट्टवंशज-श्रीरामगोपालचक्रवर्त्त्यात्मज-श्रीरामगोविन्दशर्म्मविरचिते व्यवस्थासारसंग्रहे अशौचव्यवस्था समाप्ता ।

विषयः । अत्रादौ तिथिस्वरूपादिनिरूपणम् । तिथिद्वैधव्यवस्थादिः । जन्मतिथिनिरूपणम् । प्रतिपदादितिथिषु प्रत्येकं कृत्यविशेषव्यवस्थादिः । संक्रान्तिनिरूपणादिकम् । अथ अद्भुतनिरूपणम् । तत्र तत्र व्यवस्थादिः । उद्वाहव्यवस्थादिः । और्द्धदेहिकव्यवस्थादिः । तत्र प्रेततर्पणादिविधानम् । अशौचान्तद्वितीयदिनकृत्यनिरूपणम् । श्राद्धविधिः । सपिण्डीकरणविधिः । वृषोत्सर्गादिविधिश्च । अथ आभ्युदयिकश्राद्धकालादिः । नवान्नविधिः । मृताहविहितश्राद्धकालादिश्च । अथ प्रायश्चित्तव्यवस्थादिः । अशौचव्यवस्थादिश्चेति ।

No. 346. व्युत्पत्तिविचारः. Substance, country-made paper, 20 × 5 inches. Folia, 47. Lines, 8 on a page. Extent, 1,692 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Candrakānta Vidyāratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. नमः शिवाय । अनुमित्यर्थकधातुयोगे विधेयत्वं द्वितीयार्थः । तेन वह्न्यादिपक्षकानुमितिपरस्य वह्निमनुमिनोमीत्यादिवाक्यस्य न प्रामाण्यं । यदि च वह्निसाध्यकपर्व्वतपक्षकानुमितिपरस्य वह्निमत्त्वेन पर्व्वतमनुमिनोमीत्यादिवाक्यस्यापि प्रामाण्यमनुमन्यते तदा तादृशधातुयोगे उद्देश्यत्वमपि द्वितीयार्थः । इत्यादि ।

End. इत्यञ्च कपोतमात्रवृत्तिपतत्त्वादिपर्य्याप्तावपि अतिरिक्तवृत्तिकपोतत्वावच्छिन्नत्वनिर्व्वाहात् कपोतगतादावपि कपोतादिव्यवहारोपपत्तिपर्य्याप्तमतिप्रसक्तधर्म्मस्य तदनवच्छेदकत्वे गत्यन्तरं चिन्तनीयम् ॥ * ॥

Colophon. इति व्युत्पत्तिविचारः ।

विषयः । कारकभावादियोगजद्वितीयादीनां तथान्येषामपि व्युत्पत्तिविचारमुखेन कर्त्तृकरणादिव्युत्पत्तिविचारः ।

No. 347. व्रतकालविवेकः. By शूलपाणिमहामहोपाध्यायः. Substance, country-made paper, 19 × 5 inches. Folia, 9. Lines, 8 on a page. Extent, 328 çlokas. Character, Bengali. Date, Sᴋ. 1737. Place of deposit, Naihāti, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नानामुनिमतद्वैधजातसंशयकृन्तनः ।
व्रतकालविवेकोऽयं क्रियते शूलपाणिना ॥

नच दीर्घकालानुपालनीयतत्तद्दिनिकर्त्तव्यताकलापसहितनियतसङ्कल्पविषयो व्रतमिति व्रतलक्षणम् । इत्यादि ।

End. कालविशेषानियन्त्रितश्च न तस्य प्रतिष्ठापूर्व्वोक्तत्वयशीर्षे फलार्थिभिरित्यनेन काम्यस्यैव प्रतिष्ठाविधानात् । कालविशेषानियन्त्रिते तदसम्भवाच्च । प्रतिष्ठा-विधानञ्च प्रतिष्ठाविवेकेऽनुसन्धेयमिति ॥ ० ॥

Colophon. इति साउड़ियान महामहोपाध्याय-श्रीशूलपाणिविरचितो व्रतकाल-विवेकः समाप्तः ॥ ० ॥

मुनिरामसिन्धुचन्द्रे शाके नभस्य षष्ठदिने ।
आलिलेख विवेकेदं (?) जयनारायणद्विजः ॥

विषयः । व्रतानुष्ठानम् । गृहीतव्रताकरणे दोषश्रुतिः । व्रतभङ्गप्रायश्चित्तम् । व्रतानुष्ठाने विहितकालः । ललितासप्तमीव्रतादयः । कार्त्तिकेयव्रतविधिः । प्रतिष्ठाकालश्चेति ॥

No. 348. शक्तितन्त्रम् । Substance, country-made paper, 14 × 4 inches. Folia, 41. Lines, 8 on a page. Extent, 615 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Ichāpurā, Paṇḍita, Devīdāsa Cūḍāmaṇi. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीभगवत्युवाच ।

शक्तेर्नामशतं ध्यानं मन्त्राश्च विविधाः श्रुताः ।
इदानीं श्रोतुमिच्छामि साधनं सर्व्वसिद्धिदम् ॥
स्थानं कालं तथा मालां यच्चान्यच्छक्तिसम्भवम् ।
अल्पायासेन सिध्यन्ति येन तत् कथ्यतां प्रभो ॥

ईश्वर उवाच ।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि सावधानावधारय ।
गुप्ताद् गुप्ततरं देवि साधकानां सुखावहम् ॥
एकलिङ्गे श्मशाने वा शून्यागारे चतुष्पथे ।
शवस्योपरि मुण्डे वा जले वा कण्ठपूरिते ॥
सङ्ग्रामभूमौ योनौ वा स्थले वा निर्ज्जने वने ।
पञ्चक्रोशान्तरे यत्र न लिङ्गान्तरमीक्ष्यते ॥
तदेकलिङ्गमाख्यातं तत्र सिद्धिरनुत्तमा ।

बिल्वमूले नदीतीरे गुहायाञ्च शिवालये ॥
निश्छिद्रमण्डपे चैव कूर्म्मे धात्रीतले तथा । इत्यादि ।

End. नश्यन्तु चाभिषेकेण शक्तिबीजेन ताड़िताः ।
विषानिला महारोगा डाकिन्यभिभवास्तथा ॥
घोराभिचाराः क्रूराश्च यक्षा रोगास्तथैव च ।
नश्यन्तु चाभिषेकेण कालीबीजेन ताड़िताः ॥
नश्यन्ति विपदः सर्व्वाः सम्पदः सन्तु सुस्थिराः ।
अभिषेकेण शाक्तेन पूर्णाः सन्तु मनोरथाः ॥

Colophon. इति शक्तितन्त्रे शक्त्युपन्यासे त्रयोदशः पटलः ॥

विषयः। (प्रथमतः सप्तमं पटलं यावत् नोपलभ्यते।) अष्टमे पटले, सिद्धियोग-निरूपणम्। आकर्षणस्तम्भनादिषु कर्म्मसु ऋतुभेदकथनम्। तत्र दिङ्नियमादिकथनम्। मारणादौ मालाविधानकथनपूर्व्वकं जपविधिः। आसनादिविधिश्च। नवमे पटले, शवसाधन-विधिः। तत्र विस्तरादितिकर्त्तव्यताकथनञ्च। दशमे पटले, कुलाचारविधिः। तत्र कुलनारी-लक्षणादिकथनम्। तत्पूजादिविधिः। कुलवृक्षादिविधिश्च। एकादशे पटले, दूतीयागविधिः। तत्र मन्त्रिदासयोर्विधिः। सम्बिदादिशोधनविधिः। पञ्चमकारविधिः। शक्तिनिरूपणञ्च। द्वादशे पटले, कुलीनानां पुरश्चरणविधिः। कुमारीपूजनविधिः। पञ्चमकारेण सन्तर्पजन-विधिश्च। त्रयोदशे पटले, शाक्ताभिषेकविधिः। ततो विशेषत इतिकर्त्तव्यताकथनञ्च ॥ इति शम्।

No. 349. शनिस्तोत्रम् (स्कन्दपुराणीयम्). Substance, country-made paper, 6 × 2½ inches. Folia, 9. Lines, 5 on a page. Extent, 79 çlokas Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̆ṭhālpāḍā *viá* Naihāṭi, Paṇḍita Govinda Candra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीरामचन्द्राय। ॐ नमः शनैश्चराय।
प्रणम्य देवदेवेशं सर्वपापनिवारणम्।
शनैश्चरस्य शान्त्यर्थं चिन्तयामास एव च ॥
युधिष्ठिर उवाच।
देवदेव जगन्नाथ पापपीड़ाविनाशनम्।
सौरे पीड़ाविनाशाय उपायं वद मे प्रभो ॥ इत्यादि।

End. य इदं प्रातरुत्थाय शनिवारे पठेन्नरः ।
पूजयित्वा शनिं वापि तस्य तुष्यति भास्करः ॥
सर्वाभीष्टप्रदो नित्यं भविष्यति न संशयः ।
सर्वेषामेव वर्णानां शनिपूजा विधीयते ।
शूद्रेणापि विशेषेण कर्त्तव्यमिति चादरात् ॥

Colophon. इति स्कन्दपुराणे रेवाखण्डे शनैश्चरस्तोत्रं समाप्तम् ॥

विषयः । नवग्रहान्तर्गतशनैश्चरग्रहस्य स्तोत्रम् ।

No. 350. **शब्दघोषा.** Substance, country-made paper, 18 × 2½ inches Folia, 41. Lines, 8 on a page. Extent, 1,230 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita, Haraprasāda Çāstrī. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. (अस्य प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यम् ।) स्त्रीपुंनपुंसकानि च लिङ्गानि शब्दसंस्कारमात्रोपयोगीनि लोकरूढ़ानि धर्म्मान्तराणीव भेदेनोपादीयन्त इति शब्दसंस्कारमात्रोपयोगीनीत्यनेन लोकव्यवहारोपयोगीनि व्यावर्त्तन्ते ॥ अथ प्रथमतोऽकारान्तानि लिख्यन्ते ॥ इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । अजन्तहसन्तादिशब्दरूपनिरूपणम् ।

No. 351. **शब्दरत्नम्.** By **रामशरणः.** Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 7. Lines, 8 on a page. Extent, 139 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Vaidyervāzār Sātbheyepāḍā, Paṇḍita Nīlakamala Smṛtibhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
शब्दब्रह्ममयीं नत्वा शब्दशास्त्रं विलोकयन् ।
श्रीरामशरणो वक्ति शब्दरत्नं समासतः ॥
तत्र प्रकृतिप्रत्ययाभ्यामर्थस्य वाचकः शब्दः । शव मतौ बाहुलकात् दः । तथा चामरे । शास्त्रे शब्दस्तु वाचक इति । स च षोढ़ा भवति ।
शक्तो लाक्षणिको रूढ़ो योगरूढ़श्च यौगिकः ।
क्वचित् यौगिकरूढ़श्च शब्दः षोढ़ा निगद्यते ॥ इति शब्दशक्तिप्रकाशिका ।

तत्र शक्यर्थप्रतिपादकः शक्तः । शक्तिश्च शब्दानां मुख्यव्यापारः । शब्दनिष्ठो यो मुख्यव्यापारो भगवत्सङ्केतोऽस्माच्छब्दादयमर्थो बोद्धव्य इति ईश्वरेच्छा-रूपः सैव शक्तिरित्यर्थः । तद्विशिष्टश्चार्थः शक्यः तत्प्रतिपादकः शक्तो वाचक इति यावत् । इत्यादि ।

End. तथैव सर्व्वे युगपत्पदार्थाः परस्परेणान्वयिनो भवन्ति । परे तु

यद्यदाकाङ्क्षितं योग्यं सन्निधानं प्रपद्यते ।
तेन तेनान्वितः स्वार्थः पदैरेवावगम्यते ॥

तथाच खण्डवाक्यार्थबोधानन्तरं तथैव पदार्थस्मृत्या महावाक्यार्थबोध इत्याहुः । तात्पर्य्यं वक्तुरिच्छा च यदि तात्पर्य्यं शब्दबोधकरणं न स्यात् तदा सैन्धवमानय इत्यादौ क्वचिदश्वस्य क्वचित् पूरणस्य बोधो न स्यात् । न च तात्पर्य्यग्राहकप्रकरणादीनामेव शब्दबोधे कारणत्वमस्तीति वाच्यम् । तेषामननुगमात् तात्पर्य्यज्ञानजनकत्वेन तेषामननुगमे तु तात्पर्य्यज्ञानमेव लाघवात् कारणमिति स्थितम् ॥

Colophon. इति शब्दरत्नं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । अत्र प्रथमं शब्दलक्षणम् । ततो रूढयौगिकादिभेदेन शब्दस्य षड्विधत्वकथनम् । आकाङ्क्षायोग्यतासत्तिमच्छब्दस्य लक्षणादिनार्थबोधभेदकथनम् । लक्षणाया जहत्स्वार्थाजहत्-स्वार्थेति द्विविधभेदकथनम् । लिङ्गस्य शुद्धमिश्रसंकीर्णाविष्टोपसर्जनाव्यक्तेति षड्विधभेदकथनम् । शब्दानां शाब्दबोधकथनञ्च ॥

No. 352. शब्दशक्तिप्रकाशिकाटिप्पनी. By कृष्णकान्तविद्यावागीशः. Substance, country-made paper, 22×4 inches. Folia, 150. Lines, 10 on a page. Extent, 7,162 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Ichāpurā, Paṇḍita Vrajanātha Vidyāratna. Appearance, new. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

योगेश क्व गतं चिरं हिमगिरेः शृङ्गे कुटीरे प्रिये
योगार्थं किमुतास्ति कौचरमणी तवेति सम्भाषणम् ।
श्रुत्वा हासमसन्वितं गिरिसुतागौरीशयोर्मेनका
तत्रास्तीति वदन् सलज्जहृदयो मां पातु लम्बोदरः ॥
न्यायालङ्कारगुरुं त्रिभुवनजनकयोपतोषेन जुष्टं
गुरुं भौरपु वन्दे सततमविदुषां ग्यामन्तं सामगीतम् ।

ध्यातं तातं नितान्तं सदयमसदृशं मादृशां साधुसङ्गं
श्रीयुक्तञ्चात्र कालीचरणमरचयं ग्रन्थमादौ प्रणम्य ॥
ब्रह्मश्रीकृष्णकान्त+ +सुत+जनश्रीलसत् पादपद्मा
सानन्दानन्दमन्दस्मितमिलितवचोभाषणध्वस्तपापा ।
किञ्चित्क्रोधात्मतापाहृतरिपुकलितानिष्टचेष्टादिदोषा
शिष्टाखर्व्वा विशिष्टा प्रभवतु जननी तारिणी मे नमस्या ॥
न्यायार्थस्थितिसृष्टिसंहृतिविधेर्हेतुं सुकृत्या युतान्
धीरानुच्चपदं नयन्तमयुतान् दुर्बुद्धिकान् मूढ़ताम् ।
वेदाख्यानसमुद्धृताखिलधरादित्यं महान्तं मुदा
श्रीलश्रीजगदीशमत्र कमलाधीशं नमस्याम्यहम् ॥
न्यायसंसारपाथोधिमग्नोपासकतारकम् ।
रामनारायणं वन्दे तर्कपञ्चाननं गुरुम् ॥
धीरश्रीकृष्णकान्तेन विद्यावागीशसंज्ञिना ।
व्याख्यायते सतां तुष्ट्यै शब्दशक्तिप्रकाशिका ॥
प्रणम्य भूमौ विनयेन मान्यान्
धीरान् समस्तानिति वेदयामि ।
अशेषमात्सर्य्यमिदं विहाय
प्रदर्शनीयं सुविभाव्य दूष्यम् ॥

मङ्गलाचरणपूर्व्वकनिजकृतकारिकावलीं व्याख्यातुं प्रेक्षावत्प्रवृत्तये शिष्य-शिक्षायै च प्रयोजनाभिधेयसम्बन्धप्रतिपादकं पद्यमादौ निबध्नाति तर्क-मित्यादि । तर्को वितर्क आपत्तिरिति यावत् । तन्त्रं सिद्धान्तः । तथाच पूर्व्वपक्षं सिद्धान्तञ्च जानता इत्यर्थः । इत्यादि ।

End. अनादिरित्यस्य व्यावृत्तिमाह पुना+ +तीत्यादि । उत्सर्गेत इत्यस्य व्यावृत्ति-माह स्वप्रभृतिभ्यश्चेति । शुभि रुचि इत्यादि । कुत इत्याकाङ्क्षायामाह पुनः पुनः शोभते इत्यादि ॥ इत्याख्यातटिप्पनी समाप्ता । तद्धितस्य न्याय-समन्वितार्थकत्वेन विचारविधुरतयातिसुगमतया च टिप्पनीकरणे मदीय-प्रवृत्तिर्नोत्पद्यते । समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

Colophon. इति श्रीकृष्णकान्तविद्यावागीशभट्टाचार्य्यविरचिता शब्दशक्तिप्रकाशिका-टिप्पनी समाप्ता ॥

विषयः । जगदीशतर्कालङ्कारकृत-शब्दशक्तिप्रकाशिकाख्य-प्रकृतिप्रत्ययार्थविचारात्मकग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 353. शब्दशास्त्रविवृतिः. By रघुनन्दनशिरोमणिः. Substance, country-made paper, $12 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 85. Lines, 9 on a page. Extent, 3,394 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura, Paṇḍita Candrakānta Tarkālaŋkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य परमं देवं ... चित्तनन्दनम् ।
करोमि शब्दशास्त्रस्य विवृतिं प्रस्फुटां शुभाम् ॥
समर्थास्तत्लाभाय सूक्तिरत्नाय च द्रुतम् ।
कलापपूर्वतन्त्रस्य समुद्रः सेव्यतामयम् ॥
+ + + + समुत्सृज्य दूरतः खलु सेव्यताम् ।
ग्रन्थोऽयं यत्नतः साधो मनोज्ञज्ञानहेतवे ॥
अथ कृदन्ताः शब्दाः सर्ववर्म्मणा कथं न व्युत्पादिताः वररुचिना वा कथं व्युत्पादिता इति शिष्यजिज्ञासायां प्रतिपादयन्नाह इत्यादिवदित्यादि ॥

End. क्त्वा प्रत्यये विमोचने विभाषा विमोचनादन्यत्र न स्यादेतदर्थमपि सूत्रं स्यादिति पुनरिह ग्रहणम् । नु भोः । यद्यपीत्यादि । एते ननु भो विमोचन इति तुदादौ पाठो नास्ति इति बोध्यम् ॥ * ॥

Colophon. इति रघुनन्दनभट्टाचार्य्यशिरोमणिकृता शब्दशास्त्रस्य-विवृतिः समाप्ता ।

विषयः । कातन्त्रव्याकरणस्य कृदन्तांशस्य टीका ।

No. 354. शब्दसंग्रहमाला. By काशीश्वरः. Substance, country-made paper, $15 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 56. Lines, 6 on a page. Extent, 2,344 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk, 1688. Place of deposit, Kāṭhālpāḍā *viâ* Naihāti, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

अपारसंसारपयोधिनावं
सरस्वती-कञ्जभवादिसेव्यम् ।
प्रणम्य पादाम्बुजमाद्य विष्णोः
काशीश्वरः शब्दनिकायमालाम् ॥
आइशोति यनि वोढि यादाय वचनोऽस्तुः । (?)

अमरानुक्तविख्यात शब्दसंग्रहमालिका ॥
श्वेतपत्त्रवरो ब्रह्मा हेमाङ्गः कञ्जनिर्जरौ ॥ इत्यादि ।

End. संश्लेषरन्ध्रयोः सन्धिः सारः शुक्रे धनेऽपि च ।
श्रेष्ठे धाम्नि च पुंसि स्यात् अद्रः पर्वतदेवयोः ॥
चाशनिर्द्वयोर्बभ्रुरे स्यात् तालव्यदन्त्यसादिवत् ॥ ० ॥
इति सङ्कीर्णवर्गः ॥ ० ॥

Colophon. इति काशीश्वरकृतौ शब्दसंग्रहमाला समाप्ता ॥ शकाब्दाः १६८८ ।

विषयः । नानार्थद्व्यर्थादिशब्दानां पर्य्यायबन्धः ।

No. 355. शब्दसाध्यप्रबोधिनी. By रमानाथचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 37. Lines, 10 on a page. Extent, 1,434 çlokas. Character, Bengali. Date, Baṇgābda 1264. Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura Vajrayoginī, Paṇḍita Dvārakānātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवायै नमः ।
शौरिं प्रणम्य देवञ्च भक्त्यानुग्रहकाम्यया ।
क्रियते बालबोधाय शब्दसाध्यप्रबोधिनी ॥
तत्र तावदकारान्ताः । दाशरथिवाचको रामशब्दः पुंलिङ्गः । रामः रामौ रामाः । रामं रामौ रामान् । रामेण रामाभ्यां रामैः । भिन्नविषयेऽपि निरवकाशतया ऐसा एत्वं बाध्यते । इत्यादि ॥

End. अत्रावर्णादेव इति टीकाकृतोक्तमप्यघुट्स्वरविषयकमिति बोध्यम् । मधुलिहादीनां विरामे व्यञ्जनादौ च डत्वं भवतीति ॥

Colophon. इति रमानाथचक्रवर्त्तिविरचिता शब्दसाध्यप्रबोधिनी समाप्ता ॥
बङ्गाब्दाः १२६४ ॥

विषयः । कातन्त्रानुसारेण अकारान्तादिशब्दानां रूपकथनम् ।

No. 356. शब्दानित्यतारहस्यम्. By मथुरानाथतर्कवागीशः. Substance, country-made paper, 20 × 4 inches. Folia, 24. Lines, 8 on a page. Extent, 1,128 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. (अस्य प्रथमपत्रचतुष्कं नास्ति तेन पञ्चमपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ।)
यदि च परमाणुपरिमाणे द्व्यणुकपरिमाणापेक्षयापि नोत्कर्षोऽस्ति किन्त्वप-
कर्ष एव तस्यात्यन्तापकृष्टत्वेन सुप्रसिद्धत्वात् अधिकदेशव्यापकत्वेनैव परि-
माणस्योत्कृष्टत्वमिति गुणकिरणावल्यामप्याचार्य्यैरभिहितत्वाच्च तदा तु सजा-
तीयेत्यनुपादाय तादृशोपाधिमद्वृत्तिप्रतियोगिकत्वेनापकर्ष एव विवक्षणीयः ॥
इत्यादि ।

End. यथाश्रुते अणुपरिमाणादेरपि व्यावर्त्तनादसङ्गतेः । पक्षेतरत्वादिति पक्षेतरत्व-
तुल्यत्वादित्यर्थः । ननु सन्तु वर्णा नित्यास्तथापि पदवाक्यवेदा नित्या एव
इत्यत आह यदा चेति । तत्सन्दोहरूपस्य पदसमूहरूपस्य ॥

Colophon. इति शब्दपरिच्छेदरहस्ये शब्दानित्यतारहस्यं सम्पूर्णम् ॥ * ॥

विषयः । तत्त्वचिन्तामण्यन्तर्गतस्य शब्दाख्यतुरीयखण्डस्य कश्चिदंशोऽयं । अत्र च नाना-
विधन्याययुक्तितर्कोपन्यासमुखेन शब्दानित्यत्वं प्रदर्शितम् ॥

No. 357. शब्दाप्रामाण्यरहस्यम् . By मथुरानाथतर्कवागीशः . Substance, country-made paper, $17 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 63. Lines, 8 on a page. Extent, 2,835 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Pharidpur, Post Office Pālang, grāma Dhānukā, Paṇḍita Rajanīkānta Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
न्यायाम्बुधिकृतसेतुं हेतुं श्रीराममखिलसम्पत्तेः ।
तातं त्रिभुवनगीतं तर्कालङ्कारमादरान्नत्वा ॥
श्रीमता मथुरानाथतर्कवागीशधीमता ।
विशदीकृत्य दर्श्यन्ते तुरीयमणिफक्किकाः ॥
आन्वीक्षिकीपण्डितमण्डलीषु
सताण्डवैरध्ययनं विनापि ॥
मदुक्तमेतत् परिचिन्त्य धीरा
निःशङ्कमध्यापनमातनुध्वम् ॥
प्रत्यक्षादिप्रमाणत्रयं निरूपितम् । इदानीं चरमप्रमाणं शब्दो निरूपणीयोऽतः
शिष्यावधानाय प्रतिजानीते अथेत्यादिना । अथ उपमाननिरूपणानन्तरमव-
सिद्धः शब्दः शब्दप्रमाकारणम् । यथाश्रुतेऽपे प्रमाणशब्दलक्षणकारणस्यार्था-
न्तरापत्तेः । निरूप्यत इति निरूपणं लक्षणस्वरूपप्रामाण्यादिभिर्ज्ञापनम् ।

लक्षणस्वरूपप्रामाण्यादिप्रकारकज्ञानानुकूलो व्यापार इति यावत्। आख्यातस्य च विषयत्वमर्थः। तथाच उपमानविशेष्यकलक्षणस्वरूपप्रामाण्यादिप्रकारकज्ञानानुकूलव्यापारानन्तरक्षणनिष्ठाभिन्नो यो लक्षणस्वरूपप्रामाण्यादिप्रकारकज्ञानानुकूलो व्यापारस्तद्विषयः प्रमाणं शब्द इत्यन्वयः। अथ पदस्य लुप्तद्वितीयाविभक्तिकस्य निरूपणक्रियाविशेषणतया स्तोकं पचतीत्यादिवदभेदस्य संसर्गमर्य्यादावललभ्यत्वात्। नाम्नः क्रियाविशेषणत्वस्थले अभेदान्वयबोधस्यैव साक्षाङ्क्षत्वात्। व्यापारस्य शब्दप्रयोग एव तद्विषयता व्यापारानुबन्धिनी। तेन शब्दस्य निर्विषयकत्वेऽपि न क्षतिः॥ इत्यादि॥

End. ननु श्रुतपदेभ्य एव तात्पर्य्यग्रहात् पूर्व्वं कर्म्मत्वादौ घटादिमत्त्वानुभवः स्यादित्यत आह। पदानीति सम्भूय तात्पर्य्यग्रहेण समं मिलित्वेव तथाचान्योन्याश्रय इति भावः। इदमुपलक्षणम्। विशिष्य तत्परत्वग्रहस्य हेतुत्वे शब्दमात्रस्यानुवादकतापत्तेश्चेत्यपि बोध्यम्। अतएवेति एतादृशतात्पर्य्यग्रहस्य शाब्दधीहेतुत्वादेवेत्यर्थः। न तु प्रकरणादिज्ञानस्य हेतुत्वादिति। विनिगमनेति। शक्तिजन्योपस्थित्यादेरितरसकलकारणस्याविशिष्टत्वेऽपि कदाचिदेकमर्थमादायैवान्वयबोध इत्यर्थः। तदनुपपत्तिरेवेति अतएवेत्यनुषज्यते एवकारोऽप्यर्थे। तात्पर्य्यानुपपत्तिरपीत्यर्थः लक्षणाबीजमिति छोः (?) प्रवेशयेत्यादौ शक्त्या वाक्यार्थस्मरणस्य वाक्यार्थयोग्यतादिज्ञानस्य सत्त्वेऽपि लक्ष्यार्थस्यैवान्वयबोध इत्यत्र नियामिका इत्यर्थः। तदानीं शक्त्याऽन्वयबोधाभावे नियामिका इति तु फलितार्थः। तथाच न तादृशसिद्धान्तव्याघात इति भावः। तदभावादिति अतएवानुषज्यते पचति पद इति प्रयुक्त इति शेषः। स्मृतेति अन्योक्त .... स्मृतेत्यर्थ शब्दस्य लोकवेदनाधारणशब्दस्य प्रमाणान्तरत्वमित्यनुमानादिभिन्नत्वेन न गृहीतग्राहिस्वार्थानुभवजनकत्वमित्यर्थः॥

विषयः। प्रत्यक्षानुमानोपमानशब्दाः प्रमाणमित्यादिचतुर्विधप्रमाणं नैयायिकसम्मतम्। वैशेषिकनये प्रत्यक्षानुमानमेव प्रमाणं शब्दोपमानानामनुमानगतार्थत्वादिति मतं दूषयितुं शब्दस्य पृथक्प्रमाणत्वं व्यवस्थापयति शब्दाप्रामाण्यग्रन्थेनेति संक्षेपः॥

No. 358. शाक्तामोदः. By शङ्करद्रविड़ाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 19×5 inches. Folia, 13. Lines, 10 on a page. Extent, 471 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura Mājhapāḍa, Bābu Rasavihāri Rāya. Appearance, new. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

कणत्कांचीनाले करिकरभकुम्भस्तनयुगे
शरद्राकाखर्व्वीकृतवचनचार्व्वी स्मरहरे ।
प्रमोदांशस्पन्दी दधति खड्गपाशाङ्कुशधनुः
परिक्षीणा मध्ये वसतु मम चेतस्तव पदे ॥
योगिध्येयममोघपत्सरसिजद्वन्द्वं परामोददं
मूढानां दयया गुरोर्हृदि सदा भानूपमं मोक्षदम् ।
नत्वा शङ्करनामको द्रविड़जः सिद्धैः परैकायनः
पुष्टीं सन्तनुते परस्य वचनान्याहृत्य तन्त्रादिकम् ॥
स्तनपानरते मह्यं यदुक्तं यक्षयामले ।
शिवोक्तञ्च तथा तन्त्रं यामलाद्यौ विशेषतः ।
साधनं संप्रवक्ष्यामि सेतुबन्धे महोदधौ ।
रघुवंशसमुद्भूत-श्रीरामचन्द्रसन्निधौ ।
कथितं शपथैर्यद्यदाशुसिद्धिप्रदायकम् ॥
कामरूपे योनिपीठे शङ्करस्य पदद्वयम् ।
स्पृष्ट्वा कान्त्या महादेवं यद्यदुक्तमनुत्तमम् ॥
यदुक्तं नामभेदेन तथा सारसमुच्चये ।
श्यामातारादिकल्पे च तत्त्वचिन्तामणौ यथा ।
कल्पद्रुमे महादेव्या नीलतन्त्रे शिवेन यत् ।
ललितामालिनीयक्षरुद्रयामलसञ्चयम् ॥
तथा चान्यानि तन्त्राणि समालोच्य यथाविधि ।
सारात्सारतरं वक्ष्ये कलौ सिद्धिप्रदायकम् ॥
पटले प्रथमे वक्ष्ये पूजाजपविधानकम् ।
द्वितीये तु पुरश्चर्यां यामिन्यां मूर्त्तिदर्शनम् ॥
दिव्यानाञ्च पशूनाञ्च भावभेदं तृतीयके ।
चतुर्थे देशदोषादिप्रतिबन्धनिरोधनम् ॥
काम्यानां कर्म्मणां सिद्धिसाध्यैव शुभलक्षणम् ।
नायिकासाधनञ्चैव वक्ष्यामि पञ्चमे मतम् ॥

कुलार्णवे ।

बाल-श्याम मनु-हय-देवशुद्धिय पञ्चमी ॥ इत्यादि ।

End. जप्त्वा मन्त्रस्य प्राधेश चात्मभेदेन साधनम् ।
छत्वा देव्याः पदाम्भोजं दृश्यते शिवचक्षुषा ॥
बहुजन्मक्रियायोगात् तत्रापि मानवे क्वचित् ।
मूर्त्तिदृष्टं पूर्व्वचिह्नं जायते नात्र संशयः ॥
(अतःपरं खण्डितम् ।)

विषयः । शक्तिपूजाविधिः । पञ्चशुद्धिकथनम् । तत्र आत्मशुद्धिप्रकारः । स्थानप्रकारः । मन्त्रशुद्धिप्रकारः । द्रव्यशुद्धिप्रकारः । देहशुद्धिप्रकारः । पूजास्तवम् । जपस्तवञ्च । अथ मन्त्रकथनम् । तत्र चौरमन्त्रकथनम् । दीपनीमन्त्रकथनम् । मन्त्रसिद्धिलक्षणम् । पूजाप्रयोगः । जपादिनियमः । मन्त्रस्य स्वापकालादिः । ब्राह्मणादिवर्णभेदेन सेतुकथनम् । महासेतुकथनम् । कामकलाकथनम् । मन्त्रसङ्केतकथनम् । मन्त्रस्थानकथनम् । भूतलिपिकथनम् । चौरमन्त्रादि जपस्थानञ्च । अथ मन्त्रसाधकयोरेकत्वकथनम् । जीवतत्त्वकथनम् । मन्त्रशिखादिकथनञ्च । अथ पुरश्चरणविधिः । तत्र स्नानकथनम् । भक्ष्याभक्ष्यकथनम् । वर्ज्यावर्ज्यकथनम् । तत्प्रयोगकथनञ्च । (अतःखण्डितम् ।)

No. 359. शावरतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 10 × 4 inches. Folia, 50. Lines, 9 on a page. Extent, 984 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ḍhākā, at the Kālīmatha at Ramnā. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।
श्रीशङ्कर उवाच ।
आदिनाथो ह्यनादिश्च कालश्चैवातिकालकः ।
करालो विकरालश्च महाकालश्च सप्तमः ॥
कालभैरवनाथश्च वटुकस्तदनन्तरम् ।
भूतनाथो वीरनाथः श्रीकण्ठो द्वादशो मतः ॥
एते कापालिकाः प्रोक्ता वीरतुम्बीसहाफलैः । (?)
शिष्याणां स्वर्य्यमज्ञा च तानहो वच्मि संशृणु ॥
नागार्ज्जुनो जड़भर्थो हरिश्चन्द्रस्तृतीयकः ।
सत्यनाथो मीननाथो गोरक्षचर्पटस्तथा ॥
अवघटश्चैव वैराग्यः कन्थाधारी थलन्धरिः ।
मार्गप्रवर्त्तका ह्येते तद्वच्च मलयार्ज्जुनः ॥
एतदुक्तं शावराणां मन्त्राणां सिद्धिदायकम् । इत्यादि ।

End. भैरव भेरा दुसमनकी गाड़ी पाको माथा वेरा मारव मारे तो गुरु गोरखयतीकी आन। २।१. जप १०००० । अष्टोत्तर आहुती वकराका करे आम दाराम दिन ११ तब चलावे जब वकराको कलेजी मदमन्त्र पढ़ी आके धरी धारी और पावे जाप करे ॥

Colophon. इति श्रीशाबरतन्त्रं सम्पूर्णम् ।

विषयः । शावरसिद्धिविधिः । तत्र क्वचित् क्वचित् हिन्दीभाषया मन्त्रादिश्च । अथ सर्वविपत्तिहरसिद्धवलिमन्त्रादिः । योगिनीमन्त्रः । क्षेत्रपालमन्त्रः । गणेशमन्त्रः । कालीमन्त्रः । बगलामन्त्रः । भैरवीमन्त्रः । त्रिपुरासुन्दरीमन्त्रः । हेलकीमन्त्रः । मातङ्गीमन्त्रश्च । अथ डाकिनीशाकिनी-भूत-सर्पादिभयनाशनमन्त्रः । उच्चाटनवशीकरणस्तम्भनादिमन्त्रः प्रयोगविधिश्च ।

No. 360. शिवताण्डवटीका. Substance, country-made paper, Folia, 60. Lines, 9 on a page. Extent 1,100 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Benares Govardhanasarāi, Paṇḍita Vindhyeçvariprasāda Dube. Appearance, old. Correct.

Beginning. ॐ गणेशाय नमः । श्रीदक्षिणामूर्तये नमः ।

श्रीदक्षिणामूर्तिगुरुं प्रणम्य
तदीरित-श्रीशिवताण्डवाख्यम् ।
यन्त्रावलीमङ्गमपि पुनस्तां
व्याकुर्महे सज्जनरञ्जनाय ॥
पूर्वं मया विहितोऽङ्कः यन्त्रव्याख्या
बुधैः सा पिहितातिभीत्यात् ।
अतः पुनः श्रीमदनूपभूप-
नियोगत स्तामपरां करोमि ॥
कः पुनरनूपभूप इत्याकाङ्क्षायां तद्वंशावलीमाह ।
येनार्यं प्राप्यमार्के (?) वसति मरुतीं अङ्गलं नन्दनत्वं
यः संसप्रकश्रीपदमयत्यमभूत् पर्विका नैर नाम्नी । (?)
शूरः श्रीमान् वदान्यः शमदमसहितो नीतिशिक्षागुरूणां
आद्यः सो व्यापिकीर्त्या जगति विजयते रायकल्याणमल्लः ॥
समजनि विक्रमनगरे राजा श्रीरायसिंहाख्यः
यस्मिन्नदति गजौघान् स्वगजपतिभावं गतो विडौपोऽपि । इत्यादि ।

No. 361. शिवरहस्यखण्डः (स्कन्दपुराणीयः) (द्वितीयांशः) Substance, country-made paper, 12 × 5 inches. Folia, 60. Lines, 10 on a page. Extent, 1,950 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, District Vãkuḍā Kucekol, Bābu Yogīndranātha Siṁha Deva. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः । श्रीमद्दक्षिणामूर्त्तिशिवाय नमः ।
आगजाननपाथोजविकाशनदिवाकरम् ।
विघ्नाद्रिकुलिशं श्रीमदेकदन्तं नमाम्यहम् ॥
सूत उवाच ।
पुनः प्रणम्य मुनयो जैगीषव्यो महामुनिः ।
स भक्त्या तारकारातिं पुरारातेः कथाः शुभाः ॥
पप्रच्छ विनयोपेतस्तुच्छीकृतजगत्त्रयः ।
स्वच्छाच्छमानसोत्फुल्लप्रहृष्टवदनाम्बुजः ॥
धृतत्रिपुण्ड्रभूत्यैव सर्वाङ्गधवलान्तरः ।
रुद्राक्षामलकोटीरः शम्भवाये रतस्तदा ॥
गणेषु देवसंघेषु मुनिव्रातेषु सङ्गमाः ।
पश्यत्सुहृदयानन्दः षड़ास्यं प्रेक्ष्य भक्तितः ॥
प्राह स्मरारिमाशास्य ध्यानपूतहृदन्तरः । इत्यादि ।

End. देवैश्च वेदविधिना पुरुषोत्तमेन
स्कन्देन गौरीमणा येन च पूज्यपादा ॥ ० ॥
अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । प्रथमाध्याये,—स्कन्दवाक्यम् । २याध्याये,—देवीतपोवर्णनम् । ३।४ र्थाध्याययोः,—अम्बिकेश्वरपूजनादिः । ५ माध्याये,—अम्बिकेशप्रादुर्भावादिः । ६ ष्ठाध्याये,—शिवगौरीसंवादादिः । ७।८ माध्याययोः,—देवस्तवादिः । ९।१० माध्याययोः,—शिवागमनादिः । ११।१२ शाध्याययोः,—रत्नद्वीपवर्णनादिः । १३।१४ शाध्याययोः,—श्रीचक्रसौधवर्णनम् । १५ शाध्याये,—चिन्तामणिसौध-वर्णनम् । १६।१७ शाध्याययोः,—श्रीचक्रवर्णनादिः । १८।१९ शाध्याययोः,—हिमाचलेश्वर-समागमः । २०।२१ शाध्याययोः,—देवीविहारादिः । २२।२३ शाध्याययोः,—कैलासदर्शनादिः । २४।२५ शाध्याययोः,—शिवरहस्यवाक्यादिः । २६।२७ शाध्याययोः,—दुर्व्वाससस्तपश्चर्य्यादिश्च । अतःपरं खण्डितम् ।

No. 362. शिवार्चनमहारत्नम् . By गौड़शङ्कराचार्य्यः . Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 63 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura, Mādhavapura, Paṇḍita Gaṅgādhara Tarkasiddhānta. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

संसारार्णवमग्नानां समुद्धरणहेतवे ।
शिवार्चनमहारत्नं शङ्करेण वितन्यते ॥
व्यापारान् सकलांस्त्यक्त्वा पूजयध्वं सदाशिवम् ।
निकटा इव दृश्यन्ते × × × नगरद्रुमाः ॥ इत्यादि ।

End. भूतशुद्धिं लिपिन्यासं विना चेत् साधनञ्चरेत् ।
विपरीतफलं दद्यादभक्त्या पूजनं यथा ॥

Colophon. इति गौड़भूमिनिवासि श्रीशङ्कराचार्य्यविरचिते शिवार्चनमहारत्ने प्रथमः प्रकाशः ॥ ० ॥

विषयः । शिवपूजाकालाकालाधारन्यासादिनिरूपणमुखेन पूजाविधिः ।

No. 363. शिशुपालवधटीका (नवमसर्गस्य कियदंशपर्य्यन्ता) By वल्लभदेवः. Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 148. Lines, 7 on a page. Extent, 3,431 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Parganā Sonārgā̃, Post Office Vaidyervāzār, grāma Sātbheyepāḍā, Paṇḍita Tārākānta Vācaspati. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो विनायकाय । श्रियः पतिरित्यादि । श्रियो लक्ष्म्याः पतिः स्वामी हरिर्नारायणः जगच्छासितुं आज्ञां कारयितुं वसुदेवसद्मनि वसुदेवगृहे वसन् हिरण्यगर्भाङ्गभुवं ब्रह्मपुत्रं मुनिं नारदाख्यं ददर्श दृष्टवान् । मुनिं कीदृशं अम्बरादाकाशादवतरन्तं अधः पतन्तम् । हरिः कीदृशः जगतां निवासो यत्र स जगन्निवासः । वसुदेवसद्मनि कीदृशे श्रीमति सलक्ष्मीके । श्रियः पतिरित्यन्यहरिव्यवच्छेदार्थं कृतं मङ्गलार्थं वा । वसन् ददर्शेति धातुसम्बन्धे प्रत्यया इति साधु ……… अम्बरादवतरन्तं अम्बरमाश्रित्याधःपतन्तं ल्यब्लोपे पञ्चमी वक्तव्या । अन्यथा आकाशस्यानवधित्वात् ध्रुवमपायेऽपादानमिति पञ्चम्येव न स्यात् । अङ्गभूशब्दश्च रूढिवशात् मानसेऽपि पुत्रे

वर्त्तते । भुवः संज्ञान्तरयोरिति क्विप् । केचिदत्र श्लोके पाठान्तरमाहुः । वसद्मनि वरुणालये समुद्रे । वसुदे धनदे । वसन् हरिर्मुनिं ददर्श हरिः कीदृशः श्रीमतिशासितुञ्जजत् । श्रीश्च मतिश्च ताभ्यां शासितुं शीलं येषां ते श्रीमतिशासिनः तान् तुञ्जन्ति हिंसन्ति ते श्रीमतिशासितुञ्जा दानवाः तान् गच्छन्ति श्रीमतिशासितुञ्जगत् क्विपि रूपम् । श्रयन्ति तामिति श्रीः ... ... इत्यादिना क्विपि दीर्घश्च पातीति पतिः ... ... त्यौणादिकः ॥ अतः सर्व्व-व्यापकत्वात् ... ... तथाहि तत्र नारदागमनेन ... ... कार्य्यचिह्न-मन्त्रादिसूचनं वसुदेवसद्मनि वसन्निति ... ... युधिष्ठिर-प्रीतये जगामेति भाविकार्य्यार्थसूचनम् । श्रियः पतिरिति ... ... एवञ्च ध्वननद्वारा चतुर्थसर्गमारभ्य दशमसर्गपर्य्यन्त-मुद्दीपन .... स्कन्धावारसन्निवेश वसन्तादिवर्णन-वनविहार जलक्रीड़ा तत्तदवसरे तत्तदुक्तिप्रकार-मधुपान-सुरतोत्कर्षः सूचितः । अतः सर्व्व-व्यापकत्वा ... ... वस्तुनिर्देशः ॥ इत्यादि ॥

End. अथ । सुतनोरभिसारिकायाः दयितोपगमे प्राणनाथाभिसरणे सान्द्रतम-मतिनिविड़ं सन्तमसं गाढ़ान्धकारः भयाय त्रासाय नाभवत् । तनौ शरीरे ... शुक्ला या रोमराजिस्तस्याः पथा वेपथवे कम्पाय नाभवत् । कथन्तर्हि नाभवदित्याह कार्य्यगुरुतां प्रयोजनगौरवं प्रियोपकण्ठप्राप्तिलक्षणमवधार्य्य-निश्चित्य ... ... तेन कार्य्यगुरुतामवधार्य्य-चलितायाः इत्यध्याहार्य्यं तत् समानकर्तृकता भवतीति सन्तमसमिति अव-समन्धेभ्यस्तम इति तमसोऽच्समासान्तः ॥ स ग्रहगणस्तारासमूहः तमोभि-स्ततां व्याप्तां तमीं रात्रिमधिगम्य प्राप्य द्युतिमग्रहीत् कान्तिमाददे । स क इत्याह । यः अह्नापि दिवसेऽपि आदित्यतेजसा हेतुना न ददृशे न दृष्टः यो दिवसेऽपि न दृश्यते स कथं रात्रौ दृश्यत इत्याह । लघवः प्राकृताः मलिनाश्रयतः कलुषाधारात् प्रकटीभवन्ति व्यक्ता जायन्ते । अल्पप्रमाणत्वात् लघुर्ग्रहगणः । तमःपूर्णत्वात् रात्रिर्मलिना । रजनी यामिनी तमीत्यमरः । अनु । तेन समयेन प्रदोषाख्येन अवला नार्य्यः ॥ (इतः परं खण्डितम्)

विषयः । माघकविकृतस्य शिशुपालवधकाव्यस्य व्याख्यानम् । खण्डितत्वान्नात्र ग्रन्थे ग्रन्थस्य ग्रन्थकर्त्तुर्वा नामनिर्देशोऽस्ति केवलं सर्गशेषेष्वस्ति वल्लभसारटीकेति नाम ॥

No. 364. शिशुपालवधटीका (शिशुबोधिनी) By महेशशर्म्मा. Substance, country-made paper, 19×3 inches. Folia, 80. Lines, 8 on a page. Extent, 2,560 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vākuḍa Viṣṇupura, Kārtika Candra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

यस्याङ्घ्रिपातसुलभाः प्रथमं जडोऽपि
वाचस्पतिं सपदि मूकयितुं समर्थः ।
तन्नीरजं चरणमम्बरमादरेण
वाक्कायमानसभवैः प्रणमामि भावैः ॥
कल्याणं प्रणमामि धाम दिविषन्मन्दारमाला गल-
द्धाराद्भ्रमकरन्दवृन्दशिशिरश्रीपादपीठान्तिकम् ।
यस्मादस्य गुणानुसेव जगतां सृष्टिस्थितिव्यापदः
कर्तुं ते तु सुरा विभूतिरतुला यस्याच्युतस्यात्मकाः ॥
यद्यपि बहवो ग्रन्थाः सन्ति महान्तो निगूढभावार्थाः ।
तदपि च शिशुहितैषी कुरुते टीकां स्फुटां द्विजः कश्चित् ॥
वस्तुनिर्देशपुरस्सरं महाकाव्यलक्षणं सम्पादयन् प्रतिसर्गान्त्यश्लोके चिह्नतया श्रीशब्दं प्रयुञ्जानः शिशुपालवधमसेहभगवच्छ्रीकृष्णोत्तेजनार्थं भगवत्पाकशासनप्रेरितस्य देवर्षेर्नारदस्य दर्शनं प्रथमतो वर्णयन् प्रक्रमते । श्रियः । इत्यादि ।

End. उपालम्भमात्र । ननु हे श्रीकृष्ण त्वं धरस्य पर्वतस्य उद्धर्त्ता श्रीगोवर्द्धनो भवता उद्धृत इति सर्वत्र जगति भुवने प्रतीतः ख्यातोऽसि तस्मात् अतिभरं मां किं अधः प्रापयिषुः पातालं प्रापयितुमिच्छुः । किं प्रश्ने । यो धरस्योद्धर्त्ता स कथं धरमधः प्रापयतीति प्रश्नार्थः । शिशुहितैषीकृतम् ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीमहेशशर्म्मकृतायां शिशुबोधिन्यां माघटीकायां पञ्चमसर्गः ॥ ० ॥
(अतःपरं खण्डितम् ।)

विषयः । माघकविकृतस्य शिशुपालवधकाव्यस्य व्याख्यानं पञ्चमसर्गपर्य्यन्तम् ।

No. 365. शिशुबोधनम्. By मुकुन्दरामदैवज्ञः. Substance, country-made paper, 16×3½ inches. Folia, 93. Lines, 5 on a page. Extent, 1,220 çlokas. Character, Bengali. Date, Śk. 1792. Place of deposit, District Mayamanasimha, Āsajiyā, Ānandakiçora Rāya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्य्याय ।

नत्वा भक्तविशेषमिष्टफलदं कृष्णाङ्घ्रिपङ्केरुहं
इन्द्राद्यामरवर्गयुष्टमनिशं निःशेषविघ्नापहम् ।
स्पष्टार्थं शिशुलोचनं सुकमलं वारादिभिर्निर्णयं
विद्यानन्दकुलोद्भवो वितनुते श्रीमन्मुकुन्दः स्वयम् ॥
आदित्यश्चन्द्रमा भौमो बुधजीवसितार्कजाः ।
एतेषां नामतो वाराः सप्तैते कथिताः क्रमात् ॥ इत्यादि ।

End. मृत्युकाले जपेत् कृष्णं रामं नारायणं हरिम् ।
अभिषेकञ्च जाह्नव्यास्तोये कुर्य्यान्मनोरमम् ॥
सान्तो ग्रीवायां रुद्राक्षो धार्य्यते तुलसीदलम् ।
भवपाशविमुक्तस्तु याति विष्णोः परं पदम् ॥

Colophon. इति श्रीमुकुन्दरामदेवशर्मविरचिते शिशुलोचनाख्ये भूलक्षणादिनिर्णयो नाम अष्टमोऽध्यायः ॥ शकाब्दाः १७९२ ।

विषयः । वारकथनम् । वारशुभाशुभकथनम् । वारगुणकथनम् । राशिस्वरूपनिरूपणम् । शुक्रोदयादिः । संक्रान्तिनिर्णयः । गुरुविरुद्धादिनिर्णयः । ग्रहमण्डलनिरूपणम् । युग्मादिविचारः मुहूर्त्तकथनम् । सर्व्वौषधि-महौषध्यादिः । वारवेला-कालवेलादिः । कालशुद्धिः । भूकम्प-दिग्दाहादिजन्याकालनिरूपणम् । कन्याकरादिलक्षणम् । मासनिर्णयः । सुतहिबुकगोधूलि-योगादिः । नववध्वागमनगर्भाधानादिसमयनिरूपणम् । सरोवरादिलक्षणम् । धान्यादिमूल्य-ज्ञानम् । वास्तुभूम्यादिलक्षणम् । मुमुर्षुकालौषधसेवनादिविधिश्च ।

No. 366. शुद्धिकारिकाली. By मोहनचन्द्रवन्द्योपाध्यायः. Substance, country-made paper, 14 × 3¼ inches. Folia, 20. Lines, 5 on a page. Extent, 262 çlokas. Character, Bengali. Date, Sana 1277. Place of deposit, District Ḍhākā, Parganā Sonārgā̃, Post Office Vaidyerbāzār, grāma, Sātbheyepaḍā, Paṇḍita Nīlakamala Smṛtibhūṣaṇa. Appearance, new. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा गुरुं विबुधवृन्दमतं विलोक्य
संक्षेपतो जयपुरस्थितिरेष यत्नात् ।
सश्रीसुवन्द्यजनिमोहनदेवशर्म्मा
शुद्धेस्तनोति जनरञ्जनकारिकालीम् ॥

अथ सपिण्डादिनिर्णयः ।

लेपभाजश्चतुर्थाद्याः पित्राद्याः पिण्डभागिनः ।
पिण्डदः सप्तमस्तेषां सापिण्ड्यं साप्तपौरुषम् ॥
दशमं पुरुषं यावत् साकुल्यन्तु प्रकीर्त्तितम् ।
चतुर्दशं भवेद् यावत् समानोदकमुच्यते ॥

अदत्तकन्यायान्तु ॥

प्रपितामहपर्य्यन्तं सापिण्ड्यन्तु त्रिपौरुषम् ।
तेषां सन्ततयो याह्या आद्यं त्यक्त्वा त्रयः किल ॥

तथाच शुद्धिरत्नाकरे ॥

अप्रत्तानां तथा स्त्रीणां सापिण्ड्यन्तु त्रिपौरुषम् ।
विवाह जीवितं तातं शास्त्र पौत्रे प्रदर्शनात् ॥
अनिरूढसुतायाः सापिण्ड्यस्येति शेषः । अन्यच ।
अनिरूढसुतायान्तु शास्त्र पौत्रात् त्रिराचकम् ।
पौत्रादित्यस्य परमिति शेषः ॥
आत्मापेक्ष्य पञ्चमे च तद्वृद्धप्रपितामहे ।
निवर्त्तेत च सापिण्ड्यं कन्यायाः शास्त्रयुक्तितः ॥
पञ्चमादित्रिपुरुषं यावत् साकुल्यमुच्यते ।
दशमं पुरुषं यावत् तावत् केषाञ्च सम्मतम् ॥

दत्तकन्यायान्तु ।

दत्ता या कन्यका स्यात्तु भर्त्तृसापिण्ड्यगोत्रभाक् ।
पितृसापिण्ड्यगोत्राच्च निवर्त्तेत च शास्त्रतः ॥

अथाशौचकालनिर्णयः ।

शुद्ध्येत् विप्रो दशाहेन द्वादशाहेन भूमिपः ।
वैश्यः पञ्चदशाहेन शूद्रो मासेन शुद्ध्यति ॥
साकुल्ये सर्व्वजातीनां त्र्यहाशौचं भवेद् ध्रुवम् ।
स्यात् समानोदके तेषां पक्षिणी मुनिवाक्यतः ॥
नामगोत्रस्मृतौ पञ्चाशेषा .... मुच्यते ॥ इत्यादि ॥

End. अथ स्त्रियाः श्राद्धाधिकारे क्रमः ।

ज्येष्ठः पुत्रः कनिष्ठश्च पौत्रः प्रपौत्र एव च ।
अदत्ता .... दत्ता दौहित्र एव च ।

पत्नी च पुत्रकश्चैव पतिः पुत्रवधूस्तथा ।
देवरश्च तथा स्वामी भ्रातृपुत्रास्ततः परम् ॥
श्वशुरादिसपिण्डाश्च समानोदकगोत्रजाः ।
पिता कनिष्ठभ्राता च ज्येष्ठश्चैव सहोदरः ॥
भगिनीपुत्रकश्चैव स्याद् भर्त्तुर्भगिनीसुतः ।
भ्रातृपुत्रश्च जामाता भर्त्तुर्मातुल एव च ॥
भर्त्तृशिष्याः पितृवंश्या मातृवंश्यास्तथैव च ।
आद्यश्राद्धादिकं कुर्य्यात् निर्द्दिष्टाश्च क्रमादिमे ॥
ज्येष्ठा यद्यवीरा कन्या कनिष्ठा च सपुत्रिका ।
तदा कनिष्ठया कार्य्या क्रिया प्रेतस्य सर्व्वदा ॥
अवीरा चैव वन्ध्यापि श्राद्धाधिकारिणी भवेत् ।
कनिष्ठा चेत् सपुत्रापि ज्येष्ठावीरा चरेत् क्रियाम् ॥

अथानधिकारिणः ।

न स्यातां क्लीवपतितौ जात्यन्धवधिरौ तथा ।
उन्मत्तजड़मूकाश्च ये च केचिन्निरिन्द्रियाः ॥
सर्व्वथा भागशून्या ये ते न स्युरधिकारिणः ।
एवं नानाविधाः सन्ति श्राद्धे चानधिकारिणः ॥

Colophon. इति वन्द्यघटीय-श्रीमोहनचन्द्रविद्यावाचस्पतिविरचिता शुद्धिकारिकाली समाप्ता ॥

विषयः । सपिण्डादिनिर्णयः । साकुल्यनिर्णयः । ब्राह्मणादिवर्णभेदेनाशौचकालनिर्णयः । रजस्वलाशौचनिर्णयः । गर्भस्रावाशौचनिर्णयः । जाते बालके ब्राह्मणादिवर्णभेदेन प्रसूतीनामशौचकालनिर्णयः । अनधिगतचूड़ोपनयने मृते बालके पित्रादीनामशौचकालनिर्णयः । कृतचूड़ोपनयनबालकमरणे सपिण्डसकुल्यानामशौचकालनिर्णयः । कन्यामरणे पित्रादीनां सद्यः शौचकथनम् । वाग्दत्तायाः कन्याया मरणे पित्रादीनामशौचकालनिर्णयः । दत्ताया मरणे भर्त्तृतत्सपिण्डादीनामेवाशौचं न पित्रादीनामिति कथनम् । खण्डाशौचनिर्णयः । युद्धादिनिमित्तकेषु मृतिविशेषेषु अशौचकालनिर्णयः । असपिण्डाशौचनिर्णयः । पर्णनरदाहाशौचनिर्णयः । ब्राह्मणादिवर्णभेदेनाशुचीनामङ्गास्पृश्यत्वकथनम् । अचारलवणनिर्णयः । अशौचस्य गुरुत्वलघुत्वनिर्णयः । अघवृद्धिमदशौचनिर्णयः । अशौचसङ्करनिरूपणम् । पतितादीनां मरणजनने अशौचाभावनिर्णयः । पातकिनिर्णयः । महापापिप्रायश्चित्तनिर्णयः । अशौचमध्येऽपि जातकर्म्मादिकर्म्मकरणनिरूपणम् । पूरकपिण्डदानादिविधिः । प्रेतश्राद्धविशेषकथनम् । तर्पणविधानम् । आद्यकृत्याधिकारिनिर्णयः । आद्यकृत्यानधिकारिनिर्णयश्च ॥

No. 367. शुद्धिकौमुदी. *By* गोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 18 × 3 inches. Folia, 9. Lines, 8 on a page. Extent, 441 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk 1735. Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh, Prose and verse. Generally correct.

Beginning. श्रीरामः शरणम् ।

सानन्दं प्रणमन्महेन्द्रमुकुटप्रोतेन्द्रनीलामल-
श्रेणीश्रीकृतचञ्चरीकनिचयश्यामप्रसम्भावनम् ।
सप्रोद्भूतभवोत्तमाङ्गतटिनीसम्भूतशङ्कावहं
श्रीगोविन्दपदाम्बुजं वितनुताच्छुद्धिं परामान्तरीम् ॥
आलोच्याखिलसंप्रदानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि
प्रोक्ताः सम्यगथो विविच्य मुनिभिर्मन्वादिभिः संचिताः ।
श्रीमन्नातपदारविन्दविलसद्भृङ्गीभवोद्देशतः
श्रीगोविन्दकविः करोति सरलां शुद्धेरिमां कौमुदीम् ॥
अथ शुद्धिस्वरूपं निरूप्यते । तत्र वेदबोधितकर्म्मार्हता शुद्धिः । अर्हंता
तत्तद्विधिबोधितत्वं यत्कर्म्मसम्पादनाय येषां पात्रकालादीनां यादृशं विधि-
बोधितत्वं तत्कर्म्मणि तेषां सैव शुद्धिरित्यर्थः ॥ इत्यादि ।

End. अथवा कायिकव्यभिचारिस्थले सर्व्वैव सकलमुनिभिः प्रायश्चित्तोपदेशात्
यथाविधिकृतप्रायश्चित्ताया अपि रजोयोगानन्तरमेव शुद्धिनियमविधायकं
रजसा स्त्री मनोदुष्टेति मनुवचनन्तु मनोदोषे तत्कालशुद्ध्यर्थमिति ध्येयम् ।
मनुः । क्षान्त्या शुद्ध्यन्ति विद्वांसो दानेनाकार्य्यकारिणः ।
प्रच्छन्नपापा जप्येन नदी वेगेन शुद्ध्यति ॥
मरीचिः । येषु स्थानेषु यच्छौचं धर्म्माचारश्च यादृशः ।
तत्र तं नावमन्येत धर्म्मस्तत्रैव तादृशः ॥ ० ॥
गणपतिभट्टतनुजो गोविन्दानन्दकविकङ्कणः श्रीमान् ।
समकृत सन्तोषार्थं सुधियां श्रीशुद्धिकौमुदीमेताम् ॥
सर्व्वान्तर्य्यामिने तस्मै गोविन्दाय नमो नमः ।
यत्रानुरागं धास्यन्ति यत्कृपाभिर्विपश्चितः ॥ ० ॥

Colophon. इति गोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्य्यकृता शुद्धिकौमुदी समाप्ता ॥ ० ॥
श्रीरामः शरणम् । शकाब्दाः १७३५ ।

विषयः । शुद्धिस्वरूपनिरूपणम् । अशौचकालादिनिरूपणम् । जननाद्यशौचनिरूपणम् । अशौचे एकोद्दिष्टविचारादिः । बालाद्यशौचनिरूपणम् । रजस्वलाशौचनिरूपणम् । सपिण्डाद्यशौचनिरूपणमुखेन सपिण्डविचारादिः । अशौचिनामन्नभक्षणविचारादिः । मृत्युविशेषाशौचनिरूपणम् । सहमरणानुमरणादिः । मुमुर्षुकर्त्तव्यादिः । वैतरणीधेनुदानविधिः । पर्य्यनरदाहादिविधिः । अस्थिसञ्चयनविध्यादिः । दशाहकृत्यादिविधिः ' एकोद्दिष्टविधानादिश्च ।

No. 368. शुद्धितत्त्वव्याख्या. By गुरुप्रसादन्यायभूषणः. Substance, country-made paper, 15 × 3 inches. Folia, 16. Lines, 8 on a page. Extent, 650 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vãkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. श्रीरामः शरणम् ।

सहानुगमनमिति सहानुशब्दावसमस्तौ सहगमनमनुगमनञ्चेत्यर्थः । अनुशब्दः पश्चादर्थः भर्त्त्रेति भर्त्तुरिति च पूरणीयम् । तेन भर्त्तृसहगमनं तदनुगमनञ्च लभ्यते । गमनपदं परलोकगमनपरम् । तेन मरणमित्यर्थः । सहशब्दार्थः समभिव्याहृतगमनक्रियाकालः । इत्यादि ।

End. मरणं यदि तुल्यं स्यादिति तुल्यं अभिन्नदिनजाततया दशरात्रव्यापितया च समानमिति वक्ष्यते । किन्तु महागुरुनिपात इति इदमुपलक्षणं महागुरुनिपाताशौचान्तिमदिने तुल्यसपिण्डमरणद्वये दिनद्वयवृद्धिरिति मन्तव्यमिति गोस्वामी । अतएव मरणाशौचस्य दीर्घकालीनजननाशौचमपेक्ष्य गुरुत्वाभावादेव । एतेन मरणाशौचस्य दीर्घकालीनजननाशौचापेक्षया गुरुत्वाभावेन ।

Colophon. इति महामहोपाध्यायगुरुप्रसादन्यायभूषणभट्टाचार्य्यविरचिता शुद्धितत्त्वीयकतिचिद्व्याख्या समाप्ता ॥ ० ॥ ॐ रामः शरणम् ।

विषयः । रघुनन्दनभट्टाचार्य्यकृतस्य शुद्धितत्त्वाख्यस्मृतिशास्त्रीयग्रन्थस्य कठिनांशव्याख्यानम् ।

No. 369. शुद्धिदीपिकावृत्तिः. By मथुरानाथचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 18 × 5 inches. Folia, 86. Lines, 8 on a page. Extent, 3,053 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Usṭhi, District Mayamanasiṁha, Paṇḍita Kālīcandra Nyāyālaŋkāra. Appearance, new. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य सम्यगज्ञानतमःस्तोमापहं महः ।
क्रियते दीपिकावृत्तिर्मथुरानाथशर्म्मणा ॥
अथेह वक्ष्यमाणग्रन्थे कालस्य शुद्धिः प्रतिपाद्या कालश्चाहोरात्रादिः स च सूर्य्याधीन एवेति ॥ इत्यादि ।

End. अत्र यदि लग्नस्य प्रथमद्रेक्काणे जन्म तदा षष्ठाष्टमराशेरपि प्रथमद्रेक्काणः द्वितीये द्वितीयः तृतीये तृतीयः द्रेक्काणो ग्राह्य इति । अथ कृतग्रन्थस्य प्रामाण्यप्रयोजनाभिधानपूर्व्वकं परीहारमाह सुविस्तर इति । समाहृतं न तु स्वयं कृतमित्यर्थः ।

मया मुनीनां वचनानि दृष्ट्वा
निबन्धसिद्धान्तवचो विचार्य्य ।
निरस्य चान्यस्य विरुद्धवादान्
संक्षिप्य वृत्तिर्विरोधे (?) सुबोधा ॥

Colophon. इति मथुरानाथचक्रवर्त्तिकृत-दीपिकावृत्तावष्टमाध्यायविवरणं समाप्तम् ॥*॥

विषयः । शुद्धिदीपिकाख्यस्मृतिशास्त्रीयग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 370. शुद्धिसारः. By श्रीकण्ठशर्म्मा. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 21. Lines, 7 on a page. Extent, 750 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Sākoyāi grāma, Paṇḍita Vrajakānta Smṛtipañcānana. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा शम्भुपदद्वन्द्वं श्रीश्रीकण्ठेन शर्म्मणा ।
गुरुधात्मजपाठार्थं शुद्धिसारः प्रतन्यते ॥
अथ गर्भस्रावाशौचम् । लौकिककर्म्मणि स्त्रीणामेव तृतीयमासात् षण्मास-पर्य्यन्तं मासममसंख्यकदिनमशौचम् । इत्यादि ।

End. ब्राह्मणी क्षत्रिया वैश्या प्रसूता दशभिर्दिनैः ।
गतैः शुद्धा तु संस्पृश्या यथोद्दशभिरेव च ॥
अन्यत् भाव्यं सुधीभिरिति ।

Colophon. इति शुद्धिसारः समाप्तः ॥

विषयः । गर्भस्रावजन्ममरणाद्यशौचनिरूपणम् ॥

No. 371. शूद्राह्निकाचारसारः. By यादवेन्द्रशर्म्मा. Substance, country-made paper, 18 × 3 inches. Folia, 67. Lines. 6 on a page. Extent, 750 çlokas. Character, Bengali. Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Sonārgā̃, Baidyerbāzār grāma, Paṇḍita Kālīkumāra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ दुर्गायै नमः ।

पीयूषमन्थिपरिपन्थिहलाहलं यो
निःशेषमत्ति विदशैरभिवन्द्यमानः ।
येनार्द्दितत् पुरबलं भुवनं लये च
तं पार्व्वतीपरिदृढं प्रणमामि शम्भुम् ॥
आसीत् सर्व्वगुणाकरो गुणिगणाम्भोजोदये भास्करो
.... विपक्षकैरवकुलं सम्मोहने दक्षकः ।
कीर्त्त्युद्भासितभूमिपालतिलको दीनद्विजाकाङ्क्षिते
चिन्तारत्नमयो नराधिपवरः श्रीशुक्लवाणेश्वरः ॥
भ्रातासीद् यस्य राज्ञः कलिकलुष ......
जनक इव सुधी .... शास्त्रेष्वभिज्ञः ।
भिक्षाप्रायो वदान्यः शिविरिव विदुषामाश्रयो रामतुल्यः
... शक्रप्रतापो विजय इव वरः श्रीयुतो वासुदेवः ॥
अलङ्करिष्यन् स्वगुणैरिदं कुलं ... ... क्ष्मातलकीर्त्तिमण्डलः ।
प्रतापतप्तारिगणः ... ... ततोऽजनि श्रीरघुदेवभूपतिः ॥
सोऽयं भूपालचूडामणिनिकरकरालीढ़पादारविन्दो
गङ्गासङ्गाधिपुण्यीकृतपुरवसतिर्गौड़राजाधिराजः ।
लक्ष्मीनाथाङ्घ्रिपाथोरुह .... यादवेन्द्रं
विप्रोऽनुज्ञाप्य विज्ञं विरचयति नवं आह्निकाचारसारम् ॥
अथ न्यायतो वर्त्तमानानां नित्यनैमित्तिकानुष्ठानवतां शूद्राणां दिनकृत्या-
न्युच्यन्ते। यद्यपि
विप्राणां वेदविदुषां धर्म्मज्ञानां यशस्विनाम् ।

शुश्रूषैव हि शूद्रस्य धर्म्मो निःश्रेयसः परः ॥
विप्रसेवैव शूद्रस्य विशिष्टं कर्म्म कीर्त्त्यते ।
यद्यतोऽन्यद्धि कुरुते तद्भवत्यस्य निष्फलमिति ॥
मनुवचनाभ्यां शूद्राणां द्विजसेवातिरिक्तकर्म्मणि नाधिकारप्रसक्तिरिति ।
तथापि
द्विजशुश्रूषयैवैष पाकयज्ञाधिकारवान् ।
निर्जयति वै लोकान् शूद्रो धन्यतरस्ततः ॥
वर्णत्रयस्य शुश्रूषां शुचिः शूद्रः करोति यः ।
स्वधर्म्मस्य इति ज्ञात्वा तस्य गृहाण्यहं बलिम् ॥
भार्य्यारतिः शुचिर्भृत्यभर्त्ता श्राद्धक्रियापरः ।
नमस्कारेण मन्त्रेण पञ्चयज्ञान् न हापयेत् ॥ इत्यादि ॥

End. अथ स्त्रीधर्म्मः । स्कन्दपुराणे । लोपामुद्रामुद्दिश्यागस्त्यवाक्यम् ।
सेवते भर्त्तुरुच्छिष्टं इष्टमन्नफलादिकम् ।
महाप्रसाद इत्युक्त्वा प्रतिदत्तं प्रतीच्छति ॥
अविभज्य न चाश्नीयात् देवपितृतिथिष्वपि ।
परिचारकवर्गेषु गोषु ... ... कुलेषु च ॥
संयतापस्करा दक्षा हृष्टा व्ययपराङ्मुखा ।
कुर्य्यात् प्रियमनुज्ञाता नोपवासव्रतादिकम् ॥
स्त्रीधर्म्मिणी त्रिरात्रन्तु ... ... स्वैव दर्शयेत् ।
स्ववाक्यं श्रावयेन्नापि यावत् स्नात्वा न शुद्ध्यति ॥
सुस्नाता भर्त्तृवदनमीक्षतेऽन्यस्य न क्वचित् ।
अथवा मनसि ध्यात्वा पतिं भानुं विलोकयेत् ॥
सर्पिर्लवणतैलादिक्षये चापि पतिव्रता ।
पतिं नास्तीति न ब्रूयादायासार्थेन योजयेत् ॥
आयासार्थेन एतादिकं द्रव्यं नतु नास्तीति इत्यर्थः ॥
तीर्थस्नानार्थिनी नारी पतिपादोदकं पिबेत् ।
शङ्करादपि विष्णोर्वा पतिरेकोऽधिकः स्त्रियः ॥
... ...
धन्या सा जननी लोके धन्योऽसौ जनकः पुनः ।
धन्यः स च पतिः श्रीमान् यस्य गेहे पतिव्रता ॥

पितृवंश्या मातृवंश्याः पतिवंश्यास्त्रयः ... ।
पतिव्रताया धर्म्मेण स्वर्गसौख्यादिभागिनः ॥
एवं भारतादावपि बहुतरं पतिव्रतामाहात्म्यं जहनीयम् । नेह विस्तारभिया नत् प्रदर्शितमस्माभिरिति ॥

Colophon. इति गौड़महीमहेन्द्र–श्रीरघुदेवभूपतिसमादिष्ट–श्रीयादवेन्द्रशर्म्मविरचितः शूद्राह्निकाचारसारः सम्पूर्णः ॥

विषयः । शूद्राणां नित्यनैमित्तिकाद्यनुष्ठाननिरूपणम् । तत्र धर्म्मपदार्थनिर्णयः । धर्म्मशास्त्रनिर्णयः । अष्टादशपुराणनिर्णयः । धर्म्मशास्त्रप्रशंसा । शौचपदार्थनिर्णयः । दशविधधर्म्मप्रमाणम् । शूद्राणां प्रातःकृत्यादिनिर्णयः । जलशौचनिर्णयः । मूत्रोत्सर्गनिर्णयः । द्वादशधा मलशुद्धिनिर्णयः । मृत्तिकायां दुष्टादुष्टत्वनिरूपणम् । आचमननिरूपणम् । आचमनपात्रनिषेधः । आसने विशेषनिरूपणम् । शुष्कवासादिविशेषनिरूपणम् । द्विराचमननिर्णयः । दन्तधावननिर्णयः । तस्य विहितनिषिद्धकाष्ठकथनम् । प्रातर्मध्याह्नस्नाननिर्णयः । वस्त्रनिष्पीड़नपादप्रक्षालन-गृहप्रवेशादिनिर्णयः । शङ्खजलस्य गङ्गाजलतुल्यत्वकथनम् । शूद्रस्य मन्त्रपाठानधिकारित्वकथनम् । वारुण्यादौ स्नानविधिः । तर्पणविधिः । भीष्मादितर्पणविधिः । तिथिविशेषे द्रव्यविशेषेण तर्पणविधिः । रोमजवस्त्रादिपरिधानविधिः । देवपूजायामाद्यन्तनिरूपणम् । भक्ष्याभक्ष्यविवेचनम् । स्तुतिनमस्कारप्रदक्षिणादेः फलविशेषकथनम् । निर्म्माल्यधारणस्थापनविधिः । षोड़शोपचारपूजाया उपचारद्रव्यविशेषविधिः । पञ्चमयामार्द्धकृत्य-वैश्वदेवबलिकर्म्महोमद्रव्यादिनिर्णयः । बलिदानप्रकारनिर्णयः । अतिथिपूजा-नित्यश्राद्धनिर्णयः । अतिथिवैमुख्ये दोषकथनम् । भिक्षादानफलम् । गृहस्थप्रशंसा । गोग्रासदानफलम् । दन्तरक्तपाते कर्म्मविशेषनिषेधः । भोजनस्य लक्षणपरिसंख्यादिनिर्णयः । अनिवेद्यवस्तुभोजननिषेधः । देवतामुद्दिश्य निवेदने फलनिर्णयः । भोजने दिङ्नियमः । वामपार्श्वे जलधारणे दोषकथनम् । श्वशुरान्नभोजने दोषकथनम् । मांसभक्षणे विधिनिषेधौ । मांसपरित्यागे फलकथनम् । निषिद्धदुग्धनिर्णयः । भोजनपात्रनिर्णयः । भोजनप्रकारनिर्णयः । भोजने पौर्व्वापर्य्यनियमः । भोजनानन्तरकर्म्मनिरूपणम् । तिथिवारविशेषे निषिद्धद्रव्यनिरूपणम् । रविवारे निषिद्धकर्म्मनिरूपणम् । अमावास्यायां निषिद्धकर्म्मनिरूपणम् । पर्व्वणि निषिद्धकर्म्मनिरूपणम् । संक्रान्तिस्नाननिर्णयः । ग्रहणस्नाने द्रव्यनिर्णयः । रात्रिकृत्यनिर्णयः । शयनविधिः । दारोपगमनविधिः । ऋतावनभिगमने दोषकथनम् । अनेकासां स्त्रीणामृतावुपस्थिते व्यवस्थानिर्णयः । अभिगमनानन्तरं शौचकथनम् । मैथुनादौ मूत्रोच्चारणे शुद्धिकथनम् । स्त्रीणां धर्म्मनिर्णयः ॥ अथ शूद्राह्निकाचारकथनमुखेन सर्व्ववर्णानामेवाह्निकाचारनिरूपणञ्चेति ॥

No. 372. श्यामाकल्पलता. By रामचन्द्रकविचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 18 × 6 inches. Folia, 94. Lines, 11–13 on a page. Extent, 3,000 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमस्तस्यै ।

ज्ञानातीतापि संवित् सृजति जगदवत्यत्ति विश्वैकहेतु-
र्विश्वात्मा बुद्धिचेतःप्रकृतिमहदहङ्कारमाचास्वरूपा ।
वर्णात्मा वर्णधामा प्रकृतिरिति परा गीयते वेदविद्भि-
र्या या सैवास्तु तस्यै घनतिमिर × × सर्व्वमूर्त्त्यै नमोऽस्तु ॥
अज्ञानध्वान्तसंमाय चित्कैरवकलाभृते ।
दीनबान्धवरूपाधाम्ने श्रीकृष्णाय नमो नमः ॥
देवीं दुर्दर्दैत्यदम्भदमनीं नत्वा शिरःपङ्कजे
भृत्वा श्रीगुरुपादपङ्कजरजो ज्ञात्वा च + + ।
तेषामाचरणञ्च तन्त्रनिवहानालोक्य यत्नादिमां
श्यामाकल्पलतां मतां वितनुते मोदाय रामः सुधीः ॥
यद्यपि पूर्व्वाचार्य्यैः सर्व्वैरप्यमुं स्मरन्ति तं व्यक्त्या ।
तच्च स्वातन्त्र्येण प्रायशः प्रमाणमभिगीतमाचारमार्गेण ॥
साधकसिद्धिफलेयं कल्पलता तन्यतेऽस्माभिः ॥
स्वतन्त्रं वीरतन्त्रञ्च फेत्कारीतन्त्रमेव च ।
कालिकाकुलसर्व्वस्वं कालीतन्त्रञ्च यामलम् ॥
कुलार्णवं तथा कालीकल्पं भैरवतन्त्रकम् ॥
कालिकाकुलसद्भावं तथा चीनरतन्त्रकम् ।
वीक्ष्य तत्तत् प्रमाणेन वक्ष्ये मोक्षप्रदायिनीम् ॥
कल्पे कल्पद्रुमप्रख्यां कालिकां भवभीतिहाम् ।
तत्रादौ मन्त्रोद्धारं विवृणोति । तदुक्तं स्वतन्त्रतन्त्रे,—
क्रोधीशं बिन्दुसंयुक्तं बिमूर्द्धाग्निसमन्वितम् ।
विलिखेत् परतो देवि हङ्कारद्वयमेव च ॥
मायाद्वन्द्वं समालिख्य वह्निः सम्बंसृक्स्रक् । इत्यादि ।

End. मोहान्धस्य प्रहतस्य सहसा संवितैः पदैः ।
सन्तः प्रमत्तहत सन्तु न्यक्करस्तावलम्बनाः ॥

सर्व्वतन्त्राणि कार्त्स्न्येन केन ज्ञातानि कुत्र वा ।
यथाज्ञानं मया प्रोक्ता श्यामाकल्पलता त्वसौ ॥
नत्वा नीलनवीननीरदनिभामाद्यां नमद्वत्सलां
धृत्वा मूर्ध्नि गुरोः पदाब्जयुगलं तन्त्राणि संदृष्ट्य च ।
+ + + × ×
+ + + + + ॥

Colophon. इति माधवकविकण्ठाभरणचक्रवर्त्तिसुत-श्रीरामचन्द्रचक्रवर्त्तिविरचिता श्रीश्यामाकल्पलता परिपूर्णा ॥

विषयः । अत्रादौ द्वाविंशत्यक्षरमन्त्रोद्धारः । अथ मन्त्रभेदः । तत्र मन्त्रभेदेन ध्यानभेदः । यन्त्रभेदः । श्मशानकालीमन्त्रश्च । अथ दीक्षाप्रशंसादिः । तत्र गुरुशिष्यादिलक्षणम् । दीक्षाप्रकारकथनम् । नवचक्रकथनम् । तत्र षड्दलचक्रम् । सिद्धादिचक्रम् । राशिचक्रम् । कुलाकुलचक्रम् । अकडमचक्रम् । कठवचक्रम् । गणचक्रञ्च । अथ कालशुद्धिविवेचनम् । अथ मण्डनादिकथनम् । अथ दक्षिणादेव्या नित्यार्चनविधिः । तत्र प्रातःकृत्याकरणदोषः । स्नानविधिः । सन्ध्यादिविधिः । तर्पणविधिः । कार्य्यविशेषे वस्त्रनियमः । पूजास्थाननिरूपणम् । आसनादिविधिः । तत्र वीरासनविधिः । विजयाशुद्धिः । विशेषतः प्राणायामविधिः । कुल्लुकादिनिरूपणम् । प्राणप्रतिष्ठाप्रयोगः । तत्र ऋष्यादिन्यासविधिः । षडङ्गवर्णन्यासादिः । पञ्चदशाक्षर-श्रीकण्ठन्यासः । मातृका ऋष्यादिविधिः । षोढान्यासः । तत्त्वन्यासः । बीजन्यासश्च । अथ अन्तर्यजनप्रकारः । तत्र मातृकान्यासः । षडङ्गन्यासः । विषमपुष्पकथनम् । मानसजपविधिः । होमविधिश्च । अथ वह्नियागविधिः । अथ कूर्म्ममुद्राप्रकारः । ध्यानकथनम् । यन्त्रकथनम् । अथ कलसस्थापनविधिः । कलसलक्षणम् । बटुकादिबलिविधिः । अष्टाङ्गार्घ्यनिरूपणम् । अवगुण्ठनमुद्रा । योनिमुद्रा । शङ्खमुद्रा । आवाहनादिमुद्रा । खड्गादिमुद्रा । अष्टादशोपचारः । षोडशोपचारः । उपचारक्रमः । पुष्पादिदाननियमः । नैवेद्यविधिः । नैवेद्यपात्रादिनिरूपणम् । युगभेदेन सुराभेदव्यवस्था । ब्राह्मणस्य मद्यपाननिषेधादिः । नक्तानुकल्पविधानम् । दशविधमद्यकथनम् । तत्र गौड़ीदाने सर्व्ववर्णानां दोषकथनम् । मद्यशोधनादिविधिः । तत्र मुद्राविधिः । मांसविधिः । मांसानुकल्पविधिः । मत्स्यविधिः । षडङ्गपूजनविधिः । गुरुक्रमः । आवरणदेवतापूजाविधिः । जपविधिः । तत्र मालाविधिः । वासनाविधिः । बलिदानविधिः । प्रदक्षिणलक्षणादिः । अष्टाङ्गप्रणामविधिः । नैवेद्यदाननियमः । आत्मसमर्पणविधिः । तिलकविधिः । सहस्रनामस्तवादिः । कर्पूरादिस्तवः । स्तवराजस्तोत्रम् । ब्रह्मगाथा । स्तवपाठक्रमश्च । अथ देवीमाहात्म्यम् । अथ कवचकथनम् । तत्र विरूपाक्षोक्तकवचम् । अन्यविधकवचञ्च । अथ पुरश्चरणविधिः । वीरपुरश्चरणविधिः । तत्र वर्णभेदेन होमाद्यनु-

कल्पजपनियमः । ब्राह्मणभोजनस्यावश्यकत्वकथनम् । मन्त्रसिद्धितत्त्वकथनम् । सिद्धिस्थानञ्च । अथ कूर्म्मचक्रम् । अथ भक्ष्याभक्ष्यविवेचनम् । अथ जपमालानिर्णयः । मालाप्रतिष्ठाप्रकरणम् । पुरश्चरणे वर्ज्जनीयनिरूपणम् । जपकाले निषिद्धकर्म्मकथनम् । शक्तिनियमः । कौलिकार्च्चनफलकथनञ्च । अथ वीरकल्पः । तत्र शान्तिस्तोत्रम् । कुमारीपूजानियमः । अथ तर्पणविधिः । अथ अन्यप्रकारेण पुरश्चरणविधिः । ग्रहणपुरश्चरणम् । नवरात्रिपुरश्चरणम् । पुरश्चरणमन्तरेणापि मन्त्रसिद्धिः । अथ काम्यप्रयोगः । लतासाधनप्रकारः । अथ महिषमर्द्दिनीमन्त्रादिः । अस्याः पूजनक्रमः । अस्याः पुरश्चरणजपादिः । तत्र होमद्रव्यनियमः । महिषमर्द्दिनीस्तोत्रम् । अस्याः कवचञ्च । अथ नीलक्रमः । तत्र शवक्रमः । स्थाननियमः । अथ जयदुर्गामन्त्रः । तत्र श्मशाने विशेषकथनम् । अथ शवसाधनविधिः । अथ प्रकारान्तरेण वीरसाधनविधिः ॥ अथ आकर्षणप्रयोगः । निग्रहाद्युपायः । अथ उच्चाटनविधिः । अथ वालसंस्कारविधिः । अथ शक्तिशुद्धिकथनम् । तत्र नवकन्याविधिः । स्वयम्भूकुसुमोत्पत्तिकथनम् । अथ कुण्डगोलविधिः । अथ दूतीयागविधिः । अथ सामान्यतः साधनविधिः । तत्र कुलवारादिनियमः । अथ शिवावलिविधिः । अथ समयाचारः । भावत्रयविवेचनम् । कुलीनाचारकथनम् । अथ कौलिकानां प्रायश्चित्तविधिः । अथ पशुसंसर्गप्रायश्चित्तम् । मन्त्रमातृगमनप्रायश्चित्तम् । अनिवेदितद्रव्यभोजनप्रायश्चित्तम् । प्राणिहिंसाप्रायश्चित्तम् । कुलीनार्च्चनविधिः । होमादिनियमश्च । इति ।

No. 373. श्राद्धक्रियाकौमुदी. By गोविन्दकविकङ्कणाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 16 × 2½ inches. Folia, 62. Lines, 6 on a page. Extent, 1,175 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Brāmhaṇamaṇḍali, *viâ* Bārāsat, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

आलोच्याखिलसंप्रदानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि
प्रोक्ताः सम्यगतो विविच्य मुनिभिर्मन्वादिभिः संहिताः ।
श्रीमत्तातपदारविन्दविलसद्भृङ्गीभवोद्देशतः
श्रीगोविन्दकविः करोति गहनां श्राद्धक्रियाकौमुदीम् ॥

अथ वाजसनेयिनां श्राद्धक्रमसंक्षेपः ।

निमन्त्रणं स्वागतञ्च पाद्यमर्घ्यादिकं द्विजे ।
द्विजोपवेशनं दीपो विष्णोरर्च्चा हरिस्मृतिः ॥
तिलसर्षपविक्षेपो द्वारमध्ये च सर्व्वतः ॥ इत्यादि ।

End. ततो वैगुण्यसमाधानार्थं संकल्पपूर्व्वं ॐ तद्विष्णोरित्यनेन श्रीविष्णुः पुण्डरीकाक्षः श्रीहरिरित्यनेन च विष्णुं स्मृत्वा पात्रसमर्पणं पिण्डार्पणञ्च कृत्वा वामदेव्यार्च्चिः पठित्वा पिण्डानि गोऽजविप्रेभ्यो दत्त्वा अग्नौ जले वा क्षिप्त्वा हस्ताभ्यां रचार्थं दीपमाच्छाद्य पाणिपादौ च प्रचाल्य स्वयं ब्राह्मणांश्च प्रणम्य प्रकृतं कर्म्म कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयित्वा स्वयं भुञ्जीत । सति शेषे श्राद्धशेषमवश्यं भुञ्जीत । उपवासदिने जिघ्रेत् । गर्भाधानेतरकर्म्मणोऽभ्युदयिकश्राद्धवासरे मैथुनं त्यजेत् । अत्र यदर्थं वृद्धिश्राद्धं कृतं दैवात् तद्दिने यदि तत् कर्म्म न स्यात् तदा पुनस्तत्कर्म्मकाले वृद्धिश्राद्धं कर्त्तव्यम् । यदि संस्कार्य्योऽधिकारी तदा संस्कार्य्यपितृभ्यो दद्यात् द्वितीयादिविवाहे वरः स्वपितृभ्यो दद्यात् । अवीरायाः कन्याया विवाहे श्राद्धं नास्ति । इति वृद्धिश्राद्धप्रयोगः ॥*॥

Colophon. इति श्रीगोविन्दकविकङ्कणाचार्य्यविरचिता श्राद्धक्रियाप्रयोगकौमुदी समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । सपिण्डीकरणश्राद्धादिप्रयोगः । वृषोत्सर्गव्यवस्था । वृषोत्सर्गस्थानादिनिरूपणम् । प्रेतक्रियाक्रमः । पर्णनरदाहादिः । सहमरणप्रयोगादिः । गङ्गायामस्थिक्षेपप्रयोगादिः । पूरकपिण्डप्रयोगः । अशौचविशेषे पिण्डदानव्यवस्थादिः । प्रेतक्रियाधिकारिव्यवस्था । अशौचान्तद्वितीयदिनकृत्यम् । वैतरणीगोदाननिरूपणम् । षोड़शदाननिरूपणम् । द्विजदम्पतीपूजननिरूपणम् । षोड़शपिण्डदानादिप्रयोगः । आभ्युदयिकश्राद्धप्रयोगश्चेति ॥

No. 374. श्राद्धदीपिका. By महामहोपाध्यायश्रीभीमः. Substance, country-made paper, 14×2 inches. Folia, 94. Lines, 5 on a page. Extent, 1,700 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vãkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, very old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ गुरूनुपास्य मन्वादीन् धर्म्मशास्त्राण्यनेकशः ।
पुराणन्यायमीमांसाकामधेन्वादिसंग्रहान् ॥
समधीत्य क्रमेणैषा रचिता सामवेदिनाम् ।
सन्ध्याद ... ... क्रियानुष्ठानपद्धतिः ॥
... ... वीतमत्सरैः ।
सगद्योक्तविधानार्थमनयैव द्विजातिभिः ॥
अथ कुथुमशाखिनां गोभिलोक्तसन्ध्यास्नानादिविधिर्लिख्यते । रात्रिशेष ...

रात्रिवासस्त्यक्त्वा वासोऽन्तरं परिधाय द्विराचम्य शौचार्थं जलं मृत्तिकाञ्च गृहीत्वा सगटशाच्छरक्षेपमात्रं भूदेशं त्यक्त्वा दक्षिणपश्चिमकोणे व्रजेत् । इत्यादि ।

End. अग्नेरुत्तरतश्चरुं स्थापयेत् । ततः कुशण्डिकां समाप्य सर्व्वं होमकर्म्म यथोक्त-प्रकारेण समापयेत् । ततः उद्गीथ-वामदेव्यगानान्तं सर्व्वं कर्म्म समाप्य वृषवत्स-तरीणामलङ्कारं वाससी गामाचार्य्याय दद्यात् । तथाचोक्तं उदाहरन्ति धर्मार्थमयज्ञविद्याः । श्रुतिरपि । श्रुतिस्मृतिसमापन्नं तमाचार्य्यं प्रचक्षते । गां यथा दद्यात् तदुच्यते । आचार्य्यं दक्षिणामुखं गन्धमाल्यादिना पूजयित्वा धेनुमालङ्कृत्य पूजयित्वा प्रणम्य कृताञ्जलिः पठेत् । ॐ या लक्ष्मीः सर्व्व-भूतानामित्यादि । पुच्छप्रदेशे स्थित्वा वाक्यावलीं कृत्वा उत्सृज्य दद्यात् । अपरं ग्रन्थविस्तरभयेन दूरीकृतमिति ॥ ० ॥

Colophon. इति महामहोपाध्याय-काञ्चिविल्लीय-श्रीश्रीभीमविरचिता श्राद्धदीपिका समाप्ता ॥ ० ॥ हरये नमः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । शौचसन्ध्यादिविधिः । स्नानविध्यादिः । नित्यश्राद्धादिः । प्रेतैकोद्दिष्टश्राद्धादिः । भूमिशय्यादिदानविधिः । साम्वत्सरिकश्राद्धादिः । वृद्धिश्राद्धादिः । अस्थिसञ्चयनश्राद्धादिः । दशाह-कृत्यनिरूपणम् । वृषोत्सर्गविध्यादिश्च ।

No. 375. श्राद्धप्रदीपः. By प्रद्युम्नशर्म्मा. Substance, country-made paper, 14 × 2 inches. Folia, 65. Lines, 5 on a page, Extent, 1,100 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1448. Place of deposit, District Vãkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, very old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

मन्वादिशास्त्रं बहु वीक्ष्य यत्नतः
प्रणम्य गोपीजनवल्लभं पुरः ।
श्राद्धप्रदीपं पृथुकप्रबोधकं
प्रद्युम्नशर्म्मा वितनोमि चाकुतम् ॥
पुराणविधिविहितोऽस्ति …… ……
श्राद्धप्रकाशः प्रचुरः प्रयत्नतः ।
ग्रन्थः सतां बोधकरस्तथापि सो-
ऽज्ञानां प्रबोधाय ममायमुद्यमः ॥

अथानिरूपिते श्राद्धशब्दार्थे श्राद्धानुष्ठानं निरूपयितुमशक्यत्वात् प्रथमतः

श्राद्धशब्द एव निरूप्यते । अथच किमिदं श्राद्धं नामेति । अत्र कश्चित् जनपतिः पितॄनुद्दिश्य द्रव्यत्यागो ब्राह्मणस्वीकारपर्य्यन्तः श्राद्धमिति । तन्न देव-श्राद्धादौ तु श्राद्धलक्षणाव्याप्तेः । देवश्राद्धमपि पितृश्राद्धान्तर्गतमिति चेन्न दैविकं दशमं स्मृतमिति विश्वामित्रवचनेन देवस्यापि पृथक् श्राद्धत्वात् । इत्यादि ॥

End. ॐ अद्येत्यादि यथासम्भववेदगोत्रशाखानाम्ने ब्राह्मणाय तुभ्यं अमुकगोत्रस्य पितुरमुकदेवशर्म्मणः अमुकगोत्रस्य पितामहस्य अमुकदेवशर्म्मणः अमुक-गोत्रस्य प्रपितामहस्यामुकदेवशर्म्मणः कृतैतत् नित्यश्राद्धीयान्नदत्तोत्सर्गप्रतिष्ठार्थं एतद्भक्तं मूल्यम्वाहं ददामि एवं मातामहादीनां दक्षिणोत्सृज्य देया ॥ ॐ अद्येत्यादि यथासम्भववेदगोत्रशाखानाम्ने ब्राह्मणाय तुभ्यं सकलसनन्द-सना-तन-कपिलश्राद्धविरोचनपञ्चशिखानामतिथिमनुष्याणां कृतैतन्नित्यश्राद्धीयान्न-दत्तोत्सर्गप्रतिष्ठार्थं दक्षिणामेतत् काञ्चनमेतन्मूल्यम्वाहं ददानि । तत ॐ नित्यश्राद्ध अन्नदत्तोत्सर्गकर्म्मेदमच्छिद्रमस्त्विति सर्व्वत्र वदेत् ततः पित्रादिभ्यो नमः ॐ सनकादिभ्यो नमः । हारीतः ॥

इमं श्राद्धविधिं पुण्यं कुर्य्याद्वापि पठेत्तु यः ।
स सर्व्वकामसंयुक्तो ह्यमृतत्वञ्च विन्दति ॥
वृद्धस्मृतिः । य एवं वेत्ति मतिमान् तस्य श्राद्धफलं भवेत् ।
उपदेष्टानुमन्तारौ लोके तुल्यफलौ स्मृताविति ॥

Colophon. इति श्रीचट्टदेशीय-ढाकादिही-शासनस्थ-सत्पण्डित-श्रीधरशर्म्मतनय-श्रीमत् प्रद्युम्नशर्म्मविरचितः श्राद्धप्रदीपः समाप्तः ॥ * ॥ श्रीश्रीशुभमस्तु । शकाब्दाः १४४८ तारीख १२ वैशाखस्य ॥ ० ॥ श्री० ॥

विषयः । श्राद्धशब्दार्थनिरूपणम् । मातुरष्टथग्दानादिविधिः । श्राद्धकरणफलादिः । श्राद्धभेदनिरूपणम् । श्राद्धपात्रादिविवेचनम् । अमावस्याश्राद्धकालादिः । मघात्रयोदशीश्राद्धादिः । सपिण्डीकरणादिविधिः । षोड़शश्राद्धलक्षणादिः । अशौचपतितश्राद्धादिः । वृद्धिश्राद्धनित्य-श्राद्धादिश्च ।

No. 376. श्राद्धविवेकव्याख्या. By श्रीनाथशर्म्मा. Substance, country-made paper, 17 × 3 inches. Folia, 101. Lines, 5 on a page. Extent, 1,800 çlokas Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vidyākūṭa Tripurā Paṇḍita Çyāmacandra Vidyālaṇkāra. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

व्यवस्थाद्वैधसम्भ्रान्तिसन्तानच्छेदहेतवे ।
विबुधश्रेणिवन्द्याय नमः श्रीशूलपाणये ॥
श्रीकराचार्य्यपुत्रेण श्रीमच्छ्रीनाथशर्म्मणा ।
व्याख्या श्राद्धविवेकस्य जनकोक्ता निबध्यते ॥
क्व शूलपाणेर्वचनं दुरूहं क्वधीर्मदीयाल्पतमा तथापि ।
ब्रवीमि तात्पर्य्यलवं तदीयं यदत्र तन्मे सुधियः क्षमध्वम् ॥
इह खलु सुखं दुःखाभावश्चेत्यादि ।

End. इत्यमेव व्यवहारसमावेशोऽपीति प्रतीमः ।

विषयः । शूलपाणिमहामहोपाध्यायकृतस्य श्राद्धविवेकाख्यस्मृतिशास्त्रीयग्रन्थस्य व्याख्या ।

No. 377. श्रीकृष्णामृतम् . By रूपगोस्वामी . Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 45. Lines, 8 on a page. Extent, 1,000 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1658 Mallābda 1024. Place of deposit, District V͠ākuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः कृष्णचैतन्याय ॥

नमस्तस्मै भगवते कृष्णायाकुण्ठमेधसे ।
यो धत्ते सर्व्वभूतानामभवाय शतीः कलाः ॥
कृष्णवर्णं त्विषा कृष्णं साङ्गोपाङ्गास्त्रपार्षदम् ।
यज्ञैः संकीर्त्तनप्रायैर्यजन्ते हि सुमेधसः ॥
मुखारविन्दनिःस्यन्दमरन्दभरतुन्दिला ।
ममानन्दं मुकुन्दस्य संदुग्धां वेणुकाकली ॥
श्रीचैतन्यमुखोद्गीर्णा हरेकृष्णेति वर्णकाः ।
मज्जयन्तो जगत् प्रेम्णि विजयन्तां तदाह्वयाः ॥
श्रीमत्प्रभुपदाम्भोजैः श्रीमद्भागवतामृतम् ।
यद्व्याख्यातं तदेवेदं संक्षेपेण निषेव्यते ॥
इदं श्रीकृष्णतत्त्वकमन्नस्वादमतादृशाः ।
आदौ कृष्णामृतं तत्र सुहृद्भ्यः परिविश्यते ॥
निर्ब्बन्धं परिविस्तारे मयात्र परिमुञ्चता ।
प्रधानत्वात् प्रमाणेषु शब्द एव प्रमाण्यते ॥

यतस्तैः शास्त्रयोनित्वादिति न्यायप्रदर्शनात् ।
शब्दस्यैव प्रमाणत्वं स्वीकृतं परमर्षिभिः ॥
किञ्च तर्काप्रतिष्ठानादिति न्यायविधानतः ।
अमीभिरेव सुव्यक्तं तर्कस्यानादरः कृतः ॥
अथोपास्येषु मुख्यत्वं वस्तुमुत्कर्षभूमतः ।
कृष्णस्य तत्स्वरूपाणि निरूप्यन्ते क्रमादिह ॥
स्वयं रूपस्तदेकात्मरूप आवेशनामकः ।
इत्यसौ त्रिविधं भाति प्रपञ्चातीतधामसु ॥ इत्यादि ।

End. एकविंशे तथा पञ्चविंशे चाध्याय ईरिता ।
माधुरी व्रजदेवीभिर्विष्णोरेका महाद्भुता ॥
श्रीविग्रहस्य ।
असमानोर्द्धमाधुर्य्यतरङ्गामृतवारिधिः ।
जङ्गमस्थावरोल्लासिरूपो गोपेन्द्रनन्दनः ॥
यथा तन्त्रे ।
कन्दर्पकोट्यर्व्वुदरूपशोभा-
नीराज्यपादाब्जनखाञ्चलस्य ।
कुत्रापदृष्टश्रुतरम्यकान्ते
ध्यानं परं नन्दसुतस्य वक्ष्ये ॥
श्रीदशमे ।
का स्त्र्यङ्ग ! ते कलपदामृतवेणुगीत-
सम्मोहितार्य्यचरितान्न चलेत् त्रिलोक्याम् ।
त्रैलोक्यसौभगमिदञ्च निरीक्ष्य रूपं
यद्गो द्विजद्रुममृगाः पुलकान्यबिभ्रन् ॥ ० ॥

Colophon. इति संक्षेपभागवतामृते श्रीकृष्णामृतं पूर्व्वखण्डम् ॥ ०
गौराङ्गपादसरसीरुहमत्तभृङ्गः
श्रीरामपूर्व्वशरणोऽलिखदेतदाशु ।
कृष्णामृतं निखिलवैष्णवतन्त्रसारं
शाकेऽष्टबाणरजनीपकलामितेऽब्दे ॥
पञ्च-वेद-ख-चन्द्रैस्तु मिते मल्लगताब्दके ।
पीतं कृष्णामृतं वर्णविन्यासस्य स केन वै ॥ ० ॥

वन्दे रूपमचिन्त्याद्भुतहरिभक्तिप्रकाशकं शान्तम् ।
यन्मुखशशधरगलितं विश्वं कृष्णामृतं पिबति ॥ * ॥
श्रीश्रीराधाकृष्णः ॥

विषयः । कृष्णस्वरूपादिनिरूपणम् । भेदत्रयादिनिरूपणम् । नानापुराणादिवचनप्रमाणेन लीलावतारादिनिरूपणम् । पुराणादिवचनप्रमाणेन युगावतारादिनिरूपणम् । स्वरूपावस्थादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 378. श्रीराधासुधानिधिः. By **हितहरिवंशगोस्वामी.** Substance, country-made paper, 13 × 6 inches. Folia, 14. Lines, 11 on a page. Extent, 357 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1740. Place of deposit, District Vā̃kuḍā, Kucekol, Bābu Yogīndranātha Siṁha Deva. Appearance, fresh. Verse, Generally correct.

Beginning. ॐ स्वस्ति । श्रीगणेशाय नमः । श्रीराधावल्लभो जयति । अथ श्रीमद्राधासुधानिधिस्तवो लिख्यते । वसन्ततिलकछन्दः ।
यस्याः कदापि वसनाञ्चलखेलनोत्थ-
धन्यातिधन्यपवनेन कृतार्थमानी ।
योगी + दुर्गमगतिर्मधुसूदनोऽपि
तस्या नमोऽस्तु वृषभानुभुवो दिशेऽपि ॥
ब्रह्मेश्वरादिसुदुरूहपदारविन्दं
श्रीमत्पराग-परमाद्भुतवैभवायाः ।
सर्व्वार्थसाररसवर्षिकृपार्द्रदृष्टे-
स्तस्या नमोऽस्तु वृषभानुभुवो महिम्ने ॥

End. श्रीराधे श्रुतिभिर्बुधैर्भगवतापाम्नाय सद्वैभवे
स्तोत्रं स्वकृपा + तव रसजा योग्योऽप्यहङ्कारितः ।
पठन्नेव सदा पराधिनिमग्न स्वर्गे विशद्ध प्राद्-
काशे खेदजलाकुलाङ्घ्रि किमपि प्रीतिं प्रसादीकुरु ॥ (?)
अद्भुतानन्दलोभश्च नाम्ना रससुधानिधिः ।
स्तवोऽयं कर्णकलशैर्गृहीत्वा पीयतां बुधाः ॥

Colophon. इति श्रीवृन्दावनेश्वरीचरणकृपामात्रविजृम्भित-श्रीराधासुधानिधिः स्तवः समाप्तः ॥ श्रीहितहरिवंशगोस्वामिना विरचितः॥ शुभमस्तु शकाब्दाः १७४० ।

विषयः । श्रीराधादेव्याः स्तुतिः ।

No. 379. षट्कर्म्मलक्षणटीका. By श्रीराघवेन्द्रशर्म्मा. Substance, country-made paper, 18 × 4 inches. Folia, 8. Lines, 9 on a page. Extent, 250 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamansiṁha Kaṭihāli, Paṇḍita Ānanda Kiçora Nyāyālaŋkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय। अथ फेत्कारिणीतन्त्र-तन्त्रसारादिलिखित-षट्कर्म्म-लक्षणानां श्रीवेदान्तवागीशमते टीका श्रीराघवेन्द्रशर्म्मणा विरच्यते।
कारस्कराक्षासनक उडुम्बरोऽथ संज्ञकः।
खदिरकुरुरं शौचपिप्पलो नागरोक्षितौ॥ (?) इत्यादि।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति।

विषयः। तान्त्रिकस्य षट्कर्म्मलक्षणाख्यग्रन्थस्य टीका।

No. 380. षट्कारकबोधः. Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 20. Lines, 5 on a page. Extent, 340 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1726. Place of deposit, Vidyākūṭa Tripurā, Paṇḍita Çarat Candra Vidyālaŋkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।
भग्नं मारबलं येन निर्ज्जितं भवपञ्जरम्।
निर्व्वाणपदमारूढं तं बुद्धं प्रणमाम्यहम्॥
षट्कारकाणि सम्बन्ध उक्तानुक्ततया द्विधा। इत्यादि।

End. उक्तानुक्तं प्रतिपाद्यं विभक्तिश्च दर्शयित्वा निर्णयः।

Colophon. इति षट्कारकबोधः समाप्तः। शुभमस्तु। शकाब्दाः १७२६। सन् १२१४।
श्रीरस्तु मयि लेखके नित्यम्।

विषयः। कातन्त्रीय षट्प्रकारकारकविषयविवरणम्।

No. 381. षट्चक्रक्रमटीका. By नन्दरामतर्कवागीशः. Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{4}$ inches. Folia, 16. Lines, 6 on a page. Extent, 318 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kālikaccha, District Tripurā, Paṇḍita Rājacandra Sārvvabhauma. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. प्रत्यूहव्यूहविध्वंसविस्फुरद्गण्डमण्डलम् ।
गजेन्द्रवदनं नौमि शुण्डाताण्डवपण्डितम् ॥
हरिर्वङ्कभयो यस्य रहस्यज्ञानहेतवे ।
श्रीनन्दरामः कुरुते षट्चक्रक्रमदीपनीम् ॥
अथ मङ्गलार्थकः तन्त्रानुसारेण परमानन्दनिर्व्वाहप्रथमाङ्कुरः । परमानन्द-
पदेन प्रथमोपाय उच्यते । इत्यादि ।

End. तस्य योगिनश्चेतोऽवश्यमभीष्टदैवतपदे इष्टदैवतापदे नरीन्हत्यते पुनः पुन-
र्न्नत्यति ॥ ५९ ॥

Colophon. इति श्रीनन्दरामतर्कवागीशभट्टाचार्य्यविरचिता षट्चक्रक्रमटीका सम्पूर्णा ।

विषयः । षट्चक्रक्रमनामकस्य तान्त्रिकयोगशास्त्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 382. षट्चक्रटीका. By शङ्करः. Substance, country-made paper, 12 × 5 inches. Folia, 15. Lines, 5 on a page. Extent, 225 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. प्रणम्य शैलाधिपकन्यकायाः
पदाजमज्ञानलविष्णुतुल्यम् ।
प्रतन्यते श्रीयुतशङ्करेण
षट्चक्रटीकाख्य-सुपुस्तिकेयम् ॥ इत्यादि ।

End. ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च ईश्वरश्च सदाशिवः ।
ततपरे च शिवो देवः षट् शिवाः परिकीर्त्तिताः ॥
जम्बिकं (?) मरुद्भेदे शीघ्रगतिर्याति क्रोशशतं क्षणात् ॥

Colophon. इति षट्चक्रटीका ।

विषयः । तान्त्रिकस्य षट्चक्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 383. षट्चक्रक्रमदीपिका. By रामभद्रसार्व्वभौमः. Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{4}$ inches. Folia, 18. Lines, 6 on a page. Extent, 300 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kālikaccha District Tripurā, Paṇḍita Rājacandra Sārvvabhauma. Appearance, old Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ गुरवे नमः ।
ॐ सपत्नीकं गुरुं नत्वा ... ... ।
रामभद्रसार्व्वभौमः कुरुते चक्रदीपिकाम् ॥
अथ षट्चक्रविवरणम् । तत्र प्रथमं सृष्टिक्रमः । इत्यादि ।

End. तथापि पद्मद्वयसम्पुटमध्ये विस्तारस्य बाधो न भवति । इत्यास्तां विस्तरः ।

Colophon. इति रामभद्रसार्व्वभौमभट्टाचार्य्यविरचितायां षट्चक्रक्रमदीपिकायां षट्-चक्रक्रमविवरणं समाप्तम् ॥

विषयः । सृष्टिनिरूपणम् । पञ्चभूतनिरूपणम् । दशेन्द्रियनिरूपणम् । दशेन्द्रियगुण-निरूपणम् । सप्तपातालस्थाननिरूपणम् । चक्रभेदनिरूपणञ्चेति ।

No. 384 षट्चक्रदीपिकाटीका. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 18. Lines, 7 on a page. Extent, 400 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamansiṁha Yaçodal, Paṇḍita Kālīcandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो भवान्यै । अथेति अथशब्दो मङ्गलपूर्व्वकानन्तर्य्यार्थः । उक्तञ्च ।
ॐकारश्चाथशब्दश्च द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा ।
कण्ठं भित्त्वा विनिर्यातौ तेन माङ्गलिकावुभौ ॥ इत्यादि ।

End. न विद्यते मलं पापं यस्मात् निर्म्मलं वा श्रीमद्गुरुपादपद्मयुगलमानमितुं शीलमस्य यतं संयतमन्तर्म्मनो यस्य स इति ॥ ० ॥

Colophon. इति पूर्णानन्दीययोगचिन्तामणिनाम-षट्चक्रदीपिकाटीका समाप्ता ॥ * ॥

विषयः । पूर्णानन्दविरचितस्य योगचिन्तामणिनामकषट्चक्रग्रन्थस्य दीपिकाख्यटीकाया व्याख्यानम् ।

No. 385. षट्चक्रनिरूपणटीका. By रामवल्लभः. Substance, country-made paper, 18 × 4 inches. Folia, 20. Lines, 8 on a page. Extent, 300 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā Vikramapura, Āṭpāḍā, Paṇḍita Prasannacandra Vidyāratna. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. मोहान्धकारविध्वंसि भवभीतिभयापहम् ।
भवानीचरणद्वन्द्वं भज भाग्यवशात्मनः ॥

पूर्णानन्दोदितानन्दविरचाङ्कुरकारिकाम् ।
विशदीकुरुते तूर्णं द्विज-श्रीरामवल्लभः ॥

अथेत्यादि । अस्यार्थः । ग्रन्थारम्भे विघ्नविघाताय अथायशब्दो मङ्गलार्थः । षट्चक्राणि क्रमेणोद्गतः प्राप्तः प्रकाशः । परमानन्दस्य मोक्षस्य निर्व्वाह-सम्पादकः प्रथमाङ्कुर उच्यते । षट्चक्रनिरूपणं क्रियते इत्यर्थः । अयं भावः । परमानन्दसम्पादकसामग्री तत्र प्रथमाङ्कुरः प्रथमसामग्रीविशेषः । षट्चक्रं निरूप्यते । अर्थात् परमानन्देन प्रकाश्यते इति यावत् ॥ इत्यादि ।

End. कीदृशं मोक्षज्ञाननिदानं मुक्तिजनकज्ञानस्यादिकारणं पुनः शुद्धं शास्त्रसम्मतं पुनः शुद्धं शोभनप्रकारेण शुद्धं सर्व्ववादिसम्मतमित्यर्थः । योगी कीदृशः यतात्ममनाः संयतात्ममनाः वशीकृतचित्त इत्यर्थः ॥

Colophon. इति चन्द्रद्वीपान्तर्गतवमत्पुराख्यग्रामनिवासि-श्रीरामदुर्लभशर्म्मणा कृता षट्-चक्रनिरूपणटीका समाप्ता ।

विषयः । पूर्णानन्दकृतस्य षट्चक्रनिरूपणस्य व्याख्यानम् ॥

No 386. षट्पदीमञ्जरी. By शङ्करानन्दतीर्थः. Substance, country-made paper, 17 × 3½ inches. Folia, 15. Lines, 9 on a page. Extent, 290 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1699. Place of deposit, District Vā̃kuḍa Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णः ।

निर्जेष्टसम्प्रदानकल्पकल्पभूरुहाकृतिम् ।
दुरन्तविघ्नवारिदप्रभञ्जनं निरञ्जनम् ॥
मदीयचित्तमारमप्रयोषभास्करं परम् ।
रमालसुमुखाभिनं भजामि विघ्ननायकम् ॥
श्रीनन्दनन्दनममन्दसुरेन्द्रवृन्द-
मान्द्यानुरागपरिभावितपादपद्मम् ।
वंशीरवाहृतविमोहितगोपगोपी-
वृन्दारविन्दमुखमच्युतमानतोऽस्मि ॥
श्रीभाग्यवरमारमादरेण
योगीन्द्रवृन्दमधुपैरुपगीयमानम् ।

सद्भागधेयमखिलार्थनिदानभूतं
कैवल्यपुष्परससम्भृतमानतोऽस्मि ॥
वेदान्तार्थविचारजन्यविषणाविध्वस्तभेदाशयं
नानातन्त्रपदार्थसंशयघनध्वान्तार्कमानन्ददम् ।
नानादेशदिगन्तसन्ततयशःप्राप्तावकाशं गुरुं
श्रीनारायणतीर्थपादमनिशं भक्त्यन्तमूर्त्तिं भजे ॥
मदीयपादजीवनं न्टणामघं धुनोत्यलम् ।
सुरागतावसन्ततं तनोति शं दृगञ्चलम् ॥
यदाननाब्जरङ्गके विभाति भारती नटी ।
नतः सहस्रधा सदाशिवाख्यदेशिकान् गुरून् ॥
अथ सच्चिदानन्दात्मकमद्वितीयं ब्रह्मैव विमलसत्त्वप्रधानमायोपाधिकं सत् ईश्वरभावमुपजगाम ॥ जीवेशावभासेन करोतीत्यादि श्रुतेः । स च माया-प्रतिविम्बित ईश्वरसंक्षेपकृत् ॥ इत्यादि ।

End. इदानीं भगवच्चरणध्यानसाधनं षट्पदीपठनं प्रार्थयते इतीति । इति पूर्व्वोक्ताः पद्यन्ते गम्यन्तेऽर्था एतैरिति । पदानि श्लोकाः षण्णां पदानां समाहारः षट्पदी ॥ यथा षठ्पदी भ्रमरी स्थैर्य्येण सरोजे निवसति तथेयं श्रीमच्छङ्करवदनसरोजाद्विनिर्गता षट्पदी तत्कर्त्तुर्मम वदनसरोजे सदा वसतु । तदनेन भगवच्चरणध्यानपूर्व्वक-षट्पदीस्तोत्रपठनस्य पुरुषार्थचतुष्टय-हेतुत्वं सूचितं भवति । ननु नेयं षट्पदी किन्तु सप्तपदी नारायणकरुणा-मयेति श्लोकरूपत्वात् । सत्यं नारायणायेति श्लोकस्य फलश्रुतिपरत्वेन वहिर्भूतत्वादिति षट्पदीत्वमेव । + + + + + + ननु दशशब्दस्य पादचतुष्टयात्मकश्लोकपरतया व्याख्यातत्वे आर्य्याषट्कस्य कथं षट्पदीत्व-मिति चेन्नार्य्याया अपि पादचतुष्टयात्मकत्वेनार्य्यात्मकयोरभेदादार्य्याषट्कस्य तदुपपत्तेः । आर्य्यालक्षणञ्चोक्तं छन्दोग्रन्थविद्भिः ।
श्रीभाष्यकृद्वदनपङ्कजसंप्रसूतं
सद्भक्तिबोधसुनिदानवचोमरन्दम् ।
आस्वाद्य माद्यतितरां मम मानसानि
निःसीमसान्द्रनिजभूमपदं हि लब्ध्वा ॥
षट्पदीनौकया सर्व्वानुद्दधार नतोऽस्म्यहम् ।
संसारसागरे मग्नान् यस्तं शङ्करदेशिकम् ॥

भगवद्भक्तिगन्धाढ्यैः कुसुमैर्वाङ्मयैः कृता ।
षट्पदीमञ्जरी सम्यक् योजिता कृष्णपादयोः ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्य्य-श्रीशिवनारायणानन्दतीर्थगुरुचरण-सेवक-श्रीशङ्करानन्दतीर्थविरचिता षट्पदीमञ्जरी सम्पूर्णा ॥ * ॥

शकाब्दाः १९९९ ॥

विषयः । शङ्कराचार्य्यकृतस्य षट्पदीस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 387. षट्पद्यमाला. By रामरामभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 17 × 4½ inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 200 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamansiṁha, Serapara, Paṇḍita Candrakānta Tarkālaṅkāra. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै । (अस्य प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भभागं लिखितम् ।)
परदाराभिलापे च वञ्चो यत्र वादिनः ।
शिरोहीनं भवेदित्यमात्मनः शुद्धिकारणम् ॥ इत्यादि ।

End. दुर्गे पद्मवने शिरस्तरे संसारपञ्चाश्रिते
सन्ध्यानविबोधपुष्पकलिते मुक्त्यपवर्गैः फलैः ।
तन्त्रज्ञानमहान्धकारनिकरध्वांसीकृतश्रीकरे
धर्म्मन् कुक्षिषु चित्तकेशरिगुरुना शार्दूलविक्रीडितम् ॥
एतत्, पद्यलताद्रुपुष्परचिता माला विचित्रा दलै-
र्नानावर्णमयैर्निकामरचिता श्रीरामरामद्विजैः ॥
श्रीमच्छ्रीगुरुपादपङ्कजमपर्य्यासन्निधौ नित्यश-
स्तत्पादाम्बुधाभिरञ्जितवपुर्भूयामितीदं वरम् ॥ १०८

Colophon. इति श्रीरामरामभट्टाचार्य्यविरचिता षट्पद्यमाला समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । षट्पद्यात्मकश्लोकेन नाडीनां संज्ञास्थितिवर्णादिनिरूपणम् ।

No. 388. संवत्सरप्रदीपः. Substance, country-made paper, 13 × 4 inches. Folia, 96. Lines, 8 on a page. Extent, 2,300 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Bhāṭpāḍā 24-Parganās, Paṇḍita Rāmendra Nyāyavāgiça. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
जयति श्रीसरस्वत्योरुपास्योऽसुरदारणः ।
धर्म्मार्थकाममोक्षार्थि कृतप्रत्यूहवारणः ॥
अयने द्वे विषुवे द्वे चतस्रः षड़शीतयः ।
चतस्रो विष्णुपद्यश्च संक्रान्त्यो द्वादश स्मृताः ॥
मृगकर्कटसंक्रान्ती द्वे तूदग्दक्षिणायने ।
तुलामेषे विषुवती गोलमध्ये तथापराः ॥
मृगो मकरः । इत्यादि ।

End. अकालरसितं सन्ध्यागर्ज्जः ।
सन्ध्यागर्ज्जे तथा प्रातर्द्दिवा नाध्ययनं चरेत् ।
सायं गर्ज्जे तथा रात्रौ नाधीयीत विचक्षणः ॥
रविवारे च संक्रान्त्यां षष्ठ्यां च सप्तमीतिथौ ।
आरोग्यकामस्तु नरो निम्बपत्रं न भक्षयेत् ॥
अमावास्यां पौर्णमास्यां संक्रान्त्यां ग्रहणेऽहनि ।
धनपुत्रकलत्रार्थी शीलापिष्टं परित्यजेत् ॥
मन्दमङ्गलषष्ठीषु द्वादश्यां श्राद्धवासरे ।
वस्त्राणां क्षारसंयोगो दहत्यासप्तमं कुलम् ॥ इति प्रकीर्णकं समाप्तम् ।

Colophon. समाप्तश्चायं संवत्सरप्रदीपाख्यो ग्रन्थः ॥ ० ॥

विषय: । संक्रान्तिनिरूपणम् । वैशाखज्यैष्ठादिकृत्यम् । अनन्तव्रतादिः । कुक्कुटीव्रतादिः । अघोरादिः । जन्माष्टम्यादिः । अक्षयादिनिरूपणम् । युगाद्यानिरूपणम् । दशहरादिनिरूपणम् । सावित्रीव्रतादिः । चातुर्मास्यादिनिरूपणञ्च ।

No. 389. सङ्कल्पकल्पद्रुमः. By विश्वनाथचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 15 × 5½ inches. Folia, 14. Lines, 5 on a page. Extent, 250 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgaḍtalā Vṛddhanagara, Tripurā, Paṇḍita Mīneçvara Sārvvabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. नमो वृन्दावनेश्वर्य्यै ।
वृन्दावनेश्वरि वयोगुणरूपलीला-
सौभाग्यकेलिकरुणाजलधेऽवधेहि ।

दासीभवानि सुखयानि सदा सकान्तां
आमाक्षिभिः परिहृतामिदमेव याचे ॥ इत्यादि ।

End. हित्वान्याः किल वासना भजत रे वृन्दावनं तं × ×
राधाकृष्णविलासवारिधिरसास्वादं न चेदिच्छथ ।
त्यक्तुं शक्नुथ न स्पृहामपि पुनस्तत्रैव हृद्वृत्तयो
विश्रम्याः शृणुतेममेव सततं संकल्पकल्पद्रुमम् ॥

Colophon. इति श्रीविश्वनाथचक्रवर्त्तिविरचितः सङ्कल्पकल्पद्रुमः समाप्तः ॥

विषयः। राधाकृष्णयोर्लीलावर्णनमुखेन राधाकृष्णे मानसार्पणादिविविधप्रकारभजनकथनम् ।

No. 390. संक्षिप्तसारकौमुदी. By अभिरामविद्यालङ्कारः. Substance, country-made paper, 14×2 inches. Folia, 17. Lines, 9 on a page. Extent, 350 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1760. Place of deposit, Telivenī grāma viâ Gaḍbetā, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय । सुप् । अथास्य सकलविषयव्यापकत्वात् ग्रन्थादौ करणं युक्तमिति चेन्न अनन्वेषणोर्निगन्तुमशक्यत्वाद् इति केचित् । वयन्तु कारकपादे कर्त्रादिसंज्ञाविधानपूर्व्वकं प्रथमादिविभक्तीनां प्रथमपुरुषादेश्च विधान युक्तम् । इत्यादि ।

End. न पञ्च इत्यादौ कथं नान्तत्वान्न दीर्घ इत्यत आह अमौ लुगिति । नित्यबहुवचनान्तत्वात् कतिशब्दस्य संख्याप्रश्ने संशय एव कतिविधानाच्च सिद्धोऽस्य भावः इति बोध्यम् । उत्थामनिक इत्यादि उत्थस्य उत्थितस्य राज्ञः आसनमर्हतीति तदर्हत्यादाविति टिकण् ॥ * ॥

Colophon. इति वन्द्यघटीयमयघटकुलोद्भव श्रीलक्ष्मीयुताभिरामविद्यालङ्कारभट्टाचार्य्यविरचितायां संक्षिप्तसारकौमुद्यां षष्ठः सुबन्तपादः समाप्तः ॥ * ॥

शकाब्दाः १७६० ।

विषयः। संक्षिप्तसारव्याकरणस्य सुबन्तपादस्य व्याख्यानम् ।

No. 391. संक्षिप्तसारटीका (व्याकारदीपिकाख्या) By श्रीविद्याविनोदात्मज-श्रीन्यायपञ्चाननः. Substance, country-made paper, 15 × 3¼ inches. Folia, 244. Lines, 8–9 on a page. Extent, 10,980 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1634. Place of deposit, Kāṭhālapāḍā *viâ* Naihāṭi, Paṇḍita Harinātha Baṭṭācāryya, bought by the Government of India, Calcutta. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

नत्वा श्रीहरिचरणं कृत्वा शरणं पितुः पदञ्च मतम् ।
विमलधियां हितजननी क्रियते व्याकारदीपिका यत्नात् ॥
कोऽपि न्यायपुराणकाव्यनिचयालङ्कारवैशेषिक-
व्याकारश्रुतिनाटकस्मृतिगुरुर्विद्याविनोदः स्थितः ।
तत्पुत्रस्य विचारनिर्म्मलमतेः श्रीन्यायपञ्चानन-
स्यौत्सुक्यं सुधियो विधाय विमलां शृण्वन्तु वाचं हितम् ॥
सुगमं निगदेन गम्यते शिशुभिर्दुर्गममेव तत्त्वतः ।
निरवोचमतः प्रयत्नतः परिसंगृह्य च वृत्तिटीकयोः ॥
अनधीत्य शब्दशास्त्रं योऽन्यच्छास्त्रं समीहते ज्ञातुम् ।
... ... ॥

शिवमित्यादि । मङ्गलस्य प्रारिप्सितसमाप्तिं प्रति कारणता विघ्नध्वंसत्वान्वय-व्यतिरेकसमधिगम्येति नैयायिकाः । वयन्तु विघ्नध्वंसं प्रति मङ्गलस्य कारणता समाप्तिस्तु स्वकारणादेवेति ब्रूमः ॥ तथाच गोयीचन्द्रः प्रत्यूहव्यूहनिराकरण-कारणमिति । ... ... उच्यते । सनाम्नो विधीयते । नाम तु तिङन्तादिवत् सुप्शून्यं नामैव यद्वा प्रणामस्य विशेष्यत्वविवक्षायाः सम्बुद्ध्यन्तात् सु औ जस् इति योग-विभागात् ॥ इत्यादि ॥

End. कति पुरुषाः कति स्त्रियः कति धनानीत्युदाहरणत्रयोपादानं कति शब्दस्य लिङ्गविशेषकार्य्याभावसूचनार्थम् । जसो लुक् कति पञ्चादिरिति कृतेऽपि जस्शसोर्ग्रहणे सिद्धे इत्यादि एकवचनद्विवचनान्तयोः संख्याया नियत-त्वादत्र संख्याप्रश्नार्थं कतिशब्दप्रयोग एव न सम्भवतीति तिङ्सिङ्सो-रभाव इति भावः । ... ... यद्वा अत्र ऐजैचो ... न क्रियते किन्तु जस्शसोर्लुकि च अन्तर्वर्त्तिनो-ऽकारस्यैव औद्भवति । स्वादौ नन्वत्र विधानेन ... त्येव क्रियतां तथा

इति सवर्णदीर्घेणेष्टापत्तिरेव । प्रथमं सन्धिकार्य्याभावात् अकारस्य न सन्धिः । टा भिस् ङे ङसि ङसामित्यस्य प्रवृत्तौ पश्चात् सवर्णदीर्घः स्यात् यद्वा अकारपरत्वाभावे अन्तवर्णिनोऽतः स्थाने आदिविधानाभावे अष्टाभिरिति भाष्यस्य सिद्धिर्न स्यात् ॥

Colophon. इति श्रीकृष्णकलानिधिमहामहोपाध्याय श्रीविद्याविनोदात्मज श्रीन्यायपञ्चाननकृतायां संक्षिप्तसारटीकायां व्याकारदीपिकायां षष्ठः सुबन्तपादः समाप्तः ।

विषयः । संक्षिप्तसाराख्यव्याकरणस्य व्याख्यानम् ।

No. 392. सङ्क्षेपशङ्करजयः. By माधवाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 17 × 4½ inches. Folia, 69. Lines, 10 on a page. Extent, 2,000 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta, Çyâmapukura, Bâbu Nagendranâtha Vasu. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य परमात्मानं श्रीविद्यातीर्थरूपिणम् ।
प्राचीनशङ्करजये सारः संगृह्यते स्फुटम् ॥
यद्वद्घटानां पटलैर्विनाशो निश्शोध्यतेऽत्र्ये किल दर्पणेऽपि ।
सहस्रदीर्घे मधुसंयतेऽस्मिन् शोध्यमाना शाङ्करवाक्यसारः । इत्यादि ।

End. इन्द्रोपेन्द्रप्रधानैस्त्रिदशपरिवृढैः स्तूयमानः प्रसूनै-
र्दिव्यैरभ्यर्च्यमानः सपदि करभवाद्गत्वरस्तावकाम्यः ।
धावत्प्रोक्षायमाणं प्रकटितधुजटाजूटमप्यायतंसः
उन्नद्धाक्षोकमध्यं प्रमुदितमथपिनिध्याय नैजं प्रतस्थे ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीमाधवीये तदाराद्धपीठवासगः ।
संक्षेपशङ्करजये सर्गः पूर्णोऽपि षोडशः ॥
समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । शङ्कराचार्य्यस्य जीवनवृत्तान्तः ।

No. 393. शब्दप्रकाशटीका. By काशीरामवाचस्पतिः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 28. Lines, 9 on a page. Extent, 630 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Bâṅkuḍâ Vishnupura Kâdâkuli, Paṇḍita Raghurâma Tarkaratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥

विरञ्चिपूर्वो निजधर्म्मसेतून्
युगे युगे सत्त्वमयानि धत्ते ।
वपूंषि नानागुणकर्म्मभाञ्जि
भूयात् स देवो भवतां विभूत्यै ॥
भट्टाचार्य्यशिरोरत्नन्यायालङ्कारसूनुना ।
संख्याप्रकाशकव्याख्या काशीरामेण तन्यते ॥

अथ सकलशास्त्राभिज्ञः श्रीमान् नन्दरामतर्कवागीशभट्टाचार्य्यः इदानीन्तनान् मन्दबुद्धीन् पूर्व्वपूर्व्वपण्डितकृत नानाविधतत्त्वग्रन्थाध्ययनासमर्थानवलोक्य परमकारुणिकतया अध्ययनभावनाभ्यां तत्त्वग्रन्थेभ्यः सारमाकृष्य संख्या-कथनमिषेण संख्याप्रकाशकनामकग्रन्थं संक्षिप्तसारं तेषां हितार्थं रचितवान् । अथ एषोऽपि तेषां नातिसुगमो बभूव अतो यथामति तद्व्याख्याने ममोद्यमः । तत्र तावत् ग्रन्थकृत् ग्रन्थसमाप्तिप्रतिबन्धकीभूतविघ्नसम्भावनया तन्नाशाय कृतमीश्वरनमस्कारं शिष्यशिक्षार्थमादौ निबध्नन् सुचिरतरकालीनविबुध-पदावस्थितिहेतवे यशसे स्वनामयौगिकग्रन्थनामद्वारा प्रवृत्त्यङ्गमभिधेयञ्चाह देहवानित्यादि । यः शुद्धसत्त्वस्वरूपया आत्ममायया देहवानिव पाञ्च-भौतिकदेहविशिष्ट इव भाति तथाहि ईश्वरस्य शुद्धसत्त्वात्मिका मायैव देहः । इत्यादि ।

End. अन्येति अन्यापि द्वात्रिंशदादिकापि संख्या मदुक्तया परीपाट्या रीत्या बोद्धव्या । ननु कथं अनुक्तज्ञानं भविष्यति तत्राह ईङ्गितेनेति हि यतः धीराः पण्डिता ईङ्गितेनापि परहृत्स्थितं जानन्ति तथाच यदि धीरा ईङ्गितेनापि परहृत्स्थितं जानन्ति तदा उक्तया परिपाट्या ते तत् ज्ञास्यन्ति तन्न चित्रमिति भावः । मयापि यत्किञ्चित् अन्यसंख्या प्रदर्श्यते यथा गीताध्यायपाठनान्या(?) अपराधा द्वात्रिंशत् यथा—

अहन्यहनि यो मर्त्यो गीताध्यायन्तु संपठेत् ।
द्वात्रिंशदपराधाच्च अहन्यहनि मुच्यते ॥ इति ।

ते च अपराधा वराहपुराणान्निष्कृष्य लिख्यन्ते । भगवद्भक्तानां क्षत्रियसिद्धान्न भोजनम् ॥ १ ॥ अजीर्णे सति विष्णोरुपसर्पणं ।३२॥ व्यभिचारिभावास्त्रय-स्त्रिंशत् तदुक्तं काव्यप्रकाशे ॥ ३३॥

त्रयस्त्रिंशदमी भावाः समाख्याताः स्वनामत इति ।

एवमन्यापि संख्या बोध्या ग्रन्थविस्तारभयान्नोक्ता

कृत्वाञ्जलिद्वयपुटं मुकुटस्य मध्ये

युष्मान् प्रणम्य कवयो विनिवेदयामि ।

व्याख्येयमर्थरहितापि सदूषणापि

दृष्ट्वा भवद्भिरवधाय दयाविधेयैः ॥

श्रीश्रीज्ञाने दयाधाने चरणाब्जतले तव ।

श्रीकाशीरामकृतिना कृतिरेषा समर्पिता ।

Colophon. इति संख्याप्रकाशव्याख्या समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । नन्दरामतर्कवागीशभट्टाचार्य्यकृतस्य संख्याप्रकाशनामकस्य नानाशास्त्रसंगृहीत-समस्तदोषालङ्कारग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 394. संग्रहसारः. By रामदेवद्विजः. Substance, country-made paper, 18×4 inches. Folia, 63. Lines, 6 on a page. Extent, 1,250 çlokas, Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā. Post Office Baidyerbāzār, Kṛṣṇapura, Paṇḍita Madanamohana Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. श्रीरामस्य पदारविन्दयुगलं नत्वाथ वागीश्वरीं

हेरम्बं तपनादिकं परगुरुं चक्रं यशोदासुतम् ।

नानाशास्त्रकृतो विलोक्य सकलं गर्गादिविप्रोदितं

वक्ष्ये संग्रहसारमत्युत्तमं श्रीरामदेवो द्विजः ॥

संयोगे प्रथमं हि जन्मसमयच्छायादियन्त्रैः स्फुटं

लग्नं कालभवा विलग्नसहिता कार्य्या ततश्च पराः . इत्यादि ॥

End. वेदोऽङ्कं ज्वलधिर्गजाब्धिसहितौ गुण्याचिभिः पञ्च च

पञ्चाब्धिद्युतिभिः शरः श्रुतिगुणैर्नागोऽङ्कगुणैः सप्त ।

बाणः काष्ठगुणैः शरोऽम्बरधृगैरङ्केन्दुभिर्मार्गणो

वेदो बाणगुणैर्गुणोऽद्रिविशिखैरस्याब्धिभिः पावकः ॥

Colophon (अन्यत् परिसमाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति)

विषयः । षड्वर्गफलम् । नवांशफलम् । लग्नाधिपादिफलम् । तनुनादिभाववर्णनम् । तन्वादिद्वादशभावस्य फलम् । ग्रहदृष्ट्यादिकोष्ठफलम् । तन्वादिभावनिरूपणम् । शुभफल-

इष्टलग्ननिरूपणम्। विग्रहीयोगकथनम्। ग्रहस्फुटनिरूपणम्। सिंहासनादियोगफलम्। मासफलम्। तुङ्गादिनिरूपणम्। अष्टवर्गनिरूपणम्। महाष्टवर्गनिरूपणम्। वर्षदशानिरूपणम्। तस्यान्तर्दशानिरूपणम्। केतुपताकिनिरूपणम्। नाक्षत्रिकदशानिरूपणम्। तस्यान्तर्दशानिरूपणम्। पञ्चस्वरानिरूपणम्। पञ्चस्वरामते आयुर्गणनम्। योगिनीदशानिरूपणम्। तस्याः प्रत्यन्तरदशानिरूपणम्। आयुर्दशानिरूपणम्। तीर्थज्ञाननिरूपणम्। गुरोरष्टवर्गमते पुत्रादिमतनिरूपणम्। नष्टकोष्ठीज्ञानम्। चतुर्दशकोष्ठीनिरूपणम्। अयनादिलग्नमाननिरूपणम्। जातचक्रनिरूपणम्। मासफलनिरूपणञ्च।

No. 395. सत्क्रियासारदीपिका. Substance, country-made paper, 13×4 inches. Folia, 49. Lines, 7 on a page. Extent, 1,000 çlokās. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vā̃kuḍā Kucekol, Bābu Yogīndranātha Siṁha Deva. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीराधाकृष्णः।

प्रणम्य सच्चिदानन्दं जगतां सेव्यमीश्वरम्।
श्रीकृष्णपरमानन्दमनन्याभीष्टदायकम्॥
वक्ति गृहिद्विजादीनामनन्यानां विशेषतः।
सत्क्रियासारदीपिकां तां विवाहादिपद्धतिम्॥
श्रीमद्गोपालभट्टोऽयं साधूनामाज्ञया भृशम्।
भगवद्धर्म्मरक्षार्थं भक्तानां वैदिकी तु या॥
कृता याज्ञनिरुद्धेन भीमभट्टेन या कृता।
श्रीमद्गोविन्दानन्देन कर्म्मिणां पद्धतिः कृता॥
श्रीनारायणभट्टेन कर्म्मठानान्तु वैदिकी।
भट्टश्रीभवदेवेन छन्दोगानान्तु या कृता॥
वर्णाश्रमान्त्यजादीनां वेदैः पौराणिकादिभिः।
मन्वादिधर्म्मशास्त्रोक्तैर्वचनैः सप्रमाणकैः॥
श्रीमद्गोविन्दभक्तानां सेवानामपराधतः।
मया तथा कृता किन्तु पितृदेवार्च्चनं विना॥
नन्वपरग्रन्थकारवत् ग्रन्थकर्तृत्वेनास्मद्विधस्य स्वनाम दातुमनुचितम्। यथा,—
अहङ्कारविमूढ़ात्मा कर्त्ताहमिति मन्यते।

इति दोषश्रवणभयात् । तथापि स्वगुरूणां साधूनामाज्ञया स्वनाम दत्तम् । श्रीमद्गोपालभट्टनामायं कोऽपि जीवः श्रीमद्गोपालभट्टत्वेनेति ज्ञापितम् । श्रीकृष्णचैतन्यचरणारविन्दमकरन्दसततपायित्वेन सदैव साधुनिदेशवशवर्त्तीति भावः । एवं विशिष्टोऽहं श्रीकृष्णं प्रणम्य श्रीकृष्णशब्दार्थः पुरैव व्याख्यातः । किं विशिष्टं सच्चिदानन्दं गुणातीतानिर्व्वचनीयपरममनोहरलावण्यघनसुख-स्वरूपं अतएव जगतां सेव्यं । अथायं भावार्थः ॥ इत्यादि ।

End. ततोऽपरे श्रीमन्नारायणस्य श्रीमत्मत्स्यादिविविधावतारोपासकाः । तत्तन्निज-निजसेवकपार्षदत्वेन तेषां तेषां तान् तान् पार्षदभक्तान् प्रपूजयेयुः । अयं भावार्थः ।

Colophon. अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । वैष्णवानां अन्यकर्मत्यागविधिनिरूपणमुखेन व्याख्यासहित-वैष्णवकर्म्मादि-निरूपणम् ।

No. 396. सदाशिवसंहिता . Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 12. Lines, 8 on a page. Extent, 250 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vākuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो रामचन्द्राय ।

श्रीमुनय ऊचुः ।

श्रुतमस्माभिरीशान रहस्यं परमाद्भुतम् ।
इदं विश्वं कथं जातं श्रीशिव वद तत्त्वतः ॥

श्रीशिव उवाच ।

शृणुध्वं मुनयः सर्व्वे रहस्यं सुहितमव्ययम् ।
यस्यादौ परिसम्भूतं वह्निरेव प्रणीयते ॥
सङ्क्षेपे परं साम्बा संवादं समभूत् किल ॥ इत्यादि

End. गोलोके नियतं वासं सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ।
देवैरपि दुराधर्षाः कियदन्यमर्त्यैरपि ॥
अश्वमेधसहस्राणि वाजपेयशतानि च ।
अष्टमं सर्व्वतीर्थेषु प्रदानं सर्व्वसम्पदाम् ॥

एतद्धि ध्यानयोगस्य कलां नार्हन्ति षोड़शीम् ।
ब्रह्महत्यासहस्राणि ज्ञानाज्ञानकृतानि च ॥
स्वर्णस्तेयसुरापानगुरुतल्पयुतानि च ।
कोटिकोटिसहस्राणि ह्युपपापानि यान्यपि ॥
सर्व्वाण्यपि प्रणश्यन्ति रामधामविलोकनात् ॥ ० ॥

Colophon. इति सदाशिवसंहितायां निरुक्तलक्षणायां श्रीरामानुजश्रुतिसंवादे गोलोकवर्णनं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ ॐ तत्सत् ॥

विषयः । प्रथमाध्याये रामानुजश्रुतिसंवादेन निजरूपवर्णनादिः । द्वितीयाध्याये गोलोकवर्णनादिश्च ॥

No. 397. सद्वैद्यभावावलिः. By जगन्नाथगुप्तकवीन्द्रः. Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 4. Lines, 9 on a page. Extent, 125 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Gāupāḍā grāma, Bābu Rājakumāra Dāsa. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. नमो गणेशाय ।
आचारादिगुणासीनां प्रतप्तकनकद्युतिम् ।
नमामि कुलदामाद्यां सानन्दं कुलदेवताम् ॥
महावंशोद्भवा वैद्या येऽद्यापि च महोज्ज्वलाः ।
ये च भावान्तरं प्राप्तास्तनहच्मे समासतः ॥
नगर्य्यां सेनहाट्यान्तु गतिर्येषां न विद्यते ।
तेषां सद्वैद्यसद्भावज्ञानाय खलु कथ्यते ॥
आदौ पूर्व्वक्रमेणैव दुहिवंशो निगद्यते ।
गणहिङ्गुमाधवाश्च दुहिवंशसमुद्भवाः ॥
गणसेनस्य तनयौ श्रीधरो हरिवंशकः ।
श्रीपतिरघुपत्याख्यौ श्रीधरस्य सुतावुभौ ॥ इत्यादि ।

End. अनेन यो भिषग्वंशः स्वप्नेणापि न वर्णितः ।
स एव साध्यो विज्ञेयो भुवमम्बष्ठवंशजे ॥
भिषग्वरः काश्यपवंशचन्द्र-
मणिस्वरूपोऽजनि कायुगुप्तः ।

तस्यात्मजोऽभूद्वनमालिगुप्तः
पुण्येषु सक्तो वनमालिभक्तः ।
ततोऽभवत् कार्पटिनामधेयः
सुतः पवित्रो मदनस्ततोऽभूत् ।
सुतोऽभवत् तस्य सुतः प्रतिष्ठः
ख्यातो जगन्नाथ इति प्रदिष्टः ।
सुधाकरस्तस्य सुतः सुवृत्तः
सुधाकरस्तत्कुलकैरवेषु ।
पुण्यौघतुष्टीकृतकायुवंशः
चितिं गतोऽभूत् + + +रिवांशः ॥
सुधाकरस्यापि सुतः सुशीलो
बन्धुप्रियः शुद्धमतिर्बभूव ।
तस्यात्मजोऽभूत् कविराजसंज्ञो
विद्वद्वरोऽभूदपि राघवाख्यः ।
सुतोऽभवत् तस्य च रामभद्रो
विद्वद्वरेन्द्रः कविचन्द्रसंज्ञः ।
उदारबुद्धि+ +पुण्यकर्मा
तस्यात्मजोऽभूच्छिवनाथनामा ।
तस्यात्मजः सूक्ष्ममतेः सुशीलः
ख्यातो जगन्नाथ इति क्षितौ यः ।
तेन प्रतेने भिषजां समासात्
सद्वैद्यजानां सदसद्विचारः ।

Colophon इति श्रीजगन्नाथगुप्तकवीन्द्रकृतसद्वैद्यभावावलिः समाप्ता ।

विषयः । अम्बष्ठकुलजातानां केषाञ्चित् सद्वैद्यानां वंशावलिकथनम् । तत्र तेषां सद्-भट्टाचार्यत्वकथनञ्च । अथ दुर्विवंशकथनम् । दुर्विवंशजातस्य गणसेनतनयस्य श्रीधरसेनस्य वंशकथनम् । विष्णुसेनवंशवर्णनम् । माधवसेनवंशवर्णनम् । विनायकसेनवंशवर्णनम् । कमल-सेनवंशवर्णनम् । विकर्त्तनसेनवंशवर्णनम् । बलभद्रसेनवंशवर्णनञ्च । अथ दासवंशवर्णनम् । तत्र नारायणदास-निमदास-अरविन्ददास-जयदासानां वंशादिवर्णनञ्च । अथ त्रिपुरगुप्तवंशादि-कथनम् । कायगुप्तवंशादिवर्णनञ्च ॥ इति ।

No. 398. **सन्तानद्वादशीव्रतम् .** Substance, palm-leaf, 13 × 1½ inches. Folia, 9. Lines, 2 on a page. Extent, 50 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vidyākūṭa Tripurā, Bābu Kedāranātha Bhaṭṭācāryya. Appearance, new. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ सन्तानद्वादशीव्रतम् । तत्र प्रथमं सूर्य्यार्घ्यं दत्त्वा स्वस्तिवाचनपूर्व्वकं संकल्पं कुर्य्यात् विष्णुरोमित्यादि ।

End. इदं सन्तानकं नाम याः करिष्यन्ति भक्तितः ।
अवैधव्यन्तु सौभाग्यं लभन्ते सन्ततिं शुभाम् ॥

Colophon. इति सन्तानद्वादशीव्रतकथा समाप्ता ।

विषयः । शुभसन्तानादिलाभकारकव्रतविशेषसाधननियमादिकथनम् ।

No. 399. **सम्बन्धविवेकः .** By **भवदेवभट्टः .** Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 250 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Kātihāli, Paṇḍita Rājakṛṣṇa Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ सम्बन्धं विवेचयिष्ये । तत्र मनुः ।
असपिण्डा च या मातुरसगोत्रा च या पितुः ।
सा प्रशस्ता द्विजातीनां दारकर्म्मणि मैथुने ॥
या मातुः सपिण्डा न भवति सा दारकर्म्मणि दारत्वसम्पादके कर्म्मणि तथा मैथुने मिथुनसाध्येऽग्न्याधानादौ पुत्रोत्पत्तौ च प्रशस्तेति सम्बन्धः । इत्यादि ।

End. सर्व्वत्र प्राङ्मुखो दाता ग्रहीता च उदङ्मुखः ।
अयन्तूक्तविधिर्ज्ञाने विवाहे तु व्यतिक्रमः ॥
व्यतिक्रम इति प्रत्यङ्मुखः सम्प्रदाता ग्रहीता प्राङ्मुखः ॥ उक्तम्,—
प्राङ्मुखायाभिरूपाय वराय शुचिसन्निधौ ।
प्रत्यङ्मुखस्तु दाता वै कन्यां दद्यात् स्वलङ्कृतामिति ।

Colophon. इति भवदेवभट्टकृतः सम्बन्धविवेकः समाप्तः ॥ * ॥

विषयः । विवाहसम्बन्धविचारादिमुखेन सपिण्डादिनिरूपणम् । उद्वाहादिनिरूपणञ्च ।

No. 400. **सम्मोहनतन्त्रम् .** Substance, country-made paper, 10 × 8 inches. Folia, 44. Lines, 12 on a page. Extent, 1,800 çlokas. Character, Nâgara. Date, ? Place of deposit, Govardhana Sarāi Benares, Paṇḍita Bindhyeçvarīprasāda Dube. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः श्रीमङ्गलमूर्त्तये ।
साकारत्वं निराकारज्ञानसागररूपिणे ।
देवानां देवदेवाय तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥
देव्युवाच ।
देवदेव महादेव सर्व्वसिद्धिप्रवर्त्तक ।
त्वत्तः श्रुतं मया सर्व्वं रहस्यातिरहस्यकम् ।
इदानीं देवदेवेश रहस्यमपरं विभो ॥
शिव उवाच ।
रहस्यातिरहस्यञ्च कथं त्वयि निवेद्यताम् ।
तथापि तव भक्त्या रहस्यमपि कथ्यते ॥
काली तारा छिन्नमस्ता सुन्दरी बगला रमा ।
मातङ्गी भुवना सिद्धविद्या च भैरवी तथा ॥
धूमावती च दशमी महाविद्या दश स्मृताः ।
चण्डेश्वरी लघुश्यामा त्रिपुटादिप्रयोगतः ॥
चतुर्दश महाविद्याः शृणुष्व षोडशी शिवे ।
दश पूर्व्वाश्च संख्या सन्दुर्गाञ्च शूलिनीम् ॥
चवाकढ़ां महाविद्यां त्रैलोक्यविजयाभिधाम् ।
ताराश्रीमन्त्रपूर्वाश्च कलासंख्या प्रकीर्त्तिता ॥
महाकालमते देवी एकपञ्चाशदीरिता ।
महालक्ष्मीं समारभ्य महाकालकलात्मकम् ।
विद्यासंख्या त्वया प्रोक्ता त्रितयं पूर्व्ववत् भवेत् ॥ इत्यादि ।

End.

चत्वारिंशत्प्रभेदेन सम्प्रदायसजातयः ।
पूर्व्वक्रमेण संसाध्य दुष्टानेतान् विनाशयेत् ॥
गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं पुनः पुनः ।
रहस्यातिरहस्यञ्च रहस्यातिरहस्यकम् ।
इति संक्षेपतः प्रोक्तं किमन्यत् श्रोतुमिच्छसि ॥

Colophon. इति श्रीमदक्षोभ्यतारासम्वादे संमोहनतन्त्रे द्वितीयखण्डे ब्राह्मणादिवर्णने दशमः पटलः ।

विषयः । पीठवाणीप्रभेदेन लिपिभाषाप्रभेदेन च शाम्भवानां विंशतिभेदविद्यापीठ-निर्णयः । पुण्यनिर्णयः । गौड़ादिदेशभेदे तन्त्रादिभेदनिरूपणम् । दशमहाविद्यानिरूपणम् । यन्त्रभेदादिनिर्णयश्च ॥

No. 401. सर्व्वतोभद्रचक्रटीका. By गौरीकान्तचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 12 × 3½ inches. Folia, 5. Lines, 10 on a page. Extent, 175 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̃ṭhālpāḍā *viâ* Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, very old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्य्याय नमः ।
अथातः सम्प्रवक्ष्यामि चक्रं त्रैलोक्यदीपकम् ।
विख्यातं सर्व्वतोभद्रं सद्यः प्रत्ययकारकम् ॥
ऊर्द्ध्वगं दश विन्यस्य तीर्य्यग्रेखास्तथा दश ।
एकाशीतिपदं चक्रं जायते नात्र संशयः ॥
अकारादिस्वराः कोष्ठे ईशादि विदिशि क्रमात् ।
दक्षिमार्गेण दातव्याः षोड़शैव चतुर्भ्रमम् ॥ इत्यादि ।

End. वर्त्तमानेति द्रव्यादीनां वर्त्तमाने शून्ये शोधितषट्चक्रक्रमेण विंशत्यंशकल्पनया तद्भागो ह्रसति कृष्णपक्षे तद्भागो वर्द्धते इत्यर्थः । देशध्वंसा इत्यादि सर्व्वं सुगमम् ॥

Colophon. इति सर्व्वतोभद्रचक्रटीका गौरीकान्तचक्रवर्त्तिकृता समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । तन्त्रोक्तस्य सर्व्वतोभद्रचक्रादेर्व्याख्यानम् ।

No. 402. सापेक्षवादः. Substance, country-made paper, 11 × 2 inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 40 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Pilkhānā Vāḍḍānagara, Paṇḍita Kailāsacandra Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो दुर्गायै । समासघटकपदोपस्थाप्येन समासाघटकपदार्थस्य नान्वयः । आकाङ्क्षाविरहात् । अतएव ऋद्धस्य राजमातङ्गा इत्यादौ ऋद्धादि-पदार्थस्य राजादौ योग्यतासत्त्वेऽपि नान्वयः । यद्यपि तत्समभिव्याहार-

रूपाकाङ्क्षा सम्भवति तथापि समभिव्याहारमात्रं नाकाङ्क्षा । अपित्वन्वयबोधविशेषे पदविशेषयोः समभिव्याहारः । इत्यादि ।

End ननु कथमिदमुक्तं यावता गर्भस्थस्य कर्मणो धात्वर्थेऽभिनिवेशात् धातोरकर्मता । यथा चलं गच्छति । चलयति ॥

Colophon. सापेक्षवादः समाप्तः ।

विषयः । सापेक्षत्वेऽपि गमकत्वात् समास इति न्यायस्य स्वरूपादिविवेचनम् ।

No. 403. सारनिर्णयः. By रमाकान्तचक्रवर्त्ती. Substance, palm-leaf, 17 × 1½ inches. Folia, 30. Lines, 3 on a page. Extent, 600 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Vaidyervāzār, grāma Candrakīrtti, Paṇḍita Rajanīkānta Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning ॐ नमो गणेशाय ।

काशीशचरणाम्भोजं चतुर्वर्गफलप्रदम् ।

नत्वा वक्ष्यामि यत्नेन सूत्र बोधविनायकम् ॥

अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् । धातुभिन्नं प्रत्ययभिन्नं यदर्थवत् तत् प्रातिपदिकसंज्ञं भवति अभिधेयनिवृत्तिप्रयोजनधनेषु यद्यप्यर्थशब्दस्तथाप्यभिधेयवचनोऽर्थशब्दो गृह्यते । अभिधेये निवृत्त्यादीनामन्तर्भावात् । यत्प्रयोगे यत् प्रतीयते स तस्यार्थः । तथाचोक्तम् ।

शब्देनोच्चार्य्यमाणेन यद्वस्तु प्रतिपद्यते ।

तस्य शब्दस्य तद्वस्तु ज्ञायतामर्थसंज्ञया ॥

स चार्थश्चतुर्धा भिद्यते जातिद्रव्यगुणक्रियेति । तथाचाह ।

शब्दैरेव प्रतीयन्ते जातिद्रव्यगुणक्रियाः ।

चातुर्विध्यादमीषान्तु शब्द उक्तश्चतुर्विधः ॥

स्वार्थो जातिद्रव्यगुणक्रियास्वरूपभेदात् पञ्चविधः स्वार्थो विशेषणार्थानुसन्धाने इत्थं इत्यादि उदाहरणं विशिष्टार्थबुद्धिं प्रति विशेषणार्थस्य कारणत्वात् । तथाच । नागृहीतविशेषणा बुद्धिर्विशेष्येषूपजायते । तथाच जातौ वृक्षः जातिरेव विशेषणं प्रति निमित्तभूतं वृक्षत्वम् । नित्यमनेकव्यक्तिवृत्ति सामान्यं जातिः । गुणः सत्त्वजो धर्म्मः यथा पटस्य शुक्लो गुणः । क्रिया धात्वर्थः साध्यरूपा तथाच सिद्धं कारकं साध्या क्रिया यथा पक्तुः पाकः ।

द्रव्यं गुणाश्रयः यथा दण्डिनो दण्डः । स्वरूपमजात्यात्मकमसाधारणरूपं यथा डित्थस्य डित्थत्वम् । अर्थवदप्रत्ययधात्विति सिद्धे यत् नञ्द्वयकरणं तत् तत्पुरुषनिरासार्थम् ॥ इत्यादि ।

End. तस्यापत्यं । तस्येति षष्ठ्यन्तमनुकीर्त्त्य लुप्तपञ्चमीनिर्द्देशः । षष्ठ्यन्तादपत्येऽभिधेयेऽण् भवति । न पतति वंशो येन जातेन तदिहापत्यं प्रकृत्यर्थो विशेषणं प्रत्ययार्थो विशेष्यः उपगोरपत्यं औपगवः । एको गोत्रे । गोत्रे वंशेऽभिधेये एक एव प्रत्ययो भवति न द्वितीय इत्यर्थः एतत् सूत्राभावादौपगवस्यापत्य मित्यर्थे प्रत्ययः कथं न स्यात् । सत्यं एकेनैवापतनार्थस्य प्रतिपादितत्वात् कथमपरः प्रत्ययः । कथं गार्गायणः एवं वात्स्यायन इति एकेनापतनार्थप्रतिपादितत्वात् पुनः प्रत्ययविधानं प्रशंसार्थमापादयतीति । तेन युक्तं रागात् । रजत्यनेनेति रागः रागवाचिनः शब्दात् तेन युक्तमित्यर्थेऽण्प्रत्ययो भवति । कुसुम्भेन रक्तं कौसुम्भं वस्त्रम् । ... ... तस्य समूहे । षष्ठ्यन्तात् समूहेऽर्थेऽण्प्रत्ययो भवति । वायसानां समूहो वायसं काकमित्यादि ।

Colophon. इति मधुसूदनतर्कवागीशात्मज श्रीरमाकान्तचक्रवर्त्तिविरचिते सारनिर्णये तद्धितप्रकरणीयपरसूत्रार्थविवेचनं समाप्तम् ॥

विषयः । कलापे नाम-कारक-समास-तद्धितप्रकरणानां न सन्ति सम्यक् परिस्फुटानि सूत्राणीत्यनेनात्र सारनिर्णये पाणिन्यादिव्याकरणोक्तसूत्राणां विवेचनं कृतम् । तत्र प्रथमे नामप्रकरणम् । द्वितीये विस्तरेण कारकप्रकरणम् । तृतीये समासप्रकरणम् । चतुर्थे संक्षेपतस्तद्धितप्रकरणञ्च ॥

No. 404. सारस्वतप्रदीपः. By विद्याभूषणः. Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 47. Lines, 4 on a page, Extent, 500 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha, Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtiratṇa. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य देवदेवाय बालानां सुखहेतवे ।
सारस्वतप्रदीपोऽयं पद्यैः संरच्यते मया ॥
अकारादिहकारान्ताः सिद्धवर्णाः प्रकीर्त्तिताः ।
एतद्दुर्गादिसंज्ञाया विधानार्थमिहोदितम् ॥

आद्यन्ताभ्यामिमे याभ्या प्रत्याहारं जिघृक्षता ।
वक्ष्यमाणक्रमेणैव ते तथोक्ताः पुरातनैः ॥ इत्यादि ।

End. पुनर्णवा-चुम्नाति-श्रुतः ।
नरीकृत्येत नर्णत्ति प्रख्यानं चन्द्रगोमिना ।
हरिनाथो विप्रयूना दौर्भागिनेय इत्यपि ॥
भावयूना स एव वाक्येनेत्याकृतिगणः स्मृतः ।

Colophon. इति श्रीविद्याभूषणविहृतौ सारस्वतप्रदीपे नामविहृतिर्द्वितीयः प्रकाशः ।

विषयः । सारस्वतव्याकरणस्य टीका ।

No. 405. सिद्धान्तदीपः. Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 28. Lines, 6 on a page. Extent, 700 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Candrakānta Vidyāratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः सरस्वत्यै ॥ अथ शब्दप्रमाणं निरूप्यते । तत्र भ्रमप्रमादविप्रलिप्सारहितेन पुरुषेण प्रयुक्तं वाक्यं प्रमाणम् । तत्र भ्रमोऽतत्त्वप्रकारकं ज्ञानम् । प्रमादो ऽनवधानता । विप्रलिप्सा प्रतारणेच्छा एभिः प्रयुक्तं वाक्यन्तु न प्रमाजनकं किन्त्वप्रमाजनकमेव ॥ इत्यादि ।

End. किन्तु सर्व्वनाम्नो व्यावर्त्तकत्वाभावादारोपस्योत्कटत्वेन साध्यवसानत्वं अध्यवसानमुत्कटरूपं अनयोर्लक्षणयोः सादृश्यसम्बन्धहेतुकत्वे गौणीलक्षणाहेतुकत्वं यथा गौर्व्वाहिको गौरयमित्यत्र । सम्बन्धान्तरहेतुकत्वे तु शुद्धलक्षणात्वं यथा आयुर्घृतमायुरिदमिदमिति ॥ * ॥

Colophon. समाप्तोऽयं सिद्धान्तदीपः ॥ * ॥ श्रीदुर्गा शरणम् ।

विषयः । शब्दप्रमाणनिरूपणमुखेन शक्तिग्रहादिनिरूपणम् । शब्दबोधविशेष्यविशेषणभावकथनम् । नञर्थविचारः । एवकारव्युत्पत्तिविचारः । सति सप्तम्यर्थनिरूपणम् । क्त्वाप्रत्ययार्थविचारः । आख्यातवाच्यनिर्द्धारणवाक्यव्युत्पत्तिलक्षणादीनां निरूपणञ्च ।

No. 406. सिद्धान्तरत्नम् . (सटीकम्) By बलदेवविद्याविभूषणः. Substance, country-made paper, 12 × 4 inches. Folia, 128. Lines, 12 on a page. Extent, 3,000 çlokas. Character, Nāgara. Date, Samvat 1947. Place of deposit, Hātuā Mahārājā's Library. Appearance, fresh. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः कृष्णाय ।

वेदस्तथा स्मृतिगिरो यमचिन्त्यशक्तिं
सृष्टिस्थितिप्रलयकारणमामनन्ति ।
तं श्यामसुन्दरमविक्रियमात्ममूर्त्तिं
सर्व्वेश्वरं प्रणतिमात्रवशं भजामः ॥ इत्यादि ।

टीकायाः । श्रीगणेशाय नमः । श्रीश्यामसुन्दरो जयति । ॐ नमः पूर्णप्रमितये गोविन्दाय । यस्य श्रीनन्नामपीयूषवर्षैरासीद्विश्वं धूततापं किलैतत् । इत्यादि ।

End. आनन्दतीर्थस्तुतमच्युतं मे
चैतन्यभास्वत्प्रभयातिफुल्लम् ।
चेतोऽरविन्दप्रियतामरन्दं
पिबत्यलिः सच्छवितत्त्ववादः ॥ ३९ ॥

Colophon. इति सिद्धान्तरत्नाख्ये भाष्यपीठके पुरुषार्थनिर्णयोऽष्टमः पादः ॥ ८ ॥

टीकायाः । इति श्रीगोविन्दभाष्यपीठकटिप्पण्यामष्टमः पादो व्याख्यातः ॥ ८ ॥ लिख्यते राधामोहनव्रजवासिना मया मिते फाल्गुणमासे मासोत्तमे शुक्लपक्षे सोमवारे सम्पूर्णम् । सम्बत् ॥ १९४७ ॥

विषयः । प्रथमपादे, सुखप्राप्तिदुःखपरिहारयोर्लोकप्रवृत्तिदर्शनात् केनोपायेन तौ निष्पद्येते इत्यादि निरूपणप्रसङ्गेन, प्रकृतिपुरुषविवेकादेव त्रिविधदुःखनिवृत्तिर्भवतीति श्रुति-स्मृति पातञ्जल-गौतमादिमतैः निर्णयः । अपिच केन प्रकारेण प्रकृतिपुरुषविवेको जायत इत्यस्यापि नाना-विधविचारपूर्व्वकं स्थापनम् । अस्य च प्रथमपादस्य "परमपुरुषार्थोपायनिर्णय इति" नाम ॥ द्वितीयपादे च, भगवत्प्राप्तिविषये साक्षात् साधनीभूतयोर्ज्ञानभक्त्योरैश्वर्य्यमाधुर्य्यविषयत्वरूपेण द्वैविध्यनिर्व्वाचनम् । एवं के भक्त्या के चापि ज्ञानेन भगवन्तं प्राप्ता इत्यस्यापि विचारपूर्व्वकं निर्व्वाचनम् । भगवतश्चैश्वर्य्यादिनिरूपणञ्च । अस्य च द्वितीयपादस्य भगवदैश्वर्य्यादिनिर्णय इति नाम ॥ तृतीये च पादे, भगवान् सर्व्वेश्वरः जन्मादिविकारशून्य इत्यादीश्वरतत्त्वनिरूपणम् । तस्य च श्रुत्यादिप्रमाणप्रदर्शनपूर्व्वको विचारः । एवं नानारूपमाश्रित्य भगवान् लोकपालनाय पृथिवीमवतीर्णः सन् केन केन नाम्ना भक्तैराहूत इत्यस्यापि निर्व्वाचनम् । एव"मेको ह वै नारायण आसीन्न ब्रह्मा न च शङ्कर" इत्यादिश्रुतिमाश्रित्य विष्णुपरमत्वसिद्धिश्च । अस्य च तृतीय-पादस्य विष्णुपारम्यनिर्णय इति नाम ॥ चतुर्थे च पादे, ब्राह्मणो हि भगवतो मुखं, बाहुश्च क्षत्रियः, वैश्यो ह्यूरू, पादद्वयाच्च शूद्राः समजायन्त इत्यादिकथनम् । स एव भगवान् विष्णुः समस्तस्यास्य जगतः सृष्टिपालने संहारञ्च करोतीत्यादीनां श्रुत्यादिप्रमाणप्रदर्शनेन निरूपणम् । परब्रह्मणोऽपि सगुणत्वनिर्गुणत्वनिर्व्वाचनं कृत्वा वेदस्य नित्यत्वस्थापनञ्च । अस्य च चतुर्थपादस्य

"विष्णोः सर्व्ववेदवेद्यत्वनिर्णय इति" नाम॥ पञ्चमपादे तु, जीवात्मनोऽज्ञानादेव प्रपञ्चस्तस्य च प्रपञ्चस्य अद्वैतज्ञाननिवर्त्तनीयत्वमित्यादीनां विचारः। एवं द्वैतमतस्य प्रतिषेधादिविचार-पूर्व्वकाद्वैतज्ञानोपायनिर्णयश्च। अस्य च पादस्य "केवलाद्वैतनिरास" इति नाम। षष्ठपादे च, जीवात्मा हि सगुणत्वदशायामेव समस्तानि कर्म्मफलानि भुनक्ति। मोक्षे तु जाते जीवात्मनि गुणसंसर्गाभावात् अनन्तानन्दब्रह्मभावप्राप्तिर्भवति। इत्यादीनां विचारमुखेन वेदादिप्रमाण-प्रदर्शनम्। एवं निराकारपक्षीयश्रुत्यादीनामन्यविषयव्याख्यया स्वपक्षोपयोगित्वस्थापनं प्रकारान्तरेण केवलाद्वैतनिरूपणञ्च। अस्य च पादस्य विधान्तरेण केवलाद्वैतनिरास इति नाम॥ सप्तमा-ष्टमयोस्तु पादयोः, पुरुषार्थनिर्णय एव विषयः॥ बलदेवविद्याविभूषणनामा कश्चिद्विपश्चिद्ब्रह्म-सूत्रेषु गोविन्दभाष्याभिधानं विवरणं निर्म्माय बहुलविषयत्वात् तस्य दीर्घाकारत्वं विचिन्त्य तदुपवेशाय सूक्ष्मपीठं निर्म्मातुमिच्छुः स एव सिद्धान्तरत्नाख्यं पीठकं निर्म्ममे इत्यस्य विशेष-विवरणमिति।

No. 407. सिद्धान्तरत्नाङ्कुरः. By शिवरामः. Substance, palm-leaf, 17×1 inches. Folia, 161. Lines, 3 on a page. Extent, 3,500 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Thānā Rāṇīnagara, grāma Kuṇḍā, Paṇḍita Rāmacaraṇa Nyāyālaṃkāra. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. नमो गुरवे।

प्रणम्य सर्व्वज्ञपदारविन्दं
गुरुञ्च यत्नाच्छिवरामधीरः।
कातन्त्रशेषाब्धिषु सन्निगूढ़ं
सिद्धान्तरत्नाङ्कुरमातनोति॥
क ममाणीयसी बुद्धिः श्रीपतेर्वचनं क वा।
तथाप्यत्र प्रवृत्तस्य कारणं शङ्करस्मृतिः॥
गोपीनाथादिविदुषां निबन्धाः सन्ति यद्यपि।
तथापि मन्दबुद्धीनां बोधनाय ममोद्यमः॥

ग्रन्थारम्भे विघ्नविघाताय कृतं हरिनमस्कारं शिष्यशिक्षार्थमादौ निबध्नाति संसारेति। अस्यार्थः। हरिं नत्वा कातन्त्रपरिशिष्टं ब्रूम इत्यन्वयः। कातन्त्रशब्दः कौमारव्याकरणे रूढ़ः। परिशिष्यते यत् तत्परिशिष्टम्। इष्ट्या-ख्यानादिकार्य्यम्। कातन्त्रस्य परिशिष्टमिति अवयवावयविसम्बन्धे षष्ठ्याः

समासः । कातन्त्रावयवभूतं परिशिष्टमित्यर्थः । यद्यपि तत्तत्प्रयोगेषु इड्डा-गमादयः सिद्धा एव तथापि प्रकृतिप्रत्ययादिभिः प्रतिपदं नोक्तमिति सूत्रादिना निरूप्यन्ते इति न दोषः । इत्यादि ।

End. अथ परे धनविहिते द्वितीयादयः कृदाख्यातसमासादिभिरविहिते प्रथमेत्युक्तम् । भवन्मते तदभावात् प्रथमा न प्राप्नोतीति परिशिष्यतामित्याह । नापीति । असिद्धेषु व्युत्पत्तिशून्येषु साधनानि उपाया युज्यन्ते न कदाचिन्निष्पन्नेषु इति भावः ॥ यथा दृष्टं तथा लिखितमिति ।

Colophon. (आदर्शेऽस्मिन् परिसमाप्तिसूचकं वाक्यं नोपलभ्यते)

विषयः । श्रीपतिदत्तकृतकातन्त्रपरिशिष्टस्य व्याख्यानम् ।

No. 408. सुपद्ममकरन्दः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 23. Lines, 7 on a page. Extent, 600 çlokas, Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā *viâ* Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. अधातुविभक्त्यर्थवदित्यादि । शुवादयो धातवो विभक्तयः सुप्तिङश्च । प्रश्चोयानान्तु सुपस्त्वतिदेशः सर्व्वनामकार्य्यं प्रत्येव । इह धातुश्च विभक्तिश्च इति समाहारद्वन्द्वगर्भो नञ्तत्पुरुषो बहुव्रीहिर्वा न पुनर्धातोर्विभक्तिरिति षष्ठीतत्पुरुषः । इत्यादि ।

End. नक्षत्राधिकरणे तृतीयासप्तम्यौ भवतः । पुष्येणेति । पुष्येण युक्तः कालः । युक्तः कालो नक्षत्रादित्यण् । लुबविशेषे तस्यैवाणो लुप् । एवं मघासु कृतनिर्व्वापः पितृभ्यो मां व्यसर्ज्जयदिति भट्टिः लुबिति किं मघासु ग्रहः । नक्षत्रेति किं पञ्चालेषु वसति ॥ * ॥

Colophon. इति सुपद्ममकरन्दे षष्ठो विन्दुः ॥

विषयः । सुपद्मव्याकरणस्य विभक्तिप्रकरणस्य टीका ।

No. 409. सुबन्तदुर्घटः. Substance, country-made paper, 13×2½ inches. Folia, 17. Lines, 9 on a page. Extent, 450 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vãkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीरामः । सर्व्वविषयव्यापकत्वात् सन्धिपादे तु षादिप्रकरणे चिन्नार्थस्येति सूत्रं विधीयताम् । अत्र च लुक् सुपोऽव्ययादि क्रियतां तथा च करण-प्रुडिः स्यात् नामधातुत्वेन सुपोऽव्ययादिति चेन्न सन्धिपादविहितस्यानित्य-त्वाच्च पौर्व्वापर्य्यसम्बन्धविहितत्वाच्च इति केचित् । तदसत् इह्यादेर्नित्य-दर्शनात् । इत्यादि ।

End. ननु औदित्यकृत्वा ओदिति कथं न कृतं नकारस्य ओकारे एजेचोऽता इत्यनेनापि तत्सिद्धेः ॥ उ । असुप्रसोर्लुकि पदान्तमकारलुकि च अकारस्य औत्स्यादिति सन्देहः स्यात् । असुप्रसोर्लुगित्यस्य पूर्व्वानुवादित्वात् दुरादौ लोपात् ॥
न यक्ता टीक्यते ग्रन्थमूलं बालावम्बते ।
उदिते सन्मतौ भानौ द्योततेति परं + + ॥ ० ॥ (?)

Colophon. इति सुवन्तस्य दुर्घटः समाप्तः ॥ ॐ नमः शिवाय ॥

विषय: । सुवन्तपादस्य व्याख्यानम् ।

No. 410. सुरतदीपिका. Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 5. Lines, 9 on a page. Extent, 150 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha Yaçodala, Paṇḍita Kālicandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणपतये । एतासामेव मधुना रतिरञ्जितानां वामानां चतस्रो वयोदशा बोद्धव्याः उक्तञ्च रतिरहस्ये । इत्यादि ।

End. एभिर्हि बन्धनोपायैर्यः कामयति कामिनीम् ।
तस्य तुष्टा भवेन्नारी स्वात्मानञ्च समर्पयेत् ॥

Colophon. इति सुरतदीपिकायां चतुर्थाध्यायः ॥ ० ॥

विषय: । नारीणां दशावस्थादिनिरूपणमुखेन तासां रमणोपायादिनिरूपणम् ।

No. 411. सूर्य्यशतकम्. By मयूरशर्म्मा. Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 200 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā *viá* Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्य्याय ।

जम्भारातीभकुम्भोद्भवमिव दधतः सान्द्रसिन्दूररेणुं
रक्ताः सक्तैरिवौघैरुदयगिरितटीधातुधाराद्रवस्य ।
आयान्त्या तुल्यकालं कमलवनरुचे वारुणा वो विभूत्यै
भूयासुर्भासयन्तो भुवनमभिनवा भानवो भानवीयाः ॥ इत्यादि ।

End. देवः किं वान्धवः स्यात् प्रियसुहृदथवाचार्य्य आहोखिदार्य्यो
रक्षा रक्षुर्न्न दीपो गुरुरुत जनको जीवितं वीजमोजः ।
एवं निर्णीयते यः क इति च जगतां सर्व्वदा सर्व्वदासौ
सर्व्वाकारोपकारी दिशतु दशशताभीषुकेयन्निरतम्वः ॥ (?)

Colophon. इति श्रीमयूरशर्म्मकृतं सूर्य्यशतकं समाप्तम् ।

विषयः । श्रीसूर्य्यदेवस्य स्तवः ।

No. 412. सूर्य्यशतकस्तोत्रटीका. By जगन्नाथशर्म्मा:. Substance, country-made paper, 12×1 inches. Folia, 28. Lines, 4 on a page. Extent, 600 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ḍhākā, Paṇḍita Candrakānta Nyāyālaṇkāra. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ गणेशाय नमः ।

यस्मिन्नस्तमिते यतः सुवनुते(?)ऽप्युद्गच्छतीदं जग-
ज्जुष्टं दृष्टविशिष्टहृष्टजनताभिः सर्व्वदायं भवेत् ।
रात्रौ रात्रिकरप्रभानिकरतोऽह्नःपद्मशोभाकरः
पद्मिन्या विरही प्रभाकरकरप्रोल्लाह + + + भजे ॥
यं नत्वा त्वजरं वपुः सुरगणाः संप्रापुरेनःकुलै-
र्मुक्ता मुक्तिविरोधिभिर्मुनिगणाः संस्तूय दिव्यैः स्तवैः ।
तं नत्वा कवितायसूर्य्यशतकस्तोत्रस्य टीका जग-
न्नाथेनैव सुतन्यते हितकरी हेलिस्व विद्वत्प्रिया ॥

पुरा किल शरचन्द्रखण्डमण्डितकपालकपालितारकब्रह्मदानवारितचेत्रचीण-कलेवरो वाराणस्यामशेषशास्त्रविचारसङ्गमवेदवेदान्तादिविद्याविस्तवेतन-ग्रहीकृतान्तेवासिभटजिताशेषब्रह्माण्डभाण्डोदर + + मुण्डमण्डनविद्वद्-गणवैरी रीतित्रयान्वितकवितात्याजितकविराजराजिकाव्यसुजातगर्व्व स्तपः-खर्व्वीकृताशेषतपोधनो महामहोपाध्यायः श्रीमन्मयूरभट्टः पूर्व्वजन्मदुरदृष्ट-

हेतुकगलितकुष्ठजुष्टो ग + + + त्तमो वान्धवस्कन्धावलम्बी भगवत्सूर्य्य-
मन्दिरमङ्कीर्णद्वारावलम्बनाशक्तस्तत्पश्चादुपविष्टः पूर्व्वजन्मदुरदृष्टदृष्टकुष्ठरोगा-
पनोदनेभुर्वान्धवाशीर्व्वादव्याजेन रश्मिराजिरथमण्डल × × × मेव भग-
वन्तं स्तौति जम्भारातीभेति। अस्यार्थः। भानवीयाः सूर्य्यसम्बन्धिनो
भानवो रश्मयः वो युष्माकं विभूत्यै विशेषसम्पत्तये भूयासुरित्यन्वयः। इत्यादि।

End. कौस्तुभपारिजातचन्द्रामृतप्रभृतयो न वान्धवा भ्रातरः पाणौ हस्ते पद्मं नच
नरकरिपोर्विष्णोरुरःस्थली वक्षःस्थलं वासवेश्म वसति + + + + + +
+ वा आदधाना धारयन्ती ॥ ४१ ॥

Colophon. इति श्रीजगन्नाथशर्म्मविरचित-श्रीसूर्य्यशतकस्तोत्रटीकायां रश्मिवर्णनं समाप्तं ॥

विषयः। मयूरभट्टकृतसूर्य्यशतकाभिधानस्तोत्रस्य रश्मिवर्णनान्तं व्याख्यानम् ॥

No 413. स्तवमाला. By रघुनाथगोस्वामी. Substance, country-made paper, 12 × 4 inches. Folia, 44. Lines, 10 on a page. Extent, 1,400 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vãkuḍâ Kuckol, Bābu Yogīndranātha Simha Deva. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीश्रीकृष्णचैतन्यचन्द्रो जयति ॥
गतिं दृष्ट्वा यस्य प्रमदगजवर्य्येऽखिलजना
मुखञ्च श्रीचन्द्रोपरि दधति थुत्कारनिवहम्।
स्वकान्त्या यः स्वर्णाचलमधरयेच्छ्रीधु च वच-
स्तरङ्गैर्गौराङ्गो हृदय उदयन्मां मदयति ॥
अलङ्कृत्यात्मानं नवविविधरत्नैरिव वल-
द्विवर्णत्वस्तम्भास्फुटवचनकम्पाश्रुपुलकैः।
हसन् खिद्यन् नृत्यन्निति गिरिपतेर्निर्भरमुदा
पुरः श्रीगौराङ्ग इति ... ... ॥ इत्यादि ॥

End. यत्पादाम्बुजयुग्मविच्युतरजःसेवाप्रभावादहं
गान्धर्व्वागिरधौ गिरीन्द्रनिकटे कष्टोऽपि नित्यं वसन्।
तत्प्राणो गणपालितो जितसुधाराधामुकुन्दाभिधाः
उद्गायामि श्रृणोमि मां पुनरसौ श्रीमान् स कृपोऽवतु ॥

Colophon. इति श्रीमद्रघुनाथदासगोस्वामिना विरचिता स्तवमाला समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । गौराङ्गस्तवः । गोवर्द्धनस्तवः । व्रजविलासस्तवः । राधाष्टकं । नवाष्टकं । मुकुन्दाष्टकं । चैतन्यचन्द्राष्टकञ्च ।

No. 414. स्मरणमङ्गलैकादशकम् . By रूपगोस्वामी . Substance, yellow paper, 13 × 3½ inches. Folia, 6. Lines, 2½ on a page. Extent, 35 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place, of deposit, Āgaḍtalā Vṛddhanagara, Paṇḍita Mīneçvara Sārvvabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीराधाकृष्णाभ्यां नमः ।
श्रीराधाप्राणबन्धोश्चरणकमलयोः केशशेषाद्यगम्या
या साध्या प्रेमसेवा व्रजचरितपरै गाढ़लौल्यैरलभ्या ।
सा स्यात् प्राप्ता मया तां प्रथयितुमधुना मानसीमस्य सेवां
भाव्यां रागाध्वपान्थव्रजमनुचरितं नैत्यिकं तस्य नौमि ॥ इत्यादि ।

End. ताम्बूलैर्गन्धमाल्यै र्व्यजनहिमपयः-पादसम्बाहनाद्यैः
प्रेम्णा संसेव्यमानौ प्रणयिसहचरीसञ्चयेनाप्तशातौ । (?)
वाक्कायान्तेरिताभिर्निभृतरतिरसैः कुञ्जसुप्तालिसङ्घौ
राधाकृष्णौ निशायां सुकुसुमशयने प्राप्तनिद्रौ स्मरामि ॥

Colophon. इति श्रीमद्रूपगोस्वामिना विरचितं श्रीराधाकृष्णयोरष्टकालिकस्लोकावलि-स्मरणमङ्गलं समाप्तम् ॥

विषयः । श्रीराधाकृष्णयोर्निशान्ताद्यष्टकालिकविहरणरूपमङ्गलस्मरणम् ॥

No. 415. स्मृतितत्त्वविनिर्णयः . By रामभद्रः . Substance, country-made paper, 15½ × 3 inches. Folia, 163. Lines, 7 on a page, Extent, 4,000 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Sākhuyāri Kulapura, Paṇḍita Vrajakānta Smṛtipañcānana. Appearance, fresh. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो दुर्गायै ।
विलोक्य बहुशास्त्राणि रामभद्रकृती स्मृतीः ।
विदधाति यथैकत्र स्मृतितत्त्वविनिर्णयम् ॥
प्रायशः सङ्कल्पानामेव कर्म्मणामारम्भकत्वादादौ स एव निरूप्यते । इत्यादि ।

End. शूद्रस्य मार्कण्डपुराणमिति यदुक्तं तदापद्विषयवलाद्भोजनविषयम् । आमान्न-
विषयं वेति शूलपाणिः ॥ ० ॥ श्रीः ॥

विषयः । नित्यनैमित्तिककर्म्मादीनां व्यवस्थादिः ।

No. 416 स्मृतिसंक्षेपः. By नरोत्तमः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 14. Lines, 6 on a page. Extent, 1,100 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Nahātā, Paṇḍita Haracandra Vedāntavāgīça. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमस्तारायै ।

अज्ञानतिमिरध्वंसि संसारार्णवतारकम् ।
मुक्तिप्रदं पदं यस्य नत्वा संगृह्यते मया ॥
चूर्णकेन सुबोधेन नरोत्तमद्विजेन वै ।
कथ्यते स्मृतिसंक्षेपं गृह्णन्तु द्विजसत्तमाः ॥
अथाशौचसंक्षेपः । इत्यादि ।

End. अथ षोड़शदानम् ।

भूम्यासनं जलं वस्त्रं प्रदीपोऽन्नं ततः परम् ।
ताम्बूलं छत्रगन्धश्च माल्यं फलमतःपरम् ।
शय्या च पादुका गावः काञ्चनं रजतन्तथा ॥ * ॥

Colophon. श्रीकालीपदे मम मतिरास्ताम् ॥ ० ॥

विषयः । अशौचादिनिरूपणमुखेन सद्यमरणव्यवस्था मुमुर्षुकृत्यादिनिरूपणम् । तथा षोड़शदानादिनिरूपणञ्च ।

No. 417. स्मृतिसर्व्वस्वम् . By नारायणः . Substance, country-made paper, 15×3 inches. Folia, 194. Lines, 7 on a page. Extent, 5,000 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1754. Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. श्री गणेशाय नमः ।

सर्व्वकर्म्मनिमित्तस्य मासस्यादौ निरूपणम् ।
चान्द्र-सौर-सावन-नाक्षत्रिकाश्चतुर्विधाः ॥

तत्र शुक्लप्रतिपदादिदर्शान्तो मुख्यश्चान्द्रः। कृष्णप्रतिपदादिपूर्णिमान्तो गौणः। यत्तिथ्यादि तत्तिथ्यन्तोऽन्यश्च। यथा कृष्णद्वितीयादिकृष्णद्वितीयान्तः। किन्त्वत्र पूर्व्वतिथिं त्यक्त्वा गणना अतस्त्रिंशत्तिथ्यात्मकः स्यात्। तेन यदि शुक्ला पञ्चमी क्षततिथिस्तदा तां त्यक्त्वा शुक्लषष्ठीमादाय गणनया परशुक्लपञ्चमीपर्य्यन्तो मासस्तत्र प्रथममासिकः स्यादेवम्। इत्यादि।

End. दिवा सन्ध्यायाञ्च नैव स्त्रीगमनम्। ततो मृज्जलाभ्यां शौचं मूत्रवत् कृत्वा स्नायादृतौ तु न स्नानम्। नार्य्यास्तु न स्नानम्। मैथुनात् परं शौचात् पूर्व्वं मलमूत्रोत्सर्गो न करणीयः। उपवासं कृत्वा पराह्णे पुष्यर्क्षे श्वेतपुष्पायाः कण्टकारिकाया मूलमुत्पाट्य ऋतुस्नातायाश्च चतुर्थेऽहनि प्राक्शिरः संविष्टाया दक्षिणनासापुटे निशि उदकेन पिष्ट्वा दक्षिणाङ्गुष्ठानामिकाभ्यां गृहीत्वा पतिः।

ॐ औषधीस्त्रायमाणा सहमाना सरस्वती।
अस्याहं बृहत्याः पुत्रः पितुरिव नाम जनयेत्॥

इति मन्त्रं पठित्वा नस्यं दद्यादिति स सुपुत्रं जनयतीति। परञ्च पिप्पलीमरीचार्द्रकनागकेशरचूर्णमाज्यमिश्रितं चिरं भुञ्जीतेति॥ रतिसम्बन्धिरात्रिवासः परिधाय वैधकर्म्म न करणीयमिति शिवम्॥ *॥

गुरूणां पादपद्मानां कृपया समुपार्ज्जितम्।
नारायणीयं सर्व्वस्वं पुत्रपौत्रेषु तिष्ठतु॥

धीरा धीरवराः सुनिर्म्मलधियो वेदाविदाम्नानदाः (?)
काव्यव्याकरणाद्यशास्त्रनिपुणा विद्याकराः सत्वराः।
पुस्तीयं सुकृता मया मितधियाश्चार्थे भ्रमाद्विद्यते-
ऽस्यां दुष्यं परिचिन्त्य चेदिति वदेत्तद्दूषणीयं तदा॥ *॥

Colophon. इति स्मृतिसर्व्वस्वं समाप्तम्॥ *॥ शकाब्दाः १७५४॥ ॐ रामः शरणम्।

विषयः। मासादिनिरूपणम्। मलमासे कर्त्तव्याकर्त्तव्यादिनिरूपणम्। अद्भुतादिनिरूपणम्। एकादशीद्वादश्यादितिथिकर्म्मव्यवस्थादिः। अष्टकामघात्रयोदश्यादिव्यवस्था। आसन्नमृत्युकृत्यान्त्येष्टिक्रियादिनिरूपणम्। श्राद्धादिनिरूपणम्। अशौचादिव्यवस्था। द्रव्यशुद्ध्यादिनिरूपणम्। प्रायश्चित्तादिनिरूपणम्। विवाहादितिथिनक्षत्रादिनिरूपणम्। गण्डादियोगनिरूपणम्। विवाहादिनिरूपणम्। दशफलादिनिरूपणम्। अरिप्रध्वंसादियोगनिरूपणम्। दायभागव्यवस्थादिः। आह्निकादिनिरूपणम्। तर्पणादिनिरूपणम्। ऋतुभिगमनादिनिरूपणञ्चेति।

No. 418. स्वप्रकाशरहस्यम्. Substance, country made paper, 17½ × 3 inches. Folia, 12. Lines, 7 on a page. Extent, 500 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Pharidpura, Parganā Idilpura, Post Office Pālaŋga grāma, Dhānukā, Paṇḍita Rajanīkānta Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः सरस्वत्यै । प्रभाकरस्त्वेवमाह । ज्ञानं नानुव्यवसायग्राह्यं परन्तु स्वयमेव स्वस्वेयमात्मानञ्च गृह्लाति एवञ्च घटजात्याद्याकारकव्यवसाय एव घटमहं जानामीत्याकारकः तस्य च मितिमात्रं ...... प्रत्यक्षरूपता घटादिरूपमेयांशे च क्वचित् प्रत्यक्षरूपता क्वचिच्चानुमित्यादिरूपता । अथैव-मांशिकतया प्रत्यक्षत्वादीनां जातित्वानुपपत्तिरिति चेदिष्टमेवैतत् गुणगत-जातिमनङ्गीकुर्व्वतामस्माकं । ननु तर्हि किमिदमंशे प्रत्यक्षत्वं न तावत् तद्-इन्द्रियसन्निकर्षजन्यत्वं तन्मते ज्ञाननिष्ठेन्द्रियसन्निकर्षस्य ज्ञानग्रहाजनक-त्वात् ज्ञानांशे प्रत्यक्षत्वानुपपत्तेः नापि तद्विषयकज्ञानाजन्यत्वं ज्ञानानु-मित्यादीनां ज्ञानविषयकपरामर्शजन्यतया ज्ञानांशे प्रत्यक्षरूपतानुपपत्तेः । न चेष्टापत्तिः मितिमात्रप्रकाशे सर्व्वमेव प्रत्यक्षमित्यादिग्रन्थविरोधात् । यत्र तत्वानुमेयज्ञानांशे प्रत्यक्षात्मकत्वं नोपपद्यत एव परन्तु स्वात्मकज्ञानांश एव तत्र नानुपपद्यं स्वस्य स्वविषयकज्ञानाजन्यत्वात् न च यत्र स्वविषयकपरा-मर्शात् स्वविशेष्यकानुमितिः तत्र का गतिरिति वाच्यं सामान्यलक्षणायाः प्रत्यासत्तित्वं मन्यमानानामस्माकं स्वपूर्व्वविषयकज्ञानस्यैवासम्भवात् ॥ इत्यादि ॥

End. अतो न्यायनये घटज्ञानवानहमित्यादिशब्दबोधे योग्यताज्ञानहेतुताकल्पना-धिक्यात् गौरवं स्वप्रकाशमते घटादिरूपपदार्थोपस्थितिरेव योग्यताज्ञाना-त्मिका तथैवात्मादिरूपैकपदार्थताहशज्ञानादिरूपापरपदार्थवत्त्वरूपयोग्यताया नियमतोऽवगाहनात् । अतः पदार्थोपस्थितिहेतुतयै वा निर्व्वाहेण न तत्र योग्यताज्ञानस्य हेतुत्वान्तरकल्पनमित्येतदपि हेयमेव नैयायिकमते दर्शित-वक्तलाघवेन तादृशाल्पगौरवस्याकिञ्चित्करत्वादिति ॥

Colophon. इति स्वप्रकाशरहस्यम् ॥

विषयः । प्रमात्वं स्वतो ग्राह्यमिति केचिद्वदन्ति गुरूणां मते ज्ञानस्य स्वप्रकाशकत्वात् सत् ज्ञानप्रामाण्यं तेनैव गृह्यते भट्टानां मते ज्ञानमतीन्द्रियं मुरारिमिश्राणां मते अनुव्यवसायेन ज्ञानस्य प्रामाण्यं गृह्यते इत्यादिविप्रतिपत्तिनिरासः ।

No. 419. स्वर्गसाधनम् . By रघुनन्दनभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 18 × 5 inches. Folia, 48. Lines, 7 on a page. Extent, 1,200 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Mahāmahopādhyāyā Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

क्रियाधिकारिणो वाच्यास्तथा चान्त्येष्टिपद्धतिः ।
अशौचनिर्णयोऽशौचद्वितीयाद्धक्रियापि च ॥
दानक्रिया वृषोत्सर्गं चाद्यश्राद्धादि षोड़श ।
प्रतिसंवत्सरश्राद्धं तथा पार्व्वणतीर्थकम् ॥
विशेषोऽपरपक्षस्याप्यमावास्यां व्रतस्य च ।
उच्यते चात्र संक्षेपात् रघुनन्दनशर्म्मणा ॥ अथाधिकारिणः । इत्यादि ॥

End. संक्रान्त्यां निशि सप्तम्यां रविशुक्रदिने तथा ।
श्राद्धे जन्मदिने चैव न कुर्य्यात् तिलतर्पणम् ॥
प्रतिप्रसवमाह ।
अयने विषुवे चैव संक्रान्त्यां ग्रहणेषु च ।
उपाकर्म्मवृषोत्सर्गे युगादौ व्रतवासरे ॥
रविशुक्रदिने चैव न दुष्येत् तिलतर्पणम् । तीर्थेऽपि न दोषः ।
तीर्थमात्रे तु कर्त्तव्यं तर्पणं सतिलोदकैः ।
अन्यथा कारयेत् यस्तु स विष्ठायां कृमिर्भवेत् ॥
आब्रह्म स्तम्बपर्य्यन्तं जगत् तृप्यत्विति क्रमात् ।
अञ्जलित्रितयं दद्यादिति संक्षेपतर्पणम् ॥

Colophon. इति रघुनन्दनभट्टाचार्य्यकृतः स्वर्गसाधनाख्यो ग्रन्थः सम्पूर्णः ॥०॥

विषयः । क्रियाधिकार्य्यन्त्येष्टिपद्धत्यादिक्रियानिचयानां संक्षेपेण निरूपणम् ।

No. 420. हंसदूतटीका . By नृसिंहः . Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 17. Lines, 13 on a page. Extent, 650 çlokas. Character, Bengali. Date, ?. Place of deposit, District Vā̃kuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीकृष्णाय ।

योगीन्द्रैः शुकनारदप्रभृतिभिर्ध्यानैर्यं भावितं
सानन्दं विधिशङ्करामरगणैर्वन्द्यं सदाभीष्टदम् ।
श्रीराधाललितादिभिः सुललितैर्भावैर्मुदाराधितं
श्रीगोविन्दपदारविन्दमधुभक्तान्दाय वन्दामहे ॥
वन्दे सनातनं नित्यं रूपञ्च स्वामिनं परम् ।
यो × × हंसदूताख्यं कृतं काव्यं मुदावहम् ॥
ध्यात्वा श्रीरूपचरणं मूढ़धीरप्यहो सदा ।
तद्व्याख्यानं वितनुते श्रीनृसिंहो यथामति ॥
किन्तु मर्षय चापल्यं मम मूढ़स्य सूरयः ।
बालकानां सुबोधार्थं व्याख्यानं क्रियते मया ॥
यदत्र न्यूनमधिकं विरुद्धार्थञ्च यद्भवेत् ।
तत्क्षन्तुं पण्डितैः शोध्यं शिरस्येष कृतोऽञ्जलिः ॥

अथ परमभागवतः कविकुलधुरीणः श्रीरूपगोस्वामी अनवरतश्रीकृष्णचरितनिमग्नचित्तोऽपि काव्योपदेशेन हंसदूताख्यं प्रबन्धमारभ्य इष्टदेवतास्मरणरूपं मङ्गलमाचरति । दुकूलमित्यादि । कोऽपि अनिर्वचनीयः पदार्थः मे मम हृदि मनसि स्फुरतु आविर्भावं करोतु प्रार्थनायां लोट् । इत्यादि ।

End. अच्छिन्नत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । श्रीरूपगोस्वामिप्रणीतस्य हंसदूताख्यकाव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 421. हरिकेलिकलावती. By कविकेशरी. Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 14. Lines, 5 on a page. Extent, 300 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Vaidyervāzār grāma, Kṛṣṇapurā, Paṇḍita Kālikṛṣṇa Vidyāvinoda. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीकृष्णाय । ॐ नमः श्रीराधायै ।

प्रणिपत्य हरिं चरणाम्बुजभवप्रमुखामरकोटिनुताङ्घ्रियुगम् ।
हरिकेलिमहं कलयामि गुरोश्चरणाम्बुजचुम्बिमनोमधुपः ॥

अथ बाहुजकैतवजातमहासुरसैनिकभारविषण्णतरा ।
धृतधेनुतनूररविन्दभुवोऽगमदन्तिकमश्रुमुखी वसुधा ॥
अधिगम्य तदीरितमाधिकरं सुरसिद्धमुनिप्रकरेण युतः ।
स च दुग्धपयोनिधितीरगतः प्रणिपत्य निवेदितवान् हरये ॥
प्रणयाच्च विधेरवनेश्च गुचः सुतताच्च यदोः परमः पुमान् ।
सहसावततार निहन्तुमरीन् वसुदेवगृहे सह लाङ्गलिना ॥
भगवान् सरूपी व्रजवासिगणे प्रतिपद्य स नन्दगृहं हलिना ।
बहुलोदितमङ्गलकेलिकुलैरथ गोकुलदेशमलङ्कृतवान् ॥
अवतंसितपुष्पितपल्लवकं यमुनातटिनीपतले मिलितम् ।
समवेक्ष्य ततो हचिरेति सखी ललितोक्ति... मवदत् ॥ इत्यादि ॥

End.

इति कंसरूपं विनिहत्य रणोन्मदलाङ्गलिघातितबन्धुगणम् ।
पितरौ च ववन्द ननन्द यदूनथ नन्दमुखान् विससर्ज च सः ॥
उपमुग्रपदोत्तरसेनमसौ कृतवान् मथितारिपदे भगवान् ।
विजहार च तत्र पुरे रमणीरमणीयमहोत्सवरङ्गपरः ॥
इति ... धरणेरवतीर्य्य धुरं जगदेकधुरन्धर एष हरिः ।
... ... ॥
चरितस्य हरेरिदमेव परं शुकदेवमुखोदितमाधिहरम् ।
अधिगम्य महामुनिभागवताङ्कथितं शृणुत प्रणतेन मया ॥
इति × लघुचिन्तनजातशतोत्तरविंशतितोटकबन्धपदा ।
कविकेशरिणा हरिभक्तिमता हरिकेलिकलावतिका रचिता ॥

Colophon. इति हरिकेलिकलावत्यां कंसवधो नाम पञ्चमः सर्गः ॥

विषयः । अस्ति चास्मिन्नतिमञ्जुले पञ्चसर्गात्मके खण्डकाव्ये तत्रभवतो भगवतः श्रीहरेश्चरितवर्णनम् । तत्र प्रथमसर्गे,– गोपवेशधरस्य गोष्ठं गतस्य भगवतो दर्शनाय रुचिरानङ्गवतीप्रभृतीनां गोपरमणीनां संवादः । द्वितीयसर्गे,– गोष्ठस्थितेन भगवता गोविन्देन समं गोपीनां समागमवर्णनम् । तृतीयसर्गे,– रासविहारवर्णनम् । चतुर्थसर्गे,– भगवतः कंसपुरदर्शनम् । पञ्चमसर्गे,– कंसवधश्चेति ॥

No. 422. **हरिनामार्थतत्त्वम्** . By **दासगोस्वामी** . Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 4 Lines, 8 on a page. Extent, 65 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgartalā Vṛddhanagara, Tripurā, Paṇḍita Mineçvara Sārvvabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. अथ महामन्त्रः ।
लोकानामुद्धरणार्थं हरिनाम प्रकाशयेत् ।
यस्माद्विमुच्यते लोको महापापं कलौ युगे ॥
हरेकृष्णपदद्वन्द्वं ... ... इत्यादि ।

End. हकारश्चात्मना ख्याता रे महामाङ्करेण च ।
हकारे महत्ता देवी रेकारे च सुमेधसः ॥
... ... ।
हरिनामानुसेविनां कृष्णकोट्यान्तु संस्थितिः ॥

Colophon. इति श्रीदासगोस्वामिना विरचितं हरिनामार्थतत्त्वम् ॥

विषयः । "हरे हरे" इति नाम्नो नानाप्रकारेण व्याख्यानम् ।

Addenda to No. 360.

(शिवताण्डवटीकायाः) ।

ननु पुराणन्यायमीमांसाधर्म्मशास्त्रागमिश्रिताः ।
वेदाः स्थानानि विद्यानां धर्म्मस्य च चतुर्दशेति ॥
स्मृत्युक्तचतुर्दशविद्यास्थानबहिर्भूतत्वात् तन्त्रमार्गस्य तदन्तर्गतशिवताण्डव-तन्त्रस्यापि तथात्वात्तदन्तर्गतान्यङ्गयन्त्राण्यपि मन्त्रमूलाभावान्न व्याख्येयानि । ननु ज्योतिषिकाणां ग्रहणमिव कौलिकानामपि निग्रहानुग्रहादिकं प्रत्यक्षं फलमस्तीति श्रुतिमूलकत्वेऽनुपपन्नं सत् तन्त्रशास्त्रस्य श्रुतिमूलत्वं द्रढयति । तथा मन्वादिस्मृतीनामिव तन्त्राणामपि वेदमूलत्वं कृत्वा युक्तं व्याख्येयत्वमिति चेन्न । भावमन्त्राणामपि प्रत्यक्षफलत्वेन श्रुतिमूलकत्वापत्तेः । न चेष्टापत्तिः गावी गोण्यादिभाषाणामसाधुत्वापभ्रंशरूपत्वात् । अपभ्रंशरूपवर्णस्य वेदमूलता ।

मन्त्रो हीनः स्वरतो वर्णतो वा
मिथ्याप्रयुक्तो न तमर्थमाह ।
सर्व्वो वज्रो यजमानं हिनस्ति
यथेन्द्रशत्रुः स्वरतोऽपराधादित्यनर्थहेतुत्वस्मरणात् ॥

तथाच तैत्तिरीयास्त्वष्टाहतपुत्र इत्यनुवाके इन्द्रस्य शत्रुं शातयितारं पुत्रमिच्छन् त्वष्टा स्वाहेन्द्रशत्रुर्वर्द्धस्वेति मन्त्रे इन्द्रशत्रुपदमन्तोदात्तं न प्रयुक्तवान् । किन्तु मौढ्यादुदात्तमेव युक्तं तेनेन्द्र एव तत्पुत्रनाशकोऽभूत् इत्यामनन्ति । तस्माद्भाषामन्त्राणां शवरादिसिद्धवचस्त्वादेव वीर्य्यवत्त्वम् । न वेदमूलकत्वसिद्धिः । तेष्वपाठात् । किञ्च युक्तवर्णास्तत्तत्सिद्धवचनात् भाषादिवीजभावेन संहता आवर्त्त्यमानाः सन्तस्तद्वीजार्थभूतां देवतामभिमुखीकुर्व्वन्तीति । अङ्कास्तु संख्यामन्त्रवाचिनः । न किञ्चित्तमभिमुखीकर्त्तुं शक्नुवन्ति । तेषां तदवाचकत्वात् । तस्मादवैदिकत्वादवेदमूलत्वात् अनर्थकत्वाच्च न व्याख्येयान्यङ्कयन्त्राणीति प्राप्ते ब्रूमः । न तावत्तन्त्राणां चतुर्द्दशविद्यास्थानबहिर्भूतत्वमस्ति पुराणपदेनैव भारतादीतिहासानामिव तेषामपि संग्रहात् । तेन तद्वदेवैषां श्रुतिमूलकत्वेन प्रामाण्यम् । सर्व्वेश्वरप्रणीतत्वेन भगवद्गीतादिवदभ्यर्हितत्वञ्च । नापि तद्गतानां मन्त्राणां पौराणमन्त्राणामिव वैदिकत्वमस्ति । श्यामराजादिविद्यानां प्रत्यक्षेण श्रुतिष्वेवोपलभ्यमानत्वात् । दर्शयन्ति चागमविदः श्रुतिष्वेव मन्त्राणामुद्धारम् । श्रीमन्त्रभागवते यन्त्ररामायणे चास्माभिरपि कृष्णषडक्षर-रामषडक्षरस्योद्धारो दर्शितो दाशतयीष्वृक्षु । तस्मात्तन्त्राणां वेदमूलत्वं तन्त्रत्यमन्त्राणां वैदिकत्वञ्च सिद्धम् । एवं भाषामन्त्राणां अक्षरानुपूर्व्व्या अवैदिकत्वेऽपि तदर्थानां वैदिकत्वादेव वीर्य्यवत्त्वम् । यथा व्यासादिप्रणीतानां विष्णुसहस्रनामस्तोत्रादीनाम् । अवैदिकस्य मन्त्रतन्त्रादेरदृष्टद्वारेण सर्व्वथाप्यर्थसाधकत्वसम्भवात् । सम्भवति च व्यासवरादीनां संस्कृतभाषया देशभाषया वा वेदार्थग्रन्थनसामर्थ्यम् । तपःप्रभावनिबन्धनञ्च तद्ग्रथिताया वर्णानुपूर्व्व्या अवैदिकत्वेऽपि तदर्थानां वैदिकत्वादेव वीर्य्यवत्त्वगतिकृत्स्नमचार्थकारित्वम् । (?) तस्मात् सिद्धं पौराणमन्त्राणां भाषामन्त्राणाञ्च वैदिकत्वम् । आनुपूर्व्वीभेदाच्च सर्व्वेषां वर्णानामनुलोमप्रतिलोमजानाञ्च यथासम्भवमेषामुच्चारणेऽधिकार इति । न किञ्चिदवद्यम् । यत्तु असत्त्ववाचिनो कान (?) किञ्चित्सत्त्वमभिधातुं सन्निधापयितुं वा समर्था इत्यनर्थकानि तन्मयानि यन्त्राणि इत्युक्तम् । तत्रोच्यते । यथा भूवीजाङ्कुरतद्रूपमण्डशबलस्थूलविराट्संज्ञं (?) चतूरूपं

शब्दब्रह्मैव परापश्यन्ती मध्यमा वैखरीतिभेदेन (?) चतुर्व्विधाया वाचां वाच्यम् । यथा च तरौ स्कन्धशाखादिकं फलानि शलाटवश्चैवं विराजि कर्तृत्वं वियदादि जड़यूथं देवतावर्गो जीववर्गश्च । तथाकारो वै सर्व्वा वाक् सैषा स्पर्शोष्मभिर्व्यज्यमाना बह्वी नानारूपा भवतीति विराट्वाचिनो-ऽकारस्य कर्तृत्ववाङ्मयत्वं श्रुतमिति यावान् वाच्यो व्यूहस्तावान् वाचक-व्यूहोऽपि वाग्विभूतिरूपः । तथाच श्रुतिः । यावद्ब्रह्म विष्ठितं तावती वागिति । एवं सति संख्यावाचिनोऽप्यङ्काः संख्येयं देवतादिसङ्घं वा देवता-वाचि पदवयवभूतवर्णसङ्घं वाभिदधति । दृष्टञ्चैतल्लोकवेदयोर्यत्सङ्ख्यानां संख्यावाचित्वम् । तथाहि भूमिर्यमावग्नयो वेदा शरा रसाः ऋषयो गजा नन्दाः दिशो रुद्रा आदित्या विश्वे मनवस्तिथयः कला इति सङ्केता-मेकद्यादि(?)संख्यावाचित्वं ज्योतिषे छन्दोविचित्यादौ च प्रसिद्धम् । तथा द्वितीय-मपि चयोविद्या द्वादशशतं दक्षिणा इत्येन सहस्रदक्षिणेन यजेतेत्यादौ संख्यया वेदगवादिकमेवाभिधीयते न लोकसुवर्णादि ।

एवमेकपादे विनिश्चित्य धीश्चतुर्भिर्वशीकुरु ।
पञ्च जित्वा विदित्वा षट् सप्त हित्वा सुखी भव ॥
एकायनोऽसौ द्विपदस्त्रिमूलश्चतूरसः पञ्चविधः षडात्मा ।
सप्तत्वगष्टविटपो नवाक्षो दशच्छदी द्विख(?) गोष्ठादिष्वेव इत्यादौ ॥

एकादिशब्दैर्बुद्धीश्वरादिमत्त्वाभिधानाच्च प्रसिद्धम् । न च संख्यायाः संख्येय-विशेषवाचित्वेनेयमर्थलक्षणा दोषः । ईश्वरसंकेतप्रक्लृप्तार्थत्वात् । स्वं सङ्केत-प्रक्लृप्तार्थं नेयार्थमिति भण्यत इत्याकरे चाधुनिकसंकेतप्रक्लृप्तार्थस्यैव नेयार्थ-त्वाभिधानात् । ईश्वरसङ्केतप्रक्लृप्तार्थत्वञ्चैषां एकस्मै स्वाहा द्वाभ्यां स्वाहेति चतुर्थ्या संख्यावाचिनां शब्दानां देवतावाचित्वावगमाद्रक्षयन्त्रप्रकाशकमन्त्र-लिङ्गाच्चावगम्यते । तथाहि श्रूयते ।

द्वात्रिंशं षड्विंशांश्चतुरः कल्पयन्तश्छन्दांसि च दधत आद्वादशम् ।
यज्ञं विमाय कवयो मनीषा ऋक्सामाभ्यां रथं प्रवर्त्तयन्ति ॥

अस्यार्थः । कवयो यज्ञं विना ऋक्सामाभ्यां रथं प्रवर्त्तयन्तीत्यन्वयः । कवय श्छन्दर्शिनः । यज्ञं य इति कादि नव टादि नव पादि पञ्च याद्यष्टा-विंशत्यागमप्रसिद्धरीत्या य एक उच्यते । ज्ञ इति जकारञकारयोर्योगे च ञ श्रुतत्वात् । शून्यवाची ञकारो ऽनर्थकः तेन ज इत्यष्टावुच्यन्ते । तामिमां नवसंख्या विमायविधेन रूपेण गीत्वा एकोऽष्टौ सप्त-द्वि-त्रि-षड्-पञ्च-चत्वारि, इत्येवं क्रमेण संस्थाप्य ऋक्सामाभ्याम् । ऋक्सामञ्च ऋक्सामञ्चेति समाहार-

योरेकशेषः। स्वकोष्ठात् तृतीयया पंक्त्या तृतीयेन च कोष्ठेन सह एवं अङ्कयन्त्राख्यं उपासनायन्त्रं प्रवर्त्तयन्तीत्यर्थः। मनीषा मनीषया। षोडश-कोष्ठयन्त्रे यद्येकाष्टाङ्कौ प्रथमद्वितीयकोष्ठयोस्ते भवतस्तर्हि तृतीयपंक्तेस्तृतीय-चतुर्थकोष्ठयोर्वाञ्छार्द्धपूरणावङ्कौ लेख्यौ।

वाञ्छा तदर्द्धं स्फुटयति ... ... (पद्यत्रयानन्तरं) ... ... तदेवं वर्णपदादीनामिवाङ्कानामभिधायकत्वात् ॐमित्येतदक्षर-मिदं सर्व्वमिति दर्शनेन वाच्यवाचकशब्दभेदाभिधानात्। उक्तरीत्या प्रत्यक्षं श्रुतिमूलकान्यङ्कयन्त्राण्यपि स्वाभिधेय-देवतासन्निधायकत्वात् तान्यपि व्याख्येयानि। साधकैः सर्व्वसिद्धार्थमादरणीयानि चेति सिद्धमतो युक्तैवेयं प्रतिज्ञा यन्त्रावलीमङ्कमयीं व्याकुर्म्मह इति॥ इत्यादि।

INDEX OF AUTHORS.